

**Alkitab Bahasa
Aralle-Tabulahan
2004**

Perjanjian Baru

Matius

1 ¹ Dianto inde peneneanna Puang Yesus Kristus, peänä'anna Daud, peänä'anna Abraham. ² Abraham umpadahi Ishak, Ishak umpadahi Yakub, Yakub umpadahi Yehuda anna yato sangngaka-sangngaka ullu'na. ³ Yehuda umpadahi Peres anna Zerah di hao mai di bahinena ang disanga Tamar. Peres umpadahi Hezron, Hezron umpadahi Ram, ⁴ Ram umpadahi Aminadab, Aminadab umpadahi Nahason, Nahason umpadahi Salmon, ⁵ Salmon umpadahi Boas di hao mai di bahinena ang disanga Rahab. Boas umpadahi Obed di hao mai di bahinena ang disanga Rut. Obed umpadahi Isai, ⁶ Isai umpadahi Daud ang mendahi Tomarayanna to Israel. Daud umpadahi Salomo di hao mai di Batsyeba, bahinena dolu ta Uria naonge tuhoke'. ⁷ Salomo umpadahi Rehabeam, Rehabeam umpadahi Abia, Abia umpadahi Asa, ⁸ Asa umpadahi Yosafat, Yosafat umpadahi Yoram, Yoram umpadahi Uzia, ⁹ Uzia umpadahi Yotam, Yotam umpadahi Ahas, Ahas umpadahi Hizkia, ¹⁰ Hizkia umpadahi Manasye, Manasye umpadahi Amon, Amon umpadahi Yosia, ¹¹ Yosia umpadahi Yekhonya anna yato

sangngaka-sangngaka ullu'na di tempona to Israel ditalo anna dibahai pano di Bohto Babel. ¹² Tahpana puha dibahai to Israel pano di Babel, inde Yekhonya umpadahing Sealtiel. Sealtiel umpadahi Zerubabel. ¹³ Zerubabel umpadahi Abihud, Abihud umpadahi Elyakin, Elyakin umpadahi Azor, ¹⁴ Azor umpadahi Zadok, Zadok umpadahi Akhim, Akhim umpadahi Eliud, ¹⁵ Eliud umpadahi Eleazar, Eleazar umpadahi Matan, Matan umpadahi Yakub, ¹⁶ Yakub umpadahi Yusuf ang mendahi muanena Maria, anna inde Maria dianto ang unkeänä'ing Puang Yesus ang si disanga toe' To Dilanti' la Mepasalama'. ¹⁷ Dahi, aha sampulo uha' lapi'na peänä'ang mengkalao di Abraham lambi' naung di Daud, anna aha sampulo uha' lapi'na peänä'ang mengkalao di Daud lambi' dibahai to Israel pano di Babel, anna aha sampulo uha' lapi'na peänä'ang puhanna dibahai to Israel pano di Babel lambi' dahi Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama'. ¹⁸ Kadahianna Puang Yesus Kristus tama di lino, noa indee tohodolunna: Dolu aha mesa bahine disanga Maria ang la mendahi indona Puang Yesus. Donetoo lella' situnangang mesa muane ang disanga Yusuf. Ampo' dolunna la sika dipakabeng, ya' kehähtändanne' Maria di hao mai di Inaha Maserona Puang Alataala. ¹⁹ Ampo' inde Yusuf, dake' nainsang aka ang menge

nababe Puang Alataala, dahi mopahtuyung la umbohtui Maria ampo' dai naaku ke ahai tau senga' la mangnginsang, aka' inde Yusuf mesa muane ang mapia inaha anna dai naaku la umpakasili Maria di olona tau mai'di. ²⁰ Tahpana menge napihki' ingkäna yatoo, ya' haheng. Pihsananna yaling di pangngipinna unngitae' mesa malaeka'na Dehata sule napengkalanda'i anna ma'karai naoatee, "O Yusuf, peänä'anna Daud, daa umbata-bata umpobahine Maria, aka' änä' ang menge nakehähtängging sule yahoete' mai di Inaha Maserona Puang Alataala. ²¹ Maria la ungkeänä'ing mesa änä' muane-ane, anna yato änä' pahallu unsangai Yesus, aka' Dianto ang la umpasalama' ingkäna petauanna Puang Alataala di hao mai di tahungkunna dosannai." ²² Ingkäna yatoo dahi anna malai sundung tula'na Puang Alataala ang napalambi' mesa nabi naoatee, ²³ "Itaia', mesa änä' bahine la pihsa' kehähtäng tomande' anna ungkeänä'ing mesa änä' muane-ane, anna yato änä' la sika nasangai Imanuel." (Immanuel situhu' basa Ibrani bahtuanna: Puang Alataala tohho yaling di alla'-alla'ta.) ²⁴ Tahpana kaleha Yusuf di mebengngi', nababe siang yato aka ang napahentaing malaeka'na Puang Alataala anna unngalai Maria mendahi bahinena. ²⁵ Ampo' dai sibaha hahe lambi' ungkeänä'ing mesa änä'

muane-ane. Tahpana sohong yato änä', ya' nasangaing Yusuf: 'Yesus.'

2¹ Puang Yesus dahi di hao di Bohto Betlehem, Poropensi Yudea, di tempona Herodes mendahi tomaraya. Puhai yattoo aha sangngaka-sangngaka to manähäng unngita bintäng ang si disangai 'Majus' sule yaling mai di katimbingang allo le'ba' dai' di Yerusalem. ² Anna sika kutanai pano di ingkänna tau naoatee, "Umbae' naongei änä' mane dahi ang la mendahi Tomarayanna to Yahudi? Aka' puha kiita bintänna yaling di katimbingang allo, dianto anna sulemang aka' la kipenombai." ³ Tahpana nahingngi Tomaraya Herodes didiona yattoo, ya' masuhsa liung nasa'ding, lambi' masuhsa tunne' nasa'ding ingkänna to Yerusalem umpihki' kakeaha'anna inde tomaraya. ⁴ Untambaing ingkänna kapala-kapala imang sibaha to pampakuhu ada' anna nakutanai didiona umba naongei la dahi ang dioatee 'To Dilanti' la Mepasalama.' ⁵ Sika mentimba'mi naoatee, "Di hao are' di Bohto Betlehem Poropensi Yudea, aka' noang ang tiuki' yaling di suha'na nabi naoatee, ⁶ 'Dio, Bohto Betlehem, ongeanna peänä'anna Yehuda, tadiamo ongeang ang handang saohko' di alla'na kapahentaang Yehuda; aka' mesa to ma'pahenta la dahi yaling mai di dio ang la unkgambi' petauangku to Israel.' " ⁷ Puhanna nahingngi

ingkäanna yatoo, ya' inde Herodes untambai
 membuning yato sangngaka-sangngaka to
 manähäng unngita bintäng anna nakutanaii
 didiona pihhang anna lemba'i yato bintäng,
 aka' pemala nainsang sangngakang pahiamanna
 yato änä'. ⁸ Puhai nakutanai, ya' nasuong mao
 pano di Bohto Betlehem naointee, "Laomokoa'
 do pamapeängngi yato änä'. Anna ponna ke
 ullambi'mi, ya' sulemokoa' umpainsangngiä'
 anna mao touä' koo kupenombai." ⁹ Puhanna
 sika unghingngi yato tula'na Herodes, ya'
 sika le'ba'mi. Yato bintäng ang hali sika naita
 yaling di katimbingang allo, mopellao-lao toe'
 ungdoluangngiii, lambi' tohho yaho di hahona
 mesa ongeang di hao di Bohto Betlehem ang
 naongi yato änä'. ¹⁰ Tahpana sika unngita yato
 bintäng tohho, ya' sika kahsi si'da-si'dang. ¹¹ Ya'
 sika tamang yato di dasang anna unngitai yato
 änä' sibaha Maria indona. Sika mengkuntu'mi
 umpenombai yato änä' anna umbuhkeii
 paongeang aka-akanna, mane nabeai yato pano
 di änä': bulahang, dama' bomammi' ang dioainte
 'kemenyang,' anna rampa-rampa ang dioainte
 'mur.' ¹² Ampo' naonge anna lambi'i tempona
 inde to manähäng la le'ba', ya' dai sika sumuleng
 pano di Herodes do napainsangngi didiona
 yato änä', aka' puha nalahang malaeka'na
 Puang Alataala yaling di pangngipi, lambi' sika

sumule mangngola lalang senga'. ¹³ Tahpana sika le'ba'i yato to manähäng ungnigita bintäng, ya' aha buranne' malaeka'na Puang Alataala umpengkalanda'i Yusuf yaling di pangngipinna anna ma'karai naoatee, "Kalehao anna umbahai ne änä' sibaha indona, anna maokoa' do unngalai kalaemu pano di Mesir. Tohhokoa' di hao lambi' kutula' bouingko aka ang la umbabe, aka' Tomaraya Herodes lella' umpeäng ne änä' anna malai napatei." ¹⁴ Dahi doneto di bengi, kaleha siang Yusuf anna umbahai yato änä' sibaha indona le'ba' tirende pano di Mesir. ¹⁵ Sika tohhong di hao lambi' mate Herodes. Inggänna indee dahi anna malai sundung aka ang puha natula' Puang Alataala dolu ang nalombang mesa nabi naoatee, "Kalaeku untambai änä'ku malai yaling mai di Mesir." ¹⁶ Tahpana nainsang Herodes naoatee sika nabulitu' yato to manähäng ungnigita bintäng aka' dai naaku sumule pano napainsangngi didiona yato änä', ya' keaha' liung. Tandana keaha', ya' unsuong tantarana anna malai sika umpatei inggänna änä' ang muane ang tohho di hao di Betlehem sibaha inggänna bohto ang nasidungku'ing, ang mane derua pahiamanna lunaung, situhu' tempona ang natula'ing dolu yato to manähäng ungnigita bintäng, dianto tempona naonge anna lemba'i yato bintäng. ¹⁷ Donetoo sundung yato ang puha

natula' Puang Alataala ang nalombang Nabi Yeremia naoatee, ¹⁸ "Kamahanna tau sika duseng anna kamasuhsaang ang käyyäng kahingngiang di hao di Bohto Rama. Rahel undusengngi änä'na anna daliung naaku dipakahanga aka' yato änä'na dang aha." ¹⁹ Tahpana mate Herodes, ya' sule bung yato malaeka'na Puang Alataala umpengkalanda'i Yusuf yaling di pangngipi di hao di Mesir anna ma'karai naoatee, ²⁰ "Kalehao, bahai ne änä' sibaha bahinemu anna maokoa' sumule pano di bohtona to Israel, aka' yato sangngaka-sangngaka tau ang pemala la umpatei ne änä' puhang mate." ²¹ Donetoo kaleha siang Yusuf anna umbahai yato änä' sibaha Maria bahinena sumule pano di bohtona to Israel. ²² Ampo' tahpana nahingngi Yusuf yaling di pellaoanna naoate Arkhelaus ma'pahenta di hao di Poropensi Yudea umbala'i Herodes ambena, ya' mahea'mi la mao pano. Donetoo napengkalanda'i bumi malaeka'na Puang Alataala yaling di pangngipi anna naoaintee, "Dakoa' mala ma'ongegang di hao di Yudea." Ya' le'ba'mi Yusuf sibaha yato änä' anna bahinena pano di Galilea anna ma'ongegangngi di hao. ²³ Tohhong di hao di mesa bohto saohko' ang disanga Nazaret. Ya' sundummi pole' aka ang puha natula' Puang Alataala dolu ungnolai senabiang didiona

Änä'na naoatee, "Ingkäna tau la ungangka' inde To Dilanti' la Mepasalama' to Nazaret."

3¹ Aha mesa tau ang disanga Yohanes to Pantero'. Tempo donetoo inde Yohanes le'ba' pano di ongeang makä'däng anna mampakuhui pano di tau mai'di. ² Naoatee, "Pangkatoba'koa' aka' dang masae anna Kalaenang Puang Alataala ma'pahenta sihapang tomaraya." ³ Didiona inde Yohanes inang puhang natula' Puang Alataala ang nalambung Nabi Yesaya naoatee, "Aha tau kakoha-koha di hao di ongeang makä'däng naoatee, 'Patokaingnga' lalang ang la naola Dehata, pamarohoing lalanna.'" ⁴ Katuhoanna inde Yohanes sinnoa sangngaka-sangngaka nabi ang dolu. Si umpake kaya' ang bulu onta dipapia, anna mesalipi lollo'. Andeanna dianto kakombäng anna duho pangngala'. ⁵ Donetoo mai'di to Yerusalem anna mai'di tau ang aha di hao di Poropensi Yudea anna tau ang tohho sirungku' Salu Uhai Yordan sulei asang tihimpung ullumba Yohanes anna napehingngii yato pepakuhunna. ⁶ Lambi' mai'di tau di alla'naii ang ungangakui dosanna dai' di Dehata di olona tau mai'di. Puhai, ya' natero'mi Yohanes di hoi' di Salu Uhai Yordan. ⁷ Ampo' tahpana naita Yohanes mai'di ture' to Farisi anna to Saduki sulei di hao anna pemala toine' ditero', ya' ma'karang Yohanes pano diiii naoatee, "Oa' ingkämmu peänä'anna

ile keipo! Menna mangngoingkoa'tee, pake la malakoa' lahpa' di hao mai di aha'na Puang Alataala ang la sule? ⁸ Dahi ponna pemalakoa' lahpa', ya' pembabe mapiakoa' situhu' pembabe pengkatoba'ang, ⁹ anna daa umpihki'ia' unngoatee la napa'daimingkoa' dosammu Puang Alataala aka' peänä'annakoa' Abraham. Kutula'ingkoa' mating: ke naelo'i Puang Alataala, ya' malaete' inde mai batu napadahi peänä'anna Abraham. ¹⁰ Aka' dinoa sadiang Puang Alataala la untahungkung tau ang membabe karake sinnoa yato uhase ang tokang di hao di poang kayu, anna ingkäna poang kayu ang dai keboa mapia la dilallengni nei' anna ditibeii tama di api. ¹¹ Dinoa supung uhai ang kupake kutero'koa' aka' mengkatoba'mokoa', ampo' Yato ang mane la sule ma'kuasa puha nei' andana kodi'. Tandana keangka' yato Tau, moi la mensabua' pälli'ä' di olona datukä' sihatang. Anna la natero'koa' nei' umpake Inaha Masero anna api. ¹² Toka tung petapi di hao di teyyena anna sadiang la umpasisähä' banne anna engka. Yato banne la nabe'bei mapiane' tama di loko, ampo' yatone' engka la natunu nei' tama di api ang ma'nala-nala lolo. Dianto anna pengkatoba'koa' andana natahungkungkoa' sinnoa yato engka ang natunu tau." ¹³ Donetoo suleng Puang Yesus yaling mai di Galilea lusau di

Salu Uhai Yordan ullumba Yohanes aka' la natero'.

¹⁴ Ampo' inde Yohanes dai umpasihatangngi kalaena la untero' Puang Yesus, naoantee, "Kodi'e' ang la pahallu untero', ampo' akana Dioe Dio sule pemala la kutero'?" ¹⁵ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Moinnakato anna dao umpasihatangngi kalaemu la untero'ä', ampo' tero' siamä'te' dinoa anna malai sundung ingkäna pa'elo'na Puang Alataala." Ya' untero'mi Puang Yesus inde Yohanes situhu' palaunna.

¹⁶ Tahpana puha ditero' Puang Yesus, ya' malaing di hoi' mai di uhai. Pihsananna tibuhke siang langi' anna unngitai Inaha Maserona Puang Alataala tukung yaho mai di langi' sinnoa hupanna dangang-dangang anna hampoi yaho di hahona Puang Yesus. ¹⁷ Mane ahai kamahanna Puang Alataala yaho mai di langi' naoatee, "Dianto inde Änä'ku ang kupakamaya anna ang umpamasannang inahangku."

4 ¹ Pihsananna le'ba'mi Puang Yesus pano di ongeang makä'däng natehte Inaha Masero anna malai nasändä'i Pongkahana setang di hao.

² Tahpana puha ma'puasa di hao uhpä' pulo allona anna uhpä' pulo benginna, ya' manono liung nasa'ding Puang Yesus. ³ Suleng Pongkahana setang unsändä'i Puang Yesus naoatee, "Ponna inang tahpä' si'dao Änä'na Puang Alataala, ya' pahentai ne mating batu lambi' membali dehpä

anna malai unngande." ⁴ Ampo' mentimba' Puang Yesus naoatee, "Aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, 'Ang napotuhu tau tadiaete' andeang supu, ampo' mala toete' tuho ke umpehingngii si'da-si'dai ingkäna tula'na Puang Alataala.' " ⁵ Pihsananna yato Pongkahana setang umposola bumi Puang Yesus dai' di Yerusalem ang si disangai 'Bohto Masero,' anna naposolai dai' di ongeang ang handang malängkä' yaho di hahona Dasang Ada'na Puang Alataala.

⁶ Mane naoaintee, "Ponna inang Änä'na si'dao Puang Alataala, ya' sändä'ke' pengkanahoo naung indo di tampo, aka' aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, 'La napahentaingko malaeka'na lambi' la namäntä'io anna malai dai tihahi' bihti'mu naung di batu.' " ⁷ Ampo' mentimba' bou Puang Yesus pano naoatee, "Aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, 'Daa unsändä'i Puang Alataala Dehatammu.' " ⁸ Ya' nabaha bumi Pongkahana setang Puang Yesus dai' di mesa hohong tanete ang malängkä' liu anna napaitaii umba noa katomarayaang di lino sibaha kamatandeanna. ⁹ Ma'karang Pongkahana setang pano di Puang Yesus naoatee, "Ingkäna inde katomarayaang di lino ang unngita la kubea asangngo unguasai ahsala' malimuntu'o umpenombaiä'." ¹⁰ Mentimba'mi Puang Yesus keaha' pano yato di Pongkahana setang naoatee,

"Palaio done indee, setang! Aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, 'Pahalluo umpenombai Puang Alataala Dehatammu anna Dianto supu ang la pahallu untuhu'i.' " ¹¹ Puhai yatoo, ya' le'ba'mi yato Pongkahana setang umpellei Puang Yesus. Donetoo sule siang sangngaka-sangngaka malaeka'na Puang Alataala ullumba Puang Yesus anna nakandapaii. ¹² Tahpana napelele Puang Yesus naoate Yohanes to Pantero' puhang nasahka anna natahungkung tau ang mampa'bali, ya' sumuleng pano di Bohto Nazaret yaling di baheanna Galilea. Puhai yatoo, ya' le'ba'mi Puang Yesus mendende naung di Bohto Kapernaum anna tohhoi di hoi'. Inde Kapernaum di hoi' di behing Le'bo' Galilea, sitehe bohtona peänä'anna Zebulon anna Naftali. ¹³ (4:12) ¹⁴ Inde dahi noa anna malai sundung aka ang puha natula' dolu Puang Alataala ang nalombung Nabi Yesaya naoatee, ¹⁵ "Ingakämmua' ang ma'ongeang di tampona peänä'anna Zebulon anna tampona peänä'anna Naftali, lalang lunaung di Le'bo' Galilea tando di katempu'ang allona Salu Uhai Yordan, di hao di Galilea, ang naonge tohho tau ang tadia to Yahudi, ¹⁶ ingkäna tau ang tohho di hao, ang yalingke' di kamalillingang napobua' dosa, unngitang pole' kamabayaang ang dai aha mantondong, anna yato kamabayaang sika nasilong. Dianto yato tau ang dai unngingsang

Puang Alataala anna sika mahea' lolo pano di kamateang ang lambi' sapano-panona." ¹⁷ Mengkalaonto donetoo napahandu'mi Puang Yesus mampakuhu naoatee, "Pangkatoba'koa' aka' dang masae anna Kalaenang Puang Alataala ma'pahenta sihapang tomaraya." ¹⁸ Pihsang tempo menge mellao di behing Le'bo' Galilea, inde Puang Yesus unnggita derua to sipoari ang disanga ta Simon (ang nasangai sala Puang Yesus: 'Petrus') anna ta Andreas. Menge sika modala yaling di le'bo' aka' inang to podala bau. ¹⁹ Ma'karang Puang Yesus pano diii naoatee, "Maikoa' tindo'ä' anna kupadahikoa' to podala tau, dianto la umpakuhukoa' hupatau ang la napanoa untindo' Kapahentaanna Puang Alataala." ²⁰ Tahpa sika umpellei siang dalana anna mentindo'i. ²¹ Umpatahhi' bumi pellaoanna Puang Yesus, ya' unnggita bumi derua to siullu'. Yato to derua dianto änä'na ta Zebedeus, disanga mesa ta Yakobus anna disanga mesa ta Yohanes. Lella' sika ohko' yaling di lopinna sibaha Zebedeus ambenaii menge umpapiai dalana. Nabahaing Puang Yesus mendahi pahsikolana. ²² Yato to deruai tahpa umpellei siang yato lopinna anna ambena mane le'ba'i mentindo'. ²³ Donetoo le'ba'mi Puang Yesus ullelenggi ingkäna bohto di hao di Poropensi Galilea, menge siang umpaturu ingkäna tau

yaling di pa'sambayanganna to Yahudi, anna umpepainsang toing nei' Kaheba Mapia didiona Kapahentaanna Puang Alataala. Mai'di toi tau ang napabono' di hao mai di ingkäna hupanna korong. ²⁴ Lambi' kaheba didiona yato aka ang nababe Puang Yesus tisebu' sau tama di hao di Poropensi Siria. Dahi di umba-umba naola Puang Yesus, mai'di tau sule umbaha asang ingkäna to makorong anna malai napabono'; noa tunne' tau ang napentamai setang, tau ang si malimpäng anna to makule. Ingkäna yato napabono' asang Puang Yesus. ²⁵ Katämpä'anna mai'di liu pole' tau ang untindo' Puang Yesus ang sule di hao mai di Galilea, Sampulo Bohto, Yudea, yaho mai di Bohto Yerusalem anna di hipe mai di Salu Uhai Yordan.

5 ¹ Donetoo Puang Yesus unngita mai'di liu tau sule. Ya' dai'mi di mesa tanete anna mohko'i yaho mampakuhu. Sulei toune' yato sangngaka-sangngaka to pentindo'na. ² Napahandu'mi Puang Yesus mampakuhu pano diii naoatee, ³ "Puang Alataala umbehe tau ang nasa'ding memase-mase di mendehatanna lambi' supung hannu dai' di Puang Alataala, aka' setonganna diaete' ang la unngampui Kapahentaanna Puang Alataala. ⁴ Puang Alataala umbehe tau ang masuhsa yaling di katuhoanna, aka' sika la napakahanga. ⁵ Puang Alataala umbehe

tau ang mahempo' inaha, aka' dianto ang la unngampui inde lino. ⁶ Puang Alataala umbehe tau ang pemala lolo umbabe kamarohoang, sinnoa tau ang manono anna mahähäng pemala lolo supu mande anna menu', aka' inang la napasanta'i Puang Alataala aka siamo ang napemala. ⁷ Puang Alataala umbehe tau ang marota' pano di solana, aka' yato tau la nakarota'i toe' Puang Alataala. ⁸ Puang Alataala umbehe tau ang masero yaling di inahanna, aka' yato tau la unngita Puang Alataala. ⁹ Puang Alataala umbehe tau ang supung nakärä'i mampasikipai, aka' yato tau la disangai nei' petauanna. ¹⁰ Puang Alataala umbehe tau ang napakauho-uho solana aka' umbabe kamarohoang, aka' yato tau la unngampui nei' Kapahentaanna Puang Alataala. ¹¹ La nabeheo Puang Alataala ponna aha tau mangngita-ita naungngo anna mandahhao bahtu' napatanda'i tomande'o umbabe ingkäna hupanna kakarakeang aka' untindo'ä'. ¹² Penau-nauii yato anna kahsio, aka' setonganna daete' aha mallondo sahomu yaho di suruka. Daa untungke'du' ke ahai tau mandahhao, aka' umba sika napanoa undahha senabiang dolu, la napanoa tuntone' nadahhako'." ¹³ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Dioa' sihapangkoa' sia yaling inde di lino. Ampo' ponna ke dang mäsing yato sia, ya' dante' aha lalang

la dipamäsing sala. Supurante' yato sia ditibe anna nasiindä'-indä'i tau aka' dang aha kunanna. ¹⁴ Dioa' sihapang toukoa'ne' kamabayaang yaling di lino. Ponna aha bohto mahoa' ang ma'ongegang yaho di tanete, ya' yato bohto mahoa' la naita asangnete' ingkäna tau. ¹⁵ Noa tunne' daete' aha mesa tau la umpau' lampunna mane nasalohko'i baki, ampo' yato lampunna napatokoete' dai' di ongeang ang malängkä' anna malai umballoi yato huäng dasang. ¹⁶ Noa tungga' dio, pepaitaing pano di ingkäna tau kamapiaammu sinnoa mata allo ang umballoi lino, anna malai yato pembabemua' ang mapia la naita ingkäna tau, lambi' la umpamatande sanganna Ambemua' yaho di suruka."

¹⁷ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Daa unsangaia' inde kasuleanguk tama di lino la umpa'daiä' Atohanna Musa anna yato ang puha napalambi' senabiang dolu. Aka' nasuhung suleä', anna malai kupasundung asang ingkäna yato. ¹⁸ Kutula'ingkoa' setonganna sumbana dake' pa'da langi' anna lino, inang daete'ne' aha la pa'da moi poro mesa huru' bahtu' mesa titi' yaling mai di Atohanna Musa sibaha yato ang nauki' senabiang dolu, ke dake' dahi asang ang puha natula' lohpo' Puang Alataala ang nalombang nabi. ¹⁹ Dahi menna-menna untehkai mesa di alla'na yato pahenta, moinnakato

anna nasangai dai pahallu sakali yatoo, anna umpaturui tau senga' untehkai toe' yato pahenta, ya' yato tau la diangka' nei' mesa tau ang handang madihoi'ang yaling di Kapahentaanna Puang Alataala. Ampo' menna-menna untuhu'i yato pahenta anna umpaturu toe' tau senga' untuhu'i yato pahenta, ya' yato tau la diangka'ne' mesa tau ang handang dipakeangka' yaling di Kapahentaanna Puang Alataala.²⁰ Anna ponna dai umpala'bi puhaa' dio kamarohoammu andana kamarohoanna ingkäna to pampakuhu ada' anna to Farisi, ya' inang darea'te' la umpemitai la tama di Kapahentaanna Puang Alataala."²¹ Nalombungngi bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Unghingngingnga' umba noa pepaturunna Puang Alataala pano di to baha' dolu ang naoatee, 'Dai tau mala papateang. Anna menna-menna ang papateang pahallu ditahungkung.'²² Ampo' kutula'ingkoa' dinoa kuoatee: menna-menna ang keaha' pano di solana, ya' yato tau pahallu ditahungkung. Noa tunne' menna ang umbisi' solana pahallu dipapengngolo pano di to Mahkeada' anna ditahungkungngi. Anna tau ang untändoi solana la londo puha nei' anna sihatanne' dipatama di api nahaka.²³ Dahi ponna umbahao penombaammu pano di pantunuang penombaang, ampo' tahpamu lambi' pano yato di pantunuang

penombaang, ya' unglehaing halirako dio siba'di solamu lambi' nakahiri'kangko, ²⁴ ya' dakangngi dolu umpenomba, laoo dolu sikapiai yato solamu ang hali unsiba'diing. Puhaitoo mane umpatulu'i yato penombaammu dai' di Puang Alataala. ²⁵ Dolummu nabaha pano di to panghohto' balimmu, ya' sikapiai lohpo'o dolu. Aka' ponna dai umpanoa, ya' la napapengngoloo pano di olona to panghohto', anna yato to panghohto' la napapengngoloo pano di polisi ang la mampatamao di tahungkung. ²⁶ Kutula'ingkoa' setonganna darakoa'te' la mala nalahpa' yaling mai yato di tahungkung ke dai umbaya' asang dolu yato dendamu." ²⁷ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Unghingngingnga' pahentana Puang Alataala ang naoatee, 'Dai tau mala ungnindä'-indä' pa'bannetauang.' ²⁸ Ampo' kutula'ingkoa' dinoa kuoatee: menna-menna ang ungnigita mesa bahine anna nakailuii lambi' yaling di inahanna la pemala nakamahoi, ya' yato tau ang noa diangka' ungnindä'-indä'mite' pa'bannetauang yaling di inahanna anna diangka' madosang. ²⁹ Dahi, ponna mata kuanammu mandosaio, ya' kahohe'i yato matammu anna untibei. Aka' dotanne' sambali supu matammu dinoa andana tontongke' aha sibali matammu ampo' la tamao di api nahaka. ³⁰ Noa tunne' ponna teyye kuanammu

mandosaio, ya' bose'i yato teyemu anna untibei. Aka' dotanne' sambali supu teyemu dinoa andana tontongke' aha sibali teyemu ampo' la tamao di api nahaka." ³¹ Nalombangngi bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Aha toe' pepakuhu ang naoatee, 'Menna-menna ang untibe bahinena, pahallu umbabe suha' kasitibeang.' ³² Ampo' kutula'ingkoa' dinoa kuoatee: ponna aha mesa muane untibe bahinena, ya' dianto disanga yato muane umpamadosa yato bahinena ke kemuane salang, sehalinna ke yatoi bahinena ungnindä'-indä' pa'bannetauang. Noa tunne' tau senga' ang umpobahine sala yato bahine, ya' diangka' toete' ungnindä'-indä' pa'bannetauang." ³³ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Hali tungnga'ne' unghingngi umba noa pepaturu pano di to baha' dolu ang naoatee, 'Ponna mopindao dai' di Puang Alataala didiona aka ang pahallu la umbabe, ya' yato popindamu pahallu umpembabe si'daing; dai mala dai.' ³⁴ Ampo' kutula'ingkoa' dinoa kuoatee: daa umpopindai moi aka. Daa unsändä'i umpopindai langi', aka' yato langi' ongeannaete' Puang Alataala ma'pahenta. ³⁵ Noa tunne' lino, daa unsändä'i umpopindai, aka' inde lino pengngindä'annaete' Puang Alataala. Londonang Bohto Mahoa' Yerusalem, aka' dianto bohto mahoa'na Puang

Alataala Tomaraya ang matande. ³⁶ Noa tunne' daa unsändä'i umpopindai bää'mu, aka' daeto dio aha kakuasaammu la umpamaloteng bahtu' la umpamabusa beluhä'mu moi poro la sallamba'.

³⁷ Ampo' ang pahallu umbabe, dianto ponna inang la unngoate, 'io,' ya' pengngioo. Anna ponna inang la unngoate, 'dai' ya' oaite 'dai.' Aka' ponna ke unghängngängngi salake' tula'mu, ya' sule di haorante' mai di Pongkahana setang."

³⁸ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Unghingngi tungnga' nei' umba noa pepaturu ang naoatee, 'Mata pahallu dibala'i mata anna isi pahallu dibala'i isi.' ³⁹ Ampo' kutula'ingkoa' dinoa: daa umbala' kakarakeang anna kakarakeang. Ampo' diare', ponna aha tau mantampiling pape kuanammu, bea toine' pape kaihimmu natampiling. ⁴⁰ Anna ponna aha tau ang la mambahao pano di to panghohto' aka' kaya'mu pemala la naala, ya' bea toine' kaya' kalambe'mu. ⁴¹ Anna ponna aha tau mansuoo umposolai mesa kilo kahaona, ya' posolaii derua kilo. ⁴² Ponna aha tau mampalau aka-akammu, ya' beai. Anna ponna aha tau la unngindang aka-akammu, ya' pailandangngii." ⁴³ Nalombungngi bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Unghingngi tungnga' nei' umba noa pepaturu ang naoatee, 'Kalemuio ingkäna solamu ampo' kahi'di'i nei' ingkäna balimmu.' ⁴⁴ Ampo' kuoaingkoa'te dinoa:

kalemui ingkäna balimmu anna palauing behe ingkäna tau ang mandahhao ⁴⁵ anna malao mendahi änä'-änä'na Puang Alataala, Ambemu, ang ma'ongegang yaho di suruka. Aka' Puang Alataala umpalle' allo pano di tau mapia anna tau karake, noa tunne' umpatuhung kene' pano di tau mapia anna pano di tau karake. ⁴⁶ Anna ponna ungkalemui supu tau ang mangkalemui, ya' la unsangaraka kehängngämmi sahomu? Aka' ingkäna tau mala asangnete' membabe noa, moi tau ang handang mai'di dosanna mala tunne' membabe noa. ⁴⁷ Anna ponna supung tau ang unsiinsang liuing untabe'i, ya' akang kala'biammu? Darakae' mala asang ingkäna tau membabe noa, bahtu' moi ang dai ungningsang Dehata mala tunne' membabe noa? ⁴⁸ Dahi pahallukoa' ungkalemui asang ingkäna tau dai aha unsehalii, sinnoa Ambemu yaho di suruka ang ungkalemui asang ingkäna tau."

6 ¹ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Madakakoa' andana umbabekoa' kamapiaang di olona tau mai'di supung aka' pemalakoa' naita yato tau mai'di anna napudii yato pembabe mapiammu. Aka' ponna umpanoaa', ya' daete' aha sahomu yaho mai di Puang Alataala, Ambemu, yaho di suruka.

² Dahi ponna ke la umbeakoa' aka siamo pano di to pemase-mase, daumpepainsang

lelengning sinnoa ang nababe to kalasi tama di pa'sambayangang bahtu' pano di lalang käyyäng anna malai napudi tau. Aka' kutula'ingkoa', setonganna tau ang mampanoa yatoo dai la ullambi' sala sahona, supung napudi hupatau.

³ Ampo' ponna la umbeakoa' aka siamo pano di to pemase-mase, peängngi lalang anna malai dai aha moi poro la mesa tau ang mangnginsang yato pembabemu. ⁴ Anna yato pembabemu supung Puang Alataala ang mangnginsang, lambi' la aha sahomu." ⁵ Nalombungngi bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Anna ponna ma'sambayangkoa', daa umpensinnoai to kalasi. Sika nakärä'i nei' ke'de' tama di pa'sambayanganna to Yahudi bahtu' mao pano di kasitammuang lalang käyyäng anna ma'sambayangngi di hao, aka' anna malai naita tau mai'di. Kutula'ingkoa' setonganna yato tau ang mampanoa dai la ullambi' salake' sahona, supung napudi hupatau. ⁶ Ampo' ponna pemalao ma'sambayang, ya' tamao di tambimmu anna untutu'i baba, mane ma'sambayangngo dai di Ambemu Puang Alataala ang dai landa'. Lambi' supung Ambemu Puang Alataala ang mangngitao anna Dianto la mantimba' yato sambayammu.

⁷ Noa tunne' ponna ke ma'sambayangngo, daa umpa'sule-suleii yato tula'mu ang dai kekuna, sinnoa ang si nababe tau ang dai ungningsang Puang Alataala. Aka' sika napihki' naoatee

tuhtuang kalambe'ito sambayanna, ya' tuhtuang natahimbo tunne' Puang Alataala. ⁸ Dahi daa umponialaii yatoii. Aka' setonganna ingkäna kapahalluammu, dake' umpalau anna nainsang asang lohpo'mi Puang Alataala. ⁹ Dahi panoaia' inde ma'sambayang dai' di Puang Alataala: O Ambeki' yaho di suruka, kihannuang la tontong dipa'käyyangngi sangammu. ¹⁰ Suleo pahentaang anna padahii pangngelo'mu yaling di lino sinnoa ang dahi yaho di suruka. ¹¹ Pasundungngingkang andeang ang kipahallu allo dinoa. ¹² Ampungngii ingkäna kasalaangki', sinnoa unngampungngi touang kami' kasalaanna solaki' pano di kalaeki'. ¹³ Anna daa umpabeii pesändä' nasändä'iang, ampo' pakahaoang di hao mai di ingkäna siamo kakarakeang. [Aka' Dio supu ang unngampungui kapahentaang, kakuasaang anna kamatandeang lambi' sapano-panona. Aming] ¹⁴ Aka' ponna unngampungngi toukoa' dio yato kasalaanna solamu ang nababe pano di kalaemu, ya' la naampungngi tungnga'to dio kasalaammu Ambemu yaho di suruka. ¹⁵ Ampo' ponna dai unngampungngi yato kasalaanna solamu ang nababe pano di kalaemu, ya' datoeto dio la naampungngiingko kasalaammu Ambemu yaho di suruka." ¹⁶ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Ponna ma'puasakoa', daa umpatandaangngi di hao di lindomu, sinnoa ang

nababe ingkäna to kalasi. Aka' sika naangka'i nei' umpatingkuhsu lindona anna malai nainsang tau naoate menge ma'puasa. Kutula'ingkoa' setonganna yato tau ang mampanoa dante'ne' la nabea sahona Puang Alataala. ¹⁷ Ampo' ponna ke ma'puasakoa', ya' pominnä'rambu'o anna undeä'i lindomu, ¹⁸ anna malai dai nainsang tau naoatee mengeo ma'puasa, supung Ambemu ang dai landa' ang mangngitao anna dianto ang la mambeao bala'na yato pa'puasammu." ¹⁹ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Daaa' unghimpung supu katomakakaang di lino, aka' katomakakaang yaling di lino la karake napobua' bu'bi' anna tähkä', anna dasammu la napentama to paboko lambi' yato katomakakaammu la naboko. ²⁰ Ampo' diarea' nei' himpungkoa' katomakakaang yaho di suruka, aka' yaho di suruka daine' aha bu'bi' anna tähkä' ang la mangkarakei anna dato i aha to paboko la mambongka' anna nabokoi. ²¹ Aka' umba naongei aha ahtasa'mu, di hao tunto nei' naongei inahammu. ²² Mata dianto ang mendahi ballo yaling di kalae. Dahi ponna mapia matammu, ya' ingkäna kalaemu la naballoi asang. ²³ Ampo' ponna karake matammu, ya' ingkäna kalaemu la malilling asang. Dahi ponna ballo ang aha di hao di kalaemu pi'de, ya' yato kamalillingang la unsa'ding si'da-si'da tama

di kalaemu. ²⁴ Noa tunne' daete' aha mesa sabua' la derua pongkahana, aka' ponna noa, ya' tantunte' anna unghahi'di'i pongkahana ang mesa anna umpakamayaine' yato pongkahana ang senga', bahtu' untuhu'i liu yato pongkahana ang mesa ampo' daine' natuhu'i liu yato ang mesa. Noa tungnga' dio dakoa' mala la minge siamokoa' untuhu'i Puang Alataala ampo' minge sia tumokoa'ne' umpengkalambi'-lambi'i umpeäng katomakakaang yaling inde di lino."

²⁵ Nalombunggi bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Dahi kutula'ingkoa' dinoa kuoatee: dakoa' pahallu masuhsa umpihki' katuhoammu, hapanganna aka ang pahallu ungnande bahtu' ungnenu'. Anna datoukoa' pahallu masuhsa umpihki' bätäng kalaemu, hapanganna yato aka ang pahallu umpake. Darakaa' dio ungningsang pahallu puhaete'ne' katuhoang andana andeang? Noa tunne' pahallu puhaete'ne' bätäng kalae andana pakeang. ²⁶ Itarea' dansi ang sika lolo' yaho di nähäng. Daine' nainsang mopinamula anna datoi nainsang umpepahe boa pengkähänganna. Datoi aha umpailoko aka ang la naande, ampo' tontong ture' motuho-tuho lolo aka' napakande Ambemu yaho di suruka. Darakaa' dio ungningsang keangka' puharakoa'to dio andana yato sedansiang? ²⁷ Aharakaa' di alla'-alla'mu ang mala umpakalambe' sungnga'na

moi poro santehte'mi aka' bata-bata didiona katuhoanna? ²⁸ Anna datoukoa' pahallu masuhsa didiona pakeammu. Pihki'rea'too yato bunga ang kamahasaang ang tuho tomande' pano di alla' kalane. Dai aha mampamula anna dai mangki' mengkähäng bahtu' untannung pakeanna.

²⁹ Ampo' kutula'ingkoa' dinoa: moinnakato to makahka' si'da-si'da Tomaraya Salomo, ampo' daete' aha yaling di katuhoanna la umpake pakeang mahahsa' ang umpensinnoai mahasanna inde pano bunga di alla' kalane. ³⁰ Dahi aka' mala ture' napamalehke' Puang Alataala yato bunga ang tuho dinoa ampo' la naande siang api marondonna, ya' londonangnga'te' dio ang kuhan kapampetahpa'ammu mala turakoa'to dio nabea asang aka ang umpahallu. ³¹ Dianto anna datomande'koa' la masaha unnggoatee, 'Aka ang la kiande?' Bahtu' unnggoaa'tee, 'Aka ang la kienu'?' bahtu' 'Aka ang la kipake?' ³² Aka' ingkäna asang yato napeäng tau ang dai unnggingsang Puang Alataala. Ampo' dioa' dio, inang nainsandea'to dio Ambemu yaho di suruka ingkäna kapahalluammu. ³³ Ampo' diarea' nei', ang handang pahallua' dolu la umpihki' dianto: membabe maroho lolo di olona Puang Alataala aka' dianto tomarayammu. Ponna umpanoa, ya' ingkäna kapahalluammu la napasundung asangngingkoa'. ³⁴ Dahi dakoa' la

bata-bata didiona aka ang la dahi marondong, aka' ang la dahi marondong senga' toboete' kamasuhsaanna. Kamasuhsaang ang dahi yaling di sangngallona pabei tubunne' puha yaling di allo yatoo."

7¹ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Daa untanda' tahuhu solamu anna datouo dio ditanda' tahuhu. ² Aka' aka ang untanda' tahuhuing solamu dia tuntone' la ditanda' tahuhuingko. Noa tunne' lite' ang umpake pano di solamu dia tunne' la dipakeingko. ³ Akarea' dio anna malakoa' unnggita sahihsi' yaling di matanna solamu ampo' daine' unnggita kayu sambehsä' yaling di matammu tobou dio? ⁴ Umbang dio la umpanoa unnggalaiing sahihsi' yaling di matanna solamu, aka' aha ture dio sambehsä' kayu yaling di matammu tobou dio? ⁵ Oa' ingkämmu to kalasi, alaiia' dolu yato sambehsä' kayu ang aha yaling di matammu anna malai unnggita unnggalaiing yato sahihsi' ang aha yaling di matanna solamu." ⁶ Napatahhi' bumi pepakuhunna Puang Yesus yaling di pohapangang naoatee, "Daumbeai asu aka-aka ang masero, aka' puhaitoo, ya' la nasempa-sempamo. Noa tunne' daumbeai bahi aka-aka ang masuli' allinna sinnoanna mutiara, aka' la naindä'-indä' supu. " ⁷ Nalombungngi bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Palauia'

anna la dibeakoa'; peängngi anna ullambi'ia';
pende'de'koa' anna ditungka'ingkoa' baba.

⁸ Aka' pano di tau ang malau la natahimbo yato
palaunna, anna pano di tau ang mahpameäng
la nalambi' yato pahpameänna; noa tunne'
pano di tau ang mende'de' la ditungka'ing baba.

⁹ Aharaka mesa tau di alla'mua' ang umbea batu
änä'na ke umpalau andeang? ¹⁰ Bahtu' la nabea
ile ke umpalau bau? Kusanga daete' la aha, i?

¹¹ Dahi dioa', moinnakato anna to karakekoa',
ampo' ponna mala turakoa' dio umbea änä'mu
aka-aka ang mapia, ya' londonne' Ambemu yaho
di suruka tantunte' anna la nabeai aka siamo
ang handang mapia pano di tau ang la malau
dai'. ¹² Noa tunne' ingkäna-ingkäna siamo ang
ungkära'i nababeingko solamu, ya' babe toinne'
noa pano di solamu. Dianto yatoo pungngu'
tannunna ingkäna Atohanna Musa anna suha'na
ingkäna nabi." ¹³ Napatahhi' bumi tula'na

Puang Yesus umpake pohapangang naoatee,
"Tamakoa' olai yato baba ang masihki', aka' baba
ang malohäng anna lalang ang malua' lupano
di katallangang anna mai'di tau la mangngola.

¹⁴ Ampo' aka' sihpi'ne' baba anna masihki'ne'
lalang ang lupano di katuhoang sapano-panona
dianto anna sai'di'mi tau ang mangngola tama.

¹⁵ Madakakoa' pano di tau ang unsanga kalaena
nabi ampo' setonganna tadiaetee', ang la sule

napellambi'ikoa' boheng mahamme' inaha sinnoa domba, ampo' setonganna yaling di inahannaii salamangnete' yato olo'-olo' peande. ¹⁶ Ampo' la ungningsandea'tee' ke unngitang umba noa pembabenaii. Aka' la malarakae' tau umponge' boa pinamula di hao mai di lolo päräng? Bahtu' umponge' boa kayu di hao mai di balimbano? ¹⁷ Noa tunne' poang kayu ang mapia tuhona tantunte' anna keboa mapiai, anna poang kayu ang dai huhu tuhona tantunte' unkeboaing boa ang dai mapia. ¹⁸ Anna poang kayu ang inang si biasa mammi' boana, daete' aha la unkeboaing boa ang dai mammi'. Noa tunne' poang kayu ang inang si dai mammi' boana, daete' aha la unkeboaing boa ang mammi'. ¹⁹ Anna ingkäna poang kayu ang dai keboa mapia la dilellengngi nei' anna ditibeei tama di api. ²⁰ Dahi yato tau ang unsanga kalaena nabi ampo' setonganna tadia la ungningsandea'tee' ke unngitang umba noa pembabenaii. ²¹ Daa unsangaia' la mendahi petauanna Puang Alataala yato ingkäna tau ang katamba-tamba naoatee, 'O Puang, O Puang.' Aka' setonganna tau ang la mendahi petauanna Puang Alataala dianto tau ang umpembabeing ingkäna pa'elo'na Ambeku yaho di suruka. ²² Ponna ke lambi'mi dako' allo katämpä'anna lino, ya' la mai'diete' tau sika tamba pano di Kodi' naoatee, 'O Puang,

O Puang, puhamang umpepainsangnging Bahtakara Dehata yaling di sangammu, anna puhamang unghambai setang yaling mai di inahanna si mesa-mesa tau yaling di sangammu; puha tumang umbabe tanda ang mepusa'-pusa' yaling di sangammu.' ²³ Tempo donetoo la sika kupakalesoing pole' kuoaintee, 'Mennarakakoa' dio? Dakoa' kuinsang. Dahi palaikoa' done nee, aka' diongnga'to ne ang si umbabe katasampa'ang.' " ²⁴ Nalombungngi bumi tula'na Puang Yesus umpake pohapangang naoatee, "Pano di tau ang umpehingngii inde tula'ku anna napembabeing yaling di katuhoanna, sihapang mesa tau ang kepihki' ang umpake'de' dasanna napamatoto' si'da-si'da. ²⁵ Lambi' moi sule kene' käyyäng anna mala'bu' sitonda pepahi käyyäng unghoa yato dasang, ampo' dai aha maaka aka' matoto' si'da-si'da. ²⁶ Ampo' pano di tau ang umpehingngii inde tula'ku ampo' dai napembabeing yaling di katuhoanna, sihapang mesa tau ang dai kepihki' ang umpake'de' dasanna ampo' naloyo-loyo. ²⁷ Pihsananna sule kene' käyyäng anna mala'bu' sitonda pepahi käyyäng unghoa yato dasang, lambi' yato dasang hompo anna pokä'-pokä'i aka' inang maloyo." ²⁸ Tahpana untämpä'i pepakuhunna Puang Yesus, ya' sika pusa' asammi yato tau mai'di ang tihimpung di hao unghingngi umba noa

pepakuhunna, ²⁹ aka' mampakuhu sinnoa ang ma'kuasa si'da-si'da, dai sinnoa to pampakuhu ada'naii.

8 ¹ Tahpana puha mampakuhu Puang Yesus, ya' tuhummi yato yaho mai di tanete.

Donetoo mai'di liu tau ang mampentindo'i.

² Pihsananna ahang mesa tau ang bosì lollo'na pano undungku'i Puang Yesus anna malimuntu'i

di olona mane ma'karai naoatee, "O Puang,

ponna ungnaku umpabono'ä', ya' la bono'

siamä'te' dinoa." ³ Ungngehte' siang teyyena

Puang Yesus anna ungnantii yato tau mane

ma'karai naoatee, "Kuaku kupabono'o, dinoa

la bono'motee'." Ya' donetoo bono' siang yato

tau. ⁴ Mane naoa salaitee Puang Yesus, "Kalehaii

daa umpepainsangnging pano di tau senga'

inde aka ang dahi pano di kalaemu, ampo'

laomo dinoa do pepaitaing kalaemu pano di

imang anna malai nainsang naoatee bono'

si'damo. Anna umbahai penombaang ang la

napenombaingko dai' di Puang Alataala situhu'

aka ang puha mepahentaing Musa, ang la

mendahi sa'bi pano di ingkäna tau." ⁵ Tahpana

lambi' Puang Yesus naung di Bohto Kapernaum,

suleng mesa to pambahanang tantarana to

Roma napellambi'i anna malau masei naoatee,

⁶ "O Tuang, sabua'ku di hao di dasangku

mate sambose' naung kalaena anna madahha

si'da-si'da nasa'ding. Kalemuiä' pabono'ingkä'." ⁷ Ma'karang Puang Yesus pano naoaintee, "Io, panorangkä' kupabono' ke lambi'mä'." ⁸ Ampo mentimba' sala yato to pambahanang tantara naoatee, "O Tuang, damong unsuhsai kalaemu la maoo pano di dasangku, aka' dai sihatang kusa'ding la umpengkende'i dasangku. Diare' tula' tomande'mi sambahta kara dinoa anna malai bono' yato sabua'ku. ⁹ Aka' kodi' mesa touä' kodi' to dipahenta, ampo' aha tou kodi' änä' buaku ang kupadihoi'ang lambi' mala tomande' kupahenta. Hapanganna ke kuoainte yato mesa änä' buaku, 'Laoo!' ya' mao si'daetee', bahtu' pano di änä' buaku ang senga' kuoainte, 'Maio!' ya' sule si'daetee', bahtu' kuoainte pano di sabua'ku, 'Kähängngi indee!' ya' nakähäng si'daetee'." ¹⁰ Tahpana nahingngi Puang Yesus umba noa yato tula'na to pambahanang tantara, ya' pusa' liung anna ma'karai yato pano di ingkäna tau ang mantindo'i naoaintee, "Kutula'ingkoa' setonganna dake' aha kulambi' yaling di alla'na to Israel kapampetahpa'anna tau ang sinnoa inde kapampetahpa'anna. ¹¹ Dahi mapia ungningsangnga', la mai'diete' tau ang tadia to Yahudi ang sule yaling mai di katimbangallo anna sule di lau' mai di katempu'ang allo ang la mohko' mande anna menu' sibaha-baha Abraham, Ishak,

anna Yakub yaling di Kapahentaanna Puang Alataala. ¹² Ampo' mai'di di alla'na to Yahudi ang umpihki' kalaena sihatang la mentama di Kapahentaanna Puang Alataala la ditibeine' tama di ongeang ang handang mapähtäng, di haontoo ang la naongei tau sika umbu salamang ang kamateang." ¹³ Ma'kara bumi Puang Yesus pano yato di to pambahanang tantara naoatee, "Sumulemote' pano di dasammu aka' la dahi si'dante' sinnoa aka ang umpetahpa'." Ya' donetoo bono' siang yato sabua'na. ¹⁴ Donetoo le'ba'mi Puang Yesus pano di dasanna ta Petrus. Lambi'i pano unnggitang pasananna ta Petrus ang bahine matindo aka' maluhsu lambi' malla'. ¹⁵ Nalumbang Puang Yesus pano di patindoanna anna natokeii teyyena, ya' bono' siang yato luhsunna anna kalehai umposaha Puang Yesus. ¹⁶ Tahpana bengi donetoo, suleing mai'di tau umbaha ang napentamai setang. Yato setang ang umpentamai sangngaka-sangngaka tau nahambai asang Puang Yesus umpake sambahta supu kara. Donetoo ingkäna to makorong napabono' asang toe'. ¹⁷ Inggäna kaha-kaha yatoo dahi anna malai sundung tula'na Puang Alataala ang napalambi' Nabi Yesaya naoatee, "Dianto ang umbulle ingkäna kamalammaanta anna umpabono' ingkäna koronta." ¹⁸ Donetoo tahpana naita Puang Yesus mai'di liu tau mallebo,

ya' umpahentang pahsikolana anna sika maoi bete' di tando bete'na Le'bo' Galilea. ¹⁹ Suleng mesa to pampakuhu ada' ullumba Puang Yesus anna naoaitee, "O Tuang, la kutindo' le lengngo diamo-diamo unngola." ²⁰ Ampo' natimba' Puang Yesus naoaintee, "Mangngohi aha leänna naongeti tohho, anna dansi aha sehänna naongeti membanua. Ampo' Kodi' indee Änä' to Lino dai Ko aha ongeangku ang la kuongeti tohho mehile bahtu' hahe." ²¹ Aha tunne' mesa di alla'na to pentindo'na ma'kara naoatee, "O Puang, pabeiä' dolu mao do ullamung ambeku." ²² Ampo' natimba'mi Puang Yesus naoaintee, "Tindo'ä' dinoa; pabei tubunne' tau ang mate di mendehatanna do ullamung to matenaii." ²³ Donetoo dai'mi Puang Yesus di lopi sibaha-baha pahsikolana. ²⁴ Lella' sika ullambang yato le'bo', pihsananna nei' sulee' pepahi käyyäng si'da-si'da lambi' kende' bombang ang käyyäng anna unghoi yato lopi ang sika naongeti lambi' mentama uhai. Ampo' donetoo mengene' hanne Puang Yesus. ²⁵ Ya' nalumbang pahsikolana anna nahekei naoaintee, "O Puang, kalemuiang! La limmi'mi tau!" ²⁶ Ma'karang Puang Yesus pano diiii naoaintee, "Oa' ingkämmu ang dai sundung kapampetahpa'ammu, akana mahea'rakoa' dio?" Ya' kalehang Puang Yesus mane ke'de'i anna unghohai yato pepahi käyyäng

sibaha bombang. Donetoo naboli siang yato bombang anna mahtangngi sumule. ²⁷ Sika pusa' asammi yato pahsikolana ungnngita aka ang dahi anna sika kutanai naoatee, "Tau aka sakalirakae' indee lambi' moine' pepahi anna le'bo' tuhu'-tuhu'ammi pano?" ²⁸ Tahpana sika lambi' bete' di mesa ongeang ang naongei tohho to Gadara, suleng derua tau ang napentamai setang untammui Puang Yesus. Inde derua tau sule di hao mai di ku'bu' anna si pakarakeang, dianto anna dang aha tau samangngolanna yato lalang ang naongei tohho. ²⁹ Yato to deruai mekoha pano di Puang Yesus naoatee, "O Änä'na Puang Alataala, aka la umbabe pano di kami? Sulerakako la undahhaang ke dake' lambi' tempona?" ³⁰ Sidungku' yato ongeang aha mai'di liu bahi lella' sika mambuang. ³¹ Malaung yato setang ang yaling di kalaena yato tau pano di Puang Yesus naoatee, "Ponna la unghambaiang, ya' kipalau ke la malai unsuoang tama indo di kalaena bahi." ³² Ma'karang Puang Yesus naoatee, "Laomo!" Ya' sohong siang yato setang anna maoi tama yato di ingkäna bahi. Ya' bungka' siang yato bahi anna sika tibe naung di behinna karakeang lutama di le'bo' lambi' matei yaling di le'bo'. ³³ Yato ingkäna to undakai bahinnaii sika lumpa' pano di bohto tandana mahea' ungnngita yato aka ang dahi. Tahpana sika

lambi' pano, ya' natohodolung yato ingkäna aka ang dahi, natula' toe' aka ang dahi yato pano di derua tau ang napentamai setang. ³⁴ Tahpana nahingngi asang yato ingkäna tau ang tohho di hao di bohto yato aka ang nababe Puang Yesus, ya' sika le'ba'mi umpellambi'i Puang Yesus. Nalambi'na, ya' sika napalau maseng anna malai umpellei yato bohtonaii.

9 ¹ Donetoo dai' bumi di lopi Puang Yesus sibaha pahsikolana anna ullambangngi yato le'bo'. Pihsananna lambi'mi bete' di bohto ang naonge tohho. ² Ya' suleng dilemba mesa tau ang mate sambose' naung kalaena matindo yaling yato di patindoanna. Tahpana naita Puang Yesus naoate matama si'da-si'da kapampetahpa'annaii, ya' ma'karang yato pano di to makorong naoatee, "O änä'ku, pamasannangngi inahammu. Ingkäna kasalaammu kuampungnging." ³ Yato sangngaka-sangngaka to pampakuhu ada' ang aha di hao, tahpana unghingngi tula'na Puang Yesus ungnampungngi yato tau, ya' sika naoante yaling di inahannaii, "Ungngindä'-indä' sanganna Puang Alataala indo tau." ⁴ Ampo' nainsang Puang Yesus aka ang yaling di pihki'naii, lambi' mekutana pano diii naoatee, "Akana umpihki'rakoa' dio kaha-kaha tahuu yaling di inahammu?" ⁵ Umbarakae' kahang ang maromi' dioate, 'Diampungnging kasalaammu,'

bahtu dioarakatee, 'Kalehao anna pellaoo'?
⁶ Ampo' la pahallua' ungningsang unngoatee
 yaling inde di lino ma'kuasaä' Kodi' Änä' to
 Lino ungnampungngi dosa." Lambi' ma'kara
 bumi Puang Yesus pano yato di tau ang mate
 sambose' kalaena naoatee, "Kalehamo, ängkä'i
 ne patindoammu anna maoo sumule pano di
 dasammu." ⁷ Ya' kaleha siang yato tau anna
 sumulei pano di dasanna. ⁸ Inggänna tau ang
 unnggita yato kadahiang sika pusa' asang liu anna
 umpamatandei sanganna Puang Alataala ang
 umbea kakuasaang käyyäng pano di hupatau.
⁹ Tahpana umpellei yato ongeang Puang Yesus,
 ya' unnggitang mesa tau disanga Matius menge
 mohko' yaling di kânto' pambayaang sima.
 Nasilahaming Puang Yesus naoaintee, "O
 sammuane, maio tindo'ä!" Ke'de' siang Matius
 anna mentindo'i. ¹⁰ Donetoo le'ba'mi Puang
 Yesus pano di dasanna Matius anna mandei
 di hao, ya' sulei tunne' sangngaka-sangngaka
 to pahsinga' sima ang senga', anna tau ang
 naangka' to pa'bohto 'kekasalaang,' anna mandei
 sibaha-baha Puang Yesus anna pahsikolana.
¹¹ Tahpana naita sangngaka-sangngaka to Farisi,
 mekutanang pano di pahsikolana Puang Yesus
 naoatee, "Akana mandee' indo tuangkuhummua'
 sibaha to pahsinga' sima anna to kekasalaang?
 Dai sihatang la noa!" ¹² Ampo' nahingngi

Puang Yesus yato aka ang sika natula', ya' mentimba'mi yaling di pohapangang naoatee, "Tadiaete' to makahsing ang umpahallu to pa'pakuli, ampo' to makorongngetee'.¹³ Dahi laokoa' anna umpellaya'i inde tula'na Puang Alataala ang naoatee, 'Ang handang kukärä'i dianto pa'kalemu, tadia penombaang.' Aka' dä' sule untambai tau ang ungangangka' kalaena maroho, ampo' tau ang nainsang naoatee kekasalaang."¹⁴ Donetoo suleing sangngaka-sangngaka pahsikolana Yohanes ullumba Puang Yesus anna mekutanai pano naoatee, "Akae kami' anna ma'puasaang sibahaang to Farisi, ampo' pahsikolamu dae'ne' ma'puasa?"¹⁵ Mentimba'mi Puang Yesus pano diii umpake pohapangang naoatee, "Malaraka ingkäna tau ang menge ma'tokabeng sika umbu salamang ang kamateang ke mengeke' mohko' sibaha-baha yato to kabeng? Ampo' la aha toboe' tempona dako', Kodi', la sihapangngä' to kabeng, la dialai yaling mai di alla'-alla'na yato pahsikolaku. Ya' donento yatoo la sika naongei ma'puasa.¹⁶ Kubeakoa' mesa pohapangang. Noa indee: Daete' aha mesa tau la unggalli kaing ang bakahu anna napakei untampi' sahedorona ang malullu' liung, aka' ponna napanoa, ya' yato kaing ang bakahu la unghentu sahedoro lambi' tuhtuang umpakehängngängngete' seu'na yato

sahedoro. ¹⁷ Anna noa tunne' hapanganna monna aha pangnganang lollo' ang masaeng lambi' mato'do', dai la sihatang dipampatamai angkoro' bakahu aka' la natehse, lambi' sahing ditibe. Ampo' angkoro' bakahu supung mala dipatama di pangnganang lollo' bakahu, lambi' sahing la tontong mapia." ¹⁸ Lella'ke' Puang Yesus umpa'karai yato pahsikolana Yohanes, ya' suleng mesa to pangngäto' yaling di pa'sambayangang anna mengkuntu'i di olona mane ma'karai naoatee, "O Tuang, mane samatena di langngena' änä'ku ang bahine, dianto anna sulemä' kupalau ke la malai maoo pano anna unnganti anna malai tuho sumule." ¹⁹ Ya' ke'de'mi Puang Yesus anna mengkalaoi sibaha pahsikolana mao untindo' yato tau. ²⁰ Donetoo aha mesa bahine ang unsa'ding korong mallambi' ang daloloi aha nabolinna yaling di sampulo derua pahiamanna. Ya' mendungku' di kebo'na Puang Yesus anna naantii pote' kaya' kalambe'na. ²¹ Aka' yaling di inahanna yato bahine naoatee, "Moi kuantu kale indo pote' kaya' kalambe'na, ya' bono'mä'tee'." ²² Ampo' mensaile Puang Yesus unnenne'i yato bahine anna napa'karaii naoaintee, "O änä'ku, daummahea'! Napabono'o kapampetahpa'ammu." Donetoo bono' siang yato koronna bahine. ²³ Tahpana lambi' pano di dasanna yato to kepangka', unghingnging

to posuling munge umposulingngi penaniang-penaniang pa'tomateang, anna unghingngi toi mai'di tau sika koha dumuseng. ²⁴ Ma'karang Puang Yesus naoatee, "Laokoa' aka' inde änä' daete' mate, ahana kaleete' hahe." Ampo' sika napetaha-tahai supu. ²⁵ Puhanna unghambai yato ingkäna tau Puang Yesus, ya' tamang yato di tambing ang naongi tilampa' yato änä', anna natokeii teyyena. Ya' tuho siang sumule. ²⁶ Ya' lele sau tama siang kaheba didiona kaha-kaha yato yaling di ingkäna bohto di hao. ²⁷ Donetoo umpatahhi' bumi lalanna Puang Yesus sibaha pahsikolana. Munge sika mellao, aha derua to buta mantindo'i laona siang kakoha-koha naoatee, "O Peänä'anna Tomaraya Daud, kalemuiang kasi." ²⁸ Lempämmi Puang Yesus tama di mesa dasang, ampo' yato derua to buta semata mentindo' toe'. Mekutanang Puang Yesus yato pano di to deruai naoatee, "Umpetahpa'rakaa' la malakoa' kupabono'?" Sika mentimba'mi naoatee, "lo, Puang, kipetahpa'." ²⁹ Ya' naantiming Puang Yesus yato matannaii lella' ma'kara naoatee, "La bono'mokoa'tee' situhu' kapampetahpa'ammu." ³⁰ Donetoo titungka' siang yato matannaii. Sika naoaminte Puang Yesus, "Dakaiia' anna malai dai aha tau mangnginsang didiona inde ang dahi." ³¹ Ampo' yato to deruai le'ba' siang do napalele sau tama

yaling di ingkäna bohto di hao yato aka ang dahi pano di kalaena. ³² Le'ba'na yato derua to buta, ya' aha bumi sule nabaha tau mesa tau ang dai mala ma'kara ang napentamai setang. ³³ Tahpana nahambai Puang Yesus yato setang ang mampentamai, ya' ma'kara-kara siang yato tau. Ingkäna tau ang unngita yato kadahiing pusa' asang liu anna sika naoaitee, "Mane dianna si'da-si'daete' inde dahi yaling di alla'na to Israel." ³⁴ Ampo' yato sangngaka-sangngaka to Farisi sika naoane'tee, "Nasuhunte' mala unngalai setang aka' kakuasaanna Pongkahana setang." ³⁵ Napanoanto Puang Yesus sibaha pahsikolana ullelengngi asang ingkäna bohto mahoa' anna bohto saohko'. Lella' ma'kuliling lella' siang mampakuhu tama di ingkäna pa'sambayanganna to Yahudi umpepainsangnging Kaheba Mapia didiona Kapahentaanna Puang Alataala, anna umpa'dai toe' koronna anna kamalammaanna ingkäna tau. ³⁶ Tahpana unngita yato tau mai'di Puang Yesus, ya' kende'mi pa'kalemu yaling di inahanna pano yato diiii, aka' yato ingkäna tau dai nainsang aka ang la nababe anna buling di mendehatanna, sinnoa domba ang dai aha to pangkambi'na. ³⁷ Ma'karang Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Itaia' inde mai tau masoo liu ang la dibaha tama di Kapahentaanna

Puang Alataala. Kupasihapang boa kayu ang la pahallu dipupu, ampo' dai kann'a' tau ang la mampupu. ³⁸ Dahi palauia' pano di puänna inde pinamula anna malai nahängngängngike' tau ang la umpupu inde boa kayu."

10 ¹ Donetoo untambaing sampulo derua pahsikolana Puang Yesus anna nabeai kakuasaang la unghambai ingkänna setang ang umpentamai tau, noa tunne' la umpabono' korong anna kamalammaanna ingkänna tau. ² Sanga-sanganna yato sampulo derua rasul dianto: Simon (ang disanga toe' Petrus) anna ullu'na ang disanga Andreas, Yakobus änä'na Zebedeus anna ullu'na disanga Yohanes, ³ Filipus, Bartolomeus, Tomas, Matius to pahsinga' sima, Yakobus änä'na Alfeus, Tadeus, ⁴ Simon to Zelot anna Yudas Iskariot ang la umbeho dako' Puang Yesus pano di tau ang mampatei. ⁵ Inde to sampulo derua nasuo Puang Yesus mao anna nabokungngii tula' naoaintee, "Daa ullao pano di bohto senga' ang tadia bohtona to Yahudi, anna datoune' ullao pano di bohtona to Samaria. ⁶ Ampo' diare' laokoa' do peängngi yato ingkänna to Israel ang sähsä' lalang. ⁷ Laokoa' anna umpainsangngii ungngoatee, 'Dang masae anna Kalaenang Puang Alataala ma'pahenta sinnoa tomaraya.' ⁸ Pabono'koa' to makorong anna patuhoi sumule to mate. Pabono'koa' tau

ang bosi lollo'na, hambaii ingkäna setang ang umpentamai tau. Anna aka' inde kakuasaang untahimbo tomande'a' dai mangki' umbaya' bahtu' unsaho, dianto anna pahallu tunne' umpebea tomande'ing pano di ingkäna tau dao mangki' la nasahoi. ⁹ Lao tomande'koa' daa umbaha aka-akammu sinnoanna doi'. ¹⁰ Daaa' mangki' umpebokung, noa tunne' kaya'mu poro sahpasang tomande' umbaha, sapatummu poro sahpasang, huntummu poro mesa umbaha, aka' mesa to pengkähäng inang si napakandeete'e' ang mampopengkähäng. ¹¹ Ponna mentamao di mesa bohto mahoa' bahtu' bohto saohko', peängngi mesa tau ang la naaku napadai'o di dasanna, dianto ongeii tohho lambi' umpatahhi' pellaoammu. ¹² Ponna kende'o dai' di dasanna mesa tau, tula'o kara salama' pano yato di tau ang ullambi'. ¹³ Ponna natahimbo manahpa yato tau kara salama'mu, ya' la kabeheang yato tau. Ampo' ponna dai natahimbo, ya' yato kara salama'mu sumule tobou dio pano di kalaemu. ¹⁴ Anna ponna aha tau ang dao mantahimbo bahtu' dai naaku nahingngi aka ang untula', ya' pelleine' yato dasang bahtu' bohto ang naongei tohho yato tau anna umpentalahpi'ing tampo ang mendehke' pano di bihti'mu. ¹⁵ Kutula'ingkoa' setonganna ponna lambi'mi tempona dihohto' inde lino, la mahingang puhaete'ne' tahungkunna

Bohto Sodom anna Gomora andana yato bohto ang dakoa' mantahimbo." ¹⁶ Naoa bunte Puang Yesus pano di pahsikolana, "La kusuokoa' do umpepainsangnging Kaheba Mapia. La sihapangkoa' domba ang tama di alla'-alla'na olo'-olo' peande. Dianto anna pahallukoa' manähkäng sinnoa ile anna mahamme' inahakoa' sinnoa dangang-dangang. ¹⁷ Madakakoa' pano di ingkäna tau, aka' aha tau ang la mambehokoa' pano di to panghohto' anna la napohetongkoa' yaling di pa'sambayanganna. ¹⁸ Anna la napapengngolo toukoa'ne' pano di to ma'kuasa anna setomarayaang aka' untindo'ä', lambi' sika la unghingngi kasa'biammu didiona Kalaeku, noa tunne' tau ang dai ungningsang Puang Alataala la nahingngi toe'. ¹⁹ Ponna nabehomokoa' pano di to panghohto', datomande'a' ummasuhsa yato aka ang pahallu la untula' ke dihohto'mokoa', aka' la napainsangngirakoa'te' Puang Alataala aka ang pahallu la untula' donetoo. ²⁰ Aka' aka ang la untula'a' donetoo daete' sohong yaling mai di pihki'mu, ampo' sule yahoete' mai di Inaha Maserona Ambemu, Puang Alataala. ²¹ La aha tau napapepatei ullu'na aka' natindo'ä'. Noa tunne' la aha to baha' la umpapepatei änä'na. Anna la aha änä' la umbali-bali to baha'na lambi' la napebeaing dipatei. ²² Inang mai'di tau la mangkahi'di'koa' aka' untindo'ä'. Ampo' menna

ang la tontong mampetahpa' lambi' mate inang la salama'. ²³ Ponna tamakoa' di mesa bohto anna nadahhako'a' yato tau ang aha yaling yato di bohto, ya' pelleii anna laokoa' penanda pano di bohto senga', aka' kutula'ingkoa' setonganna dake' la puha unngolai asang yato ingkäna bohtona to Israel anna sulemä' Kodi' inde Änä' to Lino. ²⁴ Ungnginsammia' unngoate daete' aha mesa pahsikola la keangka' puha andana tuangkuhunna, noa tunne' mesa sabua' anna pongkahana. ²⁵ Sundummite' mesa pahsikola ke malai umpensinnoai tuangkuhunna, noa tunne' mesa sabua' umpensinnoai pongkahana. Ponna tau ang mendahi kapala yaling di mesa dasang disangai Pongkahana setang, ya' londonante' ingkäna sanghapunna disangai tunte' noa. ²⁶ Dahi daa ummahea'a' pano diii, aka' daete' aha aka-aka ang titutu' tala tibuhke, noa tunne' daete' aha kaha-kaha ang tibuni tala diinsang ke dako'mi. ²⁷ Aka' ingkäna ang si kutula'ingkoa' mating di dio ang dake' maleso liu, sihapang yaling di kamalillingang, pahallu umpamakalesoing pano di ingkäna tau, sihapang yaling di kamabayaang. Anna aka ang dikuti'ingkoa' tama di talingammu pahallua' umpekäyyängngi umpepainsangnging pano di ingkäna tau. ²⁸ Anna daa ummahea'a' pano di tau ang mala supu umpatei bätäng kalae,

ampo' daine' mala umpatei sungnga'. Ampo' ang pahallu la unkahea'a' dianto Puang Alataala ang dai supung mala umpatei bätäng kalae ampo' mala toe' umpatei sungnga' yaling di api nahaka. ²⁹ Ungnginsammia' unngoatee derua dena' si nabalu' tau masempo si'da-si'da. Ampo' moinnakato noa, datoete' mala la mate tomande' moi poro mesa ke dai naelo'i Ambemu yaho di suruka. ³⁰ Londonangnga' dio, moi lamba' beluhä'mu puha tung naihsa' asang. ³¹ Dianto anna dakoä' pahallu mahea', aka' keangka' puharakoä'to dio andana mai'di dena'. ³² Menna ang mangngakuiä' di hao di olona tau senga', la kuakui toe' di hao di olona Ambeku yaho di suruka. ³³ Ampo' tau ang mambahoiä' di hao di olona tau senga', la kubahoi toe' di hao di olona Ambeku yaho di suruka." ³⁴ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Daa unsangaia' inde kasuleangukama inde di lino la umbahaä' kasikapiaiang di alla'na hupatau, aka' inde kasuleangukama dä' sule umbaha kasikapiaiang ampo' suleä' umbaha kasikallaang. ³⁵ Aka' inde suleä' la umpadahiä' kasikallaang di alla'na hupatau sinnoanna: 'änä' ang muane la umbali ambena, änä' ang bahine la umbali indona anna manitung ang bahine la umbali pasananna ang bahine. ³⁶ Lambi' balinna tau, handang mai'di la sule

yaling siang mai di hapunna.' ³⁷ Menna-menna ang uningkalemui puhane' ambena anna indona andana Kodi', yato tau dai sihatang mendahi petauangku. Noa tunne' tau ang uningkalemui puhane' änä'na andana Kodi' datoe' sihatang mendahi petauangku. ³⁸ Menna-menna dai sadia madahha bahtu' mate aka' natindo'ä' dai sihatang mendahi petauangku. ³⁹ Aka' menna pemala umpamahendeng katuhoanna, la bilang mateetee', ampo' menna ang tontong mampetahpa' moi dipatei aka' Kodi', dianto ang la dipasalama' sungnga'na. ⁴⁰ Menna-menna mantahimbo manahpao, ya' natahimbo manahpa tumä'to Kodi', anna menna-menna ang mantahimbo manahpaä' untahimbo manahpa toe' Ambeku ang mansuoä' sule. ⁴¹ Menna-menna untahimbo manahpa mesa nabi aka' inang nabi, la ullambi' saho ang sihatang sahona mesa nabi, anna menna-menna untahimbo manahpa mesa to maroho aka' inang to maroho, tau yato la ullambi' saho ang sihatang disahoiing to maroho. ⁴² Setonganna menna-menna ang membabe mapia pano di to pentindo'ku ang handang saohko', moi poro nabeang supu santangki' uhai kula' kalena, kutula'ingkoa' setonganna yato tau ang membabe noa, ya' ahaete' yato saho pembabena."

11 ¹Tahpana puha Puang Yesus umpakanahke yato sampulo derua pahsikolana, ya' le'ba'mi umpesambai ingkäna bohto mampakuhu anna umpepainsangnging Kaheba Mapia. ²Di tempona yalingke' di tahungkung Yohanes to Pantero', ya' unghingnging umba noa pembabena Kristus ang mepusa'-pusa'. ³Unsuong pahsikolana mao do nakutanai naoatee, "Dionka inde To Dilanti' la Mepasalama', bahtu' pahallurakakang unngempei tau senga'?" ⁴Natimba'mi Puang Yesus naoaintee, "Laomokoa' anna untula'ing Yohanes ingkäna aka ang puha unngitaa' anna aka ang puha unghingngi, sinnoanna: ⁵To buta paita, to makule mellao, tau ang bosi lollo'na bono', to binga pahingngi, to mate tuho sumule anna pano di to pemase-mase dipainsangngi Kaheba Mapia. ⁶Anna oa toinne'tee: tau ang dai umpengkebo'i kapampetahpa'anna hao mai di Kodi', tau yatoo la kahsi nei'." ⁷Tahpana sika le'ba'i yato pahsikolana Yohanes, ya' napahandu'mi Puang Yesus ma'tula' pano di tau mai'di didiona Yohanes, naoatee, "Aka unngalaa' mao pano di ongeang makä'däng? Do unngitakoa' bulo ang napalusau lutama pepahi? ⁸Bahtu' maorakakoa'to do unngita tau ang mampake mahahsa'? Ponna pemalakoa' unngita tau ang mampake mahahsa', ya' dihaoke'te'

supu di dasanna tomaraya. ⁹ Dahi aka ang pemalaa' ungnigita pano di ongeang makä'däng? Pemalako'a' ungnigita nabi, i? Ahana tahpa' si'da. Anna kutula'ingkoa', yato ang ungnigita'a' londo puhane' andana mesa nabi. ¹⁰ Aka' didiona yato Yohanes aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, 'Itai, kusuo mesa tau napendoluoio, anna dianto ang la mampatokaingko lalammu ang la ungnigola.' ¹¹ Kutula'ingkoa' setonganna di alla'na ingkäna tau ang aha yaling inde di lino moi ang tuhoke', moi ang puhang mate, inang daete' aha la keangka' puha andana Yohanes to Pantero'. Ampo' tau ang handang madihoi'ang yaling di Kapahentaanna Puang Alataala setonganna keangka' puhane' andana Yohanes. ¹² Aka' mengkalao di tempona Yohanes to Pantero' lambi' dinoa, inang aha lolong ang umpa'bali Kapahentaanna Puang Alataala, anna yato ang mampa'bali pemala la nakuasai. ¹³ Inang puhang natula' lohpo' ingkäna nabi, noa tunne' tiuki' yaling di suha'na Nabi Musa didiona Kapahentaanna Puang Alataala. ¹⁴ Anna ponna ungnigakua', ya' mala umpetahpa'ä' ke kuoaittee Yohanes dianto yato Elia ang inang puha didandi la sule. ¹⁵ Menna pemala mangnginsang, pamapehingngiingnga'too! ¹⁶ Aka la kupasihapangnging inde mai hupatau ang aha dinoa? Tau ang aha tempo dinoa kupasihapang

änä' ang minge mangngino di hao di pasa'
 lella' siang unghohai solana anna naoaitee,
 17 'Kiposulingngingko ampo' dai unghaku
 sumayo, kipunaniingko penaniang kamateang
 ampo' dai unghaku masuhsa.' 18 Noa tunne'
 sule Yohanes anna si biasai dai mande anna dai
 menu', ya' naoaminte tau, 'Napentamai setang.'
 19 Pihsananna suleä' Kodi' inde Änä' to Lino
 anna si mandeä' Ko anna menu'ä', ya' sika naoa
 burantee, 'Itaia' indo tau sähäüäng anna pa'enu',
 sola-solana to pahsinga' sima anna ingkäna to
 madosa.' Ampo' kalehaiia'to indee: kakeaka'anna
 Puang Alataala ang kipepaturuing mala diita
 yaling di pembabe." 20 Donetoo napahandu'mi
 Puang Yesus untula' didiona umba la napanoa
 Puang Alataala untahungkung ingkäna bohto
 mahoa' ang dai naaku mengkatoba', londonang
 aka' yato siang bohto ang naongei umbabe
 ma'kahupa-hupa tanda ang mepusa'-pusa'.
 21 Naoatee, "Tilakakoa' Bohto Khorazim!
 Tilakakoa' Bohto Betsaida! Aka' ke la inang
 aha toine' dahi di hao di Bohto Tirus anna
 Sidon yato tanda ang mepusa'-pusa' ang puha
 dahi yaling di alla'-alla'mua', ya' la masaente'
 mengkatoba' lambi' umpekaya' kahung sibaha
 ulluläng täi hapu bää'na tandana unsohso yato
 kasalaanna. 22 Ampo' kutula'ingkoa': ponna
 lambi'mi Allo Panghohto'ang, ya' inang la

mahingang puhaete'ne' yato tahungkunna
 to Tirus anna to Sidon andana dioa'. ²³ Noa
 tungnga' dio Bohto Kapernaum, umbai pake
 unsangaa' la naängkä'koa' dai' di suruka Dehata,
 i? Setonganna dakoa' la naängkä' ampo' la
 natibekoa' naung di nahaka! Aka' setonganna
 ke la aha toine' dahi di hao di Bohto Sodom
 tanda ang mepusa'-pusa' sinnoa aka ang dahi
 yaling di alla'-alla'mua', ya' umbai dai la tilaka
 lambi' la aha loloke'te' yato bohto lambi' dinoa.
²⁴ Ampo' kutula'ingkoa': setonganna ponna
 lambi'mi Allo Panghohto'ang, la mahingang
 puhaete'ne' tahungkunna Bohto Sodom andana
 dioa'." ²⁵ Donetoo ma'sambayang Puang Yesus
 naoatee, "O Ambe', ma'kuhhu'sumanga'ä'
 mating di Dio Dehatanna langi' anna lino,
 aka' dai umpabei tau ang unsanga kalaena
 manähäng si'da-si'da la umpähäng didiona
 kapahentaammu, ampo' umbeane' pepähängang
 pano di tau ang mahempo' inaha ang sinnoa
 inahanna änä'-änä'. ²⁶ O Ambe', dianto yato
 pa'elo'mu anna ang umpemapiaing." ²⁷ Puhai
 yatoo mane ma'tula'i pano yato di tau mai'di
 naoatee, "Ingkänna-ingkänna siamo hali asammä'
 nabehoing Ambeku. Anna dai aha moi la mesa
 tau ang mangnginsang si'da-si'daä' sehalinna
 Ambeku, anna datoe' aha ang mangnginsang
 si'da-si'da Ambeku sehalinna Kodi'. Anna

menna ang kupasihatanggi, dianto ang kupakalesoing didiona Yatoo. ²⁸ Mai asangkoa' ingkäna tau ang malamma anna ang matिंग्गि durungammu, anna kubeakoa' kamalinoang. ²⁹ Durunggia' durungang ang kupadai'ingkoa', anna pelaya'koa' di hao mai di Kodi'. Aka' Kodi', malunä' si'da-si'daä' anna mahempo' inaha, dianto anna la ullambi'koa' kamalinoang yaling di inahammu. ³⁰ Aka' pahenta ang kubeakoa' mating mepamasannang, anna yato durungang ang kupadurunggiingko mahingang."

12 ¹ Donetoo di tempona allo katothhoang Puang Yesus sibaha pahsikolana ungnolai sallimbo bela'. Ya' yato pahsikolana sika umponge'mi sangngaka-sangngaka boana pinamula anna naande laoi aka' sika manonong. ² Ampo' yato aka ang sika nababe naita sangngaka-sangngaka to Farisi. Ya' mekutanang yato to Farisi pano di Puang Yesus naoatee, "Akaboi indo pano pahsikolamu anna umbabei yato ang dai mala dibabe di allo katothhoang?" ³ Ampo' mentimba' Puang Yesus pano diiii naoatee, "Dakake'a' dio aha umbata yato aka ang nababe Daud sibaha änä' buana naonge manonoi? ⁴ Donetoo mentama di Dasanna Dehata anna ungnalai dehpa ang puha dipopenomba yaling. Naala naande, sibaha ingkäna ang nasibahaing, ang setonganna yato

dehpa dasi'da-si'dai mala naande tau sehalinna seimangang. ⁵ Bahtu' darakaa' aha umbata yaling di suha'na Nabi Musa didiona umba noa ingkäna imang untehkai pahenta didiona allo katothhoang yaling di Dasang Ada', ampo' dasiang kekasalaang? ⁶ Kutula'ingkoa' dinoa: dinne done indee aha ang keangka' puhane' andana Dasang Ada'. ⁷ Ponna malaa' umpähäng aka bahtuanna inde karanna Puang Alataala ang naoatee, 'Ang handang kukärä'i dianto pa'kalemu tadia penombaang,' tantunte' anna dakoa' unsalla inde mai pahsikolaku ang dai kekasalaang. ⁸ Aka' Kodi' inde Änä' to Lino ang unguasai allo katothhoang." ⁹ Pihsananna Puang Yesus anna pahsikolana umpelleing yato bela' anna le'ba'i lupano di pa'sambayangang ang aha di hao yato di bohto. ¹⁰ Di hao yato di pa'sambayangang aha tau ang mate sambali teyyena. Sika mekutanang yato to Farisi pano di Puang Yesus naoatee, "Malaraka tau umpabono' to makorong di allo katothhoang?" Nasuhung anna sika mekutana noai aka' yaling di pihki'naii pemala la sika umpasala Puang Yesus ke umpabono'i tau di allo katothhoang. ¹¹ Ampo' ma'kara Puang Yesus pano diii umpake mesa pohapangang naoaintee, "Ponna ahaa' tau yaling di alla'-alla'mu ang kedomba mesa, anna manahoi yato dombana naung di kahoäng di allo katothhoang, daraka

la tahpa naalai yato dombana di hoi' mai?
¹² Darakae' keangka' puhane' mesa hupatau
 andana domba? Dahi, malaete' tau membabe
 mapia di allo katohhoang." ¹³ Pihsananna
 makarang Puang Yesus pano yato di to mate
 sambali teyyena naoatee, "Tandoingkä'
 teyyemu!" Napentando si'daming teyyena.
 Ya' bono' siang donetoo anna matohoi sinnoa
 teyyena ang sambali. ¹⁴ Ya' sohongnging tama di
 aneang yato sangngaka-sangngaka to Farisi anna
 situla'-tula'i la umpatei Puang Yesus. ¹⁵ Ampo'
 nainsang Puang Yesus yato pahtuyunnai lambi'
 le'ba' napellei yato bohto. Donetoo mai'di
 liu tau mentindo'i Puang Yesus, lambi' mala
 napabono' asang di hao mai di ma'kahupa-hupa
 korong. ¹⁶ Ampo' ullahang si'da-si'da yato tau
 mai'di anna malai dai napepainsangnging pano
 di tau senga' didiona Kalaena. ¹⁷ Inde dahi
 anna malai sundung aka ang puha natula' dolu
 Puang Alataala ang nalombung Nabi Yesaya
 ang naoatee, ¹⁸ "Itaia', Dianto inde Pesuoku
 ang kupillei anna ang kukalemui, Dia tunto nei'
 ang umpamahasa inahangku. La kupatamaing
 di Kalaena Inahangku, anna Dianto ang la
 umpepainsangnging kasalama'ang ang sule hao
 mai di Kodi' pano di ingkäna bohto di lino.
¹⁹ Daine' la aha siba'di solana moi menna, anna
 dato'i la kakoha-koha lelung. Anna daine' aha

la nahingngi kamahanna tau pano di lalang.

²⁰ La umpatandaang pa'kalemunna pano di tau ang malamma kapampetahpa'anna sinnoa bulo mahäti' ang maromi' bose', anna la umpamatoho kapampetahpa'anna tau ang malamma sinnoa sombu lampu ang la pi'de, lambi' la mala umpapatalo katahpa'ang di alla'na kakarakeang.

²¹ Anna ingkäna bohto di lino la hannu asang pano." ²² Donetoo sika nabahang pano di Puang Yesus mesa tau ang buta anna pepe aka' napentamai setang. Ya' napabono'mi Puang Yesus lambi' mala paita anna ma'kara-karai.

²³ Ingkäna tau ang ungnngita yato kadahiang pusa' asang liu, anna sipa'tula'-tula'i mesa anna mesa naoatee, "Noae' inde tau ang la Änä'na Daud ang didandi la sule!" ²⁴ Ampo' nahingngi yato to Farisi aka ang minge sika nasitula'-tula'i. Sika ma'pihki'mi yaling di inahanna naoantee, "Nasuhungngete' mala inde tau unghambai setang aka' nabea kakuasaang Pongkahana setang, ang disanga Beelzebul." ²⁵ Ampo' nainsang Puang Yesus aka ang yaling di pihki'na yato to Farisi lambi' ma'kara pano diiii naoatee, "Ponna yaling di mesa kapahentaang dai mesa inaha lambi' sisähä'-sähä' anna sipa'balii mesa anna mesa, tantunte' anna la sitalei yato kapahentaang. Noa tunne' mesa bohto mahoä' bahtu' yaling di kasanghapuang ang dai mesa

inaha lambi' sisähä'-sähä' anna sipa'balii mesa
 anna mesa tantunte' anna la sitalei. ²⁶ Noa
 tuntone' yaling di kapahentaanna Pongkahana
 setang, daete' aha leleanna Pongkahana setang
 la unghambai solana siang, aka' ponna noa,
 ya' dante' la matoto' yato kapahentaanna
 Pongkahana setang. ²⁷ Dahi ponna ke untanda'ä'
 unghambai setang umpake kakuasaanna
 Pongkahana setang, ya' mennaa' kekakuasaang
 ang napake pahsikolamu unghambai
 setang? Dahi pahsikolamu siangnga'too ang
 mampatandangnga' kasalaammu. ²⁸ Ampo' aka'
 unghambaiä' setang unngolai Inahanna Puang
 Alataala, lambi' maleso dioatee napahandu'mi
 Puang Alataala ma'pahenta yaling di lino.
²⁹ Pihki'ia': malaä' ullaba'i setang aka' ma'kuasa
 puhaä' Koo. Sinnoanna mesa pohapangang:
 dai aha mesa tau la mala mentama di dasanna
 to matoho, ang dipasihapang Pongkahana
 setang, anna mabokoi yaling ke dai matoho
 puha nei' unsangke' dolu yato to matoho, mane
 napabokoi. ³⁰ Dahi menna ang dai mempako di
 Kodi', bahtuanna napa'baliä' anna menna ang
 dä' mamposolai mengkähäng tantunte' anna
 la nakarakeii yato aka ang kukähäng. ³¹ Dianto
 anna kuoaingkoa'tee: Inkgänna dosa anna kara
 ma'baho mala diampungngi. Noa toi ke ahai tau
 ang mambahoiä' naoatee, 'Puang Yesus tadia

Änä'na to Lino,' ya' mala tuke'ne' diampungngi. Ampo' ponna ke umbahoi Inaha Maseru, ya' inang dang mala la diampungngi, moi dinoa moi di allo ang la sule. ³² (12:31) ³³ Ponna mesa poang kayu keboa mapia, tantunte' anna ungnogoaia'tee poang kayu ang mapia. Ampo' ponna dai keboa mapia, tantunte' anna ungnogoaia'tee poang kayu dai huhu, aka' mesa poang kayu dipemapiaing ke mapia toine' boana. ³⁴ Oa' ingkämmu to karake, umbangnga' dio la umpanoa untula' kaha-kaha ang mapia ke punnoko' kakarakeang? Aka' ingkäna aka ang ditula' sule yalingngete' mai di ihsi inaha. ³⁵ Tau mapia mengngoya' mapia tubunte' aka' inang noa tubunne' ang yaling di kalaena, anna tau karake mengngoya' karake tubunte' aka' inang noa tubunne' yaling di kalaena. ³⁶ Ampo' kutula'ingkoa' dinoa: ingkäna tula' ang dai aha kunanna ang natula' mesa tau pahallu umpebayai toboe' kalaena di hao di olona Puang Alataala ke lambi'mi Allo Panghohto'ang. ³⁷ Aka' la dihohto'o, tahpa'arakako bahtu' salarakako, situhu' aka ang puha untula'." ³⁸ Donetoo ma'karang yato sangngaka-sangngaka to pampakuhu ada' anna sangngaka-sangngaka to Farisi pano di Puang Yesus naoatee, "O Tuang, pemalaang la kiita mesa tanda ang mepusa'-pusa' di hao mai di dio." ³⁹ Ampo' natimba' Puang Yesus naoaintee,

"Diongnga'to inde tau karake anna daia' ungnaku umpetahpa'ä', anna la pemalako'a' ungnita tanda ang mepusa'-pusa' ang kubabe? Inang dakoa' la kupaitai. Supungnga'te' tanda didiona Nabi Yunus ang mala dipaitaiko'a'. ⁴⁰ Aka' umba noa Nabi Yunus tohho yaling di kompeng bau tallung allo, tallung bengi, noa tuntone' Änä' to Lino la tiku'bu' yaling di lino tallung allo, tallung bengi. ⁴¹ To Niniwe la kende' dako', ke lambi'mi tempona dihohto' inde lino, anna untanda' inde mai tau ang aha dinoa. Aka' yatone' to Niniwe sika mengkatoba' nei' tahpana unghingngi umba noa kaheba katallangang ang napainsangngi Yunus. Ampo' setonganna dinoa aha dinne ang keangka' puhane' andana Yunus! ⁴² Ponna lambi'mi tempona dihohto' inde lino, ya' la kende'mi tomaraya bahine ang sule hao mai di selatang anna untanda' inde mai tau ang aha dinoa. Aka' yato tomaraya bahine sulene' di hao mai di pote'-pote'na lino aka' pemala umpehingngii kakeaka'anna Tomaraya Salomo. Ampo' dinne done dinoa aha ang keangka' puhane' andana Tomaraya Salomo." ⁴³ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Ponna malai yaling mai di kalaena hupatau mesa setang, ya' maoke'te' dolu ma'kuliling lelung pano di ongeang makä'däng umpeäng ongeang ang la naongei tohho. Ampo' aka' dai aha nalambi'

yato ongeang ang la naongei tohho, ⁴⁴ lambi' ma'pikki' anna naoaite yaling di inahanna, 'La sumule burä' pano yato di ongeangu ang hali kupellei.' Ya' sumuleng. Lambi'na pano yato di ongeang dolunna, ya' nalambi'mi yato ongeanna lo'bäng, puha disapui manahpa anna mahahpi. ⁴⁵ Ya' sohong salake' dolu anna untambaii pitu setang ang londo puhane' pakarakeang andana dia, anna naposolai tama yato di ongeanna anna sika tohhoi yaling sibaha-baha. Katämpä'anna, yato tau ang naongei tohho setang la tahuu puhane' katuhoanna andana ang dolu aka' tuhtuang kehängngäng yato setang ang mampentamai. La noa tungnga'to dio dahi pano di kalaemu ingkämmua' to karake ke daia' ungnaku mengkatoba'." ⁴⁶ Donetoo mengeke' Puang Yesus umpa'tula'i yato tau mai'di, ya' sika ke'de'mi yaling di aneang indona anna ullu'na menge umpeäng lalang umba la sika napanoa umpa'karai Puang Yesus. ⁴⁷ Ya' ahang mesa tau di alla'na yato tau mai'di pano ullumba Puang Yesus anna naoaintee, "O Tuang, indomu anna ullu'mu sika ke'de' yaling di aneang pemala la napa'karaio." ⁴⁸ Ampo' mentimba' Puang Yesus naoatee, "Mennaraka Ko setonganna indoku anna ullu'ku?" ⁴⁹ Mane mentuho pano yato di pahsikolana menge siang naoatee, "Dianto inde mai indoku anna ullu'ku. ⁵⁰ Aka' diamoto tau ang

umpembabeing pangngelo'na Ambeku yaho di suruka dianto ullu'ku ang si'danna."

13 ¹Allo donetoo le'ba'mi Puang Yesus umpellei yato dasang ang naongei mampakuhu lunaung di behing Le'bo' Galilea anna mohko'i di hoi'. ²Ya' suleing tau mai'di si'da-si'da anna sika ulleboi Puang Yesus. Lambi' dai'mi Puang Yesus di mesa lopi anna mohko'i yaho. Yatone' tau mai'di sika ke'de' nei' di hoi' di behing le'bo'. ³Ya' napahandu'mi Puang Yesus umpaturu yato tau mai'di ma'kahupa-hupa pepaturu umpake pohapangang naoatee, "Pihsang tempo aha mesa petani la mao mangngambo'. ⁴Menge ungnambo' yato bannena, aha piha ang manaho pano di lalang. Ya' sule siang sedansiang naandei lambi' puha. ⁵Aha toe' piha ang manaho naung di tampo ang di haho batu. Ya' tuhong yato banne. Ampo' aka' manipi' yato tampo ang naongei tuho, ⁶ya' tahpana naalloi, ya' laonang malahso anna mabangii lambi' mate aka' dai manaung uhaka'na. ⁷Yato banne aha toe' piha ang manaho tama di alla' lohpo ang kedui. Inde lohpo kedui tuhtuang mahombo lambi' ungapupu' yato banne ang mane napahandu' tuho lambi' mate. ⁸Ampo' aha toe' piha banne ang manaho naung di tampo ang malambu. Yato banne tuho manahpa nei' lambi' keboa. Boana yatoo aha pentallumpulo luhpi', aha pengngunumpulo

luhpi' anna aha pensangngatu' luhpi'."

⁹ Natämpä'ing inde pohapanganna Puang Yesus naoatee, "Menna pemala mangnginsang, pamapehingngiingnga'too!" ¹⁰ Donetoo sika mendungku'mi yato pahsikolana pano di Puang Yesus anna mekutanai naoatee, "Akae', Tuang, anna si umpakeo pohapangang ke umpaturuo tau mai'di?" ¹¹ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Pano di dioa' dibeakoa' dio kapainsangang la ungningsang umba noa Kapahentaanna Puang Alataala ang masaeng tibuni, ampo' pano diiii dai nei'. ¹² Aka' menna ang inang ahang ang nainsang, inang la dihängngängngiking, lambi' mai'di si'da-si'da kapainsanganna, ampo' menna ang dai ma'pehingngi, ingkäna yato ang nainsang la dialai yaling mai di pihki'na. ¹³ Dianto suhunna anna si mampakuhuä' pano diiii umpake pohapangang, aka' moinnakato anna sika naitai ampo' setonganna daete' naita anna dai nakaleso; anna moinnakato sika nahingngi ampo' setonganna daete' tama di talinganna anna datoi napebahtuang aka yato ang sika nahingngi. ¹⁴ Ya' sundummi pole' pano diiii aka ang puha natula' lohpo' Nabi Yesaya dolu naoatee, 'La semata ma'pehingngikoa' ampo' dasiangnga' la umpebahtuang. Anna la semata ungnigita' ampo' dasiangnga' la ungakaleso aka yato ang ungnigita. ¹⁵ Aka' sika

makahha' bää' anna untimping talingannaii. Noa tunne' sika untutu'i matanna. Lambi' dai sika paita matanna, dai pahingngi talinganna anna dai mala umpähäng aka-aka siamo. Aka' ke daete' noa, ya' la sika paita matanna, pahingngi talinganna anna napähäng pihki'na, lambi' la sika sumule mai di Kodi' anna malai sika kupabono'.' ¹⁶ Ampo' dioa' dio kehongko' si'da-si'dakoa' dio aka' malaa' paita matammu anna mala pahingngi talingammu. ¹⁷ Aka' kutula'ingkoa' setonganna mai'diete' nabi anna tau ang aha dolu ang untuhu'i Puang Alataala, pemala toe' sika naita aka ang unngitaa' ampo' dang hali sika naita, anna pemala toe' sika nahingngi aka ang unghingngia' ampo' dang hali sika nahingngi." ¹⁸ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus umpakuhu pahsikolana naoatee, "Pehingngiia' bahtuanna yato pohapangang didiona ma'kahupa-hupa tampo anna to petani. ¹⁹ Noa indee: yato banne ang dondong pano di lalang sihapang tau ang untahimbo kaheba didiona Kapahentaanna Puang Alataala, ampo' dai napähäng. Lambi' sule Pongkahana setang anna nahampa'i yato aka ang puha natahimbo ang tiambo' sihapang banne yaling di inahanna. ²⁰ Yatone' banne ang dondong di tampo ang di haho batu sihapanne' tau ang unghingngi yato Kaheba Mapia anna tahpa napatamang

di inahanna sitonda kakahsiang, ²¹ ampo' yato Kaheba Mapia ang nahingngi dai mengnguhaka' yaling di inahanna lambi' dai mala masae tohho yaling. Aka' mane unngolai sanghupa kamasuhsaang bahtu' kamadahhaang aka' yato Kaheba Mapia, ya'arang natähäng anna unkebo'i Puang Alataala. ²² Yatone' banne ang dondong tama di alla' lohpo kedui sihapanne' tau ang unghingngi Kaheba Mapia, ampo' semata umpihki' supu katuhooanna anna pemala mendahi to makaka. Lambi' yato Kaheba Mapia ang puha nahingngi tihimpi' yaling di inahanna lambi' dai mala memboa mapia. ²³ Ampo' yatone' banne ang dondong di tampo malompo sihapanne' tau ang unghingngi Kaheba Mapia anna napepähängngi si'da-si'dai. Lambi' mala keboa ma'luhpi'-luhpi'; aha ang pentallumpulo luhpi, aha ang penggunnumpulo luhpi' anna aha ang pensangngatu' luhpi'." ²⁴ Ma'tula' bumi Puang Yesus pano di tau mai'di umpake pohapangang ang senga' naoatee, "Kaphentaanna Puang Alataala sinnoa inde pohapangang: mesa to pobela' mane puha umbubu' banne ang mapia pano di bela'na. ²⁵ Ampo' tahpana tängngä bengi, naonge anna hahe asammi ingkäna tau, suleng ang umpa'bali yato to pobela' anna unsahu'i boa lohpo ang takekuna tama di alla'na yato banne. Puhai yatoo, ya' le'ba'mi. ²⁶ Tahpana lobo'

yato pahe anna napahandu'mi kehähtäng, ya' lobo' tunne' yato lohpo ang takekuna yaling di alla'na. ²⁷ Ya' suleing yato sabua'na to pobela' anna mekutanai pano di pongkahana naoatee, 'O Tuang, darakate' banne mapia yato ang umbubu' di hao di bela'mu? Umbae' nakasulei yato lohpo ang takekuna anna pake aha ture' tuho yaling di alla'-alla'na pahe?' ²⁸ Mentimba'mi yato to pobela' naoatee, 'Nasahu' tau ang mampa'waliä'. Mekutana sala bung yato sabua'na naoatee, 'Ungngakuraka, Tuang, ke maoang do kihe'bu'i yato lohpo ang takekuna?' ²⁹ Ampo' naoate yato to pobela', 'Daa! Aka' ponna ungh'e'bu'ia' yato lohpo ang takekuna, ya' la tihe'bu' toe' yato pahe. ³⁰ Diare' pabei tomande'mi lobo' toe' yato lohpo ang takekuna sibaha pahe lambi' tempo pepaheang. Doneke'to ke la dipepaheng, mane kuoainte tau ang la mampepahe: Himpung toboia' nei' ne mating lohpo ang takekuna, ba'ba'-ba'ba'angngii mane untunuii tama di api. Puhaitoo ya' unghimpung tungnga'ne' ne pahe anna umbe'beiingkä'ne' tama di loko mapia-pia.' " ³¹ Untula' bumi mesa pohapangang Puang Yesus pano di tau mai'di naoatee, "Kaphentaanna Puang Alataala sihapang sallisa' batunna pinamula ang handang saohko' ang napamula tau pano di bela'na. ³² Moinnakato anna saohko'i yato batu pinamula, ampo' ponna

tuhong, ya' mala untondong asang ingkäna pinamula ang senga' anna mala toi malängkä' sinnoa poang kayu. Lambi' sulei sedansiang anna mesehängngi dai' di tangkena, tanda käyyänna." ³³ Nalombungngi bumi tula'na Puang Yesus untula' bou mesa pohapangang ang senga' pano yato di tau mai'di naoatee, "Kaphentaanna Puang Alataala sihapang bibi' roti ang naala mesa bahine anna napasiuyä'i mai'di tahpung lambi' mala membea' asang yatoo." ³⁴ Ingkäna pepakuhunna Puang Yesus didiona Kaphentaanna Puang Alataala, natula' asang pano di tau mai'di umpake pohapangang. Dai aha untula' aka-aka siamo pano di tau mai'di ke dai umpake pohapangang. ³⁵ Ya' sundummi pole' tula'na Puang Alataala ang napalambi' nabi dolu ang naoatee, "La ma'karaä' pano di ingkäna tau umpake pohapangang; pemalaä' untula' kaha-kaha ang dake' kainsangang mengkalao pampahandu'anna lino." ³⁶ Puhanna yatoo le'ba'mi Puang Yesus umpellei yato tau mai'di, anna lupanoi di mesa dasang. Dai masae suleing yato pahsikolana nalumba anna nakutanaii naoaintee, "Malaraka umpakalesoingkang bahtuanna yato pohapangang didiona lohpo ang takekuna ang tuho tama di alla' pahe?" ³⁷ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Mala. Noa inde bahtuanna: yato tau ang umbubu'

banne ang mapia sihapangnä' Kodi' inde Änä' to Lino. ³⁸ Yato bela' sihapanne' lino, anna yato banne sihapanne' petauanna Puang Alataala, ampo' yatone' lohpo ang takekuna sihapanne' petauanna Pongkahana setang. ³⁹ Yato ang umpa'bali to pobela' dianto Pongkahana setang. Tempo pepaheang sihapanne' katämpä'anna lino, anna yato to pepahe sihapanne' malaeka'. ⁴⁰ Dahi umba noa yato lohpo ang takekuna dihimpung mane ditunui tama di api, la noa tuntone' ke katämpä'annang lino. ⁴¹ Kodi', inde Änä' to Lino, la umpahentaä' ingkäna malaeka'ku unghimpung ingkäna yato ang umpasähsä' lalang hupatau anna ingkäna tau ang umbabe kakarakeang. ⁴² Inggäna yatoo la ditibei tama di api nahaka, anna di haontoo ang la naongei tau sika umbu salamang ang kamateang, anna dianto kamadahhaang ang dai aha mantondong. ⁴³ Ponna ke donentoo ingkäna tau ang untuhu'i Puang Alataala la pangngillo'ne' salamang mata allo yaling di kapahentaanna Ambenaii." Natämpä'ing inde tula'na Puang Yesus naoatee, "Menna pemala mangnginsang, pamapehingngiingnga'too!" ⁴⁴ Napatahhi' bumi Puang Yesus umpa'tula'i pahsikolana naoatee, "Kaphentaanna Puang Alataala sihapang kulle ang tilamung yaling di tampo ang nalambi' mesa tau ampo' nalamung sala bou sumule tama

yato di ongeanna. Ampo' aka' kahsi si'da-si'da yato tau ang mallambi', dianto anna le'ba'mi do umbalu'i asang ingkäna aka siamo ang aha naampui, mane unggallii yato tampo ang naongi tilamung yato kulle. ⁴⁵ Kapahentaanna Puang Alataala sihapang toe' mesa to pa'bulele ang mao umpeäng lelung belo-belo ang handang malehke' la naalli. ⁴⁶ Tahpana nalambi', ya' maong umbalu'i asang ingkäna aka-akanna anna unggallii yato belo-belo ang handang masuli' allinna." ⁴⁷ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Kaphentaanna Puang Alataala sihapang dala ang dipensamboing naung di le'bo', lambi' mala unghimpung ma'kahupa-hupa bau. ⁴⁸ Ponna nasa'dimmi yato to podala punno bau yato dalana, ya' nahentung pano di behing le'bo', mane sika ohko'i pole' napille-pilleiangngi yato bau. Bau ang mahasa nahimpunne' tama di paongeannaii ampo' bau ang dai huhu natibei nei'. ⁴⁹ La noa tuntone' ke katämpä'annang lino: ingkäna malaeka' la sule anna unghimpung asangngi ingkäna tau ang untuhu'i Pongkahana setang anna yato ingkäna tau ang untuhu'i Puang Alataala. ⁵⁰ Anna ingkäna yato tau ang untuhu'i Pongkahana setang la natibeiine' tama di api nahaka, anna di haontoo ang la naongi tau sika umbu salamang ang kamateang."

⁵¹ Mekutanang Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Umpähändakaa' ingkäna inde ang kutula'?" Sika mentimba'mi naoatee, "Io, Tuang, kipähäng." ⁵² Ya' naoante Puang Yesus, "Dianto anna pano di to pampakuhu ada' ang mentamang di Kapahentaanna Puang Alataala sihapanne' mesa puäng dasang ang umpasohong aka-akanna ang bakahu yaling mai di tambing paongeang, dai supu yato ang masaeng." ⁵³ Donetoo, tahpana puha Puang Yesus untula' yato ingkäna pohapanganna pano di pahsikolana, ya' sika le'ba'mi sibaha-baha umpellei yato ongeang, ⁵⁴ anna sika lupanoi di bohtona toboue' Puang Yesus ang disanga Bohto Nazaret. Lambi'na pano, ya' napahandu'mi Puang Yesus mampakuhu pano di tau tama di pa'sambayangang. Yato tau mai'di ang napakuhu sika pusa' asang liu anna sikutana-tanaii naoatee, "Mennarea'ne' mambea kamanähängang anna kakuasaang lambi' mala umbabe ma'kahupa-hupa tanda ang mepusa'-pusa'?" ⁵⁵ Darakate' inde tau änä'na tukang kayu, anna indona disanga Maria, noa tunne' ullu'na dianto ta Yakobus, ta Yusuf, ta Simon anna ta Yudas? ⁵⁶ Anna darakae' sibaha-baha siamingkea' dinne ingkäna ullu'na ang bahine? Dahi umbae' napangngalai indo kamanähängang anna kakuasaang?" ⁵⁷ Lambi' dai sika napetahpa', aka' dai tama di ahkalannaii

umba noa kakuasaanna Puang Yesus. Ya' ma'tula'mi Puang Yesus pano diiii naoatee, "Mesa nabi moi umba naongi dipakeangka' toi, ampo' supung ke di haoi di bohtona toboue', bahtu' yaling di hapunna toboue' anna dai dipakeangka'." ⁵⁸ Dianto anna dang umbabe mai'di tanda ang mepusa'-pusa' Puang Yesus donetoo, aka' yato tau mai'di dai sika mampetahpa'.

14 ¹ Donetoo kaheba didiona Puang Yesus lambi'mi pano di Tomaraya Herodes ang unguasai Poropensi Galilea. ² Ya' ma'tula'mi pano di to pengkähänna naoatee, "Tantu anna diante' inde yato Yohanes to Pantero' ang puha mate ampo' umbai tuho sumule. Dianto anna ahai kakuasaanna umbabe ang mepusa'-pusa'." ³ Nasuhung ma'pikki' noa indee aka' sangngakang tempona ang puha inde Herodes umpobahine ipa'na ang disanga Herodias, ang hali natibe Pilipus, ullu'na siang Herodes. Pihsananna Yohanes to Pantero' unsängkäi Herodes naoaintee, "Setonganna untehkaio atohang aka' umpobahineo Herodias ang bahinena siang ullu'mu." Donetoo pemala siang Herodes la umpatei Yohanes ampo' mahea' pano di tau mai'di ang ungnangka' Yohanes mesa nabi. Dahi unsuong tantarana do nasahka, mane napungoi anna natahukungngi. ⁴ (14:3) ⁵ (14:3) ⁶ Tahpana Herodes umpakahoa' allo

kadahianna, ya' sumayong änä'na Herodias
 ang bahine di alla'-alla'na yato tau mai'di
 anna umpamasannang liui inahanna Tomaraya
 Herodes, ⁷ lambi' mopinda la umbea yato
 änä' bahine diamo ang napalau. ⁸ Yato änä'
 inang puhang napaturui indona aka ang la
 napalau, ya' naoante pano di Herodes, "Pemalaä'
 umpanaungnging done inde di baki' bää'na
 Yohanes to Pantero'." ⁹ Donetoo masuhsa liu
 nasa'ding yato tomaraya, ampo' aka' sala'
 puhang mopinda anna la masili di hao di
 olona to sulena, lambi' unsuong mesa änä'
 buana do umpolengngi bää'na Yohanes to
 Pantero' pano yato di tahungkung, ¹⁰ (14:9)
¹¹ anna napanaungngi di baki'. Ya' napanoa
 si'dang, mane nabeai pano yato di änä' bahine.
 Pihsananna inde änä' bahine nabaha salang
 pano yato di indona. ¹² Puhanna yatoo suleing
 pahsikolana Yohanes to Pantero' ungnjala yato
 bahke anna nalamungngi, mane sika maoui pano
 di Puang Yesus napainsangngi yato aka ang dahi.
¹³ Tahpana nahingnging Puang Yesus yato aka
 ang dahi pano di Yohanes, ya' dai'mi di lopi anna
 maoui umpellei yato bohto mahoa' lupano di
 ongeang ang mahulla-hulla ang dai mai'di tau
 di hao. Ampo' nahingnginna tau mai'di didiona
 yatoo, ya' sika maong do napelolai ampo' sika
 mangngola kalantanang nei' mengkalao di hao

di bohtonaii. ¹⁴ Tahpana tuhung Puang Yesus yaho mai di lopi, tahpa unngitang tau mai'di. Ya' kende'mi pa'kalemu yaling di inahanna pano yato diii, lambi' umpabono' yato ingkäna tau ang makorong yaling di alla'na yato tau mai'di. ¹⁵ Tahpana mahammong, suleng yato pahsikolana anna naoate pano di Puang Yesus, "O Tuang, inde ongeang ang taongeia' mahulla-hulla, anna mengeng la bengi. Dahi ahante' unsuo le'ba'i indo pano tau anna malai sika unngalli andeang pano di sangngaka-sangngaka bohto saohko' ang marungku'." ¹⁶ Ampo' mentimba' Puang Yesus naoatee, "Daete' mangki' la sika mao, diongnga'te' mampakande!" ¹⁷ Mentimba'mi yato pahsikolana naoatee, "Ahaete' andeangki', ampo' supung lima roti anna derua bau." ¹⁸ Naoa bunte Puang Yesus, "Bahaingkä' mai ne rotimmu anna baummu." ¹⁹ Umpahentang yato tau mai'di anna malai sika mohko' umpoampi' lohpo. Naalang yato lima roti anna derua bau, mane mentongai dai' di langi' munge siang umpalau behe dai' di Puang Alataala. Puhai yato, ya' nabika-bikang yato roti mane nabeai pano di pahsikolana anna malai nasusa pano di tau mai'di. ²⁰ Ingkäna tau ang aha donetoo mampebohoi asang. Tahpana puha sika mande, ya' nahimpung salang pahsikolana yato la'binna ang dang napuha tau. Ya' ke

punno salake'ne' sampulo derua baki. ²¹ Yato tau ang mande donetoo umbai limang sa'bu mai'dinna muane, dake' diihsa' bahine anna änä'. ²² Puhanna yatoo, ya' unsuong pahsikolana Puang Yesus sika dai' di lopinna anna malai sika mendolung nei' bete' di tando bete'na yato Le'bo' Galilea, aka' mengeke'ne' unsuo yato tau mai'di sumulei pano di bohtonaii. ²³ Tahpana yatoo sika le'ba'ing, ya' dai'mine' Puang Yesus di tanete ma'sambayang namesa. Donetoo benging anna namesa-mesarang supu yaho yato di ongeang. ²⁴ Yato lopinna pahsikolana makahaong umpellei behing le'bo'. Ampo' aka' pepahi käyyäng donetoo lambi' yato lopinnaii natammuing pepahi anna napalusau-lutamai. ²⁵ Tahpana lehang tehte' tallu bengi, suleng Puang Yesus umpellambi'i yato pahsikolana mellao yaho di haho uhai. ²⁶ Naitanna pahsikolana mellao yaho di haho uhai, sika tungke'du'mi anna sika ingngi'i tandana mahea' naoatee, "Äi! Anitua' indoo!" ²⁷ Ampo' tahpa ma'kara Puang Yesus pano diii naoatee, "Pamahasaia' inahammu! Daummahea'! Kodi'ete' indee." ²⁸ Ya' mentimba'mi Petrus napekäyyängngi naoatee, "O Puang, ponna Dio si'da nee, ya' bahaiä' mating anna mellaoä' yaho di haho uhai." ²⁹ Naoante Puang Yesus, "Maimo!" Ya' tukung siang Petrus yaho mai di lopi anna mellaoi yaho

di haho uhai mao ullumba Puang Yesus. ³⁰ Ampo' tahpana nasa'ding nasau pepahi, mahea'mi Petrus anna laonang la limmi', ya' mekohang naoatee, "O Puang, kalemuiä! La limmi'mä!"

³¹ Napenandai siang Puang Yesus untokei Petrus anna ma'karai naoatee, "Petrus, Petrus! Dake' sundung kapampetahpa'ammu pano di Kodi'."

³² Puhai yato, ya' sika dai'mi di lopi, ya' tahpa mahtang siang yato pepahi. ³³ Ingkänna tau ang yaho yato di lopi umpenombai Puang Yesus anna sika naoaitee, "Ahana inang Änä'na si'dao Puang Alataala."

³⁴ Tahpana sika lambi' di tando bete'na le'bo', ya' sika ullambi'mi mesa bohto ang disanga Genesaret. ³⁵ Ungngitanna Puang Yesus yato ingkänna tau di hao, ya' napepainsang lelemming pano di ingkänna bohto ang sidungku' yato Genesaret. Ya' suleing tau umbahai ingkänna to makoronna. ³⁶ Yato tau mai'di malau mase ke la malai sika ungnanti behing kaya'na Puang Yesus. Aka' moi behing kaya'na supu naanti, ya' tahpa bono' asang.

15 ¹ Pihsananna suleng sangngaka-sangngaka to Farisi anna to pampakuhu ada' yaho mai di Yerusalem umpellambi'i Puang Yesus anna mekutanai naoatee, ² "Akaboi pahsikolamu anna untehkaii atohang ada'na peneneanta? Aka' situhu' ada'na neneta ponna la mande tau, pahallu tau umbasei dolu teyye. Ampo' daine'

umbasei teyyena pahsikolamu." ³ Mentimba'mi Puang Yesus pano diii naoaintee, "Aka toua' dio anna untehkaikoa' pahentana Puang Alataala supung aka' pemalakoa' untuhu'i ada'na peneneammu? ⁴ Aka' Kalaena Puang Alataala ma'tula' naoatee, 'Pakeangka'koa' to baha'mu.' anna 'Menna la untändoi to baha'na pahallu la dipatei.' ⁵ Ampo' si aha ang mangngoatee, 'Moinnakato aha aka-akangku, dasiang la kuba to baha'ku aka' la kupopenomba dai' di Puang Alataala ke dako'mi.' Dahi situhu' ang unngo, yato tau ang ma'tula' noa dang mangki' umpakeangka' to baha'na. Dahi aka' umpanoaa' yato, ya' umpakekuna puharakoa'to dio disanga ada'na peneneammu andana Bahtakara Dehata aka' danne' umpakekuna. ⁶ (15:5) ⁷ Oa' ingkämmu to kalasi! Tahpa'mi pole' tula'na Puang Alataala ang puha natula' lohpo' Nabi Yesaya didiomua' ang naoatee, ⁸ 'Ingkäna inde mai tau tula'na kale anna dioaitee napamatandeä', ampo' yaling di inahanna nakahoiä' nei'. ⁹ Alla' sika napenombaiä' aka' pepakuhu ang sika napake dianto pepakuhunna hupatau, tadia pepakuhungku.' " ¹⁰ Puhai ma'tula' noa yato Puang Yesus, ya' untambaing yato tau mai'di anna sika naoaintee, "Pehingngiia' anna malai unnginsang inde pohapangang: ¹¹ Tadiaete' ang lutama di sua ang ungkärähko'i

tau, ampo' ang sohongngete' yaling mai di sua dianto ang ungkärähko'i tau." ¹² Pihsananna suleing mendungku' yato pahsikolana anna sika mekutanai naoatee, "O Tuang, ungningsandaka yato tula'mu umpatisiku ingkäna to Farisi ang manghingngi?" ¹³ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Inkäna pinamula ang tadia pampamulanna Ambeku la dihe'bu'i asang lambi naung di uhaka'-haka'na. ¹⁴ Pabei tomande'ia' ne mating to Farisi. Aka' diante' ne mating to buta ang umbahanang solana to buta, anna ponna to buta untehte santobutanna tantunte' anna sahing manahoi naung di kalo'." ¹⁵ Ma'tula'mi Petrus pano di Puang Yesus naoatee, "Pakalesoingkang ne pohapangammu pano di kami'." ¹⁶ Ampo' mentimba' Puang Yesus nakutanai sala naoatee, "O', datuke'a' dio umpähäng? ¹⁷ Darakaa' dio ungningsang unngoate aka-aka siamo ang mentama di sua lunaung di kompeng mane dipasohongngi? ¹⁸ Ampo' ang sohong yaling mai di sua, sule yaling mai di inaha anna dianto yatoo ang mekärähko'i. ¹⁹ Aka' yaling mai di inaha dianto nakasohongngi ingkäna pihki' karake sinnoanna: papateang, ungnindä'-indä' pa'bannetauang, samangkamahoinna, bokoti, umpa'loseng-losengnging sola anna untändä' tahuhu sola. ²⁰ Ingkäna yatoo dianto ang ungkärähko'i tau. Ampo' ke mande tomande'ia'

tau dai mangki' umbasei dolu teyye, daete'ne' mekärähko'i." ²¹ Ya' le'ba'mi Puang Yesus umpellei yato ongeang anna tirendei pano di mesa ongeang ang sidungku' Bohto Tirus anna Sidon. ²² Lambi'na pano, ya' suleng nalumba mesa bahine to Kanaan ang tohho yato di bohto anna kakoha-kohai naoatee, "O Puang, Änä'na Daud! Kalemuiä! Pabono'ingkä' änä'ku aka' napentamai setang anna madahha si'da-si'da nasa'ding." ²³ Ampo' moi taahai natimba'i Puang Yesus yato aka ang naoa. Ya' sika mendungku'mi yato pahsikolana anna malau'i pano naoatee, "Suoi indo le'ba' bahine, andana napotindo'-tindo'ingkea' sibaha kakoha-koha!" ²⁴ Mensaileng Puang Yesus pano yato di bahine anna ma'karai naoatee, "Disuoä' sule supung la umpeäng ingkä'na to Israel ang sähsä' lalang." ²⁵ Ampo' yato bahine mendungku' anna menombai pano di Puang Yesus munge siang ma'tula' naoatee, "O Puang, kalemuiä'." ²⁶ Natimba'mi Puang Yesus yaling di pohapangang didiona to Yahudi ang sihapang 'änä' anna ang tadia to Yahudi ang sihapang 'asu,' naoatee, "Dai sihatang andeang ang inang dipatoka toboinne' änä' la dibe'a pano di asu." ²⁷ Ma'tula' bumi yato bahine naoatee, "Inang tahpa'ete' ne ang unngoa, Puang, ampo' yato asu malaete' unngande tahu'bi' ang manahoi yaho mai di mejana puänna." ²⁸ Ya'

ma'tula'mi Puang Yesus pano yato di bahine
 naoatee, "Ei, ahana inang mesao bahine ang
 mampetahpa' si'da-si'da. Dinoa la dahinte' yato
 aka ang umpemala." Ya' donetoo bono' siang
 yato änä'na. ²⁹ Umpelleing yato ongeang Puang
 Yesus sibaha pahsikolana anna maoui ungnundu'
 behing Le'bo' Galilea. Dai'mi di mesa tanete anna
 mohko'i yaho. ³⁰ Pihsananna suleirang mai'di liu
 tau umbaha to makoronnaii: aha ang makule,
 aha ang buta, aha ang hehpä', aha ang pepe
 anna mai'dike' to makorong ang senga', anna sika
 nabahai pano di behing bihti'na Puang Yesus.
 Lambi' ingkäna yato to makorong napabono'
 asang. ³¹ Ya' pusa' asammi yato tau mai'di
 ungnigita to pepe mala ma'kara-kara, to makule
 mala mellao, to hehpä' mala bono', to buta mala
 paita, anna sika umpamatandei Dehatanna to
 Israel. ³² Donetoo untambaing pahsikolana Puang
 Yesus anna naoatee, "Kukalemui liu kasi inde mai
 tau mai'di, aka' tallung allona sibahaä' ampo' dai
 sika keandiang. Dabure palla' inahangku la sika
 kusuo le'ba' ke manonoi, aka' daa-daa naala pali
 di tängngä lalang." ³³ Naoante yato pahsikolana,
 "Ya' umbanne' la dipangngalai roti dinne done
 di ongeang mahulla-hulla la dipakandeing
 indo pano tau sahsamanna?" ³⁴ Mekutanang
 Puang Yesus pano diii naoatee, "Sangngakake'a'
 rotimmu?" Sika mentimba'mi naoate, "Ahake'

pitu roti anna aha tuke' sangngaka amo lisa'na bau sisaohko'." ³⁵ Ya' unsuong yato tau mai'di Puang Yesus sika mohko' naung di tampo.

³⁶ Mane ungnalai yato pitu roti sibaha bau anna ma'kuhhu'sumanga'i dai' di Puang Alataala. Puhai yatoo ya' umbika-bikang yato andeang mane nabeai pano di pahsikolana anna malai nasusa pano di tau mai'di. ³⁷ Inggänna tau ang aha donetoo mampebohoi asang. Pihsananna nahimpummi yato pahsikolana la'binna ang dang napuha tau, ya' punno salake' pitu dakang käyyäng. ³⁸ Yato tau ang mande donetoo umbai uhpä' sa'bu mai'dinna muane, dake' diihsa' bahine anna änä'. ³⁹ Puhai, ya' unsuong yato tau mai'di sika sumule pano di bohtonaii, anna dai'ine' di lopi sibaha pahsikolana lubete' di mesa ongeang ang sidungku' Bohto Magadan.

16 ¹ Donetoo suleing sangngaka-sangngaka to Farisi anna to Saduki pemala la sika unsändä'i Puang Yesus. Sika malau pano ke la malai napaitai mesa tanda ang mepusa'-pusa' anna malai sika nainsang naoatee sule si'daraka yaho mai di Puang Alataala. ² Ampo' mentimba' Puang Yesus naoatee, "Ponna ungnitakoa' langi' malea di maloe, ya' ungngoaa'tee la kulla'. ³ Anna ponna ungnitakoa' langi' malea di mebengngi' sitonda salehu', ya' ungngoaa'te la kene'. Dahi, ungningsangnga'ne' ullosa tanda

kalane yaho di langi' ampo' bilang daia'ne' ungningsang ullosa aka ang la dahi di tempo dinoa. ⁴ Diongnga'to inde tau karake anna daia' ungnngaku umpetahpa'ä', anna la pemalako'a' ungnngita tanda ang mepusa'-pusa' ang kubabe? Inang dakoa' la kupaitai. Supungnga'te' tanda didiona Nabi Yunus ang mala dipaitaiko'a'. "

Puhai ma'tula' noa, ya' le'ba'mi umpellei yato ingkäna tau. ⁵ Menge sika molopi ullambang yato Le'bo' Galilea pahsikolana Puang Yesus, mane nakalehaii dae' aha sika umbaha roti ang la naande. ⁶ Ma'tula'mi Puang Yesus pano diiii naoatee, "Madakakoa' pano di raginna to Farisi anna to Saduki." ⁷ Sika napihki'mi aka bahtuanna anna ma'tula' noai, lambi' sipa'kara-kara naoatee, "Aka' umbai daingkea' umbaha roti."

⁸ Tahpana nainsang Puang Yesus yato ang sika nasitula'-tula'i, ma'karang pano diiii naoatee, "Oa' ingkämmu ang dai kann'a' kapampetahpa'ammu, akana unsitula'-tula'irakoa' dio yato roti ang dai umbaha? ⁹ Dasiake'a' mala umpähäng kakuasaangku? Darangkaa' dio ungnkalehai umba noa yato lima roti mala umpaboho limang sa'bu tau anna mai'di tuke' la'binna ang unghimpungnga'?" ¹⁰ Noa tunne' yato pitu roti ang umpaboho uhp'a' sa'bu la'bi tau anna mai'di tuke' la'binna ang unghimpungnga'?"

¹¹ Akana darea' dio umpähäng? Aka' inde ang

kutula' daete' aha kasilombunganna ne roti ang mengea' unsibehta-behtai. Aka' kuoae Kodi'te, 'Madakakoa' pano di raginna to Farisi anna to Saduki.' " ¹² Donetoo mane sika napähängngi pole' tadiae' yato ragi pebolo roti ang natula' Puang Yesus, ampo' pepakuhunnae' to Farisi anna to Saduki. ¹³ Tahpana sika lambi' Puang Yesus sibaha pahsikolana pano di mesa ongeang ang sirungku' Bohto Kaisarea Filipi, ya' mekutanang pano di pahsikolana naoatee, "Situhu' tula'na tau ang unghingngia', mennaä' Ko are' inde Änä' to Lino?" ¹⁴ Sika mentimba'mi naoatee, "Aha ang mansangao Yohanes to Pantero', aha toe' ang mansangao Nabi Elia, aha toe' piha ang mansangao Nabi Yeremia bahtu' mesa di alla'na yato nabi-nabi ang aha dolu." ¹⁵ Ya' mekutana sala bumi Puang Yesus pano diiii naoatee, "Ampo' ponna dioa', mennaä' Ko indee?" ¹⁶ Mentimba'mi Simon Petrus naoatee, "Dio, Tuang, To Dilanti' la Mepasalama', Änä'nao Puang Alataala ang tuho." ¹⁷ Ma'tula'mi Puang Yesus pano naoatee, "Kahsio, Simon änä'na Yunus, aka' ne ang untula' daete' sule di hao mai di pihki'na hupatau ampo' suleete' yaho mai di Ambeku Puang Alataala. ¹⁸ Kutula' touingko mating: dionto Petrus, bahtuanna: batu, anna yaho di hahona inde batu la kupake'de' pa'alloangku, bahtuanna ingkäna tau ang la mentindo' pano di Kalaeku. Anna dai

aha la mantalo moi kakuasaanna kakarakeang.
¹⁹ Pano di dio la kubeao kakuasaang umbahanang petauangku, lambi' aka ang ullahang dai mala nababe tau yaling inde di lino la nalahang toete' Puang Alataala yaho di suruka. Anna aka ang umpabei dibabe yaling inde di lino la napabei toete' Puang Alataala yaho di suruka." ²⁰ Puhai yatoo, ya' ullahang si'da-si'dang ingkäna pahsikolana anna malai dai napepainsangnging pano di tau senga' naoate Puang Yesus dianto To Dilanti' la Mepasalama'. ²¹ Mengkalaonto donetoo napahandu'mi Puang Yesus untula'ing pahsikolana didiona kamadahhaang ang pahallu naolai, naoatee, "Dang masae anna la maomä' dai' di Yerusalem anna ungnolaiä' mai'di kamasuhsaang di hao mai di setobaha'ang, kapala-kapala imang anna to pampakuhu ada' lambi' la dipateiä'. Ampo' yaling di tallu allona la tuhoä' sumule." ²² Nahingnginna ta Petrus umba noa yato tula'na, ya' nahui' siang pano di behinna anna napa'karaii naoantee, "Daa Puang! Inang dai la napabei Puang Alataala ingkäna ne ang untula' la dahi pano di Kalaemu!" ²³ Ya' mensaile siang Puang Yesus unsaile ta Petrus anna naoatee, "Palaio done indee, Pongkahana setang! Menge ungalapai pa'elo'na Puang Alataala pano di Kalaeku, aka' dao dio umpihki' aka ang napihki' Puang Alataala,

supung ang napihki' to lino." ²⁴ Mane ma'kara boi Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Tau ang la pemala mampentindo'ia' pahallu ungalimpängngi pangngelo'na toboe' sibaha umbulle kayu sitambeng, mane napentindo'ia'." ²⁵ Aka' menna ang pemala umpamahendeng katuhoanna, la bilang mateetee'; ampo' menna ang tontong mampetahpa' moi dipatei aka' Kodi', dianto ang la dipasalama' sungnga'na. ²⁶ Dai aha suhunna mesa tau untahongkongngi ingkäna aka-aka ang aha yaling inde di lino ke dasiang la salama' sungnga'na. Aka' dai aha la mala nabea mesa hupatau ang la napopangngalli tama di suruka. ²⁷ Aka' Kodi' inde Änä' to Lino la suleä' yaling di kamatandeanna Ambeku natindo'ä' ingkäna malaeka'ku. Tempo donento yatoo, ingkäna tau la kubala' situhu' pembabena. ²⁸ Kutula'ingkoa' setonganna yalingnga' inde di alla'-alla'mu dinoa aha sangngaka-sangngaka tau ang dai la mate, dolunna sika naitaä' Kodi' inde Änä' to Lino kupahandu' ma'pahenta sihapang tomaraya."

17 ¹ Tahpana unnung allona puhanna yatoo, ya' maong dai' di mesa tanete malängkä' umpasähä' Kalaena sibaha tallu pahsikolana, dianto ta Petrus, ta Yakobus anna ta Yohanes ullu'na. ² Sika lambi'na dai', ya' unngitang Puang Yesus tirende hupanna: lindona moballo

salamang mata allo, anna pakeanna mabuhsa' pangngillo' sinnoa bulang baya. ³ Ya' malesong sika unngita Musa anna Elia lella' sipa'kara Puang Yesus. ⁴ Ma'karang ta Petrus pano di Puang Yesus, naoatee, "O Puang, masannang liu tau dinne. Ponna ke unγκärä'i umbai mahasa ke kupake'de'ingkoa' bansuli umpopantangnga' simesa: dio mesa, Nabi Musa mesa anna mesa Nabi Elia." ⁵ Lella'ke' ma'kara Petrus, ya' tuhummi yaho mai di langi' salehu' makambang pansillo' unsapu'ii. Ya' kahingngiammi kamaha yato yaling mai di salehu' naoatee, "Dianto inde Änä'ku ang kupakamaya, ang umpamasannang inahangku. Pehingngiia' tula'na." ⁶ Lambi' yato pahsikolana sika mellumbängngi naung di tampo tandana mahea' unghingngi yato kamaha. ⁷ Ya' napendungku'ing Puang Yesus anna natuhpa'i naoantee, "Ke'de'koa'. Daummahea'!" ⁸ Tahpana sika umbua' bää'na, ya' ke dae' aha tau senga' ang sika naita supunne' Puang Yesus namesa. ⁹ Donetoo sika tuhummi sumule yaho mai yato di tanete. Ya' ma'tula'mi Puang Yesus pano diii naoantee, "Daa umpetula' sängkäingnga' pano di tau senga' yato aka ang puha unngitaa' ke dakä' dipatuho sumule, Kodi' inde Änä' to Lino, di hoi' mai di kamateang." ¹⁰ Mekutanang yato pahsikolana pano naoatee, "Akana naoaite to pampakuhu ada', 'Nabi

Elia pahallu nei' la mendolu sule andana To Dilanti' la Mepasalama"?" ¹¹ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Inang tahpa' la sule Nabi Elia anna umpasadiai ingkäna siamo, ¹² anna kutula'ingkoa', setonganna haling sule yato ang sinnoa Nabi Elia, ampo' dai nainsang hupatau lambi' sika membabe pano situhu' pampemalanna. Noa tuntone' Kodi' inde Änä' to Lino la sika nadahha." ¹³ Donetoo napähämmi pole' yato pahsikolana naoatee yato tula'na Puang Yesus didiona Nabi Elia setonganna Yohanes to Pantero'ete' ang naoaing. ¹⁴ Donetoo sumuleng Puang Yesus sibaha pahsikolana ullumba yato tau mai'di. Suleng mesa tau umpellambi'i Puang Yesus anna mengkuntu' di olona naoatee, ¹⁵ "O Puang, kalemuiingkä' änä'ku aka' si limpumane'ang anna madahha si'da-si'da. Si biasa manaho tama di api anna biasa toe' manaho tama di uhai. ¹⁶ Puhang kubaha pano di pahsikolamu ampo' dai sika mala napabono'." ¹⁷ Ya' ma'karang Puang Yesus pano di tau mai'di naoatee, "Tehtereremokoa' dio indee! Umbarea' dio naola kapampetahpa'ammua' lambi' sähsä' lalangkoa'? La sangngakake' masaena tohhoä'a' yaling di alla'-alla'mu anna sa'bara' kuoloikoa'? Bahai ne mai änä'!" ¹⁸ Nakarahta' siang Puang Yesus yato setang ang umpentamai yato änä' muane, ya' tahpa malai siang yaling

mai di kalaena. Donetoo bono' siang yato änä' muane. ¹⁹ Suleing yato pahsikolana Puang Yesus mendungku'. Tahpana dang aha tau senga' sika manghingngi, ya' mekutanang pano naoatee, "Akana darangkang mala unghambai yato setang yaling mai di kalaena tau?"

²⁰ Mentimba'mi Puang Yesus pano diii naoatee, "Aka' dake'a' sundung kapampetahpa'ammu. Aka' kutula'ingkoa' setonganna ke la poro ahangnga' kapampetahpa'ammu sama lisa'na batu pinamula ang handang saohko', ya' malamokoa'te' umpahenta inde tanete unngoaintee, 'Tirendeo bete' dono!' Lambi' inde tanete la tirende si'daetee'. Anna dai aha aka-aka siamo ang la dai mala tala dahi ke umpemalai." ²¹ [Ampo' didionane' inde hupanna setang daete' mala dihambai ke dai dipasitonda ma'sambayang anna ma'puasa.] ²² Di tempona Puang Yesus sibaha pahsikolana sika tohho di hao di Galilea, ya' ma'karang pano di pahsikolana naoatee, "Kodi', inde Änä' to Lino, la dibehoä' pano di kakuasaanna to lino ²³ anna sika la napateiä', ampo' tallu allona puhangku mate la tuhoä' sumule." Ya' masuhsa asammi inahanna ingkäna pahsikolana unghingngi yato tula'na Puang Yesus. ²⁴ Tahpana Puang Yesus sibaha pahsikolana lambi' naung di Bohto Kapernaum, ya' suleng to pansima Dasang Ada'na Puang

Alataala ullumba Petrus anna mekutanai naoatee, "Nabaya'raka tuangkuhummu simanna inde Dasang Ada'?" ²⁵ Mentimba'mi Petrus naoatee, "Io, nabaya'." Donetoo sika sumuleng pano di dasang ang naongi sika tohho. Tahpana sika lambi' pano yato di dasang, dake' aha ma'kara Petrus untula' didiona sima anna tahpa mekutanang Puang Yesus pano naoatee, "Umba noa situhu' pihki'mu, Simon, menna ang pahallu nasima ingkäna setomarayaang yaling inde di lino? Petauannaraka bahtu' to suleraka ang hali nakuasai?" ²⁶ Mentimba'mi Petrus naoatee, "To sule." Ya' ma'tula' bumi Puang Yesus naoatee, "Dahi ke noai yatoo, ya' dante'ne' pahallu mambaya' yato petauanna. ²⁷ Ampo' anna dai sika tisiku nasa'ding, ya' dinoa laoo do popekang naung di le'bo'. Anna yato bau ang uhuna naala pekammu, sahkai anna umbillängngi suana, ya' la ullambi'o doi' yaling yato di suana bau ang la sihoang tabaya'ing yato simanta. Alai yato doi' anna umbaya'ingke simanta pano yato di to pansima."

18 ¹ Donetoo suleing yato pahsikolana Puang Yesus mendungku' anna mekutanai naoatee, "O Tuang, mennae' ang handang käyyäng yaling di Kapahentaanna Puang Alataala?" ² Ya' untambaing mesa äinä' ang saohko'ke' Puang Yesus anna napake'de'i tama

di alla'-alla'naii, ³ mane ma'karai naoatee,
 "Kutula'ingkoa' setonganna ponna dako'a'
 mengkatoba' anna dako'a' ma'pihki' sinnoa
 pihki'na inde änä', ya' inang darakoa'te' la tama
 di Kapahentaanna Puang Alataala. ⁴ Ampo'
 menna-menna umpadihoi'ang kalaena anna
 mendahii sinnoa inde änä', dianto ang handang
 käyyäng yaling di Kapahentaanna Puang
 Alataala. ⁵ Anna menna-menna ang untammui
 manahpa mesa änä' ang sinnoa indee yaling di
 sangangku, ya' setonganna Kodi'ete' yato ang
 natammui manahpa. ⁶ Ampo' menna-menna ang
 umpasähsä' lalang moi poro mesa di alla'na inde
 mai änä' ang mampetahpa'mi di Kodi', dotanne'
 yato tau ang noa ditoke' batu käyyäng pano di
 bahokona mane dilimmi'i tama di le'bo'. ⁷ Tilaka
 si'da-si'da inde lino sibaha pampasähsä'na!
 Inang la aha loloete' yato to pampasähsä',
 ampo' tilaka si'da-si'da tau ang mambabe noa
 yatoo. ⁸ Ponna yato sambali teyyemu bahtu'
 bihti'mu mandosaio, ya' dotante' umbose'i
 anna untibei. Aka' mahasa puhane' tamao di
 katuhoang sapano-panona dai keteyye sambali
 bahtu' hehpä'o andana tontong aha sibali
 teyyemu anna bihti'mu ampo' ditibeo tama di
 api nahaka ang tontong sapano-panona. ⁹ Anna
 ponna matammu ang mampadahi madosao, ya'
 dotanne' unghohe'i anna untibei. Aka' mahasa

puhane' tamao di katuhoang sapano-panona dai kemata sambali andana la kemata sibalio ampo' ditibeo tama di api nahaka. ¹⁰ Pengkakalehaia' andana unngita-ita naungnia' sala' umbannai di alla'na inde mai änä', aka' kutula'ingkoa': aha toete' malaeka'na ang la mampalauing aka siamo pano di Ambeku yaho di suruka." ¹¹ [Aka' nasuhung suleä' Kodi' inde Änä' to Lino dianto anna malai umpasalama' tau ang sähsä' lalang.] ¹² Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus umpake pohapangang naoatee, "Umbane' inde noa situhu' pihki'mu? Ponna aha mesa tau ang aha sangngatu' dombana, anna bulingngi mesa di alla'na yato dombana, darakae' la le'ba' umpellei yato dombana ang kamehsake' pulona kamehsa do metanete leleng undaka' yato dombana ang pa'da? ¹³ Anna kutula'ingkoa' setonganna ponna mala nalambi' sumule yato dombana, ya' la käyyäng puhaete'ne' kakahsianna pano yato di mesa dombana andana pano yato di ang kamehsa pulona kamehsa ang daine' pa'da. ¹⁴ Noa tuntone' Ambemua' yaho di suruka, dai naaku ke ahai di alla'na inde mai änä' la pa'da." ¹⁵ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Ponna aha solamu umbabe dosa mating di kalaemu, ya' sängkäii ke dang aha manghingngi. Ponna napehingngii yato ang umpakaenga'ing, ya' umpasulentoo

pano di lalang ang tahpa'. ¹⁶ Ampo' ponna dao napehingngii, ya' tambaii derua bahtu' tallu tau senga' anna malai nasa'bii yato pampakaenga'mu situhu' ang tiuki' yaling di Suha' Masero. ¹⁷ Ampo' ponna ke dabure' umpehingngii yato derua tau ang umposola, ya' palambi'i yato kaha-kahanna tama di alla'na jumaa'. Anna ponna dabure' umpehingngii jumaa', ya' hekengngine' mendahi mesa tau ang dai ungningsang Puang Alataala bahtu' mesa to ma'kau'-kau' karake. ¹⁸ Kutula'ingkoa' setonganna aka ang ullahang dai mala nababe tau yaling inde di lino la nalahang toete' Puang Alataala. Anna aka ang ungnangka' marohong yato ang nababe hupatau yaling inde di lino la naangka' maroho toete' Puang Alataala." ¹⁹ Anna kutula' tukungkoa': ponna aha moi poro deruakoa' yaling inde di lino ang mesa inaha umpalau aka siamo dai' di Ambeku, ya' yato palaummu la natahimboete' Ambeku yaho di suruka. ²⁰ Aka' di umba-umba naongi derua bahtu' tallu tau tihimpung yaling di sanganku, ya' di hao tumä'to Koo yaling di alla'-alla'naii." ²¹ Donetoo mendungku'mi Petrus pano di Puang Yesus anna mekutanai naoatee, "O Puang, la lambi' pensangngaka tau ungnampungngi sola ke ahai ang umbabe dosa pano di kalae? La lambi'raka pempitu?" ²² Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Dai, ampo' kutula'ingko ang

setonganna dai la lambi' supu pempitu ampo' diare' la lambi' pempitumpulo luhipi' diluhipi' pitu!
²³ Aka' Kapahentaanna Puang Alataala sihapang mesa tomaraya ang menge umpahehsa indanna ingkäna sabua'na. ²⁴ Tahpana napahandu' yato pampahehsaanna, ya' dipapengngolong pano mesa sabua' ang mai'di si'da-si'da indanna.
²⁵ Ampo' aka' dai nabela umbaya' yato indanna, ya' ma'pahentang tomaraya la dibalu' yato tau sibaha ingkäna sanghapunna anna ingkäna aka ang aha naampui anna malai nabaya'ing yato indanna. ²⁶ Ya' malimuntu'mi yato tau ang mai'di indanna pano di olona tomaraya anna ma'tula'i naoatee, 'Sa'bara'kangko dolu, Tuang, kulopo'irang yato ingkäna indangku.'
²⁷ Nahingnginna yato tula'na, ya' kende'mi yaling di inahanna yato tomaraya pa'kalemu pano yato di tau, lambi' nalahpa' anna napa'daiing ingkäna indanna. ²⁸ Ampo' tahpana sohong yaling mai di ongeang pampahehsaang yato sabua' ang mane puha napa'daiing indanna tomaraya, ya' sitammung mesa sabua' ang senga' ang keindang pano yato di kalaena ampo' sai'di' supu. Ya' unsahkang yato solana anna natehkei lella' siang naoantee, 'Baya'o indammu, leä!' ²⁹ Ya' malimuntu'mi kasi yato solana di hao di olona anna ma'karai naoatee, 'Sa'bara'kangko sämpäi'. Inang la kubaya'ete' yato indangku lambi' lopo'.'

³⁰ Ampo' dai napehingngii, anna umpatamai di tahungkung yato solana lambi' lopo' yato indanna. ³¹ Naitanna solanii yato aka ang nababe, ya' masuhsa asammi nasa'ding. Lambi' nahahpo' pano di tomaraya yato kaha-kaha ang dahi. ³² Napesuoing tomaraya ditambahi yato tau ang umpakauho-uho solana anna naoaintee, 'Dionto inde sabua' ang handang tau karake! Inggänna indammu puha asammi kupa'dai aka' malau maseo mai. ³³ Ampo' akana dae dio unggaku unggakemui solamu anna puhamo dio kukalemui?' ³⁴ Ya' keaha' liung yato pongkahana anna nabehoi yato tau pano di setantaraang ang si undahha to ditahungkung, lambi' yato tau nadahha yato setantaraang lambi' ullopo'i yato indanna pano di tomaraya ang boheng haling napa'daiing dolu. ³⁵ La napanoa tuntone' Ambeku yaho di suruka pano di dioa' ke dai unggampungngi solamu sibaha sangkalebu inahammu."

19 ¹ Tahpana puha mampakuhu Puang Yesus pano di pahsikolana, ya' sika mengkalaong umpellei Poropensi Galilea anna lupanoi di Poropensi Yudea tando bete'na Salu Uhai Yordan. ² Donetoo suleing mai'di liu tau mentindo' anna mai'di di alla'na ang napabono'. ³ Sule tunne' sangngaka-sangngaka to Farisi unsändä'i Puang Yesus yaling di pekutananna

naoatee, "Situhu' atohang ada'ta la malaraka mesa muane untibe bahinena, moi aka siamo suhunna?" ⁴ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Dakake'a' dio aha umbata ang tiuki' yaling di Suha' Masero? Aka' tiuki' yaling naoatee naonge pampahandu'annai lino, To Metampa inang umpapia muane anna bahine ⁵ anna ma'tula'i naoatee, 'Dianto suhunna lambi' mesa muane la umpelleii to baha'na anna sikolungngi bahinena, lambi' la mendahi mesang sibaha.' ⁶ La noanto yatoii dang la derua, ampo' la mesang situhu' pangngitanna Puang Alataala. Dianto anna yato aka ang puhang napamesa Puang Alataala dai mala la napasisähä' hupatau." ⁷ Ya' mekutanang yato to Farisi pano naoatee, "Ponna noa, ya' akana napepahentarinne' Musa lambi' mesa muane ang pemala untibe bahinena mala umbea suha' kasitibeang pano yato di bahinena, mane nasuoi le'ba'?" ⁸ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Nasuhung napatiolaikoa' Musa untibe bahinemu aka' makahha' bää'koa' dai unggaku dipaturu! Ampo' mengkalao dolu inang daete' si aha kasitibeang. ⁹ Ampo' kutula'ingkoa' dinoa: menna-menna untibe bahinena, mane unkkabengngii bahine senga', tau yato dihekeng unggindä'-indä' pa'bannetauang, sehalinna ke yatoi bahinena unggindä'-indä' pa'bannetauang." ¹⁰ Ma'tula'mi yato pahsikolana

naoatee, "Ponna noae' ne kasikenteanna to sipobahine, ya' dotante' tau dai kebahine bahtu' kemuane." ¹¹ Ampo' naoa sala boute Puang Yesus pano diii, "Si mesaete' supu tau ang mala tuho dai mangki' kebahine bahtu' kemuane, dianto tau ang inang puha toboe' napama'tantu Puang Alataala. ¹² Aha tau ang dai mala kabeng aka' inang noa tubunne' mengkalao dahi. Aha toe' tau ang dai kabeng aka' natumäng tau senga'. Anna aha toe' tau ang dai kabeng aka' pemala napengkabela-belai umpengkähängnging Puang Alataala. Menna-menna ang mala untahimbo inde pepakuhu, ya' mahasa ke napembabeing yaling di katuhoanna." ¹³ Donetoo suleing dibaha pano di olona Puang Yesus mai'di änä'-änä' anna malai napadai' teyyena Puang Yesus di bää'na anna napalauing behe dai' di Puang Alataala yaling di sambayang. Ampo' yato pahsikolana ungkeaha'i yato ingkäna tau ang umbaha änä'na pano. ¹⁴ Ampo' ma'kara Puang Yesus naoatee, "Pabeiia' ne mating änä', daa ungalapaii ke pemalai di hao mai di oloku, aka' tau ang noanto inde mai ang ungnala taha yaling di Kapahentaanna Puang Alataala." ¹⁵ Ya' naängkä'ming teyyena napalauing behe. Puhai yatoo, ya' le'ba'mi umpellei yato ongeang sibaha pahsikolana. ¹⁶ Donetoo aha mesa änä' muane ullumba Puang Yesus anna mekutanai

naoatee, "O Tuang, aka ang mapia ang pahallu kubabe anna malaä' ullambi' katuhuang ang lambi' sapano-panona?" ¹⁷ Mentimba'mi Puang Yesus nakutanai sala naoatee, "Akana pake ungkutanairä' Ko didiona aka ang mapia? Supunte' aha mesa To Mapia, dianto Puang Alataala. Ampo' ponna inang pemala si'dao mentama di katuhuang sapano-panona, ya' tuhu'i pahentana Puang Alataala." ¹⁸ Mekutana sala bung yato änä' muane naoatee, "Pahenta ang umba kahang?" Natula'ming Puang Yesus naoantee, "Daa umpapateang, daa ungnindä'-indä' pa'bannetauang, daa umbokoti, daa unsa'bii kalosengang, ¹⁹ pakeangka'koa' to baha'mu anna kalemuiio para-parammu hupatau sinnoa ungakemuikoa' kalaemu." ²⁰ Naoa bunte yato änä' muane, "Ingäanna ne ang untula' kutuhu'i asammi. Akake' ang pahallu kutuhu'i?" ²¹ Naoante Puang Yesus pano, "Ponna pemala si'da-si'dao sundung kapampetahpa'ammu naita Puang Alataala, ya' laoo dinao balu' asangngi ingäanna katomakakaammu anna unsusai yato allinna pano di to pemase-mase, anna la ullambi'o katomakakaang yaho di suruka. Puhaito umbabe yatoo, ya' maimo anna untindo'ä'." ²² Nahingnginna yato änä' muane umba noa tula'na Puang Yesus, ya' le'ba'mi sitonda manaho inahanna aka' mai'di liu

aka-akanna. ²³ Ma'karang Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Kutula'ingkoa' setonganna mapahhi' si'da-si'da mesa to makaka la tama di Kapahentaanna Puang Alataala. ²⁴ Anna kutula' touingkoa', setonganna maromi' puhane' onta mangngola lohso' pedai' andana la to makaka untindo' Kapahentaanna Puang Alataala, lambi' tama di suruka." ²⁵ Nahingnginna pahsikolana yato tula'na, ya' sika pusa' asammi anna sika mekutanai naoatee, "Ponna ke noai yatoo, ya' menna sakalike'ne' ang la mala dipasalama'?" ²⁶ Natimba'mi Puang Yesus, naoatee, "Ponna kakuasaanna hupatau inang daete' aha ang la dipasalama', ampo' ponna kakuasaanna Puang Alataala malaete' nei'. Aka' ingkäna aka-aka mala asangngete'ne' nababe Puang Alataala." ²⁷ Ya' ma'tula'mi Petrus pano naoatee, "Kami' indee umpellei asangngang ingkäna aka-akangki' anna kitindo'o. Dahi akang kami' la sahoki'?" ²⁸ Ma'tula'mi Puang Yesus pano diii naoatee, "Kutula'ingkoa' setonganna ponna ke nabakahui asammi Puang Alataala ingkäna inde ang aha yaling di lino, anna ke mohko'mä' Kodi' inde Äna' to Lino yaho di ongeang kamatandeangu, ya' dioa' ang mendahing to pentindo'ku la mohko' toukoa' dio yaho di sampulo derua ohko'ang dipakeangka' anna la unghohto'koa' yato sampulo derua peänä'anna

Israel. ²⁹ Anna ingkäna tau ang le'ba' umpellei dasanna, ullu'na, to baha'na, änä'na, bahtu' tampona aka' natindo'ä', la ullambi'ete' pebehena Puang Alataala ang ma'luhpi'-luhpi', anna la ullambi' katuhuang sapano-panona.

³⁰ Ampo' mai'di tau ang dipakeangka' dinao, la dipadihoi'ang ke dako'mi; noa toi, mai'di tau ang dipadihoi'ang dinao, la dipakeangka' ke dako'mi."

20 ¹ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus pano di pahsikolana umpake pohapangang naoatee, "Didiona Kapahentaanna Puang Alataala, sihapang puänna sallimbo

bela' angkoro', ang le'ba' kalao-lao mebengngi'-bengngi' umpeäng tau ang la nasahoi mengkähäng yaling yato di bela'na. ² Ponna ke puhang sibohtu umba sama sahona yaling di sangngallona situhu' pa'pesaho ang si biasa, ya' nasuong sika mao mengkähäng pano di bela'na.

³ Tahpana dai'-dai'mi allo, ya' kalao-lao bumi yato puäng bela'. Ungngitang sangngaka-sangngaka tau di hao di pasa' ang si kalao supu dai aha kähänganna. ⁴ Ya' napa'karaing naoaintee, 'Lao toukoa' dio pengkähäng pano di bela'ku anna kusahoikoa' ang la sihatang sahomu, andamu si kalao kale supu.' ⁵ Ya' sika maong yatoii.

Tahpana tängngä allo umbai tehte' sampulo derua, ya' kalao-lao bumi yato puänna bela' umpeäng bou tau ang la napopengkähäng

pano di bela'na. Ya' noa tunne' tahpana tehte'
 tallu le'ba' bumi. ⁶ Umbai tehte' lima di maloe
 kalao-lao bumi, ya' ullambi' bumi tau ang dai aha
 kähänganna. Ya' nakutanaing naoantee, 'Akana
 tohhorakoa' dio supu umpesangngalloi?' ⁷ Sika
 mentimba'mi yatoii naoatee, 'Aka' daang aha
 mansahoi.' Naoa bumintee, 'Ya' lao toukoa' dio
 pano di bela'ku pengkähäng anna kusahoikoa'.'
⁸ Tahpana lambi'mi tempona la napasoho',
 umbai tehte' unnung, ya' untambaing to
 pandaka to pengkähänna yato puänna bela'
 anna nasuoi naoantee, 'Tambai asangngi indo
 pano to pengkähäng anna unsusaing sahona
 mengkalao ang handang di hundi tama lambi'
 ang handang uhuna mentama.' ⁹ Ya' suleing yato
 to pengkähäng ang tama tehte' lima di maloe, ya'
 nabeang sahona pa'sangngalloang. ¹⁰ Pihsananna
 suleing yato to pengkähäng ang handang dolu
 mentama. Yaling di pihki'naii nasanga la mai'di
 puhane' nabea yato puäng bela' aka' masaenne'
 mengkähäng. Ampo' sinnoa sianne' sahona yato
 tau ang mane tamane' di maloe. ¹¹ Natahimbona
 yato saronaii, ya' sika unsallang yato puänna
 bela' anna sika momämmängngi naoatee,
¹² 'Umpasinnoa siangka sahoki' inde mai tau ang
 mane santehte'ne' mengkähäng anna kami'-kami'
 mengkähängngang mengkalao di mebengngi'
 nadä'dängngang allo?' ¹³ Mentimba'mi yato

puänna bela' pano yato di mesa to pengkähäng naoaintee, 'O solasohong, darakate' para-parang pa'pesahoku mating di dioa' aka' inang puha lohpo' dibohtu ang sihatang saho yaling di sangngallona, i? ¹⁴ Dahi ala tungnga' dio ne sahomu anna umbahai, aka' pemala tukä'ne' la kusahoi inde mai tau ang di hundi tama sinnoa siang sahomu. ¹⁵ Mennaraka kodi' la mansängkäiä' ke kupopa'inaha-nahai inde aka-akangku situhu' pampemalangku? Bahtu ma'kasueherakakotoo aka' marota'ä'?' "

¹⁶ Natämpä'ing tula'na Puang Yesus naoatee, "Mai'di tau ang dipadihoi'ang dinoa la dipakeangka' ke dako'mi, anna noa toi mai'di tau ang dipakeangka' dinoa la dipadihoi'ang ke dako'mi." ¹⁷ Donetoo sika mengkalaong ludai' di Yerusalem Puang Yesus sibaha pahsikolana. Tahpana dang aha tau senga' manghingngi, ya' untambaing pahsikolana Puang Yesus anna napa'tula'ii lella' sika mellao naoaintee, ¹⁸ "Dinoa la dai'ingkea' di Yerusalem anna la lambi'mi tempona Kodi' inde Änä' to Lino dibehoä' pano di kapala-kapala imang anna to pampakuhu ada' anna la sika natahungkung mateä', ¹⁹ mane dibehoä' pano di tau ang dai ungningsang Puang Alataala, anna malai napakauho-uhoä' anna nadahha tuhoä' anna sika napateiä' yaho di kayu sitambeng, ampo' la tuhoä' sumule di

allo katallunna." ²⁰ Donetoo suleng bahinena ta Zebedeus sibaha derua änä'na, dianto ta Yakobus anna ta Yohanes, anna mengkuntu'i di olona Puang Yesus anna malau. ²¹ Nakutanaing Puang Yesus naoantee, "Aka ang umpemala la kubabeingko?" Mentimba'mi naoatee, "Kupalau ke la malai ponna ke ma'pahentamo yaling di katomarayaammu la umpaohko' touingkä'ne' inde derua änä'ku mesa tando di kuanammu anna mesa tando di kaihimmu." ²² Ampo' mentimba' Puang Yesus naoatee, "Dai ne ungningsang aka ang menge umpalau." Mane nakutanaii naoatee, "La untuaraka ungnolai kamasuhsaang lambi' mate ang pahallu kuolai?" Sika mentimba'mi naoatee, "Io, kitua kiolai." ²³ Naoa bunte Puang Yesus pano diiii, "Ahana inang la ungnolairea'te' yato kamadahhaang ang la kuolai, ampo' didionane' menna ang la mohko' di hao di tando kuanangku anna tando kaihingku tadiaete'ne' Kodi' ang mampama'tantu, ampo' Ambekuate'ne' mampama'tantu pano di si mesa-mesa tau ang la sihatang nabea." ²⁴ Nahingnginna yato sampulo pahsikolana Puang Yesus ang senga', ya' sika keaha'mi pano yato di derua to sipoari. ²⁵ Ampo' sika natambai Puang Yesus anna napa'karaii naoantee, "Ungningsammia' umba noa to pa'pahenta yaling inde di lino ma'pahenta sitonda kamakahha'anna, anna

ingkäanna to kepangka' umpalao kakuasaanna
 sitonda kamasahhu'ang pano di petauanna.
²⁶ Ampo' daia' dio mala noa yaling di alla'-
 alla'mu. Menna ang pemala mendahi ang
 handang keangka' yaling di alla'mua' pahallu
 mendahi to pantahiainna solana, ²⁷ anna
 menna-menna ang pemala mendahi tau ang
 handang dipa'käyyängngi pahallu mendahi
 sabua'mu. ²⁸ Sinnoää' Kodi' inde Änä' to Lino,
 suleä' mentama inde di lino, dä' la ditahiai, ampo'
 suleä' la mantahiai anna la umbehoä' sungnga'ku
 unsulängngi hupatau." ²⁹ Tempo donetoo
 umpelleing Bohto Yerikho Puang Yesus sibaha
 pahsikolana, ya' mai'di liung tau mampentindo'i.
³⁰ Aha derua to buta ang mohko' di hao di behing
 lalang unghingngi tula'na yato tau mai'di naoatee
 Puang Yesus liu. Ya' kakoha-kohang yato to
 derua naoatee, "O Puang, Peänä'anna Tomaraya
 Daud, kalemuiang kasi." ³¹ Ampo' yato tau
 mai'di ang untindo'i Puang Yesus sika unsängkäi
 yato to deruai anna dai kakoha-koha, ampo'
 yato to buta tuhtuang napekäyyängngi mekoha
 naoatee, "O Puang, Peänä'anna Tomaraya Daud,
 kalemuiang kasi!" ³² Pihsananna tohhong Puang
 Yesus anna untambaii yato to derua mane
 nakutanaii naoaintee, "Aka ang umpemala
 kubabeingkoa'?" ³³ Sika mentimba'mi naoatee,
 "O Puang, pemalaang paita." ³⁴ Ya' kende'mi

yaling di inahanna Puang Yesus pa'kalemu pano yato di to buta, ya' naantiming yato matannai lambi' donetoo mala siang paita anna untindo'i Puang Yesus.

21 ¹ Tahpana la lambi'mi Puang Yesus anna pahsikolana dai' di Bohto Betfage yaho di Tanete Zaitun sidungku' Yerusalem, ya' unsuong derua pahsikolana mendolu ² anna naoointee, "Pendolumokoa' dai' indo di bohto ang landa'. Ke lambi'mokoa' dai', la unngitakoa' mesa keledai bihäng tisangke' sibaha änä'na. Buhkeii pesangke'na anna unghendengngingkä' yaho mai sibaha änä'na. ³ Ponna aha tau mangkutanaio bahtu' mansängkäio, ya' oointee, 'Napahallu Puang ampo' la baha' napasule siang.' " ⁴ Kaha-kaha yatoo dahi anna malai sundung aka ang puha natula' nabi naoatee, ⁵ "Tula'i pano di ihsinna Yerusalem oointee, 'Itai sule Tomarayammu napellambi'io, mahamme' inaha si'da-si'da anna umpensakei mesa keledai ang mahäti'ke' ang dake' aha napensakei tau.' " ⁶ Ya' le'ba' si'dang yato derua pahsikolana ludai' di Bohto Betfage, anna nababei aka ang napahentaing Puang Yesus. ⁷ Sika nahendemmi sule yato keledai sibaha änä'na anna sika unngalai kaya'naii sallapi' anna naampi'ing yato keledai, mane nasakeii Puang Yesus. ⁸ Mai'di si'da-si'da tau di hao yato di bohto ang naolai

Puang Yesus sika unngalai kaya'na sallapi', mane naampa'i naung di lalang tandana napakeangka'. Aha toi tau ang unngala palapa mahäti' naampa' naung di lalang. ⁹ Tau mai'di ang mellao di olona anna di kebo'na Puang Yesus sika koha napekäyyängngi tandana mampudi naoatee, "Pudii sanganna inde Änä'na Daud. La dibehe Inde ang nasuo Puang Alataala sule! Tapudii sanganna Puang Alataala ang tohho yaho di ongeang ang handang malängkä'!" ¹⁰ Tahpana mentamang di Bohto Yerusalem Puang Yesus, ya' tilalla' asammi inahanna tau yaling anna sika kutanai naoatee, "Menna sakalia' ne tau?" ¹¹ Natimba'mi yato tau mai'di ang molengko sibaha Puang Yesus naoatee, "Diangnga'to inde Puang Yesus, yato nabi ang sule di hoi' mai di Bohto Nazaret di Galilea." ¹² Donetoo mentamang Puang Yesus di Dasang Ada'na Puang Alataala anna unghambaii ingkäna tau ang ma'balu' di hao yato di tähämpä' Dasang Ada'na. Anna umpentibeing yato mejana to pansapi' doi'. Noa tunne' bangkunna yato to pa'balu' dangang-dangang napentibeing ¹³ mane keaha'i pano diii naoatee, "Aha tiuki' yaling di Suha' Masero ang naoatee, 'Dasangku la disangai dasang ang la naongei tau ma'sambayang.' Ampo' umpadahirea' dio pembunianna to bokoti." ¹⁴ Suleing dibaha mai'di to buta anna to

makule ang aha yaling di Dasang Ada' donetoo lambi' mai'di ang napabono'. ¹⁵ Ampo' yato kapala-kapala imang anna to pampakuhu ada' mapalla ungnigita aka ang nababe Puang Yesus ang mepusa'-pusa', anna sika mapalla toe' unghingngi pampudianna änä' naoatee, "Keangka' yato Peänä'anna Daud." ¹⁶ Ya' sika mekutanang pano di Puang Yesus naoatee, "Unghingngiraka aka ang naoa indo pano änä'?" Natimba'mi naoatee, "Io, kuhingngi. Dakake'a' dio aha umbata yaling di Suha' Masero ang naoate, 'Moi änä'-änä' anna änä' ang mengeke' sumusu umpaturung umpudi sangammu.' "

¹⁷ Puhai yatoo le'ba'mi Puang Yesus umpellei yatoii, lunaung di Bohto Betania di aneanna bohto mahoa' anna ma'bengii di hoi'. ¹⁸ Tahpana marondong di mebengngi'-bengngi' le'ba'mi inde Puang Yesus sumule ludai' di bohto mahoa'. Yaling di pellaoanna manono nasa'ding. ¹⁹ Ungngitang mesa poang kayu ang si keboa disanga poang ara di hao di behing lalang. Panong nalumba aka' pemala la naita aha are boana, ampo' dae' aha keboa, lala'nake' supu mahombo. Naoante Puang Yesus pano yato di poang kayu, "Inang damo aha la keboa lambi' sapano-panona." Ya' malahso siang yato poang kayu anna matei. ²⁰ Naitanna pahsikolana yato aka ang dahi, sika pusa' asammi anna sika kutanai

naoatee, "Umba noa anna malai indo poang kayu pihsa' tomande' mabangi lala'na anna matei?" ²¹ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Kutula'ingkoa' setonganna ponna mampetahpa' si'da-si'damokoa' anna damokoa' bata-bata didiona kakuasaanna Puang Alataala, ya' mala tungnga' tou dio umbabe inde aka ang puha kubabe pano di poang kayu. Anna dai dia yato supu, ampo' noa toi ke unngoainte inde tanete, 'Tiängkä'o tama di le'bo', ' ya' inang la dahi noa yatoo. ²² Anna ingkäna palaummu yaling di sambayang la untahimbo asang ke mampetahpa' si'da-si'dao dai' di Puang Alataala." ²³ Le'ba' bung Puang Yesus tama di Dasang Ada'na Puang Alataala. Tahpana lella' mampakuhu, ya' suleng sangngaka-sangngaka kapala imang anna setobaha'ang ullumba Puang Yesus anna sika mekutanai naoatee, "Umba nakasulei ne kakuasaammu anna malao unghambai to pa'bulele yaling mai di Dasang Ada' di pehengi? Anna menna ang mampopa'kuasao?" ²⁴ Mentimba'mi Puang Yesus pano diii naoaintee, "Aha tou Ko mesa pekutanangku mating di dioa'. Ponna mala tahpa'a' pentimba'mu, mane kutimba'i pekutanammua' didiona menna ang mambeaä' kakuasaang umbabe ingkäna yatoo. ²⁵ Noa inde pekutanangku: Menna umbea kakuasaang pano di Yohanes to Pantero'?

Dehataraka, hupatauraka?" Ingkänna yato kapala imang anna setobaha'ang situla'-tula' anna naoaitee, "Ponna taoaa'te, 'Dehata mambea kakuasaang,' ya' la naoamingkea'totee, 'Ponna noa, ya' akana daia' umpetahpa'?' ²⁶ Ya' la taoaa'tee, 'Hupatau mambea kakuasaang,' ampo' mahea' bure' tau pano indo di tau mai'di aka' ingkänna tau ungnangka' Yohanes mesa nabi." ²⁷ Dahi sika mentimba'mi pano di Puang Yesus naoatee, "Dai kiinsang kitimba'." Sika naoaminte Puang Yesus, "Ponna noa, ya' datoeto Ko kutula'ingkoa' didiona umba nakasulei kakuasaangku anna malaä' membabe noa." ²⁸ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Umbaa'ne' noa pampihki'mu didiona inde pohapangang? Aha dolu mesa ambe anna derua änä'na. Pihsang tempo inde ambena le'ba' pano di änä'na ang ulua anna naoaintee, 'O änä'ku, laoo pano di bela' dinoa anna mengkähängngo di hao.' ²⁹ Mentimba'mi yato änä'na naoate, 'Dai kuaku mao,' ampo' tahpana ma'pihki' yato änä', ya' ke halie' unsohso yato tula'na anna maoui. ³⁰ Mao salang inde ambena pano di änä'na ang kaderuanna anna naoa toinne' yato aka ang puha naoa pano di änä'na ang ulua. Mentimba' yato änä'na naoatee, 'lo, Ambe', maorangkä'.' Ampo' inde änä' dasianne' mao." ³¹ Mekutanang Puang Yesus naoatee, "Ang umba kahang yato derua

änä' ang untuhu'i tobaha'na?" Sika mentimba'mi yato kapala-kapala imang anna setobaha'ang naoatee, "Ang ulua." Naoante Puang Yesus pano diii, "Kutula'ingkoa' setonganna ingkäna to pahsinga' sima anna ingkäna pahsundala' la mendoluete' tama di suruka andana dioa'.

³² Aka' nasuhung sule Yohanes to Pantero', anna malakoa' natuhoing lalang ang tahpa'. Ampo' daia' unngaku umpehingngii pepakuhunna. Ampo' ingkäna nei' to pahsinga' sima anna ingkäna pahsundala' mampetahpa'ne' pano. Ampo' dioa' dio, moinnakato unngitangnga' ingkäna yato, dasiangnga' unngaku manohso anna mampetahpa'." ³³ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Pehingngii boia' inde pohapangang ang senga': Aha mesa to pobela' ang umpapia bela' angkoro'. Nahala lipu', napapiaing bombeng ang la napampihsä'i angkoro' anna umpake'de' pa'hondaang malängkä'. Puhaitoo napopetesammi yato bela'na pano di sangngaka-sangngaka to pantesang, mane le'ba'i pano di bohto senga'.

³⁴ Tahpana la lambi'mi tempo pantuhangang, ya' unsuong sangngaka-sangngaka sabua'na pano yato di to pantesang la unngala toe' boana pinamulanna. ³⁵ Ampo' yato ingkäna to pantesang unsahkai yato sabua'na puänna bela' mane nakaka'i, nasaleba'i batu piha anna napatei

mesa. ³⁶ Ya' unsuo bumi sangngaka-sangngaka
 sabua'na ang senga' inde puänna bela',
 napamai'di puhane' andana yato ang uhuna.
 Ampo' yato ang dahi pano di sabua' ang uhuna
 noa tuntone' dahi pano inde diii. ³⁷ Kätämpä'
 unsuo änä' kalaena pano. Aka' napihki' naoatee,
 'Umbato ke sika nakalaya'i nei.' ³⁸ Ampo'
 tahpana sika ungnigita yato änä' to pantesang,
 ya' sioa-oamintee, 'Diangnga'to indo ang la
 umpuängang inde bela' ke mateng ambena.
 Dahi tapateiia' anna malai kita'a' mampuängang
 inde bela'.' ³⁹ Sika nasahkang yato änä' anna
 napentibeing tama di aneanna bela' mane
 napateii." ⁴⁰ Mekutanang Puang Yesus pano diii
 naoatee, "Aka la dahi pano yato di to pantesang
 ke sumuleng puänna bela'?" ⁴¹ Sika mentimba'mi
 naoatee, "La umpatei asang yato ingkänna
 to karake, anna bela'na la napapetesang sala
 pano di to pantesang senga' ang mapia, ang
 la mambea toe' tahana ke lambi'mi tempona
 dipupu yato angkoro'." ⁴² Naoa bunte Puang
 Yesus pano diii, "Dakake'a' dio aha umbata yaling
 di Suha' Masero ang tiuki' didioku naoatee, 'Batu
 ang puha natibei tukang, setonganna mendahi
 batu ang handang dipahallu. Dianto indee
 pembabena Puang Alataala ang takapusa'ia'
 mahasanna.' ⁴³ Dahi kalehaiia' inde tula'ku:
 Yato tahamu yaling di Kapahentaanna Puang

Alataala la dihampa'i asang, anna dibeai pano di ingkäna tau ang la untuhu'i anna umpembabe manahpaing pangngelo'na Puang Alataala.

⁴⁴ [Anna menna-menna ang mampengkanahoi yato batu la bahe-bahe kalaena, ampo' menna-menna ang nakanahoi la londo puhane' mapehsä'.] ⁴⁵ Tahpana yato kapala-kapala imang anna sangngaka-sangngaka to Farisi unghingngi yato pohapangang ang natula' Puang Yesus, ya' nainsammi pole' sika diae' yato ang nahoa pohapangang. ⁴⁶ Dianto anna sika mopahtuyung la unsahka Puang Yesus. Ampo' aka' mahea' pano di tau mai'di lambi' dai dahi yato pahtuyunna. Aka' yato tau mai'di ungangangka' Puang Yesus mesa nabi.

22 ¹ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus umpake pohapangang naoatee, ² "Kaphentaanna Puang Alataala sihapang mesa tomaraya ang umpaaha pa'rame-rameang kakabenganna änä'na ang muane. ³ Tahpana lambi' tempona pa'rame-rameang, unsuong sabua'na inde tomaraya untambai yato tau ang inang puha dipainsangngi la sule ullumba pa'rame-rameang. Ampo' dai sika naaku sule. ⁴ Unsuo salang sabua'na ang senga' anna nabokungngii tula' naoaintee, 'Oaite pano di ingkäna ang puha dipainsangngi la sule ullumba inde pa'rame-rameang: Ingkäna ang la diande

sadia asammi, noanna ingkäna tunuang puha asammi kutunu sinnoanna saping malompo anna saping lundaha. Inggäna yattoo sadia asammi. Dahi laomokoa' pano lumbai yato pa'rame-rameang.⁵ Ampo' yato ingkäna tau ang natambai dai naaku umpehingngii yato petambana sabua'na tomaraya. Le'ba'i supu pantang unggola lalanna: aha ang mao pano di bela'na, aha ang mao ma'känto',⁶ anna aha toi ang senga' unsahka yato sabua' mane nadahhai anna napateii.⁷ Nahingnginna tomaraya yato ang sika nababe, ya' kende'mi pole' kakeaha'anna. Umpahentang setantaraanna anna malai mao do untallangngi yato ingkäna to papateang, noa tunne' bohtona la nasohe mämpu'.⁸ Puhanna yattoo, ma'karang tomaraya pano di ingkäna sabua'na ang senga' naoatee, 'Sadia asammi ang la dipake ma'rame-rame kakabengang, ampo' yato ingkäna ang hali kutambai ullumba inde pa'rame-rameang dai sihatang la kutambai sule.⁹ Dahi dinoa laokoa' pano di ingkäna lalang käyyäng anna untambaii sule samamo mai'dinna tau ang unsitammuing di lalang ullumba inde pa'rame-rameang kakabengang.'¹⁰ Sika le'ba'ing yato ingkäna sabua' anna untambaii dia siamo tau ang nasitammuing di lalang, moi tau mapia, noa tunne' tau karake. Lambi' punno yato ongeang pa'rame-rameang kakabengang

tandana mai'di yato to sule. ¹¹ Pihsananna inde tomaraya pemala la unngita ingkäna to sulena. Ya' tamang di ongeang pa'rame-rameang. Ungngitang mesa tau di alla'na yato to sule ang dai umpake yato pakeang ang setonganna pahallu napake to sule yaling di pa'rame-rameang to kabeng. ¹² Mekutanang tomaraya pano naoatee, 'O sammuane, akana malao sule done ullumba pa'rame-rameang anna dao mampake yato pakeang ang setonganna pahallu dipake tama di pa'rame-rameang kakabengang?' Ampo' yato tau mahtang supu dai aha ma'kara. ¹³ Ungngoaminte sabua'na yato tomaraya, 'Pungoia' teyyena anna bihti'na inde tau mane umpentibeing sohong tama di ongeang ang handang mapähtäng, ang la naongi tau sika umbu salamang ang kamateang.' " ¹⁴ Puhai yatoo ya' natämpä'ing pohapanganna Puang Yesus naoatee, "Mai'di tau ang ditambahi ampo' sai'di' supu ang dipillei." ¹⁵ Donetoo sangngaka-sangngaka to Farisi le'ba' umpaaha kasitammuang la unsitula'-tula'i ang la napanoa unnahoang Puang Yesus umpake sangngaka-sangngaka pekutana anna malai nasahka. ¹⁶ Sika unsuong to pentindo'na inde to Farisi sibaha sangngaka-sangngaka petauanna Herodes mekutana pano di Puang Yesus. Ampo' sika nase'de' dolu naoatee, "O Tuang, kiinsang kioate maroho inahao anna tahpa'

asang pepakuhumu pano di ingkäna tau, aka' mampakuhuo sitonda kamarohoang inaha anna katahpa'ang didiona lalang ang tahpa' ang nakärä'i Puang Alataala. Anna dao aha mahea' pano di tau senga', moi to pa'kuasa; dao aha umpasisenga'-senga' tau. ¹⁷ Dahi umba dio noa pihki'mu? Situhu' atohang ada'ta, la malaraka la tabaya'a' sima pano di to ma'pahentana Kaisar, daraka?" ¹⁸ Ampo' nainsang Puang Yesus aka yato pahtuyu karakenaii, lambi' napa'kara kahha'i naoantee, "Oa' to kalasi! Akaboi anna sulekoa' unsändä'ia'?" ¹⁹ Bahaingkä' mai kuita ne mesa doi' bahsi ang si napake tau umbaya' sima." Ya' sika nabahaming pano mesa doi' bahsi. ²⁰ Napepaitaming Puang Yesus yato doi' anna mekutanai pano diii naoatee, "Menna inde kekambara' anna menna kesanga?" ²¹ Sika mentimba'mi naoatee, "Kambara'na anna sanganna Kaisar." Naoante Puang Yesus, "Dahi monna noa, ya' beaia' pano di to ma'pahenta Kaisar aka ang la pahallu umbea anna beaia' pano di Puang Alataala aka ang la pahallu umbea." ²² Nahingnginna yato, ya' sika pusa' asammi anna le'ba'i umpellei Puang Yesus. ²³ Allo donetoo suleing sangngaka-sangngaka to Saduki ullumba Puang Yesus. (Inde mai tau dai sika napetahpa' la aha katuhuang sumule di hoi' mai di kamateang.) ²⁴ Sika mekutanang

pano naoatee, "O Tuang, puha nauki' Musa inde pahenta pano di kita': 'Ponna aha mesa muane ang mate dake' hali keänä' bahinena, ampo' ahake' ullu'na yato muane, pahallu la umpobahine sala inde bahinena ullu'na ang mate anna malai aha peänä'anna yato to mate.'

²⁵ Ampo' puhang dahi dinne noa indee: Dolu aha pitu to siullu' ang tohho yaling inde di bohto. Yato ang ulua kebakine, ampo' mate dake' keänä'. Dahi yato bahinena napobahine sala ullu'na ang kaderuanna anna malai umpaaha peänä'ang pano di kakana ang puha mate.

²⁶ Ampo' yato ullu'na mate toe' dai hali keänä'. Napobahine bumi ullu'na ang katallunna ampo' noa toe', lambi' yato ullu'na ang kapitunna noa asang, mate dai aha änä'na. ²⁷ Katämpä'anna mate toe' yato bahine. ²⁸ Dahi ponna ke tuhong sumule to mate di hoi' mai di kamateang, ya' mennang kahang di alla'na yato pitu to siullu' ang la mendahi muanena yato bahine? Aka' puha asammi umpomuane yato pitu to siullu'."

²⁹ Sika natimba'mi Puang Yesus naoaintee, "Sala pähäng si'da-si'dakoa' ungngoaa'te dai aha katuhong sumule di hoi' mai di kamateang, aka' dakoa' umpähäng ihsi Suha' Masero anna kakuasaanna Puang Alataala. ³⁰ Noarea'te' indee: ponna lambi'mi tempona katuhonna sumule to mate di hoi' mai di kamateang, ya' dante' la

aha tau ang dipakabeng. Ampo' katuhoanna hupatau la sinnoang katuhoanna malaeka' yaho di suruka, tala kebahine, tala kemuane. ³¹ Ampo' didiona katuhoanna sumule to mate di hoi' mai di kamateang, umbai puhangnga'te' umbata yaling di Suha' Masero ang natula' Kalaena Puang Alataala naoatee, ³² 'Kodi'mito Dehata ang napenombai Abraham, Ishak anna Yakub.' Donetoo Abraham, Ishak anna Yakub inang puhang mate, ampo' naangka' tuhoke' Puang Alataala. Aka' tadiaete' to mate ang umpenombai Puang Alataala ampo' to tuhoetee'." ³³ Yato tau mai'di sika pusa' asang liu tahpana unghingngi umba noa pepakuhunna Puang Yesus. ³⁴ Tahpana nahingngi sangngaka-sangngaka to Farisi umba noa pampakalesona anna pentimba'na Puang Yesus, lambi' ingkäanna to Saduki dai nainsang ma'kara, ya' sika tihimpummi anna maoui ullumba Puang Yesus yaling di mesa kombongang. ³⁵ Pihsananna ahang mesa di alla'naii, dianto mesa to pampakuhu ada'na to Yahudi, unsändä'i Puang Yesus umpake mesa pekutana naoatee, ³⁶ "O Tuang, ang umba kahang pahenta ang handang pahallu yaling di Atohanna Musa?" ³⁷ Mentimba'mi Puang Yesus pano naoatee, "Kalemuikoa' Puang Alataala Dehata ang umpenombai, penumpuii yaling di inahammu, yaling di pihki'mu anna yaling di

pembabemu. ³⁸ Dianto pahenta ang handang uhuna anna handang pahallu. ³⁹ Anna pahenta ang kaderuanna, sinnoa siang pahenta ang uhuna dianto: Kalemuikea' para-parammu hupatau sinnoa ungkalemuikea' kalaemu. ⁴⁰ Yaling inde di derua pahenta tihimpung asammi ingkäna pepakuhunna Musa anna pepakuhunna ingkäna nabi." ⁴¹ Tihimpungke' sangngaka-sangngaka to Farisi di hao di behinna Puang Yesus. Ya' mekutanang Puang Yesus pano diii naoatee, ⁴² "Umbane' noa pampihki'mua' didiona To Dilanti' la Mepasalama'? Peänä'anna menna?" Sika mentimba'mi naoatee, "Peänä'anna Tomaraya Daud." ⁴³ Naoamintee, "Ponna noa, akana malai inde To Pepasalama' naangka' Dehatanna Daud naonge mengei ungnuki' inde pampudiang yaling di petehtena Inaha Masero naoatee, ⁴⁴ 'Puang Alataala ma'kara pano di Dehatangku naoantee: Ohko'o di hao di tando kuanangku, lambi' ingkäna balimmu kusuo asang malimuntu' di olomu.' ⁴⁵ Dahi ponna ke di mendehatannai nasangai Tomaraya Daud To Dilanti' la Mepasalama' dianto 'Dehatanna,' ampo' mala toi ke di mentolinonai 'peänä'annaetee'." ⁴⁶ Dai pole' sika nainsang mentimba' moi poro mesa tau di alla'na yato to Farisi. Ya' napahandu'mito donetoo dang aha moi mesa tau la bahani la napekutana salaing.

23 ¹ Pihsananna ma'karang Puang Yesus pano di pahsikolana anna pano di tau mai'di ang tihimpung di hao naoatee, ² "Inkänna to pampakuhu ada' anna ingkänna to Farisi ma'kuasa umpakaleso Atohanna Musa. ³ Dianto anna tahu'ia' anna pembabeing dia siamo ang napakuhuingkoa', ampo' dane' umponialaii pembabenaii. Aka' supung sika nainsang natula' anna napepakuhuing umba noa Atohanna Musa, ampo' daine' nainsang napembabeing yato aka ang napepakuhuing. ⁴ Sika umpahsa tau untuhu'i atohang ang mapahhi', sihapang napabullei bahaang ang handang matingngi, ampo' daine' sika naaku undului tau umpembabeing yato atohang, sihapang dai naaku undului tau umbaha yato bahaang ang handang matingngi. ⁵ Inkänna aka siamo ang nababe supung aka' pemala naita tau. Hapanganna sika naangka'i umpakäyyäng pahti-pahti sambayannaii anna umpakalambe' maho pesangke' kaya' kalambe'na. ⁶ Anna ponna ke ahai pa'rame-rameang, ya' si nakärä'i mohko' di hao di ongeang ang dipasadiaing to dipakeangka'. Noa tunne' ke maoui ma'sambayang si umpeäng ohko'ang ang handang mahasa. ⁷ Sika nakärä'i liu ponna natabe'ii ingkänna tau di hao di pasa', anna ke natambaii ingkänna tau naoainte, 'O Tuangkuhu.' ⁸ Ampo' dioa' dio daa umpabeii ingkänna tau naoingkotee, 'O Tuangkuhu,'

aka' supung mesaa' ang umpotuangkuhu, anna sisolasohong asangkoa' dio yaling di kasahaniang.

⁹ Anna daa unsändä'i la unsangai moi poro la mesa tau yaling inde di lino unngoainte, 'Ambe'' tandana umpakeangka'. Aka' supung mesa Ambemu dianto ang yaho di suruka.

¹⁰ Anna datoune' umpabeii tau la nasangaio, 'Pongkaha,' aka' supung mesa pongkahamua' dianto Kodi' inde To Dilanti' la Mepasalama'.

¹¹ Menna ang handang keangka' di alla'mua' la pahallu mendahi to pantahiainna solana. ¹² Anna menna-menna unsanga kalaena mayahoang la napadahi madihoi'ang Puang Alataala, ampo' ang unsanga kalaena madihoi'ang la napadahi mayahoang Puang Alataala." ¹³ Mane umpa'karaii to pampakuhu ada' anna ingkäanna to Farisi Puang Yesus naoatee, "Tilakakoa' ingkämmu to pampakuhu ada' anna ingkämmu to Farisi. Diongnga'to to kalasi. Dakoa' umpabei tau la mendahi petauanna Puang Alataala, anna dio siangnga' dai unngaku mendahi petauanna Puang Alataala. Anna tau ang pemala mendahi petauanna Puang Alataala si unsarapa'ia'.

¹⁴ [Tilakakoa' ingkämmu to pampakuhu ada' anna ingkämmu to Farisi. Diongnga'to to kalasi. Si umbulitu'koa' balu bahine lambi' unghampa'i aka-akanna. Si ma'sambayang kalambe'koa' aka' pemalakoa' dioaintee, 'Ei, meimäng si'da-si'da!'

Dio asammia'to indee ang la untahimbo tahungkung ang handang matingngi ke lambi'mi tempona nahohto' Puang Alataala.] ¹⁵ Tilakakoa' ingkämmu to pampakuhu ada' anna ingkämmu to Farisi. Diongnga'to to kalasi. Le'ba'koa' unsamba lino kalao-lao supung aka' pemalakoa' umpatama di ada'mu moi poro mesa tau ang tadia to Yahudi anna malai napensinnoaikoa'. Ampo' ponna ke mampetahpa'mi yato tau, ya' umpadahingnga' mesa tau ang la sihatang tama di api nahaka liba' puhane' andana kalaemua'. ¹⁶ Tilakakoa' ingkämmu to pambahanang ang buta. Noaa' inde ang umpepakuhuing: Ponna aha mesa tau mopinda dai' di Puang Alataala umpake Dasang Ada' mendahi sa'binna, ya' dai aha suhunna yato popindana lambi' dai maaka ke dai napembabeing. Ampo' ponna mopinda umpake aka-aka bulahang ang aha yaling di Dasang Ada' mendahi sa'binna, ya' hoa liu yato popindana anna pahallu napembabe si'daing. ¹⁷ Oa' ingkämmu semahoang to buta pihkihang, darakaa' dio ungningsang unngoate keangka' tubunte' Dasang Ada' andana bulahang ang aha yaling? Aka' Dasang Ada'ete' ang umpamasero bulahang ang aha yaling. ¹⁸ Mampakuhu toukoa'ne' unngoatee: Ponna mesa tau mopinda dai' di Puang Alataala umpake pantunuang penombaang mendahi

sa'bi, ya' dai aha suhunna yato popindana lambi' dai maaka ke dai napembabeing. Ampo' ponna mesa tau mopinda umpake penombaang ang aha yaho di pantunuang penombaang mendahi sa'binna, ya' hoa liu yato popindana anna pahallu napembabe si'daing. ¹⁹ Ahana inang buta si'da-si'daa' pihkihammu. Darakaa' dio ungningsang unngoate keangka' tubunte' pantunuang penombaang andana penombaang ang aha yaho di hahona? Aka' pantunuang penombaangngete' ang umpamasero yato penombaang. ²⁰ Dahi ponna mesa tau mopinda umpake pantunuang penombaang mendahi sa'bi, ya' naposa'bi asammitte' mengkalao di pantunuang penombaang lambi' ingkäna penombaang ang aha yaho di hahona. ²¹ Anna ponna mesa tau mopinda umpake Dasang Ada' mendahi sa'bi, ya' naposa'bi asammitte' moi Dasang Ada' noa tunne' Puang Alataala ang tohho yaling. ²² Anna ponna mesa tau mopinda umpake suruka mendahi sa'binna, ya' bahtuanna yato tau umposa'bi toe' Kapahentaanna Puang Alataala noa tunne' Kalaena Puang Alataala ang mohko' ma'pahenta yaho. ²³ Tilakakoa' ingkämmu to pampakuhu ada' anna ingkämmu to Farisi. Dionnga'to to kalasi. Umpenombaingnga' dai' di Puang Alataala bahe sampulona ingkäna rampa-rampa ang bomammi' anna lohpo ang

si dipopakuli. Ampo' ang setonganna handang pahallua' la umbabe situhu' Atohanna Musa, sinnoanna mampapara-para, ma'kalemu pano di tau senga' anna tuho maroho ang la mala dipetahpa', bilang daia'ne' umbabe. Ponna untuhu'ikoa' atohang, ya' pahallu untuhu'i asang; dai mala untuhu'i piha anna daine' piha. ²⁴ Oa' ingkämmu to pambahanang ang buta. Umpihki'a' supu kaha-kaha ang saohko' sinnoa mesa tau ang bilang naita nei' ungnalai kampihsi' ang mentama di enu'anna, ampo' daia'ne' umpihki' kaha-kaha ang käyyäng puha nei'. Sinnoakoa' mesa tau ang tahhi' umpasienu' onta ang aha yaling di enu'anna. ²⁵ Tilakakoa' ingkämmu to pampakuhu ada' anna ingkämmu to Farisi. Diongnga'to to kalasi. Sihapangkoa' enu'ang bahtu' kahti ang supung di aneanna dipamabasei. Ampo' setonganna yalingnga' di inahammu supung punno kamakahha'ang anna kakarakeang. ²⁶ Oa' to Farisi buta, pamabaseiia' dolu ang tando yaling di huänna, anna malai mabahhsi toe' tando di aneanna. ²⁷ Tilakakoa' ingkämmu to pampakuhu ada' anna ingkämmu to Farisi. Diongnga'to to kalasi. Sinnoakoa' mesa ku'bu' ang dimabusai anna malai mahasa diita di aneanna, ampo' setonganna tando yalinna punno karähko' ang bobohsi' anna punno bukunna to mate. ²⁸ Noa tumokoa'to dio, di

aneang noakoa' ang mapia anna meimäng
 naita tau, ampo' yalingnga' di inahammu punno
 kalosengang anna kamahoang. ²⁹ Tilakakoa'
 ingkämmu to pampakuhu ada' anna ingkämmu
 to Farisi. Diongnga'to to kalasi. Umpapiakoa'
 ku'bu'na ingkäna nabi, anna umpamalehke'koa'
 tanda pengkakalehaanna pano di tau ang
 maroho katuhonna. ³⁰ Anna unngooa'tee, 'Ke
 la inang ahamang di tempona to baha' dolu,
 ya' dai kami' la kiaku sika kiponialai umpatei
 ingkäna nabi.' ³¹ Ampo' dimangngakanna
 anna dio siangnga' umpatandaang kalaemu,
 anna diongnga'to peänä'anna yato to
 umpatei ingkäna nabi. ³² Dahi bilang
 patahhi'ke'a' lambi' puha yato ingkäna
 dosa ang napahandu'ingkoa' peneneammu.
³³ Diongnga'to to karake anna peänä'anna to
 karake! Daia' aha lalang la lahpa'koa' di hao
 mai di tahungkunna Puang Alataala, dianto api
 nahaka. ³⁴ Dahi pehingngii manahpaia' indee:
 La kusuoingkoa' mating sangngaka-sangngaka
 nabi, sangngaka-sangngaka tau ang manähäng
 anna sangngaka-sangngaka tuangkuhu. Inggäna
 indee aha ang la umpateia', anna senga'nake' la
 untoke' dai' di kayu sitambeng anna ang senga'
 la undahhaa' yaling di pa'sambayangang anna
 la ullola lelungnga' pano di ingkäna bohto.
³⁵ Dianto anna la natahungkungkoa' Puang

Alataala. Anna la nahoa toukoa' nei' tahungkunna ingkäna to papateang ang umpatei tau ang dai kekasalaang dolu, napahandu' kamateanna Habel ang dai aha kasalaanna lambi' kamateanna Zakharia änä'na ta Berekia ang napateia' peneneammu di alla'na Dasang Ada' anna pantunuang penombaang. ³⁶ Kutula'ingkoa' setonganna tahungkunna yato ingkäna ang puha membabe noa la natangkung tau ang aha tempo dinoa." ³⁷ Natämpä'ing tula'na Puang Yesus umpihki' yato ihsinna Bohto Yerusalem naoatee, "O ihsinna Yerusalem, palla'e dio inahammu umpatei ingkäna nabi anna unsaleba'i piha batu ang setonganna disuoingkoa' sule! Masae allong pemala liuä' la unghimpung ingkäna petauammu, sihapang indo mane' ang unsalohko'i änä'na di hoi' di pani'na, ampo' daia' ungnaku. ³⁸ Dianto anna napelleimokoa' Puang Alataala lambi' mahulla-hulla Dasang Ada'na. ³⁹ Pengkakalehaiia', mengkalao dinoa inang dämä' aha la ungnita lambi' ma'tula'koa' unngoatee, 'Dibehene' tau ang sule yaling di sanganna Dehata.' "

24 ¹ Donetoo le'ba'mi Puang Yesus umpellei Dasang Ada'na Puang Alataala. Ya' suleng pahsikolana nalumba anna sika untula'i umba noa kamalekeanna yato Dasang Ada'. ² Ma'karang Puang Yesus pano diii naoatee, "Ungngita

asammikaa' ingkäna indoo? Kutula'ingkoa' setonganna indo batu ang unngitaa' sipapa'-papa' manahpa daete' la noa lolo; ingkäna indoo la titale-tale asang ke dako'mi." ³ Pihsananna maong bete' Puang Yesus di Tanete Zaitun anna mohko'i yaho. Menge mohko' suleng mendungku' sangngaka-sangngaka pahsikolana, aka' pemala sika sipa'kara sumbana dai aha tau senga' manghingngi. Sika mekutanang naoatee, "Tula'ing kang, pihhang ne la dahii ang untula', anna umba noa tanda-tandana kasuleammu kapendoanna anna noa toi katämpä'anna inde lino?" ⁴ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Madaka lolokoa' andana napasähsä'lalangkoa' tau senga'. ⁵ Aka' mai'di tau la kende' umpake sanganguk naoatee, 'Kodi'mito indee To Dilanti' la Mepasalama!' lambi' la mai'di tau napasähsä' lalang. ⁶ Anna ponna unghingngia' kaheba didiona to sitolla', bahtu' moi unghingngia' oninna, ya' dako' la pahallu mahea'. Aka' ingkäna yatoo inang pahallu la dahi ampo' tadiake' tempona la tallang lino. ⁷ Bohto ang mesa la kende' umbali bohto senga', anna katomarayaang ang mesa la kende' umbali katomarayaang senga'. La aha kabuhohangang anna lino' käyyäng di umba-umba naonge di lino. ⁸ Ampo' ingkäna yato kadahiang, mane pampahandu'annaete' kamadahhaang unngoloi

lino bakahu, sinnoa mesa bahine ang mapi'di' aka' keänä'. ⁹ Ponna dahing ingkäna yatoo, ya' la disahkamokoa' anna didahhako'a' lambi' dipateikoa'. La mai'di tau mangkahi'di'koa' di umba-umba naonge di lino aka' untindo'ä'. ¹⁰ Anna mai'di di alla'na to pentindo'ku ang la umbahoi kapampetahpa'anna di Kodi', la umbeho solana dipatei anna la unghahi'di' solana. ¹¹ La mai'di mengkalanda' tau ang unsanga kalaena nabi ampo' setonganna tadia, lambi' mai'di tau la nabulingngi kapampetahpa'anna di Kodi'. ¹² La mai'di tau ang dang nainsang unghakemui solana, aka' tuhtuang kehängngäng to karake di lino. ¹³ Ampo' tau ang tontong mampetahpa' lambi' kapuhaanna yato kamadahhaang inang la salama'. ¹⁴ Anna Kaheba Mapia didiona Kapahentaanna Puang Alataala la dipepainsangnging pano di ingkäna bohto di lino, anna malai nahingngi asang ingkäna tau. Puhaito yatoo, ya' mane katämpä'anna pole' lino." ¹⁵ Napatahhi' tula'na Puang Yesus naoatee, "Situhu' ang natula' Nabi Daniel, la unghitakoa' 'yato ang si pakarakeang anna ang mekärähko'i si'da-si'da' ke'de' yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala. (Inghäna tau ang la mambata pahallu la napihki' liu aka yato bahtuanna.) ¹⁶ Donetoo ingkäna tau ang aha dinne di Yudea pahallu la malai siang dai' di

bohto mahulla-hulla anna dai dipatei. ¹⁷ Tau ang sipatu yaling di aneang dasanna dang aha tempona la tamake' di huäng dasanna unngala aka-akanna. ¹⁸ Anna tau ang di hao di bela'na datunne' aha tempona la sumuleke' pano di dasanna unngala pakeanna. ¹⁹ Donetoo la madahha si'da-si'da nasa'ding to dipoindo ang sipatu munge kehähtäng, noa tunne' ang keänä'-änä' maleake'. ²⁰ Pa'sambayangkoa' anna malai tempo ang la unngongeia' le'ba' sika lumpa' membuni, dai sipatu uhangngallo anna dai sipatu allo katohhoang. ²¹ Aka' donetoo la dahi kamasuhsaang ang dai aha mantondong, ang dake' aha dahi mengkalao uhuna napadahi inde lino lambi' dinoa, anna dang aha la dahi sala sumule. ²² Ponna ke dai napakapo'de' yato tempo Puang Alataala, inang dai aha tau ang la tuho. Ampo' la napakapo'de' aka' ungakalemui petauanna, dianto tau ang napillei. ²³ Ke donetoo ponna aha tau mangngoangkoa'tee, 'Itare, inderanne' dinne To Dilanti' la Mepasalama', 'bahtu' naoatee, 'Indoranne' di hao,' daa umpetahpa'i yatoo. ²⁴ Aka' mai'di la sule ang unsanga kalaena 'To Dilanti' la Mepasalama'' ampo' setonganna tadiaetee'. Anna la aha toe' ang unsanga kalaena 'nabi' ampo' setonganna tadiaetee'. La umpapia ang mepusa'-pusa' anna malai

disanga si'da 'to pepasalama" bahtu' 'nabinna Dehata,' ampo' pahtuyunna la umbulitu' hupatau, moi petauanna Puang Alataala. ²⁵ Dahi patama si'da-si'daia' di inahammu, aka' kutula' lohpo'mingkoa'te' indee aka ang la dahi dako'. ²⁶ Dahi ponna aha tau mangngoingkotee, 'Itare, di hao di ongeang makä'däng To Dilanti' la Mepasalama', ' daa ungnakui pano ungnita. Bahtu' naoatee, 'Itare, yaling membuni di tambing,' daa umpetahpa'ia' yato tula'naii. ²⁷ Aka' kasuleangku Kodi' inde Änä' to Lino kapendoanna la sinnoa kila' ang tikila' yaling di katimbangallo allo anna mesilo lambi' sau di katempu'angallo. ²⁸ Anna ponna ke ahai kaheba kasuleangku, inang la tahpa nainsang tau di umba-umba naongi, sinnoa pohapangang ang natula' to baha' dolu naoatee, 'Umba naonge aha bahke di hao tuntone' naongi mokalipumpung karoaya.' " ²⁹ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Dai masae puhanna dahi yato ingkäna kamadahhaang, 'ya' malillimmi kalane aka' dang la aha pesilona mata allo, noa tunne' bulang. Bintäng la manahoi yaho mai di langi' anna ingkäna ang aha yaho di langi' la sisähä'-sähä'.' ³⁰ Puhanna yato, ya' kaitaammi yaho di langi' mesa tanda ang umpamaleso kasuleangku, Kodi' inde Änä' to Lino, anna ingkäna tau di lino la sika umbu salamang

ang kamateang, anna la sika naitaä' sule yaho di hahona salehu' sitonda kakuasaang anna kamatandeang käyyäng. ³¹ Tahpana kahingngiang oninna terompe' ang handang käyyäng, ya' Kodi' inde Änä' to Lino la unsuoä' ingkäna malaeka'ku unghimpung samai petauangku di umba-umba naongi di lino, mengkalao di pote'na langi' ang tando tama lambi' sau di pote'na langi' ang tando sau." ³² Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Alai mesa pohapangang pano di poang ara. Monna yato tangkena mamata anna malunä' anna napahandu'mi mentahe', bahtuanna dang masae anna la kulla' bantimmi. ³³ Noa tunto nei', ponna ungnitamokoa' tanda-tanda ang puha kupakalesoingkoa' langngena', la ungningsammi unngoatee marungku'mi tempona kasuleangku. ³⁴ Kutula'ingkoa' setonganna ingkäna tau ang tuho tempo dinoa inang dake' la hopu asang akinna dake' dahi ingkäna inde aka ang mane kutula'. ³⁵ Langi' anna lino la tallang, ampo' ingkäna aka ang kutula' la tontong lolo nei' lambi' sapano-panona." ³⁶ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Didiona di pihhang la dahii ingkäna yatoo, dai aha mesa tau ang mala mangnginsang. Moi ingkäna malaeka' yaho di suruka, moi Kodi' inde Änä', datuke' Ko kuinsang. Supung Ambeku ang mangnginsang. ³⁷ Anna umba noa ang hali dahi di tempona Nabi

Nuh, la noa tuntone' la dahi ke lambi'mi tempona kasuleangku, Kodi' inde Änä' to Lino. ³⁸ Aka' umba noa sika nasa'ding dolu naonge dake' sompo' le'bo' dianto sika ma'sannang-sannang mande anna menu', sipakabeng-kabeng anna senga'nake' ang biasa sika nababe, lambi' sika mentamane' Nabi Nuh sibaha sanghapunna yato di kahpala' uhainna. ³⁹ Dai aha sika nainsang aka yato ang la dahi. Diarang sika nabängngähängngi, sompo'i le'bo' untallangngi ingkäna yatoii. La noa tuntone' dako' di tempo kasuleangku Kodi' inde Änä' to Lino. ⁴⁰ Donetoo la aha derua tau di hao di bela'na minge mengkähäng, ya' mesa supu la diala anna dipatohhoine' yato mesa. ⁴¹ La aha toi derua bahine ang minge lumambu' sibaha, ampo' mesa supu la diala anna dipatohhoine' yato mesa. ⁴² Dianto anna madakakoa' aka' inang darea'te' la ungningsang pihhang tempona la suleä', Kodi' inde Dehatammu. ⁴³ Ampo' pengngingsangngiia' indee: ponna aha mesa puäng dasang ang inang nainsammi tehte' sangngaka di bengi la sulei to paboko, tantuntee' anna dai aha la hahe ampo' la madaka si'da-si'da anna malai yato to paboko dai mentama di dasanna. ⁴⁴ Dianto anna pahallu toukoa' dio sadia lolo, aka' Kodi' inde Änä' to Lino la suleä' di tempo ang daia' ungningsang. ⁴⁵ Dahi ang dioainte sabua' ang tuhu'-tuhu'ang anna

manähäng dianto ang la naängkä' pongkahana umponkahai anna la umpakande ingkänna sabua' ang senga' ke lambi'mi tehte' ang sihatang. ⁴⁶ La kahsi liu yato sabua' ang nalambi' pongkahana unγκähäng manahpa kähänganna naonge sulei yato pongkahana. ⁴⁷ Kutula'ingkoa' setonganna yato pongkaha la umpetahpa' yato sabua' lambi' la naängkä' mendahi to pandaka ingkänna aka-akanna. ⁴⁸ Ampo' sabua' ang meinaha-naha karake, la naoane'te yaling di pihki'na, 'Poso aka' masaeke'ne' mane sumulei pongkahaku, dahi beba'ä' aka siamo kubabe.' ⁴⁹ Ya' napahandu'mi undahha ingkänna sabua' senga' ang nasibahaing mengkähäng, anna maoi ma'masannang-sannang mande, menu' sibaha tau ang si biasa ma'malango-lango. ⁵⁰ Pihsananna sumulee' yato pongkahana di tempo ang dai nainsang. ⁵¹ Lambi' yato sabua' la nadahha yato pongkahana napasinna kamadahhaanna ingkänna tau ang kalasi. Anna natibei tama di ongeanna kamadahhaang ang dai aha mantondong, di haontoo ang la naongei tau sika umbu salamang ang kamateang."

25 ¹ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Ke donentoo ke sulemä' ma'pahenta, yato kasuleangu la sinnoa inde pohapangang: Aha sampulo änä' bahine ang si untindo' to kabeng, mao pano unγκempei

kasuleanna muane, pantang umbaha lampunna.
² Di alla'na yato to sampulo, aha lima ang keaka' anna lima ang dai keaka'. ³ Yato änä' bahine ang dai keaka' umbaha lampunna, ampo' daine' umpasadia minnä' ang la naminnä'ing yato lampunna ke puhang minnä'na. ⁴ Yatone' änä' bahine ang keaka' inang umpasadiane' minnä' yaling di buli-buli ang la naminnä'ing lampunna ke puhang yato minnä'na ang inang aha yaling.
⁵ Ampo' aka' yato muane ang la kabeng masae' bengi daloloi aha sule, ya' sika situndung yato änä' bahine lambi' hahei. ⁶ Tahpana tängngä bengi sika kohang tau naoatee, 'Suleng muane ang la kabeng! Maimokoa' tammuii!' ⁷ Ya' kaleha asammi yato änä' bahine anna umpasadia manahpai lampunnaii. ⁸ Yato änä' bahine ang dai keaka' malau pano di änä' bahine ang keaka' naoatee, 'Kalemuiang beang sai'di' minnä'mu aka' la pi'deng kami' lampungki', puha minnä'na.'
⁹ Mentimba'mi yato änä' bahine ang keaka' naoatee, 'Ya' daete' mala, aka' datoikang la kannä' kipake ke kibeakoa'. Dotang nei' maakoa' do ungnalli pano di to pa'balu' minnä'.' ¹⁰ Ya' sika le'ba'ing do ungnalli minnä'. Di tempona sika le'ba' mangngalli, ya' suleng yato muane ang la kabeng anna le'ba'i pano di ongeang pa'tokabengang sibaha yato änä' bahine ang keaka' ang inang sidiang. Lambi'na pano, ya'

ditutu'ing baba. ¹¹ Pihsananna sule tunne' yato änä' bahine ang dai keaka' anna sika tambai yaling di aneang naoatee, 'O Tuang, O Tuang, buhkeiingkang babamu!' ¹² Ampo' mentimba' yato muane ang minge kabeng naoatee, 'Dakoa' kuinsang, mennarakakoa' dio?' " ¹³ Natämpä'ing pohapanganna Puang Yesus naoatee, "Dianto anna pahallukoa' madaka si'da-si'da, aka' inang darea'te' la ungningsang allo anna tehte'na kasuleangku." ¹⁴ Nalombungngi tula'na Puang Yesus naoatee, "Kasuleangku umpasundung Kapahentaanna Puang Alataala la sinnoa toe' inde pohapangang: Aha mesa pongkaha la mao pano di ongeang senga' ang makahao. Dolunna la mao untambai dolu sangngaka-sangngaka sabua'na anna nasusaii aka-akanna ang pahallu nadakaiing. ¹⁵ Inde sabua' pantang nasusai doi' pera' anna malai naputa' situhu' kamanähänganna. Sabua' ang uhuna nabea limansa'bu doi' pera', ang kaderuanna nabea donsa'bu doi' pera', ang katallunna nabea sansa'bu doi' pera'. Puhai yatoo, ya' mane le'ba'i. ¹⁶ Yato sabua' ang untahimbo limansa'bu doi' pera' tahpa mao siang do naputa' yato doi'na. Ya' ullambi'mi kauntungang limansa'bu sala doi' pera'. ¹⁷ Noa tunne' yato sabua' ang kaderuanna ang untahimbo donsa'bu doi' pera' le'ba' toe' naputa'. Ya' ullambi'mi kauntungang donsa'bu

sala doi' pera'. ¹⁸ Ampo' yatone' sabua' ang untahimbo sansa'bu doi' pera', le'ba'ne' do umbombeng tampo anna nalamungngi yato doi' ang nabea pongkahana la naputa'. ¹⁹ Tahpana masae puhanna yato, ya' sumuleng yato pongkahana anna sika nakutanaii didiona yato doi' ang puha sika dibea la naputa'. ²⁰ Suleng yato sabua' ang untahimbo limansa'bu doi' pera' umbaha yato doi'na sibaha yato kauntungang ang nalambi'. Naoante pano di pongkahana, 'O Tuang, yato doi' ang umbeaä' limansa'bu kuputa', ya' ullambi'mä' kauntungang limansa'bu sala doi' pera'.' ²¹ Naoante yato pongkahana, 'Mapia liu ne babemu. Dionto inde sabua' ang tuhu'-tuhu'ang anna mala dipetahpa'. Dahi aka' malamo dipetahpa' yaling di kaha-kaha ang saohko', dinoa la kupetahpa' tumo nei' yaling di kaha-kaha ang käyyäng. Maimo anna ma'masannang-sannangngingke sibaha.' ²² Sule tunne' yato sabua' ang untahimbo donsa'bu doi' pera' umbaha yato doi'na anna kauntungang ang nalambi'. Naoantee pano di pongkahana, 'O Tuang, yato doi' ang umbeaä' donsa'bu doi' pera' kuputa', ya' ullambi'mä' kauntungang donsa'bu sala doi' pera'.' ²³ Naoante yato pongkahana, 'Mapia liu ne babemu. Dionto inde sabua' ang tuhu'-tuhu'ang anna mala dipetahpa'. Dahi aka' malamo dipetahpa' yaling

di kaha-kaha ang saohko', dinoa la kupetahpa' tumo nei' yaling di kaha-kaha ang käyyäng. Maimo anna ma'masannang-sannangngingke sibaha.' ²⁴ Pihsananna sule tunne' yato sabua' ang untahimbo sansa'bu doi' pera' anna naoaite pano di pongkahana, 'O Tuang, kuinsang kuoate masahhu'o. Anna aha tomande' aka-akammu dai mangki' ungkapahtui aka' ungkuasai asangngo ingkäna tau. ²⁵ Dianto anna mahea'mä' lambi' maoä' kulamung yato doi' ang umbeaä'. Indeeng yato doi'mu, alai.' ²⁶ Mentimba'mi yato pongkahana naoatee, 'Ahana inang dionto inde sabua' ang meinaha karake anna tengkong bosi! Dahi ungningsammi unngoate aha tomande' aka-akangku dai mangki' kukapahtui aka' ungkuasai asangngä' ingkäna tau? ²⁷ Ponna noae dio pihki'mu, ya' dotanne' umbea pano di tau senga' ne doi'ku ang la mala mambungai, lambi' ke sumulemä' mala kutahimbo ne doi'ku sibaha bunganna.' ²⁸ Naoante yato pongkaha pano di suoanna ang senga', 'Hampa'ine' ne doi'na anna umbeai pano di sabua' ang untokei doi' sampulo sa'bu doi' pera'. ²⁹ Aka' menna-menna ang inang ahang aka-akanna la dihängngängngiking lambi' la'bi kaleng, ampo' tau ang dai aha, moi sai'di' ang naampui bilang la dihampa'i asang nei'. ³⁰ Anna ne sabua' ang dai huhu pembabena anna dai

aha kunanna, pensaleba'ing tama di ongeang kamalillingang ang handang mapähtäng, di haontoo ang la naongei tau sika umbu salamang ang kamateang.' " ³¹ Nalombungngi bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Kodi' inde Änä' to Lino la suleä' dako' sitonda kamatandeang anna natindo'ia' ingkäna malaeka'. Ke donentoo la mohko'ä' yaho di ohko'ang ang matande anna ma'pahenta salamang tomaraya. ³² Mane kuhimpungngi ingkäna tau di lino di hao di oloku. Yato ingkäna tau la kupasipataniang ang mapia pembabena anna ang tahuu pembabena, sinnoa mesa to pangkambi' ang umpasipataniang domba anna beke. ³³ Tau ang membabe mapia situhu' pangngelo'na Puang Alataala la kupadihaone' di tando kuanangku, anna tau ang membabe karake la kupadihaone' di tando kaihingku. ³⁴ Pihsananna Kodi' inde Tomaraya la kupa'karai yato tau ang di hao di tando kuanangku kuoaintee, 'Maimokoa', ingkämmu ang nabehe Ambeku Puang Alataala. Pentamamokoa' anna unngala tahakoa' yaling inde di katomarayaang ang inang napasadiaingkoa' mengkalao pampahandu'anna lino dipapia. ³⁵ Aka' naonge manonoä' umbeaä' andeang, naonge mahähängngä' umpaenu'ä', anna naonge liu lalangngä' umpalempängngä' tama di dasammu. ³⁶ Naonge dä' mekaya',

umbeaä' kaya'; naonge makorongnä', undama
 manahpää'; anna naonge yalingnä' di
 tahungkung, ungngeka'ä' anna ungakalemuiä'.³⁷
 Yato tau ang kupa'karai la sika mekutana
 naoatee, 'O Puang, di pihhang anna ahao
 kiita manono anna kipakandeo? Bahtu' kiitao
 mahähäng anna kipaenu'o? ³⁸ Di pihhang anna
 ahao kiita liu lalang anna kipalempängngo
 tama di dasangki'? Bahtu' kiitao dai mekaya'
 anna kibeao kaya'? ³⁹ Di pihhang anna ahao
 kiita makorong anna kidama manahpao?
 Bahtu' kiitao yaling di tahungkung anna kiekä'o
 tama di pantahungkungang?' ⁴⁰ Pihsananna
 Kodi' inde Tomaraya la mentimba'ä' kuoatee,
 'Kutula'ingkoa' setonganna ingkäna pa'kalemu
 ang puha umbabe, moinnakato anna umbabei
 pano inde di solasohongku ang memase-mase
 anna dai sundung tuhona, ampo' setonganna
 Kodi'ete' yato ang puha ungakalemui.' ⁴¹ Puhaitoo,
 ya' la kupa'karai tunne' yato tau ang mohko'
 di hao di tando kaihingku kuoatee, 'Palaikoa'
 di hao di oloku, ingkämmu tau karake ang
 puha natändo Puang Alataala. Palaikoa' anna
 tamakoa' di api nahaka ang inang puha dipasadia
 la naongi Pongkahana setang anna ingkäna
 to pentindo'na. ⁴² Aka' naonge manonoä', dä'
 aha umpakande; anna naonge mahähängnä',
 dä' aha umpaenu'. ⁴³ Naonge liu lalangnä',

dä' umpalempäng tama di dasammu; naonge
 dä' mekaya', dä' aha umbea kaya'; naonge
 makorongnä' anna yalingngä' di tahungkung,
 dao aha sule ungkandapaiä'.⁴⁴ Yato tau ang di
 hao di tando kaihingku la sika mekutana naoatee,
 'O Puang, pihhang anna ahao kiita manono,
 bahtu' mahähäng, bahtu' liu lalang, bahtu'
 dao mekaya', bahtu' yalingngo di tahungkung
 anna dao kikalemui?'⁴⁵ Pihsananna Kodi' inde
 Tomaraya la mentimba'ä' kuoatee, 'Kutula'ingkoa'
 setonganna naonge daia' ungnaku ungakalemui
 sala' umbannai inde di alla'na tau ang memase-
 mase anna dai sundung tuhona, tadiaete' dia
 yato ang daia' ungnaku ungakalemui ampo'
 setonganna Kodi'ete'.'⁴⁶ Anna dianto inde mai
 tau ang la ditahungkung tama di api nahaka ang
 naongei kamadahhaang ang dai aha puhanna.
 Ampo' yatone' tau ang membabe mapia la tama
 nei' di ongeang kamasannangang ang dai aha
 puhanna."

26¹ Tahpana puha asang yato ingkäna
 pepakuhunna Puang Yesus, ya' ma'tula'mi
 pano di pahsikolana naoatee,² "Ungnginsangnga'
 dongngallorang supu anna lambi'mi tempo
 pa'rame-rameang Paskana to Yahudi. Donetoo
 Kodi' inde Änä' to Lino la nabehoä' mesa tau pano
 di tau ang la mantoke'ä' dai' di kayu sitambeng."
³ Donetoo sangngaka-sangngaka kapala imang

anna setobaha'anna to Yahudi ma'limbo di hao di dasanna handang pongkahana imang ang disanga Kayafas. ⁴ Sika untula' umba la napanoa unsahka Puang Yesus situhu' pihki' karakenaii, anna malai ditahungkung mate. ⁵ Ampo' sika naoatee, "Dai mala disahka di tempona pa'rame-rameang aka' umbai la umpasiba'di-ba'di tau mai'di." ⁶ Donetoo le'ba'mi Puang Yesus naung di Bohto Betania anna tohhoi di hoi' di dasanna mesa tau ang hali bosu lollo'na napobua' korong. Yato tau disanga ta Simon. ⁷ Menge mohko' Puang Yesus mande, suleng mesa bahine umbaha mesa buli-buli maleke ang keihsi minnä'-minnä' bomammi' ang masu'li' allinna. Mane natolloi mapia-pia dai' di bää'na Puang Yesus. ⁸ Inggänna pahsikolana Puang Yesus unggita yato aka ang dahi. Lambi' sika keaha' anna sika sioa-oaintee, "Akakae' indo kunanna anna unggaleäng-leängngii yato?" ⁹ Indo minnä'-minnä'na mala nabaluh' masu'li' liu, anna nasusai allinna pano di to pemase-mase." ¹⁰ Ampo' nainsang Puang Yesus pihki'naii. Naoante pano diiii, "Akana unggambahoringkoa' dio inde bahine? Aka' inde ang nababe mapia liu toe' pano di Kalaeku. ¹¹ To pemase-mase nei' dako' lengka' la sibaha lolo, ampo' Kodi' daingkea' la sibaha lolo. ¹² Setonganna inde ang nababe, dianto untollo minnä' bomammi' pano

di Kalaeku, bahtuanna napasadiaä' la diku'bu'.

¹³ Kutula'ingkoa' setonganna diamoto ang naongei dipepainsangnging Kaheba Mapianna Puang Alataala yaling di lino indee, ya' dia tuntone' la dipantula'i inde aka ang puha nababe bahine anna dikalehai loloi." ¹⁴ Pihsananna mesa di alla'na yato sampulo derua pahsikolana Puang Yesus ang disanga Yudas Iskariot le'ba' do umpellambi'i kapala-kapala imang.

¹⁵ Lambi'na pano mekutanang naoatee, "Aka la unsahoiingkä'a' ke kuduluikoa' unsahka yato Yesus?" Ya' naihsa' siaming tallumpulo doi' pera' anna nabeai. ¹⁶ Napahandu' siang inde ta Yudas semata umpeäng lalang ang la naonge umbeho Puang Yesus pano diiii. ¹⁷ Tahpana lambi' allo ang uhuna pa'rame-rameang 'Roti Takeragi,' ya' suleng mengngolo pahsikolana Puang Yesus anna mekutanai naoatee,

"Umba naongei ongeang ang unγκärä'i ang la taongeia' umpaaha pa'rame-rameang Paska? Tuhoingkang anna maoang kipasadia ang la dipake." ¹⁸ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee,

"Laokoa' dai' di dasanna ta Anu yaho di bohto mahoa' anna unγκoaintee: Nasuoang sule Tuangkuhu naoingkantee, 'Sämpäi'ke' are' anna lambi'mi tempona la mepellei. Dahi dinne are' di dasammu la sihatang naongei umpaaha pa'rame-rameang Paska sibaha-bahaang.' " ¹⁹ Ya'

le'ba' si'dang yato pahsikolana anna nababei aka ang nasuoing Puang Yesus anna umpasadiai ang pahallu sika napake ma'rame-rame. ²⁰ Benginna yatoo mohko'mi Puang Yesus sibaha sampulo derua pahsikolana mande. ²¹ Menge sika mande, ya' ma'karang Puang Yesus pano diii naoatee, "Kutula'ingkoa' setonganna aha mesa di alla'mua' ang la mambalu'ä' dako' pano di tau ang la mampateiä'." ²² Masuhsa asang liu nasa'ding yato ingkäna pahsikolana unghingngi yato tula'na Puang Yesus. Ya' sika mekutana simesang pano naoatee, "Tadiane' kodi' ne ang ungnogoing, Puang?" ²³ Natimba'mi naoatee, "Diamoto ang kusibahaing untomme' roti naung inde di piring, dianto yato ang la mambehoä' pano di tau ang la mampateiä'. ²⁴ Inang la materä'tee', Kodi' inde Änä' to Lino, situhu' aka ang tiuki' yaling di Suha' Masero, ampo' la tilakane' yato tau ang mambalu'ä'. Malae' ke la danne' dipadahi tama di lino indee yato tau ang noa." ²⁵ Mekutana tunne' yato Yudas ang inang la umbeho Puang Yesus pano di tau ang la mampatei naoatee, "Tadiane' ne kodi' ang ungnogoing, Tuang?" Naoante Puang Yesus, "Io, dionto nee, sinnoa ne ang untula'." ²⁶ Mengeke' sika mande, ya' ungnalang roti Puang Yesus anna umpalau behe dai' di Puang Alataala anna umbika-bikai yato dehpa, mane nasusai pano

di pahsikolana anna naoatee, "Alai indee anna unngandeia', dianto inde bätäng kalaeku."
²⁷ Puhai yattoo, ya' unngala bung enu'ang ang keihsi angkoro' anna umpalaui behe dai' di Puang Alataala, mane nabeai pano diiii naoatee, "Enu' asangka' inde angkoro'.²⁸ Aka' inde angkoro' dianto hahaku ang napake Puang Alataala umpasundung pa'dandianna. Inde hahaku la titollo anna malai diampungngi dosanna ingkäna tau ang mampetahpa'."²⁹ Ampo' kutula'ingkoa', mengkalao dinoa dämä' aha la unngenu' sala angkoro'. Diake' kuenu' salai ke sibaha-bahamingkea' unngenu' angkoro' bakahu yaling di Kapahentaanna Ambeku."³⁰ Puhanna Puang Yesus sibaha pahsikolana umpenanii mesa penaniang pampudiang, ya' sika le'ba'mi bete' di Tanete Zaitun.³¹ Ma'tula'mi Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Bengi dinoa dangnga' la aha kapampetahpa'ammu mai di Kodi', aka' yaling di Suha' Masero aha tiuki' tula'na Puang Alataala ang naoatee, 'Yato to pangkambi' la kupatei, lambi' ingkäna yato domba ang nakambi' la le'ba'i sisähä'-sähä'.'³² Ampo' ponna ke tuhomä' sumule dako', ya' la kuspendoluirakoa'tee' lambi' naung di Galilea."³³ Mentimba'mi Petrus naoatee, "Moinnakato ingkäna inde mai solaku la pa'da asang kapampetahpa'anna ke unngitang aka ang la dahi pano di

Kalaemu, ampo' inang daeto ko la pa'da kapampetahpa'angku mating." ³⁴ Naoaminte Puang Yesus, "Kutula'ingko setonganna bengi dinoa dolunna la mentuhturuu' mane', ya' puhamä' umbahoi pentallung." ³⁵ Mentimba'mi Petrus naoatee, "Moinnakato anna la mate touä' kodi' sibahaingke, inang daete' aha lalang la kubahoio." Ingkänna yato pahsikolana ang senga' ma'tula' toe' noa. ³⁶ Donetoo, lambi'mi Puang Yesus sibaha pahsikolana bete' di mesa ongeang ang disanga Getsemani. Umpa'karaing pahsikolana naoatee, "Ohko'mokoa' done indee anna maokä' pano dono indoo ma'sambayang." ³⁷ Umposolang ta Petrus sibaha derua änä'na ta Zebedeus mao sibaha. Ya' masuhsa liung nasa'ding inde Puang Yesus anna masaha inahanna. ³⁸ Ma'karang pano yato di tallu pahsikolana ang nasibahaing naoatee, "Masuhsa si'da-si'da kusa'ding yaling di inahangku, noa kusa'ding ang la mate. Dahi tohhomokoa' done indee anna madakaingkea' sibaha-baha." ³⁹ Ya' le'ba'mi sau-sau sai'di' Puang Yesus mane malimuntu'i ma'sambayang. Yaling di sambayanna naoatee, "O Ambeku, ke la malai anna umpakahaoi inde kamadahhaang ang la kuolai. Ampo' tadia pangngelo'ku la dahi, supung pangngelo'mu ang la dahi." ⁴⁰ Puhai ma'sambayang, ya' sumuleng umpellambi'i yato

tallu pahsikolana, ampo' sika hahe nalambi'. Ma'karang pano di Petrus naoatee, "Daraka dio untähäng moi poro santehte' madakaingke sibaha? ⁴¹ Madakakoa' anna pa'sambayangkoa' anna malai tähäng kapampetahpa'ammu ke disändä'i. Kuinsang inang pemalakoa' mepaihing, ampo' dasiang mala aka' inang noa tubunne' sipa'na hupatau malamma." ⁴² Puhai ma'kara, ya' le'ba' bumi ma'sambayang kapendoanna. Naoate yaling di sambayanna, "O Ambe', ponna inang pahallu kuolai inde kamadahhaang anna dai mala umpakahao, ya' pabeing dahi situhu' pangngelo'mu." ⁴³ Puhai, sumule bumi umpellambi'i yato tallu pahsikolana. Ampo' yato pahsikolana hahe bou nalambi' aka' situndu liung. ⁴⁴ Napabei tomande'mi sika hahe, anna mao bouine' ma'sambayang kapentallunna. Yaling di sambayanna, noa lolo siang yato ang natula'. ⁴⁵ Puhanna ma'sambayang, sumuleng umpellambi'i pahsikolana anna naoaintee, "Akana mohaha-hahe lolorakoa' dio? Itai, la lambi'mi tempona Kodi', inde Änä' to Lino, dibeho pano di tau ang umpa'bali Puang Alataala. ⁴⁶ Ke'de'mokoa'! Suleng yato tau ang la mambehoä'. Maimokoa' talao tapellambi'i." ⁴⁷ Donetoo, mengeke' ma'kara Puang Yesus, suleng yato ta Yudas sibaha sangkombongang käyyäng tau ang nasuo kapala-kapala imang

anna setobaha'ang: aha ang umbaha pa'dang, aha ang umbaha sumämbu. (Inde Yudas mesa di alla'na sampulo derua pahsikolana Puang Yesus.)
⁴⁸ Inang puhang nabea Yudas tanda pano di tau ang nasibahaing naointee, "Diamoto tau ang kuurung dako', ya' Dianto ang la unsahkaa'."
⁴⁹ Umpellambi'i siang Puang Yesus inde ta Yudas anna naoitee, "Sitammu bung tau, Tuang." mane naurungngi. ⁵⁰ Ampo' napa'karai Puang Yesus naointee, "O sammuane, babe tomande'i yato ang puha umpahtuyu." Ya' tahpa sika pano siang yato tau mai'di ang nasibahaing la unsahka Puang Yesus anna nasahkai. ⁵¹ Aha mesa di alla'na pahsikolana ang unsintä' pa'danna mane natepä'ing talinganna mesa sabua'na handang pongkahana imang. ⁵² Ma'karang Puang Yesus pano naoatee, "Patamai sumule di banuanna ne pa'dammu, aka' menna ang si umpopanaka pa'dang la mate toete' nahoa pa'dang. ⁵³ Unsangaraka dio dä' la nasuo siaming sule la'bike' anna pitumpulo sa'bu malaeka'na Ambeku naduluiä' ke malau maseä' dai'? ⁵⁴ Ampo' ponna napanoa Ambeku, ya' dante' la sundung aka ang tiuki' yaling di Suha' Masero ang naoatee pahallu la dahi ingkäna indee." ⁵⁵ Donetoo ma'karang Puang Yesus pano yato di tau mai'di naoatee, "To pabokorakakä' indee anna sulekoa' umpesele'ingkä' anna

umbaha sumämbu la unsahkää'? Allo-allo si mampakuhuä' di hipe di Dasang Ada'na Puang Alataala di tingngayomua', ampo' akana dä' unsahka? ⁵⁶ Ampo' ingkäna inde dahi anna malai sundung aka ang puha nauki' ingkäna nabi yaling di Suha' Masero." Pihsananna yato ingkäna pahsikolana le'ba'ing sika lumpa' umpellei Puang Yesus. ⁵⁷ Puhanna sika unsahka Puang Yesus, ya' sika nabahang mengngolo pano di handang pongkahana imang ang disanga Kayafas. Di hao yatoo, inang tihimpummi ingkäna to pampakuhu ada' anna setobaha'ang. ⁵⁸ Yato Petrus mentindo' malamba' nei' di kebo'na Puang Yesus lambi' tama di tahämpä' dasanna handang pongkaha imang anna mohko'i tama di alla'-alla'na yato to pandaka Dasang Ada', aka' pemala naita umba noa katämpä'anna yato panghohto'ang. ⁵⁹ Inkäna kapala imang anna to Mahkeada' Yahudi umpeäng si'da-si'da lalang anna malai ullambi' mesa tau ang la mala untula' kalosengang didiona aka ang hali nababe Puang Yesus anna malai ditahungkung mate. ⁶⁰ Ampo' daloloke' aha nalambi' sa'bi ang maleso, moinnakato anna mai'ding tau untula' kalosenganna didiona Puang Yesus. Pihsananna ahang derua tau mengngolo pano di to panghohto', ⁶¹ naoatee, "Inde tau hali ma'tula' naoatee, 'Malaä' Kodi' untalei Dasang Ada'

anna kupake'de'i sumule yaling di tallu allona.'

"⁶² Ke'de'mi yato handang pongkahana imang anna mekutanai pano di Puang Yesus naoatee, "Ahanaraka inang dai unngaku untimba'i inde mai petanda'na tau ang natanda'ingko?"

⁶³ Ampo' mahta-mahta supu Puang Yesus.

Ma'kara bumi yato handang pongkahana imang pano naoatee, "Yaling di sanganna Puang Alataala ang tuho, tula'inggang dinoa: Dioraka inde To Dilanti' la Mepasalama', dianto Änä'na Puang Alataala, bahtu' tadiarakako?" ⁶⁴ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Noanto ne ang untula'.

Ampo' kutula'ingkoa': la aha tempona la unngitakoa' Kodi' inde Änä' to Lino mohko' yaho di ongeang kakeangka'ang, tando kuananna Puang Alataala ang handang ma'kuasa, anna la suleä' yaho mai di langi' di hahona salehu'."

⁶⁵ Nahingnginna yato, keaha' liung yato handang pongkahana imang lambi' unseu'-seu' kaya'na anna naoatee, "Dante' tau pahallu umpeäng sala to pansa'bii. Aka' unghingngingnga'ne' tula'na: unngangka' kalaena, pemala sinnoa Puang Alataala!

⁶⁶ Umbaa' dio noa kabohtuammu?" Sika mentimba'mi naoatee, "Pahallu ditahungkung mate!"

⁶⁷ Ya' sika untingkuring lindona Puang Yesus anna nasidangu'-dangu'ii. Aha toe' piha ang mantampiling.

⁶⁸ Anna sika umpakainu'-inu'i Puang Yesus naoaintee, "Ponna

inang To Dilanti' la Mepasalama' si'dao, ya' lähpä'i, anna untula'inggang menna kahang ang mantampilingngo!" ⁶⁹ Lella' mohko' Petrus di aneang di tähämpä' dasang, ya' suleng mesa sabua' bahine mekutana pano naoatee, "Ponna dä' sala dio inde mesa ang si nasibahaing indo Yesus to Galilea?" ⁷⁰ Ampo' ma'baho Petrus di olona tau mai'di naoatee, "Dai kuinsang aka ne ang unngoing." ⁷¹ Le'ba'mi pano di baba hala anna ke'de'i di hao. Aha bung mesa sabua' bahine ang senga' unngita Petrus. Ya' ma'karang pano di solana ang nasibahaing naoatee, "Inde tau kuita di langgena' sibaha toe' indo Yesus to Nazaret." ⁷² Ma'baho bumi Petrus naoatee, "Malaä' mopinda ke la kuinsang lelngngi ne tau ang unngoing." ⁷³ Dai masae, yato sangngaka-sangngaka tau ang sika ke'de' di hao, ullumba Petrus anna naoantee, "Ahana inang dio inde mesa ang si nasibahaing indo Yesus, tandaang pa'tula'mu sinnoa pa'tula'na to Galilea." ⁷⁴ Ya' napahandu'mi pole' Petrus untändo kalaena anna mopindai naoatee, "Madosaä' ke la kuinsang lelngngi ne tau." Donetoo ya' mentuhturuu' siang mane'. ⁷⁵ Mane pa'kalehai pole' Petrus yato aka ang puha natula'ing Puang Yesus naoantee, "Dolunna la mentuhturuu' mane', ya' puhamä' umbahoi pentallung." Le'ba'mi inde Petrus tama di aneang

anna ma'duseng-dusengni aka' masuhsa liu nasa'ding.

27 ¹Tahpana marondonna mebengngi'-bengngi', ya' umpaahang kabohuang ingkäna kapala imang anna setobaha'ang la untahungkung mate Puang Yesus. ²Sika umpungong Puang Yesus mane nabahai mengngolo pano di Tuambahsa' Pilatus ang unkapalai yato Poropensi Yudea. ³Yato ta Yudas dianto tau ang umbeho Puang Yesus pano di tau ang la mampatei. Tahpana unghingngi kaheba ang naoate Puang Yesus ditahungkung mate, ya' manohsong anna maoui do umpasule yato doi' tallumpulo pera' ang hali natahimbo, pano di kapala-kapala imang anna setobaha'ang, ⁴anna naoaite pano, "Kusa'ding sala si'da-si'da aka' umbehoä' tau ang dai kekasalaang lambi' ditahungkung mate." Ampo' sika natimba' naoaintee, "Ya' dantokang kiinsang. Nee uhu'ammu tuburanto dio." ⁵Lambi' inde ta Yudas umpentibeming yato doi'na tama di Dasang Ada', mane maoui do mentuyo untoke' kalaena. ⁶Nadohe'mi kapala-kapala imang yato doi' anna sika naoaitee, "Inde doi' dianto doi' allinna sungnga'na mesa tau. Situhu' atohang ada'taa' inde doi' dai mala dipodoi' penombaang yaling di Dasang Ada'." ⁷Tahpana puha sika situla'-tula', ya' nabohtung naoate yato doi' la naalliing

sallimbo tampo ang la si napangku'bu'i to mate ang sule di hao mai di bohto senga'. Sanganna yato ongeang dianto 'Bela'na to pantampa kohing tampo.' ⁸ Ampo' aka' dialli umpake doi' allinna kamateanna mesa tau, dianto anna disangang yato tampo lambi' dinoa 'Tampo Haha.' ⁹ Ya' sundummi yato ang puha natula' Nabi Yeremia naoatee, "Sika untahimbo sumule yato tallumpulo doi' pera', dianto doi' allinna mesa tau ang puha napama'tantu to Israel. ¹⁰ Anna yato doi' la sika napake unggalli bela'na to pambabe kohing tampo, situhu' tula'na Puang Alataala pano di kodi'." ¹¹ Donetoo mengngolong Puang Yesus pano yato di tuambahsa' poropensi ang disanga Pontius Pilatus. Mekutanang Pilatus pano naoatee, "Dionga ne Tomarayanna to Yahudi?" Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Noanto ne ang untula'." ¹² Ampo' yatone' pantanda' tahuhunnaii ingkäna kapala imang anna setobaha'ang pano di Puang Yesus, daine' naaku natimba'i, mahtang supu. ¹³ Ma'kara bumi Pilatus pano naoatee, "Mai'di inde mai tau ang mantanda'o membabe karake. Ahanaraka dai unghingngi, akaraka?" ¹⁴ Ampo' tontong lolo dai aha mentimba' Puang Yesus, mahtang supu. Lambi' yato Pilatus pusa' si'da-si'da. ¹⁵ Ang mendahi kabiasaang di hao yato di poropensi dianto: di tempona pa'rame-rameang Paskana

to Yahudi, mala dilahpa' mesa tau yaling mai di tahungkung, situhu' kabohtuanna tau mai'di. ¹⁶ Anna donetoo sipatu aha mesa tau yaling di tahungkung ang handang kainsangang kakarakeanna. Yato tau disanga Barabas. ¹⁷ Dahi aka' tihimpummi di hao di panghohto'ang mai'di liu tau, ya' mekutanang Pilatus pano diii naoatee, "Mennaa' kahang ang unγκärä'i la kulahpa'ingkoa' yaling mai di tahungkung, Barabasdaka bahtu' Yesus ang si disanga toe' To Dilanti' la Mepasalama'?" ¹⁸ Ma'tula' noa inde Pilatus, aka' inang nainsang naoatee nasuhung ingkäna to pambahananna to Yahudi umbeho Puang Yesus pano, aka' sika nakasuehe. ¹⁹ Di tempona minge mohko' Pilatus di hao di ohko'ang ang si naongi to pambohtu kaha-kaha, ya' lambi'mi pano pepasanna bahinena naoatee, "Daa umpentamii kaha-kahanna ne tau ang dai aha kasalaanna. Aka' mane puhaä' mangngipi didiona ne tau, anna inde pangngipingku napakahea'-hea'ä'." ²⁰ Ampo' yato ingkäna kapala imang anna setobaha'ang semata unse'de' yato tau mai'di anna malai malau pano di Pilatus lambi' yato Barabas la dilahpa' anna ditahungkung matei nei' Puang Yesus. ²¹ Mekutana bumi yato Pilatus pano diii naoatee, "Mennaa' kahang indo to derua ang unγκärä'i la kulahpa'ingkoa'?" Sika kohang

mentimba' naoatee, "Barabas!" ²² Mektana sala bung Pilatus naoatee, "Ponna noa, ya' aka ang pahallu kubabe pano di Yesus ang si disanga toe' To Dilanti' la Mepasalama?" Sika kohang naoatee, "Pahallu ditoke' dai' di kayu sitambeng!" ²³ Mektana bung Pilatus naoatee, "Ampo' kakarakeang aka ang puha nababe?" Ampo' yato ingkäna tau tuhtuang sika koha napekäyyängngi naoatee, "Pateirea'! Toke'ia'!" ²⁴ Tahpana nasa'ding Pilatus dang aha lalang senga' ang la mala nababe, anna la kende'rang nei' katadahiang yato di alla'na tau mai'di, ya' ungnalang uhai anna umbaseii teyyena di olona tau mai'di, anna ma'karai naoatee, "Dä' tangkung didiona kamateanna inde tau! Tangkung toboia' dio kalaemu!" ²⁵ Ingkäna yato tau mai'di mentimba' naoatee, "Pabeii, kami' mantangkung ne kamateanna lambi' naung di peänä'angki' la mantangkung toe'." ²⁶ Ya' nalahpa'ming Barabas yato Pilatus situhu' palaunna tau mai'di. Pihsananna unsuoi tau umpohetong Puang Yesus, mane nabahai dai' la natoke' di kayu sitambeng. ²⁷ Donetoo inde Puang Yesus nabahang tantara tama di dasanna tuambahsa', mane sika untambai asangngi solana tihimpung. ²⁸ Mane sika ungnalarii yato kaya' kalambe'na Puang Yesus ang napake anna nabala'i kaya' kalambe' malahtu ang si napake

tomaraya. ²⁹ Sika umpapaii songko' kedui mane nasongko'ing. Mane sika unngalai huntung anna nabea pano di teyye kuananna. Puhai yatoo, ya' sika malimuntu'mi di tingngayona umpakainu'-inu' Puang Yesus naoatee, "Tabe', Tomarayanna to Yahudi." ³⁰ Yato setantaraang sika unsitingkuru-kurui Puang Yesus, mane naalai yato huntunna ang sika napahuntungngiing napenghahi'ing dai' di bää'na. ³¹ Tahpana puha sika napakainu'-inu', ya' sika naalaing sumule yato kaya' malahtu ang sika napapakeiing anna nabala'i sumule yato inang kaya'na toboe'. Mane nabahai sohong aka' la ditoke' dai' di kayu sitambeng. ³² Donetoo sika le'ba'mi yato setantaraang umbaha Puang Yesus la do natoke' dai' di kayu sitambeng. Yaling di pellaoannaii, sitammung mesa tau disanga Simon ang sule di hao mai di Bohto Kirene. Ya' sika napahsang umbulle yato kayu sitambeng. ³³ Tahpana sika lambi' dai' di mesa tanete saohko' ang disanga 'Golgota' (bahtuanna: ongeang kahuhhung), ³⁴ sika umpaenu'mi Puang Yesus angkoro' ang puha dipasihau aka-aka ang mapäi'. Ampo' tahpana nasändä', ya' dai' naaku naenu'. ³⁵ Puhai yatoo, ya' sika untoke'mi Puang Yesus dai' di kayu sitambeng, mane nasusa-susa yato kaya'na umpake nomoro' anna pantangngi mandohe'. ³⁶ Mane sika mohko'i di hao madaka. ³⁷ Yaho di

haho bää'na Puang Yesus dipadehke' papang ang naonge tiuki' aka suhunna anna ditahungkung matei naoate, "Yesus, Tomarayanna to Yahudi."³⁸ Donetoo aha toe' derua tau senga' nasibahaing Puang Yesus ditoke', mesa tando di kuananna anna mesa tando di kaihinna. Yato tau sahing to bokoti.³⁹ Yatoo ingkäna to liu lalang sika umbisi' Puang Yesus anna nabilli'ing matanna.⁴⁰ Aha ang mangngoatee, "Kusanga dio ne ang la unkarakei Dasang Ada'na Puang Alataala, mane umpake'de' salai yaling di tallu allona. Ke disangao Änä'na Puang Alataala, ya' tuhungngo yaho mai, pasalama'o kalaemu!"⁴¹ Noa tunne' ingkäna kapala imang, to pampakuhu ada' anna setobaha'ang, sika umbisi' toe' Puang Yesus naoatee,⁴² "Mala nei' umpasalama' tau senga', ampo' akana bilang daine' umpasalama' kalaena? Ponna inang Tomarayanna si'da to Israel, ya' mapiae' ke la tuhungngi yaho mai di kayu sitambeng. Ponna noa, ya' kipetahpa'mitoo kioate To Pepasalama' si'da."⁴³ Mampetahpa' liu toe' la naposolai lolo Puang Alataala, anna mangngaku naoate Änä'na Puang Alataala. Dahi taitaia' dinoa la napasalama' si'daraka Puang Alataala bahtu' daraka."⁴⁴ Yato to bokoti ang nasibahaing Puang Yesus ditoke' yaho di kayu sitambeng ma'tula' toe' noa.⁴⁵ Donetoo umbai tehte' sampulo derua tängngä allo, ya' pihsa'

malillimmi kalane lambi' tehte' tallu di solo' allo. ⁴⁶ Tahpana tehte' tallu solo' allo, ya' mekohang Puang Yesus yaling di basana napekäyyängngi naoatee, " Eloi, Eloi lama sabakhtani?" ang bahtuanna, "O Puang Alataala, Dehatangku, akaboi anna umpelleiä?" ⁴⁷ Nahingnginna yato sangngaka tau ang ke'de' di hao ampo' sala' hingngi, ma'kara naoatee, "Hingngirea', untambai Nabi Elia!" ⁴⁸ Mesa di alla'na yato tau mai'di tahpa lumumpa' unnggala lomo', mane natonängngi naung di angkoro' mainsung, nasengke'i di pote' bulo anna nadoangngi dai' umpaenu' Puang Yesus. ⁴⁹ Ampo' yato tau senga' ang aha di hao donetoo sika unsängkäi yato tau naoatee, "Dakäi' dolu. Diare' taitaia' pole' dinoa la sule si'da are Elia napasalama'." ⁵⁰ Ya' mekoha sala bung Puang Yesus napekäyyängngi mane pohsu'i penanahanna. ⁵¹ Yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala aha inni' kaing makambang ang unnggalla'i Tambing Masero anna Tambing Handang Masero. Donetoo matena Puang Yesus, tahpa tilällä' tibahe derua mengkalao yaho lambi' naung di pote'na. Ya' dahi siang lino' käyyäng anna ingkäna tanete batu bika-bika. ⁵² Noa tunne' mai'di ku'bu' titungka', lambi' mai'di petauanna Puang Alataala ang puhang mate tuho sumule di hoi' mai di kamateang. ⁵³ Anna puhanna tuho sumule Puang Yesus di

hoi' mai di kamateang, ya' sika sohongngi tunne'
 di hoi' mai di ku'bu' yato petauanna Puang
 Alataala anna sika umpalanda'i kalaena pano
 di mai'di tau yaho di Yerusalem ang si disanga
 'bohto masero.' ⁵⁴ Yato to pambahanang tantara
 anna ingkäna setantaraang ang nabahanang
 ang menge undakai Puang Yesus, sika mahea'
 asang liu unnggita yato lino' käyyäng anna
 senga'nake' ang menge dahi, anna ma'karai
 naoatee, "Tahpa'e' tora' indee tau Änä'na
 si'da Puang Alataala!" ⁵⁵ Donetoo aha toe'
 sangngaka-sangngaka bahine ang sika ke'de'
 mangngita makahao. Inde mai bahine dianto
 ang umpotindo'-tindo'i anna umposaha Puang
 Yesus mengkalao di hao di Galilea. ⁵⁶ Di alla'na
 yato bahine aha Maria Magdalena, Maria
 indona ta Yakobus anna ta Yusuf, anna bahinena
 ta Zebedeus. ⁵⁷ Tahpana la benging, suleng
 mesa to Arimatea ang disanga Yusuf. Inde
 Yusuf to makaka anna inang to pentindo'na
 toe' Puang Yesus. ⁵⁸ Le'ba' mengngolo pano
 di Tuambahsa' Pilatus umpalau bahkena
 Puang Yesus la naku'bu'. Ya' umpahentang
 setantaraanna Pilatus anna malai sika nabea
 yato bahkena naku'bu'. ⁵⁹ Napatuhummi Yusuf
 yato bahke mane nabalungngi kaing bahahsi.
⁶⁰ Anna napalampa'i tama di ku'bu' bakahu ang
 inang puha nabombeng tama di batu papang.

Puhanna napatama, ya' unγκisu'mi mesa batu käyyäng nalapa'ing yato baba ku'bu'na, mane le'ba'i napellei. ⁶¹ Ampo' yato Maria Magdalena anna Maria ang senga' sika ohko' di hao yato di baba ku'bu' mangngempe. ⁶² Puhanna allo pampatokaang unγκngoloi allo katothhoang, suleng kapala-kapala imang anna sangngaka-sangngaka to Farisi mengngolo pano di Pilatus, ⁶³ anna sika naoaitee, "O Tuang, kikalehaike' naonge tuhoke' yato to la umbulingngi ingkäna tau, hali naoatee, 'Ponna lambi'mi tallu allona, ya' tuhomä' sumule di hoi' mai di kamateang.'
⁶⁴ Dianto anna sulemang anna malai umpahenta asang ingkäna setantaraang umpamadakai yato ku'bu' lambi' allo katallunna. Ponna dai dipanoa, ya' umbai la sule yato pahsikolana anna umbokoi yato bahke mane unγκngoainte ingkäna hupatau, 'Tuho si'dang sumule di hoi' mai di kamateang.' Ponna dahi noa, ya' umbai la mai'di puhane' tau ang la nabulingngi inde kadahiāng ang katämpä' andana yato ang dahi dolu." ⁶⁵ Naoante Pilatus pano diii, "Inderang mai to pandaka. Dinoa laokoa' do dakai manahpai yato ku'bu'." ⁶⁶ Ya' sika le'ba'mi yato to pandaka. Napamahha'mi yato batu pelapa'na baba ku'bu' mane umpapai tanda anna malai maleso dioate dai mala dibuhkei. Aha toi to pandaka ke'de' di olona anna malai dai aha tau mandungku'i.

28¹ Tahpana lehang yato allo katothoanna to Yahudi, sipatu allo Mingku mebengngi'-bengngi', sika le'ba'mi Maria Magdalena sibaha Maria ang senga' do ungngeka' yato ku'bu'na Puang Yesus. ² Donetoo pihsa' tomande'mi aha dahi lino' ang handang käyyäng, aka' aha mesa malaeka' tuhong yaho mai di langi' anna unngisu'i yato batu pelapa'na baba ku'bu' mane mohko'i yaho di hahona. ³ Hupanna yato malaeka' pansillo' salamang pesilona kila', anna pakeanna mabuhsa' liu. ⁴ Anna yato ingkäna to pandaka sikalalla' salamang ang diponno'i bukunna tandana mahea' unnggita yato aka ang dahi. ⁵ Ampo' ma'kara yato malaeka' pano yato di derua bahine naoatee, "Daa ummaheaa', aka' kuinsang sulekoa' umpeäng Puang Yesus ang hali ditoke' yaho di kayu sitambeng. ⁶ Ampo' dang aha dinne dinoa, aka' tuhong sumule sinnoa aka ang puha natula'ingkoa' dolu. Mairakoa'too anna unnenne'i patindoanna lo'bämmi. ⁷ Dahi dinoa penandamokoa' lao, anna umpainsangngii ingkäna pahsikolana unngoaintee, 'Tuhong sumule Puang Yesus di hoi' mai di alla'na to mate! Napendoluimokoa' are' naung di Galilea. Di hoi'ke' mane unnggitaia'.' Kalehaiia' inde tula'ku." ⁸ Napenandai siang le'ba'i sika lumpa' umpellei yato ku'bu'. Yaling di pihki'naii nasa'ding alla' la mahea' ampo' menau-nau

sakali bure, anna maoui do umpainsangngi ingkäna pahsikolana Puang Yesus yato aka ang puha natula'ing malaeka'.⁹ Pihsananna yaling di pellaoannai, pihsa'e' sule Puang Yesus napellambi'i anna ma'karai naoatee, "Salama'a' mating!" Ya' sika mendungku' siang yato derua bahine anna malimuntu'i pano di bihti'na menomba.¹⁰ Ma'karang Puang Yesus pano diii naoatee, "Daa ummahea'a'. Dinoa laomokoa' anna umpainsangngii ingkäna pahsikolaku ang kuangka' solasohongku, anna malai sika maonaung di Poropensi Galilea aka' di hoi'mito la sika napangngitaiä'."¹¹ Tahpana sumule yato derua bahine, ya' le'ba'ing yato sangngaka-sangngaka tantara to pandaka pano di bohto mahoa', anna umpainsangngii kapala-kapala imang yato aka ang puha dahi.¹² Umpaahang kasitula'ang yato kapala-kapala imang anna setobaha'ang. Ya' nabohtung sika la umbea mai'di doi' pano yato di sangngaka-sangngaka tantara to pandaka¹³ anna sika naoantee, "Pahallua' unngoate pano di ingkäna tau, 'Sule pahsikolana tängngä bengi umboko yato bahkena mengeang hahe.'¹⁴ Anna ponna nahingngi inde kaheba to ma'pahenta Roma, ya' kami' ang la sitingngayo, dahi dako' dio la masuhsa aka' dako' dio la nalambangngi."¹⁵ Sika untahimbong yato doi' sangngaka-sangngaka tantara to pandaka,

anna sika nababe si'dai yato aka ang puha sika dipahentaing. Dianto anna tiseumbu'mi yato kaheba kalosengang tama di alla'na to Yahudi lambi' dinoa. ¹⁶ Yato sampulo mesa pahsikolana Puang Yesus sika mao naung di Poropensi Galilea anna dai'i di mesa tanete situhu' ang puha sika napahentaing Puang Yesus. ¹⁷ Tahpana sika ungnigita Puang Yesus yaho yato di tanete, ya' sika malimuntu'mi di olona menomba. Ampo' aha sangngaka-sangngaka yato pahsikolana ang bata-bata aka' naoate yaling di inahanna tadiaarang Puang Yesus si'da. ¹⁸ Mendungku'mi Puang Yesus pano diiii anna ma'karai naoatee, "Puhama' nabea Ambeku ingkäna kakuasaang, la ma'kuasaä' yaho di suruka anna yaling di lino. ¹⁹ Dahi laokoa' pano di ingkäna bohto di lino, anna mampaturukoa' di hao lambi' aha to pentindo'ku mengkalao yato di ingkäna bohto. Anna tero'ia' yaling di sanganna Ambeku Puang Alataala, anna sangangu, Kodi' inde Änä', anna Inaha Masero. ²⁰ Anna paturuia' yato ingkäna tau membabe situhu' aka ang puha kupahentaingkoa'. Anna kalehaiia' indee: la tontongkoa' kuposolai lolo lambi' katämpä'anna lino."

Markus

1 ¹ Dianto indee Kaheba Mapia didiona Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama', Änä'na Puang Alataala. ² Kaheba Mapia indee dipahandu' naonge mampakuhui Yohanes to Pantero' di hao di ongeang makä'däng. Katuhoanna inde Yohanes sinnoa sangngaka-sangngaka nabi ang dolu. Si umpake kaya' ang bulu onta dipapia, anna mesalipi lollo'. Andeanna dianto kakombäng anna duho pangngala'. Didiona inde Yohanes aha tiuki' yaling di Suha' Masero ang natula' Puang Alataala pano di Änä'na, naoatee, "Itai, kusuo mesa tau napendoluio, anna dianto ang la mampatokaingko lalammu." "Aha tau kakoha-koha di hao di ongeang makä'däng, naoatee, 'Patokaingnga' lalang ang la naola Dehata, pamarohoing lalanna.'" Si ma'tula' inde Yohanes naoatee, "Pangkatoba'koa' anna behoi kalaemu ditero' anna malai naampungngi kasalaammu Puang Alataala." Suleing mai'di tau di hao mai di Yudea anna yaho mai di Yerusalem mellambi' pano di Yohanes. Sika ungnakui dosanna dai' di Dehata di olona tau mai'di. Puhai, ya' natero'mi Yohanes di hoi' di Salu Uhai Yordan. Dianto indee ang sika napainsangngi

naoatee, "Ke puhang pengkähänganku la aha sule mesa Tau ang ma'kuasa puha nei' andana kodi'. Tandana keangka' yato Tau, moi la mensabua' pälli'ä' di olona datukä' sihatang. ³ (1:2) ⁴ (1:2) ⁵ (1:2) ⁶ (1:2) ⁷ (1:2) ⁸ Puhamokoa' kutero' umpakeä' uhai, ampo' la natero'koa' nei' umpake Inaha Masero." ⁹ Donetoo suleng Puang Yesus yaling mai di Bohto Nazaret di Galilea anna natero'i ta Yohanes di lau' di Salu Uhai Yordan. ¹⁰ Menge kende' Puang Yesus di hoi' mai di uhai, tahpa ungnigita langi' tibilläng mane naolai yaho mai Inaha Masero ang sinnoa hupanna dangang-dangang sule yaho di hahona. ¹¹ Pihsananna kahingngiammi kamahanna Puang Alataala yaho mai di langi', naoatee, "Dionto ne Änä'ku ang kupakamaya anna ang umpamasannang Inahangku." ¹² Puhanna yatoo naposolaing Inaha Masero pano di ongeang makä'däng ang malua'. ¹³ Uhpä' pulo allona tohho di lau' Puang Yesus lella' nasändä'i Pongkahana setang di mesa ongeang ang naongei aha olo'-olo' mahaila. Anna nakandapaii malaeka'. ¹⁴ Naonge puhai ditahungkung ta Yohanes, maong Puang Yesus tama di Galilea, umpepainsangnging Kaheba Mapianna Puang Alataala. ¹⁵ Naoatee, "La lambi'mi tempona Kalaena Puang Alataala ma'pahenta sihapang tomaraya. Pengkatoba'mokoa' anna umpetahpa'i

inde Kaheba Mapia." ¹⁶ Pihsang tempo munge mellao di behing Le'bo' Galilea, inde Puang Yesus ungnita derua tau to sipoari ang disanga ta Simon anna ta Andreas. Munge sika modala yaling di le'bo' aka' inang to podala bau. ¹⁷ Naoamintee, "Maikoa' tindo'ä' anna kupadahikoa' to podala tau, dianto la umpakuhukoa' hupatau ang la napanoa untindo' Kapahentaanna Puang Alataala." ¹⁸ Ya' tahpa sika umpellei siang dalana anna mentindo'i. ¹⁹ Umpatahhi' bung sai'di' pellaoanna Puang Yesus, ya' ungnita burang derua to podala ang sipoari, dianto änä'na ta Zebedeus ang disanga ta Yakobus anna ta Yohanes. Lella' sika umpapia dalana yaling di lopi. ²⁰ Nabahaing mendahi pahsikolana. Ya' tahpa sika umpellei siang ambena sibaha sahoanna yaho di lopi anna mentindo'i. ²¹ Puang Yesus sibaha to pentindo'na lambi' pano di mesa bohto mahoa' disanga Kapernaum. Pihsananna lambi'mi allo katothhoang, tahpa sika tamang di pa'sambayangang anna mampakuhui yaling inde Puang Yesus. ²² Sika pusa'mi yato ingkäna tau unghingngi umba noa pepakuhunna, aka' mampakuhu sinnoa ang ma'kuasa si'da-si'da, dai sinnoa to pampakuhu ada'na to Yahudi. ²³ Donetoo yaling di pa'sambayangang aha mesa tau ang napentamai setang. Pihsa' mekoha, naoatee, ²⁴ "Eh, Dio ne Puang Yesus

to Nazaret, aka suhunna anna ullumbaang? Suleo la unghopuiang? Kuinsang mennao setonganna: Dionto to Masero, pesuona Puang Alataala." ²⁵ Nakarahta'mi Puang Yesus naoatee, "Mahtangngo! Anna palaio mai done ne di tau!" ²⁶ Menge kaingngi'-ingngi', yato setang unghoro-horo yato tau, mane sohongngi yaling mai di kalaena. ²⁷ Anna ingkäna tau pusa' si'da-si'da anna situla'-tula'i naoatee, "Ahana inang bakahu inde pepakuhunna! Aka sitonda kakuasaang umpahenta setang lambi' tuhu'-tuhu'ang." ²⁸ Pihsananna tisembu'mi madihhi' kaheba didiona Puang Yesus pano di ingkäna bohto di Galilea. ²⁹ Puang Yesus anna sangngaka-sangngaka to pentindo'na luhao mai di pa'sambayangang, lupano di dasanna ta Simon anna ta Andreas. Ta Yakobus anna ta Yohanes mao toe' sibaha-baha. ³⁰ Pasananna ta Simon matindo aka' maluhsu lambi' malla'. Ya' tahpa sika natula'ming yato Puang Yesus, naoaintee, "Makorong maho pasananna ta Simon." ³¹ Ya' le'ba'mi nalumba tama di patindoanna inde bahine anna natokeii teyyena, napakaleha. Ya' malang mohko' anna tahpa bono' siang donetoo. Inde bahine tahpa le'ba' anna umposahai yatoii. ³² Tahpana tempu' allo, ya' suleng mai'di tau umbaha to makorong anna ang napentamai setang. ³³ Mai'di tau yato ang di hao di bohto

mahoa' sule mokalipumpung pano di olona dasang. ³⁴ Ya' mai'ding tau napabono' Puang Yesus yaling mai di ma'kahupa-hupa korong anna unghambai toine' yato ingkäna setang ang umpentamai tau. Ampo' dai napabei yato setang la ma'kara-kara, aka' sika nainsang siang menna yatoo anna sule umba kakuasaanna.

³⁵ Mebuhka' baya kaleha Puang Yesus anna le'ba'i tama di aneang lupano di ongeang mahulla-hulla anna ma'sambayangngi. ³⁶ Ampo' napelolai ta Simon sibaha sola-solana. ³⁷ Nalambi'na yatoo sika naoamintee, "Mai'di tau mampeängngo."

³⁸ Natimba'mi naoatee, "Maio talao pano di bohto-bohto mahoa' ang marungku' anna malaä' umpepainsangnging Kaheba Mapia aka' inang dia ang kutuäng sule." ³⁹ Ya' le'ba'mi Puang Yesus ullelengngi bohto-bohto Galilea umpepainsangnging Kaheba Mapia tama di pa'sambayangang anna unghambai toine' mai'di setang. ⁴⁰ Aha pihsang tempo mesa tau nahoa mesa korong tahuu, diantoo bosi lollo'na. Sule malimuntu' di tingngayona Puang Yesus anna naoaitee, "O Puang, ponna ungnaku umpabono'ä', ya' la bono' siamä'te' dinoa." ⁴¹ Ya' nakalemuing Puang Yesus, lambi' ungngehte' siang teyyena naanti anna naoaintee, "Kuaku kupabono'o, dinoa la bono'motee'!"

⁴² Donetoo bono' siang yato tau. ⁴³ Ya', tahpa

nasuong le'ba' ampo' naoaintee, ⁴⁴ "Kalehaii daa umpepainsangnging pano di tau senga' inde aka ang dahi pano di kalaemu, ampo' laomo dinoa do pepaitaing kalaemu pano di imang anna malai nainsang naoatee bono' si'damo. Anna umbahai penombaang ang la napenombaingko dai' di Puang Alataala situhu' aka ang puha mepahentaing Musa, ang la mendahi sa'bi kabono'ammu pano di ingkäna tau." ⁴⁵ Ampo' indee tau menge mellao, menge siang untohodoluing tau yatoo kabono'anna. Lambi' Puang Yesus dang mala satamanna di bohto mahoa'. Tohho supu di aneanna bohto, ongeang mahulla-hulla. Ampo' moi napanoa, laona siang sulei tau napellambi'i luhao mai di ma'kahupa-hupa bohto.

2 ¹ Tahpana sangngaka-sangngaka allona, ya' mao bung Puang Yesus naung di Bohto Kapernaum. Ya' napelele bung tau, naoatee, "Sule bumi di hao di dasang ang si biasa naongei."

² Yato dasang ang naongei, mai'di liu tau punno sule. Moi di hao di tingngayona baba daliung aha ongeang la lo'bäng. Mengene' Puang Yesus untula' Kara Dehata pano yato di hupatau.

³ Menge ma'kara, aha sule tau uhpä'. Sika umbulle mesa tau ang mate sambose' kalaena, ya' dang mala mellao. La nabaha pano di Puang Yesus, ⁴ ampo' dai mala naola pano, aka' mai'di

liu tau ungalapai lalang. Dahi indee tau ludai'ne' di ätu' ang mahante anna nabuhkeii yato ang sipatu naung Puang Yesus, mane napampaolai naung yato to makoronna sibaha patindoanna.

⁵ Tahpana naita Puang Yesus naoate matama si'da-si'da kapampetahpa'annaii, ya' ma'karang yato pano di to makorong naoatee, "O änä'ku, ingkäna kasalaammu kuampungnging." ⁶ Ampo' aha toe' sangngaka-sangngaka to pampakuhu ada' Yahudi sika mohko' anna naoate yaling di inahanna, ⁷ "Bahani liue' inde tau ma'kara noa! Ungngindä'-indä' sanganna Puang Alataala! Aka' Puang Alataalaete' supu ang mala unngampungngi kasalaang." ⁸ Ampo' donetoo, nainsang siang Puang Yesus aka ang minge sika napihki'. Ya' sika naoamintee, "Akaboi anna ma'pihki' noakoa' nee?" ⁹ Umbarakae' kahang maromi' dioate pano di tau ang mate sambose' kalaena, 'diampungnging kasalaammu,' bahtu dioarakatee, 'kalehao, alai ne patindoammu anna pellaoo'?' ¹⁰ Ampo' la pahallua' unngingsang unngoatee, yaling inde di lino ma'kuasaä' Kodi' Änä' to Lino unngampungngi dosa." Ma'kara bumi Puang Yesus pano yato di tau ang mate sambose' kalaena naoatee, ¹¹ "Kalehao, ängkä'i ne patindoammu anna maoo sumule pano di dasammu." ¹² Ya' kalehang anna tahpa unngalai patindoanna, le'ba' tama di aneang

nasa'bii tau mai'di. Yato ingkäna tau pusa' anna umpamatandei sanganna Puang Alataala, naoatee, "Tehterereete'! Mane dianna liu diita inde ang noa!" ¹³ Sumule bumi Puang Yesus naung di behing Le'bo' Galilea. Tahpana di hoi', sule bumi nalumba tau mai'di. Ya' sika napakuhung. ¹⁴ Menge mellao Puang Yesus di hoi', ya' unngitung to pansima ang disanga ta Lewi, änä'na ta Alfeus, menge mohko' yaling di kânto' pambaya'ang sima. Nasilahaming Puang Yesus naoaintee, "O leä, maio tindo'ä'!" Ke'de' siang ta Lewi anna mentindo'i. ¹⁵ Pihsananna menge mande Puang Yesus sibaha pahsikolana di hao di dasanna ta Lewi, suleng sangngaka-sangngaka to pahsinga' sima ang senga' anna tau ang naangka' to pa'bohto 'kekasalaang,' aka' mai'di di alla'na to pentindo'na ang noa. Ya' mandeng sibaha-baha. ¹⁶ Donetoo sika naitang sangngaka-sangngaka to pampakuhu ada' ang to Farisi lella' sika mande sibaha-baha. Tahpa mekutanang pano di pahsikolana Puang Yesus, naoatee, "Akana mandee' indo tuangkumhua' sibaha to pahsinga' sima anna to kekasalaang? Dai sihatang la noa!" ¹⁷ Nahingnginna yato Puang Yesus, natimba'mi naoatee, "Sinnoanna ang si natula' to baha', 'Tadiaete' to makahsing ang umpahallu to pa'pakuli, ampo' to makorongnetee'."

Noa tunto Koo. Dä' sule untambai tau ang ungnangka' kalaena maroho, ampo' tau ang nainsang naoatee kekasalaang." ¹⁸ Aha mesa tempo naonge ma'puasai pahsikolana Yohanes to Pantero' anna to Farisi. Suleng sangngaka-sangngaka tau mekutana pano di Puang Yesus, naoatee, "Aka boi anna ma'puasaine' pahsikolana Yohanes sibaha pahsikolana to Farisi, ampo' dio dio sibaha pahsikolamu dako' Dio ma'puasa?" ¹⁹ Mentimba'mi Puang Yesus pano diii umpake pohapangang naoatee, "Malaraka ingkäna tau ang menge ma'tokabeng sika ma'puasa ke mengeke' mohko' sibaha-baha yato to kabeng? Noa tunto Koo, dai la sihatang ke dai la masannang mande pahsikolaku naonge sibahakä'. ²⁰ Ampo' la aha toboe' tempona dako', Kodi' la sihapangngä' to kabeng, la dialai yaling mai di alla'-alla'na yato pahsikolaku. Ya' donento yatoo la sika naongeti ma'puasa. ²¹ Noa tunne' daete' aha mesa tau la ungnalli kaing ang bakahu anna napakei untampi' sahedorona ang malullu' liung, aka' ponna napanoa, ya' yato kaing ang bakahu la unghentu sahedoro lambi' tuhtuang umpakehängngängngete' seu'na yato sahedoro. ²² Anna noa tunne' hapanganna ponna aha pangnganang lollo' ang masaeng lambi' mato'do', dai la sihatang dipampatamai angkoro' bakahu aka' la natehse, lambi' sahing

ditibe. Ampo' angkoro' bakahu supung mala dipatama di pangnganang lollo' bakahu.

²³ Pihsang tempo di allo katothhoang Puang Yesus sibaha pahsikolana unngolai sallimbo bela'.

Menge sika mellao, yato pahsikolana Puang Yesus sika umponge'mi sangngaka-sangngaka boana pinamula. ²⁴ Naitanna yato to Farisi

naoamintee, "Akaboi indo pano pahsikolamu anna umbabei yato ang dai mala dibabe di

allo katothhoang?" ²⁵ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Dakake'a' dio aha umbata yato aka

ang hali nababe Tomaraya Daud sibaha änä' buana naonge kakuhangangngi anna manonoi?

²⁶ Donetoo mentama di Dasanna Dehata, naonge Abyatar-i mendahi handang pongkahana imang,

anna unngalai dehpa ang puha dipopenomba yaling. Naala naande, anna nabea toine' pano di

ingkäna ang nasibahaing, ang setonganna yato dehpa dasi'da-si'dai mala naande tau sehalinna

ingkäna imang." ²⁷ Nalombungngike' tula'na Puang Yesus naoatee, "Allo katothhoang dipaaha

anna malai mehile hupatau. Dai dioate dipaaha hupatau anna la untuhu'i ingkäna atohang allo

katothhoang. ²⁸ Dahi Kodi' Änä' to Lino dianto ang unguasai allo katothhoang."

3 ¹ Yato Puang Yesus tama bung di

pa'sambayangang. Ullambi'mi mesa tau di hao ang mate sambali teyena. ² Aha toe'

di hao to Farisi ang inang pemala la umpeäng kasalaanna Puang Yesus. Lella' sika umpoimata Puang Yesus ke la umpabono'i tau doneto di allo katothhoang, aka' ponna nababe noa, ya' aha sika napolalang nasalla. ³ Naoate Puang Yesus pano yato di tau ang mate sambali teyyena, "Maio done di olo ke'de'!" ⁴ Mane ungtkutanaii yato ingkäna tau ang di hao, naoatee, "Situhu' ada'ta, aka ang mala la dibabe di allo katothhoang: kamapiaandaka, kakarakeandaka; ungtalemuiraka tau sola, la dipateiraka?" Ampo' sika mahtang supu aka' dai aha pa'kalemunna. ⁵ Keaha' liung Puang Yesus, mapi'di' inahanna ungtgita dai aha pa'kalemunna inde mai tau. Naoante pano yato di to makorong, "Tandoingkä' teyyemu!" Napentando si'daming teyyena. Ya' bono' siang donetoo. ⁶ Sika le'ba' siang yato sangngaka-sangngaka to Farisi, umpellei pa'sambayangang anna sipahtuyu-tuyui yato to pentindo'na Tomaraya Herodes pemala la sika umpatei Puang Yesus. ⁷ Puang Yesus sibaha to pentindo'na sika lunaung di Le'bo' Galilea. Ya' mai'di liung to Galilea umpentindo'i Puang Yesus. Anna mai'di toe' tau luyaho mai di Yudea, ⁸ luyaho mai di Yerusalem, luhao mai di Idumea, luhipe mai di Yordan anna luhao mai di Tirus anna Sidon sika sulei ullumba Puang Yesus aka' sika napelele aka ang puha nababe. ⁹ Yatoo tau mai'di

liu, lambi' Puang Yesus unsuo to pentindo'na unngala mesa lopi ang la naongei ke sihpi' mahong ongeanna. ¹⁰ Mai'di liung tau puha nabono'i, lambi' sibuhsu'-buhsu' kaleng yato ingkäna to makorong aka' pemala mendungku' anna naantii. ¹¹ Anna tau ang napentamai setang unngita boito Puang Yesus, suyu' bumi anna mekohai naoatee, "Äi, Dio liunto ne Änä'na Puang Alataala!" ¹² Ampo' dai napabei Puang Yesus napepainsangnging yato setang didiona menna si'da setonganna Kalaena Puang Yesus. ¹³ Pihsananna dai'mi Puang Yesus di mesa tanete anna untambaii hupatau ang nakärä'i mendahi to pentindo'na. Sika suleing yatoo, ¹⁴ mane napillei sampulo derua tau, ang la napadahi rasul, naoaintee, "Kupilleikoa' anna malai umposolaiä' la umpalele sau tama Kaheba Mapia sibaha la unghambai setang." ¹⁵ (3:14) ¹⁶ Dianto inde sanga-sanganna yato to dipillei: ta Simon, ang nasangai Puang Yesus: Petrus; ¹⁷ ta Yakobus anna ta Yohanes ang sipoari, dianto änä'na Zebedeus, (nasangai Puang Yesus: Boanerges, bahtuanna: sinnoa kundäng); ¹⁸ ta Andreas, ta Filipus, ta Bartolomeus, ta Matius, ta Tomas; ta Yakobus, änä'na Alfeus; ta Tadeus; ta Simon, (ang disanga: Zelot, bahtuanna: tau ang si umpabali to ma'pahenta); ¹⁹ anna Yudas Iskariot ang umbalu' Puang Yesus. ²⁰ Pihsananna Puang Yesus sibaha

pahsikolana mentama di mesa dasang. Dai sika hali mande aka' mai'di sule tau tihimpung. Aha tau mangngoatee, "Umbai tahta'mi aka' dai si naaku mande." ²¹ Nahingnginna inde solasohonna Puang Yesus, yaho siang mai di bohtona la naala. ²² Donetoo sule tunne' sangngaka-sangngaka to pampakuhu ada' yaho mai di Yerusalem ma'kara naoatee, "Napentamai Beelzebul, dianto anna malai ullaba'i setang, aka' Beelzebul, dianto Pongkahana setang, ang mambea kakuasaang." ²³ Natimba'mi yaling di pepakuhunna umpake pohapangang naoatee, "Mesa tau ang napentamai Pongkahana setang inang dai mala la unghambai pesuona Pongkahana setang ang umpentamai tau senga'. ²⁴ Hapanganna ke ahai mesa kapahentaang ang dai mesa inaha, inang dai la mala masae kamesaanna, ampo' la maromi' sisähä'-sähä'. ²⁵ Anna noa tunne' ke ahai to sanghapu ang dai mesa inaha, inang dai la tuho masannang, ampo' la madihhi' sisähä'-sähä'. ²⁶ Dahi ponna ke ahai Pongkahana setang ullaba'i solana, inang dai aha ang la mampentindo'i. ²⁷ Ampo' malake' dilaba'i setang ke ma'kuasa puha nei' tau. Hapanganna: dai aha mesa tau la mala mentama di dasanna to matoho, ang dipasihapang Pongkahana setang, anna mabokoi yaling ke dai matoho puha nei' unsangke' dolu yato to matoho, mane

napabokoi." ²⁸ Katämpä'ang tula'na Puang Yesus naoatee, "Kutula'ingkoa' setonganna ingkäna kasalaang ang nababe hupatau, moi petändo tahuu, mala diampungngi. ²⁹ Ampo' ponna mesa tau ma'tula' tahuu umpa'bali Inaha Masero, tau yatoo dante' mala la diampungngi lambi' sapano-panona." ³⁰ (Inde natula' Puang Yesus aka' aha ang mangngoaintee, "Napentamai setang.") ³¹ Puhanna yatoo, suleng indona anna ullu'na Puang Yesus. Sika naempeing yaling di aneang anna unsuoi tau nabahaiing. ³² Donetoo mai'di tau mohko' mangkulilingngi. Naoamintee, "O Tuang, napeänggo indomu sibaha ullu'mu yaling di aneang." ³³ Natimba'mi naoatee, "Mennaraka Ko setonganna indoku anna ullu'ku?" ³⁴ Mane nanenne'i yato ingkäna tau ang mohko' di behinna anna ma'karai naoatee, "Diante' inde mai indoku anna ullu'ku, ³⁵ aka' ingkäna ang umpembabeing pangngelo'na Puang Alataala, dianto ullu'ku ang si'danna."

4 ¹ Donetoo mampakuhu bumi Puang Yesus di hao di behing Le'bo' Galilea. Suleng tau mai'di anna naleboi lambi' mendai' Puang Yesus di mesa lopi ang tohho sirungku' kalantanang anna mohko'i yaho. Yatone' tau mai'di sika ke'de' nei' di hipe di behing uhai. ² Mane mampakuhui Puang Yesus umpake ma'kahupa-hupa pepaturu umpake pohapangang, naoatee,

³ "Pehingngiia! Pihsang tempo aha mesa petani la mao mangngambo'. ⁴ Menge ungnngambo' yato bannena, aha piha ang manaho pano di lalang. Ya' sule siang sedansiang naandei lambi' puha. ⁵ Aha toe' piha ang manaho naung di tampo di haho batu. Ya' tuhong yato banne. Ampo' aka' manipi' yato tampo ang naongei tuho, ⁶ ya' tahpana naalloi, ya' laonang malahso, anna mabangii lambi' mate aka' dai manaung uhaka'na. ⁷ Yato banne aha toe' piha ang manaho tama di alla' lohpo ang kedui. Inde lohpo kedui tuhtuang mahombo lambi' ungnkapupu' yato ang tuhong, lambi' dai mala keboa. ⁸ Ampo' aha toe' piha banne ang manaho naung di tampo malambu. Tuho manahpa nei' lambi' keboa. Boana yatoo aha pentallumpulo luhpi', aha pengngunumpulo luhpi', aha pensangngatu' luhpi'." ⁹ Puhanna yato mopohapangang, naoantee, "Menna pemala mangnginsang, pamapehingngiingnga'too!" ¹⁰ Tahpana namesa Puang Yesus, suleng pahsikolana sibaha to pentindo'na ang senga' mekutana didiona pohapangang indee. ¹¹ Natimba'mi naoatee, "Pano di dioa' dibeakoa' dio kapainsangang la ungnnginsang umba noa Kapahentaanna Puang Alataala ang masaeng tibuni, ampo' pano di to tama'pehingngi dipalambi'ing yaling di pohapangang ¹² anna: 'Moi sika naita, dasiang nakaleso; moi sika

nahingngi, datoi napebahtuang. Dianto anna dai mengkatoba' lambi' dai naampungngi Puang Alataala.' " ¹³ Ma'kara sala bumi Puang Yesus, naoatee, "Darakato dio ungningsang bahtuanna pohapangang indee? Aka' ponna noa, ya' umbang dio la umpanoa ungningsang pohapangang senga'? ¹⁴ To pangngambo' yatoo sinnoa to pambah Kaheba Mapia. ¹⁵ Yato lalang ang naongei manaho banne, sinnoantoo hupatau ang unghingngi kaheba didiona umba napanoa ma'pahenta Puang Alataala. Nahingnginna yatoo, suleng setang nabulitu' pihki'na lambi' dang nakalehai aka ang puha natahimbo yaho mai di Puang Alataala. ¹⁶ Noa tunne' yato tampo manipi', ang naongei manaho banne, sinnoa hupatau ang ungnghingngi yato Kaheba Mapia anna tahpa napatamang di inahanna sitonda kakahsiang. ¹⁷ Ampo' yato Kaheba Mapia ang nahingngi dai mengnguhaka' yaling di inahanna lambi' dai mala masae tohho yaling. Aka' mane ungngolai sanghupa kamasuhsang bahtu' kamadahhaang aka' yato Kaheba Mapia, ya' darang natahäng anna ungkebo'i Puang Alataala. ¹⁸ Noa tunne' yato alla' lohpo ang kedui, sihanpane' tau ang unghingngi Kaheba Mapia, ¹⁹ ampo' semata umpihki' supu katuhooanna anna pemala mendahi to makaka ang untombong kullena. Lambi' yato Kaheba Mapia ang puha

nahingngi tihimpi' yaling di inahanna lambi'
 dai mala memboa mapia. ²⁰ Pihsananna nei'
 yatoo tampo ang malompo sinnoa hupatau
 ang umpehingngii yato Kaheba Mapia anna
 natahimbo manahpai, lambi' tuhtuang mai'di
 pembabe mapianna. Aha ang pentallumpulo
 luhpi', aha ang penggunnumpulo luhpi', aha
 ang pensangngatu' luhpi'." ²¹ Napatahhi' bung
 Puang Yesus ma'kara pano di to pentindo'na,
 naoatee, "Aharaka tau ang si umpau' lampu
 mane nasalohko'i baki, bahtu' napatoko di hoi'
 langka'na? Darakate' napatoko yaho di ongeang
 ang malängkä'? ²² Daete' aha mesa kaha-kaha
 ang tibuni la tibuni lolo, sinnoanna: ingkäna
 ang tadipetula'ing dinoa, la kainsangang siang ke
 dako'mi. ²³ Dahi menna pemala mangnginsang,
 pamapehingngiingnga'too!" ²⁴ Pamapekalesoi
 ingkäna ang unghingngi; lite' ang umpake
 pano di solamu dia tuntone' la dipakeingko
 anna malake' dihängngängngi. ²⁵ Aka' menna
 ang inang ahang ang nainsang, inang la
 dihängngängngiking, ampo' menna ang dai
 ma'pehingngi, ingkäna yato ang nainsang
 la dialai yaling mai di pihki'na." ²⁶ Ma'tula'
 bung Puang Yesus pano di tau mai'di naoatee,
 "Noanto indee Kapahentaanna Puang Alataala:
 sihapang mesa popinamulaang ang napamula
 tau naung di tampo. ²⁷ Moi hahe ke bengii anna

kaleha ke di alloi, tontong tuhtuang lobo' yato ang napamula. Dai nasa'ding yato tau anna dai nainsang umba noa katuhoanna, ampo' lobo' tomande'. ²⁸ Pihsananna mentangke, lambi' keboa, mane mahei. Ya' dipupung aka' lambi'mi tempona." ²⁹ (4:28) ³⁰ Nalombungngike' pepakuhunna Puang Yesus, naoatee, "Akake' la dipasinnoaing Kapahentaanna Puang Alataala? Bahtu' pohapangang umba ang la mahasa dipasinnoai? ³¹ O io, kuinsammi. Sinnoa sallisa' batunna pinamula ang handang saohko' ang napamula tau pano di bela'na. ³² Moinnakato anna saohko'i yato batu pinamula, ampo' ponna tuhong, ya' mala untondong asang ingkäna pinamula ang senga', anna mala toi malängkä' sinnoa poang kayu. Lambi' sulei sedansiang anna mesehängngi dai' di tangkena, tanda käyyänna." ³³ Noanto ang napanoa Puang Yesus umpake mai'di pohapangang yaling di pepakuhunna, situhu' ang mala nainsang to pa'pehingngi. ³⁴ Dai aha untula' aka-aka siamo pano di tau mai'di ke dai umpake pohapangang. Ampo' ponna pano di to pentindo'na napakalesoing nei'. ³⁵ Tahpana di maloena yatoo ma'karang Puang Yesus pano di to pentindo'na naoatee, "Talaoa' bete' inde di tando bete'na le'bo'." ³⁶ Sika umpellei yato tau mai'di anna le'ba'i molopi bete'. Aha toe' sangngaka-sangngaka

lopi senga' sibaha-baha le'ba'. ³⁷ Pihsananna sule pepahi käyyäng sibaha bombang, lambi' mai'di uhai mentama di lopinna anna sai'di' tala limmi'. ³⁸ Donetoo Puang Yesus munge hahe meollong di lau' di bii' lopi. Nahekeng pahsikolana, naoaintee, "O Tuang, akana la mekalembeirako Dio? Aka' la limmi'mi tau indee!" ³⁹ Kalehang yatoo anna umpamahtang yato pepahi anna umpa'karai bombang naoatee, "Sihoang! Mahtangngo!" Tahpa naboli siang yato pepahi anna mahtang toine' sumule yato le'bo'. ⁴⁰ Mane ma'karai pano di pahsikolana naoatee, "Akana dä' umpetahpa'a'? La darakoa'ne' mahea' aka' aha siamä'." ⁴¹ Sika mahea' liu yatoii anna sipa'kara-karai naoatee, "Menna sakalirakae' inde tau anna moine' pepahi anna le'bo' tuhu'-tuhu'ammi pano?"

5 ¹ Sika lambi'na bete' di Bohto Gerasa, ² tuhummi yaho mai di lopi. Pihsananna ahang mesa muane ma'lumpa'-lumpa' sule luyaling mai di leäng ku'bu'. Yatoo tau napentamai setang. ³ Ya' tohhong di hao di ku'bu' anna si ullelengngii leäng ku'bu'. ⁴ Moi dipungo hante bahsi mala toi nakahtu-kahtu tandana matoho liu. Ya' dang aha tau mambela mantähäng. ⁵ Allo bengi kalao-lao lelung supu di hao di ku'bu' anna si dai'i di tanete. Si katamba-tamba anna si ungnjala batu nabila'ing

kalaena. ⁶ Tahpana ungnigita Puang Yesus di lau' mai kahao, lumumpa'mi sau natammui anna malimuntu'i di olona. ⁷ Naoaminte Puang Yesus, "Sohongngo setang yaling mai ne di tau!" Napekäyyängngi liu metamba naoatee, "O Puang Yesus, Änä'na Dehata ang Handang Matande, aka la umbabe pano di kodi'? Kupalau mating ke la malai ma'dandio di tingngayona Dehata anna dä' undahha." ⁸ (5:7) ⁹ Ya' nakutanaing, naoaintee, "Menna sangammu?" Natimba'mi, naoatee, "Sangangku 'Sambahanang.' Disangaä' noa aka' mai'diang setang ang yaling done di kalaeku." ¹⁰ Napalau mase yato setang ke la malai anna dai nalaba'i malai yaling mai yato di bohto. ¹¹ Di hao di ongeang donetoo sipatu aha mai'di liu bahi lella' sika mambuang yaho di ahe tanete. ¹² Malaung yato setang ang yaling di kalaena yato tau pano di Puang Yesus naoatee, "Palutamaang dono di ingkäna bahi." ¹³ Napabei si'dang Puang Yesus. Ya' sohongnging yato setang yaling mai di kalaena yato tau anna mentamai yato di bahi. Ya' bungka' siang yato bahi anna sika tibe naung di behing karakeang lutama di le'bo' lambi' limmi'i yaling di le'bo'. Umbai donsa'bu mai'dinna. ¹⁴ Yato ingkäna tau, ang lella' undakai yato bahi, tahpa sika lumpa' le'ba' do napalele pano di bohto mahoa' anna sangngaka-sangngaka bohto ang nasidungku'ing. Sohongnging tau la

do ungnigita yato aka ang dahi, ¹⁵ sika le'ba'i pano di Puang Yesus. Naitang di hao yato tau ang puha napentamai setang malinong mohko' anna mampake manahpang aka' marohong sumule pihki'na. Ya' sika mahea' asammi ungnigita umba noa kakuasaanna Puang Alataala. ¹⁶ Inggänna tau ang ungnigita yato aka ang dahi pano yato di tau anna yato di inggänna bahi sika napalele leleng. ¹⁷ Tahpana yatoo, inggänna ihsi bohto unngoaintee Puang Yesus, "Kalemuiang, daung dinne lolo, laomo!" ¹⁸ Dai'na di lopi Puang Yesus, yatoo tau ang nakuasai setang langngena' malau pano ke la malai mempola. ¹⁹ Ampo' dai napabei. Naoaintee, "Laoo sumule anna untula'ing solasohommu aka ang nababe Puang Alataala pano di kalaemu anna umba noa kamarota'anna tama di kalaemu!" ²⁰ Le'ba'mi yato tau anna napalele lelenggi pano di Sampulo Bohto yato aka ang hali nababe Puang Yesus pano di kalaena. Pusa' asang liu tau nahingngi. ²¹ Tahpana sumule Puang Yesus bete' di Kapernaum, ya' mai'ding sule tau mallebo di hao di behing le'bo'. ²² Pihsananna suleng mesa tau ang disanga Yairus, mesa di alla'na to pangngäto' yaling di pa'sambayangang yato di bohto. Tahpana ungnigita Puang Yesus, ya' malimuntu'mi pano di olona. ²³ Malau mase pano naoatee, "O Tuang, makorong maho änä'ku ang bahine.

Ke la malai, maoo pano anna ungnanti anna bono'i; dai la mate!" ²⁴ Ya' le'ba'mi Puang Yesus sibaha inde ta Yairus. Mai'di liu tau mentindo', sisihpi'-sihpi' kale. ²⁵ Yaling di alla'na aha toe' mesa bahine ang unsa'ding korong mallambi' ang daloloi aha nabolinna yaling di sampulo derua pahiamanna. ²⁶ Puha liung kasi aka-akanna nabalui nabaya'ing mai'di to pa'pakuli, ampo' dasiang mio bono', tuhtuande' matama koronna, dahi masuhsa liu. ²⁷ Indee bahine si unghingngi toe' aka ang si nababe Puang Yesus. Yaling yato di tängngäna tau kambang mengkasihpi' kasi yato bahine umpendungku'i kebo'na Puang Yesus, ²⁸ aka' naoate are' inahanna, "Moi kuantu kale kaya'na, ya' bono'mä'tee'." ²⁹ Naanti si'dang pano yato kaya'na. Ya' bono' siang yato korong ang nasa'ding. ³⁰ Donetoo nasa'ding siang Puang Yesus aha tau ang puha nakalemui yaling di kakuasaanna. Kasaile-ileng pano yato di tau mai'di, anna mekutanai, naoatee, "Menna ang mangnganti kaya'ku?" ³¹ Sika naoante yato ang mentindo', "Ungngita siang Dio, Tuang, mai'di liu tau ang mangkulimboio. Pake umpekutana buking Dio, menna ang mangngantio?" ³² Ampo' kasaile-ile lelung siang Puang Yesus umpeäng yato tau ang mangnganti. ³³ Yato bahine nainsang nei' aka ang menge dahi di kalaena. Ya' sikalalla'mi mahea', le'ba' malimuntu' pano

di olona. Bilang natula' pole' aka ang nababe langgena'. ³⁴ Ya' naoamintee, "O änä'ku, napabono'o kapampetahpa'ammu. Paela'i, mahasante' inahammu le'ba' aka' bono' liumo." ³⁵ Mengeke' ma'kara Puang Yesus, suleirang sangngaka-sangngaka tau luhao mai di dasanna ta Yairus, anna ungngoainte pongkahana, "Mateng änä'mu, Tuang! Damong usaha-saha inde tuangkuhu." ³⁶ Ampo' datomande' napehingngii Puang Yesus. Supung ungngoaintee ta Yairus, "Daa ummahea', ampo' diare' pamatohoi kapampetahpa'ammu!" ³⁷ Ya' le'ba'mi Puang Yesus pano, ampo' dai umpabei tau senga' mempola, supung ta Petrus, ta Yakobus anna ta Yohanes arinna. ³⁸ Tahpana sika lambi' pano di dasanna ta Yairus, nahingnging pihsa' bongnga' tau sibaha to dumuseng, sika killa. ³⁹ Ya' tamang anna naoainte, "Akana bongnga'rakoa' dio dumuseng? Aka' inde änä' daete' mate, ahana kaleete' hahe." ⁴⁰ Ampo' sika napetaha-tahai supu. Nasuo asammi sika mao tama di aneang. Supung to baha'na anna yato pahsikolana tallu tama sibaha yato di tambinna to mate. ⁴¹ Ya' natokeing teyyena Puang Yesus anna naoaintee yaling di basana, " Talita kum!" Bahtuanna: "O Ai', kalehamo!" ⁴² Ya' kaleha siang di hoi' mai anna tahpa mellaoi. (Inde änä' sampulo deruang pahiamanna). Ingkäna tau ang mangngita yato

kadahiang pihsa' pusa' liu. ⁴³ Ampo' dai napabei Puang Yesus sika napetula'ing pano di tau senga'. Mane naoaite Puang Yesus, "Pakandeia' inde änä'!"

6 ¹ Mengkalaong Puang Yesus sibaha pahsikolana sumule pano di bohtona, dianto Bohto Nazaret. ² Tahpana allo katothhoang napahandu'mi mampakuhu yaling di pa'sambayangang. Inggänna ang manghingngi sika pusa' liu naoatee, "Umbanne' napangngalai kamanähängang? Aka' tainsang siang inde tau: dianto tukang kayu, änä'na Maria anna kakana ta Yakobus, ta Yusuf, ta Yudas anna ta Simon. Aha toe' dinne arinna ang bahine. Akanna malae'ne' umpapia ang mepusa'-pusa'?" Ampo' aka' dai tama di ahkalanna yato tau mai'di didiona umba noa kakuasaanna Puang Yesus, lambi' dai sika napetahpa'. ³ (6:2) ⁴ Sika napa'karaing Puang Yesus naoaintee, "Mesa nabi moi umba naongei dipakeangka' toi, ampo' supung ke di haoi di bohtona toboue', bahtu' yaling di hapunna toboue' sibaha solasohonna anna dai dipakeangka'." ⁵ Daine' mala umbabe ang mepusa'-pusa' ke di hao toboine' di bohtona; supung unsahpa sangngaka-sangngaka to makorong anna malai bono'. ⁶ Nakapusa'i Puang Yesus aka' sika dai mampetahpa'. Pihsananna le'ba'mi Puang Yesus sibaha pahsikolana

ullelengngi bohto-bohto anna mampakuhui.

⁷ Untambaing yato pahsikolana sampulo derua, mane napahentai moderua-ruaang sibaha nabea kakuasaang ullaba'i setang. ⁸ Akinna sika le'ba' naoainte dolu, "Dakoa' mala umbaha aka-aka yaling di pellaoammu, supung huntung. Moi bokung, moi tas, moi doi', datoi mala umbaha. ⁹ Malakoa' mesapatu, ampo' dai mala umbaha derua kaya'mu. ¹⁰ Anna ponna ke lambi'mokoa' di mesa bohto anna natahimbomokoa' puäng dasang, dia lolontoo la ungnongei tohho lambi' umpellei bohto. ¹¹ Ampo' ponna ke lambi'mokoa' di mesa bohto anna dakoa' natahimbo to pa'bohto, bahtu' dakoa' sika napehingngii, ya' pelleii anna umpentalahpi'ing tampo ang mendehke' pano di bihti'mu anna malai mendahi pengkakalehaang pano diii. " ¹² Sika le'ba'ing inde pahsikolana umpepainsangnging kaheba, dianto hupatau pahallu mengkatoba'. ¹³ Anna unghambai mai'di setang yaling mai di tau, sibaha umpabono' to makorong umpake minnä' zaitun. ¹⁴ Tomaraya Herodes unghingngi kaheba didiona pembabena Puang Yesus, aka' kainsangang di umba-umba naongei. Londonang aka' aha tau ang mangngoatee, "Yohanes to Pantero' tuho sumule. Dianto anna ahai kakuasaanna umbabe ang mepusa'-pusa'." ¹⁵ Ampo' aha toe' ang mangngoatee, "Nabi Eliaetee'." Aha salake' ang

mangngoatee, "Nabi senga'etee' ang sinnoa nabi ang dolu." ¹⁶ Nahingnginna yatoo Tomaraya Herodes, ma'karang naoatee, "Diantee' inde ta Yohanes to Pantero' ang puha kupesuoi dileta'i bää'na, ampo' dinoa tuho sumule!" ¹⁷ Aka' aha dolu tula'na inde Yohanes ang umpakeaha' hapunna Tomaraya Herodes. Noa indee ang dahi: Tomaraya Herodes unγκabengngi ta Herodias, bahinena siullu'na. Tahpana nahingngi Yohanes, ya' si nakambaho loloming naoaintee, "Setonganna unteħkaio atohang aka' umpobahineo Herodias ang bahinena siang ullu'mu." Ya' keaha'mi yato bahinena Herodes pano di Yohanes, napadiinahanna lambi' pemala napatei. Ampo' dai mala aka' nadakai Tomaraya Herodes aka' nainsang naoatee, "Inde Yohanes to maroho inahanna." Dianto anna mahea'i lambi' ditahungkung anna malai nadakai. Ponna ma'tula' ta Yohanes nakärä'i napehingngii Tomaraya Herodes moinnakatoo dai nainsang asang bahtuanna. Ampo' aka' kaha-kahanna bahinena dianto anna ditahungkummi. ¹⁸ (6:17) ¹⁹ (6:17) ²⁰ (6:17) ²¹ Tahpana masae-sae ma'rame-rame di allo kadahianna Tomaraya Herodes, umbahai ingkäna to kepangka' anna ang diangka' ihši boħto luhao mai di ingkäna boħto di Galilea. ²² Donetoo aha mesa änä' bahine, änä'na ta Herodias, sumayo. Yato sayona nakärä'i liu lambi'

umpamasannang Tomaraya Herodes sibaha to sulena. Puhanna yatoo ma'danding sitonda mopinda naoatee, "Aka ang umpemala, palau tomande'i, kubearangko! Moi sambaheanna katomarayaangku kubea tukangko!" ²³ (6:22)

²⁴ Sohong yato änä' bahine do naoaminte indona, "Aka ang la mapia kupalau?" Natimba'mi indona, naoatee, "Palau anna naleta'ingko bää'na Yohanes to Pantero'!" ²⁵ Sumuleng yato änä' bahine pano di tomaraya anna malaui naoatee, "Bea siamä' dinoa bää'na Yohanes to Pantero'. Padihoi'ingkä' di baki'!" ²⁶ Nahingnginna yatoo tomaraya, masuhsa liu nasa'ding, ampo' dai mala tala nabea, aka' sala' puha mopinda anna la masili di hao di olona to sulena. ²⁷ Tahpa unsuo siang mesa änä' buana naoaintee, "Laoo leta'ingkä' bää'na Yohanes to Pantero'!" Ya' le'ba'mi pano di pantahungkungang anna tahpa napeleta'i bää'na. ²⁸ Mane sulei nabaha, napanaungngi di baki' anna nabeai pano yato di änä' bahine. Pihsananna inde änä' bahine nabea salang pano yato di indona. ²⁹ Nahingnginna pahsikolana Yohanes yato aka ang dahi, sika mao siang do naala bahkena anna naku'bu'i. ³⁰ Pihsananna yato sampulo derua ang nasuo sohong mambaha Kaheba Mapia sumuleng tihimpung sibaha Puang Yesus. Sika napainsangnging ingkä'na ang nababe anna ang

napakuhuing. ³¹ Donetoo mai'di tau sisula'-sula' lambi' Puang Yesus sibaha pahsikolana dakaleng hali mande. Lambi' ma'karang Puang Yesus pano di pahsikolana, naoatee, "Maimokoa' talao bete' di ongeang mahulla-hulla aka' dia supu la mala diongei ma'lao mesa anna malakoa' mehile sämpäi'." ³² Dahi sika maong bete' molopi umpeäng ongeang mahulla-hulla. ³³ Ampo' naonge mengkalaoi, mai'di tau mangngita anna mangnginsang ta menna anna umba la naola. Lambi' sika le'ba' yato tau mai'di do napendolui bete' naola yaho di kalantanang. ³⁴ Tahpana tuhung Puang Yesus yaho mai di lopi, tahpa ungngitang yato tau mai'di. Ya' kende'mi pa'kalemu yaling di inahanna pano yato diii, aka' sika sinnoa domba ang dai aha to pangkambi'na. Dianto anna ma'kahupahupang pepakuhu napakuhuing. ³⁵ Tahpana mahammong, ma'karang yato pahsikolana Puang Yesus naoatee, "O Tuang, inde ongeang ang taongeia' mahulla-hulla, anna mengeng la bengi. ³⁶ Dahi ahante' unsuo le'ba'i indo pano tau anna malai sika ungnalli andeang pano di sangngaka-sangngaka bohto saohko' ang marungku'." ³⁷ Ampo' natimba'mi Puang Yesus, naoatee, "Diongnga'tee' mampakande!" Naoante pahsikolana, "Ei! Ampo' la kami' disanga la mangngalliing andeang? Sinnoa pa'kahuaang

bulanna nasaho mesa tau!" ³⁸ Mekutanang Puang Yesus pano diii naoatee, "Ahake' ne andeammua'? Laokangkoa' itai." Puhanna sika naita, naoantee, "Ahake' lima roti anna aha tuke'ne' derua bau." ³⁹ Nasuong Puang Yesus inde tau mai'di mohko' ma'kulimbo-limbo umpoampi' lohpo mamata. ⁴⁰ Aha si limampulo yaling di sangkulimbona, aha si sangngatu'. ⁴¹ Pihsananna naalang Puang Yesus yato lima roti anna derua bau, mane mentongai dai' di langi' minge siang umpalau behe dai' di Puang Alataala. Puhai yatoo, mane umbika-bikai yato roti sibaha umbose'-bose' bau, mane nabeai pano di pahsikolana nasusaing pano yato di tau mai'di. ⁴² Ingkänna yato tau ang aha donetoo mampebohoi asang. ⁴³ Pihsananna nahimpung salang pahsikolana yato la'binna ang dang napuha tau. Ya' ke punno salake'ne' sampulo derua baki. ⁴⁴ Ke diihsa'mi yato muane supu ang mangngande, umbai aha limang sa'bu. ⁴⁵ Puhanna yatoo, ya' unsuong pahsikolana Puang Yesus sika dai' di lopinna anna malai sika mendolung nei' bete' di Betsaida, aka' mengeke'ne' unsuo yato tau mai'di sumulei pano di bohtonaii. ⁴⁶ Tahpana yatoo sika le'ba'i, ya' dai'mine' Puang Yesus di tanete ma'sambayang. ⁴⁷ Pihsananna yatoo benging anna yato lopinna pahsikolana yalimmi di

tängngä le'bo', ampo' yaho loloke'ne' Puang Yesus yato di tanete. ⁴⁸ Tahpana umbai lehang tehte' tallu, naitang sika masuhsa umbose lopinna aka' sika natammui pepahi. Ya' tahpa le'ba'mi Puang Yesus napellambi'i, mellao yaho di haho uhai, lambi' sai'di' tala nadolui. ⁴⁹ Naitanna mellao yaho di haho uhai, sika ingngi'mi ⁵⁰ aka' nasanga anitu anna mahea' liu. Ampo' sika tahpa napa'karai Puang Yesus, naoaintee, "Pamahasaia' inahammu! Daummahea'! Kodi'ete' indee." ⁵¹ Mane mendai'i di lopinna, ya' tahpa mahtang siang yato pepahi. Sika tingke'du' pahsikolana. ⁵² Moinnakato sika naita pembabena ang tanalambi' pihki', sinnoanna umpakande yato tau mai'di, ampo' dake' nainsang liu umba nasule kakuasaanna. ⁵³ Tahpana sika lambi' di tando bete'na le'bo', ya' sika ullambi'mi mesa bohto ang disanga Genesaret, anna sika unsangke'mi lopinna di behing le'bo'. ⁵⁴ Sohonna yaling mai di lopi, mai'di tau tahpa ungningsang yato ang sule naoate, "Puang Yesus!" ⁵⁵ Sika madihhi' siang le'ba' pano di ingkäna bohto ang marungku' do unngala to makorong anna nasilembaii sule di olona. ⁵⁶ Diamo naongei, dianto napambahai. Moi di ongeang mahulla-hulla, moi di bohto mahoa', aha toi sule tau umbaha to makorong pano di pasa' anna malau masei ke la malai sika

ungnganti kaya'na Puang Yesus. Aka' moi behing kaya'na supu naanti, ya' tahpa bono' asang.

7¹ Pihsang tempo sangkombongang to Farisi anna to pampakuhu ada' ang mengkalao yaho di Yerusalem, sule umpellambi'i Puang Yesus.

² (Si biasa to Yahudi, londonang to Farisi, untuhu'i si'da-si'da ada'na peneneanna. Sinnoanna: Dai mande ke dai umbasei dolu teyyena napanoa ang si napanoa peneneanna. Noa tunne' ke sumuleng ma'pasa' pahallu sika umpamabasei teyyena mane mandei. Anna mai'dike' ang nababe ang si napanoa peneneanna, sinnoanna: umbasei ingkäna poreha hapu ang ma'kahupa-hupa.)

Pihsananna yato to sangkombongang unngita pahsikolana Puang Yesus mande dai umbasei teyyena situhu' ang si napanoa peneneanna.

³ (7:2) ⁴ (7:2) ⁵ Lambi' sika ungkutanaing Puang Yesus naoatee, "Aka boi inde pahsikolamu anna dai untuhu'i ada'na peneneanta? Aka' mande ampo' dai umbasei dolu teyyena sinnoa ang si napanoa peneneanta." ⁶ Nakeaha'ing Puang Yesus, naoaintee, "O to kalasi, tahpa' si'da ang naoa Nabi Yesaya didiomua'. Sinnoa ang tiuki' ang naoatee, 'Ingkäna inde mai tau tula'na kale anna dioaitee napamatandeä', ampo' yaling di inahanna nakahaoiä' nei'.

⁷ Alla' sika napenombaiä' aka' pepakuhu ang sika napake dianto pepakuhunna hupatau,

tadia pepakuhungku.' " ⁸ Napatahhi'ke' tula'na, naoatee, "Kaphentaanna Puang Alataala undotaingnga'ne' umpellei anna untuhu'i liukoa' ada' hupatau. Inang manähäng liukoa' umpengkebo'i Kaphentaanna Puang Alataala anna untuhu'ikoa' pepakuhummu toboua' dio. ⁹ (7:8) ¹⁰ Aka' puhamokoa' nabea pahenta Musa, naoatee, 'Pakeangka'koa' to baha'mu.' anna 'Menna la untändoi to baha'na pahallu la dipatei.' ¹¹ Ampo' ke ahai ang mangngoatee, 'Moinnakato aha aka-akangku, dasiang la kubea to baha'ku aka' la kupopenomba dai' di Puang Alataala ke dako'mi.' ¹² Yato tau ang manggoa noa, damong umpabeii la undului to baha'na. ¹³ Noanto umpakekuna puharokoa'to dio disanga ada'na peneneammu andana Bahtakara Dehata. Anna mai'dike' senga'na ang noa si umbabe." ¹⁴ Puhanna yatoo untambai bumi tau mai'di, naoaintee, "Pehingngiia' anna malai ungningsang inde pohapangang: ¹⁵ Dai aha mesa ang di aneang ang napatama di bätäng kalaena tau ang la mangkärähko'i. Ampo' supung ang sohong yaling mai di kalaena tau ang si mangkärähko'i. ¹⁶ [Menna pemala mangngingsang, pamapehingngiingnga'too!"] ¹⁷ Tahpana inde Puang Yesus umpellei tau mai'di anna mentamai di mesa dasang, ya' nakutanaing pahsikolana didiona kalemba'anna

yato pohapanganna. ¹⁸ Natimba'mi Puang Yesus, naoatee, "O', datuke'a' dio umpähäng? Darakaa' dio ungningsang? Aka' ingkäna andeang ang mentama di kalae dai mangngola di inaha lambi' mekärähko'i, ampo' mangngola di kompeng mane dipasohongngi." (Dianto anna naoaite Puang Yesus: ingkäna andeang mala diande.) ¹⁹ (7:18) ²⁰ Naoa sala bunte Puang Yesus, "Aka ang napasohong tau dianto ang mekärähko'i. ²¹ Aka' mengkalao yaling di inahanna tau sohong pihki' karake, sinnoanna: samangkamahoinna, maboko, papateang, ²² ungnindä'-indä' pa'bannetauang, mantahongkongngi, pakahiri', ma'bulitu', ma'pihki' tahuhu, ma'sinuhung, untändä' tahuhu tau senga', ungnangka'-angka' kalaena, makahha' bää'. ²³ Ingkäna inde kakarakeang sohong yaling mai di inaha, dianto ang ungkärähko'i tau." ²⁴ Pihsananna Puang Yesus mao naung di Bohto Tirus. Mentamang di mesa dasang, dai naaku ke la ahai tau ang mangngingsang kasuleanna. Ampo' dasiang mala nabuni. ²⁵ Aha mesa bahine unghingngi kaheba didiona kasuleanna Puang Yesus, tahpa sule malimuntu' di bihti'na aka' aha mesa änä'na ang napentamai setang. ²⁶ Inde bahine tadia to Yahudi ampo' to Siria-Penisia. Mengkamala' pano di Puang Yesus naoatee, "Kalemuiä' laba'ingkä' setang yaling mai di änä'ku." ²⁷ Menge

ma'kara didiona to Yahudi ang sihapang 'änä'"
 anna ang tadia to Yahudi ang sihapang 'asu'
 natimba'mi Puang Yesus, naoatee, "Pabeine'
 dolu napebohoi änä'. Aka' dai sihatang andeang
 ang inang dipatoka toboinne' änä' la dibea
 pano di asu." ²⁸ Ampo' natimba' yato bahine,
 naoatee, "Tahpa', Puang, ampo' moi yato asu
 ang di hoi' meja mala unngande tahu'bi'
 ang nanaho änä'." ²⁹ Ma'karang Puang Yesus,
 naoatee, "Aka' pentimba'mu ang mapia situhu'
 kapampetahpa'ammu, dahi malamote' mao aka'
 malainne' yato setang yaling mai di änä'mu."
³⁰ Maong yato bahine pano di dasanna. Lambi'
 pano, ullambi'mi yato änä'na ma'behe'-behe'
 yaho di patindoang masannang, aka' malaing yato
 setang. ³¹ Tahpana Puang Yesus umpellei bohto
 Tirus, naola pano di Sidon, mane tahhi'i naung
 di Le'bo' Galilea. Naola bete' di Sampulo Bohto.
³² Di hao yato di bohto, suleng tau umposola
 mesa tau ang binga anna motohomämung supu
 ke ma'karai. Sika malau mase pano di Puang
 Yesus, naoatee, "O Tuang, kalemuiang antii inde
 solaki' anna bono'i." ³³ Ya' napapensähä'mi
 Puang Yesus di hao mai di tau mai'di, mane
 unngului hängkä'na tama di talinganna yato
 to binga. Puhai, ya' mentingkurung, mane
 untu'doi lilana yato tau. ³⁴ Puhanna yatoo,
 ya' mentongang dai' di langi' anna menanaha

malängkä'i, mane naoaitee yaling di karanna, "Efata!" bahtuanna: "Tibuhkemo!" ³⁵ Tibuhke si'dang talinganna, pahingnging pole' anna malang maleso pa'karanna. ³⁶ Inde Puang Yesus ullahang liung yato ingkäanna tau ang sika mangngita la natula' lelung pano di tau senga'. Ampo' moi nalahang, tuhtuang siang sika napalele sau tama. ³⁷ Ingkäanna tau ang manghingngi pusa' liu anna sika naoaitee, "Uu, ingkännane' ang nababe mepusa'-pusa' liue'! To binga mala napopahingngi, anna to tama'kara mala napopa'kara mahasa!"

8 ¹ Tempo yatoo aha bung sule tihimpung tau mai'di. Dai keandeang, dianto anna umbahaii pahsikolana Puang Yesus anna naoaintee, ² "Kukalemui liu inde kasi tau mai'di, aka' tallung allona sibahaä' ampo' dai sika keandeang. ³ Dahi ponna la kusuo sumule lella' manono, ya' umbai la naala pali di tängngä lalang, londonang aka' aha bure' ang sule kahao." ⁴ Natimba'mi pahsikolana naoatee, "Ya' umbanne' la dipangngalaiing andeang dinne di ongeang mahulla-hulla ang la sihoa dipakandeing inde tau mai'di?" ⁵ Mekutanang Puang Yesus, naoatee, "Sangngakake'a' rotimmu?" Natimba'mi naoatee, "Ahake' pitu." ⁶ Ya' unsuong yato tau mai'di Puang Yesus sika mohko' naung di tampo. Mane ungalai yato pitu roti anna

ma'kuhhu'sumanga'i dai' di Puang Alataala. Puhai yatoo, ya' umbika-bikang yato roti anna nabeai pano di pahsikolana, mane sika nasusaing pano yato di tau. ⁷ Aha tuke'ne' sangngaka-sangngaka bau saohko'. Nakuhhu'sumanga'ing Puang Yesus yato bau mane unsuo boi pahsikolana, naoaintee, "Susa toine' indee." ⁸ Yato tau ang mangngande boho asang. Umbai aha uhpai sa'bu tau mai'dinna. Pihsananna nahimpummi yato pahsikolana la'binna ang dang napuha tau, ya' punno salake' pitu dakang käyyäng. Puhanna yatoo napabeing sumule pano di bohtonaii, ⁹ (8:8) ¹⁰ mane dai'i di lopi Puang Yesus sibaha pahsikolana, mao bete' di Bohto Dalmanuta. ¹¹ Sangngaka-sangngaka to Farisi sule umpellambi'i Puang Yesus, siteläng anna malai unghingngi ke ahai tula'na ang dai sihatang la natula'. Sika malau pano ke la malai napaitai mesa tanda ang mepusa'-pusa' anna malai sika nainsang naoatee sule si'daraka yaho mai di Puang Alataala. ¹² Lella' umbi'bi' bää'na inde Puang Yesus, natimba'mi naoatee, "Aka suhunna äinä' dinoa anna pemalai nasuoä' umbabe tanda ang mepusa'-pusa'? Ampo' kutula'ingkoa' setonganna dai la kuaku sika kubabeing." ¹³ Mane umpelleii yatooii anna mendai'i di lopinna, mane le'ba'i lubete'. ¹⁴ Donetoo nakalimpängngi pahsikolana

umbaha roti, supung mesa ang nabaha molopi.
¹⁵ Umpa'karaing pahsikolana Puang Yesus naoatee, "Madakakoa' pano di raginna to Farisi anna raginna Tomaraya Herodes." ¹⁶ Sika napihki'mi aka bahtuanna anna ma'tula' noai, lambi' sipa'kara-kara naoatee, "Aka' umbai daia' kannu' roti tabaha." ¹⁷ Tahpana nainsang Puang Yesus yato ang sika nasitula'-tula'i, ma'karang naoatee, "Akana unsitula'-tula'irakoa' dio yato roti ang dai kannu'? Dasiake'a' mala umpähäng kakuasaangku? Bahtu' makahha'rakaa' bää'mu? ¹⁸ Bingarakakoa'too? Butarakakoa'too? Dangkaa' dio unghikalehai naonge umpakandeä' yato limang sa'bu tau, ya' sangngakake'a' baki la'binna ang unghimpung?" Sika natimba'mi, naoatee, "Sampulo deruake' baki." ¹⁹ (8:18) ²⁰ Mekutana bumi, naoatee, "Anna naonge umpakandeä' yato uhpä' sa'bu tau, ya' sangngakake' la'binna dakang ang unghimpungnga'?" Sika natimba' bumi naoatee, "Pituke' dakang." ²¹ Naoaminte Puang Yesus, "Daburakaa' dio unghingsang kasuleanna kakuasaangku dinoa?" ²² Sika lambi'mi bete' di Bohto Betsaida. Donentoo naposolaing sule mesa tau ang buta. Malau pano di Puang Yesus ke la malai naanti anna bono'i. ²³ Ya' untokeing teyyena yato to buta anna natehte'i sohong yaling mai di bohto. Puhai, ya' natingkuring matanna anna naantii,

mane nakutanaii, naoaintee, "Ahangka mala ungnigita dinoa?" ²⁴ Mennenne'mi inde tau, mane naoaitee, "Io, kuita noa poang kayu sika mellao. Umbai tau." ²⁵ Naanti bung Puang Yesus matanna. Ya' napamalohämmi matanna mennenne', bono' siang yato matanna. Ya' tandaang asammi naita. ²⁶ Naoamintee, "Laomo sumule pano di dasammu, ampo' daumpalelei tama di bohto." ²⁷ Pihsananna Puang Yesus sibaha pahsikolana le'ba'mi pano di bohto-bohto ang sirungku' Kaisarea Filipi. Lella' mellao mekutana pano di pahsikolana, naoatee, "Situhu tula'na tau ang unghingngia', nasanga mennaä' are' indee?" ²⁸ Sika natimba'mi naoatee, "Aha ang mansangao Yohanes to Pantero', aha toe' ang mansangao Nabi Elia bahtu' mesa di alla'na yato ingkäna nabi ang aha dolu." ²⁹ Ya' mekutana sala bumi Puang Yesus pano diiii naoatee, "Ampo' ponna dioa', mennaä' Ko indee?" Mentimba'mi ta Petrus, naoatee, "Dio, Tuang, To Dilanti' la Mepasalama'." ³⁰ Nalahang si'da-si'dang Puang Yesus anna malai dai sika napepainsangnging pano di tau senga' didiona Kalaena. ³¹ Puhanna yatoo, mampakuhung Puang Yesus pano di pahsikolana. Napakaleso liuing didiona kamateanna, naoatee, "Kodi' Änä' to Lino pahalluä' la ungnolai mai'di kamasuhsaang anna dä' natahimbo setobaha'ang, kapala-kapala

imang anna to pampakuhu ada' lambi' la dipateiä'. Ampo' yaling di tallu allona la tuhoä' sumule." Nahingnginna yattoo ta Petrus, unghui' siang Puang Yesus pano di behing anna napa'karaii. ³² (8:31) ³³ Mensaileng Puang Yesus pano di pahsikolana mane ungkeaha'i setang ang pemala ungalambotängngi pengkähänganna Puang Alataala, naoatee, "Palaio done indee, Pongkahana setang! Aka' dao dio umpihki' aka ang napihki' Puang Alataala, supung ang napihki' to lino." ³⁴ Pihsananna untambaing tau mai'di sibaha pahsikolana anna naoaintee, "Tau ang la pemala mampentindo'ia' pahallu ungalimpängngi pangngelo'na toboe' sibaha umbulle kayu sitambeng, mane napentindo'ia'. ³⁵ Aka' menna pemala umpamahendeng katuhoanna, la bilang mateetee'; ampo' menna ang tontong mampetahpa' moi dipatei aka' Kodi' anna Kaheba Mapia, dianto ang la dipasalama' sungga'na. ³⁶ Dai aha suhunna mesa tau ang untahongkongngi lino ke dasiang la salama' sungga'na. ³⁷ Aka' dai aha la mala nabea mesa hupatau ang la napopangngalli tama di suruka. ³⁸ Di allo ang la di tingngayo la suleä' Änä' to Lino la sibaha kakuasaanna Ambeku anna la naposolaiä' semalaeka'ang masero. Dinoa tohhokoa' yaling di tängngä-tängngäna änä' dinao ang dai mampetahpa'. Ampo'

moinnakatoo, ke ahai ang mampengkasiliingkä' anna umpengkasili toinne' pepakuhungku, la kupengkasili toing nei' ke donentoo di allo kasuleangku.

9¹ Kutula'ingkoa' setonganna yalingnga' inde di alla'-alla'mu dinoa aha sangngaka-sangngaka tau ang dai la mate, dolunna unngita Kapahentaanna Puang Alataala ang la sule sitonda kakuasaang." ² Tahpana unnung allona puhanna umpainsangngi pahsikolana Puang Yesus didiona kamateanna, maong dai' di mesa tanete malängkä' umpasähä' kalaena sibaha tallu pahsikolana dianto: Petrus, Yakobus anna Yohanes. Dai sibaha solana ang senga'. Lambi' dai', sika unngita Puang Yesus tirende hupanna. ³ Kaya'na mendahi moballo mabusa ang dai aha nasinnoaing mabusanna di lino. ⁴ Pihsa' tomande' lemba' Nabi Elia sibaha Nabi Musa. Lella' sipa'kara Puang Yesus, naita yato tallu pahsikolana. ⁵ Ma'karang ta Petrus pano di Puang Yesus, naoatee, "O Tuang, masannang liu tau dinne. Umbai mahasa ke umpake'de'i tau bansuli umpopantangnga' simesa: dio mesa, Nabi Elia mesa anna mesa Nabi Musa." ⁶ (Inde ta Petrus ma'tula' tomande'; dai nainsang aka ang la natula' aka' pihsa' sika mahea' anna pusa' liu.) ⁷ Pihsananna tuhummi yaho mai salehu' unsapu'ii. Ya' kahingngiammi kamaha yato yaling

mai di salehu' naoatee, "Dianto inde Änä'ku ang kupakamaya. Pehingngiia' tula'na." ⁸ Sika menenne'-nenne' lelemmi di behinna, ampo' dai aha tau naita, supurang Puang Yesus. ⁹ Tempona sika tuhungngi yaho mai di tanete, napa'karaing Puang Yesus, naoaintee, "Daa umpetula' sängkäingnga' pano di tau senga' yato aka ang puha unngitaa' ke dakä' dipatuho sumule Kodi', inde Änä' to Lino, di hoi' mai di kamateang." ¹⁰ Inde to tallu napehingngii yato pahentana, dai natula', ampo' supung di kalaena ang nasitula'-tula'i aka bahtuanna: Änä' to Lino dipatuho sumule. ¹¹ Mane sika ungkutanaii Puang Yesus naoatee, "Akana naoaite to pampakuhu ada', 'Nabi Elia pahallu nei' la mendolu sule andana To Dilanti' la Mepasalama'?" ¹² Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Io, inang tahpa' la sule ang sinnoa Nabi Elia anna umpasadiai ingkäna siamo, ampo' umbane' noa ang tiuki' yaling di Suha' Masero, dianto: pahallu Kodi' inde Änä' to Lino la unngolai kamasuhsaang anna napakauho-uho hupatau? ¹³ Anna kutula'ingkoa', setonganna haling sule yato ang sinnoa Nabi Elia, ampo' yato hupatau sika membabe pano situhu' pampemalanna. Dianto ang sinnoa aka ang puha tiuki' yaling di Suha' Masero didiona kalaena." ¹⁴ Tahpana Puang Yesus anna yato tallu pahsikolana silambi'mi sumule pahsikolana

ang senga', sika unngitang mai'di tau di hao. Sangngaka-sangngaka to pampakuhu ada' Yahudi menge sitimba'-timba' unsiala-alai tula'na sibaha yato pahsikolana Puang Yesus. ¹⁵ Ungngitanna Puang Yesus sule, sika pusa'mi, mane le'ba'i sika lumpa' natammui. ¹⁶ Sika nakutanaing Puang Yesus, naoatee, "Aka ang unsitimba'-timba'i sibaha to pampakuhu ada'?" ¹⁷ Ya' ahang mesa tau mentimba', naoatee, "O Tuang, umposolaä' änä'ku sule. Dai mala ma'kara aka' napentamai setang. ¹⁸ Ponna nakasulei bumi, si umpembänsä'-bänsä'ing kalaena naung di tampo, si membuha uhalena di suana, si umpasikiki' isinna anna si mato'do' kalaena. Puhang kupalau pano di pahsikolamu unghambai yato setang ampo' dai sika mala naalai." ¹⁹ Ya' sika naoaminte Puang Yesus, "Tehtereremokoa' dio indee! Umbarea' dio naola kapampetahpa'ammua'? Akana sähsä' lalangkoa'? La sangngakake' masaena tohhoä'a' yaling di alla'-alla'mu anna sa'bara' unngoloikoa'? Bahai ne mai änä'!" ²⁰ Ya' sika napolaming. Tahpana unnggita Puang Yesus yato setang, ya' mato'do' siang yato kalaena änä', lambi' loe naung di tampo, membuha suana. ²¹ Mekutanang Puang Yesus pano di ambena yato änä', naoatee, "Masaengka inde si noa?" Natimba'mi ambena inde änä', naoatee,

"Mengkalaoke' saohko'. ²² Si pemmai'ding la napatei inde setang, si manaho tama di api, bahtu' naung di uhai. Ke malai umbela Tuang, ya' kalemuiang kasi!" ²³ Ya' natimba'mi Puang Yesus, naoatee, "Aka unngoaa? Ke malai kubela? Dai aha tala mala, ahsala' mampetahpa'i tau!" ²⁴ Tahpa mekohang yato ambena änä', naoatee, "O Puang, mampetahpa'ä' ampo' dake' kannä'. Kalemuiä' anna kehängngängngi kapampetahpa'angku!" ²⁵ Tahpana naita Puang Yesus tuhtuang mai'di sule tau mokalipumpung, ya' ungkarahta'mi yato setang, naoaintee, "Setang ang mampabinga anna ang mampatomaho, palaio yaling mai done di änä'! Daunsumule bou tama!" ²⁶ Yato setang mekohä, mane umpasikalalla'i kalaena yato änä'. Puhai, ya' malaing yaling mai di kalaena. Indee änä', noa liung ang mate, lambi' mai'di tau mangngoatee, "Mateng!" ²⁷ Ampo' natokei teyyena Puang Yesus, mane napakalehai. Ya' kalehang yato änä', malang ke'de' kalaena aka' bono' liung. ²⁸ Tahpana di hao di dasang inde Puang Yesus, suleng pahsikolana nakutanai, naoatee, "Akana darangkang mala unghambai yato setang yaling mai di kalaena tau?" ²⁹ Natimba'mi Puang Yesus, naoatee, "Setang ang noa indoo dai mala sadilaba'inna, supung ke disambayangngii mane malai." ³⁰ Mengkalaong Puang Yesus sibaha pahsikolana umpatahhi'

lalanna lupano di Galilea. Dai naaku ke la ahai mangnginsang ongeanna dinoa ³¹ aka' supung pahsikolana ang la napakuhi. Umpa'karaing pahsikolana, naoatee, "Kodi', inde Änä' to Lino, la dibehoä' pano di kakuasaanna to lino anna sika la napateiä', ampo' tallu allona puhangu mate la tuhoä' sumule." ³² Inde pahsikolana dai sika umpähäng yato ang natula' Puang Yesus, ampo' malaya' sika napekutanaing umba noa yato bahtuanna. ³³ Lambi'mi Puang Yesus sibaha pahsikolana pano di Kapernaum. Tahpana yaling di dasang ang si naongi, mekutana Puang Yesus pano di pahsikolana, naoatee, "Aka yato ang unsitula'-tula'ia' langngena' di tängngä lalang?" ³⁴ Ampo' sika mahtang supu aka' yato ang sika natula' di langngena' dianto unsiba'di-ba'dii didiona menna ang handang dipakeangka' yaling di alla'naii. ³⁵ Mane mohko'i Puang Yesus, umbahai pahsikolana anna naoantee, "Ponna aha tau ang pemala dipakeangka', pahallu mendihoi'ang anna ungkalemui ingkäna solana." ³⁶ Pihsananna ungnalang mesa änä' saohko' inde Puang Yesus anna napake'de'i tama di alla'-alla'naii, mane naahingngi lella' ma'kara, naoatee, ³⁷ "Menna ang untammui manahpa mesa tau aka' napetahpa'ä', ang diangka' dihoi'ang sinnoa inde änä' saohko', dianto ang mantammui manahpaä'. Anna menna

ang mantammui manahpaä', tadia Kodi' supu ang natammui manahpa, ampo' Puang Alataalaetee' ang mansuoä'." ³⁸ Ma'karang ta Yohanes pano di Puang Yesus, naoatee, "O Tuang, aha kiita mesa tau unghambai setang yaling di sangammu, ya' kisängkäing aka' kiinsang tadia solata ang mentindo' di Dio." ³⁹ Ampo' natimba' Puang Yesus, naoatee, "Daunsängkäiia'. Aka' daete' aha mesa tau ang umbabe ang mepusa'-pusa' umpake sangangku, la tahpa umpatahuhu sangangku. ⁴⁰ Menna ang la daingkea' mambali, dianto solata. ⁴¹ Kutula'ingkoa' setonganna ponna aha tau hapanganna mampaenu'koa', moi poro nabeang supu santangki' uhai kula' kalena aka' dioa' to pentindo'ku, ya' ahaete' yato saho pembabena. ⁴² Ampo' menna-menna ang umpasähsä' lalang moi poro mesa di alla'na inde mai änä' ang mampetahpa'mi di Kodi', dotanne' yato tau ang noa ditoke' batu käyyäng pano di bahokona mane dilimmi'i tama di le'bo'. ⁴³ Ponna yato sambali teyyemu mandosaio, ya' dotante' umbose'i. Dotainne' tamao di katuhoang sapano-panona dai keteyye sambali andana la keteyye sibalio ampo' la napatamao di api nahaka ang dai aha pi'dena. ⁴⁴ [ang naongei yaling ingkäna illi'-illi' bobosi ang aha lolo sibaha api ang dai mala pi'de lambi' sapano-panona.] ⁴⁵ Noa tunne' ponna yato sambali bihti'mu la

mandosaio, dotai tunne' umbose'i. Dotanne' tamao di katuhoang sapano-panona hehpä' andana la kebihti' sibalio ampo' la napatamao di api nahaka, ⁴⁶ [ang naongei yaling ingkäna illi'-illi' bobosi ang aha lolo sibaha api ang dai mala pi'de lambi' sapano-panona.] ⁴⁷ Anna ponna matammu ang mampadahi madosao, ya' dotanne' unghohe'i. Dotainne' tuho sibaha Puang Alataala dai kemata sambali andana la kemata sibalio ampo' la napatamao di api nahaka, ⁴⁸ ang naongei yaling 'ingkäna illi'-illi' bobosi ang aha lolo sibaha api ang dai mala pi'de lambi' sapano-panona.' ⁴⁹ Ingkäna indee mapahhi' asang la ditindo', ampo' ingkäna ang pemala mantindo'ä', pahallu dipamasero sinnoa bale ang disiai, unngolai kamasuhsaang sinnoa bahsi ang napamakähhäng api. ⁵⁰ Sinnoanna sia la umpamäsing lolo ingkäna andeang, ampo' ponna ke dang mäsing, ya' dai la kekuna. Noa tumokoa' dio, pahallukoa' kekuna noa sia. Pahallukoa' tohho sikalemu-lemui mesa anna mesa."

10 ¹ Pihsananna Puang Yesus sibaha pahsikolana umpelleing Galilea, sika la lusau di Yudea anna la lubete' di Salu Uhai Yordan. Nalebo bung sule tau mai'di lambi' napakuhi bou Puang Yesus. ² Sule tunne' sangngaka-sangngaka to Farisi unsändä'i Puang

Yesus yaling di pekutananna, naoatee, "Situhu' atohang ada'ta, la malaraka mesa muane untibe bahinena?" ³ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Aka' akakae' ang napahentaingkoa' Nabi Musa?" ⁴ Sika natimba'mi naoatee, "Napabei Nabi Musa mesa muane la untibe bahinena ke ahai suha' kasitibeang." ⁵ Naoa salante Puang Yesus, "Nasuhung nauki'ingkoa' Nabi Musa pahenta ang noa, aka' inang makahha' bää'koa'. ⁶ Aka' naonge pampahandu'annai lino, naonge untampa hupatau Puang Alataala, tiuki' naoatee, 'Puang Alataala umpapia muane anna bahine. ⁷ Dianto suhunna anna mesa muane la umpelleii to baha'na anna sikolunggi bahinena ⁸ lambi' la mesang sibaha.' La noanto yatoii dang la derua, ampo' la mesang situhu' pangngitanna Puang Alataala. ⁹ Dianto anna yato aka ang puhang napamesa Puang Alataala dai mala la napasähä' hupatau." ¹⁰ Tahpana lambi' tama di mesa dasang, mekutanang pahsikolana didiona yato langngena' kasitibeang. ¹¹ Sika naoaminte Puang Yesus, "Menna-menna untibe bahinena, mane unkgabengngii bahine senga', inang unngindä'-indä' pa'bannetauang. ¹² Anna noa tunne' menna-menna untibe muanena mane kabeng salai pano di muane senga' inang unngindä'-indä' pa'bannetauang." ¹³ Pihsang tempo aha tau umbaha sangngaka-sangngaka

änä'-änä' pano di Puang Yesus anna malai nasahpa anna nabehe. Ampo' yato pahsikolana ungkeaha'i yato tau ang umbaha äinä'. ¹⁴ Tahpana naita Puang Yesus, ya' keaha'mi pano di pahsikolana naoatee, "Pabeiia' ne mating äinä', daa ungalapaii ke pemalai di hao mai di oloku, aka' tau ang noanto inde mai ang ungnala taha yaling di Kapahentaanna Puang Alataala. ¹⁵ Kutula'ingkoa' setonganna menna-menna ang dai untammui manahpa Puang Alataala ang ma'pahenta, sinnoa inde mai äinä' saohko', ya' inang daete'ne' la mendahi petauanna Puang Alataala yaling di kapahentaanna." ¹⁶ Puhanna ma'kara tahpa ungalihpi'i yato sangngaka äinä'-änä' lella' nabehe. ¹⁷ Naonge la mengkalaoi Puang Yesus umpatahhi' pellaonna, suleng mesa tau mampellambi'i menanda-nanda. Mengkamala' di olona Puang Yesus anna mekutanai, naoatee, "O Tuang, To mapia inaha, aka ang pahallu la kubabe anna malaä' ullambi' katuhoang sapano-panona?" ¹⁸ Natimba'mi Puang Yesus, naoatee, "Akana umpemapiaringkä' Kodi'? Daraka dio ungningsang daete' aha moi poro la mesa tau ang mapia sehalinna Puang Alataala. ¹⁹ Tantunte' anna ungningsangngi ingkäna pahentana Puang Alataala, sinnoanna: dai tau mala papateang, dai tau mala ungnindä'-indä' pa'bannetauang, dai tau mala maboko,

dai tau mala unsa'bii kalosengang, dai tau mala mambulitu', pahallu tau umpakeangka' to baha'..."²⁰ Natimba'mi yato tau, naoatee, "O Tuang, ingkäna nee kutuhu'i asang mengkalao di mahäti'ku."²¹ Ya' nakalemui liung Puang Yesus yato tau naoantee, "Mesake' ang la pahallu umbabe: Laoo do balu' asangngi ingkäna aka-akammu anna unsusai allinna pano di to pemase-mase anna la ullambi'o katomakakaang yaho di suruka. Puhaito umbabe yato, ya' maimo anna untindo'ä'."²² Nahingnginna yato tau umba noa tula'na Puang Yesus, ya' le'ba'mi sitonda manaho inahanna aka' mai'di liu aka-akanna.²³ Pihsananna unnenne'ing pahsikolana Puang Yesus anna naoantee, "Ahana inang mapahhi' si'da-si'da to makaka la tama di Kapahentaanna Puang Alataala."²⁴ Pusa'mi pahsikolana tahpana nahingngi tula'na, aka' nasanga maromi'ne' to makaka la mentama di suruka. Ya' ma'kara sala bumi Puang Yesus, naoatee, "Oa' änä'ku, inang la mapahhi' to makaka mendahi to pentindo'na Puang Alataala."²⁵ Maromi' puhane' onta mangngola lohso' pedai' andana la to makaka untindo' Kapahentaanna Puang Alataala, lambi' tama di suruka."²⁶ Sika tuhtuang pusa' inde pahsikolana anna sipa'kara-karai, naoatee, "Ponna ke noae' yato, ya' menna sakalinne' ang la mala dipasalama'?"²⁷ Natimba'mi Puang

Yesus, naoatee, "Ponna kakuasaanna hupatau inang daete' aha ang la dipasalama', ampo' ponna kakuasaanna Puang Alataala malaete' nei'. Aka' ingkäna aka-aka mala asangnete'ne' nababe Puang Alataala." ²⁸ Ma'karang ta Petrus pano di Puang Yesus, naoatee, "Kami' indee umpellei asangngang ingkäna aka-akangki' anna kitindo'o. ²⁹ Natimba' Puang Yesus, naoatee, "Kutula'ingkoa' setonganna tau ang umpellei dasanna, ullu'na, to baha'na, änä'na, bahtu' tampona aka' natindo'ä' anna umpepainsangnging Kaheba Mapia, ³⁰ dianto ang la untahimbo ma'luhpi'-luhpi' yaling inde di lino bala'na yato aka-akanna ang puha napellei, ampo' pahallu toe' unngolai kamasuhsaang. Anna la tuho masannang lambi' sapano-panona. ³¹ Ampo' mai'di tau ang dipakeangka' dinoa, la dipadihoi'ang ke dako'mi; anna noa toi, mai'di tau ang dipadihoi'ang dinoa, la dipakeangka' ke dako'mi." ³² Naonge lella'i mellao Puang Yesus sibaha to pentindo'na ludai' di Yerusalem, yato pahsikolana ang di kebo'na sika pusa', anna noa tunne' yato to pentindo'na ang di hundi sika mahea'. Mane umbahai sala boi pahsikolana Puang Yesus anna naointee, ³³ "Dinoa la dai'ingkea' di Yerusalem anna la lambi'mi tempona Kodi', inde Änä' to Lino, la dibehoä' pano di kapala-kapala imang anna to

pampakuhu ada' anna la sika natahungkung mateä'. Puhai yattoo, la dibehoä' pano di tau ang dai ungningsang Puang Alataala ³⁴ anna malai napakauho-uhoä' anna nasitingkuru-kuruiä', mane sika nadahha tuhoä' anna sika napateiä', ampo' la tuhoä' sumule di allo katallunna.

³⁵ Suleng ta Yakobus anna ta Yohanes, änä'na Zebedeus umpendungku'i Puang Yesus anna naoaintee, "O Tuang, kipalau ke la malai umbeaang aka ang la kipahallu." ³⁶ Nakutanaing Puang Yesus, naoaintee, "Aka ang umpemala la kubabeingkoa?" ³⁷ Sika naoantee, "Kipalau ke la malai, ponna ke ma'pahentamo yaling di katomarayaammu, la umpaohko'ang di ongeang pa'pahentaammu, mesa di tando kuanammu anna mesa di tando kaihimmu."

³⁸ Ampo' natimba' Puang Yesus, naoatee, "Daia' ungningsang aka ang minge umpalau. La untuaraka la unngolai kamasuhsaang lambi' mate, sinnoa ang la pahallu kuolai?" ³⁹ Sika mentimba'mi, naoatee, "Io, kitua kiolai." Naoa buminte Puang Yesus, "Inang la unngolai kamasuhsaang lambi' mate, sinnoa ang la kuolai, ⁴⁰ ampo' didionane' menna ang la mohko' di hao di tando kuanangku anna tando kaihingku tadiaete'ne' Kodi' ang mampama'tantu, ampo' Ambekuete'ne' mampama'tantu pano di si mesa-mesa tau ang la sihatang nabea." ⁴¹ Nahingnginna

yato sampulo pahsikolana ang senga', ya' tahpa sika keaha'mi pano di Yakobus anna Yohanes.

⁴² Ampo' sika natambai asang Puang Yesus anna naoaintee, "Ungnginsammia' umba noa to pa'pahenta yaling inde di lino ma'pahenta sitonda kamakahha'anna, anna ingkäna to kepangka' umpalao kakuasaanna sitonda kamasahhu'ang pano di petauanna. ⁴³ Ampo' daia' dio mala noa yaling di alla'-alla'mu. Menna ang pemala mendahi ang handang keangka' yaling di alla'mua' pahallu mendahi to pantahaiinna solana, ⁴⁴ anna menna-menna ang pemala mendahi tau ang handang dipa'käyyängngi pahallu mendahi sabua'mu. ⁴⁵ Aka' Kodi' inde Änä' to Lino sule mentama inde di lino, dä' la ditahiai, ampo' suleä' la mantahiai anna la umbehoä' sungnga'ku unsulängngi hupatau. ⁴⁶ Tahpana sika unngolai Yerikho, ya' ullambi'mi mesa to buta ang minge kapalau-lau doi' di behing lalang. Disanga ta Bartimeus aka' änä'na ta Timeus. ⁴⁷ Nahingnginna naoate, 'Ang liu dianto Puang Yesus to Nazaret,' ya' metambang naoatee, "O Puang Yesus, Peänä'anna Tomaraya Daud, kalemuiä' kasi!" ⁴⁸ Ya' sika nasängkäing yato tau mai'di, ampo' tuhtuang supu mekoha napekäyyängngi naoatee, "O Peänä'anna Daud, kalemuiä' kasi!" ⁴⁹ Ya' tohhong Puang Yesus, mane naoatee, "Tambaii mai." Sika natambaing,

naoaintee, "Kehongko' liuo! Laomo pano aka' natambaimo Puang Yesus." ⁵⁰ Inde to buta tahap umpentibeming kumbänna anna malai madihhi' mellao. Ya' ke'de'mi mane menandai pano di olona. ⁵¹ Ya' nakutanaing naoaintee, "Aka ang umpemala kubabeingko?" Mentimba'mi yato to buta, naoatee, "Pemalaä' paita, Tuang." ⁵² Naoamintee, "Laomo. Aka' umpetahpa'ä', ya' malamote' bono'." Donetoo bono' siang yato to buta anna malang paita. Puhai, ya' untindo'i Puang Yesus unngola lalang.

11 ¹ Tahpana la lambi'mi Puang Yesus anna pahsikolana dai' di Bohto Betfage anna Betania yaho di Tanete Zaitun sidungku' Yerusalem, ya' unsuong derua pahsikolana mendolu, ² naoaintee, "Pendolumokoa' dai' indo di bohto ang landa'. Ke lambi'mokoa' dai', ya' la unngitakoa' mesa änä' keledai ang tisangke' ang dake' aha napensakei tau. Buhkeii anna unghendengngingkä' yaho mai. ³ Anna ponna aha ang mangkutanaikoa', naoatee, 'Aka boi anna umbahaia'?' oaintee, 'Napahallu Puang, ampo' la baha' napasule siantee'.' " ⁴ Lambi'na dai', sika ullambi'mi mesa keledai tisangke' di olo baba dasang di behing lalang. Ya' tahap sika nabuhkeing. ⁵ Aha sangngaka-sangngaka tau ang ke'de' yaho mekutana, naoatee, "E, akana ullahpa'ia' ne keledai?" ⁶ Sika natimba'mi

naoatee, "Napahallu Puang, ampo' la nabaha siang are' sumule." Sika napabeing nabaha.

⁷ Tahpana lambi' naung di Puang Yesus, sika unngalai kaya'naii sallapi' anna naampi'ing yato keledai, mane nasakeii Puang Yesus. ⁸ Tandana umpakäyyäng Puang Yesus, donetoo mai'di tau unngalai kaya'na sallapi' anna naampa'i naung di lalang. Aha toe' ang unngampa' palapa mahäti' di tängngä lalang ang nabaha di hao mai di bela'. ⁹ Inggänna tau ang mangngita sika koha, naoatee, "Pudii sanganna Puang Alataala! La dibehe Inde ang nasuo Puang Alataala sule!

¹⁰ Dibehe Kapahentaanna Puang Alataala ang la sule, dianto kapahentaanna Peänä'anna Tomaraya Daud! Tapudii sanganna Puang Alataala, Dehata ang Handang Malängkä'!"

¹¹ Lambi'na dai' di Yerusalem, mentamang Puang Yesus di tähämpä' Dasang Ada'na Puang Alataala anna kanenne'-nenne'i yaling sämpäi'. Ampo' aka' la benging, ya' tahpa sumuleng le'ba' naung di Bohto Betania sibaha yato sampulo derua pahsikolana. ¹² Marondonnai yatoo, umpelleinna Betania sika ludai' di Yerusalem, manonong Puang Yesus. ¹³ Aha mesa poang ara ang naita kahao mahombo lala'na. Nalumbang pano anna naitai umbato ke ahai boana, ampo' lambi'na pano dai aha nalambi' aka-aka, supung lala'na, aka' inang tadiake' tempona la keboa.

¹⁴ Ma'karang Puang Yesus pano yato di poang kayu, naoatee, "Inang damo aha la keboa lambi' sapano-panona." Nahingngi toe' pahsikolana.

¹⁵ Pihsananna sika lambi'mi dai' di Yerusalem, mentama bumi di Dasang Ada'na Puang Alataala. Nahambaing Puang Yesus ingkäna tau ang ma'balu' di hao di tähämpä' Dasang Ada'na Puang Alataala. Anna umpentibeing yato mejana to pansambe doi'. Noa tunne' bangkunna yato to pa'balu' dangang-dangang napentibeing ¹⁶ anna dai umpabei yato ingkäna tau la umbaha aka-akanna mangngola di tähämpä' Dasang Ada'na Puang Alataala. ¹⁷ Puhaitoo, sika nasängkäing Puang Yesus, naoatee, "Aha tiuki' yaling di Suha' Masero ang naoatee 'Dasangku la disangai dasang ang la naongi tau ma'sambayang ang sule di hao mai di ingkäna bohto.' Ampo' umpadahirea' dio pembunianna to bokoti."

¹⁸ Kapala-kapala imang anna to pampakuhu ada' unghingngi didiona aka ang dahi. Dianto anna sika umpeängngi lalang anna malai umpatei Puang Yesus, aka' ma'kasuehe unngita yato tau tuhtuang umpehingngii pepakuhunna Puang Yesus. ¹⁹ Mahammona yatoo, inde Puang Yesus sibaha pahsikolana le'ba'mi naung sumule di Betania. ²⁰ Marondonnai di mebengngi' sika sumule bung ludai' di Yerusalem. Lella' mellao sika unngitang yato poang ara mabangi lambi'

naung di uhaka'na. ²¹ Nakalehaing ta Petrus yato aka ang puha nahingngi di pehengi lambi' unngoaintee Puang Yesus, "O Tuang, itare indo hipe poang ara ang puha untändoi: hehämmi!" ²² Naoante Puang Yesus, "Petahpa'ia' dai' di Puang Alataala! ²³ Kutula'ingkoa' setonganna ponna ma'sambayangkoa' anna malau, petahpa'itoo puhamokoa' nabea Puang Alataala yato ang umpalau. Hapanganna ke ahai tau ang umpa'karai tanete naoatee, 'Tiängkä'o tama di le'bo', 'ya' inang la dahi noa yatoo, ahsala' dai ma'derua inaha ampo' la napetahpa' si'da aka ang puha naoa. ²⁴ (11:23) ²⁵ Anna ponna ke ma'sambayangkoa' ampo' dasiang masannang inahammu pano di tau senga', ya' ampungngii dolu mane malai naampungngi toukoa' dio Ambemu ang yaho di suruka. ²⁶ [Anna noa toi ponna dao mangngampungngi, ya' datoete'ne' la naampungngi Ambemu ang yaho di suruka yato kasalaammu.] ²⁷ Sika lambi'mi dai' di Yerusalem. Tahpana yaho, ma'lao-laong Puang Yesus tama di tähämpä' Dasang Ada'na Puang Alataala. Suleng napellambi'i kapala-kapala imang, to pampakuhu ada' anna setobaha'ang. ²⁸ Sika mekutanang, naoatee, "Umba nakasulei ne kakuasaammu anna malao unghambai to pa'bulele yaling mai di Dasang Ada' di pehengi? Anna menna ang mampopa'kuasao?" ²⁹ Mentimba'mi

Puang Yesus pano diii naoaintee, "Aha touko mesa pekutanangku mating di dioa'. Ponna mala tahpa'a' pentimba'mu, mane kutimba'i pekutanammua' didiona menna ang mambeaä' kakuasaang umbabe ingkäna yatoo. ³⁰ Noa inde pekutanangku: Menna umbea kakuasaang pano di Yohanes to Pantero': Dehataraka, hupatauraka?" ³¹ Ingkäna yato kapala imang anna setobaha'ang situla'-tula' anna naoaitee, "Ponna taoa'te, 'Dehata mambea kakuasaang,' ya' la naoamingkea'totee, 'Ponna noa, ya' akana daia' ungnaku umpetahpa'?' ³² Ampo' dabure' huhu la dioate, 'Sule di kakuasaanna hupatau.' " (Aka' sika mahea' la nakeaha'i tau mai'di, aka' ingkäna tau ungnangka' Yohanes mesa nabi.) ³³ Dahi sika mentimba'mi pano di Puang Yesus naoatee, "Dai kiinsang kitimba'." Sika naoaminte Puang Yesus, "Ponna noa, ya' datoeto Ko kutula'ingkoa' didiona umba nakasulei kakuasaangu anna malaä' membabe noa."

12 ¹ Napahandu'mi Puang Yesus ma'tula' umpake pohapangang pano di kapala-kapala imang, to pampakuhu ada' Yahudi anna setobaha'ang. Naoatee, "Aha mesa tau ang umpapia bela' angkoro'. Nahala lipu', napapiaing bombeng ang la napampihsä'i angkoro' anna umpake'de' pa'hondaang malängkä'. Puhaitoo napopetesammi yato bela'na pano di

sangngaka-sangngaka to pantesang, mane le'ba'i pano di bohto senga'. ² "Tahpana lambi' tempo pantuhangang, yato puäng bela' unsuo mesa sabua'na pano di to pantesang la unnggala boa pinamulanna ang mendahi katahaanna. ³ Ampo' sika nasahka anna nasibamba-bambaii supu anna nasuoi sumule tomande', dai aha aka nabaha. ⁴ Pihsananna yato puäng bela' unsuo bumi sabua'na ang senga'. Lambi'na pano nabamba bumi yato to pantesang lambi' pehaha bää'na, mane napakasili-silii anna nahambaii yaling mai. ⁵ Yato puäng bela' unsuo bumi sabua'na ang senga'. Indee sika napatei. Tontong napanoa: aha ang sika nabamba, aha ang sika napatei. ⁶ Dahi dinoa mesarang supu tohho, diantoo änä'na ang napakamaya. Lambi' unsuo änä'na pano di to pantesang aka' napihki', naoatee, 'Umbato ke sika nakalaya'i nei'. ⁷ Ampo' tahpana sika unnggita yato änä' to pantesang, ya' sioa-oamintee, 'Diangnga'to indo ang la umpuängang inde bela' ke mateng ambena. Dahi tapateiia' anna malai kita'a' umpuängang inde bela'. ⁸ Nasahka inde änä' mane napateii anna bahkena napentibeing yaling mai di huäng bela'." ⁹ Mekutanang Puang Yesus, naoatee, "Dahi dinoa, akang la nababe yato puäng bela' pano di to pantesang? Tantunte' anna la panoi di bela'na anna umpatei asangngi yato ingkäna to pantesanna, mane

napapetesang salai yato bela'na pano di tau senga'. ¹⁰ Darakate' puha umbata ang yaling mai di Suha' Masero didioku naoatee, 'Batu ang puha natibei tukang, setonganna mendahi batu ang handang dipahallu. ¹¹ Dianto indee pembabena Puang Alataala ang takapusa'ia' mahasanna.' "

¹² Nahingnginna yatoo ingkäna kapala-kapala imang, to pampakuhu ada' anna setobaha'ang, tahpa sika umpeäng lalang anna malai unsahka Puang Yesus, aka' sika nainsang naoate kalaenaii ang napahoai pohapanganna, ampo' mahea' pano di tau mai'di lambi' sika le'ba' umpellei tomande' Puang Yesus. ¹³ Suleng sangngaka-sangngaka to Farisi sibaha sangngaka-sangngaka änä' buana Tomaraya Herodes umpellambi'i Puang Yesus. Sika nasuo pongkahana mekutana anna malai pentimba'na Puang Yesus umbali-bali to ma'pahenta. ¹⁴ Nase'de', naoatee, "O Tuang, kiinsang dio mesa to maroho inaha anna dao aha mahea' pano di tau senga' moinnakatoo ang dipakeangka'. Dao aha umpasisenga'-senga' tau, ampo' mampakuhuo sitonda katahpa'ang didiona lalang ang nakärä'i Puang Alataala. La malaraka la tabaya'a' sima pano di to ma'pahentana Kaisar, daraka? ¹⁵ Pahallu la tabaya'a' daraka?" Ampo' nainsang Puang Yesus kakalasiannaii. Natimba'mi naoatee, "Akaboi anna sulekoa' unsändä'ia'? Bahai mai mesa

doi' bahsi anna malai kuita." ¹⁶ Sika nabeang pano mesa doi' bahsi. Nakutanaing Puang Yesus naoatee, "Menna inde kekambara' anna menna kesanga?" Sika natimba'mi naoatee, "Kaisar." ¹⁷ Naoamintee Puang Yesus, "Dahi ponna noa, ya' beaia' pano di to ma'pahenta Kaisar aka ang la pahallu umbea anna beaia' pano di Puang Alataala aka ang la pahallu umbea." Sika pusa' asammi tahpana nahingngi. ¹⁸ Pihsang tempo suleing sangngaka-sangngaka to Saduki ullumba Puang Yesus. (Inde mai tau dai sika napetahpa' la aha katuhuang sumule di hoi' mai di kamateang.) ¹⁹ Sika mekutanang naoatee, "O Tuang, puha nauki' Musa inde pahenta pano di kita': Ponna aha mesa muane ang mate dake' hali keänä' bahinena, ampo' ahake' ullu'na yato muane, pahallu la umpobahine sala inde bahinena ullu'na ang mate anna malai aha peänä'anna yato to mate. ²⁰ Noa indee: Dolu aha pitu to siullu'. Yato ang ulua kebahine, ampo' mate di tempona dake' keänä'. ²¹ Dahi yato bahinena napobahine sala ullu'na ang kaderuanna anna malai umpaaha peänä'ang pano di kakana ang puha mate. Ampo' yato ullu'na mate toe' dai hali keänä'. Napobahine bumi ullu'na ang katallunna ampo' noa toe', ²² lambi' yato ullu'na ang kapitunna noa asang, mate dai aha änä'na. Katämpä'anna mate toe' yato bahine. ²³ Dahi

ponna ke tuhong sumule to mate di hoi' mai di kamateang, ya' mennang kahang di alla'na yato pitu to siullu' ang la mendahi muanena yato bahine? Aka' puha asammi umpomuane yato pitu to siullu'." ²⁴ Natimba'mi Puang Yesus, naoatee, "Inang sala pähängkoa'. Aka' daia' ungningsang ihsi Suha' Masero anna kakuasaanna Puang Alataala. ²⁵ Noarea'te' indee: ponna lambi'mi tempona katuhoanna sumule to mate di hoi' mai di kamateang, ya' dante' la aha tau ang dipakabeng. Ampo' katuhoanna hupatau la sinnoang katuhoanna malaeka' yaho di suruka, tala kebahine, tala kemuane. ²⁶ Anna didiona umpatuho sumule to mate, kuinsammi puha umbataa' yaling di suha'na Musa, naonge ma'tula'i Puang Alataala pano di Musa yaling mai di alla' lohpo ang lella' puhpu sinnoa api. Naoaintee, 'Kodi'mito indee Dehata ang napenombai Abraham, Ishak anna Yakub.' ²⁷ Donetoo Abraham, Ishak anna Yakub inang puhang mate, ampo' naangka' tuhoke' Puang Alataala. Aka' tadiaete' to mate ang umpenombai Puang Alataala ampo' to tuhoetee'. Inang dioa' nee sähsä' lalangkoa'." ²⁸ Nahingnginna yatoo, aha mesa to pampakuhu ada' umpellambi'ing Puang Yesus aka' nahingngi pentimba'na Puang Yesus pano di to Saduki tahpa' si'da. Mekutanang pano di Puang Yesus, naoatee, "O Tuang, ang

umba kahang pahenta ang handang pahallu
 yaling di Atohana Musa?" ²⁹ Natimba'mi
 Puang Yesus naoatee, "Pahenta ang handang
 pahallu diantoo: 'O to Israel, pehingngiia!
 Dehatantaa' mesa supu, dianto Puang Alataala.
³⁰ Kalemuikea' Puang Alataala Dehata ang
 umpenombai, penumpuii yaling di inahammu,
 yaling di pihki'mu, yaling di pembabemu anna
 yaling di kamatohoammu.' ³¹ Anna pahenta
 kaderuanna ang pahallu diantoo: 'Kalemuikea'
 para-parammu hupatau sinnoa unglalemuikea'
 kalaemu.' Dai aha pahenta senga' ang pahallu
 puha nei' supung inde derua." ³² Ma'karang
 inde to pampakuhu ada' pano di Puang Yesus
 naoatee, "Tahpa' liu ne tula'mu Tuang. Inang
 mesa supu Dehata, dai aha senga'na supung
 Puang Alataala. ³³ Anna inang pahallu la
 unglalemuiingkea' Puang Alataala umpakalebu
 bätäng sungnga'ta anna bätäng kalaeta anna
 para-paranta hupatau sinnoa unglalemuiingkea'
 kalaeta toboua' kita'. Mahasa puha nei' andana
 ingkäna petunu ang dipopenomba dai' di
 Puang Alataala." ³⁴ Nahingngi inde tula'na
 to pampakuhu ada' Puang Yesus mahasa liu,
 naoamintee, "Sai'di'kangko anna mendahimo
 to pentindo'na Puang Alataala." Ya' daliung aha
 moi mesa tau la bahani la napekutana salaing.
³⁵ Temponang dinao Puang Yesus mekutana.

Lella' mampakuhu yaling di tähämpä' Dasang Ada'na Puang Alataala, mekutana naoatee, "Aka boi anna naoaite to pampakuhu ada', 'To Dilanti' la Mepasalama' dianto peänä'anna Tomaraya Daud?' ³⁶ Aka' Inaha Masero ang umpatuhoi Tomaraya Daud aka ang la nauki' diantoo: Puang Alataala ma'kara pano di Dehatangku naoaintee, 'Ohko'o di hao di tando kuanangku, lambi' ingkäna balimmu kusuo asang malimuntu' di olomu.' ³⁷ Dahi ponna ke di mendehatannai To Dilanti' la Mepasalama' nasangai Tomaraya Daud, 'Dehatanna,' ampo' mala toi ke di mentolinonai 'peänä'annaetee'." Yato tau mai'di ang manghingngi pihsa' masannang liu lambi' pemalake' nahingngi. ³⁸ Yaling di pepakuhunna Puang Yesus naoate, "Madakakoa' pano di to pampakuhu ada' ang pemala liu dipakeangka', sinnoanna umpake kaya' ang handang kalambe' anna malai dinenne'i lolo. Noa toi sika nakärä'i liu ponna natabe'ii ingkäna tau di hao di pasa'. ³⁹ Ponna ke maoui ma'sambayang si umpeäng ohko'ang ang handang mahasa, bahtu' ke ahai pa'rame-rameang si nakärä'i mohko' di hao di ongeang ang dipasadiaing to dipakeangka'. ⁴⁰ Sika umbulitu' balu bahine lambi' nahampa'i aka-akanna. Si ma'sambayang kalambe' aka' pemala dioaintee, 'Ei, meimäng si'da-si'da!' Dia asammito indee ang la untahimbo tahungkung

ang handang matingngi ke nahohto'mi Puang Alataala ke lambi'mi tempona." ⁴¹ Pihsang tempo mohko' Puang Yesus di behinna pahti derema ang di behing baba yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala. Menge mohko' unnenne'-nenne'i tau mai'di ang menge umpatama derema yato di pahti. Mai'di to makaka mampatama mai'di doi'. ⁴² Suleng mesa balu bahine ang memase-mase anna umpatamai derua doi' bahsi, dianto doi' ang handang sai'di'. ⁴³ Naitanna Puang Yesus, ya' untambaing pahsikolana anna naoaintee, "Kutula'ingkoa' setonganna inde deremana balu bahine keangka' puha nei' andana deremana ne pano to makaka. ⁴⁴ Aka' ne pano to makaka umpoderema nei' la'bi katomakakaanna, ampo' indene' kasi to pemase-mase ulluhpe' nei' doi'na napoderema ang setonganna la napotuhu.

13 ¹ Naonge Puang Yesus sibaha pahsikolana umpelleii Dasang Ada'na Puang Alataala, naoaminte mesa pahsikolana, "O Tuang, itare indee! Matoto' liu inde inni' batunna. Inang mahasannae' tora', i?" ² Natimba'mi Puang Yesus, naoatee, "Ungngitangnga'tee' maleke si'da-si'da anna matoto'. Kutula'mingkoa'te' dinoa, indo batu ang unngitaa' sipapa'-papa' manahpa daete' la noa lolo; ingkäna indoo la titale-tale asang ke dako'mi." ³ Pihsananna maong bete' Puang Yesus di Tanete Zaitun anna

mohko'i yaho sipandipe Dasang Ada'na Puang Alataala. Suleng napellambi'i Petrus, Yakobus, Yohanes anna Andreas anna sika mekutanai akinna dai aha tau senga' manghingngi.

⁴ Naoatee, "Tula'ing kang, pihhang ne la dahii ang untula', anna umba noa tanda-tandana ke la dahing nee?" ⁵ Sika napa'karaing Puang Yesus, naoaintee, "Madaka lolokoa' andana napasähsä' lalangkoa' tau senga'. ⁶ Aka' mai'di tau la kende' umpake sangangu anna naoaitee, 'Kodi'mito indee ang unngempeia!' lambi' la mai'di tau napasähsä' lalang. ⁷ Anna ponna unghingngia' kaheba didiona to sitolla', bahtu' moi unghingngia' oninna, ya' dako' la pahallu mahea'. Aka' ingkäna yatoo inang pahallu la dahi ampo' tadiake' tempona la tallang lino.

⁸ Bohto ang mesa la kende' umbali bohto senga', anna katomarayaang ang mesa la kende' umbali katomarayaang senga'. La aha lino' käyyäng di umba-umba naongi. Noa tunne' la kende' kabuhohangang. Ampo' ingkäna yato kadahiang, mane pampahandu'annaete' kamadahhaang unngoloi lino bakahu, sinnoa mesa bahine ang mapi'di' aka' keänä'.

⁹ Ampo' dioa' indee pahallu madaka, aka' la dibehokoa' pano di to panghohto' anna dipohetongkoa' yaling di pa'sambayangang. Anna la napapengngolo toukoa'ne' pano di to pa'kuasa

anna tomaraya aka' mampetahpa'koa' mai di Kodi', lambi' sika la unghingngi kasa'biammu didiona Kalaeku. ¹⁰ Ampo' Kaheba Mapia didiona Kapahentaanna Puang Alataala la dipepainsangnging pano di ingkäna bohto di lino akinna la tallang lino. ¹¹ Anna ponna la dibahamokoa' pano di olona to ma'kuasa, dako' pahallu bata-bata didiona aka ang la untula'. Ampo' ke la lambi'mi tempona ma'tula'koa', tula' tomande'i aka ang yaling di pihki'mu, aka' ponna ke ma'tula'koa', tadia pihki'mu ampo' Inaha Masero ang mamposolaikoa'. ¹² La aha tau napapepatei ullu'na aka' natindo'ä'. Noa tunne' la aha to baha' la umpapepatei änä'na. Anna la aha änä' la umbali-bali to baha'na lambi' la napebeaing dipatei. ¹³ Inang mai'di tau la mangkahi'di'koa' aka' untindo'ä'. Ampo' menna ang la tontong mampetahpa' lambi' kapuhaanna yato kamadahhaang inang la salama'. ¹⁴ La ungnitakoa' 'yato ang si pakarakeang anna ang mekärähko'i si'da-si'da' ke'de' di ongeang ang dai mala naongei. (Ingkäna tau ang la mambata pahallu la napihki' liu aka yato bahtuanna.) Donetoo ingkäna tau ang aha dinne di Yudea pahallu la malai siang dai' di bohto mahulla-hulla anna dai dipatei. ¹⁵ Tau ang sipatu yaling di aneang dasanna dang aha tempona la tamake' di huäng dasanna ungnjala

aka-akanna. ¹⁶ Anna tau ang di hao di bela'na datunne' aha tempona la sumuleke' pano di dasanna ungnala pakeanna. ¹⁷ Donetoo la madahha si'da-si'da nasa'ding to dipoindo ang sipatu menge kehähtäng, noa tunne' ang keänä'-änä' maleake'. ¹⁸ Pa'sambayangkoa' anna malai indee dai la dahi di uhangngallo. ¹⁹ Aka' donetoo la dahi kamasuhsaang ang dai aha mantondong, ang dake' aha dahi mengkalao naonge Puang Alataala umpadahii inde lino lambi' dinoa anna dang la aha dahi sala sumule. ²⁰ Ponna ke dai napakapo'de' yato tempo Puang Alataala, inang dai aha tau ang la tuho. Ampo' la napakapo'de' aka' ungakemui petauanna, dianto tau ang napillei. ²¹ Ke donetoo ponna aha tau mangngoingkoa'tee, 'Itare, inderanne' dinne To Dilanti' la Mepasalama', 'bahtu' naoatee, 'Indoranne' di hao,' daa umpetahpa'i yatoo. ²² Aka' mai'di la sule ang unsanga kalaena: 'To Dilanti' la Mepasalama'' ampo' setonganna tadiaetee'. Anna la aha toe' ang unsanga kalaena: 'nabi' ampo' setonganna tadiaetee'. La umpapia ang mepusa'-pusa' anna malai disanga si'da 'to pepasalama'' bahtu' 'nabinna Dehata,' ampo' pahtuyunna la umbulitu' hupatau, moi petauanna Puang Alataala. ²³ Dahi patama si'da-si'daia' di inahammu, aka' kutula' lohpo'mingkoa'te' indee aka ang la dahi dako'. ²⁴ Ke puhang yatoo

tempona kamasuhsang, 'La malillimmi kalane aka' dang la aha pesilona mata allo anna bulang. ²⁵ Inγκännä bintäng la manahoi yaho mai di langi' anna ingκännä kakuasaang ang aha yaho di langi' la sisähä'-sähä'.²⁶ Donento yatoo ingκännä tau la naitää' Kodi' inde Änä' to Lino sule yaling di alla'-alla'na salehu' sitonda kakuasaang käyyäng anna kamatandeang. ²⁷ Pihsananna Kodi' inde Änä' to Lino la unsuoä' ingκännä malaeka'ku unghimpung samai petauangku di umba-umba naongei di lino, mengkalao di pote'na langi' ang tando tama lambi' sau di pote'na langi' ang tando sau. ²⁸ Alai mesa pohapangang pano di poang ara. Monna yato tangkena mamata anna malunä' anna napahandu'mi mentahe', bahtuanna dang masae anna la kulla' bantimmi. ²⁹ Noa tunto nei', ponna ungnitamokoa' tanda-tanda ang puha kupakalesoingkoa' langngena', la ungningsammi unngoatee marungku'mi tempona kasuleangku. ³⁰ Kutula'ingkoa' setonganna ingκännä tau ang tuho tempo dinoa inang dake' la hopu asang akinna dake' dahi ingκännä inde aka ang mane kutula'. ³¹ Langi' anna lino la tallang, ampo' ingκännä aka ang kutula' la tontong lolo nei' lambi' sapano-panona. ³² Didiona pihhang la dahii ingκännä yatoo, dai aha mesa tau ang mala mangnginsang. Moi ingκännä malaeka' yaho di suruka, moi Kodi' inde Änä', datuke' Ko

kuinsang. Supung Ambeku ang mangnginsang.

³³ Dahi madakakoa' aka' daia' ungningsang di pihhang tempona sule. ³⁴ Kasuleangku sihapang mesa tau ang le'ba' pano di bohto ang makahao.

Umpakuasa sabua'na la undakai dasang anna umpahenta to pandaka baba, aka' dai diinsang tempona la sumule yato puäng dasang. ³⁵ Umbai la sule di maloe, ke dai di tängngä bengi, bahtu' mebuhka' baya, bahtu' di dai'-dai' allo; ya' dai diinsang tehte'na. Madakakoa' anna malai ke pihsa' sule tomande'ä' dakoa' hahe kulambi'.

³⁶ (13:35) ³⁷ Aka ang puha kuoainkkoa', la kua toing nei' pano di ingkäna hupatau, diantoo: madaka lolokoa'!"

14 ¹ Dongngalloke' mane temponai pa'rame-rameang Paskana to Yahudi anna pa'rame-rameang Ungngande Roti ang Dai Keragi. Kapala-kapala imang anna to pampakuhu ada' minge umpeäng lalang ang situhu' pihki' karakenaii, umba la napanoa unsahka Puang Yesus anna malai ditahungkung mate. ² Ampo' sika naoatee, "Dai mala disahka di tempona pa'rame-rameang aka' umbai la umpasiba'di-ba'di tau mai'di." ³ Donetoo Puang Yesus di hoi' di Betania di dasanna ta Simon ang puha bosi lollo'na. Lella' mande suleng mesa bahine umbaha mesa buli-buli maleke ang keihsi minnä'-minnä' bomammi' ang masu'li' allinna.

Mane natolloi mapia-pia dai' di bää'na Puang Yesus. ⁴ Aha sangngaka tau keaha' sipa'karakara, naoatee, "Akakae' indo kunanna anna ungakaleäng-leängngii yato minnä'?" ⁵ Aka' ke la nabaluitoo umbai la sahtaung nasaho mesa tau allinna! Anna noa toi ke dibalu'i, ya' inde allinna mala disusaing pano di to pemase-mase." Mane sika ungkeaha'i yato bahine. ⁶ Ampo' ma'kara Puang Yesus, naoatee, "Akana unsuhsairakoa' dio inde bahine? Aka' inde ang nababe mapia liu toe' pano di Kalaeku. ⁷ To pemase-mase nei' dakoa' lengka' la sibaha lolo, lambi' mala ungakalemui ke unngakuia', ampo' Kodi' daingkea' la sibaha lolo. ⁸ Inde bahine umbabe aka ang la mala napapia. Dianto untollo lohpo' minnä' bomammi' pano di Kalaeku, bahtuanna napasadiaä' la diku'bu'. ⁹ Kutula'ingkoa' setonganna diamoto ang naongei dipepainsangnging Kaheba Mapianna Puang Alataala yaling di lino indee, ya' dia tuntone' la dipantula'i inde aka ang puha nababe bahine anna dikalehai loloi." ¹⁰ Pihsananna le'ba'mi ta Yudas Iskariot, mesa tunne' pahsikolana ang sampulo derua, pano di kapala-kapala imang, pahtuyunna la umbulitu' Puang Yesus. ¹¹ Tahpana sika nahingngi pahtuyunna, sika kahsi liung lambi' ma'dandi la nabea doi'. Napahandu' siang inde ta Yudas semata umpeäng lalang ang la naonge umbeho Puang Yesus pano diiii. ¹² Lambi'mi

allo pampahandu'anna pa'rame-rameang 'Roti Takeragi.' Donetoo tau si untunu änä' domba, aka' la umpakahoa' Paska. Ya' mekutanang pahsikolana pano di Puang Yesus, naoatee, "Umba naongi ongeang ang unγκärä'i ang la taongi' umpaaha pa'rame-rameang Paska? Tuhoingkang anna maoang kipasadia ang la dipake." ¹³ Unsuong derua pahsikolana anna napasangngi naoantee, "Laomokoa' dai' di Yerusalem. Yaho la sitammukoa' mesa muane sule tumimba. Tindo'i yato tau lambi' tama di dasang ang la napentamai, ¹⁴ anna unγκoointee yato puäng dasang, 'Nakutanaio Tuangkuhu didiona umba are' ongeang ang la naonge unγκande andeang pa'rame-rameang Paska sibaha pahsikolana.' ¹⁵ Yato puäng dasang la natuhoingkoa' mesa tambing malua' yaho di loteng ang toka asammi yaho ingkäna pangkahka' ang la dipahallu. Diangnga'to ang la unγκonge umpatoka ang la taandea'." ¹⁶ Le'ba'mi yato to deruai dai'. Tahpana yaho, nalambi' si'dang yato aka ang puha naoaing Puang Yesus. Ya' sika napasadiang ang sika napahallu ma'rame-rame. ¹⁷ Benginna yato, dai'mi inde Puang Yesus sibaha yato sampulo derua pahsikolana. ¹⁸ Tahpana sika lella' mande, ma'karang Puang Yesus, naoatee, "Kutula'ingkoa' setongannaaha mesa di

alla'mua', ang lella' mande sibahaingke,
 ang la mambalu'ä' dako' pano di tau ang la
 mampateiä'." ¹⁹ Sika nahingnginna yatoo,
 sika mapi'di' liung inahanna lambi' mekutana
 simesa-mesang naoatee, "Tadiane' kodi' ne
 ang ungnogoing?" ²⁰ Natimba'mi Puang Yesus
 naoatee, "Inang ahanna mesa di ingkämmua'
 ang tapansolaiingnga' untomme' roti naung
 inde di piring. ²¹ Inang la materä'tee', Kodi' inde
 Änä' to Lino, situhu' aka ang tiuki' yaling di
 Suha' Masero, ampo' la tilakane' yato tau ang
 mambalu'ä'. Malae' ke la danne' dipadahi tama
 di lino indee yato tau ang noa." ²² Mengeke'
 sika mande, ya' ungnalang roti Puang Yesus
 anna umpalau'i behe dai' di Puang Alataala
 anna umbika-bikai yato roti, mane nasusai
 pano di pahsikolana anna naoaitee, "Alai indee,
 dianto inde bätäng kalaeku." ²³ Puhai yatoo,
 ya' ungnala bung enu'ang ang keihsi angkoro'
 anna umpalau'i behe dai' di Puang Alataala,
 mane nabeai pano diii, naenu' nasibala'-bala'i.
²⁴ Ma'karang Puang Yesus, naoatee, "Inde
 angkoro' dianto hahaku ang napake Puang
 Alataala umpasundung pa'dandianna. Inde
 hahaku la titollo unsulängngi ingkäanna tau ang
 mampetahpa'. ²⁵ Kutula'ingkoa' setonganna
 dang aha la kuenu' sala angkoro'. Diake' kuenu'
 salai ke ungnenu'ä' angkoro' bakahu yaling di

Kapahentaanna Puang Alataala." ²⁶ Puhanna Puang Yesus sibaha pahsikolana umpenanii mesa penaniang pampudiang, ya' sika le'ba'mi bete' di Tanete Zaitun. ²⁷ Ma'tula'mi Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Dangnga' la aha kapampetahpa'ammu, aka' yaling di Suha' Masero aha tiuki' tula'na Puang Alataala ang naoatee, 'Yato to pangkambi' la kupatei, lambi' ingkäna yato domba ang nakambi' la le'ba'i sisähä'-sähä'." ²⁸ Ampo' ponna ke tuhomä sumule dako', ya' la kupendoluirakoa'tee' lambi' naung di Galilea." ²⁹ Mentimba'mi Petrus naoatee, "Moinnakato ingkäna inde mai solaku la pa'da asang kapampetahpa'anna, ampo' inang daeto ko la pa'da kapampetahpa'angku mating." ³⁰ Naoaminte Puang Yesus, "Kutula'ingko setonganna bengi dinoa dolunna mane' mentuhturuu' kapendoanna, inang puhamä umbahoi pentallung." ³¹ Mentimba'mi Petrus naoatee, "Moinnakato anna la mate touä' kodi' sibahaingke, inang daete' aha lalang la kubahoio." Ingkäna yato pahsikolana ang senga' ma'tula' toe' noa. ³² Lambi'mi Puang Yesus sibaha pahsikolana bete' di mesa ongeang ang disanga Getsemani. Ya' ma'karang Puang Yesus pano diii naoatee, "Ohko'mokoa' done indee aka' la ma'sambayangkä'." ³³ Umposolang Petrus, Yakobus anna Yohanes mao sibaha. Ya'

unsa'dimmi kamasuhsaang inde Puang Yesus
 anna datung hapa' inahanna. ³⁴ Ungngoaminte
 yatoii, "Masuhsa liu inahangku dinoa, sinnoa yato
 ang la mate kusa'ding. Tohhomokoa' dinne anna
 madakakoa'." ³⁵ Ya' le'ba'mi sau-sau sai'di' Puang
 Yesus, mane mengkuntu'i ma'sambayang. Yaling
 di sambayanna napalau ke malai dai naolai yato
 kamadahhaang, ³⁶ naoatee, "O Ambe', Ambeku,
 dai aha mesa ang tala mala umpadahi. Ke la malai
 anna umpakahaoingkä' inde kamadahhaang di
 hao mai di Kalaeku; ampo' tadia pangngelo'ku
 la dahi, supung pangngelo'mu ang la dahi."
³⁷ Puhanna yatoo, sumuleng Puang Yesus
 umpellambi'i yato tallu pahsikolana ang lella'
 hahe. Ma'karang pano di Simon Petrus, naoatee,
 "Haherakako nee Simon? Daraka dio untähäng
 moi poro santehte' madaka? ³⁸ Madakakoa'
 anna pa'sambayangkoa' anna malai tähäng
 kapampetahpa'ammu ke disändä'i. Kuinsang
 inang pemalakoa' mepaihang, ampo' dasiang
 mala aka' inang noa tubunne' sipa'na hupatau
 malamma." ³⁹ Le'ba' bumi do ma'sambayang
 inde Puang Yesus umpalau bou yato ang puha
 nasambayangngi langngena'. ⁴⁰ Puhai, sumule
 bumi umpellambi'i yato tallu pahsikolana. Ampo'
 yato pahsikolana hahe bou nalambi' aka' situndu
 liung. Lambi' dai sika nainsang aka la naoa pano
 di Puang Yesus. ⁴¹ Puhanna ma'sambayang

kapentallunna, sumule bumi anna ma'kara boi, naoatee, "Akana mohaha-haha lolorakoa' dio? Itai, la lambi'mi tempona Kodi', inde Änä' to Lino, la dibeho pano di tau ang umpa'bali Puang Alataala. ⁴² Ke'de'mokoa'! Suleng yato tau ang la mambehoä'. Maimokoa' talao tapellambi'i." ⁴³ Donetoo, mengeke' ma'kara Puang Yesus, suleng yato ta Yudas sibaha sangkombongang käyyäng tau ang nasuo kapala-kapala imang, to pampakuhu ada' anna setobaha'ang: aha ang umbaha pa'dang, aha ang umbaha sumämbu. (Inde Yudas mesa di alla'na sampulo derua pahsikolana Puang Yesus.) ⁴⁴ Yato ta Yudas inang puhang umbea tanda pano di tau ang nasibahaing naoaintee, "Diamoto tau ang kuurung dako', ya' dianto ang la unsahkaa'!" ⁴⁵ Umpellambi'i siang Puang Yesus inde ta Yudas anna naoaitee, "O Tuang!" mane naurungngi. ⁴⁶ Ya' tahpa sika pano siang yato tau mai'di ang nasibahaing unsahka Puang Yesus anna nasahkai. ⁴⁷ Aha mesa di alla'na pahsikolana ang unsintä' pa'danna, mane natepä'ing talinganna mesa sabua'na handang pongkahana imang. ⁴⁸ Ma'karang Puang Yesus, naoatee, "To pabokorakakä' indee anna sulekoa' umpesele'ingkä' anna umbaha sumämbu la unsahkää'? ⁴⁹ Allo-allo si mampakuhuä' di hipe di Dasang Ada'na Puang Alataala di tingngayomua', ampo' akana dä' unsahka? Ampo' inang la

noaete' anna malai situhu' aka ang diuki' yaling di Suha' Masero." ⁵⁰ Inγκännä yato to pentindo'na sika lumpa' umpellei Puang Yesus. ⁵¹ Donetoo aha mesa änä' muane ang mekundai supu handu' umpentindo'i Puang Yesus. Pemala la sika nasahka yato tau, ampo' supung mala nahondongngi handu'na, ⁵² lambi' le'ba' ma'lumpa'-lumpa' mohobeläng. ⁵³ Puang Yesus dibaha bete' di dasanna handang pongkahana imang. Di hipe aha ingkännä kapala-kapala imang, to pampakuhu ada' anna setobaha'ang tihimpung. ⁵⁴ Yato Petrus mentindo' malamba' di kebo'na Puang Yesus lambi' mentama di tähämpä' dasanna handang pongkahana imang. Mohko'mi yaling sibaha to pandaka dasang mamindu di behing api. ⁵⁵ Inγκännä kapala imang anna to Mahkeada' Yahudi umpeäng si'da-si'da lalang anna malai ullambi' mesa tau ang la mala untula' didiona aka ang hali nababe Puang Yesus anna malai ditahungkung mate. Ampo' dasiang mala nalambi' sa'bi ang maleso; ⁵⁶ ingkännä ang nalambi' dai sinnoa-noa pansa'biinna. ⁵⁷ Aha sangngaka to pansa'bii ang mangngoatee, ⁵⁸ "Puha kihingngi inde tau ma'kara la untalei are' Dasang Ada'na Puang Alataala ang napapia hupatau, mane la napake'de' salai are' ang tadia pambabena hupatau yaling di tallu allona." ⁵⁹ Ampo' moi indee pansa'biinna dinoa sisala-sala

tula' toi. ⁶⁰ Ke'de'mi yato handang pongkahana imang di olona to Mahkeada' anna ma'karai pano di Puang Yesus naoatee, "Ahanaraka inang dai unngaku untimba'i inde mai petanda'na tau ang natanda'ingko?" ⁶¹ Ampo' mahta-mahta supu Puang Yesus; dai aha natimba'i. Mekutana sala bumi yato handang pongkahana imang, naoatee, "Diongka ne To Dilanti' la Mepasalama', dianto Änä'na Puang Alataala?" ⁶² Natimba'mi Puang Yesus, naoatee, "Io, Kodi'mito indee. Ampo' kutula'ingkoa': la aha tempona la unngitakoa' Kodi' inde Änä' to Lino mohko' yaho di ongeang kakeangka'ang, tando kuananna Puang Alataala ang handang ma'kuasa, anna la suleä' yaho mai di langi' di hahona salehu'." ⁶³ Nahingnginna yatoo keaha' liung yato handang pongkahana imang lambi' unseu'-seu' kaya'na anna naoatee, "Dante' tau pahallu umpeäng sala to pansa'bii. ⁶⁴ Aka' unghingngingnga'ne' tula'na: unngangka' kalaena, pemala sinnoa Puang Alataala! Umbaa' dio noa kabohtuammu?" Sika kohang, naoatee, "Tapateiia'!" ⁶⁵ Natingkurui siang anna nasampungngi matanna, mane nadangku'i sibaha naoatee, "Lähpä'ii: menna ang mandangku'o?" Pano tunne' yato to pandaka padangku'. ⁶⁶ Yalingke' Puang Yesus di To Mahkeada'. Donetoo inde Petrus yalingke' di tähämpä'. Suleng mesa änä' bahine, sabua'na

handang pongkahana imang. ⁶⁷ Ungngitang ta Petrus mamindu, napamapekaleso lindona anna naoaintee, "Darakae' dio tung dio nee ang si nasibahaing Yesus to Nazaret?" ⁶⁸ Ampo' nabahoi, naoatee, "Daeto ko kuinsang aka ne ang unngoing." Mane mendendei pano di baba hala. [Donetoo mentuhturuu'mi mane'.] ⁶⁹ Ungngita sala bumi Petrus yato bahine, ma'karang pano di tau senga' ang sidungku' baba, naoatee, "Inang diante' indee mesa solana yatoii!" ⁷⁰ Naoate, "Kodi'? Akana la ahae'?" Dai masae sika ma'karang yatoii pano di Petrus, naoatee, "Damong umpa'baho. Inang dionnang mesa, aka' to Galileo!" ⁷¹ Naoantee, "Naitaä' ko Dehata, ke la kodi'i! Dai ne kuinsang tau ang unngoingnga'!" ⁷² Tahpa mentuhturuu' bumi mane' kapendoanna. Ya' nakalehaing Petrus yato ang puha naoaing Puang Yesus, naoatee, "Dolunna la mentuhturuu' mane' kapendoanna, la umbahoiä' pentallung." Musemmi Petrus kasungngu'-sungngu'.

15 ¹ Mebengngi'-bengngi' ma'himpung sämpäi' ingkäna To Mahkeada' Yahudi, diantoo: kapala-kapala imang, to pampakuhu ada' anna setobaha'ang. Sika nabohtu la umpungo Puang Yesus anna nabahai pano di Tuambahsa' Pilatus. ² Lambi' pano nakutanaing Pilatus, naoaintee, "Dionгка ne tomarayanna

to Yahudi?" Natimba'mi Puang Yesus, naoatee, "Noanto ne ang untula'." ³ Kapala-kapala imang mangngoatee, "Mai'di pembabena ang tanoa ne tau, tahuu liu ang nababe." ⁴ Mekutana sala bumi ta Pilatus, naoatee, "Daraka la unngaku mentimba'? Hingngike' mai'di liu aka ang natanda'ingko!" ⁵ Ampo' dai aha aka natimba'ing Puang Yesus. Dianto anna pusa'i Pilatus. ⁶ Suleng tau mai'di anna napalau ke malai dinoa dituhu'i kabiasaang dianto: pihsang sahtaung di tempona pa'rame-rameang mala dilahpa' mesa tau yaling mai di tahungkung situhu' pampalaunna tau mai'di. Donetoo aha mesa tau ang disanga ta Barabas ditahungkung sibaha sangngaka-sangngaka solana ang papateang naonge ahai kaha-kaha ullabang to pa'pahenta. ⁷ (15:6) ⁸ (15:6) ⁹ Mekutanang Pilatus, naoatee, "Oa' to Yahudi, la unngakurakaa' ke kulahpa'ingkoa' inde Yesus, tomarayammu?" ¹⁰ Aka' inang nainsang naoatee inde kapala-kapala imang umbeho pano Puang Yesus aka' nakasuehe. ¹¹ Ampo' yato kapala-kapala imang unse'de' tau mai'di anna malai umpalau Barabas ang la dilahpa'. ¹² Mekutana sala bumi pano di tau mai'di, naoatee, "Ponna ke noai nee, ya' aka la kubabeing pano yato di tau ang unngoaingnga'tee: Tomarayanna to Yahudi?" ¹³ Sika kohang naoatee, "Pateiia'! Toke'ia'!

Entengngia' teyyena!" ¹⁴ Sika nakutanai sala bumi Pilatus, naoatee, "Ampo' kakarakeang aka ang puha nababe?" Ampo' tuhtuang mekoha, naoatee, "Pateirea'! Toke'ia'!" ¹⁵ Inde Pilatus pemala umpamasannang yato inahanna tau mai'di, dianto anna nalahpa'ing ta Barabas. Mane unsuoi tau umpohetong Puang Yesus, mane nabahai do la natoke' dai' di kayu sitambeng. ¹⁶ Nabahang tantara inde Puang Yesus tama di kanto' poropensi mane untambai asangngi solana tihimpung. ¹⁷ Sika napakainu'-inu' sibaha napakauho-uho. Umpakei Puang Yesus kaya' ang sinnoa hupanna ang si napake tomaraya anna umpapaii songko' kedui mane nasongko'ing. ¹⁸ Puhaitoo, kamba' natabe'ing malimuntu' naoatee, "Tabe', Tomarayanna to Yahudi." Pihsananna sika unngalang huntung anna napa'lengko'-lengko'i bää'na, mane napa'tingkuru-kuruii. ¹⁹ (15:18) ²⁰ Puhanna sika napakainu'-inu', ya' sika naalaing sumule yato kaya' malahtu ang sika napapakeiing anna nabala'i sumule yato ang inang kaya'na toboe'. Mane nabahai sohong aka' la ditoke' dai' di kayu sitambeng. ²¹ Di hao di tängngä lalang sitammu mesa tau ang disanga ta Simon. Inde ta Simon, dianto ambena ta Aleksander anna ta Rufus, to Kirene, sule di hoi' mai di bohto senga', la tama di bohto mahoa'. Sika napahsang umbulle yato

kayu sitambeng. ²² Sika umbahang Puang Yesus dai' di mesa tanete saohko' ang disanga 'Golgota' (bahtuanna: 'ongegang kahuhhung'). ²³ Lambi dai', sika napaenu' angkoro' ang dipasibolo sanghupa pakuli pepamasahhu' ang disanga mur, ampo' dai naaku. ²⁴ Pihsananna di dai'-dai' allo, sika napäso'mi teyyena anna bihti'na naung di kayu sitambeng, mane napake'de'i naung di bombeng. Pihsananna nasusa-susa yato kaya'na Puang Yesus umpake nomoro' anna pantangngi mandohe'. ²⁵ (15:24) ²⁶ Yaho di haho bää'na aha papang ang dipangnguki'i suhunna anna ditoke'i ang naoatee "Tomarayanna to Yahudi." ²⁷ Napake'de' tou nei' derua kayu sitambeng senga' ang napantoke'i derua to paboko, mesa tando di kuananna, mesa tando di kaihinna Puang Yesus. ²⁸ [Dahi tahpa'mi ang tiuki' yaling di Suha' Masero, diantoo: mesa tunne' ang diangka' to pabali-bali.] ²⁹ Yatoo ingkäna to liu lalang sika umbisi' Puang Yesus anna nabilli'ing matanna. Aha ang mangngoatee, "Kusanga dio ne ang la ungarakei Dasang Ada'na Puang Alataala, mane umpake'de' salai yaling di tallu allona. Ke disangao to manähäng, ya' tuhungngo yaho mai, pasalama'o kalaemu!" ³⁰ (15:29) ³¹ Noa tunne' inde kapala-kapala imang sibaha to pampakuhu ada' mambisi', naoatee, "Mala nei' umpasalama' tau senga', ampo' akana bilang

daine' umpasalama' kalaena? ³² Ponna inang To Dilanti' la Mepasalama', Tomarayanna si'da to Israel, ya' mapiae' ke la tuhungngi yaho mai di kayu sitambeng. Ponna noa, ya' kipetahpa'mitoo kioate To Dilanti' la Mepasalama' si'da." Moi yato derua to paboko ang ditoke' di behinna sibali mambisi' toi. ³³ Donetoo umbai tehte' sampulo derua tängngä allo, ya' pihsa' malillimmi kalane lambi' tehte' tallu di solo' allo. ³⁴ Tahpana tehte' tallu solo' allo, ya' mekohang yaling di basana Puang Yesus napekäyyängngi naoatee, " Eloi, Eloi, lama sabakhtani?" ang bahtuanna: "O Puang Alataala, Dehatangku, akaboi anna umpelleiä'?" ³⁵ Nahingnginna yato sangngaka tau ang ke'de' di hao, ampo' sala' hingngi, ma'kara naoatee, "Hingngirea', untambai Nabi Elia!" ³⁶ Mesa di alla'na yato tau mai'di tahpa lumumpa' unngala lomo', mane natonängngi naung di angkoro' mainsung, anna nasengke'i di pote' bulo, anna nadoangngi dai' umpaenu' Puang Yesus, lella' ma'kara, naoatee, "Taempeiiä' umbato ke sulei Elia napatuhung." ³⁷ Mekohang Puang Yesus napekäyyängngi, ya' pohsu'mi penanahanna. ³⁸ Yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala aha inni' kaing makambang ang unngalla'i Tambing Masero anna Tambing Handang Masero. Donetoo matena Puang Yesus, tahpa tilällä' tibahe derua mengkalao yaho

lambi' naung di pote'na. ³⁹ Yato to pambahanang tantara ang ke'de' di olona kayu sitambeng ungnigita umba noa kamateanna Puang Yesus, mane ma'karai naoatee, "Tahpa'e' tora' indee tau Änä'na si'da Puang Alataala!" ⁴⁰ Aha toe' sangngaka-sangngaka bahine ang mangngita makahao ang sibaha-baha Maria Magdalena, Salome anna Maria ang indona Yakobus ang mahäti' anna Yusuf. ⁴¹ Dianto inde ingkäna bahine ang sika umposolai Puang Yesus naonge hoi'i di Galilea. Anna mai'dike' bahine senga' ang nasibahaing sule hoi' mai ang tohho di Yerusalem. ⁴² Donetoo di mahammo, ampo' tadiake' pampahandu'ang allo katohhoang, ⁴³ sule mesa to Arimatea, ang disanga Yusuf, umpellambi'i Tuambahsa' Pilatus. Inde Yusuf mesa tunne' di alla'na To Mahkeada'na to Yahudi ang dipakeangka', ampo' ang ungnigempei Kapahentaanna Puang Alataala. Mengkabahani umpalau bahkena Puang Yesus pano di Pilatus. ⁴⁴ Tingke'du' inde Pilatus tahpana unghingngi kahebana Puang Yesus mate. Tahpa untambaing tantara ang mandakai anna nakutanaii, naoatee, "Mate si'dangka?" ⁴⁵ Unghingnginna pentimba'na yato to pandaka, ya' umpabeing Yusuf inde Pilatus ungnigala bahkena Puang Yesus. ⁴⁶ Inde Yusuf tahpa ungnigalli pebalung, mane umpatuhungngi bahkena Puang Yesus

anna nabalunggi. Puhai yatoo napatamang di ku'bu' batutung ang puha dibombeng tama di batu papang, mane ungtisu'i mesa batu käyyäng pano di baba ku'bu' anna nalapa'ing. ⁴⁷ Donetoo Maria Magdalena anna Maria, indona Yoses, sika nanenne'i umba naongei dipangku'bu'i.

16 ¹ Puhanna yato allo katothhoang, ungtalling minnä'-minnä' inde derua bahine sibaha ta Salome ang la naminnä'ing bahkena Puang Yesus pano di ku'bu'na.

² Mebengngi'-bengngi' naonge le'ba' pano.

³ Tahpana yato di tängngä lalang situla'-tula'mi naoatee, "Menna ang la mala manduluiingkea' ungtisu' indo pelapa'na baba ku'bu'?' Aka' käyyäng liu."

Ampo' lambi'na pano sika ungtitang yato batu pelapa' ku'bu' puha dikisu' lambi' titungka'mi. ⁴ (16:3) ⁵ Sika mentamang yato di ku'bu', tahpa ungtita mesa to mahäti' ang mekaya' kalambe' mabusa mohko' di tando kuanang. Sika tingke'du'mi mahea'.

⁶ Ampo' ma'kara yato tau, naoatee, "Daummahea'a' aka' kuinsang sulekoa' umpeäng Puang Yesus, to Nazaret ang hali ditoke'.

Ampo' dang aha dinne. Tuhong sumule. Itake' dianto inde ang dipampaongei. ⁷ Dahi dinoa sumulemoko', painsangngiia' pano di ingkäna pahsikolana londo-londona Petrus. Oaintee: Napendoluimoko' are' naung di Galilea, ne.

Di hoi'ke' mane ungnigitaia' sinnoa yato ang puha naoingkoa'." ⁸ Sika sohommi yaling mai yato di ku'bu', mane le'ba'i sika lumpa' aka' sikadindi' mahea'. Daliu sika nasaha napepainsangnging, tandana mahea'. ⁹ [Tahpana tuho sumule Puang Yesus yato di mebengngi', uhu-uhuna umpepaitaing Kalaena pano di ta Maria Magdalena, (ang dolu puha nahambaiing pitu setang yaling mai di kalaena). ¹⁰ Puhanna naita, le'ba'mi inde bahine napepainsangnging pano di ingkäna ang si biasa naposola Puang Yesus. Donetoo lella' kamasuhsaang. ¹¹ Tahpana nahingngi kahebana tuho sumule ang naita ta Maria, dai sika napetahpa'. ¹² Puhai yatoo, umpepaita buming Kalaena pano di derua to pentindo'na umpake ang la dai mala tahpa nainsang, naonge lella'i mellao pano di bohto senga'. ¹³ Puhanna naita, sika sumuleng inde to deruai anna do umpainsangngii yato solana ang senga'. Ampo' datoine' napetahpa' yato solana. ¹⁴ Katämpä'anna umpepaitaing Kalaena pano yato di sampulo mesa pahsikolana naonge lella'i mande. Nakambahoming Puang Yesus aka' dai sika umpetahpa' tula'na yato tau ang hali mangngita. ¹⁵ Sika naoaminte Puang Yesus, "Laomokoa' lelengngi lino, anna umpopepainsangnging Kaheba Mapianna Puang Alataala pano di ingkäna hupatau.

¹⁶ Menna-menna ang mampetahpa' anna umpebeaing kalaena la ditero' la salama'; ampo' menna ang dai mampetahpa' la ditahungkung nei'. ¹⁷ Dianto inde tandana tau ang mampetahpa'. Sika la ullaba'i mai'di setang yaling di sangangu; sika la ma'tula' umpake basa ang dai aha sika napellaya'i; ¹⁸ moi untokei ile bahtu' ungnenu' hasung datoi la sika maaka; ponna unsahpa to makorong la bono'." ¹⁹ Puhanna yato sika napa'karai Puang Yesus, tahpa tiängkä' siang dai' di suruka anna mohko'i yaho di tando kuananna Puang Alataala, dianto ongeang kakeangka'ang. ²⁰ Sika le'ba'i siang inde pahsikolana umpepainsangnging Kaheba Mapia di umba-umba naongei. Tontong naposolai Inaha Maserona Puang Alataala yaling di pengkähänganna si umpake tanda ang mepusa'-pusa' anna malai nainsang to pa'pehingngi naoate, "Tahpa' si'da ang natula'."

Lukas

1 ¹ O Teofilus ang dipakeangka', Mai'ding tau napengkabela-belai ungnuki' manahpa yato ang hali dahi yaling di alla'-alla'ta didiona Puang Yesus. ² Yato ang sika nauki' sinnoa siang aka ang hali tahingngi di hao mai di tau ang mengkalao dolu inang unsa'bii yato kaha-kaha ang hali dahi, lambi' sika mendahi to pambaha Kaheba Mapia. ³ Dahi aka' hali kupamapahehsa yato ingkäna kadahiang mengkalao di uhaka'na, ya' kubohtung kuuki' mesa suha' ang la mampakaleso manahpaingko ingkäna yato. ⁴ Kupanoa anna malai ungningsang unngoatee ingkäna yato aka siamo ang hali dipaturuingko inang tahpa' si'da-si'da. ⁵ Di tempona Herodes mendahi tomaraya di hao di Poropensi Yudea, aha mesa imang disanga Zakharia. Inde imang mesa di alla'na peänä'anna Imang Abia. Bahinena disanga Elisabet, peänä'anna toe' imang. ⁶ Inde to sisangkolong sahing maroho di olona Puang Alataala anna tuho situhu' pahenta anna atohanna Dehata sitonda dai aha sallaanna. ⁷ Ampo' aka' sahing matuang anna aka' inde Elisabet tämänäng, lambi' dai sika aha änä'na. ⁸ Pihsang tempo lambi'mi tempona peänä'anna

Imang Abia la umbabe pengkähänganna imang di olona Puang Alataala yaling di Dasang Ada'na. Dahi Zakharia umbabe yato pengkähängang,⁹ aka' naonge anna sika napilleii yato imang, menna ang la mangngala bahe, ya' Zakhariae' ang nahoa lotterei ang mentama di ongeang Masero untunu kayu-kayu bomammi' yaling ang mendahi penombaang, situhu' kabiasaanna imang.¹⁰ Dahi lella' untunu kayu-kayu bomammi' di olona Puang Alataala, ya' yato tau mai'di sika mangngempene' yaling di aneang lella' sika ma'sambayang.¹¹ Pihsananna mengkalanda'mi mesa malaeka'na Puang Alataala umpellambi'i Zakharia. Ke'de' di hao yato di tando kuananna ongeang pantunuang kayu-kayu bomammi'.¹² Naitanna yatoo, ya' pihsa' tungke'du'mi sitonda mahea'.¹³ Ampo' ma'tula' yato malaeka' naoatee, "O Zakharia, daa ummahea', aka' la ahante' kalemba'anna yato sambayammu. Elisabet bahinemu la napadahiingko mesa muane-ane. Yato änä' pahallu unsangai Yohanes.¹⁴ La masannang liuo anna kahsi aka' kadahianna yato änä', anna dai dio supu la masannang liu, ampo' mai'dike' tau senga'.¹⁵ Yato änä' la keangka' liu di olona Dehata, anna dai aha la ungn genu' angkoro' bahtu' senga'na ang la melango, dia tuke' inang la napunnoi Inaha Masero mengkalao di kehähtängnging.¹⁶ La

mai'di to Israel natehte sumule umpenombai Puang Alataala Dehatannaii. ¹⁷ La mendahi pesuona Puang Alataala ang matoho anna ma'kuasa sinnoa Nabi Elia. Anna la umpasikapiai to baha' anna änä'na, anna tau ang dai untuhu'i atohang la sumule pano di lalang ang tahpa' aka' pepakuhunna. Ingkäna yatoo la nababe anna malai tokang inahanna mai'di tau untammui manahpa Dehata. " ¹⁸ Ya' mekutanang Zakharia pano yato di malaeka' naoatee, "Ubangko la kupangnginsangngi ke la pake dahi si'dai ne ang untula', aka' sahing matuamang inde bahineku?" ¹⁹ Mentimba'mi yato malaeka' naoatee, "Kodi'mitoo inde Gabriel ang si napakasuo-suo Puang Alataala. Si ke'de'ä' di olona. Dinoa nasuoä' la kupa'karaio anna malai kupalambi' inde kaheba mapia mating. ²⁰ Ampo' ahana inang la pepeo anna dao mala ma'kara lambi' dahi asang inde aka ang kutula', aka' dai umpetahpa' inde kaheba ang inang la dahi si'da ke dako'i." ²¹ Donetoo yato tau mai'di ang menge sika mangngempe yaling di aneang, sika pusa' nasa'ding ungnempei Zakharia, aka' masae maho yaling di Dasang Ada'. ²² Tahpana sohommi Zakharia yaling mai, ya' mamansing supu pano yato di tau mai'di aka' dai mala ma'kara. Sika nainsammi yato tau mai'di naoatee mane hali kaita-ita yaling di Dasang Ada'.

²³ Puhai unggola durunganna, ya' sumuleng pano di dasanna. ²⁴ Sangngaka-sangngakai masaena puhanna yatoo, ya' kehähtämmi Elisabet anna dai umpepaitaing kalaena yaling di lima bulanna situhu' kabiasaanna tau donetoo. ²⁵ Naoatee, "Kahsi liuä' dinoa aka' nakalemuiä' Dehata lambi' napa'daiingkä' inde tämänäng ang masaeng kuposili di olona tau mai'di." ²⁶ Yaling di kaunnunna bulanna hähtänna Elisabet, Puang Alataala unsuo malaeka' Gabriel mao pano di mesa bohto di hao di Galilea disanga Nazaret. ²⁷ Nasuo la umpellambi'i mesa änä' bahine ang minge sidohe Yusuf, mesa peänä'anna Tomaraya Daud. Yato bahine disanga Maria. ²⁸ Tahpana lambi' yato malaeka' pano di dasanna Maria, ma'tula'mi naoatee, "Salama' mating di dio ang nabehe Puang Alataala, aka' inang naposolaio." ²⁹ Nahingnginna Maria yato tula', ya' tungke'du'mi anna mekutanai yaling di inahanna naoatee, "Pake akang indo bahtuanna kara salama'na?" ³⁰ Ma'tula'mi yato malaeka' naoatee, "Daa ummahea' Maria, aka' dio ullambi'o pebehe käyyäng di olona Puang Alataala. ³¹ La kehähtängngo dio anna la umpadahio mesa änä' muane-ane ang la pahallu unsangai 'Yesus.' ³² Yato änä' la keangka' liu anna la disangai Änä'na Puang Alataala To Handang Matande, anna Kalaena Puang

Alataala ang la mangngangka' mendahi Tomaraya sinnoa Daud nenena. ³³ Anna Dianto ang la umpahentai ingkänna peänä'anna Yakub lambi sapano-panona aka' dai la aha katämpä'anna katomarayaanna." ³⁴ Mekutanang Maria pano yato di malaeka' naoatee, "Umbanne' ne la noa la mala dahi pano di kodi' aka' dake' aha sangkolungku?" ³⁵ Mentimba'mi yato malaeka' naoatee, "Inaha Masero la mampentamaio anna kakuasaanna Puang Alataala ang dai aha mantondong la mansapu'o. Dianto suhunna anna ne änä' ang la umpadahi la masero anna la disangai Änä'na Puang Alataala. ³⁶ Anna pahallu toi ungningsang, setonganna Elisabet solasohommu ang matuang anna masaeng tämänäng, dinoa menge toe' ungkehähtängnging mesa änä' muane-ane ang mellaong kaunnunna bulanna dinoa. ³⁷ Aka' dai aha ang tala mala nababe Puang Alataala." ³⁸ Ma'tula'mi Maria naoatee, "Ya' padahi si'danto ne ingkänna aka ang untula', aka' inang sabua'naä' Puang Alataala." Ya' le'ba'mi yato malaeka' umpellei Maria. ³⁹ Donetoo mengkalaong Maria anna maoi pano di mesa bohto di alla'na tanetena Poropensi Yudea. ⁴⁰ Di hao yatoo, ya' mentamang di dasanna Zakharia anna umpalambi'i kara salama' pano di Elisabet. ⁴¹ Tahpana nahingngi Elisabet yato kara salama'na Maria, ya' tibihtung yato

änä' yaling di kompenna, anna tahpa napunnoi
 Inaha Masero inde Elisabet. ⁴² Mane ma'tula'i
 kakoha-koha sitonda kakahsiang naoatee, "Inang
 la dibeheo di alla'na ingkäna bahine, noa tunne'
 ne änä' ang ungkehähtängging la dibehe toe'.
⁴³ Pake menna turakä' ko indee lambi' indona
 Dehatangu sule mallumbäa'? ⁴⁴ Aka' setonganna
 tahpana kuhinggi kara salama'mu inde änä'
 ang munge kukehähtängging tahpa tibihtu
 yaling di kompengku kahsi liu. ⁴⁵ Anna inang
 kahsio aka' umpetahpa'mi ungngoatee yato
 ingkäna ang hali napainsangngio Dehata inang
 la sundung asang." ⁴⁶ Ma'tula'mi Maria naoatee,
 "Mengkalao di inahangu kupamatande Puang
 Alataala, ⁴⁷ anna masannang liu inahangu aka'
 Puang Alataala, To Pepasalama'ku, ⁴⁸ aka' dasiare'
 kasi ungkalimpänggi kodi' inde sabua'na ang
 memase-mase. Setonganna napahtung dinoa
 ingkäna tau di lino la naoa asangngingkä'tee,
 'kehongko'.' ⁴⁹ Aka' To Handang Ma'kuasa
 umpadahing pembabe-pembabe ang dai
 aha mantondong pano di kodi'. Ya' inang
 masero sanganna. ⁵⁰ Anna dai aha nabolinna
 pa'kalemunna pano di ma'lapi'-lapi' tau ang
 mahea' pano. ⁵¹ Napalanda' kakuasaanna anna
 pampadahi Kalaena anna umpasisähä'-sähä'
 ingkäna balinna ang ang malängkä' inaha.
⁵² Inggäna to kepangka' napatuhunggi

pangka'na anna umpakeangka'i ingkänna-
 ingkänna tau ang nasanga solana dai keangka'.
⁵³ Pano di tau ang manono napapunnoi andeang
 ang mapia, anna panone' di to makaka nasuone'
 sumule dai aha aka nabea. ⁵⁴ Ma'kalemu pano di
 kita' to Israel, sabua'na, aka' dai nakalimpänggi
 ma'kalemu pano di ⁵⁵ peneneanta Abraham
 anna peänä'anna lambi' sapano-panona situhu'
 ang puha nadandiing." ⁵⁶ Donetoo tohhoke'
 Maria umbai tallu bulanna masaena mane
 sumulei. ⁵⁷ Pihsananna sundummi bulanna
 hähtänna Elisabet, anna lambi'mi tempona la
 keänä', ya' ungkeänä'ing mesa änä' muane-ane.
⁵⁸ Tahpana nahingngi ingkänna sola bohtona
 anna ingkänna solasohonna didiona umba
 noa pa'kalemu käyyänna Puang Alataala ang
 napalanda' pano, ya' sangka' ma'kahsi-kahsi
 asammi sibaha-baha. ⁵⁹ Lambi'i kakahuanna
 allona kadahianna yato änä', ya' sika sule asammi
 untillle yato änä', anna boheng sika la nasangaii
 Zakharia, napasikona ambena. ⁶⁰ Ampo' ma'tula'
 indona naoatee, "Dai, inde änä' pahallu disangai
 Yohanes." ⁶¹ Ma'tula'mi yatoii naoatee, "Dai aha
 di alla'na solasohommu ang muane ang disangai
 noa." ⁶² Ya' sika mamansing pano di ambena,
 anna sika napekutanaing didiona aka ang la
 nasangaiing yato änä'. ⁶³ Ya' umpalaung ang
 dipangnguki'i anna nauki'i, noa indee: Sanganna

dianto Yohanes. Ya' sika pusa' asammi yato ingkäna tau. ⁶⁴ Done sianto naongi tibuske suana Zakharia lambi' ma'tula' umpudi sanganna Puang Alataala. ⁶⁵ Sika mahea' asammi ingkäna tau ang tohho sidungku' dasanna Zakharia anna yato aka ang dahi mendahi potula'ang di ingkäna pebohtoang di Yudea. ⁶⁶ Anna ingkäna tau ang manghingngi, napadipihki'na liu yato kaha-kaha ang dahi, anna sika naoaitee, "Bahtu' la mendahi aka are' inde änä' ke dako'i?" aka' natehte lolo teyyena Dehata. ⁶⁷ Zakharia, ambena yato änä', napunnoi Inaha Masero lambi' ma'kara-kara naoatee, ⁶⁸ "Dipudi sanganna Puang Alataala, Dehatanna to Israel, aka' sule unsulängngi petauanna. ⁶⁹ Nabeaingkea' To Pepasalama' ang matoho si'da-si'da, peänä'anna Tomaraya Daud, sabua'na, ⁷⁰ situhu' ang puha natula' mengkalao dolu unngolai nabinna ang masero, ⁷¹ anna malaingkea' nalahpa' di hao mai di balinta, anna di hao mai di teyyena tau ang mangkahi'di'ingkea'. ⁷² Lambi' landa' pa'kalemunna pano di peneneanta, anna la unglehahi pa'dandianna ang masero. ⁷³ Dianto pa'dandiang ang hali natula' pano di Abraham, peneneanta sitonda napopindai, didiona pebehena pano di kita'a' ⁷⁴ anna malaingkea' lahpa' di hao mai di teyyena balinta lambi' la malaingkea' dai mahea' umbeho kalaeta dai' di

Puang Alataala, ⁷⁵ yaling di kamaseroang anna kamarohoang di olona, yaling di salu katuhuanta lambi' mateta. ⁷⁶ Anna dio, änä'ku, la disangaio nabinna Puang Alataala, To Handang Matande, aka' la umpendoluoio Dehata anna malai umpatokaing lalang, ⁷⁷ anna la umpainsangngi toi ingkäna petauanna didiona kasalama'ang unngoloi kaampungang di hao mai di dosannaii. ⁷⁸ Marota' si'da-si'da anna pa'kalemu Puang Alataala ang tapenombai. Tandana marota', ya' sule sinnoa lelle'na allo di mebengngi' anna malaingkea' napasalama'. ⁷⁹ Noanto kasuleanna sihapang mata allo ang unsilo ingkäna tau ang tohho yaling di kamalillingang anna kamahea'ang. La natehteingkea' pano di lalang kamasahkeang." ⁸⁰ Yato änä'na Zakharia tuhtuang lobo' anna tuhtuang matoho di mendehatanna. Motohho-tohho di hao di ongeang makä'däng lambi' sundung tempona la umpepaitaing kalaena pano di to Israel.

2 ¹ Donetoo naonge ma'pahentai Kaisar Agustus, ya' umpasohong mesa pahenta la dipaaha pantekengang ingkäna tau di umba-umba naonge yaling di kapahentaanna. ² Dianto inde uhu-uhuna la dipaaha pantekengang, suka' diängkä'na Kirenius mendahi Tuambahsa' di hao di Poropensi Siria. ³ Ya' le'ba'i asammi ingkäna hupatau umpapetekeng kalaena

pano di bohtona simesa-mesa. ⁴ Noa tunne' Yusuf le'ba' toe' umpellei Bohto Nazaret di hao di Galilea, lupano di Yudea, meroho pano di Bohto Betlehem, ongeang kadahianna Tomaraya Daud. Aka' inde Yusuf dianto peänä'anna Daud. ⁵ Napanoa anna malai ditekeng toe' di hao sibaha tunanganna Maria ang menge kehähtäng. ⁶ Tahpana sika lambi' pano, ya' lambi'mi tempona Maria la keänä'. ⁷ Ya' ungkeänä'ing mesa muane-ane, änä' uluana. Nasapu'mi sahedoro, situhu' kabiasaanna tau donetoo, anna nalolingngi naung di pahahang, aka' dang aha dasang ang lo'bäng ang la mala sika naongei. ⁸ Donetoo di bengi di hao yato di bohto, aha sangngaka-sangngaka to pangkambi' ang menge undakai pangkambi'na di hao di päsäng. ⁹ Pihsananna ke pihsa'e' aha mesa malaeka'na Puang Alataala ke'de' di alla'-alla'naii anna landa'i kamatandeanna Puang Alataala lambi' sika mahea' liu. ¹⁰ Ya' ma'tula'mi yato malaeka' pano diii naoatee, "Daa ummahea'a' aka' setonganna la kupainsangngikoa' Kaheba Mapia ang la napomasannang ingkäna tau di lino: ¹¹ Allo dinoa dinne di bohtona Tomaraya Daud dipadahimingkoa' To Pepasalama', dianto Dehatanta, To Dilanti' la Mepasalama'. ¹² Anna malaia' umpetahpa' inde aka ang kutula'ingkoa', la noa indee tandana: la ullambi'koa' mesa

änä' malea disapu' kaing, anna diloling di hoi' di pahahang." ¹³ Yato malaeka' pihsa' halie' mai'di anna umpudii sanganna Puang Alataala naoatee, ¹⁴ "Diängkä' kamatandeang dai' di Puang Alataala yaho di ongeang kamatandeanna, anna kamasahkeang yaling di lino pano di tau ang unsa'ding pa'kalemunna." ¹⁵ Tahpana le'ba'i yato sumule malaeka' dai' di suruka umpellei yato sangngaka-sangngaka to pangkambi', ya' sika situla'-tula'mi naoatee, "Maikoa' talao pano di Betlehem anna malai taitaa' aka ang dahi di hao situhu' ang napainsangngiingkea' Dehata." ¹⁶ Ya' sika napenandai siang mengkalao. Sika ullambi'mi Maria anna Yusuf anna yato änä'na ang diloling di hoi' di pahahang. ¹⁷ Tahpana sika naita, ya' sika natula'mi aka ang hali sika nahingngi didiona yato änä', ¹⁸ anna ingkäna tau ang unghingngi yato aka ang natula' yato sangngaka-sangngaka to pangkambi' sangka' pusa' asang. ¹⁹ Ampo' napadiinahanna supu Maria ingkäna yatoo, laona siang napihki'. ²⁰ Ya' sika sumuleng yato sangngaka-sangngaka to pangkambi' sitonda kakahsiang anna umpudi sanganna Puang Alataala, aka' samai ang sika nahingngi anna naita noa si'da-si'da yato ang hali sika natula'ing malaeka'na Puang Alataala. ²¹ Tahpana sundummi kahua allona suka' dahinna anna lambi'mi tempona la ditille,

ya' sika nasangaing yato Änä' 'Yesus,' situhu' ang inang hali natula' malaeka' dolunna anna nakehähtängging indona. ²² Puhanna uhpa'pulo allona, ya' lambi'mi tempona Yusuf anna Maria la dai' di Dasang Ada'na Puang Alataala anna umpamasero kalaenaii situhu' pepakuhunna Musa. Ya' sika maong dai' di Yerusalem umbaha yato Änä' anna malai nabeho dai' di Puang Alataala. ²³ Aka' situhu' pahentana Puang Alataala tiuki' naoatee, "Ingkänna änä' ang ulua ang muane pahallu dipamasero di olona Puang Alataala." ²⁴ Anna sika mao toi umpenombaing tunuang situhu' pahentana Puang Alataala sahpasang buhku' bahtu' dangang-dangang mahäti' derua. ²⁵ Yaho yato di Yerusalem aha mesa tau disanga Simeon. Inde tau maroho anna mampetahpa' si'da-si'da di olona Puang Alataala, lella' unngempei to pepakahanganna to Israel, dianto To Dilanti' la Mepasalama'. Inde Simeon napunnoi Inaha Masero, ²⁶ anna inang nadandi Inaha Masero naoatee dai la mate dolunna unnggita To Dilanti' la Mepasalama'. ²⁷ Sule toe' yaho di Dasang Ada'na Puang Alataala situhu' petehtena Inaha Masero. Yato Änä' ang disangai Yesus nabaha to baha'na tama di Dasang Ada' anna malai dibabe-babeangngi situhu' pahentana Dehata. ²⁸ Ya' donetoo inde Simeon untammui manahpang yato Änä' anna

naahingngi, lella' umpudi sanganna Puang Alataala naoatee, ²⁹ "O Puang To Handang Ma'kuasa, dinoa malante' pole' inde sabua' mu untambai yaling di kamalinoang situhu' tula' mu, ³⁰ aka' kuitanne' To Pepasalama' ang sule yaho mai di Dio, ³¹ ang umpatokaing di olona ingkäna hupatau di lino, ³² ang sihapang kamabayaang ang la umballoi lalanna ingkäna tau ang tadia to Yahudi anna malai sika sule mengngolo di Dio, dianto kamabayaang ang la umpalanda' kakeangka' ang pano di petauammu to Israel." ³³ Yato ambena anna indona Änä' pusa' liu nahingngi yato aka ang natula' didiona yato Änä'. ³⁴ Ya' sika napalauming behe Simeon yatoii anna ma'tula'i pano di Maria indona yato Änä' naoatee, "Inde Änä' inang napillei Puang Alataala la untallangngi anna la umpasalama' mai'di to Israel. La mendahi toi tanda yaho mai di Puang Alataala ang napa'bali mai'di tau, ³⁵ anna yato tau la umpalanda'ing ihsi inahannaii. Anna la masuhsa liu tou dio unsa'ding, sihapangngo natobo' pa'dang ang pahe'la'." ³⁶ Di hao toi aha mesa bahine disanga Hana, änä'na Fanuel, peänä'anna Asyer. Indee bahine dianto mesa nabi, matua liung. Pitu supu taunna la'bi tohho sibaha sangkolunna puhanna kabeng, ³⁷ ya' mateng muanena lambi' mendahing balu bahine inde Hana, anna dinoa kahuang

pulona uhpä' pahiamanna. Motohho-tohho lolo yaling di Dasang Ada' ma'sambayang anna ma'puasa. ³⁸ Donetoo sule tunne' mendungku' pano di Yusuf, Maria anna yato Änä' anna ma'kuhhu'sumanga'i dai' di Puang Alataala anna ma'tula'i didiona yato Änä' pano di ingkäna tau ang menge unngempei Yato ang la unsulängngi Yerusalem. ³⁹ Puhanna inde Yusuf, Maria anna yato Änä' umbabe asang yato aka ang situhu' pahentana Puang Alataala, ya' sika sumuleng pano di bohtona, dianto pano di Nazaret di hao di Poropensi Galilea. ⁴⁰ Yato Änä' tuhtuang lobo' anna tuhtuang matoho, napunnoi kapainsangang anna mana' pebehena Puang Alataala. ⁴¹ Yaling di taung boi anna taung boi, ke lambi' bumi pa'rame-rameang Paskana to Yahudi, yato to baha'na Puang Yesus si mao dai' di Yerusalem. ⁴² Di tempona anna sundungngi sampulo derua pahiamanna Puang Yesus, ya' sika mao bumi dai' situhu' ang inang sika napanoa. ⁴³ Tahpana puha yato pa'rame-rameang, ya' sika sumuleng ampo' tohhoke'ne' Puang Yesus yaho, ampo' dai umpainsangngi to baha'na. ⁴⁴ Inde to baha'na nasanga mempola tung nei' yaling di alla'na tau mai'di lambi' napatahhi' lolo pellaoannaii. Ampo' tahpana sangngallo puhpu' sika mellao daloloi aha naita, ya' nadaka' lelemmi tama di alla'na solasohonna anna insananna. ⁴⁵ Ampo' aka' dai

aha sika nalambi', ya' sumuleng dai' di Yerusalem napeäng. ⁴⁶ Tahpana katallunna allona napeäng, ya' sika nalambi'mi yaling di Dasang Ada' mohko' yaling di tängngä-tängngäna to pampakuhu ada', lella' ma'pehingngi laona siang mekutana pano diii. ⁴⁷ Anna ingkäna tau ang manghingngi pusa' asang unghingngi kamanähänganna anna ingkäna pentimba'na Puang Yesus. ⁴⁸ Tahpana naita to baha'na, ya' pihsa' pusa' liung, mane ma'tula'i yato indona pano naoaintee, "O änä'ku, akana palla'e Dio inahammu umpanoaang? Masaemo kipeäng sibahaang ambemu sitonda kamahea'ang." ⁴⁹ Mentimba' pano diii naoatee, "Aka' akae Kodi' anna pake la umpeängngä'? Darakaa' dio ungningsang unngoatee, Kodi' indee inang pahalluä' tohho yaling di dasanna Ambeku?" ⁵⁰ Ampo' dai sika napähäng aka yato bahtuanna tula'na pano diii. ⁵¹ Ya' sika sumuleng sibaha-baha pano di Bohto Nazaret, anna tohhoi sibaha to baha'na. Anna yato ingkäna ang mane puha dahi napayaling supu di inahanna indona. ⁵² Anna yato Puang Yesus tuhtuang lobo' anna tuhtuang kehängngäng kakeaka'anna anna tuhtuang napakamaya Puang Alataala anna ingkäna hupatau.

3 ¹ Yaling di kasampulo limanna pahiamanna kapahentaanna Kaisar Tiberius, Pontius Pilatus menge unkapalai Poropensi Yudea,

anna Herodes unkapalai Poropensi Galilea. Donetoo Filipus, ullu'na Herodes, mengene' unkapalai Poropensi Iturea anna Trakhonitas, Lisantias nei' unkapalaine' Bohto Abilene, ² anna Hanas sibaha Kayafas mendahi handang pongkahana imang. Donetoo Puang Alataala umpa'tula'i Yohanes, änä'na Zakharia, di hao di ongeang makä'däng. ³ Ya' le'ba'mi Yohanes unsamba kalane di hoi' di lembänna Yordan umpalambi' Bahtakaranna Puang Alataala anna kakoha-kohai naoatee, "Pangkatoba'koa' anna behoi kalaemu ditero' anna malai naampungngi kasalaammu Puang Alataala." ⁴ Indee situhu' aka ang tiuki' yaling di suha'na Nabi Yesaya ang naoatee, "Aha tau kakoha-koha di hao di ongeang makä'däng naoatee, 'Patokaingnga' lalang ang la naola Dehata, pamarohoing lalanna. ⁵ Inγκänna ang mellembäng-lembäng pahallu ditambungngi, anna ingκänna ang mentanete-nete pahallu dihanteang. Lalang ang tiliko-liko la dipakaroho anna ang memmongko'-mongko' la dihanteang. ⁶ Puhai yatoo mane la naita ingκänna tau to Pepasalama' ang nasuo sule Puang Alataala.' " ⁷ Donetoo mai'di liu tau ullumba Yohanes aka' pemala ditero'. Ya' ma'tula'mi Yohanes unsängkäi yato tau mai'di naoatee, "Oa' ingκämmu peänä'anna ile keipo! Menna mangngoingkoa'tee, pake

la malakoa' lahpa' di hao mai di aha'na Puang Alataala ang la sule? ⁸ Dahi ponna pemalakoa' lahpa', ya' pembabe mapiakoa' situhu' pembabe pengkatoba'ang, anna daa umpihki'ia' unngoatee la napa'daimingkoa' dosammu Puang Alataala aka' peänä'annakoa' Abraham. Aka' kutula' manahpaingkoa': ke naelo'i Puang Alataala, ya' malaete' inde mai batu napadahi peänä'anna Abraham. Dahi ponna daia' unngaku mengkatoba' di hao mai di dosammua', ya' inang la natahungkundakoa'tee'. ⁹ Aka' dinoa sadiang Puang Alataala la untahungkung tau ang membabe karake sinnoa yato uhase ang tokang di hao di poang kayu, anna ingkäna poang kayu ang dai keboa mapia la dilellengni nei' anna ditibeii tama di api." ¹⁰ Mekutanang yato tau mai'di pano naoatee, "Ponna noa, ya' akae' ang pahallu kibabe?" ¹¹ Natimba'mi naoatee, "Menna-menna ang aha derua pasang kaya'na pahallu nabea sahpasang pano di solana ang daine' aha kaya'na. Noa tunne' ang aha andeanna pahallu toe' nababe noa yato." ¹² Donetoo sule toe' to pahsinga' sima. Ya' sika mekutana tunne' naoatee, "O Tuang, ya' aka kami' ang pahallu kibabe?" ¹³ Natimba'mi naoatee, "Daa umpahsinga'a' londo anna ang inang si biasa." ¹⁴ Sule tunne' setantaraang mekutana pano naoatee, "O ya' kami', aka kami' ang pahallu la

kibabe?" Natimba'mi naoatee, "Daa unghampa'i aka-akanna tau, anna daa untanda' tau yaling di kalosengang, ampo' diare' tuhokoa' situhu' mai'dinna sahomu." ¹⁵ Donetoo yato ingkäna tau mai'di kaminge-mengeanna unngempei To Dilanti' la Mepasalama' ang puha nadandi Puang Alataala, lambi' sika mekutana-tana yaling di inahannai nasanga Yohanesmi yato ang menge naempei. ¹⁶ Dianto anna ma'tula'mi Yohanes pano diii naoatee, "Dinoa supung kutero'koa' umpakeä' uhai, ampo' la lambi' tempona sule ang ma'kuasa puha nei' andana kodi'. Tandana keangka' yato Tau, moi la mensabua' pälli'ä' di olona, datukä' sihatang. La natero'koa' nei' umpake Inaha Masero anna api. ¹⁷ Toka tung petapi di hao di teyyena anna sadiang la umpasisähä' banne anna engka. Yato banne la nabe'bei mapiane' tama di loko, ampo' yatone' engka la natunu nei' tama di api ang ma'nala-nala lolo." ¹⁸ Mai'dike' pepaturu senga' ang natula' Yohanes lella' umpalambi' Kaheba Mapia pano di tau mai'di. ¹⁹ Ampo' donetoo yato Herodes, ang ma'kuasa di hao di Galilea, nasängkäi Yohanes didiona kasialaanna Herodias, bahinena ullu'na siang, anna mai'dike' katadahianna ang hali nababe. ²⁰ Ampo' yato Herodes bilang unghängngängngi supu katadahianna, bilang diang anna umpatamai di tahungkung Yohanes.

²¹ Naonge anna mai'di liu tau ditero', ya' ditero' tunne' Puang Yesus. Donetoo anna lella' ma'sambayang, ya' tibillämmi langi'
²² mane naolai yaho mai Inaha Masero ang sinnoa hupanna dangang-dangang sule yaho di hahona. Pihsananna kahingngiammi kamahanna Puang Alataala yaho mai di langi' naoatee, "Dionto ne Änä'ku ang kupakamaya anna ang umpamasannang inahangku." ²³ Di tempona umpahandu'i pengkähänganna Puang Yesus, ya' umbai tallumpulong pahiamanna donetoo anna, situhu' pampihki'na hupatau, Puang Yesus dianto änä'na Yusuf anna nenena dianto Eli. ²⁴ Inde Eli dianto änä'na Matat. Matat dianto änä'na Lewi. Lewi dianto änä'na Malkhi. Malkhi dianto änä'na Yanai. Yanai dianto änä'na Yusuf. ²⁵ Yusuf dianto änä'na Matica. Matica dianto änä'na Amos. Amos dianto änä'na Nahum. Nahum dianto änä'na Hesli. Hesli dianto änä'na Nagai. ²⁶ Nagai dianto änä'na Maat. Maat dianto änä'na Matica. Matica dianto änä'na Simei. Simei dianto änä'na Yosekh. Yosekh dianto änä'na Yoda. ²⁷ Yoda dianto änä'na Yohanan. Yohanan dianto änä'na Resa. Resa dianto änä'na Zerubabel. Zerubabel dianto änä'na Sealtiel. Sealtiel dianto änä'na Neri. ²⁸ Neri dianto änä'na Malkhi. Malkhi dianto änä'na Adi. Adi dianto änä'na Kosam. Kosam dianto änä'na Elmadam. Elmadam dianto änä'na

Er. ²⁹ Er dianto änä'na Yesua. Yesua dianto änä'na Eliezer. Eliezer dianto änä'na Yorim. Yorim dianto änä'na Matat. Matat dianto änä'na Lewi. ³⁰ Lewi dianto änä'na Simeon. Simeon dianto änä'na Yehuda. Yehuda dianto änä'na Yusuf. Yusuf dianto änä'na Yonam. Yonam dianto änä'na Elyakim. ³¹ Elyakim dianto änä'na Melea. Melea dianto änä'na Mina. Mina dianto änä'na Matata. Matata dianto änä'na Natan. Natan dianto änä'na Daud. ³² Daud dianto änä'na Isai. Isai dianto änä'na Obed. Obed dianto änä'na Boas. Boas dianto änä'na Salmon. Salmon dianto änä'na Nahason. ³³ Nahason dianto änä'na Aminadab. Aminadab dianto änä'na Admin. Admin dianto änä'na Arni. Arni dianto änä'na Hezron. Hezron dianto änä'na Peres. Peres dianto änä'na Yehuda. ³⁴ Yehuda dianto änä'na Yakub. Yakub dianto änä'na Ishak. Ishak dianto änä'na Abraham. Abraham dianto änä'na Terah. Terah dianto änä'na Nahor. ³⁵ Nahor dianto änä'na Serug. Serug dianto änä'na Rehu. Rehu dianto änä'na Peleg. Peleg dianto änä'na Eber. Eber dianto änä'na Salmon. ³⁶ Salmon dianto änä'na Kenan. Kenan dianto änä'na Arpaksad. Arpaksad dianto änä'na Sem. Sem dianto änä'na Nuh. Nuh dianto änä'na Lamekh. ³⁷ Lamekh dianto änä'na Metusalah. Metusalah dianto änä'na Henokh. Henokh dianto änä'na Yared. Yared dianto änä'na Mahalaleel.

Mahalaleel dianto änä'na Kenan. ³⁸ Kenan dianto änä'na Enos. Enos dianto änä'na Set. Set dianto änä'na Adam. Adam dianto änä'na Puang Alataala.

4 ¹ Puang Yesus sumule di hoi' mai di Salu Uhai Yordan napunnoi Inaha Masero lambi' natehte pano di ongeang makä'däng. ² Di haonto naongei tohho uhpa'pulo allona masaena lella' nasändä'i Pongkahana setang. Selama di hao dai aha naande moi la aka, dahi tahpana uhpa'pulo allona manonong nasa'ding. ³ Ma'tula'mi Pongkahana setang pano naoatee, "Ponna inang tahpa' si'dao Änä'na Puang Alataala, ya' pahentai ne mating batu anna malaiembali dehpa anna malai unngande." ⁴ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Aha tiuki' bahtakara ang naoatee, 'Ang napotuhu tau tadiaete' supu andeang.'" ⁵ Puhai yatoo, ya' umbaha bumi Puang Yesus dai' di mesa ongeang ang malängkä' anna napaitai asangngi samai katomarayaang di lino yaling di sangkapiri mata supu. ⁶ Ma'tula'mi Pongkahana setang pano naoatee, "Inde sau ingkäna kakuasaang anna kamatandeang la kubeho asang mating di Dio, aka' ingkäna ne sau kuampui asammi anna mala kubeho tomande' pano di menna-menna ang kuelo'i. ⁷ Dahi ponna ke malimuntu'o di oloku menomba, ya' ingkäna ne sau la kubea asangngo mendahi ampuammu." ⁸ Ampo'

natimba' Puang Yesus naoatee, "Aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, 'Pahalluo umpenombai Puang Alataala Dehatammu anna Dianto supu ang la pahallu untuhu'i.' " ⁹ Ya' umposola bumi Puang Yesus dai' di Yerusalem anna naposolai dai' di ongeang ang handang malängkä' yaho di hahona Dasang Ada'na Puang Alataala mane ma'tula'i pano naoatee, "Ponna inang Änä'na si'dao Puang Alataala, ya' sändä'ke' pengkanahoo naung indo di tampo, ¹⁰ aka' aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "La napahentaingko malaeka'na anna malai sika nadakaio, ¹¹ lambi' la namäntä'io anna malai dai tihahi' bihti'mu naung di batu.' " ¹² Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Aha tiuki' bahtakara ang naoatee, 'Daa unsändä'i Puang Alataala Dehatammu.' " ¹³ Tahpana yato setang puha unsändä'i Puang Yesus unngolai ma'kahupa-hupa pesändä', ya' le'ba'mi unghahoi Puang Yesus anna unngempeii tempo ang la naonge nasändä'i sala bou. ¹⁴ Ya' sumuleng Puang Yesus pano di Galilea sitonda kakuasaanna Inaha Masero lambi' kaheba didiona Kalaena kahingngiang di ingkäna Poropensi Galilea. ¹⁵ Donetoo mence siang mampakuhu tama di pa'sambayangang, anna napudi asangngi ingkäna tau. ¹⁶ Le'ba'mi Puang Yesus pano di Nazaret ang naongei lobo' anna, situhu' kabiasaanna, ponna lambi'

bumi allo katothhoang, ya' mao bung tama di
 pa'sambayangang anna ke'de'i yaling umbata
 Suha' Masero. ¹⁷ Donetoo nabeang suha' to
 pambahananna pa'sambayangang ang nauki'
 Nabi Yesaya. Tahpana nabuhkei, ya' nalambi'mi
 mesa baheang ang naongei tiuki' naoatee,
¹⁸ "Inaha Maserona Puang Alataala tohho yaling
 di Kalaeku, aka' puhamä' nalanti' la umpalambi'
 Kaheba Mapia pano di to pemase-mase.
 Nasuoä' sule anna malaä' umpainsangngi
 to ditahungkung kuoatee, 'Lahpa'mokoa'!
 anna pano di to buta kuoatee, 'Paitamokoa'!
 anna pano di tau ang didahha kupabeba'
 toe'. ¹⁹ La kupakaheba kuoatee, 'La lambi'mi
 tempona Puang Alataala la umpasalama'
 petauanna.' " ²⁰ Puhai yatoo, ya' nalolommi
 sumule yato suha' anna nabeai sumule pano di to
 pambe'bei suha', mane mohko'i. Ya' sika nenne'
 asammi ingkäna tau pano. ²¹ Napahandu'mi
 mampakuhu pano diii naoatee, "Allo dinoa
 dipasundummi inde baheang Suha' Masero
 di tempona anna unghingngiia'." ²² Ingkäna
 yato tau ungnangka' tahpa' asang yato Puang
 Yesus anna sika pusa' unghingngi yato kara
 ang napasohong ang mepakahanga si'da-si'da.
 Lambi' sika situla'-tula' naoatee, "Tadiarakae'
 inde änä'na Yusuf?" ²³ Ma'tula' bung Puang
 Yesus pano diii naoatee, "Tantunte' anna

umpahingngi-hingngiä'a' sinnoa ang si natula' to baha' dolu unngoatee, 'O to pa'pakuli, pakulii dolu kalaemu tobou dio! Babe toine' dinne di bohto kalaemu ingkäna kadahiäng ang kihingngi dahi di hoi' di Kapernaum!' " ²⁴ Napisilombung tula'na naoatee, "Kutula'ingkoa' setonganna daete' aha mesa nabi ang dipakeangka' yaling di bohtona toboue'. ²⁵ Anna kutula'ingkoa', di tempona Nabi Elia naonge anna dai aha kene' tallu setangnga taung masaena, lambi' dahi kabuhohangang ang dai aha mantondong, ya' donetoo aha mai'di liu balu bahine dinne di Israel. ²⁶ Ampo' dai disuo Nabi Elia la ungkalemui mesa di alla'naii, ampo' panoe' di mesa balu bahine ang tadia to Yahudi, ang tohho di hoi' di bohto senga' diante Bohto Sarfat, ang sidungku' Sidon. ²⁷ Noa tunne' di tempona Nabi Elisa mai'di to Israel ang nahoa korong tamahamu', diante bosi lollo'na, anna dai aha moi poro la mesa ang napabono' sehalinna mesa to Siria ang disanga Naaman." ²⁸ Ingkäna yato tau yaling di pa'sambayangang keaha' asang unghingngi yato tula'na Puang Yesus. ²⁹ Tahpa sika ke'de' anna unghambaii Puang Yesus malai yaling mai di bohto. Di hao yato di bohto aha karakeang di behinna. Ya' inde Puang Yesus sika nabaha pano yato di karakeang aka' pemala sika nasumbäng naung. ³⁰ Ampo' napealla' supu Puang Yesus

yato ingkäna tau anna le'ba'i napellei. ³¹ Puhai yatoo, ya' le'ba'mi Puang Yesus naung di mesa bohto mahoa'na Poropensi Galilea ang disanga Kapernaum, anna mampakuhui di hoi' ke allo katothhoang bumi. ³² Sika pusa'mi yato ingkäna tau unghingngi umba noa pepakuhunna, aka' ingkäna tula'na punno kakuasaang. ³³ Yaling yato di pa'sambayangang aha mesa tau ang napentamai setang kakoha-koha napekäyyängngi naoatee, ³⁴ "Eh, Dio ne Puang Yesus to Nazaret, aka suhunna anna ullumbaang? Suleo la unghopuiang? Kuinsang mennao setonganna: Dionto to Masero, pesuona Puang Alataala." ³⁵ Ampo' nakarahta' Puang Yesus naoaintee, "Mahtangngo! Anna palaio mai done ne di tau!" Yato setang tahpa umpensaleba'ing yato tau pano di alla'-alla'na tau mai'di anna malaii yaling mai, dai aha unngaka-aka yato tau. ³⁶ Anna ingkäna tau pusa' si'da-si'da anna situla'-tula'i naoatee, "Ahana inang bakahu inde pepakuhunna! Aka' sitonda kakuasaang umpahenta setang lambi' malai si'da." ³⁷ Donetoo kaheba didiona Puang Yesus tiseмбу' sau tama di ingkäna bohto di hao di Galilea. ³⁸ Puhai yatoo, ya' le'ba'mi Puang Yesus umpellei yato pa'sambayangang anna maoui pano di dasanna ta Simon. Yato pasananna Simon ang bahine nahoa luhsu tamahamu', lambi' sika malau pano di Puang Yesus ke la

malai napabono'. ³⁹ Ke'de'mi Puang Yesus di hao di behinna yato bahine anna umpahentai yato korong malai, lambi' malai si'da. Yato bahine tahpa kaleha anna umposahai yatoii. ⁴⁰ Tahpana solo' allo, ya' suleing mai'di tau umbahai ingkäna to makoronna ang nahoa ma'kahupa-hupa korong. Ya' pantammi nasahpa Puang Yesus anna napabono'. ⁴¹ Aha toe' mai'di tau ang napentamai setang. Yato setang malai yaling mai di tau anna kakoha-kohai naoatee, "Dionto ne Änä'na Puang Alataala." Ya' sika nalahammi Puang Yesus anna dai sika napabei natula' yato aka ang sika nainsang, aka' sika nainsang naoatee, Dianto To Dilanti' la Mepasalama'. ⁴² Tahpana lelle'mi allo, le'ba'mi Puang Yesus umpellei yato bohto lupano di mesa ongeang ang mahulla-hulla. Ampo' nasipeäng-peängngi yato ingkäna tau. Tahpana sika nalambi', ya' napalau liung pano ke la malai anna dai le'ba' umpellei yatoii. ⁴³ Ampo' ma'tula' pano diii naoatee, "Kaheba Mapia didiona Kapahentaanna Puang Alataala pahallu toe' kupepainsangnging pano di bohto senga' aka' dianto suhunna anna nasuoä' sule." ⁴⁴ Dahi le'ba' Puang Yesus unsamba ingkäna bohtona Yudea umpepainsangnging Kaheba Mapia tama di pa'sambayangang.

5 ¹ Pihsang tempo ke'de' Puang Yesus di hao di behing Le'bo' Genesaret anna punnoi

tau di behinna aka' pemala sika umpehingngii Bahtakara Dehata. ² Di hao yato di behing le'bo' aha derua lopi naita Puang Yesus. Yato puänna lopi sika tuhummi anna mengei umbasei dalana. ³ Mendai'mi Puang Yesus di mesa di alla'na yato lopi, dianto lopinna ta Simon, anna unsuoi ta Simon nabuhsu'-buhsu' sai'di' yato lopinna tama di malimbeng-limbenna. Mohko'mi yaho yato di lopi anna umpakuhui yato tau mai'di. ⁴ Puhai ma'tula', ya' umpa'karaing ta Simon naoaintee, "Polopio tama di malimbenna anna umpensambangnging dalamu unsahka bau." ⁵ Mentimba'mi ta Simon naoatee, "O Tuang, malupumang kipesambangngii mengkähäng kahha' ampo' moi poro la anitunna tala ahai kilambi'. Ampo' aka' Dio unsuoä', ya' la maorä'te' do modala." ⁶ Tahpana sika mao si'da modala, ya' undalang mai'di si'da-si'da bau lambi' la seu' kaleng dalana napobua' yato bau. ⁷ Untambaing solana ang di hao di lopi senga' anna malai sika nadului umpealai yato bau. Ya' suleng yato solana anna sibaha-bahai umpangngihsi yato lopinnaii, lambi' yato derua lopi sai'di' kale tala limmi' napobua' mai'dinna yato bau. ⁸ Yato Simon pusa' si'da-si'da ungnigita yato kadahiäng lambi' mao malimuntu' pano di Puang Yesus anna naoaitee, "O Puang, kalemuiä' laoo pelleiä', aka' kodi' indee to madosaä'." ⁹ Dai dia supu ang pusa' si'da-si'da,

ampo' yato toe' ingkäna solana ang nasibahaing yaling yato di lopi pusa' si'da-si'da unngita yato bau sahsamanna ang sika nasahka. ¹⁰ Noa tunne' yato änä'na ta Zebedeus ang di hao di lopi senga', dianto ta Yakobus anna ta Yohanes, solana mengkähäng ta Simon, sika pusa' toe'. Ma'tula'mi Puang Yesus pano di ta Simon naoatee, "Daa ummahea'! Mengkalao dinoa la mendahio to podala hupatau, dianto la umbahaikoa' hupatau mendahi to pentindo'ku." ¹¹ Yato ta Simon sibaha yato sangngaka-sangngaka solana sika umbuhsu' lopinnaii pano di behing le'bo', mane sika umpelleing yato ingkäna pengkähänganna anna mentindo'i. ¹² Pihsang tempo Puang Yesus tohho yaling di mesa bohto mahoa'. Yaling yato di bohto aha mesa tau ang nahoa korong tamahamu', dianto bosu lollo'na. Tahpana unngita Puang Yesus yato tau, ya' malimuntu'mi di olona minge ma'kara naoatee, "O Puang, ponna unngaku umpabono'ä', ya' la bono' siamä'te' dinoa." ¹³ Ungngehte' siang teyyena Puang Yesus anna unngantii yato tau mane ma'karai naoatee, "Kuaku kupabono'o. Dinoa la bono'motee'." Ya' donetoo bono' siang yato tau. ¹⁴ Pihsananna naoaminte Puang Yesus, "Kalehii daa umpepainsangnging pano di tau senga' inde aka ang dahi pano di kalaemu, ampo' laomo dinoa do pepaitaing kalaemu

pano di imang anna malai nainsang naoatee bono' si'damo. Anna umbahai penombaang ang la napopenombaingko dai' di Puang Alataala situhu' aka ang puha mepahentaing Musa, ang la mendahi sa'bi kabono'ammu pano di ingkäna tau." ¹⁵ Ampo' tuhtuang tisembu' kaheba didiona Puang Yesus, lambi' sulei mai'di tau silumba-lumba pemala umpehingngii pepakuhunna anna pemala sika napabono' di hao mai di ma'kahupa-hupa koronna. ¹⁶ Ampo' inang si biasa le'ba' Puang Yesus pano di ongeang mahulla-hulla ma'sambayang. ¹⁷ Pihsang tempo naonge mengei Puang Yesus mampakuhu, aha sangngaka-sangngaka to Farisi anna to pampakuhu ada' sika ohko' toe' ma'pehingngi. Sika sulei di hao mai di ingkäna bohto yato di Galilea, anna aha toe' ang sule di hao mai di Yudea anna yaho mai di Yerusalem. Puang Yesus mala umpabono' to makorong aka' inang napunnoi kakuasaang Dehata. ¹⁸ Pihsananna suleng sangngaka-sangngaka tau ullemba mesa tau ang mate sambose' naung kalaena napasilemba patindoanna. Inde sangngaka-sangngaka tau pemala liu la nabaha tama yato to makoronna di olona Puang Yesus. ¹⁹ Ampo' aka' mai'di liu tau sisihpi'-sihpi' lambi' dai aha sika naola, ya' sika meleng dai' di ätu' ang mahante anna nalälä'i sängkäi yato ätu'

sihoa la napangngului naung yato to makoronna sipatu di olona Puang Yesus. Ya' sika naulung naung di tängngä-tängngäna yato tau mai'di di olona Puang Yesus. ²⁰ Tahpana naita Puang Yesus naoate matama si'da-si'da kapampetahpa'annaii, ya' ma'tula'mi pano yato di to makorong naoatee, "O solasohong, ingkäna kasalaammu kuampungnging." ²¹ Ampo' yaling di pihki'na yato to Farisi anna to pampakuhu ada' sika kutana naoatee, "Mennarakae' inde tau anna bahanie' ungnindä'-indä' sanganna Puang Alataala? Aka' Puang Alataalaete' supu ang mala ungnampungngi kasalaang." ²² Ampo' nainsang Puang Yesus yato aka ang napihki' yaling di inahanna, lambi' sika naoaintee, "Akaboi anna ma'pihki' noakoa' nee? ²³ Umbarakae' kahang ang maromi' dioate, 'Diampungnging kasalaammu,' bahtu dioarakatee, 'Kalehao anna pellaoo'?' ²⁴ Ampo' la pahallua' ungningsang unngoatee yaling inde di lino ma'kuasaä' Kodi' Änä' to Lino ungnampungngi dosa." Pihsananna ma'kara bumi Puang Yesus pano yato di tau ang mate sambose' kalaena naoatee, "Kalehamo, ängkä'i ne patindoammu anna maoo sumule pano di dasammu." ²⁵ Ya' kaleha siang yato tau di alla'-alla'naii anna ullolongngii yato patindoanna nabulle sumule pano di dasanna lella' siang umpudi sanganna Puang Alataala. ²⁶ Ingkäna

yato tau pusa' si'da-si'da unngita yato kadahiang lambi' sika umpamatande sanganna Puang Alataala. Sangka' mahea' asang liu anna naoitee, "Allo dinoa kiitang pole' kaha-kaha ang handang mepusa'-pusa'." ²⁷ Tahpana sohong Puang Yesus tama di aneang, ya' unngitang mesa to pahsinga' sima ang disanga Lewi menge mohko' yaling di kanto' pambaya'ang sima. Nasilahaming Puang Yesus naointee, "O sammuane, maio tindo'ä!" ²⁸ Ya' ke'de' siang ta Lewi umpellei yato kähänganna anna mentindo'i. ²⁹ Puhai yatoo inde ta Lewi umpa'pehtaing Puang Yesus di hao di dasanna anna sulei mai'di liu to pahsinga' sima anna sangngaka-sangngaka tau senga' mande sibaha-baha Puang Yesus. ³⁰ Sika momämmämmi yato to Farisi anna to pampakuhu ada'naii pano di pahsikolana Puang Yesus naoatee, "Akana mandee' indo tuangkuhummua' sibaha to pahsinga' sima anna to kekasalaang? Dai sihatang la noa!" ³¹ Ya' sika natimba'mi Puang Yesus yaling di pohapangang naointee, "Tadiaete' to makahsing ang umpahallu to pa'pakuli, ampo' to makorongnetee'. ³² Dä' sule untambai tau ang unngangka' kalaena maroho, ampo' tau ang nainsang naoatee kekasalaang, lambi' mala mengkatoba'." ³³ Aha ang ma'tula' pano di Puang Yesus naoatee, "Pahsikolana Yohanes si biasa ma'puasa anna ma'sambayang, noa

tunne' pahsikolana to Farisi, ampo' pahsikolamu si mande anna menu'." ³⁴ Mentimba' Puang Yesus pano diii umpake pohapangang naoatee, "Malaraka ingkäna tau ang minge ma'tokabeng disuo ma'puasa ke mingeke' mohko' sibaha-baha yato to kabeng? ³⁵ Ampo' la aha toboe' tempona dako', Kodi', la sihapangngä' to kabeng, la dialai yaling mai di alla'-alla'na yato pahsikolaku. Ya' donento yato la sika naongi ma'puasa." ³⁶ Nalombangngike' pohapanganna Puang Yesus naoatee, "Daete' aha tau la unseu'i kaing ang bakahu anna napakei untampi' sahedorona ang malullu' liung, aka' ponna napanoa, ya' yato kaing ang bakahu la karake anna yato pansehe'ang ang bakahu dai sihatang ditampi'ing yato sahedoro. ³⁷ Anna noa tunne' hapanganna monna aha pangnganang lollo' ang masaeng lambi' mato'do', dai la sihatang dipampatamai angkoro' bakahu aka' la natehse, lambi' labu' kaleng yato angkoro' anna yato pangnganang ditibeng aka' dang kekuna. ³⁸ Ampo' angkoro' bakahu supung mala dipatama di pangnganang lollo' bakahu. ³⁹ Anna daete' aha mesa tau ang mane hali unngenu' angkoro' ang masaeng dibe'bei la unngenu' salake' angkoro' ang bakahu, la naoantotee, 'Mammi' puhane' indo angkoro' ang masaeng dibe'bei.' "

6 ¹ Pihsang tempo di allo katohhoang, Puang Yesus sibaha pahsikolana ungnolai sallimbo bela'. Ya' yato pahsikolana sika umponge'mi sangngaka-sangngaka boana pinamula, mane nasisii anna naande laoi di lalang. ² Ampo' aha sangngaka-sangngaka to Farisi unsängkäi yatoii naoatee, "Akana umbaberakoa' dio yato ang dai mala dibabe di allo katohhoang?" ³ Ya' sika natimba'mi Puang Yesus naoantee, "Dakake'a' dio aha umbata yato aka ang hali nababe Tomaraya Daud sibaha änä' buana naonge manonoi? ⁴ Donetoo mentama di Dasanna Dehata anna ungnalai dehpa ang puha dipopenomba yaling. Naala naande, anna nabea toine' pano di ingkäna ang nasibahaing, ang setonganna yato dehpa dasi'da-si'dai mala naande tau sehalinna ingkäna imang." ⁵ Nalombunggike' tula'na Puang Yesus naoatee, "Kodi' inde Änä' to Lino ang unguasai allo katohhoang." ⁶ Pihsang tempo di allo katohhoang senga' mentama bou Puang Yesus di mesa pa'sambayangang anna mampakuhui yaling. Yaling yattoo aha mesa tau ang mate teyye kuananna. ⁷ Yato to Farisi anna to pampakuhu ada' sika umpoimata Puang Yesus ke hapang la umpabono'i tau di allo katohhoang, anna ahai sika napolalang nasalla. ⁸ Ampo' nainsang Puang Yesus aka yato ang yaling di pihki'na

anna ma'tula'i pano yato di tau ang mate sambali teyyena naoaintee, "Maio done di olo ke'de!" Ya' ke'de' si'dang pano di olo yato tau. ⁹ Mane ungkutanaii yato ingkäna tau ang di hao, naoatee, "Situhu' ada'ta, aka ang mala la dibabe di allo katohhoang: kamapiaandaka, kakarakeandaka; ungkalemuiraka tau sola, la dipateiraka?" ¹⁰ Puhai yatoo unnenne'i asammi yato ingkäna tau anna ma'karai pano yato di tau ang mate sambali teyyena naoatee, "Tandoingkä' teyyemu!" Napentando si'daming teyyena. Ya' bono' siang donetoo. ¹¹ Ya' tuhtuang sika kende'mi aha'na yato to pampakuhu ada' anna to Farisi, lambi' situla'-tula'i aka ang la nababe pano di Puang Yesus. ¹² Donetoo maong dai' di tanete Puang Yesus anna napesambengii yaho ma'sambayang dai' di Puang Alataala. ¹³ Tahpana mabaya, ya' untambaing to pentindo'na mengngolo anna napilleii di alla'na sampulo derua ang la napadahi rasul, dianto: ¹⁴ Ta Simon (ang si nasangai Puang Yesus: Petrus), ta Andreas ullu'na, ta Yakobus, ta Yohanes, ta Filipus, ta Bartolomeus, ¹⁵ ta Matius, ta Tomas, ta Yakobus änä'na Alfeus, ta Simon (ang disangai toe' to Zelot), ¹⁶ ta Yudas änä'na Yakobus anna ta Yudas Iskariot (ang umbalu' Puang Yesus ke dako'i). ¹⁷ Sika tuhummi yaho mai di tanete Puang Yesus sibaha-bahaii anna

tohhoi di menghante-hantena. Yato di ongeang tihimpung di hao mai'di to pentindo'na anna mai'di tau senga' ang sulei di hao mai di ingkäna Yudea, yaho mai di Yerusalem anna di hoi' mai di behing le'bo' di alla'na Tirus anna Sidon. ¹⁸ Sika sulei pemala umpehingngii pepakuhunna Puang Yesus anna pemala sika napabono' di hao mai di ma'kahupa-hupa koronna, noa tunne' ang napentamai setang bono' toe'. ¹⁹ Ingkäna tau donetoo sika umpeäng liu lalang anna malai unnginso Puang Yesus, aka' aha kakuasaang ang sohong yaling mai di Kalaena lambi' mala umpabono' ingkäna tau. ²⁰ Pihsananna unnenne'ing pahsikolana Puang Yesus anna ma'karai naoatee, "Puang Alataala umbehekoa' dio ang memase-mase, aka' diongnga'too ang unnggampuang Kapahentaanna Puang Alataala. ²¹ Puang Alataala umbehekoa' dio ang menge manono, aka' la dipabohokoa' dako'. Puang Alataala umbehekoa' dio ang dumuseng dinoa, aka' la metahakoa' dako'. ²² Puang Alataala umbehekoa' dio ang nakahiri'o solamu aka' umpetahpa'ä' Kodi' inde Änä' to Lino anna dakoa' napatama di sihu-sihuanna, anna nabeakoa' tula' tahuu solamu sibaha nasangaikoa' to karake. ²³ Kahsi si'da-si'dakoa' ke donetoo anna masannangkoa' aka' setonganna daete' aha mallondo sahomu yaho di suruka, aka' inang

noa tubunne' peneneannaii pano di nabinna Puang Alataala. ²⁴ Ampo' sumändä'koa' dio ingkämmu to makaka, aka' puha lohpo'mokoa' dio ullambi' pepakahangammu yaling di katomakakaammu. ²⁵ Sumändä'koa' dio ang boho lohpo' dinao, aka' la manonokoa' dako'. Sumändä'koa' dio ang metaha lohpo' dinao, aka' la masuhsakoa' anna la sikaumbukoa'. ²⁶ Sumändä'koa' ke napudio ingkäna tau, aka' napanoa tuntone' peneneannaii umpudi ang unsanga kalaena nabi ampo' setonganna tadia." ²⁷ Nalombungngike' tula'na Puang Yesus naoatee, "Ampo' pano di dioa' ang ma'pehingngi di Kodi' kuoangkoa'tee: kalemuiio ingkäna balimmu, pembabe mapiakoa' pano di tau ang mangkahiri'o. ²⁸ Palauing behe tau ang mantändoikoa'; sambayangngii tau ang pemala mantilakaikoa'. ²⁹ Ponna aha tau mantampiling sambali papemu, beai natampiling sibali. Anna menna ang mangngala kaya'mu, bea toine' pelapi'na. ³⁰ Ponna aha tau ang mampalau aka-akammu, ya' beai, anna daa umpalau sumule aka-akammu ang naala tau. ³¹ Anna umba noa ang unγκärä'i nababeingko solamu, ya' babe toinne' noa pano di solamu. ³² Ponna unγκalemuiio supu tau ang mangkalemuiio, ya' la unsangaraka ahang kala'biammu? Aka' napanoa toete' to tamampetahpa'. ³³ Aka'

ponna supung membabe mapia pano di tau ang membabe mapia toe' pano di dio, ya' dasiante' aha kunanna, aka' mala toete' napanoa to tamampetahpa'. ³⁴ Anna ponna ke umpaindangngio aka-akammu supung pano di solamu ang mala toune' mambeao bala'na, ya' akang kunanna? Aka' mala toete'ne' napanoa to tamampetahpa' umpaindangngi solana to tamampetahpa' anna malai nabala'i sinnoa yato aka ang nabea. ³⁵ Ampo' dioa' dio, kalemuiio ingkäna balimmu anna pembabe mapiao pano. Dia tuke' paindangngii aka-akammu sitonda dai la umpemitaia' la nabala'i. Ponna umpanoa, ya' la ullambi'o saho ang dai aha mallondo anna mendahio änä'-änä'na Puang Alataala To Matande, aka' Puang Alataala marota' pano di ingkäna tau ang dai nainsang ma'kuhhu'sumanga' anna pano di tau karake. ³⁶ Dahi pahallu toukoa' dio punno pa'kalemu, sinnoa Ambemu yaho di suruka punno pa'kalemu." ³⁷ Nalombungngi bung tula'na Puang Yesus naoatee, "Daa untanda' tahuu solamu anna datouo dio ditanda' tahuu. Anna daa umpapetahungkung solamu anna datouo dio ditahungkung. Ampungngio solamu lambi' la diampungngi touo dio. ³⁸ Beai aka-akammu pano di solamu anna malai dibea touo dio: la untahimbokoa' mai'di liu pebea ang sinnoa

mai'dinna aka-aka ang dipe'dengngi tama di lite' lambi' tobong. Aka' lite' ang umpake pano di solamu dia tunne' la dipakeingko."

³⁹ Sika napakuhu toi Puang Yesus yaling di mesa pohapangang naoatee, "La malaraka to buta untehte santobutanna? Daraka la sahing manaho naung di kalo'? ⁴⁰ Noa tunne' daete' aha mesa pahsikola la keangka' puha andana tuangkuhunna, ampo' mesa pahsikola ang tamma'mi la umpensinnoai nei' tuangkuhunna. ⁴¹ Akarea' dio anna malakoa' ungnngita sahihsi' yaling di matanna solamu, ampo' daine' ungnngita kayu sambehsä' yaling di matammu tobou dio? ⁴² Umbang dio la umpanoa ungnngalaiing sahihsi' yaling di matanna solamu, aka' aha ture dio sambehsä' kayu yaling di matammu tobou dio? Oa' ingkämmu to kalasi, alaiia' dolu yato sambehsä' kayu ang aha yaling di matammu anna malai ungnngita ungnngalaiing yato sahihsi' ang aha yaling di matanna solamu." ⁴³ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Poang kayu ang inang si biasa mammi' boana, daete' aha la unkeboaing boa ang dai mammi'. Noa tunne' poang kayu ang inang si dai mammi' boana, daete' aha la unkeboaing boa ang mammi'. ⁴⁴ Aka' mesa poang kayu mala diinsang ponna ke diitang boana. Aka' la malarakae' tau umponge' boa kayu di hao mai di lolo päräng?

Bahtu' umponge' boa pinamula di hao mai di balimbano? ⁴⁵ Tau mapia mengngoya' mapia tubunte' aka' inang noa tubunne' ang yaling di inahanna, anna tau karake mengngoya' karake tubunte' aka' inang noa tubunne' yaling di inahanna. Aka' ingkäna aka ang ditula' sule yalingnete' mai di ihsi inaha. ⁴⁶ Nalombungngi bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Akannga' suhummu unsangaiä' Puang, unngoatee, 'O Puang,' ampo' daia' unngaku umpembabeing aka ang kupakuhuingkoa'? ⁴⁷ La kupaitaikoä' umba la noa pano di tau ang sule mellumbaä', umpehingngii inde tula'ku anna napembabeing yaling di katuhoanna. ⁴⁸ Tau ang noa yatoo la kupasihapanne' mesa tau ang umpake'de' manahpa dasanna. Yato tau mambombeng napamanaung liu anna napampake'de'ii ahhi ang matoto' si'da-si'da. Dahi moi la käyyäng umba noa uhai buntu' sule unghoa yato dasanna, ampo' inang tala tiaka aka' matoto' si'da-si'da ahhinna. ⁴⁹ Ampo' pano di tau ang umpehingngii tula'ku ampo' dai napembabeing, la kupasihapanne' mesa tau ang umpake'de' dasanna ampo' maloyo aka' dai napamatoto' ahhinna. Tahpana sule uhai buntu' unghoa yato dasanna, ya' loe siang sitale-tale."

7 ¹ Tahpana Puang Yesus puha untula' ingkäna yatoo pano di tau mai'di, ya' maong naung

di Bohto Kapernaum. ² Yaling yato di bohto aha mesa tau makorong kahha' sai'di' tala mate. Inde tau dianto sabua'na mesa kapala tantara ang handang napakamaya liu. ³ Nahingnginna yato kapala tantara didiona Puang Yesus, ya' unsuong sangngaka-sangngaka to dipotobaha' yaling di alla'na to Yahudi do natammui anna malai napalau ke la malai sule napabono'ing yato sabua'na. ⁴ Sika maong umpellambi'i Puang Yesus anna malau mase si'da-si'dai pano naoatee, "Yato kapala tantara sihatang si'da-si'da uningkalemui, ⁵ aka' mapia inaha liu pano di sola bohtota, anna diaete' ang ungnongkoso'i inde pa'sambayangangi' dipake'de'." ⁶ Ya' maong Puang Yesus sibaha-baha yatoii. Tahpana la lambi'mi pano yato di dasanna kapala tantara, ya' unsuong solana yato kapala tantara do untammui Puang Yesus anna naoaintee, "O Tuang, damong unsuhsai Kalaemu la maoo pano di dasangku, aka' dai sihatang kusa'ding la umpengkende'i dasangku. ⁷ Noa tunne' dai sihatang kusa'ding la mengngolo mating di Dio. Ampo' diare' tula' tomande'mi sambahta kara anna malai bono' yato sabua'ku. ⁸ Aka' kodi' mesa touä' kodi' to dipahenta, ampo' aha tou kodi' änä' buaku ang kupadihoi'ang lambi' mala tomande' kupahenta. Hapanganna ke kuoainte yato mesa änä' buaku, 'Laoo!' ya' mao si'daetee',

bahtu' pano di änä' buaku ang senga' kuoainte, 'Maio!' ya' sule si'daete', bahtu' kuoainte pano di sabua'ku, 'Kähängngi indee!' ya' nakähäng si'daetee'." ⁹ Tahpana nahingngi Puang Yesus yato tula'na, ya' pusa' liung anna mensailei pano yato ang mampentindo'i lella' ma'tula' naoatee, "Kutula'ingkoa' setonganna dake' aha kulambi' yaling di alla'na to Israel kapampetahpa'anna tau ang sinnoa inde kapampetahpa'anna."

¹⁰ Tahpana sika sumuleng pano di dasang yato solana kapala tantara ang nasuo mao umpellambi'i Puang Yesus, ya' nalambi'mi yato sabua' makahsimmi noa yato ang dai aha makorong. ¹¹ Umpatahhi' bumi pellaoanna Puang Yesus anna lupanoi di mesa bohto ang disanga Nain. Mao toe' pahsikolana sibaha-baha anna mai'di liu tau mampentindo'i. ¹² Tahpana sidungku'mi yato baba käyyäng lutama di bohto, ya' sohongngi yaling mai sangngaka-sangngaka tau ullemba to matena. Yato to mate dianto mesa änä' muane, änä' samboana mesa balu bahine yaling yato di bohto. Inde balu bahine napolai mai'di tau. ¹³ Naitanna Puang Yesus yato balu bahine, ya' kende'mi pa'kalemunna yaling di inahanna, anna napamala'i naoaintee, "Daa unduseng," ¹⁴ lella' siang undungku'i yato to mate yaho di lembaanna anna nasahpai. Yato to pallemba to mate tohho asang. Ya'

ma'tula'mi Puang Yesus naoatee, "O änä'
 muane, kutula'ingko dinoa, tuhomo sumule!"
¹⁵ Ya' tuho siang sumule yato änä' muane anna
 mohko'i tahpa ma'kara-kara. Nabehong Puang
 Yesus pano di indona. ¹⁶ Ingkänna tau ang aha
 donetoo mahea' asang anna umpamatandei
 sanganna Puang Alataala, sika koha naoatee,
 "Suleng pole' yaling di tängngä-tängngäta mesa
 nabi ang handang ma'kuasa! Ahana suleng
 Puang Alataala la umpasalama' petauanna."
¹⁷ Ya' tisembu' siang kaheba didiona Puang
 Yesus di hao di ingkänna Poropensi Yudea
 anna pano di bohto-bohto senga'. ¹⁸ Nahingngi
 Yohanes yato ingkänna kaha-kaha ang dahi,
 aka' napakahebai pahsikolana. Ya' untambaing
 derua pahsikolana ¹⁹ anna nasuoi mao mekutana
 pano di Puang Yesus naoatee, "Diongka inde To
 Dilanti' la Mepasalama', bahtu' pahallurakakang
 unngempei tau senga'?" ²⁰ Mao si'dang yato to
 derua. Tahpana lambi' pano di Puang Yesus, ya'
 sika mekutanang naoatee, "Nasuoang Yohanes to
 Pantero' mekutana mating anna malai nainsang
 naoatee Diongka inde To Dilanti' la Mepasalama',
 bahtu pahallurakakang unngempei tau senga'?"
²¹ Donetoo mai'di liu tau ang napabono'
 Puang Yesus di hao mai di ma'kahupa-hupa
 korong, anna unghambai toe' mai'di setang ang
 umpentamai tau, noa tunne' mai'di to buta ang

napapennenne'. ²² Ya' sika natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Laomokoa' anna untula'ing Yohanes ingkäna aka ang puha unghingngi anna aka puha unngitaa', sinnoanna to buta paita, to makule mellao, tau ang bosu lollo'na bono', to binga pahingngi, to mate tuho sumule, anna pano di to pemase-mase dipainsangngi Kaheba Mapia. ²³ Tau ang dai umpengkebo'i kapampetahpa'anna mai di Kodi', tau yatoo la kahsi nei'." ²⁴ Tahpana le'ba'i sumule yato ang nasuo Yohanes, ya' napahandu'mi Puang Yesus ma'tula' pano di tau mai'di didiona Yohanes naoatee, "Aka unngalaa' mao pano di ongeang makä'däng? Do unngitakoa' bulo ang napalusau lutama pepahi? ²⁵ Bahtu' maorakakoa'to do unngita tau ang mampake mahahsa'? Inang dai, aka' tau ang mampake mahahsa' anna ang tuho dai aha nakalala'i di haoete' supu di dasanna tomaraya. ²⁶ Dahi aka ang pemalaa' unngita pano di ongeang makä'däng? Pemalakoa' unngita nabi, i? Ahana tahpa' si'da. Anna kutula'ingkoa', yato ang unngitaa' londo puhane' andana mesa nabi. ²⁷ Aka' didiona yato Yohanes aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, 'Itai, kusuo mesa tau napendoluoio, anna dianto ang la mampatokaingko lalammu ang la unngola.' ²⁸ Kutula'ingkoa' setonganna di alla'na ingkäna tau ang aha yaling inde di lino,

moi ang tuhoke' moi ang puhang mate, inang daete' aha la keangka' puha andana Yohanes. Ampo' tau ang handang mahoi'ang yaling di Kapahentaanna Puang Alataala setonganna keangka' puhane' andana Yohanes." ²⁹ Inγκännä tau ang manghingngi yato tula'na, moi yato ingkännä to pahsinga' sima, unγκakui asang katahpa'anna pahtuyunna Puang Alataala, aka' hali sika umbeho asang kalaena natero' Yohanes. ³⁰ Ampo' yatone' to Farisi anna to pampakuhu ada' daine' sika naaku untahimbo pahtuyunna Puang Alataala tama di kalaenaii, aka' daine' sika naaku umbeho kalaena natero' Yohanes. ³¹ Ma'tula'mi Puang Yesus naoatee, "Aka la kupasihapangnging inde mai hupatau ang aha dinoa? Anna aka ang nasinnoaing? ³² Tau ang aha tempo dinoa kupasihapang änä' ang mänge mangngino di hao di pasa' lella' siang unγκohai solana anna naoaitee, 'Kiposulingngingko ampo' dai unγκaku sumayo, kipenaniingko penaniang kamateang ampo' dai unγκaku masuhsa.' ³³ Aka' sule Yohanes to Pantero' anna si biasai dai unγκande dehpa anna dai unγκenu' angkoro', ya' unγκoaminte, 'Napentamai setang.' ³⁴ Pihsananna suleä' Kodi' inde Änä' to Lino anna si mandeä' Ko anna menu'ä', ya' si unγκoa burantee, 'Itai indo tau sähäüäng anna pa'enu', sola-solana

to pahsinga' sima anna ingkäna to madosa.'

³⁵ Ampo' kalehaiia'to indee: kakeaka'anna Puang Alataala ang kipepaturuing mala diita yaling di katuhuanna ingkäna tau ang mampentindo'i."

³⁶ Aha mesa to Farisi untambai Puang Yesus pano di dasanna anna malai mande sibaha-baha di hao. Mao si'dang Puang Yesus pano di dasanna anna mohko'i sibaha-baha mande. ³⁷ Yaling yato di bohto aha mesa bahine ang supung nainsang tuho yaling di katasampa'ang lambi' kainsangang dosanna. Tahpana nahingngi naoatee Puang Yesus menge mande di hao di dasanna ta Simon ang to Farisi, ya' suleng umbaha mesa buli-buli ang keihsi minnä-minnä' bomammi'. ³⁸ Panong ke'de' di behinna Puang Yesus sidungku' bihti'na menge siang dumuseng. Yato bahine umbonä'i bihti'na Puang Yesus umpake uhai matanna, mane napahsii beluhä'na, mane naurungngi anna nasihoii yato minnä'-minnä' bomammi' ang nabaha. ³⁹ Tahpana yato to Farisi, ang naongei mande dasanna Puang Yesus, ungnigita aka yato ang nababe bahine, ya' ma'tula'mi yaling di inahanna naoatee, "Ponna inang nabi si'da indee, ya' la nalähpä'itoo menna bahtu' umba noa babena inde bahine ang menge mangnganti bihti'na, tantunte' anna la nainsangngi naoatee, indo bahine mesa to tasampa' ang punno dosa." ⁴⁰ Ma'tula'mi

Puang Yesus pano naoaintee, "O Simon, aha ang umpemala la kutula'ingko." Mentimba'mi ta Simon naoatee, "Tula' tomande'i, Tuang!"

⁴¹ Naoate Puang Yesus, "Aha dolu derua tau moindang pano di tau ang biasa umpapebungai doi'na, ang mesa keindang limangngatu' doi' pera', anna ang senga'na limampulo doi' pera'. ⁴² Ampo' aka' dai sika nabela umbaya' yato indanna lambi' napa'dai tomande'ing yato indannai. Dahi ang umba kahang yato to deruai ang la handang ma'kalemu toe' pano yato di tau aka' napa'daiming indanna?"

⁴³ Mentimba'mi Simon naoatee, "Situhu' kodi', ya' yato tubunte' ang mai'di indanna." Ma'tula'mi Puang Yesus naoaintee, "Ahana tahpa' ne pentimba'mu." ⁴⁴ Lella' mensaile pano yato di bahine, nalombungngike' tula'na pano di Simon naoatee, "Ungngitaraka inde bahine? Langngena' mentamaä' inde di dasammu ampo' dä' umpatokaing uhai ang la kubaseiing bihti'ku. Dia nei' nabonä'ingkä' bihti'ku umpake uhai matanna anna napahsii beluhä'na. ⁴⁵ Dio, dä' aha ungnurung naonge anna mane suleä', ampo' dia nei' sallangngena'nang napa'urung-urung bihti'ku. ⁴⁶ Dä' aha umminnä'ing bää'ku tanda umpotosuleä', ampo' dia nei' naminnä'ingkä'ne' bihti'ku umpake minnä'-minnä' ang handang bomammi'. ⁴⁷ Dahi kupainsangngio dinoa:

tandana diampungngiming dosanna inde bahine ang mai'di, ya' ma'kalemu si'da-si'da. Ampo' panone' di tau ang sai'di' supu diampungngi, ya' bahtuanna sai'di' toe' pa'kalemunna." ⁴⁸ Puhai yatoo, ya' ma'tula'mi pano yato di bahine naoantee, "Diampungnging dosammu." ⁴⁹ Yato tau senga' ang nasibahaing mande, sika kutana yaling di inahanna naoatee, "Mennaraka'e inde tau anna pake la malae' ungangampungngi dosa?" ⁵⁰ Ampo' ma'tula' sala Puang Yesus pano yato di bahine naoatee, "Kapampetahpa'ammue'te' ang mampasalama'o, dahi laomo sitonda pebehena Puang Alataala."

8 ¹ Dai masae puhanna yatoo, le'ba'mi Puang Yesus ullelengngi lele'ng mai'di bohto, moi ang mahoa' moi ang saohko' umpepainsangnging Kaheba Mapia didiona Kapahentaanna Puang Alataala. Mao toe' yato sampulo derua pahsikolana sibaha-baha. ² Mempola toe' yato sangngaka-sangngaka bahine ang puha dipabono' di hao mai di ma'kahupa-hupa korong bahtu' ang puha dihambaiing yaling mai di kalaena setang ang mampentamai, sinnoanna Maria ang si disanga toe' Magdalena ang puha dialaiing yaling mai di kalaena pitu setang. ³ Noa tunne' ta Yohana bahinena ta Khuza, to pambe'bei doi'na Herodes, ta Susana anna mai'dike' bahine senga'. Sika mempola asang

anna untahiai Puang Yesus sibaha pahsikolana umpake katomakakaanna toboe'. ⁴ Tahpana sulei tau mai'di' di hao mai di mobohto-bohtoang ullebo Puang Yesus, ya' napahtummi mampakuhu yaling di pohapangang naoatee, ⁵ "Pihsang tempo aha mesa petani la mao mangngambo'. Menge unngambo' yato bannena, aha piha ang manaho pano di lalang, ya' nasiindä'-indä'ing tau anna sulei toine' sedansiang anna naandei lambi' puha. ⁶ Aha toe' piha ang manaho naung di tampo di haho batu, ampo' tahpana napahandu' mengnguhaka', ya' malahso siang lala'na anna matei aka' mabangi yato tampo. ⁷ Yato banne aha toe' piha ang manaho tama di alla' lohpo ang kedui, lambi' lobo' sibaha yato lohpo kedui anna nakapupu'i lambi' mate. ⁸ Ampo' aha toe' piha banne ang manaho naung di tampo malambu, lambi' mala tuho manahpa anna keboai pensangngatu' luhpi'." Puhai natula' inde pohapangang, ya' ma'tula'mi napekääyängngi naoatee, "Menna pemala mangnginsang, pamapehingngiingnga'too!" ⁹ Sika mekutanang yato pahsikolana naoatee, "Akae' bahtuanna ne pohapangang ang untula'?" ¹⁰ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Pano di dioa' dibeakoa' dio kapainsangang anna malakoa' unngnginsang umba noa Kapahentaanna Puang Alataala ang masaeng tibuni. Ampo' panone' di tau senga'

dipakahebaine' umpake pohapangang, anna malai 'moinnakato sika naitai, ampo' setonganna daete' naita anna dai nakaleso; anna moinnakato sika nahingngi, ampo' setonganna daete' tama di talinganna anna datoï napebahtuang aka yato ang sika nahingngi.' ¹¹ Noa inde bahtuanna yato pohapangang: Setonganna banne yatoo dianto Bahtakara Dehata. ¹² Yato ang manahoi pano di behing lalang dianto tau ang unghingnging yato Bahtakara Dehata, ampo' sule Pongkahana setang nahampa'i anna naalai yaling mai di inahanna anna malai dai sika mampetahpa' lambi' dai la dipasalama'. ¹³ Ang manaho pano di tampo di haho batu dianto tau ang tahpana unghingngi yato bahtakara, ya' napatamang di inahanna sitonda kakahsiang, ampo' dasiang mengguhaka' yaling di inahanna lambi' sämpäi' supu napetahpa', aka' tahpana ullambi'i pesändä', ya' ungkebo'ing Puang Alataala. ¹⁴ Ang dondong tama di alla' lohpo ang kedui dianto tau ang unghingnging yato bahtakara, ampo' dai mala lobo' anna dai mala keboa manahpa aka' bata-bata didiona katuhonna, noa tunne' pemala supu katomakakaang anna pemala supu untuhu'i pampemala tahuhunna. ¹⁵ Yatone' ang manaho pano di tampo malambu dianto tau ang mapia inaha ang tahpana unghingngi yato bahtakara, ya' napatamang di inahanna

anna membabei situhu' yato aka ang nahingngi, dai aha namali'-mali'ang membabe mapia.

¹⁶ Nalombungngi bung tula'na Puang Yesus umpake pohapangang naoatee, "Daete' aha mesa tau la umpau' lampunna mane nasalohko'i baki, bahtu' napatoko naung di hoi' langka'na. Ampo' napatokoete' dai' di ongeang ang malängkä' anna malai ingkäna tau ang mentama yato di dasang la naballoi pesilona. ¹⁷ Aka' daete' aha mesa kaha-kaha ang tibuni la tibuni lolo, anna daete' aha mesa kaha-kaha ang dai dipepainsangnging la daloloi dipepainsangnging. Ampo' la ahaete' tempona ang dibuni la dipalanda' anna ang dai dipepainsangnging la kainsangang. ¹⁸ Dahi, dianto anna pekaleso manahpaia' yato Bahtakaranna Dehata ang unghingngi, aka' menna ang inang ahang ang nainsang, inang la dihängngängngiking, ampo' menna ang dai ma'pehingngi, ingkäna yato ang nasanga nainsang la dialai yaling mai di pihki'na.

¹⁹ Indona anna ullu'na Puang Yesus sule yato di ongeang ang naonge menge mampakuhu Puang Yesus, ampo' dai sika mala mendungku' aka' mai'di liu tau sisihpi'-sihpi'. ²⁰ Ya' ahang mesa tau umpainsangngi Puang Yesus naoaintee, "Indomu anna ullu'mu sika yaling di aneang pemala la napellambi'io." ²¹ Ampo' natimba' supu Puang Yesus naoaintee, "Ang mendahi

indoku anna ullu'ku dianto ingkäna tau ang umpehingngii Bahtakaranna Puang Alataala anna napembabeing yaling di salu katuhuanna."

²² Pihsang tempo ma'karang Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Talaoa' bete' inde di tando bete'na le'bo'." Ya' sika le'ba'mi bete' molopi.

²³ Lella' sika molopi lella'ne' Puang Yesus hanne. Pihsananna pihsa'mi sule pepahi käyyäng, lambi' mendai' bombanna le'bo' anna sai'di'i tala sika limmi' yato lopinna aka' naonängnging uhai.

²⁴ Ya' ullumbang Puang Yesus yato pahsikolana anna sika nahekei naoaintee, "O Tuang, kalemuiang, la limmi'mi tau!" Tahpa tipahteng siang Puang Yesus di hoi' mai di patindoanna anna ungkohaii yato pepahi käyyäng sibaha bombang tamahamu'. Ya' tahpa naboli siang yato pepahi anna bombang anna mahtai sumule yato le'bo'. ²⁵ Mane ma'tula'i pano diiii naoaintee, "Umbarea' dio naola kapampetahpa'ammu?"

Ya' sika sangka' mahea'mi anna pusa', anna sioa-oainte, "Menna sakalirakae' inde tau anna pake moine' pepahi anna uhai tuhu'-tuhu'ammi pano di pahentana?" ²⁶ Ya' sika lambi'mi Puang Yesus sibaha pahsikolana molopi bete' di tando bete'na Galilea di bohtona to Gerasa.

²⁷ Tahpana mengngindä'mi Puang Yesus dai' di kalantanang, tahpa suleng natammui mesa muane ang sule di hao mai yato di bohto mahoa'.

Yato tau masaeng dai aha siita pakeang, mao mohobeläng lelung anna datoï tohho di dasang ampo' tohho di hao di ku'bu' aka' napentamai setang. ²⁸ Tahpana ungnita Puang Yesus, ya' kakilla-killang anna malimuntu'i pano di olona, lella' ma'kara napekääyngngi naoatee, "O Puang Yesus, Änä'na Dehata ang Handang Matande, aka la umbabe pano di kodi'? Kupalau mating ke la malai dä' undahha." ²⁹ Nasuhung ma'tula' noa yatoo, aka' minge Puang Yesus nahambaiing yato setang yaling mai di kalaena. Yato tau si dipungo bihti'na anna teyyena hante bahsi anna malai dai natilakai yato setang ang yaling di kalaena, ampo' dai masae si nabohtu-bohtu yato hante bahsi ang disangke'ing anna nabahai yato setang pano di ongeang ang mahulla-hulla. ³⁰ Nakutanaing Puang Yesus naoaintee, "Menna sangammu?" Mentimba'mi naoatee, "Sambahanang." Disanga noa aka' mai'di setang ang mampentama. ³¹ Ya' sika malaung yato setang pano di Puang Yesus anna malai dai napalutama di kahoänna kamateang ang la naongei ditahungkung. ³² Di hao di ongeang donetoo sipatu aha mai'di liu bahi lella' sika mambuung yaho di ahe tanete. Ya' sika malaung yato setang ke la malai napabei mentama yato di bahi mai'di. Ya' napabei si'dang Puang Yesus. ³³ Sohongnging yato setang yaling mai di kalaena yato tau anna mentamai yato

di bahi. Ya' bungka' siang yato bahi anna sika tibe naung di behing karakeang lutama di le'bo' lambi' limmi'i. ³⁴ Tahpana yato ingkäna tau ang minge sika undakai bahinna unngita kaha-kaha ang dahi, ya' tahpa sika lumpa'mi le'ba' do napalele pano di bohto mahoa' anna sangngaka-sangngaka bohto ang nasidungku'ing. ³⁵ Sohongnging yato tau mai'di yaling mai di bohtona anna maoui ullumba yato ongeang ang naongei Puang Yesus, pemala la sika naita yato kaha-kaha ang mane puha dahi. Sika unngitang yato tau ang mane puha naalaiing Puang Yesus yato setang yaling mai di kalaena lella' malinong mohko' di behing bihti'na Puang Yesus. Yato tau mampake manahpang aka' marohong sumule pihki'na. Sika mahea' asammi yato tau mai'di unngita umba noa kakuasaanna Puang Alataala. ³⁶ Yato ingkäna tau ang unngita yato aka ang dahi sika umpainsangngi yato tau mai'di didiona umba noa dipasalama' yato tau di hao mai di kakuasaanna setang. ³⁷ Ampo' yato ingkäna to Gerasa sangka' mahea' liu lambi' malau pano di Puang Yesus anna malai baha' mao umpellei yato ongeang. Ya' dai'mi di lopinna Puang Yesus sibaha pahsikolana anna sika sumulei. ³⁸ Yato tau ang puha nalahpa' di hao mai di kakuasaanna setang hali toe' malau pano di Puang Yesus ke la malai mempola.

Ampo' nasuo sumule Puang Yesus naoaintee,
³⁹ "Sumuleo pano di dasammu anna untohodolui
 aka ang puha nababe Puang Alataala pano di
 kalaemu." Ya' le'ba'mi yato tau unsamba bohto
 maho'a' anna napalele lelenggi yato aka ang hali
 nababe Puang Yesus pano di kalaena. ⁴⁰ Tahpana
 sumuleng Puang Yesus lubete' yato di bohto ang
 napengkalaui, ya' natammuing mai'di liu tau ang
 inang sika napemitai kasuleanna. ⁴¹ Donetoo
 suleng mesa tau ang disanga Yairus, mesa kapala
 pa'sambayangang yato di bohto. Sule malimuntu'
 di olona Puang Yesus malau pano anna malai
 mao pano di dasanna, ⁴² aka' änä' samboana ang
 mane sampulo derua pahiamanna makorong
 kahha' anna la mateng. Lella' Puang Yesus mellao
 lupano yato di dasanna ta Yairus, mai'di liu sule
 tau sisihpi'-sihpi' mampentindo'i di hao mai di
 ma'kahupa-hupa bohto. ⁴³ Yaling di alla'na aha
 toe' mesa bahine ang unsa'ding korong mallambi'
 ang daloloi aha nabolinna yaling di sampulo
 derua pahiamanna. Dai aha mesa to pa'pakuli
 ang mala mampabono'. ⁴⁴ Ya' mendungku' di
 kebo'na Puang Yesus anna naantii pote' kaya'
 kalambe'na. Ya' bono' siang yato korong ang
 nasa'ding. ⁴⁵ Mekutanang Puang Yesus naoatee,
 "Menna inde mai tau ang mane hali ungnganti
 kaya'ku?" Ampo' dai aha tau donetoo ang bahani
 mangngaku. Lambi' naoante Petrus, "O Tuang,

mai'di liu tau ang mangkulimboio anna ang mansihpi'o." ⁴⁶ Ampo' ma'tula' Puang Yesus naoatee, "Aha mesa tau ang mangngantiä' aka' kusa'ding aha sohong yaling mai di Kalaeku kakuasaang." ⁴⁷ Tahpana nainsang yato bahine naoate yato ang mane nababe dai mala nabuni, ya' tahpa sikalalla'mi mao malimuntu' pano di olona Puang Yesus anna ma'tula'i pano yato di tau mai'di aka suhunna anna ungnantii Puang Yesus anna umba noa tahpa bono' yato koronna puhanna naanti. ⁴⁸ Ma'tula'mi Puang Yesus pano yato di bahine naoatee, "O äinä'ku, napabono'o kapampetahpa'ammu. Paela'i, mahasante' inahammu le'ba'." ⁴⁹ Mengeke' Puang Yesus ma'tula', ya' suleng mesa tau luhao mai di dasanna ta Yairus, anna unngoainte pongkahana, "Mateng äinä'mu, Tuang! Damong unsaha-saha inde tuangkuhu." ⁵⁰ Nahingnginna Puang Yesus, ma'tula'mi pano di ta Yairus naoatee, "Daa ummahea', ampo' diare' pamatohoi kapampetahpa'ammu aka' inang la bono'ete' äinä'mu." ⁵¹ Tahpana lambi' Puang Yesus pano yato di dasanna Yairus, ya' ullahang asammi yato ingkäna tau mempola tama yato di tambing ang naonge yato äinä' tilampa'. Supung to baha'na sibaha ta Petrus, ta Yohanes anna ta Yakobus ang napabei mempola tama. ⁵² Inggäna tau di hao yato di dasang sika

ungngumbui yato änä', ampo' sika naoainte supu Puang Yesus, "Daa ungnungumbua' aka' inde änä' daete' mate, ahana kaleete' hahe." ⁵³ Ampo' sika napetaha-tahai supu aka' nainsang naoatee mate si'dang yato änä'. ⁵⁴ Ampo' inde Puang Yesus untokei teyyena yato änä' anna naoaitee, "O Äi', kalehamo!" ⁵⁵ Ya' sumule siang sungnga'na yato änä' anna tahpa ke'de'i. Pihsananna Puang Yesus unsuo tau umpakande yato änä'. ⁵⁶ Aka toiro pusa' ta mengkasilling yato to baha'na änä', ampo' sika nalahang Puang Yesus anna dai napepainsangging pano di tau senga' yato aka ang mane puha dahi.

9 ¹ Untambaing yato sampulo derua pahsikolana Puang Yesus anna sika nabea kamatohoang anna kakuasaang anna malai sika untalo ingkäna setang anna umpabono' ma'kahupa-hupa korong. ² Anna sika nasuoi mao do umpakaheba Kapahentaanna Puang Alataala anna umpabono' to makorong.

³ Naoate pano diii, "Yaling di pellaoammu dakoa' mala kabaha-baha. Moi huntung, moi tas, moi bokung, moi doi', moi kaya' dai dibaha, supung ang minge umpake. ⁴ Anna ponna aha tau mampalempängkoa' tama di dasanna, ya' tohhokoa' di hao lambi' mengkalao boukoa' umpatahhi' pellaoammu. ⁵ Anna ponna dai aha tau ang mampalempängkoa'

tama di dasanna, ya' pelleiia' yato bohto anna umpentalahpi'ing tampo ang mendehke' pano di bihti'mu anna malai mendahi pengkakalehaang pano diiii. " ⁶ Ya' sika le'ba' si'dang anna maoido unukulilingngi ingkäna bohto saohko' lella' umpepainsangnging Kaheba Mapia, anna umpabono' ingkäna to makorong di ingkäna bohto ang naolai. ⁷ Donetoo Tomaraya Herodes, ang unkapalai Poropensi Galilea, dai hapa' inahanna unghingngi yato ingkäna kaha-kaha ang nababe Puang Yesus. Aha tau ang mangngoatee, "Tuho sumule Yohanes to Pantero' di hoi' mai di alla'na to mate." ⁸ Aha toe' piha tau ang mangngoatee, "Landa' bumi sumule Nabi Elia." Anna aha toe' piha tau ang mangngoatee, "Mesa di alla'na yato senabiang dolu ang tuho sumule." ⁹ Ampo' ma'tula' Herodes naoatee, "Puhanne' kubose'i bää'na ta Yohanes. Dahi menna setonganna inde tau ang manuhu' kaheba mai'di umbabe kaha-kaha ang dikapusa'i?" Ya' pemala liung la silambi' Puang Yesus. ¹⁰ Tahpana sika sumulei yato sampulo derua pahsikolana Puang Yesus, ya' sika natohodolung pano di Puang Yesus yato aka ang hali sika nababe. Ya' sika natambaing Puang Yesus anna naposolai mendende pano di mesa bohto ang disanga Betsaida, anna malai sika diarang supung ang nasibahaing. ¹¹ Ampo' nahingnginna tau mai'di

didiona yatoo, ya' sika maong do napelolai. Ya' sika natammui manahpang Puang Yesus anna napatuui didiona Kapahentaanna Puang Alataala anna umpabono' mai'di tau ang pahallu napabono'.¹² Tahpana mahammong, ya' sika mellambi'mi pano di Puang Yesus yato sampulo derua pahsikolana anna sika naoaitee, "Suoi indo pano tau mai'di anna malai sika do umpeäng dasang ang la naongei ma'bengi anna andeang ang la sika naande, aka' inde ang taongeia' dianto ongeang ang mahulla-hulla ang makahao umpellei bohto."¹³ Ampo' sika naoaitee, "Dionnga'tee' mampakande!" Ya' sika mentimba'mi naoaitee, "Supung lima roti anna derua bau ang aha dibe'bei. Supunte' ke maoang kialling inde mai tau mai'di ang la sika naande."¹⁴ (Tau ang aha donetoo aha umbai limang sa'bu muane, dake' diihsa' bahine anna änä'.) Ya' ma'tula'mi pano di pahsikolana naoaitee, "Suoi ne pano tau mai'di mohko' moko'bong-ko'bongang: sangko'bongang boitoo, ya' aha bung limampulo tau."¹⁵ Ya' natuhu'i si'dang yato pahsikolana yato ang napahentaing anna unsuoi yato tau mai'di ma'ko'bong-ko'bong.¹⁶ Pihsananna Puang Yesus unngalang yato lima roti anna derua bau, mane mentongai dai' di langi' menge siang umpalau behe dai' di Puang Alataala. Puhai yatoo, ya' nabika-bikang yatoo

mane nabeai pano di pahsikolana anna malai nasusa pano di tau mai'di. ¹⁷ Inγκännä yato tau ang aha donetoo mampebohoi asang. Puhai sika mande, ya' nahimpung salang pahsikolana yato la'binna ang dang napuha tau. Ya' ke punno salake'ne' sampulo derua baki. ¹⁸ Pihsang tempo naonge mengei Puang Yesus ma'sambayang namesa-mesa, suleing pahsikolana nalumba. Mekutanang pano diii naoatee, "Situhu' tula'na tau ang unghingnia', nasanga mennaä' are' indee?" ¹⁹ Sika mentimba'mi naoatee, "Aha ang mansangao Yohanes to Pantero'; aha toe' ang mansangao Nabi Elia; aha toe' piha ang mansangao mesa di alla'na yato senabiang ang aha dolu ampo' tuho sumule." ²⁰ Ya' mekutana sala bumi Puang Yesus pano diii naoatee, "Ampo' situhu' dioa', mennaä' Ko indee?" Mentimba'mi ta Petrus naoatee, "Dio, Tuang, To Dilanti' la Mepasalama' ang sule yaho mai di Puang Alataala." ²¹ Ya' sika nalahang si'da-si'dang Puang Yesus anna dai napepainsangnging pano di menna-menna didiona yato. ²² Mane ma'tula'i Puang Yesus naoatee, "Kodi' inde Änä' to Lino pahalluä' la ungnGolai mai'di kamasuhsaang anna dä' natahimbo setobaha'ang, kapala-kapala imang anna to pampakuhu ada' lambi' la dipateiä'. Ampo' yaling di tallu allona la tuhoä' sumule." ²³ Nalombungngike' tula'na pano

di ingkännaii naoatee, "Tau ang la pemala mampentindo'ia' pahallu ungalimpängngi pangngelo'na toboe' sibaha umbulle kayu sitambeng allo-allo, mane napentindo'ia'.²⁴ Aka' menna pemala umpamahendeng katuhoanna, la bilang mateete'; ampo' menna ang tontong mampetahpa' moi dipatei aka' Kodi', dianto ang la dipasalama' sungnga'na.²⁵ Aka' dai aha suhunna mesa tau untahongkongngi ingkänna aka-aka ang aha yaling inde di lino ke dasiang la salama' sungnga'na.²⁶ Ponna aha tau ang mampengkasiliingkä' anna umpengkasili toinne' pepakuhungku, la kupengkasili turinte'ne' ke sulemä' dako' sitonda kakuasaangku anna kakuasaanna Ambeku, noa tunne' kakuasaanna malaeka' masero yaho di suruka.²⁷ Kutula'ingkoa' setonganna yalingnga' inde di alla'-alla'mu dinoa aha sangngaka-sangngaka tau ang dai la mate, dolunna la dipahandu' Kapahentaanna Puang Alataala."²⁸ Umbai kahua allona puhanna makara noa yato Puang Yesus, ya' untambaing ta Petrus, ta Yohanes anna ta Yakobus naposola dai' di mesa tanete aka' la ma'sambayang yaho.²⁹ Tahpana minge ma'sambayang, ya' tahpa tirendeng hupanna Puang Yesus anna yato pakeanna mendahi mabusa anna pangngillo'.³⁰ Anna ahai derua tau minge nasipa'karaing, dianto Nabi Musa anna Nabi

Elia. ³¹ Indo to deruai umpalanda' kalaena yaling di pesilo kamatandeang, anna ma'tula'i didiona kamateanna Puang Yesus ang mane la dipasundung yaho di Yerusalem. ³² Donetoo, yato Petrus anna solana mengene' supu hanne. Tahpana sika tungke'du', ya' unngitang umba noa kamatandeanna Puang Yesus anna sika naita toe' yato derua tau ang ke'de' di behinna. ³³ Tahpana la le'ba'mi yato to deruai umpellei Puang Yesus, ya' ma'karang ta Petrus pano naoatee, "O Tuang, masannang liu tau dinne. Umbai mahasa ke umpake'de'i tau bansuli umpopantangga' simesa: Dio mesa, Nabi Elia mesa anna mesa Nabi Musa." Ampo' noa supu Petrus ang maling ma'tula' noa yatoo, dai pa'kaleha. ³⁴ Lella' Petrus ma'tula', ya' tuhummi yaho mai salehu' unsapu'ii, lambi' sika mahea' tahpana nasapu' yato salehu'. ³⁵ Ya' kahingngiammi kamaha yaling mai di salehu' ang naoatee, "Dianto inde Änä'ku ang kupillei. Pehingngiia' tula'na." ³⁶ Puhanna kahingngiang yato kamaha, ya' inang namesarang supu Puang Yesus. Yato tallu pahsikolana napadiinahanna supu yato kaha-kaha ang dahi donetoo, anna dato i aha natula' pano di moi poro la menna yato ang sika naita. ³⁷ Tahpana marondonnaii naonge sika tuhungngi sumule yaho mai di tanete, ya' suleng tau mai'di ullumba Puang Yesus. ³⁸ Aha

mesa di alla'na yato tau mai'di untambai Puang
 Yesus naoatee, "O Tuang, kupalau ke la malai do
 ungnngitaingkä' änä'ku, aka' inang dia supu änä'ku.
³⁹ Yato änä'ku si pihsa' napentamai setang,
 lambi' si pihsa' tomande' kakoha-koha anna
 sikadindi'i kalaena napobua' yato setang lambi'
 si membuha kale suana. Yato setang semata
 undahha änä'ku anna noa ang inang dang aha la
 napellei. ⁴⁰ Puhang kupalau pano di pahsikolamu
 unghambai yato setang ampo' dai sika mala
 naalai." ⁴¹ Ma'tula'mi Puang Yesus naoatee,
 "Tehtereremokoa' dio indee! Umbarea' dio naola
 kapampetahpa'ammua' lambi' sähsä' lalangkoa'?
 La sangngakake' masaena tohhoä'a' yaling di
 alla'-alla'mu anna sa'bara' ungnngoloikoa'? Bahai
 ne mai yato änä'!" ⁴² Tahpana sidungku'mi Puang
 Yesus yato änä', ya' tahpa tilumbämmi naung
 di tampo napobua' yato setang anna sikadindi'i
 kalaena. Ampo' tahpa nakarahta' Puang Yesus
 yato setang anna napabono'i yato änä', mane
 napolai sumule pano di ambena. ⁴³ Aka toiro
 yato ingkäna tau ang aha donetoo pusa' asang
 liu ungnngita umba noa kakuasaang käyyänna
 Puang Alataala. Mengeke' yato tau mai'di pusa'
 ungnngita aka ang mane puha nababe Puang
 Yesus, ya' ma'tula'mi Puang Yesus pano di
 pahsikolana naoatee, ⁴⁴ "Pehingngii manahpai
 anna patamai di inahammua' inde ingkäna

aka ang kutula', dianto: Kodi', inde Änä' to Lino, la dibehoä' pano di kakuasaanna to lino." ⁴⁵ Inγκännä yatoii dai sika umpähäng yato ang natula' Puang Yesus, aka' dai sika napakalesoing. Ampo' malaya' toe' yatoii napekutanaing umba noa yato bahtuanna. ⁴⁶ Ya' dahing kasibehtaang di alla'na pahsikolana Puang Yesus, unsibehtai menna ang handang keangka' di alla'naii. ⁴⁷ Ampo' nalosa Puang Yesus yato ang menge sika napihki' lambi' unγκala mesa änä'-änä' anna napake'de'i di behinna. ⁴⁸ Anna naoaite pano diiii, "Menna ang untammui manahpa änä' saohko' ang sinnoa indee yaling di sanganku, ya' bahtuanna Kodi' siante' natammui manahpa, anna menna ang mantammui manahpä', ya' bahtuanna Yatoete' ang mansuoä' sule natammui manahpa. Aka' menna-menna ang unγκangka' handang madihoi'ang kalaena yaling di alla'-alla'mua', ya' setonganna diaete' ang handang diangka' mayahoang." ⁴⁹ Ma'tula'mi Yohanes naoatee, "O Tuang, aha kiita mesa tau unγκhambai setang yaling di sangammu, ya' kisängkäing aka' kiinsang tadia solata ang mentindo' di Dio." ⁵⁰ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Daa unsängkäii, aka' menna-menna ang daingkea' mampa'bali, ya' bahtuanna solatarea'tee'." ⁵¹ Tahpana marungku'mi tempo katiängkä'anna Puang Yesus dai' di suruka, ya'

nabohtung la mao dai' di Yerusalem. ⁵² Unsuong sangngaka-sangngaka tau mendolu mao. Sika maoi pano di mesa bohtona to Samaria, aka' sika la umpasadia ingkäna-ingkäna siamo ang la napahallu Puang Yesus. ⁵³ Ampo' aka' nainsang yato to Samaria la mao dai' di Yerusalem yato Puang Yesus, lambi' dai sika natahimbo la tohho yaling di bohtona. ⁵⁴ Tahpana naita Yakobus anna Yohanes yato babena to Samaria, ya' mekutanang pano di Puang Yesus naoatee, "O Puang, unngakuraka ke ma'sambayangngang anna malai tuhung api yaho mai di langi' unngämpu'i inde mai tau?" ⁵⁵ Ampo' mensaile supu anna nasängkäii. ⁵⁶ Ya' sika maong umpeäng bohto ang senga'. ⁵⁷ Sika umpatahhi'mi pellaoanna. Ya' ahang mesa tau ang ma'tula' pano di Puang Yesus lella' sika mellao naoatee, "La kutindo' lelenggo diamo-diamo unngola." ⁵⁸ Ampo' natimba' Puang Yesus naoaintee, "Mangngohi aha leänna naongei tohho, anna dansi aha sehänna naongei membanua. Ampo' Kodi' inde Änä' to Lino dai Ko aha ongeangu ang la kuongei tohho mehile bahtu' hahe." ⁵⁹ Nalombungngike' tula'na umpa'tula'i mesa tau senga' naoaintee, "Pentindo'o di Kodi'." Ampo' mentimba' yato tau naoatee, "O Puang, pabeii' dolu mao do ullamung ambeku. " ⁶⁰ Ampo' mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Pabei

tubunne' tau ang mate di mendehatanna do ullaung to matenaii, ampo' dio-dio laoo do pakahebai Kapahentaanna Puang Alataala di umba-umba naongi." ⁶¹ Ahake' bou mesa tau senga' ma'tula' pano di Puang Yesus naoatee, "La mentindo'ä' di Dio, Puang, ampo' pabeiä' dolu mao umpasa'bi to baha'ku." ⁶² Ampo' natimba' Puang Yesus naoaintee, "Mesa tau ang menge ma'dahkala dai la sihatang ke si mensaile loloi pano di kebo'na. Noa tunne' tau ang pemala mendahi to pentindo'ku dai la kekuna yaling di Kapahentaanna Puang Alataala ke umpihki' loloi katuhoang ang dolu."

10 ¹ Puhai yatoo napilleing Puang Yesus pitumpulo to pentindo'na ang senga' anna nasuoi mao moderua-ruang do mendolu pano di ingkäna bohto ang inang la naolai dako' Puang Yesus. ² Naoatee pano diii, "Itaia' inde mai tau masoo liu ang la dibaha tama di Kapahentaanna Puang Alataala. Kupasihapang boa kayu ang la pahallu dipupu, ampo' dai kannä' tau ang la mampupu. Dahi palauia' pano di puänna inde pinamula anna malai nahängngängngike' tau ang la umpupu inde boa kayu. ³ Pehingngiia'! Kusuokoa' do umpepainsangnging Kaheba Mapia. La sihapangkoa' domba ang tama di alla'-alla'na olo'-olo' peande. ⁴ Dakoa' mala umbaha doi'. Datoukoa' mala umbaha tas, moi sapatu. Anna

daa umpa'lempäng-lempängnga' unsalama'i
 solamu di behing lalang. ⁵ Ponna mendai'koa' di
 mesa dasang, ya' tahpa oaia'te dolu, 'Salama'
 mating! La nabehekoa' Puang Alataala yaling di
 hapummu!' ⁶ Anna ponna aha tau tohho yaling
 yato di dasang ang sihatang untahimbo yato
 tula' pebehemua', ya' la kabeheanto yato tau.
 Ampo' ponna dai aha, ya' la sumuleete' tama di
 kalaemua' yato tula' pebehemua'. ⁷ Tohhokoa'
 yaling di dasanna ang mantahimbokoa', andei
 anna enu'i aka ang nasohengngiingko, aka' inang
 noaete' mesa to pengkähäng sihatangnete'
 untahimbo saho pengkähänna. Daa untirende
 leleng ampo' tohhokoa' di mesa dasang. ⁸ Anna
 ponna tamakoa' di mesa bohto anna natahimbo
 manahpako' tau yaling, ya' andeia' anna
 enu'ia' aka ang nasohengngiingko. ⁹ Pabono'i
 yato ingkäna to makorong ang aha yaling
 yato di bohto anna tula'i pano diiii oaite,
 'Dang masae anna Kalaenang Puang Alataala
 ma'pahenta sihapang tomaraya.' ¹⁰ Ampo'
 ponna mentamakoa' di mesa bohto anna dako'ia'
 natahimbo tau yaling, ya' panokoa' di batahta
 anna sika kakohakoa' unnggoatee, ¹¹ 'Moia'
 ähäng tampomu ang mendehke' di bihti'ki'
 kipentalahpi' toinne' di olomua'. Ampo' pahallua'
 unngginsang: dang masae anna Kalaenang
 Puang Alataala ma'pahenta sihapang tomaraya.'

¹² Kutula'ingkoa' setonganna ponna lambi'mi tempona dihohto' inde lino, la mahingang puhaete'ne' tahungkunna Bohto Sodom andana bohto yatoo." ¹³ Mane naoate Puang Yesus, "Tilakakoa' Bohto Khorazim! Tilakakoa' Bohto Betsaida! Aka' ke la inang aha toine' dahi di hao di Bohto Tirus anna Sidon yato tanda ang mepusa'-pusa' ang puha dahi yaling di alla'-alla'mua', ya' la masaente' mengkatoba' lambi' umpekaya' kahung sibaha ulluläng täi hapu bää'na tandana unsohso yato kasalaanna. ¹⁴ Ampo' ponna lambi'mi tempona dihohto' inde lino, ya' inang la mahingang puhaete'ne' tahungkunna to Tirus anna to Sidon andana dioa'. ¹⁵ Noa tungnga' dio Bohto Kapernaum umbai pake unsangaa' la naängkä'koa' dai' di suruka Dehata, i? Setonganna dako'a' la naängkä' ampo' la natibekoa' naung di nahaka!" ¹⁶ Napatahhi' tula'na Puang Yesus pano yato di to nasuo naoatee, "Kutula'ingkoa', menna ang mampehingngiia' tula'mu, ya' sihapangnete' Kodi' napehingngii. Ampo' menna ang dako'a' mantahimbo, ya' sihapangnete' Kodi' ang dai natahimbo, anna menna ang dä' mantahimbo, ya' sihapangnete' dai untahimbo Ambeku ang mansuoä' sule." ¹⁷ Puhanna unukulilingngi ingkä'na yato bohto saohko', sika sumuleing yato pitumpulo to pentindo'na sitonda

kamasannangang anna ma'tula'i pano di Puang Yesus naoatee, "O Puang, ingkäna setang tuhu'-tuhu'ang asang pano di kami' ahsala' kihambaii yaling di sangammu." ¹⁸ Ma'tula'mi Puang Yesus pano diiii naoatee, "Kuita Pongkahana setang manaho yaho mai di langi' salamang kila'. ¹⁹ Setonganna puhang kupatamaingkoa' di kalaemu kakuasaang lambi' malakoa' umpealla' leleng ile keipo anna alipang dakoa' aha maaka, anna mala toukoa' untalo kamatohoanna Pongkahana setang ang mampa'balikoa'. Lambi' dai aha moi aka siamo ang la mantilakaikoa'. ²⁰ Ampo' moinnakato noa yatoo, daa umpa'kahi-kahi aka' malakoa' untalo setang, ampo' diare' kahsikoa' aka' titekeng sangammua' yaho di suruka." ²¹ Done siantoo ya' masannang liung Puang Yesus aka' nakuasai Inaha Masero anna naoaitee, "O Ambe', ma'kuhhu'sumanga'ä' mating di Dio, Dehatanna langi' anna lino, aka' dai umpabei tau ang unsanga kalaena manähäng si'da-si'da la umpähäng didiona kapahentaammu, ampo' umbeane' pepähängang pano di tau ang mahempo' inaha ang sinnoa inahanna änä'-änä'. O Ambe', dianto yato pa'elo'mu anna ang umpemapiaing." ²² Puhanna ma'sambayang, ya' ma'tula'mi pano yato di tau mai'di naoatee, "Inkäna-ingkäna siamo hali asammä' nabehoing Ambeku, anna dai aha

moi la mesa tau ang mangnginsang mennaä' setonganna sehalinna Ambeku, anna datoe' aha ang mangnginsang menna setonganna Ambeku sehalinna Kodi'. Anna menna ang kupasihatangngi, dianto ang kupakalesoing didiona Yatoo." ²³ Puhai yatoo, ya' mensaileng Puang Yesus pano di pahsikolana, anna napa'karaii dai napahingngii tau senga' naoatee, "Kehongko'ne' tau ang menge unnggita aka ang unnggita'. ²⁴ Aka' kutula'ingkoa' setonganna, mai'di nabi anna tomaraya pemala toe' sika naita aka ang unnggita' ampo' dang hali sika naita, anna pemala toe' sika nahingngi aka ang unghingngia' ampo' dang hali sika nahingngi." ²⁵ Pihsang tempo aha mesa to pampakuhu ada' mopahtuyu la unsändä'i Puang Yesus, ke'de' di olona anna mekutanai naoatee, "O Tuang, aka ang pahallu kubabe anna malaä' ullambi' katuhuang sapano-panona?" ²⁶ Natimba'mi Puang Yesus nakutanai sala naoaintee, "Aka yato ang tiuki' yaling di Suha' Masero? Anna umba noa pihki'mu didiona yatoo?" ²⁷ Mentimba' salang yato tau naoatee, "Kalemuikoa' Puang Alataala, Dehata ang umpenombai, penumpuii yaling di inahammu, yaling di pihki'mu, yaling di kamatohoammu anna yaling di pembabemu. Anna kalemuikoa' para-parammu hupatau sinnoa ungkalemuikoa' kalaemu." ²⁸ Naoaminte Puang

Yesus, "Ahana inang tahpa' ne tula'mu. Dahi pembabeing anna malao ullambi' katuhoang."
²⁹ Ampo' yato tau pemala unsanga kalaena tahpa' pembabena, dianto anna ungkutanai salang Puang Yesus naoatee, "Menna setonganna yato solaku ang pahallu kukalemui?" ³⁰ Natimba'mi Puang Yesus umpake pohapangang naoaintee, "Aha mesa tau ang sule yaho mai di Yerusalem la lunaung di Yerikho. Yaling di tängngä lalang natammui to pa'maho-maho anna dai supung nahampa'i kaya'na anna aka-akanna ampo' sika nasibamba-bambai lambi' sai'di' tala mate, mane sika napellei tomande'i tilampa' di tängngä lalang. ³¹ Donetoo sipatu aha mesa imang liu, ya' unngitang yato tau ampo' nalombongngi supu manggola behing lalang. ³² Noa tunne' mesa to Lewi liu toe' donetoo. Tahpana unngिता yato tau, ya' tahpa nalombongngi tunne' manggola behing lalang. ³³ Pihsananna liung mesa to Samaria, manggola yato di lalang. Tahpana unngिता yato tau, ya' kende'mi pa'kalemu yaling di inahanna. ³⁴ Maong ullumba yato tau anna nabahahsiing yato bila'na umpake minnä' anna angkoro', mane nasapu' manahpaing anna napapensakei dai' di keledai kalaena, mane naposolai pano di mesa dasang ang si diseba anna nauhu' manahpai di hao. ³⁵ Tahpana marondonnai, ya' umbeang doi' pano yato

di puänna dasang ang la sihoang naalliing kapahalluanna yato tau, anna naoaitee, 'Dama manahpai inde to makorong, anna ponna ke ahake' kapahalluang senga' ang dang nalambi' inde doi', ya' daa ummalaya' kubaya'rang ke liu salamä.' " ³⁶ Natämpä'ing yato tula'na Puang Yesus mekutana naoatee, "Dahi situhu' pihki'mu, menna di alla'na yato tallu tau ang mendahi solana yato to makorong?" ³⁷ Mentimba'mi yato to pampakuhu ada' naoatee, "Tantunte' anna yatoi ang ma'kalemu pano!" Naoa salaminte Puang Yesus, "Ya' laomotoo anna pembabeing sinnoa yato." ³⁸ Donetoo naonge anna sibahai pahsikolana Puang Yesus, yaling di pellaoanna sika ullambi'mi mesa bohto saohko'. Yaling yato di bohto aha mesa bahine disanga Marta, untambaing Puang Yesus ma'saleo pano di dasanna. ³⁹ Inde Marta tohho sibaha ullu'na ang disanga Maria. Inde ta Maria nakärä'i moohko'-ohko' di behinna Puang Yesus umpehingngii pepakuhunna. ⁴⁰ Yatone' ta Marta mengene' tapakali-kali yaling di hapu mantahiai, undungku'ing Puang Yesus anna ma'tula'i naoatee, "O Puang, akana umpabeie Dio ne supu ta Maria moohko'-ohko' diting? Suoi naduluiä'." ⁴¹ Ampo' natimba' Puang Yesus naoaintee, "O Marta, supung dio umpihki' ang tasanda-sanda anna malaya' di ingkäanna-ingkäanna siamo.

⁴² Ampo' setonganna mesaete' supu kaha-kaha ang pahallu, dianto umpehingngii Bahtakara Dehata. Dianto ang napilleine' ta Maria ang inang dai la dialai di hao mai."

11 ¹ Pihsang tempo lella' Puang Yesus ma'sambayang di mesa ongeang. Tahpana puhang ma'sambayang, ya' ma'tula'mi pahsikolana pano naoatee, "O Puang, paturuang ma'sambayang, sinnoa Yohanes to Pantero' umpaturu toe' pahsikolana ma'sambayang."

² Sika natimba'mi Puang Yesus naoaintee, "Ponna ma'sambayangkoa', ya' pasinnoa indee: O Ambe', kihannuang la tontong dipa'käyyängngi sangammu. Suleo pahentaang.

³ Pasundungngingkang allo-allo andeang ang kipahallu. ⁴ Ampungngii ingkäna kasalaangki', aka' ungnungungngi touang kami' kasalaanna solaki' pano di kami'. Anna daa umpabeii pesändä' nasändä'iang. " ⁵ Nalombungngike' tula'na pano diii naoaintee, "Ponna hapang ahaa' di alla'-alla'mu mesa tau ang mao pano di dasanna sammuanena di tängngä bengi anna naoaitee, 'O sammuanene, kalemuiä' pahama'ia' andeammu ang sihoa naande pa'mesaang tau, ⁶ aka' aha mesa sammuaneku ang yaling di pallaoang lempäng di hao di dasanku, ampo' daliung aha akanku ang la mala kupakandeing .' ⁷ Ya' hapanganna ke mentimba'i yato puäng

dasang naoatee, 'Daa ungnjali-aliä' aka' hahe
 asamang! Tängngänte' inde bengi anna
 titana'mi baba! Dahi dä' mala kaleha dinoa
 kubeao aka ang umpahallu.' ⁸ Kutula'ingkoa',
 moinnakato dai naaku kaleha yato tau aka'
 tängngäng bengi, moinnakato sammuanena
 liu yato ang pemala menghama' ampo' aka'
 dai unsa'ding sili yato to penghama' semata
 malau, lambi'ete' yato sammuanena kaleha
 anna nabeai yato aka ang pahallu. ⁹ Dahi dianto
 anna kuoalingkoa'tee: Palauia' anna la dibeakoa';
 peängngi anna la ullambi'ia'; pende'de'koa'
 anna la ditungka'ingkoa' baba. ¹⁰ Aka' pano di
 tau ang malau la natahimbo yato palaunna,
 anna pano di tau ang mahpameäng la nalambi'
 yato pahpameänna; noa tunne' pano di tau
 ang mende'de' la ditungka'ing baba. ¹¹ Bahtu'
 aharakaa' mesa di alla'mu to dipoambe ang
 la umbea ile pano di änä'na ke malaui bau?
¹² Bahtu' nabea alipang ke malaui lehsu'? ¹³ Dahi
 dioa', moinnakato anna to karakekoa', ampo'
 ponna mala turakoa' dio umbea änä'mu aka-aka
 ang mapia, ya' londonne' Ambemu yaho di
 suruka tantunte' anna la nabeai Inaha Maserona
 pano di tau ang la mampalau dai.'" ¹⁴ Pihsang
 tempo Puang Yesus unghambai setang yaling mai
 di kalaena mesa to pepe. Tahpana malai yato
 setang, ya' tahpa ma'kara-kara yato tau. Inggänna

tau ang ungnigita yato kadahiang pusa' asang liu.
¹⁵ Ampo' aha sangngaka-sangngaka tau di alla'naii sika naoatee, "Nasuhunte' mala unghambai setang aka' nabea kakuasaang Pongkahana setang ang disanga Beelzebul." ¹⁶ Aha toe' sangngaka-sangngaka tau ang pemala unsändä'i Puang Yesus. Sika malau pano ke la malai napaitai mesa tanda ang mepusa'-pusa' anna malai sika nainsang naoatee sule si'daraka yaho mai di Puang Alataala. ¹⁷ Ampo' nalosa Puang Yesus pihki'naii lambi' ma'tula' naoatee, "Ponna yaling di mesa kapahentaang dai mesa inaha lambi' sisähä'-sähä' anna sipa'balii mesa anna mesa, ya' tantunte' anna la sitalei yato kapahentaang. Noa tunne' yaling di kasanghapuang ang dai mesa inaha, lambi' sisähä'-sähä' anna sipa'bali mesa anna mesa, tantunte' anna la sitalei. ¹⁸ Noa tunne' yaling di kapahentaanna setang ke tibahe-bahei anna sika sipa'balii mesa anna mesa, ya' umbanne' la noa la mala matoho kapahentaanna? Unsangaa' unghambaiä' setang aka' naposolaiä' Pongkahana setang? ¹⁹ Dahi ponna ke untanda'ä' unghambai setang umpake kakuasaanna Pongkahana setang, ya' mennaa' kekakuasaang ang napake pahsikolamu unghambai setang? Dahi pahsikolamu siangnga'too ang mampatandaangnga' kasalaammu. ²⁰ Ampo' aka' unghambaiä' setang

umpake kakuasaanna Puang Alataala, lambi' maleso dioatee napahandu'mi Puang Alataala ma'pahenta yaling di lino. ²¹ Setonganna malake' dilaba'i setang ke ma'kuasa puha nei' tau. Hapanganna, ponna aha mesa tau ang unsanga kalaena matoho liu undakai dasang kalaena, ya' tantunte' anna dai aha la bahani tau senga' ang la sule mampabokoi. ²² Ampo' ponna aha mesa tau ang matoho puha nei' sule umbobo' yato tau ang menge undakai dasanna, ya' tantunte' anna la nataloi anna nahampa'i yato la'bo'na ang napopa'taaha, mane nabokoi aka-akanna. ²³ Dahi menna ang dai mempako di Kodi', bahtuanna napa'baliä' anna menna ang dä' mamposolai mengkähäng tantunte' anna la nakarakeii yato aka ang kukähäng." ²⁴ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Ponna malai yaling mai di kalaena hupatau mesa setang, ya' maoke'te' dolu ma'kuliling leleng pano di ongeang makä'däng umpeäng ongeang ang la naongei tohho. Ampo' aka' dai aha nalambi' yato ongeang ang la naongei tohho, lambi' ma'pikki' anna naoaite yaling di inahanna, 'La sumule burä' pano yato di ongeangku ang hali kupellei.' ²⁵ Ya' sumuleng. Lambi'na pano yato di ongeang dolunna, ya' nalambi'mi yato ongeanna bahasi puha disapui manahpa anna mahahpi. ²⁶ Ya' sohong salake' dolu anna untambaii

pitu setang ang londo puhane' pakarakeang andana dia, anna naposolai tama yato di ongeanna anna sika tohhoi yaling sibaha-baha. Katämpä'anna yato tau ang naongei tohho setang la tahuhu puhane' katuhonna andana ang dolu aka' tuhtuang kehängngäng yato setang ang mampentamai." ²⁷ Tahpana puha ma'tula' noa yato Puang Yesus, ya' ahang mesa bahine ke'de' yaling di tängngä-tängngäna tau mai'di anna ma'tula'i naoatee, "Kahsi liui to dipoindo ang mampadahio anna ang mampasusuo!" ²⁸ Ampo' mentimba' Puang Yesus naoatee, "Kahsi puhane' tau ang bansa' umpehingngii ihsi Suha' Masero anna napembabeing yaling di salu katuhonna." ²⁹ Tuhtuang mai'di liu tau unukulimboi Puang Yesus, lambi' ma'karang Puang Yesus naoatee, "Ahana inang tau karake asang inde mai tau ang tuho dinoa. Sika pemala toe' are' la dibabeing tanda ang mepusa'-pusa' anna malai sika nainsang naoatee sule si'darakaä' yaho mai di Puang Alataala, ampo' inang dai la sika dipaitai. Supungnga'te' tanda didiona Nabi Yunus ang mala sika dipaitai. ³⁰ Aka' umba noa Nabi Yunus mendahi tanda pano di to Niniwe, noa tumä' Kodi' inde Änä' to Lino la mendahi tanda touä' pano di ingkäna hupatau ang aha dinoa. ³¹ Ponna lambi'mi tempona dihohto' inde lino, ya' la kende'mi tomaraya

bahine ang sule di hao mai di selatang anna
 untanda' inde mai tau ang aha dinoa. Aka'
 yato tomaraya bahine sulene' di hao mai di
 pote'-pote'na lino aka' pemala umpehingngii
 kakeaka'anna Tomaraya Salomo. Ampo' dinne
 done dinoa aha ang keangka' puhane' andana
 Tomaraya Salomo. ³² To Niniwe la kende' dako',
 ke lambi'mi tempona dihohto' inde lino, anna
 untanda' inde mai tau ang aha dinoa. Aka'
 yatone' to Niniwe sika mengkatoba' nei' tahpana
 unghingngi umba noa kaheba katallangang ang
 napainsangngi Yunus. Ampo' setonganna dinoa
 aha dinne ang keangka' puhane' andana Yunus!"
³³ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee,
 "Daete' aha mesa tau la umpau' lampunna,
 mane nabunii bahtu' nasalohko'i baki, ampo'
 napatokoete' dai' di ongeang ang malängkä'
 anna malai pesilona naita ingkäna tau ang
 mentama yato di dasang. ³⁴ Matammua' dianto
 ang mendahi ballo yaling di kalaemu. Ponna
 mapia matammu, ya' ingkäna kalaemu la
 naballoi asang. Ampo' ponna karake matammu,
 ya' malilling asanto ingkäna baheang yaling
 di kalaemu. ³⁵ Dianto anna poinaha manahpai
 anna malai kamabayaang ang unngampui dai
 mendahi kamapähtängang. ³⁶ Ponna mabaya
 asang ingkäna baheang yaling di kalaemu, dai
 aha malilling, ya' bahtuanna mabaya asanto

ingkäanna kalaemua', sihapang lampu ang
 umballoi ingkäanna kalaemu." ³⁷ Tahpana puha
 mampakuhu Puang Yesus, ya' naundammi mesa
 to Farisi pano di dasanna anna malai mande
 sibaha-baha. Ya' mao si'dang pano anna mandei
 di hao. ³⁸ Donetoo yato Puang Yesus tahhi'
 mande dai umbasei dolu teyyena, lambi' pusa'
 liu mesa to Farisi naita. ³⁹ Ma'tula'mi Puang
 Yesus pano naoatee, "Dioa' to Farisi sihapangkoa'
 enu'ang bahtu' kahti ang supung di aneanna
 dipamabasei. Ampo' setonganna yalingnga'
 di inahammu supung punno kamakahha'ang
 anna kakarakeang. ⁴⁰ Ahana inang to mahokoa'!
 Darakaa' dio ungningsang unngoatee Puang
 Alataala ang mambabe aneanna anna Dia sia
 tunne' ang mambabe huänna, dianto inahanta?
⁴¹ Ampo' diarea' nei', beai aka-akammu pano di
 to pemase-mase sitonda sangkalebu inahammu.
 Ponna umpanoa yatoo, ya' mala dioatee bahahsi
 si'da-si'dakoa'. ⁴² Ampo' ahana inang la tilakakoa'
 ingkämmu to Farisi, aka' supungnga' ungningsang
 umpenombaing bahe sampulona ingkäanna
 rampa-rampa ang bomammi' anna lohpo ang
 si dipopakuli, ampo' ang setonganna handang
 pahallua' la umbabe situhu' Atohanna Musa,
 sinnoanna mampapara-para anna pa'kalemu
 dai' di Puang Alataala, bilang daia'ne' umbabe.
 Ponna untuhu'ikoa' atohang, ya' pahallu untuhu'i

asang; dai mala untuhu'i piha anna daine' piha.
⁴³ Tilaka si'da-si'dakoa' ingkämmu to Farisi, aka' ke maokoa' ma'sambayang si umpeängkoa' ohko'ang ang handang mahasa, anna si unγκärä'i liua' ponna natabe'ikoa' ingkäna tau di hao di pasa'.
⁴⁴ Tilaka si'da-si'dakoa' aka' sinnoakoa' ku'bu' ang dai tandaang lambi' nasiindä'-indä'i hahona tau aka' dai nainsang naoatee hahona ku'bu'." ⁴⁵ Ahang mesa di alla'na yato to pampakuhu ada' mentimba' anna ma'tula'i pano di Puang Yesus naoatee, "O Tuang, ne tula'mu tadia to Farisi supu umpakasili ampo' umpakasili touang kami'." ⁴⁶ Ampo' natimba' supu Puang Yesus naoatee, "Ahana inang tilaka toukoa' dio ingkämmu to pampakuhu ada', aka' supungnga' umpahsa tau untuhu'i atohang ang mapahhi' liu, ampo' daia' unγκaku undului tau umpembabeing yato atohang moi poro sai'di'.
⁴⁷ Tilaka si'da-si'dakoa' aka' umpapiakoa' ku'bu'na ingkäna nabi ang dolu ang setonganna peneneammu siangnga' ang mampateiii. ⁴⁸ Dahi tantunte' anna unsanga tahpa'ia' yato babena peneneammu ang umpatei ingkäna nabi aka' dio siangnga' ang mangku'bu' mapia. ⁴⁹ Lambi' aha tula' kakeaka'anna Puang Alataala naoatee, 'La sika kusuoing sangngaka-sangngaka nabi anna rasul, ampo' aha piha ang la sika napatei, anna aha piha ang la sika nadahha tuho.'

⁵⁰ Dianto anna inde mai tau ang tuho dinoa la untangkung yato kamateanna ingkäna nabi ang dipatei mengkalao di pampahandu'anna lino. ⁵¹ Mengkalao di kamateanna ta Habel lambi' pano di kamateanna Zakharia ang mate di alla'na pantunuang penombaang anna Dasang Ada'na Puang Alataala, inang dianto napolalang la ditahungkung inde mai tau ang aha dinoa. ⁵² Ahana inang tilakakoa' ingkämmu to pampakuhu ada', aka' setonganna undakaimokoa'ne' lalang kapainsangang didiona Puang Alataala, ampo' dasiangnga' ungnaku umpengnginsangngi yato kapainsangang. Supungnga' ungningsang ungalapai tau ang pemalane' umpengnginsangngi Puang Alataala." ⁵³ Tahpana Puang Yesus umpelleing yato ongeang, yato ingkäna to pampakuhu ada' anna ingkäna to Farisi sika semata ungkeaha'i Puang Yesus anna nakutanaii ma'kahupa-hupa pekutana. ⁵⁴ Sika napanoa yato aka' anna ahai sika napolalang nasahka ke ahai timba'na ang dai sihatang.

12 ¹ Donetoo mai'di liu tau ullebo Puang Yesus, lambi' siindä'-indä' kale aka' sihpi' liu. Lella' sisihpi'-sihpi' yato tau mai'di, ya' ma'tula'mi Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Madakakoa' pano di raginna to Farisi! Bahtuanna pepakuhu kakalasiannaii.

² Daete' aha aka-aka ang titutu' tala tibuhke; noa tunne' daete' aha kaha-kaha ang tibuni tala diinsang ke dako'mi. ³ Inggänna ang hali untula' ang dake' maleso liu, sihapang yaling di kamalillingang, la dipamapekalesoing pano di inggänna tau, sihapang yaling di kamabayaang. Anna aka ang hali ungtuti' tama di talinga la dipekäyyängngi lambi' nainsang inggänna tau. ⁴ Kutula'ingkoa', inggänna sammuaneku, daa ummahea' pano di tau ang supung mala umpatei bätäng kalae ampo' dai mala membabe la'bi anna yattoo. ⁵ La kutula'ingkoa' menna setonganna ang pahallu ungtakahea'. Dianto pahallukoa' supung mahea' dai' di Puang Alataala ang dai supung mala umpatei bätäng kalae ampo' mala tuke' natibe tama di api nahaka. Kupakaenga' salakangkoa' kuoangkoa'tee: Diangnga'to supu kahea'i. ⁶ Mapiaa' ungtnginsang, moinnakato masempo si'da-si'da allinna lima dena', ampo' datoete' la dioatee, nakalimpängnging Puang Alataala moi la mesa. ⁷ Londonangnga' dio, moi lamba' beluhä'mu puha tung naihsa' asang. Dianto anna dako' pahallu mahea', aka' keangka' puharako' to dio andana mai'di dena'. ⁸ Menna ang mangngakuiä' di hao di olona tau senga', la kuakui toe' di hao di olona semalaeka'anna Puang Alataala. ⁹ Ampo' menna ang mambahoiä' di olona tau, la kubahoi toete' di

olona semalaeka'anna Puang Alataala. ¹⁰ Ponna aha tau ang ma'tula' napa'waliä' Kodi', inde Änä to Lino, ya' mala siake'te'ne' diampungngi. Ampo' pano di tau ang ma'tula' tahuu umpa'bali Inaha Masero inang daine' la diampungngi.

¹¹ Ponna dibehokoa' pano di to pampahehsa yaling di pa'limboanna pebulle ada', bahtu' pano di to pa'pahenta anna to pa'kuasa, anna malai napahehsa aka kasalaammu, daaa' ummasuhsa didiona aka bahtu' umba la umpanoa ma'tula' mengngolo pano diii. ¹² Aka' donetoo inang la naposolaikoa' Inaha Masero ma'tula' aka ang pahallu untula'a'." ¹³ Aha mesa di alla'na yato tau mai'di ma'tula' pano di Puang Yesus naoatee, "O Tuang, kalemuiä' pa'karaiingkä' ullu'ku anna malai nabea touä' kodi' piha ahtasa'ki' ang napatohhoinggang to baha'ki'." ¹⁴ Ampo' natimba' Puang Yesus naoaintee, "O sammuane, dä' aha diängkä' la mendahi to pambahe ahtasa'mua'." ¹⁵ Nalombungngike' tula'na pano di ingkäna tau ang aha donetoo naoatee, "Madaka manahpakoä', andamu la pemala supu untombong ahtasa', aka' moinnakato anna mai'di ahtasa'na mesa tau, ampo' daete' dioatee diang ang la umpamahendeng katuhoanna."

¹⁶ Mane napatahhi' boi tula'na untula' mesa pohapangang naoatee, "Aha mesa to makaka ang mai'di liu tampona. Yato tampona malambu

liu lambi' ingkäna pinamulanna keboa mapia asang liu. ¹⁷ Pihsang tempo mekutanang yaling di inahanna naoatee, 'Aka inde ang pahallu kubabe anna malai aha kupantombongngi ingkäna boana pinamulangku?' ¹⁸ O' io, la kupanoa indee: la kutalei asang ingkäna lokoku ang sisaohko', mane kupake'de' salai loko ang sikäyyäng anna malai kupambe'bei asang ingkäna boa pinamulangku anna ingkäna ahtasa'ku. ¹⁹ Puhaitoo, ya' la kutula'mi pano di kalaeku kuoatee: Mai'di si'da-si'da ahtasa'ku dinoa, mala kuande anna kuenu' ma'taung-taung masaena. Dahi la ma'masannang-sannangngä' pole' mengkalao dinoa, umpesanta'i andeangku!' ²⁰ Ampo' ma'tula' Puang Alataala naoaintee, 'O to maho, dinoa siang di bengi la mateo. Dahi mennang ne la umpesannangngi ingkäna ahtasa'mu ang masae allong untombongnging kalaemu tobou dio?' ²¹ Noanto katämpä'anna tau ang supung pemala untombong ahtasa' kalaena, ampo' daine' aha kasikenteanna dai' di Puang Alataala ang setonganna keangka' puha nei'." ²² Ma'tula'mi Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Dahi kutula'ingkoa' dinoa kuoatee: dakoa' pahallu masuhsa umpihki' katuhoammu, hapanganna aka ang pahallu ungnande. Anna datoukoa' pahallu masuhsa umpihki' bätäng kalaemu, hapanganna yato aka ang pahallu

umpake. ²³ Darakaa' dio ungningsang pahallu puhaete'ne' katuhoang andana andeang? Noa tunne' pahallu puhaete'ne' bätäng kalae andana pakeang. ²⁴ Itarea' karoaya; daine' nainsang mopinamula anna datoe' nainsang la umpepahe pinamulanna, londonang la umpailoko boa pengkähänganna. Ampo' tontong ture' motuho-tuho lolo aka' napakande Puang Alataala. Darakaa' dio ungningsang keangka' puha tubumokoa'to dio andana sedansiang. ²⁵ Aharakaa' di alla'-alla'mu ang mala umpakalambe' sungnga'na moi poro santehte'mi aka' bata-bata didiona katuhoanna? ²⁶ Dahi ponna ke moia' dio kaha-kaha ang handang saohko' dang mala umbabe, ya' akana la masuhsakoa' umpihki' ang senga'na? ²⁷ Pekalesoia' bunga ang tuho tomande' pano di alla' kalane. Dai aha mengkähäng bahtu' untannung pakeanna, ampo' kutula'ingkoa' dinao, moinnakato to makahka' si'da-si'da Tomaraya Salomo, ampo' daete' aha yaling di katuhoanna la umpake pakeang mahahsa' ang umpensinnoai mahasanna inde pano bunga di alla' kalane. ²⁸ Dahi aka' mala ture' napamalehke' Puang Alataala yato bunga ang tuho dinao ampo' la naande siang api marondonna, ya' londonangnga'te' dio ang kuhang kapampetahpa'ammu mala turakoa'to

dio nabea asang aka ang umpahallu. ²⁹ Dahi datomande'a' pahallu semata la umpihki' yato aka ang la ungnande anna ang la ungnenu'; anna daa umpamasuhsaia' inahammu.

³⁰ Aka' ingkäna asang yatoo napeäng tau ang dai ungningsang Puang Alataala. Ampo' dioa' dio, inang nainsandea'to dio Ambemu ingkäna kapahalluammu. ³¹ Ampo' diarea' nei', ang handang pahallua' dolu la umpihki' dianto: kapahentaanna. Ponna umpanoa, ya' kapahalluammu la napasundungngingkoa'.

³² Moinnakato anna sai'di'koa' supu, ampo' daa ummahea' aka' inang la nabearakoa'te' Puang Alataala Ambemu yato kapahentaanna. ³³ Dianto anna kuoatee, balu'ia' ingkäna ahtasa'mu anna umbeaia' allinna pano di to pemase-mase. Aka' ungnolai pembabe ang noa yatoo, umbe'beia' ahtasa'mu yaho di suruka ang dai la aha puhanna, ang mala dipasihapang dompe' ang inang dai la aha karake, dai aha la naboko to paboko anna dai la aha nakarakei bu'bi'. ³⁴ Dianto anna kuoatee, be'beia' ahtasa'mu yaho di suruka, aka' umba naongi aha ahtasa'mu, di hao tunto nei' naongi inahammu." ³⁵ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Pahallukoa' madaka lolo, payaling lolo pakemu anna papuhpu lolo lampummu. ³⁶ Anna pahallukoa' umpensinnoai mesa sabua' ang sadia lolo

ungngempei kasuleanna pongkahana di hao mai di pa'rame-rameang kakabengang, anna malai, ke suleng yato pongkahana, la tahhi' umbuhkeiing baba, dai mangki' mende'de' masae. ³⁷ Kahsi si'da-si'dane' sabua' ang madaka nalambi' pongkahana. Kutula'ingkoa' setonganna yato sabua' la umpatama pakena anna umpakandei yato pongkahana anna natahiai manahpai. ³⁸ La kahsi si'da-si'da yato sabua' ke nalambi'i pongkahana madaka anna sadiai di tempona sule yato pongkahana, moi sule di tängngä bengi bahtu' sule dake' mebengngi'. ³⁹ Ampo' pengnginsangngiia' indee: Ponna aha mesa puäng dasang ang inang nainsammi tehte' sangngaka la sulei to paboko, tantuntee' anna dai aha napabei yato to paboko mentama di dasanna. ⁴⁰ Noanto pahallu toukoa' dio sadia lolo aka' Kodi' inde Änä' to Lino la suleä' di tempo ang daia' ungnginsang." ⁴¹ Mekutanang Petrus naoatee, "O Puang, kami'raka ne supu ang nahoa pohapangammu, bahtu' ingkännaraka inde mai tau?" ⁴² Natimba'mi Puang Yesus yaling di mesa pohapangang naoantee, "Ang dioainte sabua' ang tuhu'-tuhu'ang anna manähäng, dianto ang la näängkä' pongkahana umpongkakai anna la umpakande ingkänna sabua' ang senga' ke lambi'mi tehte' ang sihatang. ⁴³ La kahsi liu yato sabua' ang nalambi' pongkahana

ungkähäng manahpa kähänganna naonge sulei yato pongkahana. ⁴⁴ Kutula'ingkoa' setonganna yato pongkaha la umpetahpa' yato sabua' lambi' la naängkä' mendahi to pandaka ingkänna aka-akanna. ⁴⁵ Ampo' sabua' ang karake inaha, la naoane'te yaling di pihki'na, 'Poso aka' masaeke'ne' mane sumulei pongkahaku, dahi beba'ä' aka siamo kubabe.' Ya' napahandu'mi undahha ingkänna sabua' senga' ang nasibahaing mengkähäng, moi muane moi bahine, anna maoi ma'masannang-sannang mande, menu' anna ma'malango-lango. ⁴⁶ Pihsananna sumulee' yato pongkahana di tempo ang dai nainsang. Lambi' yato sabua' la nadahha si'da-si'da yato pongkahana. Napasinnoa kamadahhaanna ingkänna tau ang dai mampetahpa' dai' di Puang Alataala. ⁴⁷ Noa tunne' sabua' ang nainsang siang aka pangkärä'na pongkahana ampo' dai sadia anna dai nababe yato aka pangkärä'na pongkahana, ya' inang la nadahhaete' yato pongkahana. ⁴⁸ Ampo' pano di sabua' ang inang daine' nainsang aka pangkärä'na pongkahana anna membabei aka ang dai nakärä'i pongkahana, ya' dasiaete'ne' la nadahha sakali. Pano di tau ang mai'di dibeä aka-aka, la mai'di toete' dipemitaiing anna pano di tau ang dipetahpa' tatoo, ya' mai'di toete' dipemitaiing." ⁴⁹ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Kasuleangku tama inde di

lino dianto anna malaä' umpapuhpu api. Mahasa liu kusa'ding ke puhpung yato api. ⁵⁰ Ahake' kamadahhaang käyyäng ang pahallu kuoloi, dianto ang umpamakekung inahangku dolunna kuoloi yato kamadahhaang. ⁵¹ Umbai unsangaa' tamaä' inde di lino la umbaha kasikapiaiang, ampo' setonganna dai. Tadia kasikapiaiang ang kubaha sule, ampo' setonganna kasikallaang. ⁵² Napahandu' dinoa la aha kasikallaang yaling di mesa dasang. Hapanganna yaling di mesa dasang aha lima tau: yato to tallui la umpa'bali yato to deruai, bahtu' to deruai umpa'bali yato to tallui. ⁵³ La sika sikalla-kalla: to dipoambe la umpa'bali änä'na ang muane anna yato änä'na ang muane la umpa'bali ambena. Noa tunne' to dipoindo la umpa'bali änä'na ang bahine anna yato änä'na ang bahine la umpa'bali indona. Noa tunne' pasanang bahine la umpa'bali manintunna ang bahine anna yato manintunna ang bahine la umpa'bali pasananna ang bahine." ⁵⁴ Ma'tula'mi Puang Yesus pano di tau mai'di naoatee, "Ponna ungnigtaa' malilling kalane, ya' ungningsangnga' unngoate la kene', anna ahana inang la kene' si'da. ⁵⁵ Anna ponna unsa'dingnga' pepahi ma'tantu, ya' ungningsangnga' unngoatee, la mapana' allo, anna inang la noa si'da yatoo. ⁵⁶ Oa' ingkämmu to pa'manähäng-nähäng, supungnga' ungningsang ullosa tanda kalane

yaho di langi' ampo' bilang daia'ne' ungningsang ullosa aka ang la dahi di tempo dinoa. ⁵⁷ Anna datoia' mala umbohtu tobou dio kaha-kaha ang tahpa' ang pahallu untindo'ia'. ⁵⁸ Ponna hapang aha mesa tau manghahpo'koa' pano di to pambohtu kaha-kaha, ya' dotangnga'te' umpengkalambi'-lambi'i sikapiai yato tau ang la manghahpo'o naonge mengekangkoa' yaling di pellaoang. Ponna daia' umpanoa, ya' la napapengngolokoa' pano di olona to panghohto', anna yato to panghohto' la napapengngolokoa' pano di polisi ang la mampatamakoa' di tahungkung. ⁵⁹ Kutula'ingkoa', inang darakoa'te' la mala nalahpa' yaling yato mai di tahungkung ke dai umbaya' asang dolu yato indammu."

13 ¹ Donetoo aha sangngaka-sangngaka tau ang ma'tula' pano di Puang Yesus didiona to Galilea ang napatei Pilatus naonge mengei umpenombaing penombaang dai' di Puang Alataala. ² Natimba'mi Puang Yesus naoaintee, "Unsangaraka' dio mai'di puhane' ne dosanna to Galilea ang napatei Pilatus ullondoi dosanna to Galilea ang senga' aka' sika dipateine' noa nee? ³ Kutula'ingkoa' setonganna, daetee'! Ampo' ponna ke daia' ungnaku mengkatoba', ya' inang la noa turakoa'to dio. ⁴ Bahtu' umbarakaa'to noa pihki'mu didiona yato sampulo kahua tau ang nakaloei candi malängkä' yaho di

Siloam? Umbai unsangaa' madosa puhane' andana ingkäna tau senga' ang tohho yaho di Yerusalem. ⁵ Kutula'ingkoa' daetee'! Ampo' ponna ke daia' unngaku mengkatoba', ya' inang la hopu turakoa'to dio sinnoaii." ⁶ Puhai yatoo ya' ma'tula'mi Puang Yesus yaling di pohapangang naoatee, "Aha mesa puäng bela' ang aha tuho di bela'na mesa poang ara. Ya' maong pano di bela'na la undaka' boana yato kayu, ampo' dai aha nalambi' moi poro la mesa. ⁷ Ma'tula'mi pano di to pandaka bela' naoatee, 'Tallung taunna semata kueka' boana inde poang ara ampo' daloloi aha keboa. Dahi bilang lelleng pihsangngi, aka' ullimbi kale pinamula senga' takekuna!' ⁸ Mentimba'mi yato tau naoatee, 'O Tuang, pabei siake' tuho sahtaung, la kusändä' kubingkungngi lipu' anna kupupu'i. ⁹ Umbato ke malai keboa taung sala. Ponna dai, ya' dotante' bilang dilelleng.' " ¹⁰ Pihsang tempo di allo katohhoang Puang Yesus lella' mampakuhu yaling di mesa pa'sambayangang. ¹¹ Donetoo di hao yato di ongeang aha mesa bahine ang sampulo kahuang taunna nadahha setang lambi' bingku' napobua' koronna ang dang mala ke'de' maroho. ¹² Tahpana naita Puang Yesus yato bahine, ya' natambaing anna naoaintee, "O indona, bono'mi korommu dinoa." ¹³ Puhai yatoo, ya' nasahpang Puang

Yesus, ya' ke'de' siang maroho-roho yato bahine
 anna umpamatandei sanganna Puang Alataala.
¹⁴ Naitanna yato kapala pa'sambayangang aka
 ang nababe Puang Yesus, ya' keaha' liung aka'
 donetoo allo katothhoang anna ma'tula'i pano
 di tau mai'di naoatee, "Aha unnung allona
 tempona tau mengkähäng, dahi sulekoa' di allo
 yatoo anna dipabono'o, ampo' daane' ke di allo
 katothhoangngi." ¹⁵ Ampo' natimba' Puang Yesus
 naoaintee, "Oa' ingkämmu to kalasi, darakae' si
 ullahpa'koa' patuhoammu di allo katothhoang
 anna do unghendengngi do umpaenu' pano
 di limbeng? ¹⁶ Darakae' sihatang toe' inde
 bahine, ang sampulo kahuang taunna nadahha
 setang, dilahpa' di hao mai di kamadahhaanna,
 londonang aka' inde bahine peänä'anna toe'
 Abraham!" ¹⁷ Menge ma'tula' noa yato Puang
 Yesus, ya' sangka' masili asammi yato tau ang
 mampa'bali, ampo' yatone' ingkäanna tau mai'di
 sika kahsi nei' anna masannang liu unnggita yato
 aka ang nababe Puang Yesus ang mepusa'-pusa'.
¹⁸ Ma'tula'mi Puang Yesus naoatee, "Akake' la
 dipasinnoaing Kapahentaanna Puang Alataala?
 Bahtu' pohapangang umba ang la mahasa
 dipasinnoai? ¹⁹ Kapahentaanna Puang Alataala
 sihapang sallisa' batunna pinamula ang handang
 saohko' ang napamula tau pano di bela'na.
 Moinnakato anna saohko'i yato batu pinamula,

ampo' ponna tuhong, ya' mala untondong asang ingkäna pinamula ang senga', anna mala toi malängkä' sinnoa poang kayu. Lambi' sulei sedansiang anna mesehängngi dai' di tangkena, tanda käyyänna." ²⁰ Naoa buntée, "Akake' la kupasihapangnging Kapahentaanna Puang Alataala? ²¹ Sihapang bibi' roti ang naala mesa bahine anna napasiuyä'i mai'di tahpung lambi' mala membea' asang yattoo." ²² Ya' le'ba'mi Puang Yesus mao dai' di Yerusalem, ampo' mampakuhu lao siang yaling di pellaoanna. Dahi ma'kuliling leleng ullelengngi bohto, noa ang mahoa', noa ang saohko'. ²³ Ahang mesa tau mekutana pano naoatee, "O Puang, la sai'di'rakae' supu tau ang la dipasalama'?" Natimba'mi Puang Yesus naoaintee, ²⁴ "Poinahaia' anna malao mangngola tama di baba masihki'. Aka' kutula' manahpaingkoa', mai'di liu tau pemala mangngola tama yato di baba masihki' ampo' dai sika mala tama. ²⁵ Ponna ke kalehang yato puäng dasang anna untana'mi babana, ya' la sika ke'de'mokoa' yaling di aneang anna sika tambakoa' unnggoatee, 'O Tuang, kalemuiang buhkeiingkang babamu!' Ampo' la natimba'koa' supu naoatee, 'Dakoa' kuinsang umba unngkasulei.' ²⁶ Ya' la unnggoa salangnga'tee, 'Umba isanga? Sanga haliingkea' mande anna menu' sibaha-baha anna hali touo mampakuhu

di lalang käyyäng yato di bohtoki?' ²⁷ Ampo' la naoingkoa'tee supu, 'Mennarakakoa' dio? Dakoa' kuinsang umba ungasulei. Dahi palaikoa' done nee, aka' diongnga'to ne ang si umbabe katasampa'ang.' ²⁸ Ponna ke unngitamokoa' Abraham, Isak anna Yakub sibaha ingkäna senabiang masannang yaling di Kapahentaanna Puang Alataala, ya' la sikaumbumokoa' dio salamang ang kamateang aka' la dihambaikoa' dio yaling mai. ²⁹ Anna la sule toune' mai'di tau yaling mai di katimbangallo allo anna di lau' mai di katempu'angallo allo anna di hao mai di utara anna selatang, anna sika ohko' toine' ma'rame-rame yaling di Kapahentaanna Puang Alataala. ³⁰ Ampo' inang la aha tau ang handang katämpä' dinoa la mendahi ang handang uhuna mentama di Kapahentaanna Puang Alataala, anna la aha tau ang handang uhuna dinoa la mendahi ang handang katämpä'." ³¹ Donetoo suleng sangngaka-sangngaka to Farisi anna ma'tula'i pano di Puang Yesus naoatee, "Dotanne' laoo, pellei inde ongeang aka' mopahtuyu Herodes la napateio." ³² Sika natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Palambi'ingkä' tula'ku pano ne di to pa'manähäng-nähäng oaintee, 'Dinoa anna marondong la umpabono'kä' to makorong anna la unghambaikä' setang anna ponna ke allo katallunnang, ya' kupapuhang

yato ingkäna kähängangku. ³³ Ampo' dinoa, marondong anna dirombengi la umpatahhi'kä' pellaoangku, aka' inang Yerusalem loloete' supu ang naongei dipampatei ingkäna nabi.' ³⁴ Oa' ihsinna Yerusalem, palla'e dio inahammu umpatei ingkäna nabi anna unsaleba'i piha batu ang setonganna disuoingkoa' sule! Masae allong pemala liuä' la unghimpung ingkäna petauammu anna malai kudakai, sihapang indo mane' ang unsalohko'i änä'na di hoi' di pani'na, ampo' daia' unngaku. ³⁵ Dianto anna napelleimokoa' Puang Alataala lambi' mahulla-hulla Dasang Ada'na. Pengkakalehaia', mengkalao dinoa inang dämä' aha la unngita lambi' ma'tula'koa' unngoatee, 'Dibehene' tau ang sule yaling di sanganna Dehata.' "

14 ¹ Pihsang tempo di allo katothhoang Puang Yesus mao pano di dasanna mesa to pambahananna to Farisi anna mandei di hao. Ingkäna tau ang aha di hao yato di dasang sika umpoimata asang aka ang nababe Puang Yesus. ² Pihsananna, ya' suleng mesa tau ang bängkä' teyyena anna bihti'na sibali ke'de' pano di olona Puang Yesus. ³ Ya' mekutanang Puang Yesus pano di ingkäna to pampakuhu ada' anna to Farisi naoatee, "Situhu' atohang ada'taa', malaraka tau mampabono' di allo katothhoang, bahtu' daraka?" ⁴ Ampo' sangka' sika mahtang

supu yato tau mai'di. Ya' natokeing teyyena Puang Yesus yato to makorong anna napabono'i mane nasuoi le'ba'. ⁵ Mane umpatahhi' boi pekutananna pano diii naoatee, "Aharakaa' tau di alla'mu ang dai la tahpa unghui' sumule änä'na bahtu' patuhoanna ke manahoi naung di kahoäng sipatu allo katothhoang?" ⁶ Ampo' yato ingkäna tau dai sika nainsang aka ang la naoa mentimba'. ⁷ Donetoo Puang Yesus unnggita ingkäna to sule pemala asang mohko' pano di ongeanna to dipa'käyyängngi, ya' ma'tula'mi pano diii yaling di pohapangang naoatee, ⁸ "Ponna ke naundangngo solamu pano di pehta kakabengang, ya' daa unnggohko' pano di ohko'anna to dipa'käyyängngi, aka' daa-daa yato ohko'ang la napasadia toboinne' to sulena ang handang napa'käyyängngi. ⁹ Andana ke mohko'mo di hao anna ke suleng yato to sulena ang dipa'käyyängngi, ya' la naoamingkotee, 'Kalemuiä' tirendeo dio done aka' inde ohko'ang dipatoka toboinne' to sule ang dipa'käyyängngi.' Ya' donetoo la tirendeo sitonda masili anna maoo mohko' pano di ongeang ang handang tahuhu. ¹⁰ Ampo' diarea' nei' ponna naundangngo solamu, ya' dotang nei' ohko'o di hao di ohko'ang ang handang di kebo' aka' umbai suleete' yato ang umpuängang pehta la naoaingkotee, 'O sammuane, ohko' panoo di

olo.' Ponna noa yatoo, ya' napa'käyyängngio yato ang umpaaha pehta di olona tau mai'di. ¹¹ Aka' menna-menna unsanga kalaena mayahoang la mendahi handang madihoi'ang, ampo' ang unsanga kalaena madihoi'ang la mendahi mayahoang." ¹² Puhanna ma'tula' pano yato di to sule, ya' ma'tula' salang Puang Yesus pano yato di tau ang mangngundang naoatee, "Ponna ke umpaahao pa'rame-rameang di allo bahtu' di bengi, ya' daa ungnngundang solamu, solasohommu, kasanghapuammu bahtu' tau ang di behing dasammu ang to makaka, aka' la sika naundang touo dio ke sika umpaahai pa'rame-rameang, lambi' la unsa'ding siang bala'na yato pangngundammu. ¹³ Ampo' diare' ke umpaahao pa'rame-rameang, undangngo to pemase-mase, to tasundung kalaena, to makule anna to buta. ¹⁴ Anna inang la dibeheo aka' dai sika aha aka-akanna la nabala'ing yato undangammu. Dahi la ullambi' bala'na ke tuho asammi to mate ang untuhu'i Puang Alataala." ¹⁵ Donetoo aha mesa tau ang minge mande sibaha Puang Yesus anna lella' siang umpamapehingngii yato aka ang natula' Puang Yesus. Lambi' ma'tula' yato tau naoatee, "La kahsine' tau ang la mande sibaha Puang Alataala yaling di kapahentaanna." ¹⁶ Ya' naoaminte Puang Yesus yaling di pohapangang, "Aha mesa tau umpaaha

pa'rame-rameang käyyäng anna ungnungandangni mai'di tau. ¹⁷ Dolunna la dipahandu' yato pa'rame-rameang, yato pongkaha dasang unsuo sabua'na do umpakaenga' sala yato ingkäna undanganna napasang naoatee, 'Maimokoa' are' aka' sadia asammi.' ¹⁸ Ampo' yato ingkäna ang puha naundang sangka' sika malau mase. Aha ang mangngoatee, 'Mane haliä' ungnalli pobela'ang, dahi pahallu do kueka'. Kuhannuang dä' umpatumpui.' ¹⁹ Aha ang mangngoatee, 'Mane haliä' ungnalli lima pasang saping anna pahallu kuaya'i. Daa umpatumpuiä.' ²⁰ Ang senga' naoatee, 'Mane haliä' kabeng, dahi dä' hali mao.' ²¹ Ya' sumuleing yato suoang anna napalambi'i pano di pongkahana yato ingkäna ang naoa yato undanganna. Ya' keaha' si'da-si'dang yato pongkahana anna umpahentai yato suoanna naoaintee, 'Laoo pebatahta lelung pano di lalang käyyäng anna pano di lalang saohko' yaling inde di bohto mahoa' anna untambaii sule ingkäna to pemase-mase, to tasundung tuhona, to buta anna to makule.' ²² Tahpana sumuleng yato suoanna di hao mai yato ang napansuoi, ya' naoante pano di pongkahana, 'O Tuang, puhang kubabe asang yato pahentamu. Ampo' dake' keihsi asang yato ohko'ang ang dipatokaing.' ²³ Ya' naoa salante yato pongkaha pano di suoanna, 'Laoo pebatahta

leleng pano di aneanna bohto mahoa' anna
 unsuoi tau sulei, anna malai punno tau yaling
 inde di dasangku. ²⁴ Aka' kutula'mingkoa'tee',
 inang dai la aha moi poro la mesa tau ang
 puha diundang dolu la sule umpehasai inde
 aka ang puha dipatoka.' " ²⁵ Pihsang tempo
 mai'di si'da-si'da tau umpentindo'i Puang
 Yesus lella' sika mellao. Ya' sika nasaileng
 Puang Yesus anna naoaintee, ²⁶ "Ponna aha tau
 mampentindo'ia' ampo' umpakamaya puhane'
 ambena, indona, bahinena, äna'na, solasohonna
 bahtu' sungnga'na, ya' yato tau dai sihatang
 dahi to pentindo'ku. ²⁷ Menna-menna ang dai
 sadia madahha bahtu' mate aka' natindo'ä' dai
 sihatang napentindo'ia'. ²⁸ Aka' hapanganna aha
 mesa di alla'mua' mopahtuyu la umpake'de'
 mesa dasang käyyäng, ya' tantunte' anna napihki'
 manahpai dolu ke nabelai napake'de' bahtu'
 daraka. ²⁹ Andana ke puhang nalaka' bätänna
 ampo' dabure' nabela napatahhi', ya' umbai la
 napetaha-tahai ingkäanna tau ang mangngita,
³⁰ lella' siang sika naoatee, 'Tilaka'mi kasi bätänna
 indo tau, ampo' la bosu kalentoo aka' dasiang
 nabela napatahhi'.' ³¹ Bahtu' hapanganna mesa
 tomaraya ang la mao la untolla' katomarayaang
 senga' tantunte' anna napihki' manahpai dolu ke
 nabelai petauanna ang supung sampulo sa'bu la
 umbali balinna ang dompulone' sa'bu. ³² Ponna

ke inang dai la nabela nabali, ya' la nadotainte'
 tahpa unsuo änä' buana do untammui yato
 balinna naonge anna makahaoke' anna sikapiaii.

³³ Noa tunne' ingkäna tau di alla'mua':

ke dai naaku ullahpa' asang dolu ingkäna
 aka-akanna siamo, ya' dai sihatang la mendahi
 to pentindo'ku. ³⁴ Sia inang kekuna si'da-si'da,
 ampo' ponna ke dang mäsing, ya' dante' aha
 lalang la dipamäsing sala. ³⁵ Lambi' dang aha
 kunanna, tala malang dipupu'ing bela', tala
 malang diande, supurante' ditibe. Menna pemala
 mangnginsang, pamapehingngiingnga'too!"

15 ¹ Inggäna to pahsinga' sima anna
 ingkäna tau diangka' madosa si mao
 ullumba Puang Yesus anna malai napehingngii
 pepakuhunna. ² Ya' sika momämmämmi yato to
 Farisi anna to pampakuhu ada' naoatee, "Pake
 naakue' sibaha-baha to madosa anna mande
 sibaha-baha." ³ Ya' ma'tula'mi Puang Yesus pano
 diii yaling di mesa pohapangang naoaintee,
⁴ "Ponna ahaa' di alla'mu ang unggampuang
 sangngatu' domba anna pa'dai mesa di alla'na,
 ya' tantunte' anna la napelleii yato dombana
 ang kamehsa pulona kamehsa di hao di päsang
 anna maoi do umpeäng yato domba ang pa'da
 lambi' nalambi'. ⁵ Anna ponna nalambi'mi yato
 dombana, ya' kahsi liuete'e' lambi' nasompo
 sasira sumule tandana kahsi. ⁶ Lambi'ito

sumule pano di dasanna, ya' untambaing yato ingkäna solana ang pa'solasohonganna sibaha ingkäna sola bohtona anna naoaitee pano diiii, 'Maikoa' posolaiä' ma'masannang-sannang aka' mala mammi kulambi' sumule yato dombaku.' ⁷ Kupainsangngikoa', la noa tunto nei' yaho di suruka la aha pa'rame-rameang ang käyyäng puha ke ahai mesa to madosa ang mengkatoba' andana ke ahai kamehsa pulona kamehsa tau ang danne' pahallu mengkatoba'." ⁸ Napatahhi'ke' tula'na Puang Yesus naoatee, "Ponna aha mesa bahine ang untokei sampulo doi' pera' anna dondongngi mesa, ya' tantunte' anna la umpau'i lampunna, unsapui dasanna anna nadaka' lelengngi lambi' nalambi'. ⁹ Anna ponna mala sia nalambi' yato doi'na, ya' la untambai sambahinena anna sola bohtona anna naoaitee, 'Maikoa' posolaiä' ma'masannang-sannang aka' mala siare' kudohe' sumule doi'ku ang pa'da.' ¹⁰ Kutula'ingkoa', la noa tunto nei' pa'kahsi-kahsinna malaeka'na Puang Alataala yaho di suruka aka' mesa to madosa mengkatoba'." ¹¹ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus untula' pohapangang naoatee, "Aha mesa tau derua änä'na, sahing muane. ¹² Ma'tula'mi yato ang tämpä' pano di ambena naoatee, 'O Papa', beamä' kodi' mana'ku ang inang baheku tubung kodi'.' Ya' nabahe

si'daming ambena yato mana'na. ¹³ Tahpana sangngaka allona, ya' nabalua' asammine' tahana yato änä' tämpä' anna maoui pano di bohto makahao. Yato doi'na napopa'kainaha-naha di hao lambi' puha. ¹⁴ Tahpana puha asang yato doi'na, ya' sipatu tunne' di hao yato di bohto ang naongei sule tempo kabuhohangang, lambi' luipano katuhoanna yato änä'. ¹⁵ Ya' maong pano di mesa pongkaha umpeäng kähängang di hao yato di bohto. Nasuong nadaka'ing bahinna di hao di bela'na. ¹⁶ Manono liung nasa'ding yato änä' lambi' moi andeang bahi pemalang naande ahsala' ahang naihsiing kompenna, ampo' dai aha mambea. ¹⁷ Mane pa'kalehai pole' anna naoaite yaling di inahanna, 'Ketaladara mai'di liu sabua'na ambeku anna tanapuha-puha andeanna, anna dinnemä'ko done inde la mate naala pali. ¹⁸ La umpatamarä'ne' inaha anna sumuleä' pano di ambeku kuoaintee: O Papa', ahana inang madosamä' pano di dio, londonang dai' di Puang Alataala. ¹⁹ Dämä' sihatang la umpoänä', dahi padahiä' sabua'mu.' ²⁰ Ya' umpatama si'dang inaha anna maoui pano sumule umpellambi'i ambena. Makahaoke' anna naitang yato ambena, lambi' kende' pa'kalemu yaling di inahanna. Tahpa lumumpa' siang yato ambena natammui anna nakalihpi'ii napa'urung-urung. ²¹ Ma'tula'mi yato änä' naoatee, 'O Papa', ahana

inang madosamä' pano di dio londonang dai' di Puang Alataala. Dämä' sihatang la umpoänä'.'
²² Ampo' ma'tula' yato ambena pano yato di sabua'na naoatee, 'Laokoa' do penandaii do ala kaya' kalambe' ang handang malehke' anna ungkaya'iing. Ala toine' sinsing anna umbeai napesinsing, anna ala toinne' sapatu napesapatu.
²³ Mane unghepoia' mesa saping lundaha ang handang malompo anna ma'rame-rameingkea' sibaha-baha. ²⁴ Aka' inde änä'ku sihapang tubunte' puha mate ampo' tuho sumule; sihapang pa'da ampo' dilambi' sumule!' Ya' sika napahandu'mi ma'rame-rame. ²⁵ Ampo' yatone' änä' uluana di haoke'ne' di bela'na. Tahpana di lalang sumule pano di dasanna, ya' mane kahao anna nahingnging yato poni-poniang moni di hao di dasanna noa ang la ma'mahoa'-hoa' anna noa ang aha to sumayo. ²⁶ Untambaing mesa di alla'na sabua'na ambena anna nakutanaii didiona akaboi anna ma'mahoa'-hoa'i. ²⁷ Mentimba'mi yato sabua' naoatee, 'Yato arimmu mane sumule, lambi' metunu ambemu mesa saping lundaha ang handang malompo aka' mala mammi kasi silambi' sumule änä'na sitonda kasalama'ang.'
²⁸ Ya' keaha'mi yato änä' uluana anna dai naaku mentama di huäng dasanna. Sohommi ambena napellambi'i anna napa'karai manahpai. ²⁹ Ampo' untimba' supu ambena naoatee, 'Sangngakang

pahiamanna kupengkähängngingko, Ambe',
 anna dakangko aha kubali-bali, ampo' lambi'
 allo dinoa dake' aha la umbeaä' moi poro la
 mesa beke kutunu anna kupopa'mahoa'-hoa'i
 sibaha ingkäna solaku. ³⁰ Ampo' tahpana
 sumule änä' pakamayammu ang setonganna
 puhanne' ungtaleäng-leängngi mana'na
 sibaha pahsundala' pano di bohto mahoa', ya'
 bilang untunuinne' mesa saping ang handang
 malompo.' ³¹ Naoa salaminte ambena, 'Dio dio
 sibaha loloingke anna ingkäna ahtasa'ku dio
 asang mangngampui. ³² Ampo' pahalluingke
 kahsi liu aka' mala mammi kasi indo arimmu
 ang setonganna mala dioate mateng ampo'
 tuho sumule, puhang pa'da ampo' mala mammi
 sumule.' "

16 ¹ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus
 pano di pahsikolana naoatee, "Aha
 mesa to makaka ang ungtängkä' mesa tau
 ang la umbe'bei anna ungtäto' yato doi'na.
 Ampo' inde to pambe'be doi' ditanda' dioatee
 si umpake tasahua'-hua' yato doi' pongkahana.
² Ya' natambaing yato pongkaha anna naoante,
 'Yakana ahae' ko kaheba tahuu kuhingngi
 didiomu? Dahi dinoa beho asangngängkä' mai
 ne ingkäna doi'ku, aka' mengkalao dinoa
 damo mala kupopambe'be doi'.' ³ Naoante
 yaling di inahanna yato to pambe'be doi',

'Ya' pake akang inde la kubabe aka' dämä' la napopengkähäng pongkahaku? La mobela', dai dibela; la mao tau mendahi to kapalau-lau, masili bure' tau! ⁴ O' io, aha ahkalangku, anna malaä' aha mampadidasanna ke dämä' napopengkähäng pongkahaku.' ⁵ Ya' le'ba'mi ullelengngi ingkäna tau ang moindang pano yato di pongkahana anna ungkutanaii yato tau ang uhuna nalambi' naoatee, 'Sangngaka dio indammu pano di pongkahaku?' ⁶ Mentimba'mi yato tau naoatee, 'Sangngatu' buhso minnä' zaitun.' Ya' naoa salamintee, 'Indeng yato suha' buhtinna indammu, dahi dinoa penandaii uki' sala di mesa suha', pahoi'i supu limampulo buhso.' ⁷ Pihsananna mao bung pano di tau ang senga' anna nakutanaii naoaintee, 'O ya' dio, sangngaka dio indammu?' Mentimba'mi yato tau naoatee, 'Sansa'bu kahung banne.' Naoa bumintee, 'Indeeng yato suha' buhtinna indammu, dahi dinoa penandaii uki' sala di mesa suha' pahoi'i supung kahua atu'na kahung banne indammu.' ⁸ Meroho bilang napudi sala yato pongkahana yato to pambe'be doi' aka' moinnakato anna dai maroho pembabena, ampo' malae' tahpa madihhi' umpeängnging lalang kalaena. Ahana inang hupatau yaling inde di lino manähäng puhane' napihki' aka ang la nababe pano di solana andana hupatau ang tuho

yaling di kamabayaang. ⁹ Dahi kutula'ingkoa': Pakekunaia' aka ang aha yaling inde di lino anna malai undului solamu. Ponna umpanoai, ke dang kekuna aka-aka ang aha yaling inde di lino, ya' la sika natammui manahpao yaling di ongeang tohho sapano-panona." ¹⁰ Napatahhi'mi tula'na Puang Yesus naoatee, "Menna-menna ang mala dipetahpa' yaling di kaha-kaha ang saohko', ya' mala toete' dipetahpa' yaling di kaha-kaha ang käyyäng. Ampo' menna-menna ang dai mala dipetahpa' yaling di kaha-kaha ang saohko', ya' datoete' mala dipetahpa' yaling di kaha-kaha ang käyyäng. ¹¹ Dahi ponna moia' dio kaha-kaha yaling inde di lino damo dipetahpa', ya' londonanne' kaha-kaha yaho di suruka. ¹² Noa tunne' ke dai aha tau mampetahpa'koa' la undakaiing aka-akanna, ya' daa umpemitai la aha tau naaku mambeao aka-aka ang la mala ungangampui tobou dio. ¹³ Daete' aha mesa sabua' la derua pongkahana, aka' ponna noa, ya' tantunte' anna ungmahi'di'i pongkahana ang mesa anna umpakamayaine' yato pongkahana ang senga', bahtu' untuhu'i liu yato pongkahana ang mesa ampo' daine' natuhu'i liu yato ang mesa. Noa tungnga' dio, dakoa' mala la minge siamokoa' untuhu'i Puang Alataala ampo' minge sia tumokoa'ne' umpengkalambi'-lambi'i umpeäng katomakakaang yaling inde di

lino." ¹⁴ Ingkäna yato tula'na Puang Yesus napehingngii yato to Farisi ang doi' supu yaling di pihki'na, lambi' sika ungkembai Puang Yesus. ¹⁵ Ya' napa'tula'ing Puang Yesus, sika naoaintee, "Akana inang kalasikoa', pemalakoa' supu unsanga tahpa' kalaemu di olona hupatau, ampo' setonganna nalosa Puang Alataala aka ang yalingnga' di ihsi inahammu. Aka' aka ang napudi hupatau nakahi'di'ete'ne' Puang Alataala." ¹⁶ Napatahhi'ke' tula'na Puang Yesus naoatee, "Pahentana Puang Alataala ang napepainsangnging Nabi Musa anna napepakuhuing ingkäna nabi, lambi' supu di tempona Yohanes to Pantero'. Napahandu' donetoo Kaheba Mapia didiona Kapahentaanna Puang Alataala dipepainsangnging, anna mai'di tau mampengkabela-belai mentama yato di kapahentaang. ¹⁷ Maromi' puhane' langi' anna lino pa'da andana moi poro la mesa titi' ihsinna Bahtakaranna Puang Alataala dai dipasundungngi. ¹⁸ Menna-menna untibe bahinena, mane ungnabengngii bahine senga', inang ungnindä'-indä' pa'bannetauang. Anna menna-menna ang umpobahine yato bahinena ang natibe muanena, inang ungnindä'-indä' pa'bannetauang." ¹⁹ Napatahhi'mi tula'na Puang Yesus untula' mesa pohapangang naoatee, "Aha mesa to makaka ang si mampake mahasa lolo

allo-allo anna masuli' allinna yato pakeanna, anna allo-allo supung nainsang ma'mahoa'-hoa' aka' katomakakaanna. ²⁰ Di hao di behing babana aha mesa to pemase-mase moohko'-ohko' disanga Lazarus. Inde to pemase-mase mekoa'-koa' ate diita aka' punno bila'. ²¹ Pemala undohe'i yato tahu'bi'na to makaka ang dondongngi yaho mai di mejana naihsiing kompenna. Anna si sule asu nalepa'ing bila'na ang punno kalaena. ²² Pihsananna mateng yato to pemase-mase. Ya' nasiängkä'-ängkä'ing malaeka' nabaha dai' di behinna Abraham. Dai masae mate tunne' yato to makaka anna diku'bu'mi. ²³ Lella' ungnolai yato kamadahhaang yato to makaka, ya' mentongang anna ungnigita makahaoi Abraham ungnahing yato ta Lazarus. ²⁴ Ya' mekohang yato tau naoatee, 'O Abraham, ambeku, kalemuiä' suoingkä' ne Lazarus untu'do teyyena naung di uhai anna bonä'ingkä' inde pote' lilaku aka' madahha liung kusa'ding yaling inde di api nahaka.' ²⁵ Ampo' napa'tula'i Abraham naoaintee, 'O änä'ku, kalehaii puhamo dio umpehasai kamasannangang selama tuho yaling di lino, anna ta Lazarus nei' madahha liu nei' nasa'ding. Dahi dinoa ullambi'ne' kamasannangang anna dio-dio ullambi'o dio kamadahhaang. ²⁶ Dia tuke' aka' naalla'ingkea' kahoäng ang dai mala dilambang anna malai

tau ang dinne done dai tau mala mating, noa tunne' ang diting dai mala mai.' ²⁷ Naoante yato to makaka, 'Ponna noa yatoo, ambe', ya' kupalau mating ke la malai unsuoingkä' mao umpellambi'i hapunna ambeku, ²⁸ aka' ahake' lima ullu'ku. Suoi mao anna malai napakaenga' manahpa lambi' dai sika mentama di ongeang kamadahhaang sinnoa inde ang kuongei dinoa.' ²⁹ Ampo' natimba' Abraham naoantee, 'Aka' hali sianne' sika unghingngi atohanna Puang Alataala ang napalambi' Musa anna ingkäna nabi; mahasante' ke sika napehingngii manahpai anna natuhu'i.' ³⁰ Naoa bunte yato to makaka, 'Dai, Abraham ambeku, kusanga ke ahai ang sule di hoi' mai di kamateang mampellambi'i, ya' umbai la mala sika mengkatoba'.' ³¹ Naoa salaminte Abraham, 'Daete' noa nee. Ponna ke inang dai sika naaku umpehingngii kahebana Puang Alataala ang napalambi' Musa anna ingkäna nabi, inang daete' aha lalang la sika dipaturu pano di lalang maroho, moinnakato napellambi'i tau ang tuho sumule di hoi' mai di kamateang.' "

17 ¹ Ma'tula'mi Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Inang la aha loloete' pesändä', ampo' yato tau ang umpaaha pesändä' ahana inang la tilaka si'da-si'da.

² Dotanne' yato tau ditoke' batu käyyäng pano di bahokona anna dipentibeing tama di tängngä

le'bo' andana la umpasähsä' lalangngi moi poro la mesa inde mai änä'. ³ Dahi madakakoa'! Ponna ahai solasohommu ang membabe dosa, ya' sängkäii. Ponna mengkatoba' di hao mai yato di kasalaanna, ya' ampungngii. ⁴ Bahtu' moinnakato pempitu yaling di sangngallona membabe kasalaang mating di dio ampo' semata sule mengkatoba' di hao mai yato di kasalaanna, ya' pahalluete' ungnungungngi."

⁵ Ya' ma'tula'mi yato pahsikolana pano di Puang Yesus naoatee, "Pamatohoingkang kapampetahpa'angki'." ⁶ Natimba'mi naoaintee, "Ke la poro ahangnga' kapampetahpa'ammu sama lisa'na batu pinamula ang handang saohko', ya' malamokoa'te' umpahenta inde poang ara unngoainte, 'Tisengkao anna titonde'o tama di tängngä le'bo'!' Tantunte' anna dahi si'dai noa." ⁷ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Ke hapanganna ahai sabua'mu, ya' tantunte' anna dai aha di alla'mu ang la untahiai manahpa yato sabua'mu ke mane sulei malupu mamingkung bahtu' mane sule umpakande patuhoang. ⁸ Ampo' tantunte' anna dioi la mangngoatee, 'Penandaii pampake manahpa anna umpasadiaingkä' ang la kuande, mane ke'de'o di behingku ungnungempeiä' lambi' puhaä' mande. Puhakä' mande mane malao dio mande.'" ⁹ Tantunte' mesa pongkaha anna dai

la ma'kuhhu'sumanga' pano yato di sabua'na
 aka' umbabe kähänganna. ¹⁰ Noa tungnga'
 dio, ponna puha asammi unγκähäng ingkänna
 kähängang ang dipatangkungngiingkoa', ya'
 pahallu unγκoate supu, 'Kami' indee dianto
 sabua' ang takekuna. Inγκänna kähängang kibabe
 aka' disuoang.' " ¹¹ Yaling di pellaoanna Puang
 Yesus ludai' di Yerusalem, unγκolaing alla'na
 bohtona to Samaria anna bohtona to Galilea.
¹² Tahpana mentama di mesa bohto saohko',
 ya' natammuing sampulo tau ang makorong
 tamahamu' asang dianto bosi lollo'na. Inde
 mai tau ke'de' unγκahaoi ¹³ anna unγκohaii
 Puang Yesus naoatee, "O Puang Yesus! Tuang!
 Kalemuiang kasi!" ¹⁴ Tahpana sika naita Puang
 Yesus, ya' naoamintee, "Laomokoa' pepaitaing
 kalaemu pano di imang." Lella' sika mellao
 lupano di imang, ya' sika bono'rang nasa'ding
 yato koronna. ¹⁵ Mesa di alla'na yato sampulo
 to makorong tahpana nasa'ding bono'mi yato
 koronna tahpa sumule nei' anna kakoha-kohai
 umpudi sanganna Puang Alataala. ¹⁶ Ullumbang
 Puang Yesus anna malimuntu'i di olona. Yato
 tau dianto mesa to Samaria. ¹⁷ Mekutanang
 Puang Yesus naoatee, "Darakate' bono' asammi
 yato langngena' sampulo tau? Umbae'ne' yato
 kamehsa solamu? ¹⁸ Akana indere' supu mesa to
 Samaria sule umpudi sanganna Puang Alataala,

bilang daine' aha sika sule yato kamehsa to Yahudi moi poro la mesa?" ¹⁹ Puhanna yato ma'tula' noa, ya' naoamintee, "Ke'de'mo anna maoo, aka' salama'mo napobua' kapampetahpa'ammu." ²⁰ Aha sangngaka-sangngaka to Farisi ang mekutana pano di Puang Yesus didiona pihhang la napahandu'i Kapahentaanna Puang Alataala. Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Daete' aha tanda ang maleso ang la untandai kasuleanna Kapahentaanna Puang Alataala. ²¹ Datoi aha tau ang mala mangngoatee, 'Itaia' inderanne' yato Kapahentaanna Puang Alataala,' bahtu' naoate, 'Indoranne' di hao,' aka' setonganna yatoo dahingnga' di alla'-alla'mu dinoa." ²² Ma'tula'mi Puang Yesus pano di to pentindo'na naoatee, "La ahaa' tempomu pemala liu ungnigita bouä' inde Änä' to Lino, moi yaling di sangngallo supu, ampo' dä'a' la ungnigita. ²³ Anna la aha tau mangngoangkoa'tee, 'Itarea' inderanne' yato Änä' to Lino!' bahtu' naoatee, 'Indoranne'!' Daa ullumbaia' yato tau. ²⁴ Aka' umba noa tikila'na kila' naita asang tau, la noa tuntone' kasuleangku Kodi', inde Änä' to Lino, ke lambi'mi allo kasuleangku. ²⁵ Ampo' dolunna yatoo pahallu kuolai dolu kamadahhaang käyyäng, anna dä' la natahimbo tau ang aha dinoa. ²⁶ Anna umba noa ang hali dahi di tempona Nabi Nuh, la noa tuntone' la dahi ke lambi'mi tempona

kasuleangku, Kodi' inde Änä' to Lino. ²⁷ Aka' umba noa sika nasa'ding dolu naonge dake' sompo' le'bo', dianto sika ma'sannang-sannang mande anna menu', sipakabeng-kabeng anna senga'nake' ang biasa sika nababe, lambi' sika mentamane' Nabi Nuh sibaha sanghapunna yato di kahpala' uhainna. Pihsananna sule yato sompo' le'bo' untallangngi ingkäna yatoii. ²⁸ Noa tunne' naongi di temponai Lot, ingkäna tau umpobeba'-beba'na sika mande, menu', beba' ma'bulele, beba' mopinamula anna umpake'de' dasang. ²⁹ Ampo' tahpana malai Lot yato yaling mai di Bohto Sodom, ya' tuhung siang yaho mai di langi' api sitonda batu ang meleä'-leä' anna unghopuii ingkäna tau. ³⁰ Noa tunne' dako' di tempona dipalanda'ä' Kodi' inde Änä' to Lino. ³¹ Tau ang sipatu yaling di aneang dasanna dang mala la tamake' di huäng dasanna unngala aka-akanna. Anna tau ang di hao di bela'na datunne' mala sumule unngala aka-akanna. ³² Kalehaiia' aka ang dahi pano di bahinena ta Lot. ³³ Aka' menna pemala umpamahendeng katuhoanna, la bilang mateetee'; ampo' menna ang tontong mampetahpa' moi dipatei aka' Kodi', dianto ang la dipasalama' sungnga'na. ³⁴ Kutula'ingkoa', ke donentoo di bengi la aha derua tau ang hahe sibaha yaling di tambinna ampo' mesa supu la diala anna dipatohhoine'

yato mesa. ³⁵ La aha toi derua bahine ang menge lumambu' sibaha, ampo' mesa supu la diala anna dipatohhoine' yato mesa. ³⁶ [La aha toi derua tau menge mengkähäng di hao di bela'na, ya' supunte' mesa ang la diala anna dipatohhoine' mesa.]" ³⁷ Sika mekutanang pahsikolana pano di Puang Yesus naoatee, "Umba naonge la dahi noa nee, Puang?" Sika naoaminte, "Ponna ke ahai kaheba, inang la tahpa nainsang tau di umba-umba naongi, sinnoa pohapangang ang natula' to baha' dolu naoatee, 'Umba naonge aha bahke, di hao tuntone' naongi mokalipumpung karoaya.' "

18 ¹ Puang Yesus pemala umpakalesoing pahsikolana anna malai dai sika namali'-mali'ang semata ma'sambayang dai' di Puang Alataala, dianto anna natula'ing mesa pohapangang. ² Naoaintee, "Yaling di mesa bohto mahoa' aha mesa to pambohtu kaha-kaha ang dai mahea' dai' di Puang Alataala anna dai aha umpakeangka' tau, moi la menna. ³ Aha toe' yaling yato di bohto mahoa' mesa balu bahine ang dai aha namali'-mali'ang semata malau pano yato di to pambohtu kaha-kaha naoatee, 'Kalemuiä' bohtuingkä' inde kaha-kahangku pano di balingku.' ⁴ Sangngaka-sangngaka masaena yato to pambohtu kaha-kaha dai umpehingngii yato balu bahine. Ampo' katämpä'anna ma'pikki'

yato to pambohtu kaha-kaha anna naoaite yaling di inahanna, 'Moinnakato dä' mahea' dai' di Puang Alataala anna dai aha tau ang kupakeangka', ⁵ ampo' pabeinte' kubohtuing kaha-kahanna inde tau anna dä' semata nasosii, mase arang bilang nalupuiä' ke masae-saeng.' "

⁶ Napakalesong Puang Yesus naoatee, "Patamaia' di inahammu aka ang naoa yato to pambohtu kaha-kaha tasampa'. ⁷ Noa tuntone' Puang Alataala undului toete' petauanna ang napillei ke dai aha natohhoi bengi allo semata ma'sambayang dai'. Inang daete' aha la naoate, 'Dako'ke'.' ⁸ Kutula'ingkoa', inang la tahpa naduluietee'. Ampo' ponna ke sulemä', Kodi' inde Änä' to Lino, umbai dai la mai'di to mampetahpa' la kulambi' yaling inde di lino."

⁹ Puang Yesus untula' mesa pohapangang pano di tau ang ungnangka'-angka' kalaena anna ungnigita-ita naung tau senga'. Naoatee, ¹⁰ "Aha derua tau sahing mao dai' di Dasang Ada'na Puang Alataala do ma'sambayang. Yato ang mesa to Farisi anna ang mesa dianto to pahsinga' sima. ¹¹ Yato to Farisi ke'de' ma'sambayang umpihki' supu kalaena naoatee, 'O Puang Alataala, ma'kuhhu'sumanga'ä' mating aka' mala dä' sinnoa inde mai tau senga': aha ang to paboko, pa'bulitu' anna ungnindä'-indä' pa'bannetauang. Ma'kuhhu'sumanga' touä'

aka' mala dä' sinnoa inde to madosa ang si unsinga' sima. ¹² Si ma'puasaä' kodi' pendoang sammingku, anna kupenomba loloing mating bahe sampulo pallolonganku.' ¹³ Yatone' to pahsinga' sima ke'de'ne' makahao-hao anna moi tanatuai poro la mentonga dai' di langi' supunne' undangku' kalaena tandana unsohso pembabena anna naoaitee, 'O Puang Alataala, kalemuiä' kodi' inde to madosa.' ¹⁴ Kutula'ingkoa', naonge anna sika sumulei pano di dasannaii, bilang yatoete' to pahsinga' sima ang napehingngii sambayanna Puang Alataala andana yato to Farisi. Aka' menna-menna unsanga kalaena mayahoang la napadahi handang madihoi'ang Puang Alataala, ampo' ang unsanga kalaena madihoi'ang la napadahi mayahoang Puang Alataala."

¹⁵ Donetoo suleing dibaha pano di olona Puang Yesus mai'di änä'-änä' anna malai nasahpa anna nabehe. Ampo' tahpana naita pahsikolana, ya' sika ungkeaha'i yato ingkäna tau ang umbaha änä'na pano. ¹⁶ Ampo' natambai Puang Yesus yato ingkäna änä'-änä' anna ma'karai pano di pahsikolana naoatee, "Pabeiia' ne mating änä'; daa ungalapaii ke pemalai di hao mai di oloku, aka' tau ang noanto inde mai ang ungnkala taha yaling di Kapahentaanna Puang Alataala. ¹⁷ Kutula'ingkoa' setonganna menna-menna ang dai untammui manahpa Puang Alataala

ang ma'pahenta, sinnoa inde mai änä' saohko', ya' inang daete'ne' la mendahi petauanna Puang Alataala yaling di kapahentaanna."

¹⁸ Aha mesa to pambahananna to Yahudi mekutana pano di Puang Yesus naoatee, "O Tuang, to mapia inaha, aka ang pahallu la kubabe anna malaä' ullambi' katuhoang sapano-panona?" ¹⁹ Natimba'mi Puang Yesus naoantee, "Akana umpemapiaringkä' Kodi'? Daraka dio ungningsang daete' aha moi poro la mesa tau ang mapia sehalinna Puang Alataala?"

²⁰ Tantunte' anna ungningsangngi ingkäna pahentana Puang Alataala, sinnoanna: Dai tau mala ungnindä'-indä' pa'bannetauang, dai tau mala papateang, dai tau mala maboko, dai tau mala unsa'bii kalosengang anna pahallu tau umpakeangka' to baha'." ²¹ Naoante yato tau, "Ingkäna nee kutuhu'i asammi, mengkalao di mahäti'ku." ²² Nahingnginna yato Puang Yesus, ya' naoa salamintee, "Mesake' ang la pahallu umbabe: Laoo do balu' asangngi ingkäna aka-akammu anna unsusai yato allinna pano di to pemase-mase anna la ullambi'o katomakakaang yaho di suruka. Puhaito umbabe yatoo, ya' maimo anna untindo'ä'." ²³ Nahingnginna yatoo, ya' le'ba'mi yato tau masuhsa liu nasa'ding aka' to makaka liu. ²⁴ Ya' nasaileng Puang Yesus anna naoaitee, "Ahana inang mapahhi' si'da-si'da

to makaka la tama di Kapahentaanna Puang Alataala. ²⁵ Maromi' puhane' onta mangngola lohso' pedai' andana la to makaka untindo' Kapahentaanna Puang Alataala lambi' tama di suruka." ²⁶ Meroho sika pusa' yato ingkäna tau ang aha donetoo unghingngi tula'na Puang Yesus anna sika mekutanai naoatee, "Ponna ke noae' yatoo, ya' menna sakalinne' ang la mala dipasalama'?" ²⁷ Naoante Puang Yesus, "Ke dipihki'i supu kapabelaanna hupatau, ya' inang dai aha ang la mala salama', ampo' nabelaete'ne' Puang Alataala umpellondoi kapabelaanna hupatau." ²⁸ Ma'tula'mi Petrus naoatee, "Kami' indee umpellei asangngang ingkäna aka-akangki' anna kitindo'o." ²⁹ Sika naoaminte Puang Yesus, "Kutula'ingkoa' setonganna menna-menna umpellei dasanna, bahinena, ullu'na, to baha'na bahtu' änä'na, anna malai tuhtuang mai'di tau untuhu'i Kapahentaanna Puang Alataala, ³⁰ la untahimbo siang pebehena Puang Alataala ma'luhpi'-luhpi' di tempona tuho yaling di lino anna la ullambi' katuhuang sapano-panona." ³¹ Untambaing yato sampulo derua pahsikolana Puang Yesus anna napa'tula'i di mesa ongeang ang dai aha tau senga' manghingngi naoaintee, "Pehingngiia', dinoa la maoingkea' dai' di Yerusalem anna yato ingkäna ang hali natula' ingkäna senabiang dolu didioku,

inde Änä' to Lino, la dipasundungngi. ³² Aka' la dibehoä' pano di tau ang tadia to Yahudi, lambi' sika la napakauho-uhoä', napetae'-tae' anna nasitingkuru-kuruiä', ³³ mane sika nadahha tuhoä' anna sika napateiä', ampo' la tuhoä' sumule di allo katallunna." ³⁴ Ampo' dai sika napähäng yato aka ang minge natula' Puang Yesus; dai sika napebahtuang aka yato ang natula'. ³⁵ Tahpana undungku'ing Bohto Yerikho Puang Yesus, ya' ahang mesa to buta ang minge mohko' di behing lalang kapalau-lau. ³⁶ Nahingnginna yato to buta mai'di tau liu di behinna, ya' mekutanang naoate, "Akae' dahi?" ³⁷ Ahang tau mangngoaintee, "Yato Puang Yesus to Nazaret liu!" ³⁸ Ya' mekohang naoatee, "O Puang Yesus, Peänä'anna Tomaraya Daud, kalemuiä' kasi!" ³⁹ Ya' sika nasängkäing yato tau mai'di ang mangkadoluangngi, ampo' tuhtuang supu mekoha napekäyyängngi naoatee, "O Peänä'anna Tomaraya Daud, kalemuiä' kasi!" ⁴⁰ Tohhong Puang Yesus anna napesuoii dibaha pano di olona yato to buta. Tahpana sidungku'mi, ya' nakutanaing Puang Yesus naoaintee, ⁴¹ "Aka ang umpemala kubabeingko?" Mentimba'mi naoatee, "O Puang, pemalaä' paita!" ⁴² Naoaminte Puang Yesus, "Paitamo! Aka' umpetahpa'ä', ya' malamote' bono'." ⁴³ Donetoo bono' siang yato to buta anna malang

paita. Puhai, ya' untindo'i Puang Yesus lella' siang umpudi sanganna Puang Alataala. Inggänna tau donetoo ungnigita asang aka ang dahi anna sika umpudii Puang Alataala.

19 ¹ Lambi'mi Puang Yesus tama di Bohto Yerikho. Ya' umpatahhi' lolong pellaoanna ungnigolai yato bohto mahoa'. ² Yaling yato di bohto aha mesa tau disanga Zakheus, mesa pongkahana to pahsinga' sima ang to makaka si'da-si'da. ³ Pemala liu la ungnigita toe' umba noa yato Puang Yesus, ampo' dai mala aka' mahempo'-hempo', dahi nahehengngi solana. ⁴ Ya' napenandaing le'ba' lumumpa' pano di lalang ang la naolai Puang Yesus, umpendolui inggänna tau mai'di, anna melei dai' di mesa poang ara anna malai naita ke liung. ⁵ Tahpana liu Puang Yesus yato di hao di poang kayu, ya' mentongang dai' di lolo kayu anna untambaii ta Zakheus naoante, "O Zakheus, tuhummo aka' mane la lempängngä' pano di dasammu." ⁶ Ya' tuhung siang anna umposolai Puang Yesus pano di dasanna sitonda kakahsiang. ⁷ Ampo' yato tau mai'di ang aha donetoo sika momämmäng naoatee, "li, älo' pake la naakue' la mao pano di dasanna to madosa." ⁸ Tahpana sika di haong di dasanna, ya' ke'de'mi inde ta Zakheus anna ma'tula'i pano di Puang Yesus naoatee, "O Puang, inde sambaheang ahtasa'ku

la kususa pano di to pemase-mase. Anna ponna ke ahai tau ang hali kubulitu' naonge kusinga'i simanna, ya' la kubala'ing pengnguhpa' luhpi'." ⁹ Ma'tula'mi Puang Yesus naoatee, "Allo dinoa dioa' sanghapu napasalama'mokoa' Puang Alataala aka' mampetahpa'koa' sinnoa Abraham peneneammu dolu. ¹⁰ Nasuhung suleä' Kodi' inde Änä' to Lino anna malai umpasalama' sumule tau ang sähsä' lalang." ¹¹ Donetoo yato tau mai'di mengeke' umpehingngii pepakuhunna Puang Yesus lambi' sika natula'ing mesa pohapangang. Aka' sika la lambi'mi dai' di Yerusalem anna mai'di tau di alla'-alla'naii ang ma'pihki' naoatee la napahandu'mi Kapahentaanna Puang Alataala. ¹² Dahi naoatee, "Aha mesa parengnge' mao pano di mesa bohto ang makahao aka' la dilanti' mendahi tomaraya. Puhake' dilanti' mane sumulei. ¹³ Dolunna la mao, untambai dolu sampulo suoanna anna pantangngi nasusai modala', la pantang mesa doi' bulahang, naoaintee, 'Putai'a' inde doi' lambi' sumuleä'.' ¹⁴ Ampo' yato sola bohtona parengnge' sika unghahi'di' yato parengnge', lambi' sika unsuo sangngaka-sangngaka tau melola anna unngoainte yato ang la mallanti', 'Dai kiaku kipotomaraya inde parengnge'!' ¹⁵ Pihsananna sumuleng yato parengnge' tahpana puha dilanti' mendahi tomaraya. Untambaing yato sampulo

suoanna ang hali nabea modala' sika naputa', aka' pemala nainsang sangngaka kauntungang ang sika nalambi'. ¹⁶ Suleng yato suoang ang uhuna mengngolo naoatee, 'O Tuang, yato doi' bulahang ang umbeaä' haling kuputa' lambi' mendahing sampulo doi' bulahang dinoa.'

¹⁷ Ya' naoaming yato tomaraya, 'Mapia liu ne babemu. Dinto suoang ang dai mantondong kamapiaammu. Dinoa la kubeao kakuasaang unguasai sampulo bohto mahoa' aka' malao dipetahpa' yaling di kaha-kaha ang saohko'.'

¹⁸ Sule tunne' yato suoang ang kaderuanna anna naoaitee, 'O Tuang, puhang kuputa' yato doi' ang umbeaä' lambi' mendahing lima doi' bulahang dinoa.'

¹⁹ Naoaminne'tee, 'Kusaio dio lima bohto mahoa'.'

²⁰ Pihsananna sule tunne' mesa suoang ang senga' anna naoaitee, 'O Tuang, indeeng yato doi' ang umbeaä', moi taahai tiu'bi' aka' kupoto' mahha' lenso.

²¹ Nasuhung kupanoa aka' mahea'ä' mating di dio, aka' masahhu'o anna si unngala tomande'o pampatokana

tau, anna umpepaheo bela'na tau ang dai aha ungalupui.'

²² Ya' naoaminte yato tomaraya, 'Eh, ahana inang diong inde to karake. La kuhohoto' situhu' tula'mu tobou dio. Ungnginsammi umba

noa sipa'ku dianto masahhu'ä', si unngalaä' pampatokana tau, anna si umpepaheä' bela'na

tau ang dai aha kukalupui! ²³ Ponna noa yatoo,

ya' akana dai umbea pano di tau senga' ne doi'ku ang la mala mambungai, lambi' ke sumulemä' mala kualasitonda bunganna?' ²⁴ Ma'tula'mi yato parengge' pano yato di tau ang sika ke'de' donetoo naoatee, 'Oa' hampa'ine' yato doi' ang dibeana umbeai pano di suoang ang sampulo doi'na.' ²⁵ Sika mekutanang naoatee, 'O Tuang, la naakake' nei' aka' mai'dinne' doi'na?' ²⁶ Natimba'mi naoaintee, 'Menna-menna ang inang ahang aka-akanna la dihängngängngiking, ampo' tau ang dai aha, moi sai'di' ang naampui bilang la dihampa'i tuke'. ²⁷ Anna ne mating tau ang mampa'baliä' ang dä' mantahimbo mendahi tomarayannaii, bahai mai di oloku anna sika umpateii kuita.' " ²⁸ Puhanna yato Puang Yesus untula' pepakuhunna pano di tau mai'di, ya' mengkalaong ungdoluangngi yato ingkännaii umpatahhi' pellaoanna ludai' di Yerusalem. ²⁹ Tahpana la lambi'mi Puang Yesus anna pahsikolana dai' di Bohto Betfage anna Betania yaho di Tanete Zaitun sidungku' Yerusalem, ya' unsuong derua pahsikolana mendolu, ³⁰ naoatee, "Pendolumokoa' dai' indo di bohto ang landa'. Ke lambi'mokoa' dai', la ungnitakoa' mesa änä' keledai ang tisangke' ang dake' aha napensakei tau. Buhkeii anna unghendengngingkä' yaho mai. ³¹ Anna ponna aha ang mangkutanaikoa' naoatee, 'Aka boi anna umbuhkeiia'?' ya' oaintee,

'Napahallu Puang.' " ³² Ya' mao si'dang yato to derua anna nalambi' asangngi yato ang naoaing Puang Yesus. ³³ Tahpana lella'mi nabuhkei pesangke'na yato keledai, ya' mekutanang yato puänna naoatee, "Akana la umbuhkeirako'a' dio ne keledai?" ³⁴ Sika natimba'mi naoatee, "Napahallu Puang." ³⁵ Tahpana lambi' naung di Puang Yesus, sika unngalaing kaya'naii sallapi' anna naampi'ing yato keledai, mane umpapensakei Puang Yesus. ³⁶ Lella' mellao yato keledai ang nasakei Puang Yesus, lella'ne' yato tau mai'di unngampa'i pakeannaii naung di lalang ang la naola yato keledai, tandana sika umpakeangka' Puang Yesus. ³⁷ Tahpana sika ullambi'mi ongeang naonge mesolo'i luyaho mai di Tanete Zaitun, ya' napahandu'mi yato ingkäna tau ang mentindo' di Puang Yesus sika koha masannang liu umpudi sanganna Puang Alataala aka' ingkäna kaha-kaha ang mepusa'-pusa' ang hali sika naita. ³⁸ Sika koha naoatee, "La dibehe inde Tomaraya ang nasuo Puang Alataala sule! Kamasahkeang yaho di suruka anna matande sanganna Puang Alataala yaho di ongeang handang malängkä'." ³⁹ Aha sangngaka-sangngaka to Farisi ang mempola toe' yato di tau mai'di untindo' Puang Yesus. Sika naoatee, "O Tuang, sängkäii ne pano to pentindo'mu anna dai napanoa!" ⁴⁰ Natimba'mi

Puang Yesus naoaintee, "Kupainsangngio, ponna ke sika mahtanggi, ya' inde mai batu di lalang ang la sika koha." ⁴¹ Tahpana Puang Yesus undungku'ing Bohto Mahoa' Yerusalem anna unngitang yato bohto, ya' nadusengnging ⁴² anna naoaitee, "Boro'rakoa'etee', bayuke'ne' ke la pake malai unngingsang dinoa yato aka ang la umbahaingkoa' kamasahkeang yaho mai di Puang Alataala, ampo' la diaka dio aka' dai nalambi' pihki'mu didiona yatoo. ⁴³ La aha tempona la sule balimmu unngulilingngi bohtomu anna natolla'koa' umpake ingkäna pangkahka' pa'tolla'anna, lambi' dako' aha la mala le'ba' mengkalahsu'. ⁴⁴ Mane hopu asangkoa' anna napasitale-tale asangngi tembo'mua'. Dai aha la napapela'bi moi sai'di', aka' daia' unngingsang unngoatee suleng Puang Alataala napasalama'koa'." ⁴⁵ Donetoo mentamang Puang Yesus di Dasang Ada'na Puang Alataala, anna napahandu'i unghambai asang ingkäna to pa'bulele ang aha yaling yato di tãhämpä' Dasang Ada'na. ⁴⁶ Naoante pano diiii, "Aha tiuki' yaling di Suha' Masero ang naoatee, 'Dasangku dianto dasang ang la naongetau ma'sambayang.' Ampo' umpadahirea' dio pembunianna to bokoti!" ⁴⁷ Allo-allo Puang Yesus mampakuhu yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala. Masae allong yato kapala-kapala

imang anna to pampakuhu ada' pemala la napatei. ⁴⁸ Ampo' dai sika nainsang umba la napanoa napasulepano yato pampemalannaii, aka' tuhtuang mai'di tau donetoo ang nakärä'i umpehingngii pepakuhunna.

20 ¹ Pihsang tempo minge Puang Yesus yaling di Dasang Ada' umpepainsangnging Kaheba Mapia, ya' suleing kapala-kapala imang sibaha to pampakuhu ada' anna setobaha'ang nalumba. ² Anna sika ungkutanaii Puang Yesus naoaintee, "Umba nakasulei ne kakuasaammu anna malao unghambai to pa'bulele yaling mai di Dasang Ada' di pehengi? Anna menna ang mampopa'kuasao?" ³ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Aha tou Kodi' pekutanangku la kukutanaiingkoa' ke malai untimba' dianto: ⁴ Menna umbea kakuasaang pano di Yohanes to Pantero': Dehataraka, hupatauraka?" ⁵ Inkäanna yato kapala imang anna setobaha'ang situla'-tula' anna naoaitee, "Ponna taoaa'te, 'Dehata mambea kakuasaang,' ya' la naoamingkea'totee, 'Ponna noa, ya' akana daia' ungnngaku umpetahpa'?" ⁶ Ampo' ponna taoaa'te, 'Hupatau mambea kakuasaang,' ya' la nasaleba'imingkea'to indo pano tau mai'di aka' ingkäanna tau ungnngangka' Yohanes mesa nabi." ⁷ Dahi sika mentimba'mi pano di Puang Yesus naoatee, "Dai kiinsang kitimba'." ⁸ Sika naoaminte Puang Yesus, "Ponna

noa, ya' datoeto Ko kutula'ingkoa' didiona umba nakasulei kakuasaangku anna malaä' membabe noa." ⁹ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus pano di tau mai'di untula' mesa pohapangang naoatee, "Aha mesa tau ang umpapia bela' angkoro'. Puhaitoo napopetesammi yato bela'na pano di sangngaka-sangngaka to pantesang, mane le'ba'i masae pano di bohto senga'. ¹⁰ Tahpana lambi' tempo pantuhangang, yato puäng bela' unsuo mesa sabua'na pano di to pantesang la ungnjala boa pinamulanna ang mendahi katahaanna. Ampo' sika nasahka anna nasibamba-bambaii supu anna nasuoi sumule tomande', dai aha aka nabaha. ¹¹ Pihsananna unsuo salang mesa sabua'na ang senga', ampo' sika nabamba bumi yato to pantesang, mane napakasili-silii anna nasuo toine' sumule dai aha aka nabaha. ¹² Puhai yatoo, ya' unsuo sala bumi mesa sabua'na mao, ampo' bilang sika nasibamba-bambaine' lambi' bängkä'-bängkä' kalaena mane sika nasiängkä'-ängkä'i napentibeing pano di behing bela'. ¹³ Ma'pihki'mi yato puäng bela' naoatee, 'Ya' akang inde la kubabe? Umbai la kusändä' kusuo inde änä' pakamayangku, umbato ke sika nakalaya'i nei'. ¹⁴ Ampo' tahpana sika ungnjita yato änä' to pantesang, ya' sioa-oamintee, 'Diangnga'to indo ang la umpuängang inde bela' ke mateng ambena. Dahi tapateiia' anna

malai kita'a' mampuängang inde bela'.' ¹⁵ Ya' tahpa sika nasahkang anna sika napentibeing tama di aneanna bela' mane sika napateii. Dahi dinao, akang la nababe yato puäng bela' pano di to pantesang? ¹⁶ Tantunte' anna la panoi di bela'na anna umpatei asangngi yato ingkäna to pantesanna, mane napapetesang salai yato bela'na pano di tau senga'." Yato tau mai'di ang menge ma'pehingngi sika naoatee, "Daete' la palla' dipanoa." ¹⁷ Ampo' sika nasaile Puang Yesus anna naoaintee, "Ponna noa, ya' aka bahtuanna inde ihsi Suha' Masero ang naoatee, 'Batu ang puha natibei tukang, setonganna mendahi batu ang handang dipahallu.' ¹⁸ Anna menna-menna ang mampengkanahoi yato batu la bahe-bahe kalaena, ampo' menna-menna ang nakanahoi la londo puhane' mapehsä'." ¹⁹ Donetoo pemala liung yato sangngaka-sangngaka to pampakuhu ada' sibaha kapala-kapala imang la sika unsahka Puang Yesus, aka' sika nainsang naoate kalaenaii ang napahoai pohapanganna, ampo' sika mahea' yato pano di tau mai'di. ²⁰ Yato sangngaka-sangngaka to pampakuhu ada' sibaha kapala-kapala imang semata sika unngahung lolo Puang Yesus. Sika unsuo tau ang puha sika napakanahke manahpa anna malai kamba' mendahi tau malunä' di olona Puang Yesus anna malai namata-matai ingkäna

aka ang nababe. Yatoii pemala sika unnahoang Puang Yesus unngolai sangngaka-sangngaka pekutana takekuna anna malai sika nabeho pano di to ma'pahenta ke sala timba'i. ²¹ Dahi sika mekutanang pano di Puang Yesus naoatee, "O Tuang, kiinsang kioate tahpa' asang pepakuhumu pano di ingkäna tau, aka' mampakuhuo sitonda kamarohoang inaha anna katahpa'ang. Dao aha umpasisenga'-senga' tau, ampo' mampakuhuo sitonda katahpa'ang didiona lalang ang nakärä'i Puang Alataala. ²² Dahi, situhu' atohang ada'ta, la malaraka la tabaya'a' sima pano di to ma'pahentana Kaisar, daraka?" ²³ Ampo' nainsang Puang Yesus yato pahtuyu karakenaii, anna naoaite pano diiii, ²⁴ "Paitaiä' mesa doi' bahsi. Menna inde kekambara' anna menna kesanga?" ²⁵ Sika mentimba'mi naoatee, "Kambara'na anna sanganna Kaisar." Naoante Puang Yesus pano diiii, "Dahi monna noa, ya' beaia' pano di to ma'pahenta Kaisar aka ang la pahallu umbea anna beaia' pano di Puang Alataala aka ang la pahallu umbea." ²⁶ Dai sika mala nanahoang unngolai yato pentimba'na Puang Yesus di olona tau mai'di. Supung sika masili nahingngi yato pentimba'na anna sika mahtangngi. ²⁷ Pihsang tempo suleing sangngaka-sangngaka to Saduki ullumba Puang Yesus. (Inde mai tau dai sika

napetahpa' la aha katuhoang sumule di hoi' mai di kamateang.) Sika mekutanang pano di Puang Yesus naoatee, ²⁸ "O Tuang, puha nauki' Musa inde pahenta pano di kita': Ponna aha mesa muane ang mate, dake' hali keänä' bahinena, ampo' ahake' ullu'na yato muane, pahallu la umpobahine sala inde bahinena ullu'na ang mate anna malai aha peänä'anna yato to mate. ²⁹ Noa indee: Dolu aha pitu to siullu'. Yato ang ulua kebahine, ampo' mate di tempona dake' keänä'. ³⁰ Dahi yato bahinena napobahine sala ullu'na ang kaderuanna anna malai umpaaha peänä'ang pano di kakana ang puha mate. Ampo' yato ullu'na mate toe' dai hali keänä'. Napobahine bumi ullu'na ang katallunna ampo' noa toe', lambi' yato ullu'na ang kapitunna noa asang, mate dai aha änä'na. ³¹ (20:30) ³² Katämpä'anna mate toe' yato bahine. ³³ Dahi ponna ke tuhong sumule to mate di hoi' mai di kamateang, ya' mennang kahang di alla'na yato pitu to siullu' ang la mendahi muanena yato bahine? Aka' puha asammi umpomuane yato pitu to siullu'." ³⁴ Sika natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Tau ang tuho tempo dinoa si biasa sipobahine anna sipomuane. ³⁵ Ampo' ingkäna tau ang sihatang tuho sumule di hoi' mai di kamateang anna mentama di lino bakahu ang napahenta Kalaena Puang Alataala, dante'ne' la ungningsang

kasipobahineang bahtu' kasipomuaneang.

³⁶ Aka' ingkännaii dante'ne' la siita kamateang, katuhoannaii la sinnoante'ne' malaeka'-malaeka' yaho di suruka anna sika mendahinne' petauanna Puang Alataala ang napillei, aka' puhanne' sika ungnngolai kamateang anna tuhong sumule.

³⁷ Didiona katuhoanna sumule to mate, puhang natula' Musa di tempona anna ungnngitai Puang Alataala sinnoa puhpunna api yaling di alla' lohpo ang naoatee, 'Puang Alataala dianto Dehata ang napenombai Abraham, Isak, anna Yakub.' ³⁸ Donetoo Abraham, Ishak anna Yakub inang puhang mate, ampo' naangka' tuhoke' Puang Alataala. Aka' tadiaete' to mate ang umpenombai Puang Alataala ampo' to tuhoetee', aka' Dianto ang mepatuho." ³⁹ Sika ma'tula'mi yato sangngaka to pampakuhu ada' ang unghingngi tula'na Puang Yesus sika naoatee, "Ahana inang tahpa' si'da-si'da ne pentimba'mu, Tuang!" ⁴⁰ Ya' daliung aha moi mesa tau bahani la napekutana salaing. ⁴¹ Mekutanang Puang Yesus pano yato di to Saduki naoatee, "Aka boi anna naoaite tau, 'To Dilanti' la Mepasalama' dianto peänä'anna Tomaraya Daud?' ⁴² Aka' kalaena Daud ang ma'tula' yaling di Suha' Pampudiang naoatee, 'Puang Alataala ma'kara pano di Dehatangku naoaintee: Ohko'o di hao di tando kuanangku, ⁴³ lambi' ingkäna balimmu kusuo

asang malimuntu' di olomu.' ⁴⁴ Dahi ponna ke di mendehatannai To Dilanti' la Mepasalama' nasangai Tomaraya Daud, 'Dehatanna,' ampo' mala toi ke di mentolinonai 'peänä'annaetee'." ⁴⁵ Lella' yato tau mai'di ma'pehingngi, ya' ma'tula'mi Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, ⁴⁶ "Madakakoa' pano di to pampakuhu ada', ang pemala liu dipakeangka', hapanganna umpake kaya' ang handang kalambe' anna malai dinenne'i lolo. Noa toi sika nakärä'i liu ponna natabe'ii ingkäna tau di hao di pasa'. Ponna ke maoi ma'sambayang si umpeäng ohko'ang ang handang mahasa, bahtu' ke ahai pa'rame-rameang si nakärä'i mohko' di hao di ongeang ang dipasadiaing to dipakeangka'. ⁴⁷ Sika umbulitu' balu bahine lambi' nahampa'i aka-akanna. Si ma'sambayang kalambe' aka' pemala dioaintee, 'Ei, meimäng si'da-si'da!' Dia asammito indee ang la untahimbo tahungkung ang handang matingngi ke nahohto'mi Puang Alataala ke lambi'mi tempona."

21 ¹ Yaling yato di Dasang Ada'na Puang Alataala naitang Puang Yesus yato ingkäna to makaka pantang sika umpatama derema di pahti derema ang aha di behing baba. ² Naita tunne' mesa balu bahine ang memase-mase anna umpatamai derua doi' bahsi, dianto doi' ang handang sai'di'. ³ Ya'

ma'tula'mi Puang Yesus naoatee, "Kutula'ingkoa' setonganna inde deremana balu bahine keangka' puha nei' andana deremana ne pano to makaka. ⁴ Aka' ne pano to makaka umpoderema nei' la'bi katomakakaanna, ampo' indene' kasi to pemase-mase ulluhpe' nei' doi'na napoderema ang setonganna la napotuhu." ⁵ Donetoo aha di alla'-alla'na pahsikolana ang unsitula'i umba noa malehke'na yato Dasang Ada'na Puang Alataala aka' dibunga-bungai umpake batu maleke anna ma'kahupa-hupa pebea ang dibeho dai' di Puang Alataala. Ya' ma'tula'mi Puang Yesus naoatee, ⁶ "Kutula'mingkoa'te' dinoa, indo batu ang unngitaa' sipapa'-papa' manahpa daete' la noa lolo; ingkäna indoo la titale-tale asang ke dako'mi." ⁷ Mekutanang pahsikolana naoatee, "O Tuang, pihhang ne la dahii ang untula', anna umba noa tanda-tandana ke la dahing nee?" ⁸ Natimba'mi naoatee, "Madaka lolokoa' andana napasähsä'lalangkoa' tau senga'. Aka' mai'di tau la kende' umpake sanganku anna naoaitee, 'Kodi'mi to indee ang unngempeia'! Dang masae anna tallammi lino.' Daa untindo'i yato tau. ⁹ Anna ponna unghingngia' kaheba didiona to sitolla', bahtu' moi unghingngia' oninna, ya' dako' la pahallu mahea'. Aka' ingkäna yatoo inang pahallu la dahi ampo' tadiake' tempona la tallang lino." ¹⁰ Napatahhi'ke' tula'na pano

diii naoatee, "Bohto ang mesa la kende' umbali bohto senga', anna katomarayaang ang mesa la kende' umbali katomarayaang senga'. ¹¹ La aha lino' käyyäng di umba-umba naongei. Noa tunne' la kende' kabuhohangang anna korong silele ang tamahamu'. La dahi toi tanda-tanda yaho mai di langi' ang mepakahea'-hea'.

¹² Ampo' dolunna la dahi ingkäna indee, la disahkako' anna la didahha tuhokoa', mane dipapengngolokoa' pano di tomaraya bahtu' to pa'kuasa ang senga'. La dihohto'koa' yaling di pa'sambayangang mane dipatamako' di tahungkung aka' mampetahpa'koa' mai di Kodi'.

¹³ Doneto yatoo la aha tempomu ungnongeia' unsa'biiä' di olona tau. ¹⁴ Ampo' datomande' umpihki'ia' yaling di inahammu aka ang la ungnogo pano di tau ang manghohto'koa'.

¹⁵ Aka' Kalaeku ang la mambeako' tula' ang la sihatang untula' sitonda kakeaka'ang, lambi' ingkäna balimmu dai mala umbahoi yato aka ang untula'. ¹⁶ Donetoo yato to baha'mu, ullu'mu, pa'solasohongammu anna ingkäna solamu la nabehokoa' pano di to panghohto' anna ahaa' piha di alla'mu la napatei. ¹⁷ La mai'di tau mangkahi'di'koa' aka' untindo'ä'. ¹⁸ Ampo' moinnakato noa, ya' dako' la aha maaka; moi poro la sallamba' beluhä'mua' dang la aha tituli.

¹⁹ Anna ponna tähängnga' kapampetahpa'ammu,

ya' la salama'koa'too." ²⁰ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "Ponna ungnitamokoa' setantaraang ungnkapupu' Yerusalem, ya' kalehaiia'too la lambi'mi tempona la sitale-tale.

²¹ Donetoo ingkäna tau ang aha dinne di Yudea pahallu la malai siang dai' di bohto mahulla-hulla anna dai dipatei. Anna tau ang tohho yaling di bohto mahoa' pahallu le'ba'i umpasalama' kalaena. Panone' di tau ang inang tohho di aneanna bohto mahoa', dai la mala maoke' pano di bohto mahoa'. ²² Aka' doneto yatoo ang dioainte tempo kamadahhaang, anna malai sundung asang aka ang inang tiuki' yaling di Suha' Masero. ²³ Donetoo la madahha si'da-si'da nasa'ding to dipoindo ang sipatu menge kehähtäng, noa tunne' ang keänä'-änä' maleake', aka' inde bohto la nahoa katilakaang käyyäng anna kamadahhaang pano di tau. ²⁴ Aha piha tau ang la dipatei umpake pa'dang, anna aha piha ang la ditahungkung sau di bohto makahao, anna inde Bohto Mahoa' Yerusalem la naindä'-indä' ingkäna tau ang tadia to Yahudi, lambi' sundung yato tempo ang puha napama'tantu Dehata didiona Yerusalem."

²⁵ Nalombungngi bumi tula'na Puang Yesus naoatee, "La aha ma'kahupa-hupa tanda ang dahi yaho di langi' noanna mata allo, bulang anna bintäng. Anna yaling inde di lino la

mahea' asang ingkäna tau anna pusa' unngita bombang tamahamu' di le'bo' ang nasau pepahi.

²⁶ Inggäna hupatau la sikalalla' kale bukunna tandana mahea' umpihki' aka ang tamahamu' ang la dahi yaling inde di lino, aka' ingkäna ang landa' yaho di langi' la sisähä'-sähä'. ²⁷ Donento yatoo ingkäna tau la naitäa', Kodi' inde Änä' to Lino, sule yaling di alla'-alla'na salehu' sitonda kakuasaang anna kamatandeang käyyäng.

²⁸ Ponna ke napahandu'mi dahi ingkäna yatoo, ya' ke'de'mokoa' anna sika tongakoa' dai' di langi' aka' bahtuanna marungku'mia' kasalama'ammu."

²⁹ Mane napake pohapangang Puang Yesus naoatee, "Alai mesa pohapangang pano di poang ara. Monna napahandu'mi mentahe', bahtuanna dang masae anna la kulla' bantimmi. ³⁰ (21:29)

³¹ Noa tunto nei', ponna unngitamokoa' tanda ang puha kupakalesoingkoa' langngena', la unngingsammi unngoatee marungku'mi tempona Puang Alataala ma'pahenta sihapang tomaraya. ³² Kutula'ingkoa' setonganna ingkäna tau ang tuho tempo dinoa inang dake' la hopu asang akinna dake' dahi ingkäna inde aka ang mane kutula'.

³³ Langi' anna lino la tallang, ampo' ingkäna aka ang kutula' la tontong lolo nei' lambi' sapano-panona. ³⁴ Dakaikoa' kalaemu andana daia' supu ma'rame-rame anna menu' ma'mahoa'-hoa' anna supung umpihki'

aka ang umpahallua'. Aka' daa-daa pihsa'koa' napatungke'du' kasuleangku lambi' dako' sadia. ³⁵ Aka' inde ang kutula' la unghoa asang ingkäna to lino. ³⁶ Madaka lolokoa' sitonda sambayang anna malakoa' lahpa' di hao mai di ingkäna katilakaang ang la dahi donetoo, anna mala toukoa' tähäng mengngolo di Kodi' inde Änä' to Lino." ³⁷ Donetoo ponna di allo, ya' si mampakuhu Puang Yesus tama di Dasang Ada' ampo' ponna di bengi, ya' si maone' bete' di mesa tanete ang disanga Tanete Zaitun ma'bengi di hipe. ³⁸ Anna ponna mebengngi'-bengngi'mi, ya' suleing ingkäna tau tihimpung di hao di Dasang Ada' sika umpehingngii pepakuhunna.

22 ¹ Donetoo marungku'mi pa'rame-rameang unngande Roti Takeragi, ang si disanga pa'rame-rameang Paskana to Yahudi. ² Lella'mi yato kapala-kapala imang anna sangngaka-sangngaka to pampakuhu ada' umpeäng lalang umba la napanoa umpatei Puang Yesus, aka' sika mahea' umpihki' aka ang la nababe yato tau mai'di. ³ Yato ta Yudas ang disangai toe' Iskariot, mesa di alla'na sampulo derua pahsikolana Puang Yesus, napentamai setang. ⁴ Ya' le'ba'mi do umpellambi'i kapala-kapala imang anna ingkäna kapalana to pandaka Dasang Ada'na Puang Alataala, anna sika situla'i pahtuyunna la umbeho Puang Yesus pano diiii. ⁵ Aka toiro tahpa

sika kahsi liu anna sika ma'dandii la umbea doi' pano di ta Yudas mendahi sahona. ⁶ Ya' naaku tunne' ta Yudas anna semata umpeängngi lalang umba la napanoa umbeho Puang Yesus pano diii ke dang naita tau mai'di. ⁷ Pihsananna lambi'mi tempona la umpakahoa' pa'rame-rameang Roti Takeragi ang si naongetoe' ingkäna tau pahallu pantang untunu domba umpakahoa' pa'rame-rameang Paskana to Yahudi. ⁸ Ya' unsuong derua pahsikolana Puang Yesus dianto ta Petrus anna ta Yohanes naoantee, "Laokoa' anna umpatokaingkea' kapahalluang ang la dipake umpakahoa' pa'rame-rameang Paska, anna malai mande toingkea' kita' sibaha-baha." ⁹ Sika mekutanang pano naoatee, "Umba naongetoe' ang ungdärä'i la kipampasadiai?" ¹⁰ Natimba'mi naoantee, "Ponna mentamamokoa' di Bohto Mahoa' Yerusalem, la sitammukoa' mesa tau sule tumimba. Tindo'i yato tau lambi' tama di dasang ang la napentamai, ¹¹ anna ungdointe yato puäng dasang, 'Nakutanaio Tuangkuhu didiona umba are' ongeang ang la naonge ungdande andeang pa'rame-rameang Paska sibaha pahsikolana.' ¹² Lambi' la natuhoingkoa' mesa tambing malua' yaho di loteng, ang toka asammi yaho ingkäna pangkahka' ang la dipahallu. Diangnga'to ang la ungdonge umpatoka ang la taandea'." ¹³ Ya' sika le'ba'mi

yato deruai pahsikolana anna nalambi' asang si'dai yato samai ang natula'ing Puang Yesus. Ya' sika napasadiang ang sika napahallu ma'rame-rame. ¹⁴ Tahpana lambi'mi tempona yato pa'rame-rameang, ya' mohko'mi Puang Yesus sibaha pahsikolana la mande. ¹⁵ Ma'tula'mi Puang Yesus pano diii naoatee, "Pemala liuä' la sibaha-bahaingkea' unngande inde roti pa'rame-rameang dolungku la unngolai kamadahhaang. ¹⁶ Aka' kutula'ingkoa', setonganna inang dang aha la kuande sala inde roti pa'rame-rameang lambi' dipakahoa' sala bou yaling di Kapahentaanna Puang Alataala." ¹⁷ Mane unngalai mesa enu'ang ang keihsi angkoro', mane malaui behe dai' di Puang Alataala anna naoatee, "Alaia' indee anna unsienu'-enu'ii. ¹⁸ Aka' kutula'ingkoa', setonganna dang aha la kuenu' sala inde angkoro' lambi' Puang Alataala ma'pahenta sihapang tomaraya yaling inde di lino." ¹⁹ Mane unngalai roti anna ma'kuhhu'sumanga'i. Puhai, ya' nabika-bikang anna nasusaiing sikaii naoantee, "Diangnga'to inde bätäng kalaeku ang kubeho nasulängngikoa'. Babeia' indee anna malaä' ungakalehai lolo." ²⁰ Noa tunne' puhanna sika mande, unngalang enu'ang punno angkoro' Puang Yesus anna naoatee, "Ihsinna inde enu'ang dianto pa'dandiang bakahunna Puang Alataala, ang la kupasundung

ungngolai hahaku ang titollo aka' dioa'. "

²¹ Ampo' itaia', tau ang la mambehoa' dipatei dinne toe' sibahaang dinoa mohko' di meja.

²² Inang la materä'tee', Kodi' inde Änä' to Lino, situhu' aka ang inang puha napama'tantu

Puang Alataala, ampo' la tilakane' yato tau ang

mambalu'ä'!" ²³ Ya' merohong yato pahsikolana

sika kutana-tanai didiona yato menna ang la

mambabe noa di alla'naii. ²⁴ Donetoo dahi

kasibehta-behtaang di alla'na pahsikolana

unsiala-alai didiona menna yato di alla'naii ang

handang keangka'. ²⁵ Ya' sika napa'tula'ing Puang

Yesus naoaintee, "Ingkäna tomaraya ang dai

ungnginsang Puang Alataala supung nainsang

undahha petauanna, anna yato ang naängkä' la

umpalao kapahentaanna si disanga boheng to

umpetundui hupatau. ²⁶ Ampo' dioa' dio daia'

dio mala umponialai yatoo, ampo' diare' tau

ang handang keangka'a' di alla'-alla'mu pahallu

mendahi sinnoa ang handang mahäti', anna

ang la mendahia' to pambahanammu pahallu

sinnoa sabua'mu. ²⁷ Menna ang keangka' puha:

tau ang ditahiai bahtu' tau ang mantahiai?

Tantunte' anna keangka' puhaine' tau ang

ditahiai. Ampo' unngitangnga' inde dinoa, ya'

Kodi' ang mantahiaikoa'. ²⁸ Yaling di ingkäna

kamadahhaang ang kuolai si umposolai loloä'a'.

²⁹ La kubeakoa' baheang ma'pahenta, sinnoa

Kodi' nabea touä' Kodi' Ambeku. ³⁰ Donetoo la mohko' boingkea' di mesa meja sibaha yaling di kapahentaangku, anna dioa' la mohko'koa' yaho di ongeang panghohto'ang anna unghohto'koa' yato sampulo derua peänä'anna Israel." ³¹ Mane ma'tula'mi Puang Yesus pano di ta Simon naoatee, "O Simon, pehingngii. Napemala Pongkahana setang la nasändä'ikoa' sihapang banne ang dipasisähä' längkona anna lähpänna. ³² Ampo' puhamo kusambayangngi anna malai dai la malamma kapampetahpa'ammu. Anna ponna ke matoto'mi sumule kapampetahpa'ammu, ya' pakatoto' toine' kapampetahpa'anna ingkäna solamu." ³³ Mentimba'mi Petrus naoatee, "O Puang, moi tamaä' di tahungkung, bahtu' moi mateä' sibahaingke." ³⁴ Ampo' naoainte Puang Yesus, "O Petrus, kutula'ingko setonganna dolunna la mentuhturuu' mane' inang puhaä' umbahoi pentallung di olona tau." ³⁵ Napatahhi' bumi tula'na Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Naonge do kusuokoa' mao do umpepainsangnging Kaheba Mapia anna dakoä' kupabei umbaha bokung bahtu' pangkahka' ang senga', ya' aharakakoa' kakuhangang?" Sika mentimba'mi naoatee, "Moi poro saidi' tala ahai kakuhangangki'." ³⁶ Naoa bunte pano diiii, "Ampo' dinoa menna ang aha doi'na bahtu'

pangngananna, ya' pahallu nabaha. Anna menna ang dai aha pa'danna, ya' pahallune' umbalu' kaya' lapi'na anna naalliing pa'dang. ³⁷ Aka' kutula' manahpaingkoa' dinoa, pahallu dipasundung asang yato ang tiuki' yaling di Suha' Masero didioku ang naoatee, 'La diangka' mesa di alla'na to karake.' Aka' ingkäna ang tiuki' didioku lella'mi dipasundungngi dinoa." ³⁸ Sika mentimba'mi naoatee, "O Puang, ahang dinne derua pa'dangki'." Naoaminte, "Malante' nee supu." ³⁹ Situhu' ang si biasa nababe Puang Yesus, ya' le'ba'mi dai' di mesa tanete ang disanga Tanete Zaitun di aneanna bohto maha'. Anna donetoo sibaha pahsikolana. ⁴⁰ Lambi'na dai', ya' ungngoaminte pahsikolana, "Pa'sambayangkoa' anna malai tãhäng kapampetahpa'ammu ke disändä'i." ⁴¹ Mane maoui ungnkahaoui sai'di' pahsikolana anna ma'sambayangngi namesa naoatee, ⁴² "O Ambe', ke la malai ke la umpakahaoui inde kamadahhaang ang la kuolai. Ampo' daete' situhu' pangngelo'ku, supunte' situhu' pangngelo'mu." ⁴³ Ya' napengkalanda'ing mesa malaeka' yaho mai di langi' anna nabeai kamatohoang anna malai ungngolai yato kamadahhaang. ⁴⁴ Mapi'di' si'da-si'da inahanna nasa'ding lambi' tuhtuang napetatooi ma'sambayang. Yato kahpu'na sinnoa haha ang motaloro naung di tampo. ⁴⁵ Puhanna

ma'sambayang, ya' ke'de'mi mao umpellambi'i
 yato pahsikolana, ampo' nalambi' menge sika
 hanne aka' masuhsa sika nasa'ding. ⁴⁶ Naoante
 pano diii, "Akana haherakoa' dio? Kalehako'a'
 anna ma'sambayangkoa' andana dai la natähäng
 kapampetahpa'ammu ke disändä'i." ⁴⁷ Mengeke'
 Puang Yesus umpa'tula'i pahsikolana, ya' suleing
 sambahanang tau, nakadoluangngi yato Yudas,
 mesa di alla'na sampulo derua pahsikolana
 Puang Yesus. Ya' mendungku'mi Yudas pano di
 Puang Yesus la naurung. ⁴⁸ Napa'karaing Puang
 Yesus naoantee, "O Yudas, aka sakali anna palla'
 inahammu la umbehoä' Kodi' inde Änä' to Lino
 dipatei ungnolai ungnurungnä'?" ⁴⁹ Tahpana
 yato pahsikolana Puang Yesus ungnigita yato
 aka ang dahi, ya' sika mekutanang naoatee, "O
 Puang, la kibaliraka ne pano tau umpakeang inde
 pa'dang?" ⁵⁰ Aha mesa di alla'na pahsikolana
 untepä'i talinga kuananna sabua'na handang
 pongkaha imang. ⁵¹ Ampo' nasängkäi Puang
 Yesus naoantee, "Sihoang!" Anna nadohe'i
 sumule yato talinganna, napadehke'i sumule
 pano anna napabono'i. ⁵² Ya' ma'tula'mi Puang
 Yesus pano di ingkäna kapala imang anna
 to pandaka Dasang Ada'na Puang Alataala
 sibaha ingkäna setobaha'ang ang sika sule
 la mansahka naoantee, "To pabokorakakä'
 indee anna sulekoa' umpesele'ingkä' anna

umbaha sumämbu la unsahkää'? ⁵³ Allo-allo si mampakuhuä' di hipe di Dasang Ada'na Puang Alataala di tingngayomua', ampo' akana dä' unsahka? Ampo' dinoang tempona mala unsahkää', di tempona inde kakuasaanna kamalillingang ma'kuasa." ⁵⁴ Ya' disahkang Puang Yesus anna dibahai pano di dasanna handang pongkahana imang. Yatone' ta Petrus mentindo' malamba' nei'. ⁵⁵ Di hao yato di tähämpä' dasanna handang pongkahana imang sika umpapeleä'-leä' api anna sika ma'kulilingngi di behinna mennenne'. Ya' mao tunne' Petrus tama di alla'-alla'na yato tau mennenne'. ⁵⁶ Ahang mesa bahine to pantahiai ungnngita Petrus mohko' mennenne' anna napamanenne'-nenne'i mane ma'tula'i naoatee, "Inde toe' mesa tau nasibahaing langngena' Puang Yesus." ⁵⁷ Ampo' ma'baho Petrus naoatee, "Tadiarä'to kodi'. Daeto kodi' kuinsang indo tau!" ⁵⁸ Dai masae aha burang tau senga' mangngita anna naoaitee, "Dio tou dio mesa to pentindo'na!" Ampo' naoate Petrus natimba', "Äh, tadiarä'to kodi'!" ⁵⁹ Pihsananna umbai santehte' puhanna yatoo, aha sala bung mesa tau ma'tula' pano nakarahta' naoatee, "Ahana inang inde toe' mesa tau ang si nasibahaing, aka' to Galilea toe'!" ⁶⁰ Ampo' naoate Petrus, "Tadiarä'to kodi'. Dai ne kupähäng aka ne ang minge untula'." Done siantoo

mengeke' ma'tula' Petrus, ya' mentuhturuu'dang mane'. ⁶¹ Ya' mensaileng Puang Yesus unnenne'i Petrus, ya' nakalehaing umba noa tula'na Puang Yesus pano naoatee, "Dolunna la mentuhturuu' mane' allo dinoa inang puhamä' umbahoi pentallung." ⁶² Ya' sohommi tama di aneang anna ma'duseng-dusengngi aka' mapi'di' liu inahanna. ⁶³ Yato ingkäna tau ang menge mandaka sika umpetae'-tae' Puang Yesus lella' siang sika nasibamba-bambai. ⁶⁴ Sika nasapu' lindona anna naoaintee, "Lähpä'ii menna kahang ang mandangku'o!" ⁶⁵ Anna mai'dike' kara tahuu ang natula' pano. ⁶⁶ Tahpana mabaya, ya' tihimpummi setobaha'anna to Yahudi, kapala-kapala imang anna to pampakuhu ada', anna sika umpopengngoloi Puang Yesus pano di to Mahkeada'na to Yahudi. ⁶⁷ Sika naoaintee, "Ponna dio si'da inde To Dilanti' la Mepasalama', ya' tula'inggang." Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Moinnakato la kutula'ingko inang dasiang la umpetahpa'. ⁶⁸ Anna moinnakato la mekutanaä' mesa pekutana mating, inang dasiang la ungnaku untimba'. ⁶⁹ Ampo' napahandu' dinoa la mohko'mä' Kodi' inde Änä' to Lino yaho di ongeang kakeangka'ang, tando kuananna Puang Alataala To Handang Ma'kuasa." ⁷⁰ Ya' sika para-parang mekutana naoatee, "Ponna noa, ya' Änä'narako Dio Puang Alataala?"

Natimba'mi naoatee, "Tahpa' pangngoammu, aka' Kodi' si'danto indee Änä'na Puang Alataala."
⁷¹ Ya' sika ma'tula'mi naoatee, "Damingkea' pahallu umpeäng sa'bi aka' tahingngingnga'ne' umba noa tula'na."

23 ¹ Ya' sika paliängkä' asammi yato ang menge manghohto', anna umbahai Puang Yesus mengngolo pano di Tuambahsa' Pilatus.
² Di hao di olona Pilatus sika napahandu'mi yato ingkäna tau untanda' Puang Yesus. Sika naoatee, "Indee tau hali kilambi' umpasähsä' lalang petauangki', anna ullahang tau umbaya' sima pano di to ma'pahenta. Anna unsanga toi kalaena To Dilanti' la Mepasalama', dianto tomaraya ang didandi la sule."
³ Mekutanang Pilatus pano naoantee, "Dionka ne tomarayanna to Yahudi?" Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Noanto ne ang untula'."
⁴ Ma'tula'mi Pilatus pano di kapala-kapala imang anna pano di ingkäna tau naoatee, "Dai aha kulambi' kasalaanna inde tau."
⁵ Ampo' tuhtuang sika kakoha yato tau umpahsa Pilatus naoatee, "Indee tau umpasala'kuhu tau mai'di unngolai pepakuhunna unsamba kalanena Yudea, napahandu' di hao di Galilea lambi' dinne."
⁶ Tahpana nahingngi Pilatus yato tula'naii, ya' mekutanang naoatee, "To Galilea turakane' inde tau?"
⁷ Tahpana nahingngi Pilatus yato pentimba'naii, ya' nainsammi

naoate Puang Yesus dianto mesa tau ang sule di hao mai di bohto kapahentaanna Herodes. Dahi napesuoing do napapengngolo pano di Herodes, ang donetoo tohho sängkä toune' yaho di Yerusalem. ⁸ Tahpana Herodes unngita Puang Yesus, ya' kahsi liung nasa'ding, aka' inang masaeng pemala la naita, ampo' supung si napelele umba noa kahebana. Londonang aka' pemala naita toe' tanda ang mepusa'-pusa' ang si nababe Puang Yesus. ⁹ Mai'di liu pekutananna Herodes pano di Puang Yesus ampo' dai naaku natimba' Puang Yesus moi poro la mesa. ¹⁰ Lella' siang yato kapala-kapala imang sibaha to pampakuhu ada' sika mao pano di olona Herodes anna untanda'i Puang Yesus sitonda keaha'. ¹¹ Ya' napahandu'mi Herodes sibaha setantaraanna umpetae'-tae' Puang Yesus sitonda napakasili-sili, naangka'i napapakei kaya' tomaraya anna nasuoi sumule napapengngolo pano di Pilatus. ¹² Donetoo sikapiai pole' sumule Herodes anna Pilatus, ang setonganna masae allong dai sibe a inaha. ¹³ Ya' napatihimpummi Pilatus ingkäna kapala imang, ingkäna to pambahanang anna ingkäna hupatau. ¹⁴ Anna ma'tula'i pano diiii naoatee, "Indee tau umbahaingkä'a' sule di oloku la kuhohto' anna unngooa'tee, 'Mai'ding tau nabulingngi.' Ya' unngita tubungnga' dio kalaemu umba kupanoa

kupahehsa, ampo' dai aha moi poro la sai'di' kulambi' yato kasalaang ang untanda'ingnga' nababe. ¹⁵ Noa tunne' Herodes datoe' aha nalambi' kasalaanna. Dianto anna napasule sia bung pano di kami' sumule. Setonganna dai aha pembabe tahuu ang nababe ang la napolalang ditahungkung mate. ¹⁶ Dahi supung la kudahha dolu mane kulahpa'i sumule." ¹⁷ [Donetoo di tempona pa'mahoa'-hoa'ang pahallu aha mesa to ditahungkung ang dipabeba'ingngii.] ¹⁸ Ampo' sangka' sika koha supu naoatee, "Pa'daii sungnga'na ne tau! Lahpa'inggang ta Barabas!" ¹⁹ (Inde ta Barabas ditahungkung aka' papateang anna aka' umpaaha pa'tolla'ang yaling di bohto mahoa' umpa'bali to ma'pahenta.) ²⁰ Nasulei salang Pilatus ma'tula' pano diii napekääyyängngi liu, aka' pemala umpabeba' sumule Puang Yesus. ²¹ Ampo' sika natimba' supu sika koha naoatee, "Toke'i ne tau dai' di kayu sitambeng! Toke'i!" ²² Naoa bunte Pilatus kapentallunna pano diii, "Ampo' kakarakeang aka ang puha nababe? Dai aha moi poro sai'di' kasalaanna kulambi' minge kupahehsa ang la napolalang dipatei. Dahi supung la kupatoba' mane kulahpa'i sumule." ²³ Ampo' tuhtuang sika koha yato tau mai'di umpahsa Pilatus anna malai ditahungkung mate yato Puang Yesus. Katämpä'anna patalo si'da yato tau mai'di aka' semata si koha. ²⁴ Ya'

nabohtung Pilatus anna malai dituhu'i yato palau pahsaanna yato tau mai'di. ²⁵ Anna ullahpa'i yato tau ang ditahungkung napobua' pa'tolla'anna yaling di bohto mahoa' anna aka' papateang, situhu' palau pahsaanna tau mai'di. Ampo' Puang Yesusne' nabehone' pano di tantara diamo sika napanoa nadahha, situhu' pangngelo'na yato tau mai'di. ²⁶ Sika le'ba'mi yato tantara ma'lulung umbaha Puang Yesus. Yaling di pellaoannaii sika sitammu mesa tau disanga Simon, to sule di hao mai di Kirene lella' lutama di bohto mahoa'. Sika nasahka tomande'mi di tängngä lalang anna nasuoi umbulle yato kayu sitambeng mentindo' di Puang Yesus. ²⁷ Mai'di liu tau ma'lulung untindo' Puang Yesus. Di alla'na yato tau mai'di aha toe' sangngaka-sangngaka bahine mangngumbui. ²⁸ Sika nasaileng Puang Yesus anna naoaintee, "Oa' ingkämmu bahine to Yerusalem, daa Kodi'i undusengngia' ampo' kalaemurea'ne' sibaha änä'mu la undusengngi! ²⁹ Aka' itaia'too, la aha tempona ang la naoate tau, 'Kehongko'ne' bahine ang dai aha unsa'ding kakeänä'ang, anna ang dai aha mansusu susunna. ³⁰ Ya' napahandu'mi tau naoate pano di ingkäna tanete malängkä', 'Kahuhsuiang mai!' anna pano di ingkäna buntu naoatee, 'Tambungngiang!' ³¹ Aka' ponna Kodi' indee ang dai aha kasalaangku nahoa kakarakeang, ya' la londo puharea'to dio."

³² Donetoo aha toe' derua tau senga' ang sika nabaha toe' la dipatei sibaha Puang Yesus. Yato derua dianto to karake. ³³ Tahpana sika lambi' dai' di mesa tanete saohko' ang disanga ongeang kahuhhung, ya' sika untoke'mi Puang Yesus dai' di kayu sitambeng yaho. Noa tunne' yato derua to karake sika toke' toe', mesa tando di kuananna anna mesa tando di kaihinna Puang Yesus.

³⁴ Ma'tula'mi Puang Yesus naoatee, "O Ambe', ampungngii inde maiii, aka' dai sika nainsang aka ang minge sika nababe." Lella'ne' yato setantaraang unsusa-susa yato kaya'na umpake nomoro' anna pantangngi mandohe'. ³⁵ Yato tau mai'di sika ke'de' lipu' mehele. Ingkäna to pambahanang sika unte'le-te'le Puang Yesus sika naoatee, "Tau senga' malane' napasalama! Dahi ponna inang Dia si'da yato To Dilanti' la Mepasalama' ang napillei Puang Alataala, ya' malato la umpasalama' Kalaena." ³⁶ Noa tunne' yato setantaraang sika umpakauho-uhö Puang Yesus. Sika napaenu' angkoro' mainsung dai' di kayu sitambeng, ³⁷ lella' sika naoaintee, "Ponna ke inang tomarayanna si'dao to Yahudi, ya' pasalama'o Kalaemu!" ³⁸ Aha toi tiuki' yaho di hahona naoatee, "Tomarayanna to Yahudi." ³⁹ Mesa di alla'na yato to karake ang ditoke' sibaha umpetae'-tae' Puang Yesus naoaintee, "Tadiarakakote' ne Diong

To Dilanti' la Mepasalama'? Ponna inang Dio, ya' pasalama'o Kalaemu anna kami' tou kami'." ⁴⁰ Ampo' nasängkäi yato santokarakena naoointee, "Darakako ne mahea' dai' di Puang Alataala? Ke ladara ne aka' menge turako dio ditahungkung mate! ⁴¹ Kita'-kita' inang sipäto'ingke ditoke' aka' bala'na kasalaang ang hali tababe, ampo' indene' Tau daine' aha aka nababe ang sala ang la sihatang ditahungkung mateing." ⁴² Mane natämpä'ii tula'na naoatee, "O Puang Yesus, kalehairangkä' kodi' ke sulemo dako' mendahi tomaraya." ⁴³ Naoaminte Puang Yesus, "Kutula'ingko setonganna allo dinoa siang sibahaingke tohho yaling di ongeang kamasannangang." ⁴⁴ Donetoo umbai tehte' sampulo derua tängngä allo, ya' pihsa' malillimmi kalane lambi' tehte' tallu di solo' allo. ⁴⁵ Nasuhung noa aka' dai mesilo mata allo. Yato kaing malua' ang diehte' yaling di Dasang Ada' seu' tiperederua. ⁴⁶ Ya' metambang Puang Yesus napekäyyängngi naoatee, "O Ambeku, kubeho sungnga'ku tama di pala' teyyemu." Puhanna ma'tula', ya' pohsu'mi penanahanna. ⁴⁷ Tahpana naita to pambahanang tantara yato aka ang dahi, ya' umpuding sanganna Puang Alataala naoatee, "Ahana inang dai aha kasalaanna inde hupatau!" ⁴⁸ Naitanna yato ingkäna tau ang sule mehele aka ang dahi donetoo, ya' sika sumuleing punno

panohsoang. ⁴⁹ Yato ingkäna ang mangnginsang liung Puang Yesus, noa tunne' yato ingkäna bahine ang mampentindo'i mengkalao di hao di Galilea, sika ke'de' asang unngita makahao yato ingkäna kadahiing. ⁵⁰ Aha mesa tau disanga Yusuf ang sule di hao mai di Bohto Arimatea di Poropensi Yudea. Inde Yusuf mesa tau ang mapia inaha anna napakeangka' tau, anna minge toi unngempei Kapahentaanna Puang Alataala. Moinnakatoo mesa toe' di alla'na To Mahkeada'na to Yahudi, ampo' daine' naakui yato kabohtuannaii. ⁵¹ (23:50) ⁵² Le'ba' mengngolo pano di Tuambahsa' Pilatus umpalau bahkena Puang Yesus la naku'bu'. ⁵³ Tahpana puha napatuhung yato bahkena yaho mai di kayu sitambeng, ya' nabalummi umpake kaing mahasa, mane napalampa'i tama di ku'bu' batutung ang dake' aha dipampatamai bahkena tau. ⁵⁴ Donetoo dianto allo Juma' tempona tau mampatoka aka' la lambi'mi allo katohhoang. ⁵⁵ Yato sangngaka-sangngaka bahine ang sulei di hoi' mai di Galilea sibaha Puang Yesus sika mentindo' toe' di Yusuf anna naitai umba noa tilampa'na yato bahke yaling di ku'bu' batutung. ⁵⁶ Mane sika sumulei do umpatoka lohpo-lohpo bomammi' anna minnä'-minnä' ang la naminnä'ing yato bahke. Tahpana di allo

katohhoang, ya' sika untohhoing kähängannaii untuhu'i atohang ada'na to Yahudi.

24 ¹ Donetoo di allo Mingku mebengngi'-bengngi', yato sangngaka-sangngaka bahine to pentindo'na Puang Yesus sika mao pano di ku'bu' umbaha yato minnä'-minnä' bomammi' ang inang puhang sika napatoka. ² Ya' sika ullambi'mi yato batu pelapa' ku'bu' puha dikisu' lambi' titungka'mi. ³ Anna sika tamai yato di ku'bu' ampo' dang aha nalambi' yato bahkena Puang Yesus. ⁴ Lella' sika ke'de' umpihki' yato aka ang dahi, ya' pihsa'mi aha derua tau ke'de' sidungku'ii mepakeang mabusa anna pangngillo' salamang pesilona kila'. ⁵ Ya' sika moluhku-luhkung naung di tampo tandana mahea' liu, ampo' ma'tula' yato to deruai pano diiii naoatee, "Akana la umpeändakoa' dio to tuho tama di alla'na to mate? ⁶ Dante' aha dinne aka' tuhong sumule di hoi' mai di kamateang. Kalehaia' yato ang si natula'ingko naonge di hoi'ke' di Galilea naoatee, ⁷ 'Kodi' inde Änä' to Lino pahalluä' dibeho tama di teyyena to madosa anna natoke'ä' dai' di kayu sitambeng, ampo' la tuhoä' sumule tahpana allo katallunna.' " ⁸ Ya' sika nakalehai si'dang yato tula'na Puang Yesus. ⁹ Tahpana sika sumule di hao mai di ku'bu', ya' napalambi'mi yato kaheba pano di sampulo mesa pahsikolana Puang Yesus anna pano toe'

di ingkäna to mampetahpa' ang senga'. ¹⁰ Yato ang umpalambi' kaheba pano di to pentindo'na Puang Yesus dianto: Maria Magdalena, Yohana, Maria indona Yakobus anna sambahinena ang senga'. ¹¹ Ampo' yato to pentindo'na Puang Yesus dai umpetahpa' yato kaheba ang napalambi' yato sebahineang; nasanga supu ma'tula' tasanda-sanda. ¹² Ampo' tahpa kaliasa' sianne' ta Petrus anna menanda-nandai mao pano yato di ku'bu'. Tahpana nanenne'i yato ku'bu', ya' supung nalambi' yaling pebalunna. Ya' le'ba'mi sumule pano mekutana yaling di inahanna didiona aka setonganna ang dahi. ¹³ Di allo donetoo aha derua to pentindo'na Puang Yesus le'ba' naung di Bohto Emaus luyaho mai di Yerusalem, umbai sampulo mesa kilo alla'na, ¹⁴ anna semata sipa'tula'i didiona yato kaha-kaha ang mane dahi. ¹⁵ Menge sika sipa'kara, ya' suleng Puang Yesus mendungku' anna mellaoi sibaha-baha, ¹⁶ ampo' noa ang aha manghehengngi matanna lambi' dai mala sika nainsang menna yato setonganna. ¹⁷ Mekutanang Puang Yesus pano diiii naoatee, "Akaa' inde mengea' unsitula'i yaling di pellaoammu?" Ya' sika tohhong sämpäi' masuhsa liu nasa'ding. ¹⁸ Mane mentimba'i yato ang mesa ang disanga Kleopas mekutana naoatee, "Mane sulerakako di hao di bohto senga' lambi' dai ungningsang kaha-kaha ang mane hali dahi

yaho di Bohto Yerusalem?" ¹⁹ Natimba' sala bung Puang Yesus mekutana sala naoatee, "Kaha-kaha akaraka'e' nee?" Sika natimba'mi naoatee, "Didiona kadahiang ang unghoa Puang Yesus to Nazaret, mesa nabi ang handang ma'kuasa. Ke dihingngii tula'na anna diita pembabena, ya' maleso dioatee umpamasannang Puang Alataala anna ingkäna tau. ²⁰ Ampo' puhang napapetahungkung mate kapala-kapala imang anna ingkäna to pambahananta, anna puhang sika natoke' dai' di kayu sitambeng. ²¹ Ketaladara Dia setonganna ang kisanga umbai Diang ang la umpabeba' to Israel. Yato kadahiang tallu allona ang puha. ²² Ampo' napapusa'ang sangngaka-sangngaka bahine di alla'ki' ang sika mao langngena' di mebungngi' pano yato di ku'bu'na, ²³ ampo' dang aha sika nalambi' bahkena. Sika sumulei pano di kami' umpalambi' kaheba. Naoatee napengkalanda'i are' malaeka' ang mangngoaintee tuhong sumule. ²⁴ Anna aha tung sangngaka-sangngaka solaki' mao pano yato di ku'bu' anna sika nasa'bii yato aka ang sika napalambi' yato sebahineang, ampo' dai aha sika naita yato Puang Yesus ang sika nadaka'." ²⁵ Ya' sika napa'tula'ing Puang Yesus naoaintee, "Oa' ingkämmu to maho, ahana inang malammaa' pepähängammu lambi' daia' ungnngaku umpetahpa' ingkäna siamo

ang hali napalambi' senabiang. ²⁶ Darakae' inang la unngolai dolu kamadahhaang yato To Dilanti' la Mepasalama' mane mentamai di kamatandeanna?" ²⁷ Mane napahandu'i pole' napakaleso pano diiii ihsinna Suha' Masero ang tiuki' didiona Kalaena, napahandu' di suha'na Musa anna suha'na senabiang ang senga'.

²⁸ Tahpana sika undungku'ing yato Bohto Emaus, ya' boheng naangka'inne' yato Puang Yesus umpatahhi' lolo pellaoanna. ²⁹ Ampo' sika napahsa tohho naoaintee, "Tatohhomokoa' dinne sibaha-baha, aka' la tempu'mi allo anna la benging." Ya' lempäng si'dang Puang Yesus tama di dasannaii anna tohhoi sibaha-baha.

³⁰ Tahpana mohko' mande sibaha-baha, ya' unngalang roti anna malaui behe dai' di Puang Alataala, nabika-bikai mane nabeai sika naande.

³¹ Donetoo ya' tibuhkeng pole' matannaii anna tahpa nainsangngi naoate Puang Yesus yatoo, ampo' tahpa pa'da siang yaling di alla'naii.

³² Sioamintee, "Darakae' inang noa ang tasa'ding masannang si'da-si'da sangngallo yaling di pellaoang naonge napakalesoingke didiona ihsi Suha' Masero lella' napa'karaiingke?" ³³ Ya' sika mengkalao siang sumule dai' di Yerusalem. Yato sampulo mesa pahsikolana Puang Yesus menge sika ma'himpung sibaha to pentindo'na ang senga'.

³⁴ Sika naoatee, "Ahana inang tuhong

sumule Puang Yesus, anna puhang umpepaitaing Kalaena pano di ta Simon." ³⁵ Ya' ma'tula' tunne' yato to deruai untula' yato aka ang dahi yaling di pellaoannaii anna umba noa sika ungningsang Puang Yesus, dianto tahpana naita umbika-bika roti. ³⁶ Lella' sika unsitula'-tula'i yato kaha-kaha, pihsanannarang pihsa' tomande' Puang Yesus ke'de' yaling di alla'-alla'naii anna ma'tula'i pano diiii naoatee, "Salama'ku mating di dioa'." ³⁷ Sika sangka' tungke'du'mi mahea' aka' sika nasanga anitu ang sika naita. ³⁸ Ampo' ma'tula' pano diiii naoaintee, "Akana tungke'du'rakoa' dio, anna akana bata-bataia' yaling di inahammu? ³⁹ Itangnga' indee teyyeku anna bihti'ku. Kodi' si'danto indee. Maikoa' antiä' anna umpekalesoä', aka' ponna anitu, ya' daete'ne' kebale bahtu' kebuku sinnoa ang ungnigtaa' pano di Kalaeku." ⁴⁰ Lella' ma'tula' noa yatoo minge siang umpepaitaing teyyena anna bihti'na pano diiii. ⁴¹ Mengeke' sika dai napetahpa' sakali napobua' sika pusa' si'da-si'da, ya' mekutana Puang Yesus pano diiii naoaintee, "Aharakaa' andeammu dinoa?" ⁴² Ya' sika natandoming sambose' bau ang puha ditunu. ⁴³ Naalang anna naandei di olona matannaii. ⁴⁴ Ma'tula'ke' pano diiii naoatee, "Indee tula'ku dianto tula' ang inang hali kutula'ingkoa' naonge tohhokä' yaling di alla'-alla'mu sibaha-bahaingkea', dianto

pahallu dipasundung asang ingkäna ang tiuki' didioku yaling di suha'na Musa, suha'na ingkäna nabi anna suha' Pampudiang. ⁴⁵ Ya' nabuhkeing pihkihannaii anna malai sika umpähäng bahtuanna Suha' Masero. ⁴⁶ Naoake'te pano diii, "Aha tiuki' naoatee, 'Yato To Dilanti' la Mepasalama' pahallu unngolai kamateang anna la tuho sumule di hoi' mai di alla'na to mate di allo katallunna. ⁴⁷ Anna yaling di sanganna, kaheba pengkatoba'ang anna pampaampungang pahallu dipepakahebaing pano di ingkäna mobohto-bohtoang mengkalao yaho di Yerusalem. ⁴⁸ Diongnga'to inde ang unsa'bii ingkäna indee. ⁴⁹ Anna la baha' kusuoingkoa' yato Inaha Masero ang puha nadandi Ambeku, ampo' la tohho lolokoa' yaling inde di bohto mahoa' lambi' dipatamaikoa' kakuasaang ang sule yaho mai di ongeang malängkä'." ⁵⁰ Donetoo yato sampulo mesa pahsikola sika naposola Puang Yesus umpellei bohto mahoa' mao pano di mesa ongeang ang sidungku' Bohto Betania. Di haonto sika naängkä'ing teyyena napalauing behe. ⁵¹ Lella' umbehe yatoii, ya' tiängkä'mi dai' di suruka umpensähä'i yatoii. ⁵² Sika malimuntu'mi menomba, mane sumulei dai' di Yerusalem punno kamasannangang. ⁵³ Anna sika umpudi lolo sanganna Puang Alataala tama di Dasang Ada'na.

Yohanes

1 ¹ Uhu-uhuna naonge dake' dipadahi inde lino, inang ahang Bahtakara. Yato Bahtakara sibaha Puang Alataala anna yato Bahtakara dianto Puang Alataala. ² Mengkalao dolu inang sibaha lolong Puang Alataala. ³ Inggänna-inggänna siamo napadahi asang Puang Alataala unngolai Bahtakara. Dai aha moi poro la mesa ang dahi ke dai unngolai yato Bahtakara. ⁴ Yaling yato di Bahtakara aha katuhuang anna yato katuhuang dianto ballo ang umballoi inggänna hupatau. ⁵ Yato ballo mesilo yaling di kamalillingang, anna inde kamalillingang dai mala umpi'dei pesilona yato ballo. ⁶ Suleng mesa pesuona Puang Alataala ang disanga Yohanes. ⁷ Sule umpepainsangnging yato ballo anna malai inggänna tau mampetahpa'. ⁸ Inde Yohanes tadiaete' diang yato ballo, ampo' supu kalente' nei' mampepainsangnging. ⁹ Yato ballo ang setonganna, ang la umballoi inggänna to lino, mentamang inde di lino. ¹⁰ Mentamang inde di lino anna inde lino inang dipadahi unngolai inde Bahtakara, ampo' moinnakato noa dai sika nainsang naoate menna Yato setonganna. ¹¹ Sule umpellambi'i bohtona

toboe', ampo' dai natahimbo sola bohtona.

¹² Ampo' pano di ingkäna tau ang mantahimbo nabea nei' kakuasaang anna malai mendahi änä'-änä'na Puang Alataala, dianto ingkäna tau ang mampetahpa' pano. ¹³ Inde mai tau

ang mendahing änä'-änä'na Puang Alataala, dai aka' supung dahi di hao mai di mentolinona, bahtu' aka' pampemala to lino, ampo' aka' Kalaena Puang Alataala ang mepadahi. ¹⁴ Yato

Bahtakara menghupataung anna tohhoi yaling di alla'-alla'ta, lambi' mala taita kamatandeanna, dianto kamatandeang ang nabea Ambeta Puang Alataala pano di Änä' samboana. Ungngolai yato Änä' lambi' mala tasa'ding pa'kalemunna sibaha katahpa'anna Puang Alataala. ¹⁵ Yohanes

untula' kasa'bianna didiona yato Bahtakara naoatee, "Dianto indee ang kuoaintee, 'La sule napelolaiä' ang ma'kuasa puha nei' andana kodi', aka' inang dakä' kodi' dahi anna inang ahang nei'." ¹⁶ Punno pa'kalemu di hao di

Kalaena. Dai aha nabolinna nabeheingkea'.

¹⁷ Yato Atohang napainsangngiingkea'ne' Nabi Musa, ampo' pa'kalemunna anna katahpa'anna Puang Alataala tatahimboa' nei' ungnolai Puang

Yesus, To Dilanti' la Mepasalama'. ¹⁸ Dake' aha moi poro la mesa tau ang hali ungnita Puang Alataala, supung Änä' samboana ang sinnoa siang Puang Alataala Ambena anna matama liu

kasikenteanna. Dianto ang mampepaitaing umba noa setonganna Puang Alataala pano di kita'.

¹⁹ Inγκännä to pambahananna to Yahudi yaho di Yerusalem unsuo sangngaka-sangngaka imang sibaha peänä'anna Lewi ang senga' mao pano di Yohanes do nakutanai naoatee, "Mennao inde setonganna?" ²⁰ Nasindohoing natimba' Yohanes naoatee, "Tadiaä' to Dilanti' la Mepasalama'."

²¹ Nakutanai salang naoaintee, "Ponna noa nee, ya' mennao? Nabi Eliarakako?" Natimba' bung Yohanes naoatee, "Tadia." Nakutanai bumi naoaintee, "Dioraka inde Nabi ang la sule?" Natimba' bumi Yohanes naoatee, "Tadia." ²² Naoa bumintee, "Ponna noa yatoo, ya' tula'ing kang mennao setonganna anna kiinsangngi kitula'ing pano di tau ang mansuoang, ke kihingnging tula'mu didiona kalaemu." ²³ Natimba' Yohanes naoatee, "Kodi'mito indee ang puha natula' lohpo' Nabi Yesaya naoatee, 'Aha tau kakoha-koha di hao di ongeang makä'däng naoatee: Pamarohoing lalang ang la naola Puang.' "

²⁴ Di alla'na yato tau ang disuo umpellambi'i Yohanes aha sangngaka-sangngaka to Farisi.

²⁵ Sika mekutana bumi naoatee, "Ponna ke tadio To Dilanti' la Mepasalama', tadio Nabi Elia, tadia burako Nabi ang puha didandi la sule, ya' akana mantero'o?" ²⁶ Mentimba'mi Yohanes naoatee, "Kodi' supung mantero'ä' umpake uhai.

Ampo' yalingnga' di alla'-alla'mu dinoa aha mesa tau ang daia' ungningsang. ²⁷ Dianto ang sule mampelolaiä', ampo' moi la mensabua' pälli'ä' di olona, datukä' sihatang." ²⁸ Kaha-kaha yatoo dahi di hipe di Bohto Betania, tando di katimbingang allona Salu Uhai Yordan ang naongei Yohanes mantero'. ²⁹ Tahpana marondonna Yohanes unngita Puang Yesus sule napellambi'i. Ya' ma'karang Yohanes naoatee, "Itaia', Dianto indoo Änä'na Puang Alataala napasihapang Änä' Domba ang la napake umpa'dai dosanna to lino. ³⁰ Dianto yato ang hali kutula' dolu, la sule napelolaiä' ang ma'kuasa puha nei' andana kodi', aka' inang dakä' kodi' dahi anna inang ahang nei'. ³¹ Uhuna dato ko kuinsang kuoate menna inde setonganna. Ampo' setonganna nasuhung suleä' mantero' umpake uhai anna malaia' ungningsang to Israel unngoate menna Yatoo." ³² Nasa'bii toe' Yohanes naoatee, "Kuita toe' Inaha Masero tuhung yaho mai di langi' sinnoa dangang-dangang menghampo yaho di hahona anna tohhoi. ³³ Donetoo dake' kuinsang menna Yatoo. Ampo' inang puhaä' napa'karai Puang Alataala ang mansuoä' mantero' umpake uhai naoaingkä'tee, 'Ponna ke unngitao Inaha Masero tuhung yaho mai di langi' anna tohhoi yaho di hahona mesa tau, ya' yato tau ang nakahampoi Dianto ang la metero' umpake

Inaha Masero. ' ³⁴ Anna yato Inaha Masero kuita si'dang lambi' kusa'bii kuoatee Dianto yatoo Änä'na Puang Alataala." ³⁵ Marondonnai di hao bung Yohanes yato di ongeanna sibaha derua to pentindo'na. ³⁶ Ungngitanna Puang Yesus liu, ma'karang naoatee, "Itai, Dianto indoo Änä'na Puang Alataala napasihapang Änä' Domba." ³⁷ Yato derua to pentindo'na unghingngi aka ang natula' Yohanes, ya' le'ba'mi untindo' Puang Yesus. ³⁸ Mensaileng Puang Yesus pano di kebo'na, ya' unghingtang yato to derua mentindo'. Nakutanaing naoaintee, "Aka umpeängnga?" Sika mekutana salang naoatee, "Rabi, (bahtuanna: O Tuangkuhu), umba unghongge tohho?" ³⁹ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Maikoa' anna unghigita toboia' dio kalaemu." Donetoo umbai tehte' uhpä' maloe. Ya' maong sibaha-baha anna naitai ang naonge tohho lambi' bengi. ⁴⁰ Di alla'na yato derua tau dianto ta Andreas, ullu'na ta Simon. ⁴¹ Napenandai siang ta Andreas le'ba' undaka' ta Simon anna naoaintee, "O Simon, puhamang sitammu yato Mesias." ('Mesias' sinnoa siang 'Kristus' bahtuanna: To Dilanti' la Mepasalama'.) ⁴² Sumule bung Andreas pano di Puang Yesus umposola ta Simon. Tahpana naita, ma'karang Puang Yesus pano di ta Simon, änä'na ta Yona, naoainte, "O Simon, la disangaio dio: 'Kefas.' "

('Kefas' sinnoa siang 'Petrus' ang bahtuanna: batu.) ⁴³ Marondonnai nabohtung Puang Yesus la mao tama di Galilea. Yaling di pellaonna lutama sitammu ta Filipus. Naoamintee, "O solasohong, maio tindo'ä!" Ya' mentindo' siang. ⁴⁴ Inde ta Filipus mesa to Betsaida, sola bohtona ta Andreas anna ta Petrus. ⁴⁵ Pihsananna inde ta Filipus sitammu ta Natanael, naoamintee, "O leä, kilambi'mi yato Tau ang hali natula' Nabi Musa yaling di Suha' Masero, Yato ang nauki' ingkäna nabi! Dianto Puang Yesus, änä'na ta Yusuf, to Nazaret." ⁴⁶ Ampo' natimba' Natanael naoatee, "Pake la aharakae' ang mapia sule di hao mai di Nazaret?" Natimba'mi Filipus naoaintee, "Ya' maio anna unngitai kalaemu." Ya' le'ba' si'dang do naita. ⁴⁷ Tahpana Puang Yesus unngिता ta Natanael sule, ma'tula'mi naoatee, "Itaia' indo tau dianto to Israel si'da-si'da ang tinahpa'." ⁴⁸ Mekutanang ta Natanael naoatee, "Akana malaä' unngingsang, Tuang?" Natimba'mi Puang Yesus naoaintee, "Mane la mao ta Filipus natambaio anna inang kuitamo di hao di hoi'na indo poang ara." ⁴⁹ Ya' naoante Natanael, "O Tuang, Dionto Änä'na Puang Alataala anna Tomarayanna to Israel!" ⁵⁰ Naoa salaminte Puang Yesus, "Supungka umpetahpa'ä' aka' kuoaingkotee inang kuitamo di hao di hoi'na poang ara? Ya' la unngitake' kaha-kaha ang

käyyäng puha! ⁵¹ Kutula'ingko setonganna la ungnigtao langi' tibilläng, anna Kodi' inde Änä' to Lino la sihapangngä' eheng suruka ang la naola malaeka'na Puang Alataala mahka dai' mahka tukung."

2 ¹ Tahpana kadongngallona aha pa'rame-rameang kakabengang di hao di Bohto Kana di Galilea. Donetoo di hao toe' indona Puang Yesus.

² Anna dibahai toe' Puang Yesus sibaha-baha to pentindo'na ullumba yato kakabengang.

³ Mengeke' sika ma'rame-rame, ampo' sika kapuhaang angkoro'. Naoante indona pano di Puang Yesus, "O Änä'ku, kapuhaang angkoro'e' inde mai tau."

⁴ Natimba'mi naoatee, "Dakä' mala unsuo, Indo', aka' dake' lambi' tempona la kupalanda' kakuasaangku."

⁵ Ampo' inde indona umpa'karai yato to pantahiai naoaintee, "Babe tomande'i aka ang naoingkoa'." ⁶ Donetoo di hao aha unnung buhso käyyäng ang si dipaongei uhai ang la dipembasei situhu' ada'na to Yahudi.

Tandana käyyäng, mesa buhso sangngatu' lite' uhai tama. ⁷ Naoante Puang Yesus pano di to pantahiai, "Pangngihsi asangngia' ne buhso uhai lambi' punno."

Ya' sika napangngihsi si'dang lambi' punno asang. ⁸ Ya' naoa bunte Puang Yesus, "Dinoa sengko'i sai'di' anna umbahai pano yato di olona pongkahana to pa'rame-rame."

Ya' sika napanoa si'dang. ⁹ Nasändä'ing yato

pongkahana to pa'rame-rame inde uhai ang mendahi angkoro'mi. Ampo' dai nainsang umba nakasulei, supung to pantahiai ang mangnginsang. Umpellambi'ing yato to kabeng ang muane ¹⁰ anna naoaintee, "O to bakahu, kabiasaanna tau si umpaenu'e' dolu to sulena angkoro' ang handang mammi'. Puhaitoo mane napaenu'i angkoro' biasa. Ampo' dio, to bakahu, umpobe'be-be'beirako dio angkoro' ang handang mammi' lambi' dinao." ¹¹ Dianto indee ang mepusa'-pusa' ang handang uhuna nababe Puang Yesus ang napalanda' di hao di Bohto Kana di Galilea. Yaling yato di tanda landa' si'da-si'dang kakuasaanna pano di to pentindo'na lambi' tuhtuang sika napetahpa'. ¹² Puhai yatoo, le'ba'mi Puang Yesus naung di Kapernaum sibaha indona, siullu'na anna to pentindo'na anna tohho di hoi' sangngaka amo benginna. ¹³ Tahpana marungku'mi allo pa'rame-rameang Paskana to Yahudi, le'ba'mi Puang Yesus dai' di Yerusalem. ¹⁴ Ya' mentamang di Dasang Ada'na Puang Alataala ampo' ullambi'e' to pa'balu' yaling, menge umbalu' saping, domba anna dangang-dangang. Anna yaling toe' sika ohko' tau ang si umpasisapi'-sapi' doi'. ¹⁵ Ungngalang kondaling nababe pehahi' anna unghambaii yato ingkänna olo'-olo' ang yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala, noa domba,

noa saping. Noa tunne' meja ang si naongei to pansapi' doi' napasikatua' lambi' tiseмбу' asang yato doi'. ¹⁶ Anna ungkeaha'i to pa'balu' dangang-dangang naoaintee, "Ängkä'i asangngia' sohong ne aka-akammu! Daumpadahia' pasa' Dasang Ada'na Ambeku!" ¹⁷ Ya' sika nakalehaing pahsikolana aka ang tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, 'Matama si'da-si'da pa'kalemungku pano di Dasang Ada'mu sinnoa api ang pemala mangngande.' ¹⁸ Ampo' yato to pambahananna to Yahudi umbali-bali Puang Yesus naoaintee, "Babeingkang tanda ang mepusa'-pusa' anna malai kiinsang kioatee sihatang si'dao umbabe noa indee." ¹⁹ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Tale-taleia' inde Dasanna Puang Alataala anna kupake'de' salai sumule yaling di tallu allona." ²⁰ Sika naoa buntée, "Inde Dasang Ada'na Puang Alataala napake'de'ete' tau yaling di uhpapulo unnung pahiamanna anna pake la umperomi' buming Dio umpake'de' yaling tallu supu allona?" ²¹ (Ampo' setonganna ang aha yaling di pihki'na Puang Yesus dianto bätäng Kalaena. ²² Dahi tahpana tuho sumule Puang Yesus di hoi' mai di kamateang, nakalehaing inde pahsikolana yato aka ang puha natula'. Ya' sika umpetahpa'mi yato ang tiuki' yaling di Suha' Masero anna yato ang puha natula' Puang Yesus.) ²³ Di tempona yahoke' Puang Yesus di

Yerusalem minge umpakahoa' pa'rame-rameang Paskana to Yahudi, ya' tuhtuang mai'ding tau ang mampetahpa' pano aka' puhang unngita tanda ang mepusa'-pusa' ang nababe. ²⁴ Ampo' inde Puang Yesus dai tahpa umpetahpa' yatoii aka' unngingsang inahanna ingkäna tau. ²⁵ Anna dai mangki' dipainsangngi aka ang aha yaling di inahanna hupatau, aka' nalosa asang nei'.

3 ¹ Aha mesa to pambahananna to Yahudi yaling mai di alla'na to Farisi ang disanga Nikodemus. ² Sule umpellambi'i Puang Yesus di bengi anna naointee, "O Tuang, kiinsang kioate tuangkhuo ang nasuo sule Puang Alataala. Aka' dai aha mesa tau ang la mala umbabe tanda ang mepusa'-pusa' sinnoa ang hali umbabe ke dai naposolai Puang Alataala." ³ Natimba'mi Puang Yesus naointee, "Kutula'ingko setonganna dai aha moi poro la mesa tau ang la mala mentama di Kapahentaanna Puang Alataala ke dai dipadahi sala." ⁴ Mekutana bung Nikodemus naoatee, "Umbanne' la noa ke tobaha'mi tau la dipadahi sala? La malarakae' tau mentama sumule di kompenna indo anna mepadahi salai?" ⁵ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Kutula'ingko setonganna ponna mesa tau dai dipadahi sala unngolai uhai anna Inaha Masero, ya' daete' mala mentama di Kapahentaanna Puang Alataala. ⁶ Situhu' mentolinona hupatau dahi di hao mai di

to baha'na, ampo' situhu' mendehatanna dahi di hao mai di Inaha Maserona Puang Alataala. ⁷ Daa umpusa' ke kuoangkotee: pahallukoa' dipadahi sala. ⁸ Supung Inaha Masero ang mala mebea katuhuang bakahu. Yato Inaha Masero sihapang pepahi ang tisau diamo-diamo naola. Mala dihingngi yato pepahi, ampo' dai diinsang umba nakasulei bahtu' umba la naola." ⁹ Mekutana bung Nikodemus naoatee, "Umbanne' ne la noa pake la mala dahi?" ¹⁰ Natimba'mi Puang Yesus naoaintee, "Sanga mesao tuangkahunna to Israel. Akana pake la dae dio ungningsang kaha-kaha yato?" ¹¹ Kutula'ingko setonganna supung ma'tula'ang didiona aka ang puha kiinsang, anna kisa'bii aka ang puha kiita, ampo' daia' ungnaku untahimbo yato kasa'biangki'. ¹² Umbangnga' dio la umpanoa umpetahpa' ke kitoroholoingkoa' kaha-kaha mendehatanna, aka' daia' ungnaku umpetahpa' ke kitoroholoingkoa' kaha-kaha mentolinona? ¹³ Dake' aha moi poro la mesa tau ang haling dai' di suruka, sehalinna Änä' to Lino ang tukung yaho mai mentama inde di lino. ¹⁴ Umba napanoa Musa umpake'de' mesa ahhi anna napampadai'i yato ile ang natampa naonge di haoi di ongeang makä'däng, ya' la noa tuntone' Kodi' Änä' to Lino pahallu touä' Ko dipadai', ¹⁵ anna malai ingkäna tau ang mampetahpa' pano di Kodi' la

ullambi' katuhoang sapano-panona." ¹⁶ Tandana käyyäng pa'kalemunna Puang Alataala pano di to lino, lambi' umbeho Änä' samboana, anna malai ingkäna tau ang mampetahpa' pano dai la tallang, ampo' la ullambi' katuhoang sapano-panona. ¹⁷ Aka' nasuhung Puang Alataala unsuo Änä'na mentama inde di lino, dianto dai sule untahungkung inde to lino, ampo' sule mampasalama'. ¹⁸ Ingkäna tau ang mampetahpa' pano daine' la ditahungkung, ampo' menna-menna ang dai mampetahpa' setonganna mellaonne' tahungkunna Puang Alataala yaling di katuhoanna aka' dai naaku mampetahpa' pano di Änä' samboana. ¹⁹ Yato tahungkunna Puang Alataala noa indee: tandaammi katahpa'anna Puang Alataala yaling inde di lino sihapang kamabayaang, ampo' nakärä'i puhane' to lino tontong yaling di kamalillingang aka' pemala lolo sika umbabe kakarakeang. ²⁰ Aka' tau ang si membabe karake ungkahi'di'ete' nei' kamabayaang. Dai naaku ullumba yato kamabayaang aka' pemala tontong tibuni pembabe karakena. ²¹ Ampo' tau ang si membabe ang situhu' katahpa'ang ungkärä'iete'ne' kamabayaang anna malai tuhtuang tandaang yato pembabena dioatee naelo'i Puang Alataala. ²² Puhanna yatoo, le'ba'mi Puang Yesus sibaha pahsikolana

lupano di Yudea anna sika tohhoi di hao
 sibaha-baha sangngaka-sangngaka masaena,
 lella' siang mantero'. ²³ Donetoo dake' dipatama
 di tahungkung Yohanes to Pantero'. Menge
 tuke' nei' mantero' di hoi' di mesa ongeang
 disanga Ainon sidungku' Bohto Salim aka' di
 hoi' inde di ongeang mai'di timbu ang mahasa
 diongei mantero'. Lambi' mai'di tau sika sulei
 di hoi' pemala ditero'. ²⁴ (3:23) ²⁵ Donetoo
 aha sangngaka-sangngaka to pentindo'na
 ta Yohanes sibehta mesa to Yahudi didiona
 atohang kamabahasiang ke la mengngoloi tau
 dai' di Puang Alataala. ²⁶ Sika umpellambi'ing
 Yohanes anna ma'karai naoatee, "O Tuang,
 unglehaikake' yato tau ang hali unsibahaing
 di hipe di tando bete'na Salu Uhai Yordan, yato
 tau ang untuhoingkang dolu? Dinoa lella' toe'
 mantero' anna ingkäna tau le'ba'i nallumba."
²⁷ Mentimba'mi Yohanes naoatee, "Dai maaka,
 aka' dai aha mesa tau ang la mala umbabe aka-
 aka siamo, ke dai napabei Puang Alataala. ²⁸ Hali
 siangnga' unghingngi naonge ma'tula'ä' kuoatee,
 'Tadiaä' To Dilanti' la Mepasalama', ampo'
 disuoä' sule kukadoluangngi.' ²⁹ Hapanganna
 ang ungnampui mesa bahine ang la kabeng,
 dianto muane ang la nasialaing. Ampo' yato
 sammuanena, supunte'ne' ke'de' di hao di
 behinna ma'pehingngi. Anna kahsi liu ke

unghingngii kamahanna yato muane ang munge
 dipakabeng. Noa tumä'to kodi'. Dinoa sundung
 liu kakahsiangku. ³⁰ Inde ang kupasihapang
 muane ang la kabeng, Dianto ang la pahallu
 tuhtuang dipakeangka', ampo' kodi' pahallumä'
 ko tuhtuang dai dipakeangka'. ³¹ Menna ang
 sule yaho mai di suruka dianto ang mayahoang
 di ingkäna siamo. Ang sule yaling mai di lino
 inang to lino anna ma'tula' situhu' tula'na to lino,
 ampo' Puang Yesus ang sule yaho mai, Dianto ang
 inang mayahoang di ingkäna siamo. ³² Untula'
 kasa'bianna didiona aka ang puha naita anna
 ang puha nahingngi, ampo' dai aha moi poro la
 mesa tau ang mantahimbo yato kasa'bianna.
³³ Ampo' pano di tau ang untahimbo yato
 kasa'bianna, unngakuine' katahpa'anna Puang
 Alataala. ³⁴ Aka' ang nasuo Puang Alataala Dianto
 ang umpalambi' ingkäna bahtakaranna, aka'
 Kalaena Puang Alataala umbeai Inaha Masero
 napasundung si'da-si'da. ³⁵ Puang Alataala ang
 tapoambe ungakemui si'da-si'da Änä'na anna
 puhang nabehoing ingkäna kakuasaanna pano.
³⁶ Dahi menna ang mampetahpa' pano di Puang
 Yesus la ullambi' katuhuang sapano-panona,
 ampo' tau ang dai mantahimbo daine' la ullambi'
 katuhuang, supung tahungkunna Puang Alataala
 ang la nalambi'."

4¹ Donetoo nahingngi sangngaka-sangngaka to Farisi naoatee mai'di puhanne' to pentindo'na Puang Yesus ang natero' andana to pentindo'na Yohanes to Pantero'.² (Ampo' setonganna tadiaete' Kalaena Puang Yesus ang mantero', yatoete' pahsikolana.)³ Tahpana nainsang Puang Yesus didiona kaha-kaha yatoo, ya' sika mengkalao siang umpellei Yudea sumule pano di Galilea.⁴ Yaling yato di pellaoanna pahallu unngolai Bohto Samaria.⁵ Ya' sika lambi'mi pano di mesa bohto di hao di Samaria ang disanga Sikhar, sidungku' tampona Yakub ang namana'ing dolu pano di änä'na, dianto Yusuf.⁶ Di hao yatoo aha mesa buyung ang nababe maang Yakub. Donetoo umbai tängngäng allo anna malupu liung mellao Puang Yesus, dianto anna mehileng di hao yato di behing buyung.⁷ Tahpana le'ba'ine' pahsikolana tama di bohto do sika unngalli andeang, ya' suleng mesa bahine to Samaria di hao yato di buyung la tumimba. Ma'tula'mi Puang Yesus pano naoatee, "O Tanta, malarakä' umbea uhai la kuenu'?"⁸ (4:7)⁹ Mentimba'mi yato bahine naoatee, "Akana la mane diannang aha to Yahudi la umpalau uhai pano di to Samaria?" (Aka' donetoo to Yahudi anna to Samaria dai sibe a inaha.)¹⁰ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Ke la unnginsammone' pebeana Puang Alataala

anna ungningsang toi menna ang mampalauio dinoa, tantunte' anna la malau touo dio pano di Kodi' uhai mepatuho anna inang la kubeao." ¹¹ Naoa bunte yato bahine, "O Tuang, umbang Dio la umpangngalai ne ang unngoaintee uhai mepatuho, aka' dai aha pesengko'mu. Dia tuke' inde buyung manaung si'da-si'da. ¹² La umpellondoi puharakako Dio peneneangki' Yakub ang mammana'ang inde buyung? Inde buyung dianto ang si napangngalai uhai kalaena Yakub dolu ang naenu' sibaha änä'na anna ingkäna patuhoanna." ¹³ Natimba' bung Puang Yesus naoaintee, "Menna-menna ang ungnenu' inde uhai la mahähängke' sumule, ¹⁴ ampo' pano di tau ang la ungnenu' uhai ang la kubea, dang aha la mahähäng lambi' sapano-panona. Anna yato uhai ang la kubea la sihapang timbu yaling di kalaena ang dai aha la mahti'-mahti'na ang mala mebea katuhuang ang lambi' sapano-panona. ¹⁵ Naoa bunte yato bahine, "O Tuang, ya' tungka beamä' ne uhai ang unngoaing anna malai damä' mahähäng sala, lambi' damä' pahallu mosule-sule done." ¹⁶ Ma'kara bung Puang Yesus pano naoaintee, "Laoo do tambai muanemu anna sulekoa' sibaha." ¹⁷ Mentimba'mi naoatee, "Ampo' dä' kemuane, Tuang." Natimba' salang Puang Yesus naoatee, "Ahana inang tahpa' ne tula'mu unngoatee, 'Dä' kemuane,' ¹⁸ aka'

setonganna puhamo kabeng pellima kale, ampo' ang unsibahaing dinoa tadia muanemu si'da. Dahi yaling di kaha-kaha indee kuangka' tahpa' tula'mu." ¹⁹ Naoa bunte yato bahine, "O Tuang, malesong pole' pano di kodi' dinoa kuoate mesao nabi. ²⁰ Mengkalao di peneneangki' si menombaang yaho done di tanete, ampo' dioa' dio to Yahudi si unngooa'tee supunte' Yerusalem ang sihatang diongei menomba." ²¹ Naoa buminte Puang Yesus, "Pehingngiiä', kutula'ingko la lambi' tempona ingkäna tau la menomba dai' di Ambeta Puang Alataala dai yaho done inde di tanete anna datoi yaho di Yerusalem. ²² Dioa' to Samaria umpenombaioa' ang kipenombai ampo' daia' unngingsang mennae' setonganna, ampo' kami'-kami' to Yahudi menombaang kami' pano di Dia ang kiinsang si'da-si'da, aka' to Yahudi dianto ang napillei Puang Alataala la nakasulei To Pepasalama'. ²³ Ampo' la lambi'mi tempona, anna yato tempona mala dioatee dahing dinoa! Moi dinoa to penomba ang setonganna menge natehte Inaha Masero umpenombai Ambeta situhu' katahpa'ang. Dianto indee to penomba ang napeäng Ambeta. ²⁴ Puang Alataala dianto Inaha Masero, dahi supung mala napenombai tau situhu' katahpa'ang unngolai petehtena Inaha Masero. ²⁵ Ma'tula' bung yato bahine pano di Puang Yesus naoatee, "Kuinsang la sule

To Dilanti' la Mepasalama' ang disangai toe'
'Kristus.' Ponna suleng, ya' la umpepainsangging
ingkäna-ingkäna siamo pano di kita'."

²⁶ Naoaminte Puang Yesus, "Aka' Kodi'mi nei'
indee ang lella' unsipa'karaing dinoa." ²⁷ Donetoo
sika sumuleing yato pahsikolana Puang Yesus
yaling mai di bohto. Pusa'mi unnggita Puang
Yesus lella' sipa'tula' mesa bahine, ampo' di
alla'naii dai aha ang bahani mekutana pano yato
di bahine naoatee, "Aka umpahallu, Tanta?"
bahtu' mekutana pano di Puang Yesus naoatee,
"Akana sipa'tula'rakoa' Dio inde bahine, Tuang?"

²⁸ Pihsananna yato bahine umpellei tomande'mi
timbaanna anna le'ba'i lumumpa' pano di bohto
anna ma'karai pano di ingkäna tau di hao
²⁹ naoatee, "Mairakoa' do taitai! Aha di hao done
mesa tau ang mantula'i asangngingkä' ingkäna
ang hali kubabe dolu. Umbai Diang ang disanga
To Dilanti' la Mepasalama'?" ³⁰ Lambi' ingkäna
yato ihsi bohto le'ba' asang do ullumba Puang
Yesus. ³¹ Donetoo lella' siang yato pahsikolana
unsuo Puang Yesus mande naoaintee, "O Tuang,
maio ande." ³² Ampo' mentimba' Puang Yesus
pano diii naoatee, "Ahaeto Kodi' andeangku ang
daia' unnggingsang." ³³ Ya' laonang sikutana-tanai
yato pahsikolana naoatee, "La aharakae' ang
hali mambahaing andeang, naande?" ³⁴ Ma'tula'
bung Puang Yesus naoatee, "Andeangku

diantoo untuhu'i ingkäna pangngelo'na ang mansuoä' sule, anna umpepuhaiä' ingkäna kähänganku ang puha napama'tantu.

³⁵ Ungngoaa' diotee, 'Uhpake' bulanna mane pepaheangngi,' ampo' kuoaingkoa' dinoa: pennenne'koa' lipu' anna ungngitakoa' inde mai tau sihapang pahe ang maheng anna malang dipepahe. ³⁶ Napahandu'mi ingkäna to pentindo'ku ang dipasihapang to pepahe untahimbo sahona dianto kamasannangang unghimpung boa pengkähänna ang la umbaha to mampetahpa' pano di katuhuang ang lambi' sapano-panona, lambi' to pambubu' anna to pepahe la masannang sibaha-baha. ³⁷ Yaling di kaha-kaha indee tahpa' yato kara to baha' ang naoatee, 'Senga' to pambubu' anna senga' ang mampepahe.' ³⁸ Kusuokoa' umpepahe aka ang dai aha unpkähäng; tau senga' ang mangkähäng anna sulekoa' dio supu umpepahe boa pengkähännaii." ³⁹ Mai'di liu to Samaria ang mampetahpa' pano di Puang Yesus aka' unghingngi kasa'bianna yato bahine ang naoatee, "Natula'i asangngingkä' ingkäna aka ang puha kubabe dolu." ⁴⁰ Tahpana silambi' Puang Yesus yato ingkäna to Samaria, ya' sika malaung pano ke la malai tohhoke' di hao sibaha-baha. Ya' tohho si'dang di hao dongngallo masaena. ⁴¹ Donetoo tuhtuang mai'ding tau ang mampetahpa' pano

aka' nahingngi tula'na. ⁴² Sika naoante pano yato di bahine, "Dinoa mampetahpa'mang, tadia aka' unghingngiang tula'mu, ampo' kalaeki' tubung kami' unghingngi tula'na anna kiinsang kioatee, Dianto To Pepasalama'na ihsinna lino." ⁴³ Tahpana dongngallo Puang Yesus tohho di hao di Bohto Sikhar, ya' tahhi'mi lupano di Galilea. ⁴⁴ (Inang puha natula' dolu naoatee, "Mesa nabi dai dipakeangka' di hao di bohtona toboe'.") ⁴⁵ Tahpana lambi' pano di Galilea, ya' sika natammui manahpang tau di hao, aka' puha naita pembabena yaho di Yerusalem naonge anna pa'rame-rameang Paskanai to Yahudi. ⁴⁶ Puhai yatoo, sumule bung Puang Yesus pano di Bohto Kana di hao di Galilea ang puha naongi umpapendahi angkoro' uhai. Di hao yato di bohto aha mesa to pengkähänna tomaraya ang makorong kahha' änä'na di hoi' di Bohto Kapernaum. ⁴⁷ Tahpana napelele sule Puang Yesus di hao mai di Yudea, ya' le'ba'mi do natammui napalau ke la malai mao naung di Kapernaum do umpabono'ing yato änä'na ang makorong kahha'. ⁴⁸ Ampo' ma'tula' Puang Yesus naoatee, "Ponna ke dako'a' ungnngita tanda ang mepusa'-pusa', ya' dako'a' mampetahpa'." ⁴⁹ Mentimba'mi inde to pengkähänna tomaraya naoatee, "Kalemuiä', Tuang, ke la malai ullumba akinna dake' mate." ⁵⁰ Naoaminte Puang Yesus,

"Laomote' aka' bono'mi änä'mu." Inde tau umpetahpa' si'da yato tula'na Puang Yesus anna le'ba'i. ⁵¹ Dake' lambi' naung anna natammuing sangngaka-sangngaka änä' buana naoantee, "O Tuang, bono'mite' änä'mu!" ⁵² Mekutanang pano diii naoatee, "Tehte' sangngaka anna bono'i?" Ya' sika natimba'mi naoatee, "Di pehengi umbai tehte' mesa tängngä allo anna pihsa' pa'dai luhsunna." ⁵³ Tahpa nakalehaing inde ambena änä' aka' tungka patunna liunto pehengi anna napa'tula'i Puang Yesus naoantee, "Bono'mite' änä'mu." Ya' sika mampetahpa' asammi samai ang aha yaling di hapunna inde to pengkähänna tomaraya. ⁵⁴ Dianto inde tanda ang mepusa'-pusa' ang kaderuanna nababe Puang Yesus di hao di Galilea tahpana sumule di hao mai di Yudea.

5 ¹ Tahpana yatoo le'ba'mi Puang Yesus dai' di Yerusalem aka' aha pa'rame-rameanna to Yahudi. ² Yaho di Yerusalem aha limbeng ang yaling di basa Ibrani disanga 'Betesda,' sidungku' babana bohto mahoa' ang disanga 'Baba Domba.' Di behinna inde limbeng aha lima pentu'dungang ³ ang naongi mai'di to makorong: aha to buta, aha to hehpä' anna aha to makule. [Sika unngempei ke tisimbeng bung inde uhai. ⁴ Aka' si aha tempona malaeka'na Dehata tuhung yaho mai anna napatisimbengngi. Diamo to makorong

ang handang dolu mentama yato di uhai lella' tisimbeng, ya' mala tahpa bono' di hao mai di koronna, moi korong aka siamo.] ⁵ Di hao yato di behinna aha mesa muane ang tallumpulo kahuang pahiamanna makorong. ⁶ Naitang Puang Yesus yato tau matindo di hao di patindoanna anna nainsang naoatee masae liung makorong. Ya' nakutanaing naoantee, "Ungngakuraka ke bono'o?" ⁷ Natimba'mi naoatee, "O Tuang, dai aha tau mangkalemuiä' tahpa mampatamaä' inde di uhai ke tisimbeng bumi. Aka' la mao bouä'to tama, ya' dakä' lambi' anna napendolui bumä' tau senga'." ⁸ Naoaminte Puang Yesus, "Kalehamo! Lolongngii alemu umbaha anna mellao." ⁹ Ya' kaleha siang donetoo aka' bono'mi. Ullolongngi siang alena anna nabahai le'ba' mellao. Donetoo sipatu allo katohhoang. ¹⁰ Dianto anna naoaminte to pambahananna to Yahudi, "Allo dinoa allo katohhoang. Dao mala do umbulle alemu!" ¹¹ Ampo' natimba' naoatee, "Tau ang mampabono'ä' di langngena' dianto ang mansuoä' do umbaha inde aleku." ¹² Nakutanaing naoantee, "Mennakae' ne ang mansuoo?" ¹³ Ampo' inde tau ang mane puha bono' dai nainsang menna yatoo, aka' mentamang Puang Yesus di alla'-alla'na tau mai'di. ¹⁴ Pihsananna silambi'mi Puang Yesus di hao di Dasang Ada'na Puang Alataala naoamintee, "Dinoa bono'mo.

Dahi daumbabe lolo kasalaang anna dao nahoa kamasuhsaang ang matingngi puhake'." ¹⁵ Ya' le'ba'mi inde tau anna napepainsangnging pano di to pambahananna to Yahudi naoatee Puang Yesusmitoo ang puha mampabono'.

¹⁶ Donetoo napahandu'mi to pambahananna to Yahudi umpeängnging lalang Puang Yesus anna malai nadahha aka' umpabono' tau di allo katohhoang. ¹⁷ Ampo' naoate Puang Yesus pano diii, "Mengkähäng lolo Ambeku lambi' allo dinoa. Dahi pahallu mengkähäng lolo touä' Kodi'." ¹⁸ Yato tula'na Puang Yesus tuhtuang umpakeaha' to pambahananna to Yahudi lambi' mopahtuyu sika la napatei. Ang napokeaha' to Yahudi dai supu aka' untehkai atohang didiona allo katohhoang, ampo' aka' unsanga toe' Kalaena Änä'na Puang Alataala, ang bahtuanna umpasinnua Kalaena Puang Alataala. ¹⁹ Ma'karang Puang Yesus pano diii naoaintee, "Kutula'ingkoa' setonganna Kodi', Änä'na Puang Alataala, darä'te' la mala umbabe aka-aka siamo situhu' pahtuyungku tobou Kodi', ke dai puha kuita nababe Ambeku. Aka' aka ang puha nababe Ambeku dia tunto Kodi' kubabe. ²⁰ Aka' pa'kalemunna Ambeku pano di Kalaeku lambi' napaitaiä' ingkäna kaha-kaha ang puha nababe Kalaena. Anna dai yato supu, ampo' la napaitai touä' nei' kaha-kaha ang käyyäng puha

nei' andana yatoo, lambi' la pusa'koa' ungnigita.
²¹ Aka' umba napanoa Ambeku umpatuho sumule to mate bahtu' mebea katuhuang, la kupanoa tunto Kodi' umbea katuhuang ang lambi' sapano-panona pano di diamo tau ang pemala kubea. ²² Tadiaete' Kalaena Ambeku ang la manghohto'. Ampo' ang la manghohto', dianto puhang nabeho pano di Kodi' Änä'na. ²³ Napanoa yatoo Ambeku anna malai ingkäna tau mampa'käyyängngiä' sinnoa umpa'käyyängngi Ambeku. Pano di tau ang dä' mampa'käyyängngi datoete' umpa'käyyängngi Ambeku ang mansuoä' sule. ²⁴ Kutula'ingkoa' setonganna menna-menna ang umpehingngii tula'ku anna mampetahpa' dai' di Ambeku ang mansuoä' sule, ya' ullambi'mi nei' katuhuang sapano-panona anna daine' la ditahungkung, ampo' lahpa'mine' di hao mai di kamateang lupano di katuhuang.
²⁵ Kutula'ingkoa' setonganna la aha tempona, anna yato tempona mala dioatee dahing dinoa, naongi mai'di tau ang mate di mendehatanna la unghingngi tula'ku lambi' la sika tuho. ²⁶ Aka' umba noa Ambeku nakasulei katuhuang, ya' napanoa tumä'to Kodi' lambi' nakasulei touä' Ko katuhuang. ²⁷ Anna puhämä' nabehoing kakuasaang unghohto' ingkäna to lino, aka' Kodi' indee Änä' to Lino. ²⁸ Daumpusa'a' unghingngi inde kaha-kaha ang la dahi, aka' la

lambi' tempona ingkäna to mate la unghingngi kamahangku, ²⁹ anna sohongngi di hoi' mai di ku'bu'na. Lambi' ang membabe mapia la ullambi' nei' katuhuang, ampo' ang membabe karake la ditahungkung nei'.³⁰ Napasilombung tula'na Puang Yesus naoatee, "Dä' mala umbabe aka-aka siamo ke la untuhu'ia' pangngelo'ku tobou Kodi'. Manghohto'a' situhu' ang kuhingngi yaho mai di Ambeku, anna yato panghohto'ku maroho aka' dä' untuhu'i pangngelo'ku tobou Koo, ampo' untuhu'ia' Ambeku ang mansuoä' sule.³¹ Ponna ke la unsa'bii tobouä' Ko Kalaeku, ya' daete' la napetahpa' tau yato kasa'biangku.³² Ampo' aha ang senga' ang untula' kasa'biang didiona Kalaeku anna kuinsang kuoatee yato kasa'bianna tahpa'.³³ Puhamokoa' unsuo solamu mao do mekutana pano di ta Yohanes didiona Kalaeku, anna yato kasa'bianna Yohanes tahpa'.³⁴ Didiona kaha-kaha indee kutula'ingkoa' dai aka' pemalaä' untahimbo kasa'biang di hao mai di hupatau, ampo' pemalaä' anna dipasalama'koa'.³⁵ Yohanes dianto sihapang lampu ang puhpu makähhäng anna umpesa'dingngia' yato kamakähhänganna ampo' sampinehe' supu.³⁶ Ampo' aha tou Ko kasa'biangku didiona Kalaeku ang londo puha andana kasa'bianna Yohanes. Dianto didiona ingkäna pengkähhängang ang puhaä' nabehoing Ambeku anna malai kukähhäng. Pengkähhängang

yatoo dianto ang minge kubabe dinoa anna dianto ang mendahi kasa'biang dioate Ambeku ang mansuoä' mentama inde di lino. ³⁷ Ang unsa'bii didiona Kalaeku dianto Ambeku ang mansuoä' mentama inde di lino. Moi kamahanna dake'a' aha unghingngi, londonang la umpehupa. ³⁸ Anna yato bahtakaranna daia' tohho yaling di inahammu aka' dako'a' mampetahpa' pano di Kodi' ang nasuo sule. ³⁹ Umpahehsakoa' Suha' Masero allo-allo aka' unsangaa' la malakoa' ullambi' katuhuang sapano-panona ke umbatakoa' Suha' Masero. Ampo' moinnakato umbatakoa' kasa'biang didiona Kalaeku yaling mai, ⁴⁰ ya' dasiangnga' ungnaku sule mai di Kodi' anna malai ullambi' yato katuhuang sapano-panona. ⁴¹ Dä' pahallu napudi hupatau. ⁴² Anna kuinsangkoa' ahana inang dai aha pa'kalemummu pano di Ambeku Puang Alataala yaling di inahammu. ⁴³ Kodi' ang sule yaling di sanganna Ambeku bilang dä'a' untahimbo, ampo' ponna aha tau ang sule yaling di sanganna toboe' bilang untahimboa' nei'. ⁴⁴ Umbangnga' dio la umpanoa mampetahpa' ke supumokoa' pemala napudi solamu, ampo' daia'ne' ungnaku umpengkabela-belai membabe mapia anna malakoa' napudi Puang Alataala ang setonganna? ⁴⁵ Daunsangaia' Kodi' ang la mampasalakoa' di olona Puang Alataala. Ampo' setonganna

ang la mampasalakoa' dianto Nabi Musa ang mebea yato Atohang ang unghannuangnga' la mepasalama'. ⁴⁶ Aka' ponna ke mampetahpa'koa' pano di Musa, tantunte' anna mampetahpa' toukoa'ne' pano di Kodi', aka' puha nauki' yaling di suha'na didioku. ⁴⁷ Ampo' ponna ke daia' unngaku umpetahpa' yato aka ang puha nauki' Nabi Musa dolu, ya' umbangnga' dio la umpanoa umpetahpa' ingkäna ang kutula'?"

6 ¹ Tahpana yatoo le'ba'mi Puang Yesus ullambang Le'bo' Galilea, bahtu' ang disanga Le'bo' Tiberias. ² Lambi'na bete', ya' unngitung mai'di liu tau mampentindo'i aka' puhang sika naita pembabena ang mepusa'-pusa', umpabono' to makorong. ³ Pihsananna dai'mi Puang Yesus di mesa tanete anna mohko'i sibaha-baha pahsikolana yaho. ⁴ Donetoo marungku'mi allo pa'rame-rameang Paskana to Yahudi. ⁵ Tahpana umbua' matanna Puang Yesus, unngitaranne' mai'di liu tau sulei mallumba. Ya' unngoaminte Filipus, "Umbang la dipangngalii andeang anna malai dipakandeing inde mai tau noa mai'dinna?" ⁶ (Ampo' inang nainsammi Puang Yesus aka ang la nababe. Supung ungtkutanai kale ta Filipus aka' la napangngitai umba noa kapampetahpa'anna.) ⁷ Natimba'mi Filipus naoatee, "Ampo' moi la mosaho tau pa'sahtaungang dialliing andeang, datuke' la pantang inde pano tau mai'di moi

poro napopantammi sisai'di.'" ⁸ Mesa di alla'na pahsikolana ang senga' disanga Andreas, siullu'na Simon Petrus, ma'karang naoatee, ⁹ "Aha inde änä' muane ang umbaha lima roti saohko' anna derua bau saohko', ampo' la napoakangkae' inde pano tau mai'di?" ¹⁰ Naoante Puang Yesus, "Suo asangngi ne tau mai'di umpahapa' ohko'na." Di hao yato di ongeang ang sika naongi mai'di lohpo ang mahasa diohko'i. Ya' mohko' asammi yato tau mai'di umbai limang sa'bu muane mai'dinna, dake' diihsa' bahine anna änä'-änä'. ¹¹ Pihsananna unngalang yato roti Puang Yesus anna ma'kuhhu'sumanga'i dai di olona Puang Alataala. Mane nasusa-susaing pano di tau mai'di. Yato bau nasusa-susa toe' napasiandeing. Ya' sika mandeing lambi' boho. ¹² Tahpana boho yato tau mai'di, ya' ma'tula'mi Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Himpung asangngi ingkäna ang mela'bi. Dauntibei." ¹³ Sika nahimpungnging yato ang mela'bi, ya' punnoke'ne' sampulo derua baki. ¹⁴ Tahpana naita yato tau mai'di inde pembabena Puang Yesus, ya' sika pusa'mi anna naoaite, "Ahana Diangnga'te' indee nabi ang masae liung diempei kasuleanna tama di lino." ¹⁵ Ampo' aka' nainsang Puang Yesus naoate sika pemala la napahsa mendahi tomarayannaii, lambi' le'ba' namesa-mesa mendende dai di

mesa tanete ang mahulla-hulla. ¹⁶ Tahpana tempu' allo tuhungnging pahsikolana Puang Yesus naung di behing le'bo', ¹⁷ mane sika dai'i di lopinna anna sika lambangngi la lubete' di Bohto Kapernaum. Donetoo malillimmi kalane aka' la benging, ampo' daloloke'ne' sule Puang Yesus umpelolai yato pahsikolana. ¹⁸ Menge sika ullambang le'bo', ya' merohong pepahi käyyäng lambi' aha bombang. ¹⁹ Tahpana umbai unnung kilomete' sika umbose lopinna umpellei behing le'bo', ya' sika unngitaranne' Puang Yesus mellao yaho di haho uhai. Ya' sika mahea' liung. ²⁰ Ampo' ma'kara Puang Yesus pano diii naoatee, "Daummahea'a! Kodi'ete' indee." ²¹ Ya' sika mahasang inahanna napadai' di lopinna. Donetoo tahpa sika ullambi' siang bohto ang inang la nakalambi'i. ²² Marondonnai yato tau mai'di tohho loloke'ne' di hipe yato di ongeang ang napengkalaoui pahsikolana Puang Yesus. Anna sika nainsang naoatee inang mesa supu lopi ang aha di hipe pehengi, dianto ang napake pahsikolana le'ba', ampo' daine' mempola Puang Yesus. ²³ Pihsananna suleng sangngaka-sangngaka lopi di hipe mai di Bohto Tiberias anna napatohhoi di behing le'bo' sidungku' yato ang puha naongei tau mai'di unngande roti ang nakuhhu'sumanga'i Puang Yesus. ²⁴ Tahpana sika naita yato tau mai'di dai

aha Puang Yesus di hiye, noa tunne' pahsikolana, ya' sika dai'mi di lopinnaii anna le'ba'i bete' di Kapernaum do napeäng. ²⁵ Tahpana yato tau mai'di silambi' Puang Yesus di hiye di tando bete'na Le'bo' Galilea, sika mekutanang pano naoatee, "O Tuang, tehte' sangngaka anna lambi'o sule done?" ²⁶ Sika natimba'mi Puang Yesus naoaintee, "Kutula'ingkoa' setonganna nasuhung umpeäng leleängä'a' dai aka' unngitakoa' tanda ang mepusa'-pusa' ang hali kubabe, ampo' aka' halikoa' kupakande lambi' boho. ²⁷ Daumpengkähängnga' aka' pemalakoa' supu ullambi' andeang mentolinona ang la puha anna la bosu, ampo' diare' pengkähängkoa' anna malakoa' ullambi' andeang mendehatanna ang dai aha la puhanna anna dai aha la bosu ang la mala mebea katuhoang ang lambi' sapano-panona. Yato andeang Kodi' inde Änä' to Lino ang la mambeakoa', aka' puhamä' nalanti' Ambeku Puang Alataala anna malai yato kubabe." ²⁸ Mekutana bung yato tau mai'di naoatee, "Dahi aka ang la pahallu kibabe anna malaang umpamasannang Puang Alataala?" ²⁹ Natimba' bung Puang Yesus naoaintee, "Noa indee pangngelo'na Puang Alataala: dianto pampetahpa'koa' mai di Kodi' ang nasuo mentama inde di lino." ³⁰ Sika noa buntree, "Ponna noa yatoo, ya' paitaiang

tanda anna malaang mampetahpa' mating di dio. Babeingkang tanda ang mepusa'-pusa'!

³¹ Peneneanta dolu puha sika unngande andeang ang disanga manna di hao di ongeang makä'däng, situhu' ang tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, 'Sika napakande roti ang tuhung yaho mai di suruka.' "

³² Ma'tula'mi Puang Yesus pano diiii naoantee, "Kutula'ingkoa' setonganna tadiaete' Musa ang mambeakoa' andeang yaho mai di suruka, ampo' Ambekuetee' ang mambeakoa', anna dianto yato andeang ang tahpa' si'da-si'da. ³³ Aka' andeang ang mebea Puang Alataala, tuhung yaho mai di suruka anna dianto yato ang umbea katuhuang pano di to lino."

³⁴ Sika naoantee, "O Puang, tungka pobeabeamang ne andeang ang unngoaing."

³⁵ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Kodi'mito indee andeang ang mepatuho. Menna ang sule mampellambi'ia' danne' aha la manono di mendehatanna lambi' sapano-panona; anna menna ang mampetahpa' pano di Kodi' danne' la mahähäng di mendehatanna lambi' sapano-panona. ³⁶ Ampo' umba noa inang puhakoa' kutula'ing, dianto moinnakato unngitamä'a' ampo' daia' unngaku umpetahpa'ä'. ³⁷ Ingkäna tau ang inang puhang napama'tantu Puang Alataala la mendahi to pentindo'ku la sika nalumbaä', anna tau yatoo dai la sika kupasule.

³⁸ Aka' nasuhung tuhungnä' yaho mai di suruka, tadia anna umpembabeingkä' pangngelo'ku tobou Kodi', ampo' anna malaä' umpembabeing pangngelo'na ang mansuoä' sule. ³⁹ Dianto anna malai ingkäna tau ang puha napama'tantu la mendahi to pentindo'ku inang dai aha la kuhanng moi poro la mesa, ampo' la sika kupatuho asang sumule ke lambi'mi katämpä'anna lino. ⁴⁰ Aka' inang dianto indee pangngelo'na Ambeku anna malai ingkäna tau ang puhang ungnngita Änä' to Lino anna mampetahpa'i pano la ullambi' katuhuhoang sapano-panona anna la kupatuho sumule ke lambi'mi katämpä'anna lino." ⁴¹ Napahandu'mi to Yahudi momämmäng didiona Puang Yesus tahpana sika nahingngi naoatee, 'Kodi'mito indee andeang ang tuhung yaho mai di suruka.' ⁴² Sioa-oaintee, "Tadiarakae' inde Yesus, änä'na Yusuf ang tainsang liua', noa tunne' indona tainsang toua' nei'? Ampo' akana la naoae'tee, 'Tuhung yahoä' mai di suruka'? " ⁴³ Ya' sika naoaminte Puang Yesus, "Daumpomämmängnga'. ⁴⁴ Dai aha moi poro la mesa tau ang la mallumbaä' ke dai Kalaena Puang Alataala ang mansuoä' sule mambahaingkä' di hao mai, anna yato tau ang la mallumbaä' la kupatuho sumule ke katämpä'annang lino. ⁴⁵ Aha tiuki' yaling di suha'na ingkäna nabi ang naoatee, 'Inggänna tau la napaturu Puang Alataala.' Dahi

tau ang mellaya' pano di pepaturunna anna mampehingngii la sule nalumbaä'. ⁴⁶ Kaha-kaha noa yatoo daete' dioatee ahang tau ang hali ungnngita Puang Alataala, aka' tau ang haling ungnngita Puang Alataala supunte' Yato ang nasuo sule. ⁴⁷ Kutula'ingkoa' setonganna ingkäna tau ang mampetahpa' la ullambi'ne' katuhuonngang sapano-panona. ⁴⁸ Kodi'mito inde andeang ang mepatuho. ⁴⁹ Moinnakato yato peneneammua' haling sika ungnngande roti manna di hao di ongeang makä'däng, ampo' tontong sika ungnngolai kamateang. ⁵⁰ Ampo' daine' noa yato andeang ang tuhung yaho mai di suruka. Tau ang ungnngande yato andeang daine' la mate. ⁵¹ Kodi'mito indee andeang ang mepatuho ang tuhung yaho mai di suruka. Inde andeang ang kuoang dianto bale ang sule yaling mai di Kalaeku ang kubea pano di to lino. Kupanoa anna malai ingkäna tau ang mangngande la tuho lambi' sapano-panona." ⁵² Yato ingkäna to Yahudi sibehta-behta naoatee, "Umbane' are' indo la noa tau la mebea bale ang sule yaling mai di kalaena diande?" ⁵³ Ma'tula'mi Puang Yesus pano diiii naoaintee, "Kutula'ingkoa' setonganna ponna ke dako' ungnngande baleku, Kodi' inde Änä' to Lino, anna ungnngenu' hahaku, ya' inang dako' la ungnngampui katuhuonngang ang setonganna. ⁵⁴ Pano di tau ang ungnngande

baleku anna ungnenu' hahaku, ungnampui nei' katuhoang sapano-panona anna la kupatuho sumule ke katämpä'annang lino. ⁵⁵ Aka' baleku dianto supu andeang ang setonganna, anna hahaku dianto supu uhai dienu' ang setonganna. ⁵⁶ Menna-menna ang ungnande baleku anna ungnenu' hahaku la tohho yaling di Kalaeku anna la tohho touä' Kodi' yaling di kalaena. ⁵⁷ Tuhoä' aka' Ambeku ang mansuoä' mentama inde di lino, aka' Dianto kasuleanna katuhoang. Ya' la noa tunto nei' ingkäna tau ang ungnande baleku la tuho aka' Kodi'. ⁵⁸ Kodi'mito indee andeang ang tuhung yaho mai di suruka. Dä' sinnoa yato andeang ang hali naande peneneammua', aka' moinnakato anna sika naandei ampo' tontongke' ungnolai kamateang. Ampo' tau ang ungnande inde andeang ang kuoang la tuho nei' lambi' sapano-panona." ⁵⁹ Noanto inde ang naoa Puang Yesus naonge mengei mampakuhu yaling di pa'sambayangang di hao di Bohto Kapernaum. ⁶⁰ Tahpana sika nahingngi to pentindo'na yato tula'na Puang Yesus, ya' mai'ding di alla'na ang mangngoatee, "Inde pepaturunna makahha' si'da-si'da! Dai aha ang la mambela mantuhu'i!" ⁶¹ Nainsang toboe' Puang Yesus naoatee to pentindo'na momämmäng aka' unghingngi pepaturunna. Lambi' ma'tula' naoatee, "Tisikurakakoa' dio unghingngi yato tula'ku lambi'

pemalako'a' umpellei kapampetahpa'ammu?

⁶² Ya' akangnga'ne' la umbabe ke unngitamä'a'

Kodi' Änä' to Lino sumule dai' di ongeangku

ang inang kukasulei dolu? ⁶³ Setonganna

Inaha Maseroetee' ang mebea katuhoang,

tadiaete' kamatohoanna hupatau. Inggänna

inde ang kutula' mating di dioa' dianto tula'na

Inaha Maserona Puang Alataala anna mala

dioatee: tula' ang mepatuho. ⁶⁴ Moinnakato

noa aha siake'a' yaling di alla'-alla'mu ang dai

mampetahpa'." (Natula' noa inde Puang Yesus

aka' inang nainsammi mengkalao dolu menna

yato tau ang dai mampetahpa' anna menna

ang la mambalu'.) ⁶⁵ Nalombungngike' tula'na

naoatee, "Dianto suhunna anna kuoaingkoa'tee:

dai aha moi poro la mesa tau ang la mallumbaä'

ke dai Kalaena Ambeku mampama'tantu."

⁶⁶ Mengkalao donetoo, ya' mai'ding di alla'na

to pentindo'na ang mampensähä'i anna dang

naaku mentindo'. ⁶⁷ Mekutanang Puang Yesus

pano yato di sampulo derua pahsikolana

naoatee, "La mao turakakoa' dio umpelleiä'a'?"

⁶⁸ Mentimba'mi ta Simon Petrus naoatee, "O

Puang, umba salangkang la kiola? Aka' yato

tula'mu dianto tula' ang la mebaha pano di

katuhoang sapano-panona. ⁶⁹ Anna inang

kiinsammi anna kipetahpa' kioatee Dianto To

Masero ang nasuo Puang Alataala mentama inde

di lino." ⁷⁰ Naoa bunte Puang Yesus, "Daraka'e Kodi' tobou Ko ang mampilleikoa' to sampulo deruakoa'? Ampo' moinnakato noa yatoo, aha mesa di alla'mua' setang!" ⁷¹ (Ang nahoa inde tula'na Puang Yesus, dianto ta Yudas, änä'na ta Simon Iskariot. Aka' moinnakato anna mentama toine' di kamesaanna sampulo derua pahsikolana, ampo' inang nainsammi Puang Yesus naoate dianto ang la mambalu'.)

7 ¹ Puhai yatoo kalao-laong Puang Yesus di hao di Galilea. Dai naaku tohho di hao di Yudea aka' menge nasipeäng-peängngi to pambahananna to Yahudi la napatei. ² Donetoo marungku'mi pa'rame-rameanna to Yahudi ang disanga pa'rame-rameang Mebansuli-suli. ³ Naoaminte arinna, "Pelleing inde bohto anna maoo pano di Yudea umpepaitaing pano di pahsikolamu aka ang si umbabe. ⁴ Aka' mesa tau ang pemala kainsangang daete' nababe membuni aka ang mala nababe. Ampo' napepaitarinte' pano di olona tau mai'di. Dahi ponna ke umbabeo ang mepusa'-pusa', ya' do pepaitaing di olona ingkäna tau di lino. Daumpembuni." ⁵ (Aka' datuke'ne' sika mampetahpa' yato arinnaii.) ⁶ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Dake' lambi' tempoku mao dai' di Yerusalem, ampo' diaa' dio aha loloa' tempomu mao dai'. ⁷ Dakoa' dio nakahiri' to lino, ampo' Kodi'

nakahiri'ä', aka' kusa'bii umba noa pembabe karakena. ⁸ Diare' laomokoa' dio dai' ullumba pa'rame-rameang. Kodi' dä' Ko la mao aka' dake' lambi' tempoku." ⁹ Noanto inde tula'na Puang Yesus pano di arinna anna tohhoine' di hao di Galilea. ¹⁰ Tahpana le'ba'i arinna dai' di pa'rame-rameang, mengkalu'du tunne' Puang Yesus namesa-mesa le'ba' melola dai'. ¹¹ Menge mellao yato pa'rame-rameang, mengene' yato to pambahananna to Yahudi umpeäng lelang Puang Yesus naoatee, "Umbarea'ne' naongei?" ¹² Laona tubunne' yato tau mai'di sikuti'-kuti' untula' Puang Yesus. Aha ang mangngoatee, "Tau mapia." Ampo' aha toe' ang mangngoatee, "Tadia tau mapia, aka' diaete' ang umpasähsä' lalang hupatau." ¹³ Ampo' dai aha moi poro la mesa tau ang bahani napekäyyängngi ma'tula' moinnakato nasa'ding mapia, aka' mahea' pano di to pambahananna to Yahudi. ¹⁴ Tahpana lehang matängngäng yato pa'rame-rameang Mebansuli-suli, ya' suleng Puang Yesus anna mentamai yato di tähämpä' Dasang Ada'na Puang Alataala mampakuhu. ¹⁵ Ya' pusa' asammi yato ingkäna to pambahananna to Yahudi anna sika naoatee, "Akana pake malae' inde tau manähäng liu anna dae' aha mahsikola?" ¹⁶ Mentimba'mi Puang Yesus pano diii naoatee, "Inde pepakuhungku tadia pepakuhu Kalaeku,

ampo' pepakuhunna ang mansuoä' sule. ¹⁷ Tau ang pemala ungningsang pangngelo'na Puang Alataala la nainsang naoatee inde pepaturungku sule yaho mai di Puang Alataala, dai sule yaling mai di Kalaeku tobou Koo. ¹⁸ Tau ang mampakuhu situhu' pihki' kalaena, dianto tau ang pemala supu undaka' kakeangka'ang kalaena. Ampo' tau ang undaka'ing kakeangka'anna ang mansuo, dianto tau ang tahpa' tula'na anna dai aha pa'bulitu' yaling di inahanna. ¹⁹ Darakate' puhamokoa' natula'ing Nabi Musa pahentana Puang Alataala? Ampo' daia' ungnaku umpehingngii. Anna dinoa pemalakoa' umpateiä!" ²⁰ Ma'karang yato tau mai'di naoatee, "Tahta'o! Pake mennaraka Dio la mampateio?" ²¹ Natimba' bung Puang Yesus naoatee, "Mesa supu pengkähängang ang kubabe di allo katohhoang ampo' dia tubungnga' dio umpopusa'. ²² Nabeakoa' atohang Nabi Musa didiona kapotilleang lambi' moi di allo katohhoang untillemokoa' tau. Setonganna yato atohang inang mengkalaoete' di hao mai di peneneantaa' dolune' andana Nabi Musa. ²³ Dahi ponna mesa tau malae' ditille di allo katohhoang situhu' atohanna Nabi Musa, ya' akana keaha'koa' ke umpabono' si'da-si'daä' tau di allo katohhoang? ²⁴ Daunghohto'a' tau senga' situhu' aka ang landa' ungnigita, ampo' hohto'i situhu' katahpa'ang anna kapara-paraang." ²⁵ Donetoo

ahang sangngaka-sangngaka to Yerusalem
 situla'-tula' naoatee, "Tadiarakate' Diang inde
 tau ang pemala sika napatei? ²⁶ Itarea', menge
 tomande' beba' ma'tula' anna dai aha moi la
 mesa tau ang bahani mansängkäi. Darakate'
 nainsang si'da-si'dang to pambahanantaa'
 naoatee, Dianto inde To Dilanti' la Mepasalama'
²⁷ Ampo' situhu' ang tainsangnga' dai aha mesa
 tau ang mangnginsang didiona kasuleanna
 To Dilanti' la Mepasalama', anna indene' tau
 tainsangnga' nei' umba nakasulei." ²⁸ Donetoo
 menge mampakuhu Puang Yesus yaling di Dasang
 Ada', ya' ma'tula'mi napekäyyängngi naoatee,
 "Ungnginsang si'daraka umba kukasulei? Ampo'
 setonganna inde kasuleangku tadiaete' baha
 inahangku, ampo' nasuhung suleä' aka' aha
 ang mansuoä', anna Yato ang mansuoä' tahpa'
 si'da-si'da ampo' daia' ungningsang. ²⁹ Kuinsang
 Kodi' menna yato To Maroho, aka' Dianto ang
 kukasulei anna Dianto ang mansuoä' sule."
³⁰ Donetoo yato tau mai'di sika pemala la unsahka
 Puang Yesus, ampo' dai aha moi la mesa tau ang
 mangnganti aka' dake' lambi' tempona. ³¹ Ampo'
 aha sia tunne' mai'di tau ang mampetahpa' anna
 ma'tula'i naoatee, "Ponna ke hapang mane la
 sulei yato To Dilanti' la Mepasalama', ya' umbai
 inang daete' la umbabe tanda ang mepusa'-pusa'
 londo puha nei' andana ang nababeng inde

tau." ³² Yato to Farisi unghingngi tau mai'di sibehta-behta didiona Puang Yesus. Lambi' mopahtuyu sibaha kapala-kapala imang anna unsuoi yato sangngaka-sangngaka to pandaka Dasang Ada'na Puang Alataala do unsahka Puang Yesus. ³³ Ma'tula'mi Puang Yesus pano di tau mai'di naoatee, "Sämpäi'dang supu la yalingngä' di alla'-alla'mua'. Dang masae anna la sumulemä' dai' di Dia ang mansuoä' sule. ³⁴ La maokoa' sikapeäng undaka'ä' ampo' dä'a' aha la ullambi', aka' yato ongeang ang la kuongei daia' dio mala umpentama." ³⁵ Sikutana-tanaing yato sangngaka-sangngaka to Yahudi naoatee, "Umbarakae' are' indo la naola anna la dae' mala diita? La aharakae' pahtuyunna mao pano di bohto makahao di alla'na tau senga' ang tadia to Yahudi anna mampaturui di hao? ³⁶ Aka bahtuanna indo naoatee, 'La maokoa' sikapeäng undaka'ä' ampo' dä' aha la ullambi', anna 'Yato ongeang ang la kuongei daia' dio mala umpentama?'" ³⁷ Tahpana lambi' allo ang handang katämpä' yato di pa'rame-rameang, bahtu' mala dioatee allo ang handang matanna, ke'de'mi Puang Yesus di alla'-alla'na tau mai'di anna mekohai naoatee, "Menna ang mahähäng, maio lumbaä' anna kupaenu'o! ³⁸ Pano di tau ang mampetahpa' pano di Kodi' aha Bahtakara Dehata ang naoatee, 'Yaling mai di inahanna

la loleng timbu ang la mebea katuhoang.' "

³⁹ (Ang napihki' Puang Yesus lambi' ma'tula' noa indee, dianto Inaha Masero ang la natahimbo ingkäna tau ang mampetahpa' pano. Aka' yato Inaha Masero dake' aha dipatuhungging aka' dake' tiängkä' dai' di suruka Puang Yesus sitonda kamatandeang.) ⁴⁰ Aha sangngaka-sangngaka tau ang umpehingngii yato tula'na Puang Yesus anna sika naoatee, "Ahana inang Diante' indee yato Nabi ang didandi la sule." ⁴¹ Aha piha ang mangngoatee, "Umbai Diante' inde To Dilanti' la Mepasalama'!" Ampo' aha sia tunne' ang mangngoatee, "Pake umbanne' la noa To Dilanti' la Mepasalama' la sule di hao mai di Galilea?

⁴² Aka' yaling di Suha' Masero aha tiuki' naoatee To Dilanti' la Mepasalama' la sule yalingngete' mai di peänä'anna Tomaraya Daud di hao mai di Bohto Betlehem, bohtona Tomaraya Daud."

⁴³ Donetoo kende'mi kasibehtaang di alla'na tau mai'di didiona Puang Yesus. ⁴⁴ Aha sangngaka-sangngaka di alla'-alla'na pemala la unsahka Puang Yesus, ampo' moi mesa tau dai aha mangnganti. ⁴⁵ Tahpana sumule yato to pandaka Dasang Ada'na Puang Alataala ang sika nasuo do unsahka Puang Yesus, ya' sika mekutanang yato kapala-kapala imang anna sangngaka-sangngaka to Farisi naoatee, "Akana daia' umbaha sule?"

⁴⁶ Mentimba'mi yato to pandaka naoatee, "Mane

diangki' unghingngi mesa tau mampakuhu noa yatoo!" ⁴⁷ Mekutana bung yato to Farisi naoatee, "Umbai nabulingngi tumokoa' dio pepakuhunna! ⁴⁸ La aharaka di alla'na to pambahanantaa' bahtu' kita' to Farisi ang mampetahpa' pano? ⁴⁹ Kusanga dai la aha! Ampo' inde pano ingkänna tau ang dai ungningsang Atohanna Musa lambi' mampetahpa' pano, ahana inang la tilaka nei'!" ⁵⁰ Di alla'na yato sangngaka-sangngaka to Farisi aha ang disanga Nikodemus. Inde Nikodemus dianto ang hali umpellambi'i Puang Yesus. Ma'karang pano di solana naoatee, ⁵¹ "Oa' solasohong, situhu' Atohanna Musa ang tainsangnga', dai mala ditahungkung mesa tau ke dake' dihingngi anna diinsang aka ang sala nababe." ⁵² Sika natimba'mi naoaintee, "To Galilea turakako dio? Pahehsa manahpao Suha' Masero, lambi' la ungningsang ungnogoatee daete' aha mesa nabi la sule di hao mai di Galilea!" ⁵³ Donetoo ingkänna tau sumule asammi pano di dasannaii.

8 ¹ Ampo' le'ba'ne' Puang Yesus bete' di Tanete Zaitun. ² Tahpana marondonna di buhka' baya tama bumi Puang Yesus di Dasang Ada'na Puang Alataala. Ya' suleng mai'di liu tau mallumba. Umpapiang ohko'na Puang Yesus anna napahandu'i mampakuhu. ³ Suleng sangngaka-sangngaka to pampakuhu ada' anna

to Farisi umposola mesa bahine ang sika nalambi' membabe tasampa' anna napake'de'i yaling di tängngä-tängngänaii, ⁴ mane sika ma'tula'i pano di Puang Yesus naoatee, "O Tuang, inde bahine aha tau mallambi' lella' sikamahoi tadia muanena. ⁵ Situhu' ang mepaturuing Nabi Musa, bahine ang noa indee pahallu disaleba'i batu lambi' mate. Dahi dinoa umba Dio noa situhu' pihki'mu, Tuang?" ⁶ (Nasuhung sika naoa aka' pemala sika umpeäng lalang anna malai unsahka Puang Yesus ke sala timba'i.) Ampo' dai aha ma'kara Puang Yesus, supung moluhku-luhku mangnguki' naung di tampo umpopeuki' hängkä'na. ⁷ Ampo' aka' tuhtuang sika napa'kutana-tanai, ya' umbua'mi bää'na anna ma'karai naoatee, "Mennakoa' ang unsanga kalaemu dai aha dosammu, ya' dionto ang handang dolu mala unsaleba' inde bahine." ⁸ Puhanna naoa yatoo, moluhku-luhku bung sumule anna mangnguki' boi naung di tampo. ⁹ Sika unghingnginna tula'na Puang Yesus, ya' laonang mono' simesa nakadoluangngi to baha'naii lambi' naderuarang supu Puang Yesus sibaha yato bahine ang menge moke'de'-ke'de' lolo di hao di ongeanna. ¹⁰ Ya' umbua' bung bää'na Puang Yesus anna ungkutanaii yato bahine naoaintee, "Umbae' sika naola yato tau mai'di? Dae' aha ang mantahungkunggo?"

¹¹ Mentimba'mi yato bahine naoatee, "Dae' aha, Tuang." Naoa buminte Puang Yesus, "Mapiantoo. Ponna noa, ya' daturä'to Kodi' la mantahungkungngo. Diare' laomo anna damong umbabe sala bou dosa." ¹² Ma'tula' bung Puang Yesus pano di tau mai'di naoatee, "Kodi'mito ballo yaling di lino. Menna ang mantindo'ä' dai la mellao yaling di kamalillingang ampo' la unngampui ballo ang la mamballoi pano di katuhuang." ¹³ Sika naoante yato to Farisi, "Dinoa unsa'bii tobouo Dio Kalaemu. Ne kasa'biammu dai tahpa'." ¹⁴ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Moinnakato unsa'bii tobouä' Kodi' Kalaeku, ampo' inde kasa'biangku tahpa', aka' kuinsang Kodi' umba ang kukasulei anna umba la kuola. Ampo' daia' dio unngingsang didiona yatoo. ¹⁵ Manghohto'koa' dio situhu' pihki' to lino, ampo' Koo Kodi', dä' Ko manghohto' noa yatoo pano di moi poro la mesamo tau. ¹⁶ Anna ponna ke manghohto'ä', ya' tahpa'ete' yato panghohto'ku, aka' dai kumesa, ampo' sibahaä' ang mansuoä' sule. ¹⁷ Yaling di Atohanna Musa aha tiuki' noa indee: Kasa'biang ang nasa'bii derua tau dianto ang diangka' tahpa'. ¹⁸ Dahi ponna noa yatoo, ya' tahpa'ete' disanga kasa'biang didiona Kalaeku, aka' deruang ang mansa'bii, dianto Kodi' Kalaeku anna Ambeku ang mansuoä' sule." ¹⁹ Sika mekutanang

naoatee, "Umbaraka Dio naonge ambemu?" Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Moi Kodi', londonang Ambeku daia' ungningsang. Aka' ke la ungningsangngä'a' nei', tantunte' anna ungningsang toukoa' nei' Ambeku." ²⁰ Inggäanna indee natula' Puang Yesus naonge mengei mampakuhu sidungku' pahti derema yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala. Ampo' dai aha moi poro la mesa tau ang mansahka aka' dake' lambi' tempona. ²¹ Nalombungngike' tula'na Puang Yesus pano diii naoatee, "La maoä' lambi' la unsipeäng-peängngiä', anna yato ongeang ang la kuongeti daia' dio mala ullumba. Ampo' lambi'koa' mate inang dai aha la diampungngi dosammu." ²² Sipa'kara-karang yato to pambahananna to Yahudi naoatee, "Umbai mopahtuyu la mentuyo lambi' naoatee yato ongeang ang la naongeti mao daia' kita' mala talumba." ²³ Ma'tula' bung Puang Yesus pano diii naoatee, "Dioa' dio sule yalingkoa' dio mai di lino, ampo' Kodi' tadiaä' Kodi' to lino. ²⁴ Dianto suhunna anna kuoainggkoa'tee, 'Lambi'koa' mate inang dai aha la diampungngi dosammu,' aka' daia' ungnngaku umpetahpa'ä' ungnngoatee Kodi'mito indee To Dilanti' la Mepasalama'." ²⁵ Sika mekutanang pano naoatee, "Mennarakako Dio setonganna?" Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Dang aha kunanna la kupa'tula'ikoa'!

²⁶ Setonganna mai'di si'da-si'da kaha-kaha didiomua' ang pemala kutula' anna kuhohoto'. Ampo' umpehingngiiä' supu kabohtuanna ang mansuoä' sule, aka' Dianto ang tahpa' anna mala dipetahpa', anna ingkäna ang kuhingngi yaho mai dianto ang kupalambi' tama di lino." ²⁷ Yato tau mai'di dai sika napähäng aka ang mengine natula' Puang Yesus, dianto didiona Puang Alataala Ambena. ²⁸ Dianto anna ma'tula'mi Puang Yesus pano diii naoatee, "Ponna puhamokoa' untoke' Änä' to Lino, dianto Kodi', dai' di kayu sitambeng, mane ungningsangngia' pole' Kodi'mitoo indee Ang Tontong Aha. Anna la ungningsang toia' umba noa dä' membabe situhu' pangngelo'ku ampo' mampakuhuä' situhu' aka ang puha napakuhuingkä' Ambeku. ²⁹ Dianto ang mansuoä' sule anna tontongngä' naposolai lolo. Dä' aha napamesa aka' membabe loloä' situhu' pangngelo'na." ³⁰ Puhanna natula' asang Puang Yesus ingkäna yato, ya' mai'ding tau mampetahpa' pano. ³¹ Ma'tula'mi Puang Yesus pano di to Yahudi ang mampetahpa'mi naoante, "Ponna ke umpentokei si'da-si'damokoa' pepakuhungku, ya' la kuangka' to pentindo'ku si'damokoa'too, ³² anna la ungningsangkoa' aka ang tahpa' didiona Puang Alataala lambi' la dipabeba'koa'." ³³ Sika mentimba'mi naoatee, "Kami' indee

peänä'annaang Abraham anna dai aha di
 alla'ki' moi poro mesa tau ang mendahi sabua'.
 Dahi, aka ne nalahe' tula'mu unngoate, 'La
 dipabeba'koa'?'³⁴ Naoa bunte Puang Yesus
 pano diii, "Kutula'ingkoa' setonganna tau
 ang umbabe dosa tontong naposabua' dosa.
³⁵ Mesa sabua' daete'ne' tihekeng lolo yaling
 di kasanghapuang, ampo' änä' nei' tihekeng
 lolone' yaling. ³⁶ Dahi noa tungnga' dio, ponna
 ke mampetahpa' si'da-si'dakoa' pano di Kodi'
 dianto Änä', ya' la kupabeba'koa', lambi'
 beba' si'da-si'dakoa'. ³⁷ Kuinsang kuoatee
 peänä'annakoa' Abraham, ampo' aka' daia'
 unngaku umpehingngii pepakuhungku, lambi'
 pemalakoa' umpateiä'. ³⁸ Samai ang kuita
 nababe Ambeku, dia tunto Kodi' ang kutula'.
 Noa tungnga' dio aka ang napakuhuingkoa'
 ambemu, dia tungnga' dio umbabe." ³⁹ Sika
 mentimba'mi naoatee, "Ambeki' dianto
 Abraham." Naoa sala buminte Puang Yesus,
 "Ponna inang änä'na si'dakoa' Abraham, ya'
 tantunte' anna la umpembabeingkoa' aka ang
 puha nababe Abraham. ⁴⁰ Ampo' akaa' dio
 umbabe? Pemalakoa' umpateiä', moinnakato
 anna kupalambi'ingkoa' aka ang tahpa' ang
 kuhingngi yaho mai di Puang Alataala Ambeku.
 Anna nea' pembabemu daete'ne' aha nababe
 Abraham. ⁴¹ Dahi umpembabe toboingkoa' dio

aka ang nababe ambemu toboua' dio." Sika mentimba'mi naoatee, "Tadiaang änä' bule.

Supung mesa Ambeki' dianto Puang Alataala."

⁴² Sika naoa bumintee Puang Yesus, "Ke la inang änä'na si'dakoa' Puang Alataala, ya' tantunte' anna umpakamayaä'. Aka' Kodi' sule yahoä' mai di Puang Alataala; dä' sule aka' pangngelo'ku tobou Kodi', ampo' nasuhung suleä' aka' nasuoä'.

⁴³ Akaboi anna daia' ungningsang yato ang kutula'? Aka' inang daia' mala ungningsang!

⁴⁴ Aka' änä'namokoa' ambemu Pongkahana setang! Dianto to papateang mengkalao dolu anna si unghahiri' katahpa'ang. Yaling di kalaena dai aha katahpa'ang. Si ma'loseng-loseng situhu' kau'na, aka' inang to pa'loseng-loseng anna ambena ingkäna to pa'loseng-loseng.

Anna didionaa' dio, si unghärä'i umbabe samai pembabe karakena. ⁴⁵ Dahi dinoa, aka' kutula'ingkoa' katahpa'ang, dianto anna daia' unghaku mampetahpa' pano di Kodi'.

⁴⁶ Kusanga daia' aha di alla'mu ang la mala mantanda'ä' umbabe dosa. Dahi akaboi anna daia' unghaku umpetahpa'ä' ke kutula'ingko yato aka ang tahpa'?

⁴⁷ Tau ang mendahi petauanna Puang Alataala umpehingngiietee' ingkäna tula'na Puang Alataala, ampo' dioa' daia' unghaku umpehingngii, aka' tadiakoa' petauanna." ⁴⁸ Mekutanang yato ingkäna to

Yahudi pano di Puang Yesus naoatee, "Salaraka ke kioaingkotee: Dionto ne mesa to Samaria ang napentamai setang?" ⁴⁹ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Dä' napentamai setang, supung umpa'käyyängngiä' Ambeku, ampo' daia' dio ungnngaku umpa'käyyängngiä'. ⁵⁰ Dä' umpeäng lalang anna malaä' dipa'käyyängngi, ampo' aha ang mampeängngingkä' anna Dianto ang la manghohto'. ⁵¹ Kutula'ingkoa' setonganna tau ang untuhu'i pepakuhungku inang daine' aha la ungnngolai kamateang." ⁵² Sika naoa buntée, "Dinoa kiinsang liung pole' kioatee napentamaio setang! Aka' ungnngoae Diotee, 'Tau ang untuhu'i pepakuhungku inang daine' aha la ungnngolai kamateang.' Ampo' akana matee' Abraham anna ingkäanna senabiang dolu? ⁵³ Dahi unsangarakako Kalaemu mayahoang puha andana Abraham anna senabiang ang puhang mate dolu? Bahtu' mennarakato la umpasinnoaing Kalaemu?" ⁵⁴ Mentimba' bung Puang Yesus naoatee, "Ke la hapangannai umpa'käyyängngi tobouä' Kodi' Kalaeku, ya' setonganna dai aha kunanna. Ampo' ang mampa'käyyängngiä' dianto Puang Alataala Ambeku, ang unsanga Ambemu toua' dio, ⁵⁵ moinnakato anna daia' dio ungnnginsang. Ampo' kuinsang Kodi'. Hapanganna ke kuoaitée, dai kuinsang menna Yatoo, ya' losendä'te' disanga, kupensinnoaikoä'. Dahi kuoate dinóa,

kuinsang si'da-si'da menna Yatoo anna kutuhu'i ingkäna tula'na. ⁵⁶ Kahsi liu ambemua' Abraham tahpana la unnggita allo kasuleangku, anna yatoo puhang naita lambi' kahsi liu nasa'ding." ⁵⁷ Sika mekutana bung yato to Yahudi naoatee, "Umbang Dio noa la hali sängkäo unnggita Abraham anna moi takanna'i limampulo pahiamammu?" ⁵⁸ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Kutula'ingkoa' setonganna dolunna dahi Abraham, inang ahamä' Kodi' Ang Tontong Aha." ⁵⁹ Ya' sika pantammi unnggala batu la nasisaleba'-leba'i, ampo' tahpa membuni Puang Yesus anna le'ba'i umpellei yato Dasang Ada'na Puang Alataala.

9 ¹ Menge mellao Puang Yesus, unnggitang mesa tau ang buta suka' dahinna.

² Mekutanang pahsikolana pano di Puang Yesus naoatee, "O Tuang, akana butae' indo tau suka' dahinna? Ahanaraka aka' kasalaanna toboe', bahtu' kasalaannaraka to baha'na anna noai?" ³ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Tadia aka' kasalaanna, tadia toi kasalaanna to baha'na; ampo' nasuhung butai anna malai tandaang kakuasaanna Puang Alataala yaling di kalaena. ⁴ Ingkäna pengkähänganna To mansuoä' pahallua' tapembabeing akinna mabayake'. Aka' mengeng la bengi anna dai tau mala mengkähäng. ⁵ Akinna dinnekä'

di lino Kodi'mito ang mendahi ballo ang la umballoi ingkäna to lino." ⁶ Puhai ma'tula' Puang Yesus, ya' mentingkurung naung di tampo, mane napasiuyä'i lambi' menghehsä' anna naalai napapano di matanna yato to buta ⁷ anna naoantee, "Laomo pendeä' pano di Limbeng Siloam." ('Siloam' bahtuanna: to disuo.) Ya' le'ba'mi inde to buta do mendeä'. Tahpana sumule, ya' paitang yato to buta, ampo' le'ba'mine' Puang Yesus. ⁸ Tahpana nasiita-itai sola bohtona anna tau senga' ang si mangngita dolu kapalau-lau, ya' situla'-tula'mi naoatee, "Diarakate' inde tau ang si biasa taitaa' mohko' kapalau-lau?" ⁹ Ahang piha tau ang mangngoatee, "Tungka diantoo." Ampo' aha toe' piha ang mangngoatee, "Tadiaete'. Ahanaete' sinnoa hupanna." Ya' ma'tula' tubunne' kalaena yato tau naoatee, "Kodi' si'dantoo." ¹⁰ Sika nakutanaing naoantee, "Umbae' noa anna pake malao paita?" ¹¹ Natimba'mi naoatee, "Tau ang disanga Yesus unngala sai'di' tampo anna napapenghehsä'i, mane napapanoingkä' di matanku. Mane nasuoä' mao mendeä' pano di Limbeng Siloam. Ya' do mendeä' si'damä'. Puhai yatoo, ya' malamä' paita." ¹² Sika nakutanai bumi naoatee, "Ya' umbang yato tau?" Natimba'mi naoatee, "Ya' dante' kuinsang." ¹³ Donetoo sipatu allo katothhoang

naongei Puang Yesus umpapenghehsä' tampo ang napake umpapennenne' yato to buta. Dianto anna dibahang yato to buta dolu ang mennenne'mi pano di olona to Farisi aka' sika pemala napahehsa. ¹⁴ (9:13) ¹⁵ Mekutanang yato to Farisi pano, didiona umba noa anna malai paita. Ya' mentimba'mi naoatee, "Yato tau umpapenghehsä' tampo mane napadehke'i pano di matangku. Puhai yato, maomä' kudeä'i, ya' malamä' mennenne'." ¹⁶ Ahang sangngaka-sangngaka di alla'na to Farisi ang mangngoatee, "Daete' sule yaho mai di Puang Alataala yato tau, aka' dai umpa'käyyängngi allo katohhoang." Ampo' aha toe' piha ang mangngoatee, "Ya' umbanne' noa mesa to madosa la mala umbabe tanda ang mepusa'-pusa' sinnoa ang nababe?" Donetoo kende'mi kasibehtaang di alla'naii. ¹⁷ Sika mekutana salang yato to Farisi pano naoaintee, "Dahi umba dio noa pihki'mu didiona yato tau?" Mentimba'mi naoatee, "Dianto mesa nabi." ¹⁸ Ampo' yato sangngaka-sangngaka to pambahananna to Yahudi dai napetahpa' ke inang buta si'dai yato tau mengkalao dolu, dinoarang mane mennenne'i. Dianto anna sika napapetambaing to baha'na yato tau, ¹⁹ anna mekutanai pano naoaintee, "Tahpa' si'daraka inde änä'mu inang buta mengkalao dahi? Dahi umba noa anna malai paita dinoa?"

²⁰ Mentimba'mi yato to baha'na naoatee, "Ahana inang änä'ki' indee anna inang buta mengkalao dahi. ²¹ Ampo' dai kiinsang umba noa anna malai paita dinao anna dato'i kiinsang menna ang mampapennenne'. Kutana'i toboia' dio, aka' käyyämmi nei' anna nainsang tubunne' aka ang la natula'." ²² Nasuhung ma'tula' noa yato to baha'na, aka' mahea' pano di to pambahananna to Yahudi, ang puhang sipahtuyu-tuyu la ullahang tau mentama di pa'sambayangang ang ungnakui Puang Yesus naoatee, "Dianto To Dilanti' la Mepasalama'." ²³ Dianto anna ma'tula'mi supu yato to baha'na naoatee, "Kutana'i toboia' dio pano, aka' käyyämmi nei' anna nainsang tubunne' aka ang la natula'." ²⁴ Ya' sika untambai salang yato tau ang buta dolu anna naoante'e, "Pa'tula'o dinao di olona Puang Alataala didiona aka ang setonganna. Kiinsang kioatee yato tau ang mampabono'o mesa to madosa." ²⁵ Mentimba'mi naoatee, "Ponna unngoaa'tee 'Madosa yato tau,' ya' danto ko kuinsang. Supung kuinsang kuoatee butaä' dolu ampo' paitamä' dinao." ²⁶ Sika mekutana bung naoatee, "Aka nababe pano di dio lambi' malao paita?" ²⁷ Mentimba'mi naoatee, "Puhamokoa' kutula'ing ampo' daia' ungnaku umpehingngii. Akana la pemala burakoa' ditula' salaing? Pemala turakakoa'

dio mendahi to pentindo'na?" ²⁸ Ya' sika nasitungo-tungoing anna naoaintee, "Dio tobou dio to pentindo'na. Kami' to pentindo'naang kami' Musa! ²⁹ Kiinsang umba noa Puang Alataala puha umpa'karai Musa, ampo' didiona yato tau, daine' kiinsang hambu apinna." ³⁰ Mentimba'mi naoatee, "Kukapusa'ikoa' la dai ungningsang hambu apinna anna ungnitangnga' aka ang nababe pano di kalaeku. ³¹ Tainsangnga' umba noa Puang Alataala dai umpehingngii to madosa, ampo' pano di tau ang mampa'käyyängngi anna ang mampembabeing ingkäna pangngelo'na napehingngii nei'. ³² Mengkalao dolu dake' aha tahingngia' mesa tau la mala umpabono' to buta ang buta mengkalao dahi. ³³ Ponna dai sule yaho mai di Puang Alataala yato tau, ya' daete' mala la umbabe aka-aka siamo." ³⁴ Sika naoamintee, "Aka? Dio inde mesao to madosa si'da-si'da mengkalao dahi. Lungkang la umpaturuang?" Donetoo sika nahambai siang yaling mai di pa'sambayangang. ³⁵ Napekahebang Puang Yesus yatoo. Pihsananna maong do napeäng anna nakutanaii naoaintee, "Umpetahpa'arako Änä' to Lino?" ³⁶ Mentimba'mi naoatee, "Mennakae' ne ang dioaing, Tuang? Painsangngiä' anna malai kupetahpa'." ³⁷ Ma'tula'mi Puang Yesus pano naoatee, "Dai ungnigita kale yato ang unngoaing, ampo' mengemo sipa'kara dinoa,

aka' Kodi'mite' indee." ³⁸ Mentimba'mi yato tau naoatee, "Kupetahpa', Puang." Puhai naoa, ya' malimuntu'mi di tingngayona menomba. ³⁹ Naoa buminte Puang Yesus, "Inde kasuleangku tama di lino dianto anna malaä' manghohto'. Suleä' umpapennenne' tau ang ungningsang kalaena buta, sibaha umpakalesoing tau ang unsanga kalaena paita anna malai nainsang naoate buta di mendehatanna." ⁴⁰ Yato tula'na Puang Yesus nahingngi sangngaka-sangngaka to Farisi ang di hao donetoo, lambi' sika mekutana pano di Puang Yesus naoatee, "Ponna noa nee, ya' unsanga touang kami' to buta?" ⁴¹ Sika natimba'mi Puang Yesus naoaintee, "Ke la dakoa'ne' inang unsanga kalaemu paita di mendehatanna, ya' mala dioatee dakoa' kekasalaang. Ampo' aka' unsangakoa' kalaemu paita, lambi' tontongkoa' kekasalaang."

10 ¹ Nalombungngike' tula'na Puang Yesus naoatee, "Kutula'ingkoa' setonganna ponna ke ahai tau ang mentama di hala domba, anna dai mangngola baba ang si biasa diola tama, ampo' lumelene' dai' di hala, ya' tau yatoo setonganna to pabokoetee' bahtu' tau karake. ² Ampo' panone' di tau ang mentama mangngola baba, dianto yatoo to pangkambi'. ³ Pano di tau ang noa indee, la nabuhkeiinne' baba yato to pandaka anna malai naola tama.

Inde tau la untambai simesa-mesa ingkäna dombana situhu' sanganna anna napasohongngi. Noa tunne' yato dombana la umpehingngii kamahanna yato to pangkambi'. ⁴ Ponna ke napasohong asammi yato ingkäna dombana, ya' mellaong yato to pangkambi' nakadoluangngi, anna yato dombana la mentindo' aka' nainsang napekamaha. ⁵ Ampo' pano di tau senga', daine' la napentindo'i yato domba, supung la sisähä'-sähä' napellei, aka' dai biasa nahingngi kamahanna." ⁶ Ingkäna indee natula' Puang Yesus pano diii yaling di pohapangang, ampo' dasiang sika napebahtuang aka yato ang natula'. ⁷ Nalombungngike' tula'na Puang Yesus umpakaleso yato pohapanganna naoatee, "Kutula'ingkoa' setonganna Kodi'mito indee sihapang babana yato hala domba. ⁸ Ingkäna to pampakuhu senga' ang mampendoluiä' sule diangka'ne' to paboko anna tau karake. Anna yato ingkäna domba dai napehingngii. ⁹ Kusulei salake' kuoatee: Kodi'mito indee baba. Menna ang mentama naolaä' dianto ang la salama' sihapang domba ang beba' lutama luyaling mai anna la ullambi' andeang. ¹⁰ Kasuleanna to paboko dianto anna malai maboko, papateang anna pakarakeang. Ampo' kasuleangku Kodi', dianto anna malai ingkäna tau ullambi' katuhuang anna yato katuhuang dai aha

nakalala'i. ¹¹ Kodi'mito indee to pangkambi' ang handang mapia. Ang dioainte to pangkambi' ang handang mapia dianto ang umbeho sungnga'na anna malai salama' yato ingkäna dombana. ¹² Tau ang disahoi mangkambi', ang tadia puänna yato domba, la le'ba'ete'ne' lumumpa' umpellei yato domba ke ahai sule olo'-olo' peande. Lambi' yato domba la naande anna napolisähä'-sähä' yato olo'-olo' peande. ¹³ Nasuhung napanoa yato aka' supung nainsang untahimbo sahona. Dianto anna dang undakai manahpa yato pangkambi'na. ¹⁴ Kusulei salake' kuoatee: Kodi'mito indee to pangkambi' ang handang mapia. Umbehoä' sungnga'ku anna malai salama' yato pangkambi'ku. Aka' sika kuinsang yato ingkäna dombaku anna nainsang touä' nei', sinnoa nainsangngä' Ambeku anna kuinsang tou nei'. ¹⁵ (10:14) ¹⁶ Ahake' dombaku ang senga' ang dake' mentama di pa'mesaanna inde dombaku ang aha dinoa. Dia tuntone' yato pahallu kutehte anna sika la umpehingngii kamahangku, lambi' la sika ma'mesa toe' anna mempakoi tama inde di dombaku ang ahang dinoa untuhu'i mesa to pangkambi'. ¹⁷ Nakalemuiä' Ambeku aka' sadiaä' la umbeho sungnga'ku, mane kualai sumule. ¹⁸ Dai aha mesa tau la manghampa'ia'. Yato kubeho aka' pampemalangku tobou Kodi'. Ma'kuasaä' kubeho anna ma'kuasa touä' kual

sumule. Dianto indee durungang ang kutahimbo yaho mai di Ambeku." ¹⁹ Donetoo kende'mi kasibehtaang di alla'na to Yahudi aka' unghingngi tula'na Puang Yesus. ²⁰ Lambi' ahang piha ang mangngoatee, "Daumpehingngiia' indo tau, aka' umbai napentamaiete' setang, ke dai tahta'!" ²¹ Ampo' aha toe' ang mangngoatee, "Daete' mala ma'kara noa indo tau ke napentamaii setang! La miorakae' setang umpapennenne' to buta?" ²² Yaho di Yerusalem ingkäna tau lella' umpakahoa' pa'rame-rameang Pengkakalehaang Pantabisang Dasang Ada'. Donetoo sipatu tempo kamadingingang. ²³ Lella'ne' Puang Yesus ma'saleo-leo di hao di Serambi Salomo yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala, ²⁴ ya' suleng sangngaka-sangngaka to Yahudi unukulimboi Puang Yesus anna sika mekutanai naoatee, "O Tuang, sangngakake' masaena la umpabata-bata loloang? Dinoa tula'inggang setonganna ke inang Dio si'dang inde To Dilanti' la Mepasalama'." ²⁵ Sika natimba'mi Puang Yesus naoantee, "Puha siamokoa' kutula'ing, ampo' daia' unngaku umpetahpa'. Ingkäna pengkähängang ang yaling di sanganna Ambeku, dianto ang mendahi buhti pano di Kalaeku. ²⁶ Ampo' daia' unngaku umpetahpa' aka' dako' mentama di kamesaanna ingkäna ang kupasihapang dombaku. ²⁷ Yato dombaku umpehingngii kamahangku anna sika

napentindo'ia'. Anna sika kuinsang si'da-si'da.

²⁸ La sika kubea katuhuang lambi' sapano-panona anna dai la sika tallang. Dai aha moi poro la mesa tau ang la manghampa'ia'. ²⁹ Yato ingkäna dombaku dianto Kalaena Ambeku mambeaä' ang dai aha mantondong kakuasaanna.

Dahi inang daete' aha ang la mangngala di hao mai di teyyena Ambeku. ³⁰ Kodi' anna Ambeku mesaang." ³¹ Ya' pantang bung yato to Yahudi undohe' batu la unsaleba'i Puang Yesus. ³² Ampo' tahpa sika naoaintee Puang Yesus, "Ungngitangnga' mai'di liu kahängäng mapia ang kubabe ang napadurungngiingkä' Ambeku. Dahi, kähängäng aka ang kubabe ang umpesalaingnga' lambi' la unsaleba'ia'?" ³³ Sika mentimba'mi yato to Yahudi naoatee, "Tadia aka' ne pengkähängäng mapia ang umbabe lambi' la kisaleba'io, ampo' aka' untula' tahuhuo sanganna Puang Alataala. Londonang aka' kiinsang mesa touo Dio tau biasa, ampo' akana la umpasinnoao Kalaemu Puang Alataala?"

³⁴ Sika natimba' bung Puang Yesus naoaintee, "Darakate' aha tiuki' tula'na Puang Alataala yaling di Suha' Maseromua' naoatee, 'Diongnga'to indee dehata'?' ³⁵ Tainsangnga' para-para taoatee, aka ang tiuki' yaling di Suha' Masero la tontong lolo tahpa' lambi' sapano-panona. Dahi ponna Kalaena Puang Alataala unsangai

'dehata' pano di tau ang mampehingngii tula'na, ³⁶ ya' akana untanda'ä'a' untula' tahuu Puang Alataala aka' kuoatee, 'Änä'naä'"? Anna inang napataniä' Ambeku anna nasuoä' tama inde di lino. ³⁷ Ponna ke dä' umpembabeing kähängang ang napadurungngiingkä' Ambeku, ya' malato dä'a' umpetahpa'. ³⁸ Ampo' aka' kupembabeing ingkäna yatoo, dahi petahpa'ia' yato aka ang kubabe, moinnakatoo anna daia' ungnaku mampetahpa' pano di Kodi'. Aka' yalinna yatoo la malaa' umpähäng umba noa naposolai loloä' Ambeku anna tohho yaling di Kalaeku; noa tumä' Kodi' tohhoä' yaling di Ambeku." ³⁹ Donetoo yato to Yahudi pemalang sika unsahka Puang Yesus, ampo' le'ba' ungnalai Kalaena. ⁴⁰ Mane le'ba'i lubete' di tando bete'na Salu Uhai Yordan, yato ang naongei dolu mantero' Yohanes to Pantero', anna tohhoi di hipe. ⁴¹ Suleing mai'di tau mallumba anna situla'-tula'i naoatee, "Daine' aha umbabe tanda ang mepusa'-pusa' Yohanes, ampo' ingkäna ang natula' didiona inde tau tahpa' asang." ⁴² Donetoo mai'di liu tau di hipe ang mampetahpa' pano.

11 ¹ Aha mesa tau ang disanga Lazarus, tohho yaho di Bohto Betania sibaha derua ullu'na, dianto ta Maria anna ta Marta. ² (Inde Maria dianto mesa bahine ang hali umminnä'i bihti'na Puang Yesus umpake minnä'-minnä')

bomammi' anna napahsii beluhä'na.) Pihsang tempo yato ta Lazarus, makorong maho. ³ Inde derua ullu'na umpasang Puang Yesus naoatee, "O Puang, inde ullu'ki' ang umpakamaya, makorong maho dinne." ⁴ Tahpana nahingngi Puang Yesus yato kaheba, ma'tula'mi naoatee, "Inde korong, katämpä'anna daete' la umbaha kamateang pano di Lazarus, ampo' la umpatandaang kamatandeanna Puang Alataala. Noa tunne' anna malai dipamatande Änä'na." ⁵ Puang Yesus inang umpakamaya inde tallu to siullu'. ⁶ Ampo' naonge napekahebai didiona kamakoronganna Lazarus, naangka'ike' Puang Yesus tohho di hoi' di ongeang ang naongi dongngallo masaena. ⁷ Puhai yato ma'tula'mi Puang Yesus pano di pahsikolana naoatee, "Maikoa' talao bou sumule dai' di Yudea." ⁸ Sika naoante yato pahsikolana, "O Tuang, mane di pihhang tiing anna sika pemalai tau yaho la nasaleba'io batu. Akana la mao burako dai' dinoa?" ⁹ Naoatee Puang Yesus, "Yaling di sangngallo aha sampulo derua tehte', dahi tau ang mellao di allo, daete'ne' la titero aka' naballoi nei' pesilona mata allo. ¹⁰ Ampo' tau ang mellao di bengi di tempo kamalillingang la titeroete'ne' pano di batu aka' dai aha maballoi. Dahi daummahea'a', aka' sibahakingkea'." ¹¹ Noanto inde tula'na Puang Yesus. Mane nalambungngi salake'

tula'na naoatee, "Solasohonta Lazarus haheng. Ampo' la maoä' do kuheke." ¹² Sika naoante pahsikolana, "O Puang, ponna ke malae' hahe, ya' bahtuanna la bono'etee'." ¹³ Ang napihki' Puang Yesus nasuhung naoate 'hahe,' dianto bahtuanna: mateetee', ampo' nasangane' pahsikolana hahe sinnoa biasa. ¹⁴ Dianto anna nasindohoing Puang Yesus naoatee, "Lazarus mateng. ¹⁵ Ampo' malanto dä' yaho anna malai unngolai kaha-kaha indee la tuhtuang matamaa' kapampetahpa'ammu. Dahi dinoa talaomokoa' dai'." ¹⁶ Ma'tula'mi ta Tomas, ang si disangai toe' 'To Hamburg,' pano di sola pahsikolana naoatee, "Maikoa' talao mempola di tuangkuhunta anna mateingkea' sibaha." ¹⁷ Lambi'na Puang Yesus dai' di Betania, ya' inang uhpami benginna Lazarus puhanna diku'bu'. ¹⁸ Inde Bohto Betania sidungku' Yerusalem, umbai tallu supu kilo makahaona. ¹⁹ Mai'di to Yahudi ang sule yaho ullumba Marta anna Maria anna malai napakahanga unngoloi kamateanna ullu'na. ²⁰ Tahpana nahingngi ta Marta didiona kasuleanna Puang Yesus, ya' tahpa le'ba'mi do natammui, ampo' tohhone' ta Maria di hao di dasanna. ²¹ Ma'karang Marta pano di Puang Yesus naoatee, "O Puang, ke la dinneone' donetoo, ya' tantu anna daete' la mate inde ullu'ku. ²² Ampo' moinnakato noa,

kuinsang si'da-si'da dinoa kuoatee aka ang la umpalau dai' di Puang Alataala tantu anna nabeao." ²³ Ma'tula'mi Puang Yesus pano di ta Marta naoatee, "La tuhoete' sumule ullu'mu." ²⁴ Mentimba'mi naoatee, "Kuinsang kuoatee inang la tuho sumule Lazarus ke dipatuho asammi to mate di allo katämpä'anna lino." ²⁵ Ma'tula' sala bung Puang Yesus naoatee, "Kodi'mito indee ang mala umbea katuhoang pano di tau anna mala umpatuho sumule to mate. Tau ang mampetahpa' pano di Kodi' la tuho moinnakato mateng. ²⁶ Anna tau ang tuhoke' ke mampetahpa'i pano di Kodi', inang dai aha la unngolai kamateang di mendehatanna lambi' sapano-panona. Umpetahpa'raka indee?" ²⁷ Mentimba'mi naoatee, "Io, Puang, kupetahpa' Dionto Änä'na Puang Alataala, To Dilanti' la Mepasalama' ang la tama inde di lino." ²⁸ Puhanna ma'kara ta Marta, ya' le'ba' siang do untambai ta Maria nakuti' naoaintee, "Di hao dono indoo Tuangkuhunata, natambaio." ²⁹ Nahingnginna yato Maria, napenandai siang ke'de' anna le'ba'i do untammui Puang Yesus. ³⁰ Donetoo dake' lambi' tama di alla' bohto Puang Yesus. Di haoke' yato di aneanna bohto ang naongei sitammu ta Maria. ³¹ Yato tau mai'di ang sulei di hao di dasanna mampakahanga unngita Maria tahpa napenanda-nandai le'ba'. Ya' sika

melola tung nei' aka' nasanga la mao pano di ku'bu' do undusengngi ullu'na. ³² Ullambi'na Puang Yesus, ya' tahpa malimuntu'mi di olona menomba anna ma'karai naoatee, "O Puang, ke la dinneone' donetoo, ya' tantu anna daete' la mate inde ullu'ku." ³³ Tahpana Puang Yesus ungnngita Maria museng, sibaha yato tau mai'di ang nasibahaing dumuseng toe', ya' manahong inahanna naita anna masuhsa liu nasa'ding. ³⁴ Mekutanang pano diii naoatee, "Umba umpangu'bu'ia'?" Sika mentimba'mi naoatee, "Maio, Puang, anna la ungnngitai." ³⁵ Ya' musemmi Puang Yesus. ³⁶ Ma'tula'mi yato tau mai'di naoatee, "Itarea' tandana umpakamaya liu Lazarus!" ³⁷ Ampo' aha sangngaka-sangngaka di alla'na yato tau mai'di mangngoatee, "Akae' anna mioe'ne' umpapennenne' to buta anna la dae' mala umpabono' Lazarus anna dai mate?" ³⁸ Donetoo manaho bung inahanna Puang Yesus, mane maoi pano di ku'bu'na Lazarus. Yato ku'bu' dianto mesa leäng ang dilapa' batu käyyäng. ³⁹ Ma'tula'mi Puang Yesus naoatee, "Kisu'ia' ne batu pelapa'na." Ampo' mentimba' ta Marta naoatee, "O Puang, bouri'mi aka' uha'mi allona puhanna diku'bu'!" ⁴⁰ Naoante Puang Yesus pano di Marta, "Daraka'e' halimo kuoaintee: Ponna mampetahpa'o mai di Kodi', ya' la ungnngitarakotee' kakuasaanna

Puang Alataala." ⁴¹ Ya' sika nakisu'mi yato batu pelapa'na ku'bu'. Puhai yatoo mentongang Puang Yesus dai' di langi' anna ma'sambayangngi naoatee, "Kuhhu'sumanga' kuängkä' mating di Dio, Ambe', aka' umpehingngiimo palaungku. ⁴² Kuinsang kuoatee si umpehingngii lolo ingkäna palaungku, ampo' nasuhung kutula' noa indee anna malai inde mai tau ang aha dinne dinoa napetahpa' naoatee Dionto ang mansuoä' sule." ⁴³ Puhanna ma'sambayang dai' di Ambena, ya' mekohang napekäyyängngi naoatee, "O Lazarus, sohongngo!" ⁴⁴ Yato to mate sohong si'da yaling mai, tontongke' tibalung teyyena anna bihti'na anna noa toi lindona napoto' tuke'ne' pebalung. Ma'tula'mi Puang Yesus naoatee, "Alaiia' indo pebalunna anna malai beba' mellao." ⁴⁵ Donetoo mai'di to Yahudi ang sule ma'tomate di hao di dasanna ta Maria ungnigita yato kadahiang ang nababe Puang Yesus lambi' sika mampetahpa' pano. ⁴⁶ Ampo' aha sangngaka-sangngaka tau di alla'na ang le'ba' pano di to Farisi unghahpo' yato aka ang mane puha nababe Puang Yesus. ⁴⁷ Dianto to Farisi anna kapala-kapala imang anna umpaahai pa'limboang sibaha To Mahkeada' untula' didiona Puang Yesus. Sika naoatee, "Akangnga' inde la tababe? Aka' yato tau umbabee' mai'di kaha-kaha ang mepusa'-pusa'. ⁴⁸ Ponna la

tapabei loloa' napanoa, ya' la mampetahpa' asang ingkäna tau anna tuhtuang mai'dii to pentindo'na. Ponna noa yatoo, ya' la mahea' to pa'pahentana to Roma lambi' la umpahenta tantarana ungarakei inde Dasang Ada'na Puang Alataala anna kita' toua' to Yahudi la nakarakei." ⁴⁹ Ampo' aha mesa tau di alla'naii ang disanga Kayafas, ang setonganna handang pongkahana imang donetoo, ma'kara naoatee, "Dioa' dai aha aka-aka ungningsang. ⁵⁰ Darakaa' dio umpihki' tama di inahammu unngoatee ahante' mesa tau dipatei andana la mate asangngingkea' ingkäna to Yahudi?" ⁵¹ (Inde ang natula' Kayafas setonganna dai sohong yaling mai di pihki' kalaena, ampo' donetoo mendahi handang pongkahana imang ang untula' lohpo' didiona kamateanna Puang Yesus ang la umpasalama' to Yahudi. ⁵² Anna tadia to Yahudi supu, ampo' yaling inde di kamateanna Puang Yesus lambi' dipopa'mesa ingkäna tau ang tiseмбу' yaling di lino ang la mendahi petauanna Puang Alataala.) ⁵³ Mengkalao donetoo, mopahtuyung ingkäna to pambahananna to Yahudi la umpatei Puang Yesus. ⁵⁴ Dianto inde Puang Yesus anna dang umpalanda' Kalaena di olona to pambahananna to Yahudi, lambi' le'ba' umpellei Yerusalem lunaung di Bohto Efraim ang sidungku' ongeang makä'däng anna tohhoi di hoi' sibaha ingkäna

pahsikolana. ⁵⁵ Donetoo marungku'mi allo pa'rame-rameang Paskana to Yahudi. Mai'di tau sulei di hoi' mai di bohto senga' ludai' di Yerusalem aka' pahallu umpamasero dolu kalaena mane malai umpakahoa' yato pa'rame-rameang. ⁵⁶ Lella'mi sika umpeäng Puang Yesus. Tahpana sika ma'mesa-mesang yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala, ya' sikutana-tanaing naoatee, "Umba dio noa pihki'mu, la sulerakae' inde Puang Yesus di pa'rame-rameang, daraka?" ⁵⁷ Donetoo kapala-kapala imang sibaha to Farisi inang puhang umpasohong pahenta pano di hupatau naoatee, "Menna ang ungnigita inde Yesus pahallu napenandai nahahpo' umba naongei anna malai disahka."

12 ¹ Tahpana la unnundang allona anna la dipahandu'mi pa'rame-rameang Paskana to Yahudi, le'ba'mi Puang Yesus dai' di Betania, bohtona ta Lazarus ang puha napatuho di hoi' mai di kamateang. ² Lambi'i dai', sika natammuing anna natosule käyyängngi, natahiai ta Marta. Di alla'na ang mohko' mande donetoo dianto ta Lazarus sibaha-baha Puang Yesus anna to sule senga'. ³ Pihsananna suleng ta Maria ullumba Puang Yesus umbaha umbai setangnga lite' minnä-minnä' ang bomammi' si'da-si'da, disanga 'narwastu.' Inde minnä-minnä' dai aha bängki'na anna masu'li' allinna. Natolloiming

bihti'na Puang Yesus, mane napahsii beluhä'na. Lambi' inde huäng dasang bomammi' si'da-si'da napobua' yato minnä'-minnä'. ⁴ Ampo' mesa di alla'na pahsikolana Puang Yesus ang disanga Yudas Iskariot, dianto ang la umbalu' Puang Yesus ke dako'mi, ma'kara naoatee, ⁵ "Akana dae' ne dibalu' minnä'-minnä' anna malai allinna disusa pano di to pemase-mase, aka' ke dibalu'i umbai pa'sahtaungang nasaho mesa tau allinna." ⁶ (Ma'tula' noa inde ta Yudas dai aka' uningkalemui si'da to pemase-mase, ampo' aka' si umbokoi doi' ang nabe'bei, aka' inde Yudas dianto to pambe'bei doi'na ingkäna sola pahsikolana.) ⁷ Naoaminte Puang Yesus, "Akana la unsängkäirako dio inde bahine ke napanoai? Aka' inde ang nababe sihapangnete' umminnä'i lohpo' bahkeku dolungku la mate. ⁸ To pemase-mase nei' dako'a' lengka' la sibaha lolo, ampo' Kodi' daingkea' la sibaha lolo." ⁹ Donetoo mai'di to Yahudi mangnginsang naoatee di hao di Betania Puang Yesus. Dahi sika le'ba'ing pano, ampo' tadia Puang Yesus supu la sika nalumba, ampo' pemala toe' sika unngita Lazarus ang puha napatuho sumule Puang Yesus di hoi' mai di kamateang. ¹⁰ Dianto anna mopahtuyung kapala-kapala imang la umpatei toe' Lazarus, ¹¹ aka' diaete' lambi' mai'ding to Yahudi umpellei pepakuhunnaii anna umpetahpa'i Puang Yesus.

¹² Marondonnai yato tau mai'di ang sulei umpakahoa' pa'rame-rameang Paskana to Yahudi yaho di Yerusalem sika napekaheba naoatee yalimmi di pellaoang Puang Yesus ludai' di Yerusalem. ¹³ Ya' para-parang sika ungnjala palapa mahäti', ang la naampa' naung di lalang tandana napakeangka', anna do natammuii sibaha kakahsiang, lella' siang sika koha naoatee, "Pudii sanganna Puang Alataala! La dibehe Inde ang nasuo sule, dianto Tomarayanna to Israel!" ¹⁴ Ullambi'mi mesa änä' keledai Puang Yesus, ya' napensakeing lambi' sundung pole' ang aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, ¹⁵ "Daummahea' ingkämua' to Yerusalem. Itaia' suleng Tomarayammu umpensakei mesa keledai ang mahäti'ke'." ¹⁶ Donetoo dake' nainsang napebahtuang ingkäna pahsikolana yato aka ang dahi. Ampo' tahpana tuho sumule Puang Yesus di hoi' mai di kamateanna anna dai'i di suruka, mane sika napebahtuangngi pole' aka kalemba'anna yato ang tiuki' yaling di Suha' Masero didiona Puang Yesus. ¹⁷ Di alla'-alla'na yato tau mai'di aha piha ang puha ungnghita Puang Yesus naonge umpatuhoi sumule ta Lazarus di hoi' mai di kamateang. Ya' sika untula'mi kasa'bianna didiona yato. ¹⁸ Dianto anna saundu' mai'ding tau pemala do unnenne'i Puang Yesus aka' unghingngi

kaheba ang mepusa'-pusa' didiona yato ang puha nababe. ¹⁹ Ya' sioa-oaminte yato to Farisi, "Dang aha malaa' tababe. Ita siarea' dio, napentindo'i asammine' ingkäna to lino." ²⁰ Yato ingkäna tau ang mao dai' di Yerusalem la menomba di tempo pa'rame-rameang, aha sangngaka-sangngaka di alla'na to Yunani. ²¹ Inde mai to Yunani le'ba' do umpellambi'i ta Filipus, to sule di hao mai di Betsaida di Galilea, anna sika naoaintee, "O Tuang, pemalaang sitammu Puang Yesus." ²² Inde ta Filipus le'ba' sala do umpainsangngi ta Andreas, mane sibahai mao do umpellambi'i Puang Yesus anna napainsangngi toi nei'. ²³ Mentimba'mi Puang Yesus pano diii naoaintee, "Lambi'mi tempona dipalanda' kamatandeanna Änä' to Lino. ²⁴ Kutula'ingkoa' setonganna ponna ke dai dilämmä' naung di tampo sallisa' batu pinamula sihapang unngolai kamateang, ya' la tontong loloetee' sallisa'. Ampo' ponna ke puhang unngolai kamateang, ya' la tuhtuang membea'etee'. ²⁵ Menna ang unghahamanangngi katuhuanna lambi' unghahaoi kamadahhaang la bilang nakapa'daiete' yato katuhuanna; ampo' menna ang dai unghahamanangngi katuhuanna yaling inde di lino, ya' la ullambi'ete' nei' katuhuang ang lambi' sapano-panona. ²⁶ Tau ang pemala mendahi suoangku pahallu natindo' si'da-si'daä' anna malai sibaha loloang

di umba-umba kuonge. Tau ang noa yatoo la napa'käyyängngi Ambeku. ²⁷ Dinoa manaho si'da-si'da inahangku, dahi dai kuinsang aka ang la kutula'. Ampo' dä' mala malau dai' di Ambeku kuoate, 'Pakahaoingkä' inde kaha-kaha kamadahhaang ang la kuolai,' aka' nasuhung mentamaä' inde di lino anna malai kuolai inde kaha-kaha." ²⁸ Nalombungngike' tula'na ma'tula' dai' di Puang Alataala naoatee, "O Ambe', pamatandei sangammu!" Puhanna yatoo, tahapahingngiammi kamaha yaho mai di langi' naoatee, "Puhang kupamatande sangangku anna inang la kupamatande lolo." ²⁹ Yato tau mai'di ang aha di hao donetoo unghingngi yato kamaha anna sika ma'karai naoatee, "Ui kundängnga'!" Ampo' aha sia tunne' piha ang mangngoatee, "Tadia, umbai malaeka'naete' Puang Alataala mampa'karai!" ³⁰ Ma'tula'mi Puang Yesus pano diiii naoatee, "Indo kamaha kahingngiang tadia aka' kapahalluang Kalaeku, ampo' kapahalluammua'. ³¹ Dinoa lambi'mi tempona lino la dihohto', anna yato to pa'kuasa yaling di lino, bahtu' Pongkahana setang, la talong. ³² Anna Kodi', ponna ke dipadai'mä' di ongeang ang malängkä', ya' la kutambai asammi ingkäna tau nalumbaä'. ³³ (Natula' noa indee naola umpakaleso umba la noa kamateanna.) ³⁴ Sika ma'tula'mi yato tau mai'di pano di

Puang Yesus naoatee, "Situhu' ang kiinsang yaling mai di Suha' Masero, ang dioainte To Dilanti' la Mepasalama' daete' aha la ungnolai kamateang lambi' sapano-panona. Dahi akana unngoaiter pahallu dipadai' Änä to Lino di ongeang ang malängkä'? Menna ne ang unngoainte Änä' to Lino?" ³⁵ Sika natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Sämpäi'dang supu la tohho kamabayaang yaling di alla'-alla'mua'. Dahi pellaokoa' akinna mabayake' anna dakoa' nakuasai kamalilingang, aka' menna ang mellao yaling di kamalilingang dai la nainsang umba la naola. ³⁶ Pampetahpa'koa' pano yato di kamabayaang akinna ahake' yaling di alla'-alla'mua' anna malakoa' mendahi tau ang tuho yaling di kamabayaang." Puhanna ma'tula' noa yato Puang Yesus, ya' le'ba'mi membuni umpellei yato tau mai'di. ³⁷ Moinnakato ma'kahupa-hupang tanda ang mepusa'-pusa' nababe Puang Yesus di olonaii, ampo' tontongke' dai sika naaku mampetahpa' pano. ³⁸ Lambi' sundung pole' tula'na Nabi Yesaya ang naoatee, "O Puang, dai kanna' tau ang umpetahpa' kaheba ang kipepainsangnging. Anna pano di menna la umpatandaang inde kakuasaammu?" ³⁹ Nasuhung tuhtuang dai sika mampetahpa' aka' inang hali toe' ma'tula' Puang Alataala ungnolai Nabi Yesaya naoatee, ⁴⁰ "Puhang

kupabuta matannaii, anna kupakala'bang inahannaii. Kupanoa indee andana paitai sibaha matanna, anna andana napähäng pihki'na. Aka' andana sumulei pano di Kodi' lambi' kupabono'." ⁴¹ Ma'tula' noa indee Nabi Yesaya aka' puhang ungnigita kakuasaanna Puang Yesus anna inang si natula' lolo. ⁴² Moinnakato noa yatoo, mai'di to Yahudi ang mampetahpa' pano, moi di alla'na to pambahanannaii. Ampo' dai sika bahani naakui di olona tau mai'di, aka' mahea' pano di to Farisi la daine' sika napabei mentama di pa'sambayanganna. ⁴³ Aka' sika nakärä'i puha nei' napa'käyyängngi hupatau andana la napa'käyyängngi Puang Alataala. ⁴⁴ Ma'karang Puang Yesus napekäyyängngi naoatee, "Tau ang mampetahpa'ä' setonganna tadiaete' Kodi' supu ang napetahpa', ampo' Yato toete' ang mansuoä' sule. ⁴⁵ Anna menna ang mangngitaä' ungnigita toe' ang mansuoä' sule. ⁴⁶ Tamamä' inde di lino sihapang kamabayaang anna malai tau ang mampetahpa'ä' dai la tuho yaling di kamalillingang. ⁴⁷ Pano di tau ang ungnghingngi pepaturungku ampo' dai naaku napembabeing, tau yatoo la ditahungkung, ampo' tadia Kodi' ang la mantahungkung. Aka' kasuleangku tama di lino, dä' la untahungkung to lino, ampo' sika la kupasalama'. ⁴⁸ Pano di tau ang dä' mampetahpa' anna dai naaku untahimbo tula'ku, tau yatoo la

ditahungkung ke lambi'mi allo katämpä'anna lino, situhu' tula' ang haling kupepainsangnging. ⁴⁹ Aka' inde ang kutula', tadiaeto Ko tula' Kalaeku, ampo' tula'naete' Ambeku ang mansuoä' sule. Anna Dianto ang mampahe'ä' umpalambi' tula' ang pahallu tama inde di lino. ⁵⁰ Anna kuinsang kuoatee yato pepahe'na la mebea katuhuang sapano-panona. Dianto anna kupalambi'mi situhu' aka ang puha napaturuingkä' Ambeku."

13 ¹ Donetoo di tempona la sangngaloke' anna lambi'mi allo pa'rame-rameang Paskana to Yahudi, inang nainsammi Puang Yesus naoatee dang masae anna lambi'mi tempona umpellei inde lino anna sumulei dai' di Ambena. Umpakamaya liu ingkäna tau ang mendahing petauanna anna inang la napakamaya lolo lambi' kapuhaanna lino. ² Lella' Puang Yesus anna pahsikolana sika mande sibaha-baha, ya' inang napatamaminne' pihki' tahuhu Pongkahana setang di inahanna ta Yudas, änä'na Simon Iskariot, la umbeho Puang Yesus pano di tau ang la mampatei. ³ Nainsang Puang Yesus naoatee pano di Kalaena puhang nabeho asangnging ingkäna kakuasaang Ambena. Nainsang toi naoatee sule yaho mai di Puang Alataala anna inang la sumule bou dai'. ⁴ Dianto anna ke'de'mi mane ungnalaih kaya' kalambe'na. Puhai yatoo, ungnalang handu' anna napensangke'ing di

ähä'na. ⁵ Mane umpangngihii mesa loyang uhai anna mengkuntu'i umbasei simesa bihti'na pahsikolana. Puhai nabasei, ya' napahsiing umpake yato handu' ang napensangke'ing di ähä'na. ⁶ Tahpana la umbasei tuminne' bihti'na Simon Petrus, ya' ma'karang Simon Petrus naoatee, "O Puang, daine' pole' aha lalang la umbaseiingkä' bihti'ku!" ⁷ Natimba'mi Puang Yesus naoaintee, "Inde ang kubabe dinoa, dake'te' ungningsang umpebahtuang, ampo' mane la ungningsang ke dako'mi." ⁸ Ma'tula' bung Petrus naoatee, "Ahana inang dai mala la umbaseiingkä' bihti'ku lambi' sapano-panona, Puang!" Natimba'mi Puang Yesus naoaintee, "Ponna ke dai kubaseiingko bihti'mu, ya' daeto dio aha bahemu yaling di pengkähänganku." ⁹ Ma'tula' bung Simon Petrus naoatee, "Ponna noa yattoo, Puang, ya' daa bihti'ku supu umbasei, ampo' basei toingkä'ne' bää'ku anna teyyeku!" ¹⁰ Natimba' bung Puang Yesus naoaintee, "Tau ang puhang mendio' dante' pahallu mendio' sala. Aka' bahahsing kalaena, supurantee' pahallu umbasei bihti'na. Noa tungnga' dio, setonganna bahahsimokoa', ampo' dakangkoa' bahahsi asang." ¹¹ (Nasuhung naoate Puang Yesus, 'setonganna bahahsimokoa', ampo' dakangkoa' bahahsi asang,' aka' inang nainsammi menna yattoo ang la mambeho pano di tau ang

la mampatei.) ¹² Tahpana puha Puang Yesus umbasei bihti'na pahsikolana, ya' umpakeng sumule kaya'na, mane mohko'i anna ma'karai pano diii naoatee, "Ungnginsandakaa' aka ang mane puha kubabe mating di dioa'?

¹³ Unsangaiä'a' Tuangkuhu anna unsangai touä' Dehata. Anna inang noa si'da yatoo. ¹⁴ Dahi, aka' puhamokoa' kubaseiing bihti'mu, Kodi', ang unsanga Dehata anna Tuangkuhummu, ya' pahallu toukoa' dio sitahiai mesa anna mesa.

¹⁵ Nasuhung kubabe noa indee, anna malaia' umpadahi pohapangang lambi' membabe toukoa' dio situhu' aka ang puha kubabe.

¹⁶ Kutula'ingkoa' setonganna mesa sabua' daete' mala la umpelondoi pongkahana. ¹⁷ Ponna ke ungningsang asammiä' ingkäna indee anna umpembabeing, ya' la kahsikoa' aka' nabehekoa' Puang Alataala. ¹⁸ Inggäna inde ang kutula', dai didiona ingkämua'.

Kuinsang tobou Kodi' menna ang puha kupillei, ampo' pahallu dipasundung aka ang tiuki' yaling di Suha' Masero ang naoatee, 'Tau ang kusibahaing mande dianto ang la mampa'baliä'.' ¹⁹ Inggäna yatoo kupainsangngi lohpo'koa' akinna dake' dahi anna malai ponna ke dahing dako', ya' la ungningsangnga' ungnogoatee, Kodi'mito indee To Tontong Aha. ²⁰ Kutula'ingkoa' setonganna menna ang untahimbo tau ang kusuo, ya'

bahtuanna natahimbo touä' nei', anna menna
 ang mantahimboä', ya' bahtuanna untahimbo
 tou nei' Ambeku ang mansuoä'." ²¹ Puhanna
 ma'kara noa yatoo Puang Yesus, ya' manaho
 liung nasa'ding inahanna. Ma'tula' sala bumi
 naoatee, "Kutula'ingkoa' setonganna aha mesa
 di alla'mua' ang la mambalu'ä' pano di tau ang
 la mampateiä'." ²² Yato ingkäna pahsikolana
 sinenne'-nenne'i aka' sika naoatee yaling di
 inahanna, "Menna ami indo ang naoaing?"
²³ Mesa di alla'na pahsikolana Puang Yesus
 ang handang napakamaya mohko' di behinna.
²⁴ Dianto inde ang nakahubi Simon Petrus
 anna nasuoi mekutana pano di Puang Yesus
 naoaintee, "Kutanaire, leä, menna ne ang
 naoaing." ²⁵ Mendungku' tatoong yato pahsikola
 anna mekutanai napaela' naoatee, "Mennae' ne
 ang unngoaing, Puang?" ²⁶ Natimba'mi Puang
 Yesus napaela' naoatee, "Diamoto tau ang la
 kubea inde roti ke puhang kutomme' naung
 inde di kahti, dianto yatoo." Ya' unngala si'dang
 roti Puang Yesus mane natomme'i naung yato
 di kahti, mane nabeai pano di ta Yudas, änä'na
 Simon Iskariot. ²⁷ Sipatu donetoo, ya' nakuasai
 siang Pongkahana setang ta Yudas. Naoaminte
 Puang Yesus, "Penandaing babei dinoa aka ang
 pemala la umbabe." ²⁸ Ampo' dai aha moi poro
 la mesa di alla'na yato ingkäna pahsikolana ang

nasibahaing mande ang mangnginsang aka yato bahtuanna tula'na Puang Yesus pano di Yudas.

²⁹ Aha di alla'naii ang mansanga Puang Yesus unsuo Yudas la unngalli kapahalluang ang la sika napake ma'rame-rame. Aha toe' ang mansanga disuo unsusa doi' pano di to pemase-mase, aka' inde ta Yudas dianto to pambe'bei doi'naii.

³⁰ Puhanna naande yato roti Yudas, ya' sohommi anna le'ba'i. Donetoo benging. ³¹ Tahpana le'ba' ta Yudas, ma'karang Puang Yesus naoatee, "Dinoa mengeng la dipamatandeä' Änä' to Lino. Anna yato Puang Alataala la dipamatande yaling di aka ang la dahi pano di Kalaeku. ³² Puhanna dipamatande Puang Alataala unngolai yato ang la dahi pano di Kalaeku, ya' la napamatande touä' nei' Puang Alataala umpake kakuasaanna. Anna indee la baha' dahing. ³³ Oa' änä'ku, dang masae anna la sisähä'mingkea'. La umpeängngä', ampo' sinnoa ang puha kutula' pano di to pambahananna to Yahudi pehengi: yato ang la kuongei le'ba' dake'a' dio mala unngongei pano.

³⁴ Kubeakoa' atohang bakahu: sikalemuikoa' mesa anna mesa. Umba noa kukalemuikoa', noa tuntoa' dio: pahallukoa' sikalemui mesa anna mesa. ³⁵ Aka' ponna ke sikalemuikoa' mesa anna mesa, ya' la nainsang asammi tau naoatee to pentindo'ku si'da-si'dakoa'."

³⁶ Mekutanang Petrus naoatee, "O Tuang, umbae

Dio la unnggola?" Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Ang la kuongei le'ba' dake' dio mala unngongei, ampo' la aha toboue' tempona malao le'ba' umpentindo'ia'." ³⁷ Mekutanang Petrus naoatee, "Akaboi Tuang, anna dake' mala kupentindo'io dinoa? Dotante' kodi' mate andana Dio!" ³⁸ Naoaminte Puang Yesus, "Sadia si'darakako mate aka' Kodi'? Kutula'ingko setonganna dolunna la mentuhturuu' mane', la umbahoimä' pentallung!"

14 ¹ Nalombungnging tula'na Puang Yesus naoatee, "Pamasannangngia' inahammu. Pampetahpa'koa' dai' di Puang Alataala anna pampetahpa' toukoa' nei' pano di Kodi'. ² Di hao di dasanna Ambeku mai'di ongeang la dionge tohho. Dianto anna la maoä' pano, la do kupatokaingkoa' ongeammu. Aka' ponna ke la dai noa, ya' darea'te' la kutula'ingko mating. ³ Anna ponna ke maomä' pano, anna puhang kupatokaingkoa' ongeang, ya' la sumulemä' yaho mai anna kuposolakoa' pano yato di ongeang anna malai umba kuongei, dia tungnga' dio unngongei. ⁴ Ungnginsangnga' lalang yato ang la kuola pano." ⁵ Naoante Tomas pano di Puang Yesus, "O Tuang, dai kiinsang umba ne ang la unnggola. Dahi umbanne' noa la mala kiinsang ne lalang pano?" ⁶ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Kodi' mito indee lalang

ang umpalanda' katahpa'anna Puang Alataala
 anna ang mepatuho. Dai aha moi poro la
 mesa tau ang la mala dai' di Ambeku ke dä'
 naolai. ⁷ Aka' ponna ke la ungningsangngä',
 ya' la ungningsang tourakoa'te' Ambeku.
 Anna dinoa ungningsammia' anna ungnitang
 menna Yatoo." ⁸ Ma'karang ta Filipus naoatee,
 "O Tuang, palanda'ing kang ne Ambe ang
 unngoang, aka' sundummite' pano di kami'."
⁹ Ya' natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Aka'
 sangngakang masaena sibahaingkea', ya'
 daloloke' ungningsang mennaä' indee. Tau
 ang puhang mangngitaä', ya' puha tunte'ne'
 unnggita Ambeku. Dahi umbang dio noa la
 mala unngoatee, 'Palanda'ing kang ne Ambe?'
¹⁰ Daraka dio umpetahpa' aka' Kodi' yaling siamä'
 di Ambeku anna Ambeku yaling siang di Kalaeku?
 Dahi aka ang kutula'ingko mating tadia aka'
 pangngelo'ku, ampo' sule di Ambeku ang yaling
 di Kalaeku. Dianto ang umbabe ingkänna yato
 pengkähänganna. ¹¹ Dahi petahpa'mä', aka' Kodi'
 yaling siamä' di Ambeku anna Ambeku yaling
 siang di Kalaeku. Bahtu' ke dake' umpetahpa'
 yato karangku, ya' petahpa'ia' aka' puha unnggita
 ingkänna yato ang kubabe. ¹² Kutula'ingkoa'
 setonganna tau ang mampetahpa'ä' la umbabe
 toe' sinnoa yato ang puha kubabe, bahtu' käyyäng
 puhake'ne' ang la nababe andana ingkänna

yatoo, aka' la maoä' pano di Ambeku tohhoang sibaha. ¹³ Dahi ingkäna siamo ang umpalaua' yaling di sanganku, ya' la kubabeingkoa', anna malai yato ang kubabe umpamatande Ambeku. ¹⁴ Anna ponna ke umpalauia' ingkäna siamo yaling di sanganku, ya' la kubabe asang yatoo. ¹⁵ Ponna ke ungaklemuiä'a', ya' la untuhu'iete' ingkäna pahentaku. ¹⁶ La kupalau pano di Ambeku anna malai nabeakoa' mesa to Pa'kalemu ang senga' ang la mamposolai lolokoa' lambi' sapano-panona. ¹⁷ Dianto indee Inaha Masero ang la untehtekoa' pano di pepaturu ang tahpa'. Daete'ne' la natahimbo to lino ang dai mampetahpa', aka' daine' nainsang anna dai naita. Ampo' dioa' ungningsangnga' dio aka' naposolaikoa' dinoa anna la tohho yaling di kalaemu. ¹⁸ Dakoa' la kupellei sinnoa änä' biung. Ampo' la suleä' sumule. ¹⁹ Dang masae anna damä' naita to lino, ampo' dioa' la unngitaä'. Aka' tuhoä', ya' la tuho toukoa' dio. ²⁰ Ponna lambi'mi tempona donetoo, diangnga'too la umpangngingsangngi unngoatee, Kodi' yaling siamä' di Ambeku, dioa' yaling siamo di Kalaeku anna Kodi' yaling siamä' di kalaemua'. ²¹ Menna-menna ang umpentokei pahentaku anna napembabeing, dianto yato ang mangkalemuiä'. Anna menna-menna ang mangkalemuiä', la nakalemui toe' Ambeku

anna la kukalemui toe' anna kupengkalanda'i."

²² Mekutanang Yudas (ang tadia Yudas Iskariot) naoatee, "O Tuang, aka suhunna anna la umpengkalanda'iang, anna daine' pano di to lino?" ²³ Natimba'mi Puang Yesus naoatee,

"Menna-menna ang mangkalemuiä' la untuhu'i bahtakarangku. Anna Ambeku la ungkalemui yato tau ang noa. La maoang Ambeku pano yato di tau anna tohhoang sibaha-baha.

²⁴ Menna-menna ang dä' mangkalemui, ya' dai umpembabeing yato pepaturungku. Anna yato pepaturu ang unghingngia' dai sule di hao mai di Kalaeku, ampo' sule yaho mai di Ambeku ang mansuoä' sule tama inde di lino. ²⁵ Ingkänna

indee kutula'ingkoa' mating akinna tohhoingkea' sibaha-baha. ²⁶ Ampo' yato Inaha Masero la sule nakalemuikoa' aka' la nasuo Ambeku nabala'ia'.

Dianto ang la mampaturukoa' ingkänna siamo mating anna la napakalehakoä' ingkänna

yatoo ang puha kuoängkoa'. ²⁷ Kamasahkeang kupatohhoängkoa', dianto yato kamasahkeang

ang supung sule di hao mai di Kalaeku. Dai sinnoa ang nabeakoa' to lino. Dahi pamasannänggia' inahammu; daummahea'. ²⁸ Puhängnga'

unghingngi aka ang puha kutula' mating, dianto la maoä' ampo' la suleä' sumule tama di alla'mua'. Anna ponna ke ungkalemuiä', ya' tantunte' la kahsikoa' unghingngi ke la maoä'

pano di Ambeku, aka' Ambeku ma'kuasa puha nei' andana Kodi' lambi' nasuoä' sule. ²⁹ Kutula' lohpo'ingkoa' mating dinoa, dolunna la dahi yato kaha-kaha, anna malai' umpetahpa' ke lambi'mi tempona la dahi. ³⁰ Damä' la mai'di tula' mating aka' la lambi'mi tempona kende' to ma'kuasa yaling inde di lino, bahtu' Pongkahana setang. Ampo' dai ma'kuasa pano di Kalaeku moi poro la sai'di'. ³¹ Ampo' moinnakato noa pahallu la dahi anna malai nainsang to lino naoatee ahana inang ungakemuiä' Ambeku anna kubabe asang ingkäna aka ang puha napahentaingkä'. Ya' talaomokoa' tapelleii inde ongeang."

15 ¹ Naoa bunte Puang Yesus, "Kodi'mito indee poang angkoro' ang tahpa' anna Ambekuntoo puänna. ² Ingakäna tangke ang mendehke' di hao di Kalaeku ang dai keboa la dibahtai nei', anna ingkäna tangke ang mendehke' ang keboa la nabahahsi nei' Ambeku anna malai tuhtuang mai'di boana. ³ Diao' inang bahahsimokoa' aka' puhang kupalambi'ingkoa' pepakuhu mating. ⁴ Kodi'mito inde poang angkoro' anna diongnga'too tangke-tangkena, dahi tohhokoa' yaling di Kalaeku anna la tohho touä' Kodi' yaling di kalaemu. Menna-menna ang tohho yaling di Kalaeku anna tohho touä' nei' yaling di kalaena la keboa mai'di. Aka' monna dakoä' yaling di Kalaeku, ya' daete' aha aka mala

umbabe. Sinnoa yato tangke, dai mala keboa kalaena ponna dai mendehke' pano yato di poanna. Noa tungnga'to dio, dao mala keboa ponna dao tohho yaling di Kalaeku. ⁵ (15:4) ⁶ Dahi menna-menna ang dai tohho yaling di Kalaeku la dipentibeing nei' sinnoa yato tangke ang dai keboa lambi' mabangi. Inggänna tangke ang noa yatoo la nahimpung tau anna natunui. ⁷ Anna ponna ke tohhokoa' yaling di Kalaeku anna umpentokei yato pepaturungku, ya' malakoa' umpalau aka siamo anna la nabeakoa' Ambeku. ⁸ Aka' ponna mai'dia' boamu, ya' Ambeku la dipamatande. Anna ponna ke noang yatoo la mendahi si'da-si'damokoa' to pentindo'ku. ⁹ Sinnoa Ambeku nakalemuiä', noa tunto Kodi' kukalemuikoa'. Dahi tohhokoa' yaling di Kalaeku anna malai unsa'ding lolo yato pa'kalemungku. ¹⁰ Ponna ke untuhu'ikoa' yato pahentaku, ya' la unsa'ding lolo yato pa'kalemungku. Noa tung Koo untuhu'ia' pahentana Ambeku anna kusa'ding lolo pa'kalemunna. ¹¹ Inggänna yatoo kutula' asangngingkoa' mating anna malai kakahsiangku unsa'ding toua' dio lambi' sundung kakahsiammu. ¹² Dianto indee pahentaku: sikalemuikoa' mesa anna mesa, sinnoa pa'kalemungku mating. ¹³ Dai aha pa'kalemu ang käyyäng puha andana pa'kalemunna mesa tau ang naaku mate sitonda unnä' inahanna anna malaine' tuho yato solana.

¹⁴ Dioa' dianto solaku ponna ke ungnakuia' umbabe aka ang kupahentaingko. ¹⁵ Damokoa' la kusangai 'sabua', ' aka' yato sabua' dai nainsang aka pahtuyunna yato pongkahana. Ampo' kusangaikoa' 'solaku' aka' kupainsangngikoa' mating ingkäna siamo ang puha kuhingngi di hao mai di Ambeku. ¹⁶ Tadiaa' dio ang mampilleiä', ampo' Kodi' ang mampilleikoa' sibaha kusuokoa' anna malakoa' do ungkeboaing kamapiaang tama inde di lino. Anna boa yatoo la tontong lolo anna malai aka siamo ang umpalau dai' di Ambeku yaling di sanganku, la nabeakoa' mating. ¹⁷ Dianto indee pahentaku mating: sikalemuikoa' mesa anna mesa. ¹⁸ La nakahiri'koa' to lino, ampo' kalehaiia' dolu puhaä' Ko nakahiri' mane dioia'. ¹⁹ Aka' ponna ke la sule di haokoa' mai di lino, tantunte' anna la napakamayakoa' sinnoa yato ampuanna. Ampo' aka' Kodi' ang mampilleikoa' anna kupasähä'koa' di hao mai di lino, ya' dianto anna nakahiri'koa'. ²⁰ Kalehaiia' aka ang puha kuoangkoa' mating: Setonganna mesa sabua' daete' mala umpelondoi sala pongkahana. Dahi ke la sika nadahhaä', ya' la sika nadahha toukoa' dio; anna yatoii ang untuhu'i pepakuhungku, ya' la sika umpehingngii toete' aka ang umpakuhuing. ²¹ Ampo' ingkäna yatoo la nababe mating di dioa' aka' to pentindo'kukoa', aka' dai sika ungningsang yato Ambeku ang

mansuoä' sule tama inde di lino. ²² Aka' ponna ke la dä' sule anna dai kupalambi' ingkäna yato, ya' daete' la sika kekasalaang. Ampo' dinoa yato kasalaanna dai mala nabuni. ²³ Menna-menna ang mangkahiri'ä', ya' unkahiri' toe' Ambeku. ²⁴ Puha kubabe kaha-kaha ang dai aha nababe tau senga'. Ponna ke dai sika unngita inde kaha-kaha ang kubabe, ya' dai sika kekasalaang. Ampo' moinnakato anna sika unngitai inde ang kubabe, ampo' tontongke' sika nakahiri'ä' sibahaang Ambeku. ²⁵ Dianto anna tahpa'i Suha' Masero ang mangngoatee, 'Nakahiri'ä' tau, dai aha suhunna.' ²⁶ La kusuo sule Inaha Masero ang la mengkalao yaho mai di Ambeku. Dianto ang la untula'ingkoa' katahpa'ang didiona Puang Alataala. Anna dianto to Pa'kalemu ang la mansa'biiä'. ²⁷ Ampo' la pahallu toukoa' dio la unsa'biiä', aka' mengkalaoke' pampahandu'anna pengkähängangku yaling di lino anna sibaha-bahamingkea'.

16 ¹ Inkäna indee kutula'ingkoa' mating anna malai daia' ullahpa' kapampetahpa'ammu di hao mai di Kodi'. ² La dihambaikoa' yaling mai di pa'sambayangang. Dia tuke' la aha tempona yato ingkäna tau ang la mampateikoa' la nasanga untuhu'ing pangngelo'na Puang Alataala. ³ Sika nababe noa yato aka' daang sika nainsang sibahaang

Ambeku. ⁴ Ampo' ingkäna indee kutula'ingkoa' mating anna malai ke lambi'mi tempona unglehaia' yato ang puhang kutula' lohpo'ingkoa'." Nalombunggi tula'na Puang Yesus naoatee, "Inde kaha-kaha dai kutula' lohpo'ingkoa' mengkalao dolu, aka' sibaha-bahakingkea' lambi' dinoa. ⁵ Dinoa la maomä' pano yato di Ambeku ang mansuoä' sule, anna dai aha moi poro la mesa yaling di alla'-alla'mua' mekutana mai unngoatee, 'Umbae Dio unngola?' ⁶ Ampo' aka' kutula'ingkoa' yato kaha-kaha, lambi' umpamasuhsa inahammu. ⁷ Setonganna yato ang kuoainkoa' mating tahpa', aka' kekuna puha nei' mating di dioa' ke maoä'. Aka' ponna ke dä' mao, ya' yato To Pa'kalemu dai la sule yaling di alla'-alla'mua', ampo' ponna ke maoä', ya' la kusuo sule tama di alla'-alla'mua'. ⁸ La sule Inaha Masero dianto la umpepainsangnging dosanna hupatau anna katahpa'angku, noa toi petahungkunna Puang Alataala. ⁹ Inde Inaha Masero la napakaleso naoatee madosa asang ingkäna tau ke dä' napetahpa'. ¹⁰ Anna napakaleso toing nei' didiona katahpa'angku, aka' la maomä' pano di Ambeku anna damä' la unngita. ¹¹ La napakaleso tou nei' didiona petahungkunna Puang Alataala pano di to lino, aka' puhang ditahungkung yato Pongkahana setang ang ma'kuasa yaling inde

di lino. ¹² Mai'dike' kaha-kaha ang la pahallu kutula'ingkoa' mating, ampo' dinoa dake' umbela untahimboa'. ¹³ La sule Inaha Masero anna Dianto ang la mantehtekoa' pano di ingkäna katahpa'ang. Dai la ma'kara-kara yaling mai di pihki'na tobœ', ampo' la natula' aka ang puha nahingngi yaho mai di Ambeku. Anna la natula'ingkoa' mating kaha-kaha ang la sule bahtu' ang la dioloi. ¹⁴ Inde Inaha Masero la napamatandeä', aka' ang napalambi' mating di dioa' dianto ang nahingngi di hao mai di Kodi'. ¹⁵ Aka' ingkäna siamo ang naampui Ambeku, ya' kuampui tou Kodi'. Dianto anna kuoaingkoa'tee: la natula'ingkoa' mating aka ang puha nahingngi di hao mai di Kodi'. ¹⁶ Sämpäi'dang supu anna damä' ungnigita, ampo' la sämpäi' turang nei' supu anna ungnigita sia bumä'." ¹⁷ Nahingnginna yato pahsikolana sikutana-tanaing mesa anna mesa naoatee, "Aka indo bahtuanna ma'kara noa pano di kita'a' naoatee, 'Sämpäi'dang supu anna damä' ungnigita, ampo' la sämpäi' turang nei' supu anna ungnigita sia bumä'?" Anna naoa tuke'tee, 'Maomä' pano di Ambeku'?" ¹⁸ Lambi' sikutana-tanai lolong naoatee, "Aka si'da inde bahtuanna ma'kara noa naoatee, ' Sämpäi'dang supu'? Daia' tainsang aka bahtuanna." ¹⁹ Donetoo nainsang Puang Yesus sika pemala napekutanaing yato tula'na, ya' ma'karang pano diiii naoatee,

"Yato ang kutula' di langgena' kuoatee, ' Sämpäi'dang supu anna damä' ungnigita, ampo' la sämpäi' turang nei' supu anna ungnigita sia bumä'.' Diangka yato ang umpekutanaing pano di solamu? ²⁰ Kutula'ingkoa' setonganna la musengkoa' anna mapi'di' si'da-si'da inahammu, ampo' to lino la kahsi nei'. Pihsananna yato kamasuhsaammu la dibala'i mendahi kakahsiammu. ²¹ Sinnoanna mesa bahine ang madahha naonge la keänä'i, ampo' puhanna keänä', ya' dang nakalehai yato kamadahhaanna, aka' kahsing supu mala ungkeänä'ing mesa tau tama inde di lino. ²² Noa tungnga' dio dinoa lella' unsa'ding kamasuhsaang, ampo' la kuita boukoa' sumule lambi' la kahsiko', anna yato kakahsiammu dai aha tau ang la mala manghampa'ikoa'. ²³ La donento yatoo, damokoa' la kakutana-tana aka siamo pano di Kodi'. Kutula'ingkoa' setonganna aka siamo ang la umpalau pano di Ambeku yaling di sangangku la nabea asangkoa' mating. ²⁴ Lambi' dinoa dakangkoa' aha malau aka siamo yaling di sangangku. Dahi palauia' anna la untahimboia' anna malai sundung kakahsiammu."

²⁵ Nalombungngike' tula'na Puang Yesus naoatee, "Ingkäna indee kutula'ingkoa' mating umpakekä' pohapangang. Ampo' la aha tempona damä' la umpake pohapangang,

ampo' la kusindohoi kutula'ingkoa' mating
 didiona Ambeku. ²⁶ Pehingngiiä'a': donentoo
 dangnga' la kupalauingko pano di Ambeku,
 aka' mala tubungnga' dio umpalau pano
 yaling di sangangku. ²⁷ Kalaena Ambeku ang
 mangkalemuikoa' aka' ungkalemuiä' anna
 umpetahpa' ungngoate Kodi' indee sule yaho
 mai di Puang Alataala. ²⁸ Inang sule yahoä'
 mai di Ambeku mentama inde di lino. Ampo'
 dinao la umpelleiä' inde lino sumule dai' di
 Ambeku." ²⁹ Ma'karang pahsikolana pano
 naoatee, "O Tuang, dinao ma'karamo unsindohoi
 anna dang umpake yato pohapangang. ³⁰ Dahi
 dinao kiinsammi kioatee Dio ungningsang
 asang ingkäna siamo anna damang pahallu la
 mekutana mating. Aka' dianto anna kipetahpa'i
 kioatee sule yahoo mai di Puang Alataala."
³¹ Sika natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Dahi
 umpetahpa'raka dinao? ³² Ampo' kalehaiia' la
 suleng tempona, bahtu' mala dioate lambi'mi
 tempona anna la sisähä'-sähä'koa'. La sumulekoa'
 pano di dasammu la umpelleiä' kumesa. Ampo'
 setonganna dai la kumesa aka' la tontongngang
 sibaha Ambeku. ³³ Inggänna indee kutula'
 asangngingkoa' mating anna malai ullambi'koa'
 kamasahkeang aka' tohhokoa' yaling di Kalaeku.
 Yaling inde di lino inang la madahhakoä', ampo'
 pamatohoia' inahammu aka' kutalo asammi

ingkänna ang umpa'bali Puang Alataala yaling inde di lino."

17¹ Puhanna ma'kara noa yato Puang Yesus, mentongang dai' di langi' ma'sambayang naoatee, "O Ambe', dinoa lambi'mi tempona la umpamatandëä', Kodi' inde Änä'mu, anna mala touä' Koo kupamatandeo. ² Aka' Dio Ambeku ang mambeää' inde kakuasaang pano di ingkänna hupatau, anna malai kubea katuhuang ang tontong lambi' sapano-panona pano di ingkänna hupatau ang puha umbeää'. ³ Anna dianto indee katuhuang ang tontong lambi' sapano-panona, anna malai nainsangngo hupatau, dianto Dio, Dehata ang setonganna. Anna katuhuang indee la mala nalambi' aka' sika nainsang naoatee Kodi' indee Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama', ang unsuo tama di lino. ⁴ Puhamo kupamatandë yaling inde di lino unngolai yato pengkähängang ang umpadurungngiingkä' mai. ⁵ O Ambe', dianto anna kupalaui la umpamatandëä' mating di olomu, yaling yato di kamatandëang ang kuampui naonge sibahaingke dolunna la dipadahi inde lino." ⁶ Nalombungngike' sambayanna Puang Yesus naoatee, "Puhang kupepainsangnging umba noa kamatandëammu pano inde di tau ang puha umbeää' yaling mai inde di lino. Inde hupatau dianto ampuammu anna puhamä' umbea anna sika untuhu'ing

bahtakarammu. ⁷ Dinoa sika nainsammi naoatee yato ang umbeaä' sule asang yaho mai di Dio, Ambeku. ⁸ Anna puhang kupakalesoing pano diii yatoo ingkäna ang unngoingkä', lambi' sika natahimbong. Sika nainsammi naoatee sule si'da-si'daä' yaho mai di Dio, Ambeku, anna sika napetahpa'mi naoatee Dionto ang mansuoä' sule tama inde di lino. ⁹ Dä' la unsambayangngi yato ingkäna to lino, ampo' supung kusambayangngi inde mai tau ang puha umbeaä', aka' dianto indeii ampuammu. ¹⁰ Ingkäna tau ang kuampui dianto ampuammu tou Dio, anna ingkäna tau ang unngampui dianto ampuangku tou Kodi'. Dianto ang la umpamatandeä' unngolai pembabenaii. ¹¹ O Ambe' ang Masero, mane la matingngä' di olomu, damä' la tohho yaling inde di lino. Ampo' tontongke'ne' sika yaling inde di lino. Dahi dakaii yaling yato di kakuasaang sangammu ang puha umbeaä', anna malai sika mesa inaha toe' sinnoa Dio Ambeku anna Kodi' mesa inahaingke. ¹² Yaling inde di lino sika sibahaang, puhang kukambi' yaling yato di kakuasaang sangammu, dianto sanga ang puha umbeaä'. Inde pahsikolaku puhang kukambi' anna malai moi poro la mesa dai la tallang, sehalinna ang inang puha dipama'tantu la tallang. Inde la dahi anna malai sundung aka ang tiuki' yaling di Suha' Masero. ¹³ Dinoa matingngä'. Kutula'

asangngingko akinna yalingkä' inde di lino anna malai inde pahsikolaku sundung toe' nasa'ding yato kakahsiangku. ¹⁴ Puhang kupakalesoing pano diii yatoo ingkäna ang ungnogoingkä', dianto anna sika nakahiri'mi inde to lino, aka' tadia solana. Sinnoa Kodi' tadiaä' solana to lino. ¹⁵ Dai kuoatee kupalau mating anna sika unngalai yaling mai inde di lino, ampo' kupalau anna malai umpakahaoing To handang karake. ¹⁶ Sinnoa Kodi' tadiaä' solana lino, noa tuntone' inde pahsikolaku tadia solana lino. ¹⁷ Pakuhui bahtakara katahpa'ammu anna malai masero. ¹⁸ Sinnoa Dio, Ambeku, puhaä' unsuo tama inde di lino, dahi noa tunto Kodi' puha sika kusuo tama inde di lino. ¹⁹ Puhang kubeho Kalaeku sitonda unnä' inahangku mating anna mala toine' inde pahsikolaku dipasenga' si'da-si'da mendahi petauammu." ²⁰ Nalombungngike' sambayanna Puang Yesus naoatee, "Tadia inde supu pahsikolaku ang kusambayangngi, ampo' noa toe' pano di ingkäna tau ang la mampetahpa'ä' unngolai kasa'biannai. ²¹ Kupalau anna malai sika mesa inaha sinnoa Dio Ambeku tohho yaling di Kalaeku anna Kodi' tohho yaling di Kalaemu, anna sika mala toine' tohho yaling di Kita' lambi' mala napetahpa' to lino naoatee, Dionto inde ang mansuoä' sule. ²² Anna puhang sika kubea yato kamatandeang

ang puha umbeaä' anna malai sika mesa inaha sinnoa Kita' mesa inahaingke. ²³ Dahi la tohhoä' yaling di kalaenaii, noa Dio tohho yaling di Kalaeku. Ke la malai sika mesa inaha si'da-si'da lambi' nainsang to lino naoatee Dionto ang mansuoä' sule anna Dionto ang sika ungkalemuii sinnoa ungkalemuiä'. ²⁴ O Ambe', kupalau ke la malai inde ingkäna mai tau ang umbeaä', diamo-diamo kuongei, dia tunne' la sika naongei tohho sibaha-bahaang. Aka' ponna ke noang, ya' malang la sika unngita yato kamatandeangu ang puha umbeaä' aka' ungkalemuiä' dolunna la dipadahii inde lino. ²⁵ O Ambeku, To Maroho, inang dao nainsang inde mai to lino, ampo' Kodi' Kodi' kuinsangngo anna sika nainsang inde maii ang mampetahpa'ä' naoatee Dionto ang mansuoä' sule. ²⁶ Puhang sika kupakalesoing didiomu, anna dinoa la kupakaleso salaing anna malai sika unsa'ding yato pa'kalemummu sinnoa ang kusa'ding, anna mala touä' Kodi' la tohho yaling di kalaenaii."

18 ¹ Tahpana puha ma'sambayang Puang Yesus, ya' sika mengkalaong sibaha pahsikolana lubete' ullambang Lembäng Kidron. Di hipentoo aha bela' zaitun, dianto sika naongei tama. ² Yato ta Yudas ang umbalu' Puang Yesus nainsang toe' yato ongeang aka' inang si biasa naongei Puang Yesus sibaha pahsikolana

ma'himpung. ³ Dai masae, ya' sulerang ta Yudas sibaha samparengnge' tantarana to Roma anna sangngaka-sangngaka to pandaka Dasang Ada'na Puang Alataala ang nasuo kapala-kapala imang sibaha to Farisi. Sika para-para mesele' anna aha piha ang umbaha ballo. ⁴ Donetoo inang nainsammi Puang Yesus aka ang la dahi pano di Kalaena. Ya' umpendungku'ing yato tau mai'di anna nakutanaii naoante, "Mennarea' dio umpeäng?" ⁵ Sika mentimba'mi naoatee, "Yesus to Nazaret." Naoante Puang Yesus, "Aka' Kodi'mi nei'." (Ke'de' toe' ta Yudas sibaha-baha yato ingkäna tantara.) ⁶ Puhanna ma'tula' Puang Yesus naoate, 'Aka' Kodi'mi nei', ' ya' pihsa' sika mellao kebo'mi yato setantaraang lambi' loe kebo'. ⁷ Sika nakutanai bung Puang Yesus naoante, "Mennarakaa' dio umpeäng?" Sika mentimba'mi naoatee, "Yesus to Nazaret." ⁸ Naoaminte Puang Yesus, "Aka' puhamokoa'ne' kuoante 'Kodi'mi nei'.' Dahi ponna ke inang Kodi'a' ang umpeäng, ya' pabei asangngingkä'ne' solaku le'ba'." ⁹ (Inde tula'na dianto kasundunganna yato ang puha natula' lohpo' naonge naoatee, "O Ambe', di alla'na inde mai tau ang puha umbeaä', dai aha la kupabei pa'da moi poro la mesa.") ¹⁰ Donetoo Simon Petrus unsele'ne' mesa pa'dang. Ya' nasintä'mi mane natepä'ing talinga kuananna

mesa sabua'na handang pongkaha imang ang disanga Malkus. ¹¹ Naoante Puang Yesus pano di Petrus, "Patamai sumule di banuanna ne pa'dammu. Daraka dio umpihki' inang la ungnolaiä' kamadahhaang situhu' pangngelo'na Ambeku, sihapang ungnenu'ä' ihsi tangki' ang mapäi'?" ¹² Pihsananna yato tantarana to Roma anna kapalana, sibaha to pandaka Dasang Ada' ang nasuo to pambahananna to Yahudi, unsah kang Puang Yesus anna napungoi teyyena. ¹³ Uhuna sika napapengngolo dolu pano di Hanas, pasananna Kayafas, aka' inde Kayafas handang pongkahana imang donetoo. ¹⁴ (Dianto inde Kayafas ang inang puha ma'tula' dolu pano di to pambahananna to Yahudi naoatee, "Ahante' mesa tau dipatei andana la dipatei asangngingkea' ingkäna to Yahudi.") ¹⁵ Donetoo Simon Petrus anna mesake' sola pahsikolana le'ba' umpelolai Puang Yesus. Inde solana siinsanne' handang pongkahana imang. Dahi mentindo' lolone' sibaha-baha Puang Yesus lambi' tama di tähämpä' dasanna, ¹⁶ ampo' indene' ta Petrus tohhone' mangngempe yaling di aneang di behing baba hala. Pihsananna sohommi inde solana anna umpa'tula'i mesa bahine, dianto sabua' ang minge undakai baba. Puhai napa'tula'i, ya' dipabei tunne' tama ta Petrus. ¹⁷ Mekutanang inde bahine pano di

Petrus naoatee, "E, darakae' dio inde mesa to pentindo'na indo tau?" Natimba'mi Petrus naoatee, "Äh, tadiaä'!" ¹⁸ Donetoo madinging liu kalane. Dianto anna sika umpapuhpung api yato to pandaka sibaha sabua' ang senga', mane sika ke'de'i di behinna mamindu. Mempako tunne' ta Petrus mamindu sibaha-baha. ¹⁹ Napahandu'mi handang pongkahana imang, ang nabala'ing Kayafas donetoo, ungkutanai Puang Yesus didiona pahsikolana anna pepakuhunna. ²⁰ Ma'tula'mi Puang Yesus mentimba' naoatee, "Kodi' ke mampaturuä' kupahingngii asang ingkäna tau mai'di; dai aha kubuni. Si mampakuhuä' yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala anna yaling di pa'sambayangang ang si naongei ma'himpung to Yahudi. ²¹ Dahi aka boi anna ungkutanaiä'?" Ponna ke pemalao ungningsang, ya' kutanai ne pano tau ang puha unghingngi pepakuhungku aka' nainsang asangnete' yato aka ang puha kupakuhuing." ²² Puhanna ma'tula' noa yatoo Puang Yesus, ya' natampiling siang mesa to pandaka ang ke'de' di hao di behinna anna naoaintee, "Dipanoanne' ne mentimba' di olona handang pongkahana imang?" ²³ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Ponna ke salai yato tula'ku, ya' tula'ingkä' aka ang sala. Ampo' ponna ke tahpa'i, ya' akaboi anna untampilingngä'?" ²⁴ Pihsananna inde ta Hanas unsuong tau do

umposola Puang Yesus, minge tipungo teyyena, pano di Kayafas ang handang pongkahana imang donetoo. ²⁵ Donetoo Simon Petrus mengeke' ke'de' mamindu. Nakutanaing yato tau ang nasibahaing di hao naoatee, "Darakae' dio ne mesa pahsikolana inde yaling tau?" Ampo' natimba' Petrus ma'baho naoatee, "Äh tadiaä'!" ²⁶ Donetoo aha mesa sabua'na handang pongkahana imang, solasohonna yato tau ang puha natepä'i talinganna ta Petrus, mekutana toe' pano naoatee, "E, darakae' dio ang kuita di hipe yato di bela' sibaha-baha inde yaling tau?" ²⁷ Mentimba' bung Petrus ma'baho naoatee, "Tadia kodi'!" Donetoo, ya' tahpa mentuhturuu'mi mane'. ²⁸ Tahpana buhka' baya, ya' sika umposolang Puang Yesus mengkalao di dasanna Kayafas lupano di dasanna Tuambahsa' Pilatus. Ampo' inde mai to Yahudi ang mamposola dai sika naaku mentama aka' la diangka' kärähko' situhu' ada'na ke mentamai di dasanna tau ang tadia to Yahudi. Anna pemala toi unngande andeang Paska ampo' inang dai mala ke lella'i diangka' kärähko'. ²⁹ Dianto anna sohommi Tuambahsa' Pilatus untammui yato tau mai'di anna nakutanaii naoointee, "Aka kasalaanna inde tau anna umposolai sule?" ³⁰ Sika mentimba'mi naoatee, "Ponna ke la dai aha kasalaanna, ya' daete' la kibahaingko sule." ³¹ Naoa buminte

Pilatus, "Ya' do posolaia' anna unghohto' toboia' dio aka kasalaanna situhu' atohammua'." Sika mentimba'mi yato to Yahudi naoatee, "Ampo' daangkang dipabei untahungkung mate tau ang kekasalaang." ³² (Ingkänna inde dahi anna malai sundung tula'na Puang Yesus didiona lalang kamateanna ang hali natula' dolu.) ³³ Sumuleng Pilatus tama di huäng dasanna ang si naongei manghohto' anna untambaii Puang Yesus nakutanai naoantee, "Diongka ne tomarayanna to Yahudi?" ³⁴ Mekutana salang Puang Yesus naoatee, "Lemba' yalindaka mai di inahammu nee pekutanammu, bahtu' aharaka tau senga' ang puha mampainsangngio didiona Kalaeku?" ³⁵ Mentimba' Pilatus naoatee, "Ungnginsang siang tadiaä' to Yahudi! Inde mai tau ang mampapesahkao anna mambahao sule, dianto sola bohtomu siang sibaha kapala-kapala imang. Dahi aka ang puha umbabe?" ³⁶ Ma'tula'mi Puang Yesus naoatee, "Katomarayaangku dai sule yaling mai inde di lino. Aka' ke la sule yalingngi mai di lino, ya' napetunduumä'te' ingkänna petauangku anna dä' nasahka to pambahananna to Yahudi. Ampo' inang dai sule yaling mai di lino katomarayaangku." ³⁷ Nakutanai sala bung Pilatus naoantee, "Dahi ke noai nee, tomarayarakako?" Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Ya' kalaemu tubung

dio ang mansangaiä' tomaraya. Setonganna nasuhung dahiä' anna suleä' mentama di lino anna malaä' umpalanda' katahpa'ang. Dahi ingkäna tau ang untuhu'i katahpa'ang dianto ang umpehingngii pepakuhungku." ³⁸ Naoa salake'te Pilatus "Akae' ne disanga katahpa'ang?" Donetoo le'ba' bung tama di aneang Pilatus anna ma'tula'i pano di to Yahudi naoatee, "Daponalae' aha kulambi' kasalaanna moi poro la mesa inde tau. ³⁹ Ampo' situhu' ada'mua' si kulahpa' loloingkoa' mesa to ditahungkung ke lambi' bumi allo pa'rame-rameang Paska. La unnggakurakaa' ke kulahpa'i inde Yesus, tomarayammu?" ⁴⁰ Para-parang sika mentimba' mekoha naoatee, "Dai! Tadia nee! Barabas lahpa'ing kang!" (Inde ta Barabas dianto mesa tau karake ang si umpa'bali to ma'pahenta.)

19 ¹ Pihsananna Pilatus unsuong tantarana umpohetong Puang Yesus. ² Puhai napohetong, sika napapiaming songko' kedui mane nasongko'ing. Puhai yatoo, sika unnggalang kaya' ang sinnoa hupanna ang si napake tomaraya anna nakaya'ing, ³ mane sibala'-bala'i pano di olona anna naoaitee, "Tabe', Tomarayanna to Yahudi," laona siang nasitampiling-pilingngi. ⁴ Puhai yatoo, sohong bumi Pilatus anna naoaite pano yato di tau mai'di, "Itaia', kupamatimmingkoa' di olomu

anna malai ungningsang asangnga' aka' dae ko aha kulambi' kasalaanna." ⁵ Ya' sohommi Puang Yesus mesongko' dui anna mekaya' sinnoa kaya'na tomaraya. Naoante Pilatus, "Itangnga'to inde tau." ⁶ Tahpana sika ungnigita Puang Yesus yato to pandaka anna kapala-kapala imang, sika kohang naoatee, "Toke'i! Toke'i dai' di kayu sitambeng!" Naoa bunte Pilatus, "Alaia' mai anna untoke' toboia' dio, aka' dai kodi' aha kulambi' kasalaanna." ⁷ Mentimba'mi to Yahudi naoatee, "Situhu' ada'ki' ne tau sihatang ditahungkung mate aka' unsanga Kalaena Änä'na Puang Alataala." ⁸ Tahpana nahingngi Pilatus yato ang sika natula', ya' tuhtuang mahea'mi. ⁹ Dianto anna umposolang Puang Yesus sumule tama di dasanna anna nakutanaii naoantee, "Umbae Dio unngkasulei?" Ampo' dai aha mentimba' Puang Yesus. ¹⁰ Naoa sala buminte Pilatus, "Akana dai unnggaku untimba'ia'? Pahallu ungningsang kodi' indee ma'kuasaä'. Malao kulahpa', malao kupatei." ¹¹ Mentimba'mi Puang Yesus naoatee, "Ponna ke tadiai Puang Alataala umbeao kakuasaang, dai aha kakuasaammu pano di Kalaeku. Dianto anna kekasalaang puhaine' tau ang mambehoä' mating andana kalaemu." ¹² Donetoo pemala liung Pilatus la ullahpa' Puang Yesus ampo' sika koha to Yahudi naoatee, "Ponna ke ullahpa'i

ne tau, ya' umpa'balimote' disanga Kaisar. Aka' tau ang unsanga kalaena tomaraya umpa'bali Kaisar." ¹³ Nahingnginna Pilatus yato tula'naii, ya' umposolang Puang Yesus sohong yaling mai anna mohko'i di ohko'ang panghohto'ang di hao di mesa ongeang malua' ang yaling di basa Ibrani disanga 'Gabata,' bahtuanna: Sali Batu. ¹⁴ Donetoo umbai durummi allo, sangngaloke' anna dipahandu'mi pa'rame-rameang Paskana to Yahudi. Naoante Pilatus pano di tau mai'di, "Indeengnga' tomarayammu." ¹⁵ Sika koha bumi naoatee, "Pateii ne tau! Pateii! Toke'i dai' di kayu sitambeng!" Mekutana sala bung Pilatus naoatee, "La kutoke' si'daraka inde tomarayammua'?" Mentimba' kapala-kapala imang naoatee, "Dai aha tomarayangki' ang senga', supung mesa, dianto Kaisar." ¹⁶ Ya' nabehoming Pilatus inde Puang Yesus pano di tantara do sika natoke'. Donetoo yato setantaraang sika unngalang Puang Yesus anna nabahai le'ba'. ¹⁷ Ya' le'ba'mi Puang Yesus umbulle kayu sitambeng ang la dipantoke'i ludai' di mesa tanete saohko' ang yaling di basa Ibrani disanga 'Golgota,' bahtuanna: Ongeang Kahuhhung. ¹⁸ Dianto inde ang dipantoke'i sibaha derua tau senga', mesa tando di kuananna anna mesa tando di kaihinna. ¹⁹ Yato setantaraang nasuo toe' Pilatus umpadehke' papang-papang yaho di patu bää'na

Puang Yesus. Di hao yato di papang tiuki' naoatee, "Yesus to Nazaret, Tomarayanna to Yahudi."

²⁰ Yato ongeang ang dipantoke'i Puang Yesus dai makahao umpellei bohto lambi' mai'di liu to Yahudi umbata yato pangnguki' aka' tiuki' yaling di tallu basa, dianto: Ibrani, Latin anna Yunani.

²¹ Naoante kapala-kapala imang pano di Pilatus, "Daungnguki'i ungngoatee, 'Tomarayanna to Yahudi,' ampo' uki'i oaitee, 'Unsanga Kalaena Tomarayanna to Yahudi.' " ²² Natimba'mi Pilatus naoatee, "Aka ang puha kuuki' dang mala dibala'-bala'i."

²³ Puhanna sika untoke' Puang Yesus yato uhpä' tantara, ya' sika naalang pakeanna anna napereuhpa'i napopantang. Mane naala toine' yato kaya' kalambe'na ang ditannung mahasa-hasa, dai aha pandäi'anna. ²⁴ Sika sioa-oaminte yato tantara, "Daaa'ne' taseu'-seu'i inde kaya' kalambe'na aka' manangngi ampo' tahui'ingnga'ne' sihsä' anna menna ang manghui' kalambe'na, ya' dianto mangngala."

Ingkäna indee dahi anna sundungngi aka ang tiuki' yaling di Suha' Masero ang naoatee, "La sika untaha-taha pakeangku anna unghui'ing sihsä' kaya' kalambe'ku."

Ingkäna indee nababe si'da yato tantara. ²⁵ Sidungku' yato kayu sitambeng ang naongei Puang Yesus ditoke', ke'de' di hao indona sibaha indouhena, siullu'na indona.

Noa tunne' Maria bahinena Klopas anna Maria

Magdalena di hao toe' donetoo. ²⁶ Tahpana Puang Yesus unnggita indona anna pahsikolana ang handang napakamaya ke'de' sibaha-baha, ya' unngoaminte indona, "O Indo', dianto ne änä'mu." ²⁷ Mane mennenne'i pano yato di pahsikolana ang handang napakamaya anna naoaitee, "Dianto ne indomu." Napahandu' donetoo, ya' tohhong indona Puang Yesus sibaha di hao di dasanna yato pahsikolana. ²⁸ Inang nainsang Puang Yesus naoate ingkäna ang la naolai dahi asammi. Dahi anna malai umpasundung aka ang tiuki' yaling di Suha' Masero, dianto anna ma'tula'mi naoate, "Mahähängngä'." ²⁹ Yato di hao aha mesa kahaho punno angkoro' ang mainsummi. Ya' sika unngalang lomo' anna natomme'i naung. Mane napadehke'i pano di pote'na mesa tangke kayu hisop anna nadoangngi dai' di suana Puang Yesus. ³⁰ Ya' namimmi'mi Puang Yesus anna naoaitee, "Tehpu'mi pole'!" Pihsananna lumpeng bää'na anna pohsu'i penanahanna. ³¹ Yato to pambahananna to Yahudi dai naaku ke titoke' loloi bahkena tau lambi' di allo katothhoang, londonang donetoo aka' la sika umpakahoa' pa'rame-rameang Paskana. Dianto anna sika napalaung pano di Pilatus ke la malai dibahe asang lono'na yato to ditoke' anna baha' matei. Mateitoo, ya' dipatuhummi bahkena

yaho mai di kayu sitambeng. Aka' naonge ditoke'i Puang Yesus sangngallorang supu anna lambi'mi allo katohhoang. ³² Ya' sika napabeing Pilatus, dahi le'ba'mi sangngaka-sangngaka tantara do umbahe lono'na to ditoke'. Ampo' yatorang supu derua to ditoke' ang sika nabahe lono'na aka' matenne' Puang Yesus, dahi danne' mangki' sika napanoa. ³³ (19:32) ³⁴ Ampo' mesa di alla'na yato tantara undoke kasihinna Puang Yesus, ya' sohommi haha sitonda uhai. ³⁵ (Tau ang mangngita liu donetoo dianto ang mampepakahebaing anna malaia' umpetahpa'. Dahi tahpa' si'da-si'da ingkäna indee ang nasa'bii. Anna nainsang naoatee tahpa' si'da-si'da.) ³⁶ Ingkäna indee dahi anna malai sundung asang samai ang tiuki' yaling di Suha' Masero ang naoatee, "Inang dai aha la dibahe moi poro mesa bukunna." ³⁷ Anna aha toe' tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "La sika napahandang yato ang puha nabuno." ³⁸ Puhai yato, le'ba'mi Yusuf to Arimatea mehumala' pano di Pilatus ke la malai ungku'bu' bahkena Puang Yesus. (Setonganna inde Yusuf mesa toe' to pentindo'na Puang Yesus ampo' dai napatandaang sakali aka' mahea' pano di to pambahananna to Yahudi.) Ya' natahimbo si'dang Pilatus yato palaunna. Le'ba'mi do naala. ³⁹ Ang nasibahaing ta Yusuf donetoo dianto ta Nikodemus. (Inde Nikodemus

mesa tau ang hali dolu umpellambi'i Puang Yesus di bengi.) Ya' le'ba'mi sibaha umbaha umbai tallumpulo kilo matingnginna pakuli disanga mur anna gaharu ang si dipapano di bahkena to mate anna dai baha' bosu. ⁴⁰ Yato to deruai le'ba'mi umpatuhung bahkena Puang Yesus, mane nabalungngi napasibalung yato pakuli situhu' ada' pa'tomateanna to Yahudi. ⁴¹ Sidungku' yato ang dipantoke'i Puang Yesus aha di hao sallimbo bela' ang naongei yaling ku'bu' batutung ang dake' aha dipampatamai to mate. ⁴² Aka' marungku' yato ku'bu', londonang aka' la dipahandu'mi allo katohhoang, ya' diang meroho sika napangku'bu'i.

20 ¹ Tahpana allo Mingku di buhka' baya, le'ba'mi Maria Magdalena pano di ku'bu'. Lambi'na pano unnggitang batu pelapa' ku'bu' tikisu'rang nei' umpellei ongeanna.

² Tahpa sumule siang ma'lumpa'-lumpa' do umpeäng Simon Petrus sibaha pahsikola ang napakamaya Puang Yesus. Natula'ing yato ang naita naoatee, "Oa', lo'bämmia' ku'bu'na Puang! Dai kuinsang umba napampaongei."

³ Ya' tahpa le'ba' siang ta Petrus sibaha solana pano yato di ku'bu'. ⁴ Inde to deruai sahing lumumpa' ampo' madihhi' puha nei' yato solana lambi' pano yato di ku'bu'. ⁵ Melluhkung anna mengngollengngi tama yato di ku'bu' nanenne'i,

ya' pebalundang supu naita yaling, ampo' dai mentama. ⁶ Tahpana sule ta Simon Petrus, ya' tahhi'-tahhi'mine' tama yato di ku'bu' unnenne'i pebalung ang titoko yaling. ⁷ Yato pebalung ang diba'ba'ing bää'na Puang Yesus tilolong nei' anna tipatoko senga'i. ⁸ Pihsananna tama tunne' yato pahsikolana ang senga' ang dolune' lambi' pano di ku'bu'. Nanenne'ing yato anna napetahpa'i. ⁹ (Lambi' tempo donetoo dake' sika nainsang aka bahtuanna ang tiuki' yaling di Suha' Masero didiona pahallu tuho sumule di hoi' mai di kamateang.) ¹⁰ Puhai yato, ya' sika sumuleng pano di dasannaii. ¹¹ Ke'de'mi ta Maria di hao di behinna ku'bu' minge ma'duseng-duseng. Lella' dumuseng laona siang mengngolleng tama di ku'bu'. ¹² Tahpa unngitaranne' derua malaeka' mekaya' mabusa mohko' yaling yato ang naonge dolu tilampa' bahkena Puang Yesus, mesa tando di pembää'anna anna mesa tando di pembihti'anna. ¹³ Mekutanang yato malaeka' yaling mai naoatee, "O Indo', akae dio undusengngi?" Naoante mentimba', "Puangku puha naala tau. Dai kuinsang umba napampaongi." ¹⁴ Puhai ma'tula' inde Maria mensaileng pano di kebo'na. Ya' unngitang Puang Yesus ke'de', ampo' dai natandai naoate Puang Yesus yato ang naita. ¹⁵ Mekutanang Puang Yesus naoatee, "O Indo', akae dio

undusengngi? Mennae dio umpeäng?" Ampo' inde Maria nasangae' to pambahasi bela' yato ang minge mampa'karai. Dianto anna mentimba'mi naoatee, "O Pua', Diorakae' umparende' inde bahke ang aha yaling di ku'bu'? Ponna Dio, kalemuiä' tula' manahpaingkä' umba umpampaongi anna malai do kualasumule." ¹⁶ Naoa bunte Puang Yesus, "O Maria." Tahpa mengkolimmi ta Maria pano di Puang Yesus anna ma'karai yaling di basa Ibrani naoatee, "Rabuni!" ang bahtuanna "Tuangkuhungku!" ¹⁷ Naoante Puang Yesus, "Dakä' mala unnganti aka' dakä' aha mao dai' di Ambeku, ampo' inang la maorä'tee'. Dahi pahallu umpainsangngi asang to pentindo'ku ang kuangka' solasohongku. Oaingkä'tee, 'Dang masae anna maomä' dai' di Ambeku ang umpoambe toua' dio, Dehatangku ang umpodehata toua' dio.' " ¹⁸ Dianto anna le'ba'mi Maria do napepakahebaing, aka' puhang silambi' Puang Yesus. Anna natula' asangnging yato ang puha naoaing. ¹⁹ Donetoo di allo Mingku di bengi, ma'himpummi pahsikolana Puang Yesus di mesa dasang anna sika untana' asangngi babana aka' sika mahea' pano di to pambahanna to Yahudi. Pihsananna nei' sulee' Puang Yesus anna tahhi'i ke'de' yaling di tängngä-tängngänaii anna ma'karai naoatee, "Salama' mating di dioa'." ²⁰ Puhai ma'tula' noa,

ya' umpepaitaming teyyena anna kasihinna. Sika kahsi liung aka' naita anna nainsang naoatee tuho si'dae' sumule. ²¹ Naoa sala bunte Puang Yesus, "Salama' mating di dioa'. Umba noa nasuoä' Ambeku tama di lino, noa tunto Kodi' dinoa la kusuokoa' mao do umpepainsangnging inde kaheba." ²² Mane umpembuhhu'ing penanaha anna naoaitee, "Tahimboia' inde Inaha Masero. ²³ Ponna ke unngampungngikoa' kasalaanna mesa tau, ya' naampungngi toete' Puang Alataala. Ampo' ponna ke daia' unngampungngi, ya' datoete' naampungngi Puang Alataala." ²⁴ Ta Tomas (ang si disangai toe' 'To Hamburg'), dianto mesa pahsikolana Puang Yesus di alla'na to sampulo derua. Donetoo daine' ma'himpung sibaha solana naonge sulei Puang Yesus. ²⁵ Ya' napainsangnging solana naoaintee, "Puhamang kami' unnggita Puang Yesus." Ampo' natimba' ta Tomas naoatee, "Ke dake' paita matangku anna ke dake' kupentohse'ing inde hängkä'ku pano di teyyena yato di lalang päso'; noa tunne' ke dake' kupengngulu'ing inde teyyeku pano di kasihinna, ya' inang dasi'da-si'dake' kupetahpa'." ²⁶ Sammingku puhanna yatoo, ma'mesa-mesa bumi pahsikolana Puang Yesus yato di dasang, ampo' di hao buke' inde Tomas donetoo. Dai masae sule buranne' Puang Yesus anna pihsa'i ke'de' di tängngä-tängngänaii, moinnakato

anna titana' asangngi baba. Ma'tula'i naoatee, "Salama' mating di dioa'." ²⁷ Pihsananna unngoaminte ta Tomas, "O Tomas, itang inde lalang päso' di teyyeku anna maimo pentohse'ing hängkä'mu tama. Ita toine' inde lalang doke di kasihingku anna umpengnguluing teyyemu tama. Dahi damong umbata-bata, ampo' pampetahpa' si'da-si'damo." ²⁸ Naoante Tomas mentimba', "Dio Puangku anna Dehatangku!" ²⁹ Naoa sala buminte Puang Yesus, "Umpetahpa'mi pole' aka' unngitamä', i? Ampo' kahsine' tau ang mampetahpa' moinnakato dakä' naita." ³⁰ Mai'dike' tanda ang mepusa'-pusa' nababe Puang Yesus di olona pahsikolana, ang dai aha tiuki' yaling inde di suha'. ³¹ Ampo' nasuhung tiuki' ingkäna ang aha done indee anna malai umpetahpa' unngoatee Puang Yesus dianto To Dilanti' la Mepasalama', Änä'na Puang Alataala. Dia tuke' anna malai untahimbo katuhoang sapano-panona aka' umpetahpa' yaling di sanganna.

21 ¹ Pihsananna umpepaita buming Kalaena Puang Yesus pano di pahsikolana di hoi' di behing Le'bo' Tiberias. Noa indee tohodolunna: ² Pihsang tempo indee sangngaka-sangngaka pahsikolana, dianto: Simon Petrus, Tomas ang si disanga 'To Hambung,' Natanael ang sule di hao mai di Bohto Kana di Galilea, derua

änä'na ta Zebedeus anna ahake' derua ang senga', sika tihimpung di hoi' di behing le'bo'.³ Naoante Simon Petrus pano di solana, "La maoä' ko modala." Sika natimba'mi naoatee, "La mao touang kami' mempola." Ya' sika mendai' siang di lopinna anna le'ba'i. Ampo' donetoo napesambengii modala, daliui aha bau naala moi poro la mesa.⁴ Tahpana la timbimmi allo, ke'de'mi Puang Yesus di hipe di behing le'bo' ampo' dai sika nainsang naoate Puang Yesus yatoo.⁵ Mekutanang Puang Yesus pano diii naoatee, "Oa' sammuane, aharaka pealammu?" Para-parang mentimba' naoatee, "Dai aha."⁶ Naoante Puang Yesus pano diii, "Pensambangngingnga' ne dalamu pano di tando kuananna lopimmu anna malaia' aha bau unngala." Ya' sika napanoa si'dang. Tahpana nahui' yato dalana, dakale nabela nabua' dai' di lopi tandana matingngi si'da-si'da aka' punnong bau.⁷ Ya' ma'karang yato pahsikolana Puang Yesus ang napakamaya pano di Petrus naoatee, "Tantu anna Puangngi indoo!" Nahingnginna ta Petrus, Puang Yesus-e', tahpa mekaya' siang anna mengkahtibe naung di le'bo', molangi bete'.⁸ Yatone' pahsikolana ang senga' sika melolane' molopi lella' unghui' yato dala ang punno bau, aka' dasiang makahao, umbai sangngatu' supu mete' alla'na.⁹ Tahpana sika lambi' bete'

anna tuhummi yaho mai di lopinna, ya' sika unngitang api meahha minge dipantunui bau anna aha toe' roti. ¹⁰ Naoante Puang Yesus pano diiii, "Bahaia' ne mai sisangngaka baumu ang mane unngala." ¹¹ Ya' dai'mi Simon Petrus di lopinna anna unghui'i yato dala ang punno bau sikäyyäng pano di kalantanang. Mai'dinna yato bau sangngatu' limampulo tallu, ampo' moinnakato noa, ya' dai maaka yato dala. ¹² Ma'kara bung Puang Yesus pano diiii naoatee, "Maimokoa', potindä'." Donetoo ingkäna pahsikolana, dai aha ang bahani mekutana naoate, "Mennaosetonganna?" aka' sika nainsammi yaling di inahanna naoate Puang Yesus yato. ¹³ Pihsananna mendungku'mi Puang Yesus mane unngalai yato roti anna nasusaing pano diiii, sika naande. Noa tunne' yato bau. ¹⁴ Dianto inde kapentallunna Puang Yesus umpepaitaing Kalaena pano di pahsikolana tahpana tuho sumule di hoi' mai di kamateang. ¹⁵ Puhai sika mande, mekutanang Puang Yesus pano di Simon Petrus, änä'na Yohanes, naoatee, "O Simon, ungakemui si'da-si'darakakä' la'bi andana pa'kalemunna solamu?" Mentimba'mi Simon Petrus naoatee, "Io Puang, unngingsang tobou Dio kukalemui si'da-si'dao." Naoaminte Puang Yesus, "Kambi'ingkä' petauangku sihapang änä' dombaku." ¹⁶ Mekutana sala bumi Puang

Yesus kapendoanna naoatee, "O Simon, ungkalemui si'da-si'darakakä?" Mentimba' bumi Simon Petrus naoatee, "Io Puang, ungningsang tobou Dio kukalemui si'da-si'dao." Naoa buminte Puang Yesus, "Kambi'ingkä' petauangku sihapang dombaku." ¹⁷ Nakutanai sala bumi Puang Yesus kapentallunna naoaintee, "O Simon, ungkalemui si'da-si'darakakä?" Ya' mapi'di'mi inahanna Simon Petrus aka' pentallung kalerang nei' napa'kutana-tanai Puang Yesus. Mane mentimba'i naoatee, "O Puang, ungningsang asang ingkäna-inkäna siamo. Ungningsang toi umba noa pa'kalemungku mating." Naoa buminte Puang Yesus, "Kambi'ingkä' petauangku sihapang dombaku. ¹⁸ Kutula'ingko setonganna naonge mahäti'kangko si unsalipii tobouo dio kalaemu anna maoo kalao-lao situhu' pampemalanna inahammu. Ampo' ke to baha'mo dako' la umpentandorangngingko supu teyyemu anna napungoo tau, mane nabahao pano di ongeang ang dai la unγκärä'i." ¹⁹ (Inde ang naoa Puang Yesus untula' lohpo' umba la noa kamateanna ta Petrus dako' ang la umpamatande Puang Alataala.) Puhai yatoo naoaminte Puang Yesus, "Tindo'ä'." ²⁰ Mensaileng ta Petrus pano di kebo'na, ya' ungnigitang yato pahsikolana Puang Yesus ang napakamaya, yato ang mohko' dolu di behinna Puang Yesus naonge sika mandei

anna mekutanai naoatee, "O Puang, menna inde ang la mambalu'o?" ²¹ Naitanna Petrus, ya' mekutanang pano di Puang Yesus naoatee, "O Puang, umbanne' la noa indee?" ²² Natimba'mi Puang Yesus naoaintee, "Ke la hapangannai pemalaä' anna tuho loloi lambi' kasuleangku kapendoanna, ya' tadia ang la ungningsang. Ampo' dio, tindo'ä'!" ²³ Dianto anna tisebu'mi kaheba di alla'na pahsikolana Puang Yesus naoatee, "Daine' are' la mate yatoo." Ampo' setonganna dai aha naoate Puang Yesus, "Daine' la mate," supunne' naoatee, "Ke la hapangannai pemalaä' anna tuho loloi lambi' kasuleangku kapendoanna, yatoo tadia ang la ungningsang." ²⁴ Dianto inde pahsikolana ang mansa'bii didiona ingkäna indee ang dahi, anna dianto ang mangnguki'. Lambi' mala tainsang taoatee yato kasa'bianna tahpa' si'da-si'da. ²⁵ Setonganna mai'di liuke' kaha-kaha senga' ang hali nababe Puang Yesus, ampo' ponna la diuki' asang ingkäna yatoo, ya' umbai dai la sihoa tama asang di lino yato ingkäna suha' ang la diuki'.

Pengkähänganna Rasul

1 ¹ O Teofilus, yaling di suha'ku ang uhuna kupamalesong ingkäna pembabena Puang Yesus, noa pengkähänganna noa pepakuhunna, ² lambi' di tempona tiängkä' dai' di suruka. Naonge dake' dai' di suruka, sibaha kakuasaanna Inaha Masero umpahenta ingkäna rasul ang puha napillei ang la mampembabeing. ³ Puhanna mate, pemmai'ding umpepaitaing Kalaena pano di ingkäna rasul. Anna umbabe mai'di tanda anna malesoi dioatee tuho sumule. Aka' uhpä' puloke' allona si naola umpellambi'i rasulna anna natula'ing didiona Kapahentaanna Puang Alataala. ⁴ Pihsang tempo tihimpung bumi mande sibaha rasulna anna ma'pahentai naoatee, "Daumpelleia' Bohto Mahoa' Yerusalem. Empeiia' pa'dandinna Ambeku situhu' ang puha kutula'ingkoa'. ⁵ Aka' Yohanes supung uhai ang napake mantero', ampo' dioa' yaling di sangngakake' allona la ditero'koa' Inaha Masero." ⁶ Tempona ma'himpung Puang Yesus sibaha rasulna, sika mekutanang pano naoatee, "O Puang, la dinoaraka la umpake'de'i sumule kapahentaantaa' to Israel?" ⁷ Natimba'mi Puang Yesus naoatee, "Supung Ambeku ang

mampama'tantu. Daia' dio mangki' ungningsang, aka' ingkäna yatoo kakuasaanna Ambeku.

⁸ Ampo' dioa' la untahimbokoa' kakuasaang naonge anna tuhungngi Inaha Masero mating di dioa', anna la mendahikoa' sa'bingku mengkalao dinne di Yerusalem, di ingkäna Yudea, naung di Samaria, lambi' pano di siku-sikunna lino."

⁹ Puhanna ma'tula', naitang rasulna tiängkä' dai' di langi' lambi' nahehengngi salehu'. Ya' dang landa' sika naita. ¹⁰ Lella'ke' sika tonga dai' di langi', tahpa unngitarang derua tau mekaya' mabusa di behinna. ¹¹ Ya' tahpa ma'karang yato tau naoatee, "Oa' to Galilea, akana sika ke'de' kalekoa' mennenne' dai' di langi'? Napelleimokoa' Puang Yesus tiängkä' dai' di suruka, ampo' inang la sumuleete' yaho mai sinnoa inde ang unngitaa' tiängkä' dai' di suruka." ¹² Ya' sumuleng yato rasulna lubete' di Yerusalem mengkalao di mesa tanete disanga Tanete Zaitun ang sipandipe siang Yerusalem. ¹³ Tahpana lambi', dai'mi di mesa loteng, ongeang ang si naonge tohho Petrus anna Yohanes, Yakobus anna Andreas, Filipus anna Tomas, Bartolomeus anna Matius, Yakobus änä'na Alfeus, Simon, ang mentama di kakalebuanna to umbali kapahentaang Roma, anna Yudas änä'na Yakobus. ¹⁴ Sangka' umpamesa lolo inaha ma'sambayang sibaha sangngaka-sangngaka

bahine, sinnoanna Maria indona Puang Yesus,
 anna siullu'na Puang Yesus. ¹⁵ Allo donetoo
 ke'de'mi Petrus yaling di alla'-alla'naii ang
 tihimpung, umbai sangngatu' dompulo tau
 mai'dinna, anna ma'karai naoatee, ¹⁶ "Oa'
 ingkäanna solasohongku, sundummi ihsinna
 Suha' Masero, yato ang napalambi' lohpo' Inaha
 Masero unngolai Tomaraya Daud, didiona ta
 Yudas ang umpatuhoi yato tau ang unsahka
 Puang Yesus, ¹⁷ moinnakato anna dihekeng
 tuke'ne' dolu solaki' anna unngala toe' baheang
 yaling di pengkähängangki'. ¹⁸ (Yato doi' sahona
 ta Yudas naonge umbabei kakarakeang, puhang
 naalliing sallimbo tampo. Ya' diang naongei
 tahpa tipalumbäng lambi' tehse kompenna anna
 sohongngi ihsinna. ¹⁹ Anna kaha-kaha yatoo
 nainsang asang tau ang yaho di Yerusalem
 lambi' yato tampo sika nasangai situhu' tula'na:
 'Hakal Dama' ang bahtuanna: Tampo Haha.)
²⁰ Aka' puha tiuki' yaling di suha' Pampudiang
 naoatee: 'Pabei tomande'i lo'bäng ongeanna
 anna pabeii mahulla-hulla;' anna: 'La naala
 tau senga' pangka'na.' ²¹ Dahi la pahallu diala
 mesa tau ang la manghängngängngiang yaling
 mai di alla'-alla'na yato ang si kiposola lolo
 naonge sibahakang Puang Yesus, napahandu' di
 pantero'anna Yohanes lambi' di tempona Puang
 Yesus tängkä' dai' di suruka napelleiang, anna

malai para-paraang unsa'bii didiona katuhoanna sumule." ²² (1:21) ²³ Ya' sika natuhong derua tau, mesa disanga Yusuf ang si disangai Barsabas, anna si disanga toe' Yustus, anna ang kaderuanna disanga Matias. ²⁴ Sika ma'sambayammi anna malau naoatee, "O Puang, Dio ullosa tama di inahanna simesa-mesa tau. Tuhoi menna kahang la umpake inde derua tau ²⁵ yaling inde di pengkähängang la mendahi rasulmu. Aka' pahallu la aha bala'na ta Yudas ang umpellei inde pengkähängang, aka' le'ba'mine' naung di ongeang ang inang sihatang naongei." ²⁶ Sika undohe'mi sihsä' mane pantangngi manghui' yato to deruai. Ya' Matias ang manghui' yato kalambe'na. Ya' diante ang la unghängngängngi yato to sampulo mesa rasulna Puang Yesus.

2 ¹ Tahpana lambi' allo Pentakosta, ma'himpummi yato ingkäna to mampetahpa' di mesa ongeang. ² Pihsananna sika nahingnging noa memuhhunna pepahi käyyäng tuhung yaho mai di langi' umpunnoi yato dasang ang naongei sika mohko'. ³ Ya' sika unngitang noa lila api puhpu tiseumbu', unghampoi asang yato tau ang yaling di dasang. ⁴ Sika napunnoi Inaha Masero lambi' manähäng asang umpake ma'kahupa-hupa basa, situhu' kara ang napalosai Inaha Masero ang la natula'. ⁵ Donetoo yaho di Yerusalem aha tohho to

Yahudi ang luhao mai di ma'kahupa-hupa bohto di lino ang si untuhu'i si'da-si'da Puang Alataala. ⁶ Nahingnginna tau mai'di yato ang memuhhung, sibuhstu'-buhstu'mi sule sisihipi'-sihipi'. Sika tungke'du' asammi aka' pantang unghingngi basana napake yato to mampetahpa' ma'kara-kara. ⁷ Pusa' asammi anna sipa'tula'-tula'i naoatee, "Tadiarakate' to Galilea inde ang ma'kara-kara? ⁸ Aka boi anna malai pantang unghingngiingkea' basata natula'?" ⁹ Noannaa' kita' to Partia, to Media, to Elam, ihsinna Mesopotamia, Yudea anna Kapadokia, Pontus anna Asia, ¹⁰ Frigia anna Pamfilia, Mesir anna Libia ang sirungku' Kirene; anna ang sule di lau' mai di Roma ¹¹ (noa ang inang to Yahudi noa toi tau senga' ang untuhu'i ada' Yahudi), to Kreta anna to Arab; tahingngi asangnga' ma'kara-kara umpake basataa' didiona kaha-kaha ang mepusa'-pusa' nababe Puang Alataala." ¹² Sika tungke'du'mi anna pusa'i lella' sipa'tula'-tula' naoatee, "Aka disanga bahtuanna indee?" ¹³ Ampo' aha sia tung nei' sangngaka-sangngaka tau ang mampetaha-tahai naoatee, "Inde mai tau sika malango aka' mai'di liu angkoro' naenu'." ¹⁴ Ampo' tahpa ke'de' ta Petrus sibaha yato to sampulo mesa solana napekääyngngi ma'kara pano yato di tau mai'di naoatee, "Oa' to Yahudi anna ingkäämmua'

ihsinna Yerusalem, pengnginsangngiia' anna
 umpayaling manahpai di inahammua' inde
 karangku. ¹⁵ Inde mai tau daete' malango
 sinnoa pansangaimmua' aka' dinoa mane
 tehte' kamehsa mebengngi'. ¹⁶ Ampo' dianto
 indee ang puha napepainsangnging Nabi Yoel
 naoatee, ¹⁷ 'La dahi yaling di allo katämpä'anna
 sinnoa karanna Puang Alataala naoatee: La
 kubea Inahangku pano di ingkänna hupatau,
 lambi' peänä'ammua' la ullombung karangku.
 Noa toi pano di ingkänna to mahäti'mua' la
 kaita-ita, anna pano di ingkänna to baha'mua' la
 natikaitaing yaling di pangngipi. ¹⁸ Noa toi pano di
 ingkänna sabua'ku muane anna bahine, la kubea
 Inahangku di allo yatoo anna la umpalambi'i
 samai kaha-kaha ang la kupainsangngiing.
¹⁹ Anna la kupadahi mai'di tanda ang mepusa'-
 pusa' yaling di lino sinnoanna haha, api, sibaha
 hambu ang mapulu' anna ma'kahupa-hupa tanda
 yaho di langi'. ²⁰ La dai aha mata allo lambi' la
 malilling, anna bulang la malehähhä' noa haha,
 akinna aha allo kasuleanna Dehata. Yato allo
 ang käyyäng la punnong pole' kamatandeang.
²¹ Ampo' donetoo, pano di menna-menna ang
 mengkamala' dai' di Dehata, dianto ang la
 untahimbo kasalama'ang.' ²² O ingkämmua' to
 Israel, pehingngi manahpaia' inde karangku:
 Yato ang nahoa inde tula'ku dianto Puang Yesus

to Nazaret, mesa ang natuho Puang Alataala. Aka' umbabe ma'kahupa-hupa tanda anna ang mepusa'-pusa' yaling di alla'-alla'mua' umpake kakuasaanna Puang Alataala anna nakapusa'i asang ingkäna hupatau sinnoa ang puha ungningsangnga'. ²³ Dianto ang puha dibeakoa' anna umpapetoke'ia' anna umpapepateii umpake to karake situhu' pahtuyunna Puang Alataala. ²⁴ Ampo' napatuhong sumule anna nalahpa' Puang Alataala di hoi' mai di kamateang aka' inang dai mala la mate lolo. ²⁵ Indee tainsangnga' aka' puha natula' lohpo' Tomaraya Daud didiona karanna Puang Yesus ang naoatee, 'Puang Alataala kupahandang lolo aka' Dia pesahpi' matoto'ku di hao di behingku lambi' dä' mala tirende. ²⁶ Lambi' napunnoi kakahsiang inahangku anna sohong kamasannangang yaling mai di suaku, noa toi bätäng puntingku la unsa'ding kamalinoang, ²⁷ aka' dä' umpabei la tohho yaling di kamateang anna datuke' la umpabei inde To Maseromu la bosu. ²⁸ Dio ang puha mampatuhoiä' lalang lupano di katuhoang sumule anna umpatiala inahangku di tingngayomu.' ²⁹ Dahi ingkämmua' solasohongku, kupasohongngingkoa' ihsi inahangku untula' didiona neneta Tomaraya Daud ang puhang mate anna puha diku'bu', anna ku'bu'na tontong loloke' taitaa' lambi' dinoa. ³⁰ Dahi dai ma'tula'

Tomaraya Daud didiona kalaena tobœ', ampo' mesa toe' nabi, dahi nainsang naoate puha ma'dandi Puang Alataala anna napopindai pano, la napaohko'ing mesa peänä'anna yaho di ohko'anna. ³¹ Puha nainsang Tomaraya Daud didiona ang la nababe Puang Alataala lambi' natula' lohpo'mi katuhoanna sumule To Dilanti' la Mepasalama'. Tula'na yatoo naoatee, 'Aka' dai la napabei tohho yaling di kamateang anna datoï la bosï.' ³² Puang Yesusmitoo yato ang napatuho sumule Puang Alataala anna kami'mitoo ang mansa'bii. ³³ Anna napaohko'mi Puang Alataala di tando kuananna, dianto ongeang kakeangka'ang, sibaha nabea kakuasaang, anna untahimbo Inaha Masero yato ang puha didandiing. Dianto ang nasuo yaho mai anna umpentamii yato ang puha taita anna tahingngia'. ³⁴ Aka' tadia Tomaraya Daud ang le'ba' dai' di suruka ampo' diane' ang ma'kara naoatee, 'Puha ma'kara Dehata pano di Tuangku naoatee: ³⁵ Ohko'o di hao di tando kuanangku, lambi' ingkäna balimmu la kupadihoi'angngingko.' ³⁶ Dahi pahallu ungningsang si'da-si'da ingkämmua' to Israel dianto Puang Yesus ang puha umpapetoke'a', naängkä'mi Puang Alataala mendahi Dehata anna To Dilanti' la Mepasalama'." ³⁷ Tahpana sika nahingngi kaha-kaha yatoo, tahpa manahong inahanna ingkäna tau di hao, lambi' mekutana

pano di Petrus anna ingkäna solana naoatee, "Akang la kibabe?" ³⁸ Natimba'mi Petrus naoatee, "Pangkatoba' asangkoa' anna behoia' kalaemu ditero' yaling di sanganna Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama', anna malai dosammu diampungngi anna la nabeakoa' Inaha Masero Puang Alataala. ³⁹ Aka' diongnga'too sibaha peänä'ammua' anna tau senga' ang makahao nahoa toe' pa'dandiang yatoo. Anna la mai'dike' tau natambai situhu' pahtuyunna Puang Alataala." ⁴⁰ Ya' mai'dike' tula' senga' ang natula' pano yato di tau mai'di anna napa'sule-suleii naoatee, "Alaikoa' kalaemu yaling mai di alla'-alla'na inde mai to karake ang la untahimbo kamadahhaang anna malakoa' salama'." ⁴¹ Ingkäna ang untahimbo yato tula'na Petrus umbeho asang kalaena ditero'. Ya' allo donetoo kehängngämme to mampetahpa' umbai tallung sa'bu tau. ⁴² Ya' sangka' tontong lolong untokei pepakuhunna rasulna Puang Yesus, anna tontong lolo ma'mesa. Si ma'mesa lolo mohko' umbika-bika roti naande para-para anna ma'sambayang. ⁴³ Ingkäna tau ang di hao mahea' tahpana unngita mai'di tanda mepusa'-pusa' sibaha ma'kahupa-hupa tanda ang napadahi Puang Alataala umpake rasulna. ⁴⁴ Anna ingkäna yato to mampetahpa' ma'mesa lolo anna samai aka-akanna naampui sibaha-

baha. ⁴⁵ Noa ke ahai ang umbalu' aka-akanna, nabahe-bahe yato allinna pano di solana situhu' kapahalluanna. ⁴⁶ Sibaha kamesaang inaha, si ma'himpung allo-allo yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala anna umpasibala'-bala'i dasannai naonge umbika-bika roti ungkalehai Puang Yesus anna mande para-para sibaha kamasannangang anna sangkalebu inahanna, ⁴⁷ laona siang umpudi sanganna Puang Alataala. Nakärä'i asang tau anna allo-allo tuhtuang mai'di, aka' nahängngängngi lolo Puang Alataala ang lella' napasalama'.

3 ¹ Pihsang tempo di maloe tehte' tallu, ya' le'ba' bung Petrus sibaha Yohanes dai' di Dasang Ada'na Puang Alataala aka' la lambi'mi tempona ma'sambayang. ² Donetoo aha mesa muane dibulle sule aka' makule, inang noa mengkalao dahi. Allo-allo si dipadiale di behing baba Dasang Ada'na Puang Alataala (ang si disanga Baba Mahahsa') anna malai si umpalau aka-aka pano di tau ang sule ma'sambayang.

³ Tahpana unnggita Petrus sibaha Yohanes la tamang di Dasang Ada'na Puang Alataala, ya' tahpa napalauing yato to makule. ⁴ Ya' nanenne'ing Petrus sibaha Yohanes mane ma'karai Petrus naoatee, "Nenne'iang mai." ⁵ Unnenne'ing Petrus sibaha Yohanes yato to makule aka' naoate yaling di inahanna, "Aka

amo ang la nabeaä'?" ⁶ Ma'karang Petrus naoatee, "Bulahang sibaha pera' dai aha kuampui ampo' aka ang aha di kalaeku, dianto la kubeao. Yaling di sanganna Puang Yesus Kristus, to Nazaret, pellaomo!" ⁷ Natokeing teyye kuananna anna napake'de'i, ya' tahpa matoho siang bihti'na. ⁸ Tahpa ke'de' katibe-tibe anna kalao-lao lelenggi mane umpentindo'i Petrus sibaha Yohanes tama di Dasang Ada' lella' siang kabuäng-buäng anna umpudi sanganna Puang Alataala. ⁹ Anna ingkäna tau ang mangngita yato ang dipabono' kalao-lao sibaha umpudi Puang Alataala, ¹⁰ sika tahpa nainsang naoatee, "Dianto ang si mohko' di hao di alena di Baba Mahahsa'na Dasang Ada' si kapalau-lau." Ya' sika pusa' liung anna tungke'du' unnggita yato ang dahi pano di kalaena yato tau. ¹¹ Umpentindo'i loloke' Petrus anna Yohanes yato tau tama di mesa ongeang ang si dioaintee: Serambi Salomo. Ya' suleng tau mai'di sisihpi'-sihpi' napellambi'i sika pusa' pihki'na. ¹² Ungngitanna yato tau mai'di inde Petrus, ma'karang naoatee, "Oa' to Israel, akana pusa'koa' unnggita inde kadahiäng, anna aka boi anna umpahandangngang noa yato ang kami' umpapellao inde tau umpake kakuasaang anna kamaseroang di kalaeki'?" ¹³ Dehatanna neneta Abraham, Ishak anna Yakub puha umpamatande Sabua'na disanga Puang

Yesus ang puhang umbehoa' pano di Tuambahsa'
 Pilatus anna umbahoi di olona, moinnakato
 pemalane' nalahpa'. ¹⁴ Ampo' umbahoikoa' dio
 To Masero ang To Maroho, anna umpalaukoa'
 to papateang pano di Pilatus la dilahpa'. ¹⁵ Yato
 tau ang mebea katuhuang lambi' sapano-panona
 puhaa' dio umpatei, ampo' napatuho sumule
 Puang Alataala di hoi' mai di alla'na to mate,
 anna didiona kaha-kaha yatoo kami' ang
 mansa'bii. ¹⁶ Aka' kapampetahpa'ang yaling di
 sanganna Puang Yesus lambi' matoho inde to
 makorong sinnoa ang unngitaa', anna inde
 tau inang unnginsammia'. Bono'mi koronna
 aka' kapampetahpa'anna yaling di sanganna
 Puang Yesus. ¹⁷ Oa' ingkämmu solasohongku,
 kuinsammi nasuhung umbabea' noa aka'
 bala' taungnginsannaa', noa dioa' noa toi to
 pambahanammua'. ¹⁸ Ampo' nasuhung napanoa
 Puang Alataala yatoo anna malai umpasundung
 aka ang puha natula' lohpo' unngolai ingkäna
 nabi, ang naoatee, 'To Puha Kulanti' la
 Mepasalama' inang la unngolai kamasuhsaang.'
¹⁹ Dahi pengkatoba'mokoa' di hao mai di
 ingkäna dosammu, sumulekoa' dai' di Puang
 Alataala, anna malai nasapuiingkoa' dosammu.
²⁰ Anna malai napatialaingkoa' inahammu Puang
 Alataala anna nasuo bouingkea' sule Puang Yesus,
 To Dilanti' la Mepasalama'. ²¹ Puang Yesus la

tohho yaho di suruka lambi' tempona umpadahi sumule ingkäna aka-aka, situhu' ang puha nadandi Puang Alataala umpake ingkäna nabi ang napillei mengkalao di pampahandu'anna.

²² Aka' puhang napepakuhuing Nabi Musa naoatee, 'Puang Alataala Dehatammu la umpaaha mesa nabi ang sinnoä' yaling mai di alla'na solasohontaa'. Pehingngi manahpaia' ingkäna tula'na. ²³ Anna menna-menna dai umpehingngii tula'na yato nabi, la dialaine' yaling mai di alla'-alla'taa' anna dipa'daii.' ²⁴ Noa tunne' ingkäna nabinna Puang Alataala ang puha umpalambi' Bahtakaranna, napatahhi' mengkalao Nabi Samuel sibala'-bala' untula' lohpo' pembabena Puang Yesus. ²⁵ Tula' ang napalambi' nabinna, dianto ang la umpomana'a'. Anna la untahimbo toukoa' taha yaling di pa'dandianna Puang Alataala pano di nenetaa'. Aka' puhang ma'kara Puang Alataala pano di Abraham naoatee, 'Aka' mesa peänä'ammu, ingkäna hupatau yaling inde di lino la kubehe.' ²⁶ Aka' yato Sabua'na Puang Alataala, napaaha yaling mai di alla'mua' anna dioa' ang handang dolu napalambi'i. Napanoa anna malakoa' nabehe, natehte mensohong yaling mai di lalang kakarakeang."

4 ¹ Lella'ke' Petrus sibaha Yohanes umpa'tula'i tau mai'di, sulerang napellambi'i sangngaka-

sangngaka imang sibaha to Saduki anna pongkahana to pandaka Dasang Ada'na Puang Alataala. ² Yato tau sule sika keaha' aka' yato ang napepakuhuing Petrus sibaha Yohanes naoatee, "Tandana inang aha katuhuang sumule di hoi' mai di kamateang, ya' puhang tuho sumule Puang Yesus hoi' mai." ³ Sika unsah kang Petrus sibaha Yohanes anna napatamai di tahungkung. Ampo' aka' benging, ya' dipayalimmi di tahungkung lambi' mabaya. ⁴ Ampo' mai'di tau ang manghingngi pepakuhunna mampetahpa'. Ya' kehängngäng bumi, lambi' limang sa'bu muane, dake' dipapola bahine anna äinä'. ⁵ Tahpana mabaya ma'himpummi to pambahananna to Yahudi sibaha setobaha'ang anna to pampakuhu ada' yaho di Yerusalem. ⁶ Yaho, aha handang pongkahana imang disanga Hanas sibaha Kayafas ang mambala'i, aha toi Yohanes, Aleksander anna mai'di tau senga' ang tihekeng peänä'anna handang pongkahana imang. ⁷ Dibahang Petrus sibaha Yohanes pano di olona yato ang ma'himpung anna sika napahehsai naoatee, "Kamatohoang aka yaling di kalaemu? Menna mambeakoa' kakuasaang anna malai umbabe yato kaha-kaha?" ⁸ Tahpa mentimba'mi Petrus napunnoi Inaha Masero naoatee, "Oa' ingkämmu to pambahananna anna setobaha'anna to Yahudi, ⁹ nasuhung dipahehsaang inde allo

dinoa, aka' unglalemuiang mesa to makule anna la pemalako'a' umpengnginsangngi kakuasaang aka ang mampabono'. ¹⁰ Pahallua' ungningsang ingkämua' to Israel, noa ang dinne dinnoa noa toi ang dai dinne: yaling di sanganna Puang Yesus Kristus, to Nazaret, ang puha umpatei yaho di kayu sitambeng ampo' napatuho sumule Puang Alataala di hoi' mai di alla'na to mate, dianto ang umpabono' inde tau lambi' mala ke'de' di hao di olomua'. ¹¹ Puang Yesus tuntoo ang ditula' sihapang batu yaling di Pampudiang naoatee, 'yato batu ang untibea' ingkämmu tukang, dianto ang handang pahallu diala dipobatu ke umbabei tau dasang.' ¹² Supung aka' Dia lambi' malaingkea' salama', aka' yaling inde di lino dai aha tau senga' ang nabea kakuasaang Puang Alataala la umpasalama' hupatau, ampo' supung Puang Yesus." ¹³ Tahpana sika naita yato to ma'himpung kabahanianna Petrus sibaha Yohanes, ya' pusa' asammi aka' nainsang naoatee tau biasa ang taaha mahsikola. Dianto anna nainsammi naoatee to pentindo'nai Puang Yesus. ¹⁴ Sika dai nainsang ma'kara la ma'baho aka' yato ang puha napabono' di hao siang di behinna ke'de'. ¹⁵ Ya' sika unsuong yato to deruai mensohong mane sipahtuyu-tuyui inde to ma'himpung ¹⁶ naoatee, "Aka la tababea' pano inde di tau? Aka' nainsang asammi

ihsinna Yerusalem didiona inde pembabena ang mepusa'-pusa', anna dai aha lalanna la dibahoi. ¹⁷ Dahi la dipakahea'i anna malai dai tuhtuang mai'di tau mangnginsang inde pembabena anna dang ma'tula'-tula' lolo pano di tau umpake yato sanga." ¹⁸ Puhai sipa'tula'-tula', natambaing sumule tama yato to deruai anna naoantee, "Damokoa' mala la untula' lolo sanganna Yesus anna dato'i mala umpepaku' loloingnga' pano di tau." ¹⁹ Ampo' natimba' Petrus sibaha Yohanes naoatee, "Pihki'ia', umba kahang mapia di hao di olona Puang Alataala: dioa' dituhu'i bahtu' Puang Alataala?" ²⁰ Aka' inang dai mala tala kitula' lolo ingkäna kaha-kaha ang puha kiita anna kihingngi." ²¹ Ampo' moinnakato napakahea'i, katämpä'anna nasuo le'ba' aka' dai aha sika nalambi' suhunna anna malai ditahungkung. Anna sika mahea' pano di tau mai'di ang umpudi sanganna Puang Alataala aka' ungnigita kaha-kaha ang mane puha napadahi kakuasaanna Puang Alataala ungnolai rasulna. ²² Aka' yato to makule ang napabono' yaling di tanda ang mepusa'-pusa' la'bing uha' pulo pahiamanna anna makorong mengkalao dahi. ²³ Tahpana dilahpa' Petrus sibaha Yohanes, ya' le'ba'mi umpellambi'i solana anna natula'i ingkäna tula'na yato kapala-kapala imang sibaha setobaha'anna to Yahudi. ²⁴ Nahingnginna solana, ya' umpamesang

kalaena anna umbehoi inahanna ma'sambayang naoatee, "O Dehatangki' ang umpadahi langi' sibaha lino, le'bo' anna ingkänna ihsinna.

²⁵ Puhamo ma'kara unngolai sabua'mu

Tomaraya Daud neneki' ang naposolai Inaha Masero unngoatee, 'Aka boi anna sika kohai keaha' to taungnginsang Puang Alataala?

Aka boi hupatau anna mopahtuyui umbabe kaha-kaha ang taaha kunanna? ²⁶ Tomaraya inde

di lino umpasadia kalaena anna unghimpung ingkänna to umbali-bali Dehata anna To puha

Nalanti' la Mepasalama'.' ²⁷ Aka' setonganna puhang ma'himpung Tomaraya Herodes anna

Tuambahsa' Pilatus sibaha to Roma anna to pambahananna to Israel yaling inde di bohto

anna umbali-balii Sabua'mu dianto Puang Yesus, To Masero ang puha ullanti'.

²⁸ Aka' la umpasule pano ingkänna yato kaha-kaha ang puha umpama'tantu mengkalao dolu situhu'

kakuasaammu anna pa'elo'mu. ²⁹ O Puang, pahandangngi umba noa napakahea'iang dinoa.

Beang ingkännaang sabua'mu kabahaniang anna malai bahanikang umpepainsangnging

Bahtakarammu. ³⁰ Tandoingkang teyye

pa'kalemummu la umbaha kabono'ang pano di hupatau anna la umpatandaang ma'kahupa-hupa

tanda anna ang mepusa'-pusa' yaling di sanganna sabua'mu Puang Yesus To Masero." ³¹ Puhai

ma'sambayang, pahorong yato ongeang ang naongei sika ma'himpung. Sika napunnoing Inaha Masero lambi' sika bahani umpepainsangnging Bahtakaranna Puang Alataala. ³² Inγκännä to mampetahpa' mesa inaha anna dai aha mesa la ma'kara naoatee, "Indee anu kalaeku."

Ampo' samai aka-akanna naampui sibaha-baha.

³³ Inγκännä rasul sitonda punno kakuasaang tontong umpepainsangnging katuhooanna sumule Puang Yesus di hoi' mai di kamateang anna nabehe liui Puang Alataala. ³⁴ Dai aha poro la mesa ang mansa'ding kakuhangang, aka' yato ang naampui: tampo bahtu'raka dasang, sika nabalu' anna yato allinna nabaha anna ³⁵ nabehoing rasul anna malai nasusaing pano di tau ang kakuhangang. ³⁶ Noa toi ta Yusuf ang si nasangai rasul 'Barnabas,' bahtuanna: to pepakahanga, mesa peänä'anna Lewi ang di lau' mai di Siprus. ³⁷ Umbalu' toe' bela'na anna yato allinna nabaha anna nabehoi pano di rasul ang la mansusa.

5 ¹ Aha toe' to sisangkolong ang disanga Ananias anna Safira umbalu' toe' tampona.

² Kasibohtuanna yato allinna tampona la napatohho sambaheang anna sambaheangke' nabehoing rasul, anna naoantee, "Supung inde allinna tampoki'." ³ Ampo' ma'kara Petrus naoantee, "O Ananias, napunnoi inahammu Pongkahana setang lambi' kaloseng-losenggo

pano di Inaha Masero anna umpatohhoo
 sampuahe yato allinna tampomu. ⁴ Naonge
 dake' umbalu' tampomu, ya' aka-akammuke'.
 Pihsananna puha umbalu', yato allinna tontong
 yaling di kakuasaammu. Dahi akana mopahtuyu
 noarako dio? Dai hupatau supu ang ulloseng,
 ampo' Puang Alataala toe'." ⁵ Nahingnginna
 inde tula' Ananias, tahpa loe siang mampamate.
 Inggänna ang manghingngi yato tula' sangka'
 sikalalla' aka' mahea'. ⁶ Tahpa sule siarang
 sangngaka-sangngaka änä' muane nabalung
 anna do nalamungngi. ⁷ Umbai tallu tehte'
 puhanna, suleng bahinena ampo' dai nainsang
 aka ang mane puha dahi. ⁸ Mekutanang
 Petrus pano naoaintee, "Tula'ingkä' sama
 si'daraka inde umbalu'ingnga' tampomu?" Ya'
 natimba'mi yato bahine naoatee, "lo, samantoo."
⁹ Naoaminte Petrus, "Akana mopahtuyurako'
 dio unsändä'i Inaha Masero? Nenne'i indo
 pano tau ang di haoke' di baba, mane sika
 sasulena ullahung muanemu, dia tunto nei'
 ang la mambulleo sohong." ¹⁰ Tahpa loe sia
 tung nei' di behing bihti'na Petrus, mampamate.
 Tamanna yato änä' muane nalambi'mi mate.
 Ya' sika nabulle siang anna do nalamungngi
 napasitehe muanena. ¹¹ Dai aha tala mahea'
 dai' di Puang Alataala inggänna to mampetahpa'
 anna ang unghingngi didiona yato ang dahi.

¹² Ma'kahupa-hupa tanda anna mai'di ang mepusa'-pusa' napadahi ingkäna rasulna Puang Yesus yaling di alla'-alla'na tau mai'di. Ingkäna yato to mampetahpa' ma'mesa di hao di Serambi Salomo ang aha yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala. ¹³ Anna dai aha la bahani tau senga' mampempakoi, ampo' moinnakatoo noa si napakeangka' tau mai'di, ¹⁴ lambi' tuhtuang masae tuhtuang kehängngäng to mampetahpa' pano di Puang Yesus, noa muane noa toi bahine. ¹⁵ Lambi' mai'di tau umbaha to makoronna pano di lalang anna napapatindoi di ale di hao di behing lalang aka' naoatee, "Liuito Petrus, moi poro kalihayonang unghoa sala' mennanna inde mai to makorong, ya' mala bono'." ¹⁶ Noa toi to pa'bohto ang sirungku' Yerusalem sule mokalipumpung umbaha to makoronna anna ang napentamai setang. Anna ingkäna tau yatoo dipabono'. ¹⁷ Pihsananna mengke'de' handang pongkahana imang sibaha to pentindo'na, dianto to Saduki ang sika timbuhu aka' mai'di tau untindo' pepakuhunna Puang Yesus, ¹⁸ lambi' sika unsahkai ingkäna rasul anna napatamai di tahungkung. ¹⁹ Ampo' tahpana bengi suleng mesa malaeka'na Puang Alataala untungka'i baba tahungkung mane sika napasohongngi anna naoaintee, ²⁰ "Laokoa' pano di Dasang Ada'na Puang Alataala anna ke'de'koa' di hao

umpepainsangnging didiona katuhuhoang bakahu
 pano di tau mai'di." ²¹ Ya' sika natuhu'i siang
 yato karanna. Mebengngi'na yatoo sika le'ba'
 siang tama di Dasang Ada'na Puang Alataala
 mampakuhu. Lella' mampakuhu inde rasul,
 yato handang pongkahana imang sibaha to
 pentindo'na untambai ingkäna To Mahkeada'
 Yahudi, bahtu' ang si dioaintee setobaha'anna to
 Israel, ma'limbo. Lella' ma'limbo umpapealang
 yato ingkäna rasul tama di tahungkung.
²² Ampo' tahpana lambi' pano, danne' aha
 yato rasul yaling. Ya' sumuleng anna naoaitee,
²³ "Kilambi' baba tahungkung ampo' tontong
 mahha' tikapu' anna yato ang mandakai tontong
 di hao di olona. Kitungka'i yatoo ke danne'
 aha yato yaling tau." ²⁴ Nahingnginna yato
 pongkahana to pandaka Dasang Ada'na Puang
 Alataala sibaha ingkäna kapala-kapala imang
 inde tula'na tau, tahpa pusa'mi anna naoaitee,
 "Dai kiinsang aka ang dahi pano yato di tau!"
²⁵ Dai masae sule siarang mesa tau umbaha
 kaheba naoatee, "Pehingngiia', ne! Yato tau ang
 umpatamaa' di tahungkung, yaling asammi di
 Dasang Ada'na Puang Alataala umpakuhu tau
 mai'di." ²⁶ Ya' mengkalao siang yato pongkahana
 to pandaka Dasang Ada'na Puang Alataala sibaha
 sangngaka-sangngaka änä' buana le'ba' do
 unngala yato rasul, ampo' sika napaela'-ela'

aka' mahea' pano di tau mai'di la nasaleba'i batu. ²⁷ Sika naposolang tama do umpellambi'i To Mahkeada' Yahudi. Lambi'na tama, sika nakutanaing handang pongkahana imang naoatee, ²⁸ "Kusanga puhamokoa' kikeaha'i anna malai dako'a' le'ba' lolo mampakuhu yaling di sanganna Yesus. Ampo' ang umbabea' dio tuhtuangkoa' mampakuhu di umba-umba naonge done di Yerusalem anna si umpatanda'iang yato kamateanna." ²⁹ Mentimba'mi ta Petrus naoatee, "Aka' pahalluang untuhu'i Puang Alataala andana hupatau. ³⁰ Aka' Dehatanna peneneanta umpatuho sumule Puang Yesus di hoi' mai di kamateang ang puha untoke'a' anna umpatei yaho di kayu sitambeng. ³¹ Anna Diantoo puha naängkä' Puang Alataala ungnghoko'i tando kuananna, dianto ongeang kakeangka'ang, aka' mendahi To Pambahanang anna To Pepasalama', anna malaingkea' to Israel aha tempona la mengkatoba' lambi' malaingkea' naampungngi. ³² Kami'mitoo ingkäna rasul mendahi sa'bi yaling di ingkäna kaha-kaha yatoo. Noa toi Inaha Masero ang la napatamaing Puang Alataala di ingkäna ang untuhu'i Puang Yesus." ³³ Nahingnginna kara yatoo sika keaha'mi, lambi' mopahtuyu la umpatei yato rasul. ³⁴ Ampo' di hao toi aha mesa to Farisi disanga ta Gamaliel dihekeng toi mesa To Mahkeada' Yahudi. Inde

tau mesa ang umpalambi' pepakuhunna Musa
 anna napakeangka' si'da-si'da tau mai'di. Ke'de'
 anna naoatee, "Ne mating tau, pasohongngia'
 dolu sämpäi'." ³⁵ Le'ba'na, ya' ma'karang pano
 yato di to ma'limbo naoatee, "O to Israel, pihki'
 manahpaingkea' aka la tababe pano inde di
 tau. ³⁶ Aka' dolu aha disanga ta Teudas, mesa
 to unsanga-sanga kalaena, lambi' mai'di ang
 mantindo'i: umbai uhpä' atu' tau. Ampo' dipatei
 lambi' sisähä'-sähä' yato to pentindo'na anna
 katämpä'anna dai aha aka-aka. ³⁷ Puhai yatoo,
 naonge temponai diihsa' hupatau, aha bung
 ang disanga ta Yudas to Galilea anna mai'di
 toe' mantindo' la umbali to pa'pahenta. Ampo'
 katämpä'anna dipatei toe' anna ingkäna to
 pentindo'na sisähä'-sähä'. ³⁸ Dahi sinnoa toi
 inde mai kadahiang, kupainsangngikoa' anna
 daingkea' la unngaka inde pano tau. Pabei
 tomande'ia' aka' ponna inde pahtuyunna anna
 pembabena sule hao mai di hupatau, ya' la
 pa'da toetee'. ³⁹ Ampo' ponna sule yaho mai di
 Puang Alataala, ya' moite' la diaka, tala mala toi
 ditalo. Anna umbai bilang la umbaliingkea' Puang
 Alataala." Ya' yato pepaturunna inde Gamaliel
 sika natahimbo. ⁴⁰ Puhai yatoo, untambaing
 sumule rasul anna napohetongngi mane
 naoaintee, "Damongnga' si umpopampakuhu
 lolo kakuasaanna Yesus." Mane sika nalahpa'i.

⁴¹ Yato rasul sika masannang liu umpellei pa'limboanna To Mahkeada' Yahudi aka' yaling di inahanna naoatee, "Naangka'ingkea' Puang Alataala inang la sihatang ungnolai kamadahhaang aka' umpetahpa'ingkea' Puang Yesus." ⁴² Allo-allo tontong umpepainsangnging Kaheba Mapia yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala anna pano di dasanna tau, dianto Puang Yesus To Dilanti' la Mepasalama'.

6 ¹ Tempo donetoo tuhtuang mai'ding kehängngäng to mampetahpa'. Ya' kende'mi kaha-kaha yaling di alla'-alla'na to Yahudi ang ma'basa Yunani sibaha to Yahudi senga' ang ma'basa Ibrani, aka' si nakalimpängngi umpalambi'ing andeanna balu bahine to ma'basa Yunani ang inang tahana. ² Dahi yato sampulo derua rasul unghimpung ingkäna to pentindo'na Puang Yesus anna naoaintee, "Dai sihatang la kitohhoi umpepainsangnging Bahtakara Dehata aka' la kiäto' umba la kipanoa untaha andeang. ³ Dahi ingkämmua' solasohongki', pilleii pitu tau yaling mai di alla'mu ang ungningsang unngoatee, to napunnoi Inaha Masero anna keaka', anna malai tau yatoo la kiängkä' mendahi to pantaha andeang. ⁴ Aka' la umpatontongngang inahangki' yaling di sambayang sibaha umpepainsangngingkang Bahtakara Dehata." ⁵ Pahtuyu yatoo sika nakärä'i ingkäna ang

ma'himpung, ya' umpilleing ta Stefanus mesa to mampetahpa' liu anna napunnoi Inaha Masero, sibaha ta Filipus, ta Prokhorus, ta Nikanor, ta Timon, ta Parmenas, anna ta Nikolaus mesa to Antiokhia ang mentama di ada'na to Yahudi.

⁶ Inde to pitu, sika napapengngolo pano di ingkäna rasul anna nasambayangngii sibaha nasahpa situhu' kabiasaanna to Yahudi aka' dilanti'. ⁷ Ya' tuhtuang tisebu'mi Bahtakara Dehata di umba-umba naongi anna tuhtuang kehängngäng to mampetahpa' yaho di Yerusalem anna mai'di toi imang ang umpetahpa' Puang Yesus. ⁸ Stefanus nabehe si'da-si'da Puang Alataala anna napapunnoi kakuasaanna lambi' umpaaha ma'kahupa-hupa tanda anna ang mepusa'-pusa' yaling di alla'na tau mai'di.

⁹ Pihsananna suleng sangngaka-sangngaka tau ang pemala la siteläng Stefanus. Tau yatoo di hao mai di Bohto Mahoa' Kirene anna Aleksandria, anna Poropensi Kilikia anna Asia. Si ma'sambayang yaling di mesa pa'sambayanganna to Yahudi ang disanga Pa'sambayanganna to dilahpa' yaling mai di kasabua'anna. ¹⁰ Ampo' dai nabela sika umbali ta Stefanus aka' naposolaine' Inaha Masero lambi' manähäng ma'kara-kara pano yato di tau. ¹¹ Ya' le'ba'mi umpaturui sangngaka-sangngaka tau ang la untanda' ta Stefanus naoatee, "Puhang kihingngi tula'na

inde tau untändoi Musa sibaha Puang Alataala."

¹² Dianto anna kende'i aha'na tau mai'di sibaha kapala-kapala imang anna to pampakuhu ada' Yahudi lambi' le'ba' ullebo ta Stefanus anna nasahkai, mane nabahai pano di olona To Mahkeada' Yahudi. ¹³ Anna umposola sangngaka-sangngaka sa'bi ang loseng do napapengngolo ma'tula' naoatee, "Inde tau supung nakähäng untula' salao-laona inde Dasang Ada'na Puang Alataala anna pepakuhunna Musa. ¹⁴ Puha kihingngi naoatee, 'Yato Yesus to Nazaret la untalei inde Dasang ada'na Puang Alataala anna la umbala'i pepakuhu ang nabeaingkea' Musa.' "¹⁵ Inggänna inde To Mahkeada' ang minge ma'limbo, sika umpahandang ta Stefanus, aka' naitang lindona sinnoa liu hupanna malaeka'.

7 ¹ Mekutanang handang pongkahana imang pano di Stefanus naoatee, "Tahpa' si'daraka pantanda'na inde mai tau?" ² Ya' ma'tula'mi Stefanus naoatee, "Inggänna ang kupotobaha' sibaha solasohongku, pehingngii tula'ku: Tempona anna di haoke' di Mesopotamia neneta Abraham, naonge dake' tohho di hao di Haran, napa'karai Puang Alataala To Handang Matande ³ naoaintee, 'Pelleio bohtomu anna solasohommu anna le'ba'o pano di mesa bohto ang la kutuhoingko.' ⁴ Ya' mengkalao siang Abraham umpellei Tampo Kasdim, mendende

pano di Haran anna tohhoi di hao. Tahpana mate ambena, nasuo bung Puang Alataala mendende di hao mai done di bohto ang taongeia' dinoa. ⁵Tempo donetoo, dake' aha nabea Puang Alataala tampo la mendahi mana'na moi poro la sallama'. Ampo' ma'dandi Puang Alataala naoatee, 'Pihsang tempo inde tampo la kubeao ungnampaia' sibaha ingkäna peänä'ammu.' Napanoa ma'dandi, moinnakato dake' aha änä'na Abraham donetoo. ⁶Mane ma'kara boi Puang Alataala pano di Abraham naoatee, 'Ingkäna peänä'ammu la mendahi to sule di hao di bohtona tau senga', la naposabua' anna la nadahha uhpä' atu' pahiamanna. ⁷Ampo' yato ang mamposabua' la kubala' akinna mengkalahsu' peänä'ammu sule napenombaiä' done indee.' ⁸Mane napakuhui Puang Alataala didiona kapotilleang tanda pa'dandianna pano di hupataunna. Ya' tahpana kahua allona dahinna Ishak änä'na Abraham, natilleng. Ishak umpadahi Yakub anna Yakub umpadahine' to sampulo derua ang mendahi peneneantaa' ingkäna to Yahudi. ⁹Yato sangngaka-sangngaka to siullu' umbalu' arinna disanga Yusuf mendahi sabua'na tau di hao di Mesir aka' natimbuhui. Ampo' inde Yusuf naposolai Puang Alataala ¹⁰lambi' si napakahaoing ingkäna kamasuhsaang. Tempona naonge mellambi'i Yusuf pano di

Firaun, tomarayanna Mesir, nabea Puang Alataala inaha mapia anna kakeaka'ang. Nasuhung naängkä' tomarayanna Mesir mendahi bahke'na untokei kakuasaang di hao di Mesir anna un kapalai toi ingkäna ang mengkähäng yaling di dasanna tomaraya. ¹¹ Donetoo dahing kabuhohangang di hao di Mesir anna Kanaan lambi' yato nenetaa' unsa'ding kamasuhsaang käyyäng aka' dang aha napangngalai andeang. ¹² Tahpana nainsang Yakub naoatee aha gandum di hao di Mesir, ya' un suong änä'na pano. Donetoo yatoo napampahandu'i le'ba' yato neneta pano di Mesir. ¹³ Tahpana le'ba' bumi pano kapendoanna, ya' umpepainsamming kalaena Yusuf pano di ullu'na. Lambi' inde tomarayanna Mesir unngingsammi solasohonna Yusuf. ¹⁴ Ya' umpapealang ambena inde ta Yusuf sibaha ingkäna sanghapunna mendende pano di Mesir. Donetoo pitumpulo lima tau dia asanna. ¹⁵ Ya' le'ba'mi Yakub pano di Mesir. Lambi' mate di hao sibaha yato neneta ang senga'. ¹⁶ Anna bahkena dibaha sumule pano di Sikhem anna dipatamai yato di ku'bu' ang puha naalli Abraham di hao mai di peänä'anna Hemor di Sikhem. ¹⁷ Tempona la marungku'mi Puang Alataala umpasundung pa'dandianna pano di Abraham didiona yato tampo ang la nabea peänä'anna, ya' tuhtuang membea'mi neneta di

hao di Mesir. ¹⁸ Pihsananna ahang pole' mesa tomaraya senga' ang ma'pahenta di hao di Mesir, ampo' dai nainsang didiona umba napanoa ta Yusuf undului to Mesir. ¹⁹ Tomaraya yatoo umpakamaho-maho neneta lambi' nadahha anna napahentai naoatee, 'Inkänna änä'-änä'mua' ang mane sohong muane la untibei lambi' mate.' ²⁰ Donentoo yatoo naonge dahi Musa. Naitang Puang Alataala dai aha tau senga' nasinnoaing. Tallu bulanna yaling di dasang naempei to baha'na ²¹ mane dipasohongngi dipapembuni. Ampo' naala änä'na tomaraya ang bahine anna napoänä'i sihapang änä'na toboue'. ²² Inde Musa dipakuhu ingkänna kamanähänganna to Mesir, lambi' kainsangang ma'kuasa moi tula'na noa toi pembabena. ²³ Tahpana uhpä' pulo pahiamanna dahinna, pemalang la mao umpellambi'i solasohonna dianto to Israel. ²⁴ Pihsananna unnggita mesa to Israel nadahha mesa to Mesir, ya' napetunduing, lambi' umpatei yato to Mesir. ²⁵ Nasangang Musa la nainsammi yato solana to Israel naoatee dia ang la napake Puang Alataala mampasohong di hao mai di kasabua'ang, ampo' dae' nainsang. ²⁶ Tahpana marondonna sule bumi, ke unnggita buranne' derua tau sahing to Israel lella' siba'di. Tahpa napellambi'ing Musa aka' la napasikapiai anna naoaintee, 'O solasohongku, akana siba'dirakoa' dio? Sahing

dio siangnga!' ²⁷ Ampo' yato ang kekasalaang
 pano di solana umbuhsu' Musa anna naoaitee,
 'Menna mangngängkä'o mendahi pongkahaki'
 anna la unghohto'o kaha-kahangki'? ²⁸ Umbai
 umpahtuyu toe' la umpateiä' sinnoa yato to Mesir
 ang umpatei di pehengi.' ²⁹ Nahingnginna Musa
 yato tula', ya' tahpa lumumpa'mi anna le'ba'i
 pano di Midian. Ya' di haong tohho, lambi' dahi
 di hao derua änä'na sahing muane. ³⁰ Tahpana
 puha uhpä' pulo pahiamanna, unghingnging
 kamahanna mesa malaeka' yaling mai di alla' dui
 ang naongei api meleä'-leä', di hao di ongeang
 makä'däng sirungku' Tanete Sinai. ³¹ Pusa' Musa
 unnggita yato kadahiang. Tahpa le'ba'mi pano
 napendungku'i, ya' unghingnging kamahanna
 Puang Alataala naoatee, ³² 'Kodi'mitoo Dehata
 ang si napenombai nenemu, dianto Dehatanna
 Abraham, Ishak anna Yakub.' Ya' tahpa sikalalla'
 siang Musa anna dai nasaha mennenne'. ³³ Ya'
 ma'karang Puang Alataala naoatee, 'Lälä'i
 sapatummu aka' ne tampo ang unngongei,
 tampo masero aka' ke'de'o di hao di oloku.
³⁴ Puhang kuita kamadahhaanna petauangku di
 hao di Mesir anna kuinsang kamasuhsaanna,
 dianto anna sulemä' la kulahpa'. Dahi maio
 anna kusuoo sumule pano di Mesir.' ³⁵ Dianto
 inde Musa ang hali dai sika natahimbo to Israel
 yato naonge naoaitee, 'Menna mangngängkä'o

mendahi pongkahaki' anna la unghohto'o kaha-kahangki?' Dia siang ang puha nasuo malaeka'na Puang Alataala ang yaling mai di alla' dui mendahi pongkahana ang la ullahpa' to Israel. ³⁶ Anna dia siang umbaha mensohong to Israel yaling mai di Mesir umbabe ma'hupa-hupa tanda anna ang mepusa'-pusa' di hao di Mesir, di hao di Le'bo' Malea anna pano di ongeang makä'däng uhpä' pulo pahiamanna. ³⁷ Dia toi puha ma'tula' pano di to Israel didiona Puang Yesus naoatee, 'Puang Alataala la umpaaha mesa Nabi ang sinnoaä' yaling mai di alla'na solasohommua'.' ³⁸ Anna dia siang yaling di alla'na petauanna Puang Alataala di hao di ongeang makä'däng ullombung tula'na malaeka' pano di neneta naonge ma'karai yaho di Tanete Sinai. Anna dia toboe' ang untahimbo kara ang tontong lolo ang puha napainsangngiingkea'." ³⁹ Napatahhi' bumi tula'na Stefanus pano di to mantanda' naoatee, "Ampo' dai sika naaku neneta tuhu'-tuhu'ang pano di Musa, aka' dai sika natahimbo ampo' pemala sumule pano di Mesir. ⁴⁰ Sika napalau pano di Harun naoatee, 'Papiaingkang sangngaka-sangngaka tau-tau ang la mala kipenombai anna ang la mampatehteang sumule, aka' dai kiinsang aka ang dahi pano di kalaena Musa ang umpatehteang yaling mai di Mesir.' ⁴¹ Lambi' tempo donetoo umpapiang

ang la napenombai, noa hupanna saping lundaha, mane umbahai penombaang pano anna ma'rame-ramei umpakahoa' pambabe kalaena. ⁴² Dianto anna napengkebo'i Puang Alataala anna napatiolaii umpenombai bintäng noa ang puha tiuki' yaling di suha'na nabinna ang naoatee, 'O to Israel inang tadia Kodi' ang umpenombai anna umbahaing penombaang yaling di uhpä' pulo pahiamanna naonge di haokoa' di ongeang makä'däng. ⁴³ Aka' puhamokoa' umbaha lelung bansulinna dehata Molokh sibaha tau-taunna bintäng Refan. Dianto pampapia kalaemu ang umpenombaia'. Dahi la kuhambaikoa' le'ba' makahao pano di tando panona Babel.' ⁴⁴ Yato bansuli ang si naongei Puang Alataala umpellambi'i petauanna, naparende lelung neneta di hao di ongeang makä'däng. Yato bansuli nababe Musa sinnoa ang puha napahentaing anna napaitai Puang Alataala pano. ⁴⁵ Yato bansuli puha natahimbo neneta naonge nabahanangngi Yosua tama done inde di tampo. Donetoo yato tampo sika nakuasaing, aka' untalo ingkäanna to pa'bohto ang nahambaiing Puang Alataala. Yato bansuli tontong lolo lambi' tempona Tomaraya Daud ma'pahenta. ⁴⁶ Inde Tomaraya Daud nabehe liu Puang Alataala. Dahi napalau umbato ke la malai umpake'de' dasang ang la naongei Puang Alataala, ang la

napenombai to Israel. ⁴⁷ Ampo' Salomorang änä'na ang mampake'de' yato dasang. ⁴⁸ Ampo' dai la dioatee Puang Alataala bahtu' dioatee to Handang Matande la tohho yaling di ongeang pampapianna hupatau. Sinnoa ang natula' nabi naoatee: ⁴⁹ Ma'kara Puang Alataala naoatee, 'Ang di suruka Kodi' mangkuasai anna ihsinna lino kupahenta. Umba la noa hupanna dasang ang la umpake'de'ingkä', bahtu' ongeang aka la kuongei mehile? ⁵⁰ Tadiarakate' pampapiangku asang siang?' ⁵¹ O ingkämmua' to makahha' bää' anna ang tama'pehingngi! Supungnga' umbabe umbali-bali Inaha Masero. Sinnoa neneta, noa tumokoa' dio! ⁵² Dai aha nabi ang tala nadahha neneta. Sika umpatei pesuona Puang Alataala, ang umpepainsangnging kasuleanna To Takekasalaang. Anna dinoa dio siangnga' ang puha mambahoi lambi' umpapepateia'. ⁵³ Puha siamokoa' unghingngi pepaondona Musa ang napalambi'ingkoa' malaeka', ampo' daia' untuhu'i." ⁵⁴ Tahpana sika nahingngi To Mahkeada' ingkäna yato tula', sangka' keaha'mi anna unγκiki' isinna pano di Stefanus. ⁵⁵ Ampo' naposolai Inaha Masero inde Stefanus lambi' mentonga dai' di suruka anna unγκitai kamatandeanna Puang Alataala sibaha Puang Yesus ke'de' yaho di tandoi kuananna, bahtu' dioatee ongeang kakeangka'ang. ⁵⁶ Tahpa

ma'karang naoatee, "Nenne'ia' unngitaä' suruka tibilläng anna Änä' to Lino ke'de' yaho di tando kuananna Puang Alataala." ⁵⁷ Ampo' sangka' untimping talinganna anna sika kohai napekäyyängngi, mane mengkahtibe'i ullebo Stefanus. ⁵⁸ Sika nahui'mi tama di aneang bohto anna nasisaleba'-leba'i batu. Inggänna yato ang mansaleba'i umpatoko kaya' kalambe'na di hao di olona mesa änä' muane disanga Saulus ang mampongkahai. ⁵⁹ Yatoo lella' nasisaleba'-leba'i, ma'sambayammi Stefanus napekäyyängngi, naoatee, "O Puang Yesus, tahimboi sungnga'ku!" ⁶⁰ Sitonda malimuntu' anna metamba napekäyyängngi naoatee, "O Puang, daa umpasuhungngii inde dosa pano inde di tau." Puhai naoa, ya' pohsu'mi penanahanna.

8 ¹ Ya' natuhu'i toi Saulus ke dipateii ta Stefanus. Allo donetoo napahandu'mi aha kamadahhaang käyyäng pano di to mampetahpa' yaho di Yerusalem. Lambi' inggänna to mampetahpa' sika le'ba'i tiseмбу' unsamba Yudea anna Samaria ampo' supung rasulna Puang Yesus ang tohho. ² Yato bahkena Stefanus naala sangngaka-sangngaka to mampetahpa' sika nalamung anna naumbuii. ³ Donetoo pemala Saulus la umpa'dai kapeimänganna inggänna to mampetahpa', dahi ullelengngi dasang napentama anna unghui'i sohong noa

bahine noa muane anna napapetahungkungngi.

⁴ Inγκännna to mampetahpa' le'ba' tisembu' unsamba bohto umpepainsangnging Kaheba Mapia.

⁵ Anna Filipus lupanone' di mesa bohto di hao di Samaria umpepainsangnging To Dilanti' la Mepasalama', dianto Puang Yesus, pano di hupatau yaling yato di bohto.

⁶ Tahpana sika nahingngi tula'na anna unγκngitang ma'kahupa-hupa tanda ang nababe, ya' sika natahimbo mapiang.

⁷ Aka' mai'di setang malai yaling mai di kalaena mai'di tau munge kumihsä', anna mai'di toi to makule sibaha to kempäng napabono'.

⁸ Lambi' umpamasannang liu yato to pa'bohto.

⁹ Di hao yato di bohto aha mesa to pa'ihsang ang disanga Simon. Si umpapusa' asang to Samaria, anna si unsanga-sanga kalaena dang aha mantondong.

¹⁰ Inγκännna tau moi to keangka' moi to pemase-mase mampekannang asang anna sika naoaitee, "Dianto inde kakuasaanna Dehata Matande ang si disangai 'Kakuasaang Käyyäng' sule menghupatau."

¹¹ Napentindo'i asang tau aka' masaeng sika napapusa' yato pa'ihsanganna.

¹² Ampo' tahpana sule Filipus umpepainsangnging Kaheba Mapia didiona Kapahentaanna Puang Alataala anna Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama', sika napetahpa'mi anna sika umbehoi kalaena ditero', moi muane, noa toi bahine.

¹³ Tahpa

napetahpa' toi Simon lambi' umbeho toe' kalaena ditero'. Puhai, sibaha lolong Filipus anna si pusa' ungnigita ma'kahupa-hupa tanda anna ang mepusa'-pusa' nababe. ¹⁴ Tahpana napelele rasulna Puang Yesus yaho di Yerusalem naoatee untahimbong Bahtakara Dehata ihsinna Samaria, ya' sika unsuo siarang Petrus sibaha Yohanes le'ba' naung. ¹⁵ Lambi'na naung inde to deruai, tahpa unsambayangnging to Samaria aka' mane sika ditero' supu yaling di sanganna Puang Yesus, ampo' dake' aha untahimbo Inaha Masero moi poro la mesa. Ya' napa'sambayamming naoatee, "O Puang Alataala beai inde mai tau Inaha Maseromu." ¹⁶ (8:15) ¹⁷ Sika nasahpang inde to deruai situhu' kabiasaanna to Yahudi, lambi' sika untahimbo pole' Inaha Masero. ¹⁸ Tahpana nainsang ta Simon naoatee mala sule Inaha Masero ke mesahpai rasul, ya' suleng umbaha doi'na ¹⁹ anna naoaitee, "Bea touä' kodi' ne kakuasaammua' kualli anna malai menna-menna kusahpa, la untahimbo toe' Inaha Masero." ²⁰ Ampo' natimba' Petrus naoaintee, "La tallangnete' ne doi'mu sibaha kalaemu, aka' unsangae dio la mala dialli kakuasaanna Puang Alataala. ²¹ Dai dio aha tahamu yaling di pengkähängangki' aka' dao maroho inaha di olona Puang Alataala. ²² Dahi pengkatoba'o anna pa'sambayangngo dai' di Dehata, anna malai

naampungngi ne pahtuyu karakemu, ²³ aka' kuita ma'kasueheo anna napunnoio kakarakeang."

²⁴ Natimba'mi Simon naoatee, "Kalemuiä' sambayangngiä' anna malai yato tula'mu dai la dahi pano di kalaeku." ²⁵ Tahpana puha unsa'bii didiona Puang Yesus anna umpalambi' Kaheba Mapia, sumuleng inde to deruai dai' di Yerusalem. Anna mai'dike' bohto naolai yaling di Samaria untula' kara Dehata pano di to pa'bohto.

²⁶ Aha mesa malaeka'na Dehata ma'kara pano di Filipus naoatee, "Ke'de'o anna le'ba'o unngola lalang ang mengkalao di Yerusalem lunaung di Gaza." (Lalang yatoo mahulla-hulla.) ²⁷ Ya' tahpa mengkalao siang ta Filipus. Donetoo aha mesa to Etiopia luyaho mai di Yerusalem menomba lella' sumule pano di bohtona. Inde tau mesa to käyyäng yaling di dasanna mesa tomaraya bahine ang disanga Kandake di hao di Katomarayaang Etiopia, si umpongkakai ingkäna ang untokei doi'na tomaraya. ²⁸ Yaling di pellaoanna yaho di bendinna, lella' siang umbata suha' ang nauki' Nabi Yesaya. ²⁹ Ma'karang Inaha Masero pano di ta Filipus naoatee, "Pendungku'o pano indo di bendi!" ³⁰ Napenandai siang Filipus pano, ya' unghingnging yato tau lella' umbata suha' ang nauki' Nabi Yesaya. Tahpa nakutanaing naoaintee, "Ungnginsandaka kalemba'anna ne ang umbata?" ³¹ Natimba'mi yato tau naoatee,

"Umbang kodi' la kupangnginsangngi ke dai aha ang mampakalesoingkä'?" Mane umbahaii Filipus dai' di bendinna anna mohko'i sitehe. ³² Ihsinna yato ang nabata naoatee, "Sihapang mesa domba ang dibaha pano di pangkehe'ang, sinnoa toi änä' domba ang mahtang ke lella'i dikonting. Noa tunto yato tau dai aha poro la tibuhke suana.

³³ Dipakauho-uho anna dipaolai ang tadia lalang. Dai aha tau la mantula' didiona peänä'anna aka' mate yaling di kaänä'muaneanna."

³⁴ Mekutanang inde tau pano di ta Filipus naoatee, "Malaraka untula'ingkä'? Menna yato tau ang nahoa inde tula'na nabi? Kalaenaraka ne ang naoainte domba? Tau senga'raka?" ³⁵ Ya' donetoo napakalesoming Filipus didiona Puang Yesus ang dipasihapang domba. Natula'ing mengkalao di ihsinna suha' ang nauki' Nabi Yesaya ang nabata langngena', lambi' Kaheba Mapia didiona Puang Yesus. ³⁶ Sika umpatahhi'mi pellaoanna. Pihsananna ullambi'mi mesa uhai, tahpa ma'karang yato tau pano di Filipus naoatee, "Itare, ahang indo uhai. La malarakakä' untero'?" ³⁷ [Natimba'mi Filipus naoatee, "Ponna ke kalebu si'da-si'dang inahammu mampetahpa', ya' malao ditero'." Natimba'mi naoatee, "Kupetahpa' kuoatee Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama', dianto Änä'na Puang Alataala."]

³⁸ Unsuong yato to pampalao bendinna tohho

anna tuhungngi le'ba' naung di uhai naderua. Lambi' naung natero'mi Filipus. ³⁹ Tahpana kende' di hoi' mai di uhai tahpa suleng Inaha Maserona Dehata unggala Filipus anna nabahai le'ba', lambi' dang naita yato ang natero'. Ya' umpatahhi'mi pellaonna napunnoi kakahsiang. ⁴⁰ Ya' pihsanannane' Filipus lemba' di haoranne' di Asdod. Tahhi' umpepainsamming Kaheba Mapia pano di ingkäna bohto lambi' pano di Kaisarea.

9 ¹ Donetoo yato Saulus pemala liu umpakahea'i anna la umpatei ingkäna ang umpetahpa' Puang Yesus. Dianto anna le'ba'mi umpellambi'i handang pongkahana imang yaho di Yerusalem. ² Umpalau suha' pahenta aka' la napepaitaing pano di pongkaha ada' di yaling di ingkäna pa'sambayanganna to Yahudi di hao di Damsyik anna malai dipabei unsahka tau ang untuhu'i Puang Yesus anna nabahai pano di Yerusalem, noa bahine, noa muane. ³ Tahpana la lambi' pano di Damsyik umbaha yato suha', tahpa aha pansillo' yaho mai di langi' ungapupu' inde Saulus. ⁴ Ya' tilumbäng siarang naung di tampo anna unghingngii kamaha ma'kara naoatee, "O Saulus, aka suhunna anna undahhaä'?" ⁵ Natimba'mi Saulus naoatee, "Aka' menao ne, Puang?" Naoantee, "Kodi'mi to indee Puang Yesus ang undahha. ⁶ Ampo'

dinoa kalehamo anna tamao di Damsyik, aka' di haoke' mane ditula'ingko aka la umbabe." ⁷ Sika pusa' toe' yato ang nasibahaing Saulus aka' unghingngi toe' yato kamaha ampo' dai aha naita taunna. ⁸ Kalehang Saulus anna ke'de'i umbuhkei matanna la mennenne' ampo' dang paita. Ya' natehteng solana lambi' pano di Damsyik. ⁹ Tallu allona dai mala paita, anna dai mande anna menu'. ¹⁰ Yaling yato di Damsyik aha mesa to umpetahpa' Puang Yesus disanga Ananias. Napellanda'i Dehata anna napa'karaii naoatee, "O Ananias!" Ya' mentimba'mi naoatee, "Aka Puang?" ¹¹ Ya' ma'kara bung naoatee, "Maio anna maoo pano di lalang ang disanga Lalang Maroho anna umpekutanaing di hao di dasanna Yudas didiona mesa to Tarsus disanga Saulus ang lella' ma'sambayang. ¹² Puha napaitai Dehata naoaintee la sule mesa tau disanga ta Ananias nasahpa anna malai paita sumule." ¹³ Natimba'mi Ananias naoatee, "O Puang, ampo' mai'ding tau mangngoatee tau yatoo si undahha ingkäna to mampetahpa' yaho di Yerusalem. ¹⁴ Anna inde kasuleanna dinoa sibaha napakuasa kapala-kapala imang aka' la unsahka tau ang unghannuang sangammu." ¹⁵ Ampo' naoatee Dehata pano di Ananias, "Laorako, aka' tau yatoo la kutuho mendahi pesuoku la umpepainsangnging sangangku

pano di tau ang tadia to Yahudi anna pano di tomarayanna, noa toi pano di to Israel.

¹⁶ Aka' Kodi' siang la umpainsangngii didiona kamasuhsaang anna kamapahhi'ang ang la nasitammuing anna nasa'ding aka' umpetahpa' sangangu." ¹⁷ Ya' le'ba'mi Ananias umpellambi'i Saulus di hao di dasanna ta Yudas. Tahpana lambi' pano unsahpang Saulus anna naoaintee, "O solasohong, Dehatanta Puang Yesus puha umpepaitaing Kalaena mating naonge unngolao lalang sule dinne. Dianto ang mansuoä' mampellambi'io anna malao paita sumule anna la napunnoio Inaha Masero."

¹⁸ Ya' nasa'ding siarang Saulus malai yaling mai di matanna sinnoa sihsi' bau. Ya' tahpa paita siarang sumule, kalehang anna umbehoi kalaena ditero'. ¹⁹ Tahpana puha mande, ya' matoho siarang nasa'ding. Inde Saulus tohhoke' di hao di Damsyik sangngaka-sangngaka allona sibaha to mampetahpa'. ²⁰ Anna lella' siang umpepainsangnging sanganna Puang Yesus dianto Änä'na Puang Alataala yaling di sangngaka-sangngaka pa'sambayanganna to Yahudi." ²¹ Pusa' asang ang manghingngi pepakuhunna anna sika kutanai naoatee, "Tadiarakate' ang umpapepatei to umpetahpa' Puang Yesus yaho di Yerusalem? Anna darakate' nasuhung sule aka' pahtuyunna

la unsahka ingkäna to mampetahpa' anna nabahai mengngolo pano di kapala-kapala imang?" ²² Tuhtuang mai'di tau umpehingngii pepakuhunna Saulus anna saundu' toi umpapusa' pihki'na to Yahudi di hao di Damsyik, aka' mala napakaleso si'da-si'da naoatee Puang Yesus dianto To Dilanti' la Mepasalama'. ²³ Tahpana sangngaka-sangngaka allona, ya' sipa'tula'-tula'mi sangngaka-sangngaka to Yahudi mopah TUYU la umpatei Saulus. ²⁴ Ampo' nainsang Saulus pah TUYUNNA. Allo bengi unghonda baba bohto yato to Yahudi anna malai umpatei Saulus ke mensohommi. ²⁵ Moinnakato sika nahonda, ampo' mala siang napasohong to mampetahpa' donetoo, dianto tahpana bengi napayaling di mesa kalahohäng, mane sika nalehä'i naung di kebo' hala tembo'na bohto. ²⁶ Le'ba'mi Saulus unngalai kalaena dai' di Yerusalem aka' pemala sibaha ingkäna to mampetahpa' yaho, ampo' dai sika natahimbo aka' sika dake' napetahpa' naoatee mampetahpa' tung nei'. ²⁷ Supung ta Barnabas ang mantahimbo. Ya' naposolang umpellambi'i ingkäna rasul mane natula'ing umba noa Saulus unngita Puang Yesus anna napa'tula'i di hao di tängngä lalang. Noa toi didiona kabahanianna mampakuhu yaling di sanganna Puang Yesus di hao di Damsyik. ²⁸ Ya' tohho tunne' pole' sibaha-baha yatoii yaho di

Yerusalem anna dai aha mahea'na mampakuhu didiona kapampetahpa'ang yaling di sanganna Puang. ²⁹ Si sipa'tula' anna si siteläng yato to Yahudi ang ma'basa Yunani, lambi' sika umpeäng lalang anna malai napatei. ³⁰ Ampo' tahpana sika nainsang solana Saulus yato pahtuyunnaii, naposolang le'ba' naung di Kaisarea mane tahhi'i pano di Tarsus. ³¹ Donetoo ingkäna to mampetahpa' di hao di Yudea, Galilea anna Samaria sika masannang asang anna malino yaling di katuhoanna. Matoto' yaling di kapampetahpa'ang aka' naposolai Inaha Masero anna napunnoi kamahea'ang dai' di olona Puang Alataala. Lambi' tuhtuang kehängngäng mai'dinna anna unsa'ding liu pepakahanganna Inaha Masero. ³² Le'ba'mi Petrus ullelengngi bohto umpellambi'i ingkäna to mampetahpa'. Lempäng toi di hao di Lida. ³³ Di hao inde di bohto ullambi' mesa tau ang disanga Eneas, kahuang pahiamanna makorong anna matindo lolo aka' makule. ³⁴ Tahpa ma'karang Petrus pano naoatee, "O Eneas, napabono'o Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama'. Kalehamo, anna ullolongngii ne alemu." Ya' kaleha siang inde Eneas. ³⁵ Tahpana naita ihsinna Bohto Lida anna Bohto Saron kabono'anna ta Eneas, ya' sika mengkatoba'mi di hao di olona Puang Alataala. ³⁶ Donetoo aha toi mesa bahine to mampetahpa'

di hao di Bohto Yope disanga ta Tabita, bahtu' ta Dorkas (aka' sinnoa bahtuanna yaling di basa Yunani, diantoo: donga). Yato bahine mesa ang si membabe mapia anna mai'ding to pemase-mase si nakalemui. ³⁷ Pihsananna ke nahoe' korong, lambi' napobaha mate. Puha didio' bahkena, dipapatindong di mesa tambing yaho di loteng. ³⁸ Inde Bohto Yope anna Bohto Lida sirungku' siang. Dahi tahpana napelele ingkänna to mampetahpa' ang di hao di Yope naoatee Petrus di hao di Bohto Lida, sika unsuong derua tau do natambai. Nalambi'na naoamintee, "La mao siamo are' madihhi'!" ³⁹ Ya' mengkalao siang Petrus sibaha yato to metamba. Tahpana lambi' pano, diposola siang dai' yato di tambing ang naonge yato to mate. Sika dusemmi samai balu bahine ullebo Petrus. Ya' sika umpaitaing Petrus yato ingkänna kaya' kalambe' sibaha poreha senga'na ang pandai' kalaenake' ta Dorkas naonge tuhoke'. ⁴⁰ Ya' nasuo asammi Petrus mensohong mane malimuntu'i ma'sambayang. Puha ma'sambayang, mengkolimmi unngolo yato to mate anna ma'karai naoatee, "O Tabita, kalehao!" Tahpa tibuhke siang matanna ta Tabita. Ungngitanna ta Petrus, kalehang anna mohko'i. ⁴¹ Tahpa natokei siang teyyena anna naduluii ke'de'. Mane untambai asangngi yato ingkänna to mampetahpa' sibaha yato ingkänna balu bahine

anna naoaintee, "Tuhong sumule ta Tabita!"

⁴² Tahpana napelele to pa'bohto Yope kaha-kaha yatoo, ya' tuhtuang mai'ding tau umpetahpa' Puang Yesus. ⁴³ Donetoo tohhoke' di hao Petrus sangngaka-sangngaka allona di dasanna mesa to ma'dama lollo' ang disanga Simon.

10 ¹ Di hao di Kaisarea aha mesa tau disanga Kornelius, mesa pongkahana tantara ang disanga tantara Italia. ² Inde tau to meimäng anna mahea' dai' di Dehata, noa toi ingkäna sanghapunna. Si ungakemui to Yahudi ang memase-mase, nabea aka-aka anna si ma'sambayang lolo. ³ Pihsang tempo umbai tehte' tallu di maloe makaleso naita sule mesa malaeka'na Puang Alataala tama di dasanna anna ma'karai naoatee, "O Kornelius!" ⁴ Ya' umpahandang-handammi yato malaeka' anna ma'karai sitonda kamahea'ang naoatee, "Kuhingnging Puang!" Naoa bunte yato malaeka', "Ingkäna sambayammu sibaha pa'kalemummu lambi'mi dai' di olona Puang Alataala anna nakalehaimo. ⁵ Dinoa la unsuo sangngaka-sangngaka tau le'ba' pano di Bohto Yope la untambai mesa tau disanga Simon ang si disanga toe' Petrus. ⁶ Tohho di hao di dasanna mesa to ma'dama lollo' ang disanga toe' ta Simon, di hao di behing le'bo'." ⁷ Tahpana mengkapa'da yato malaeka', untambaing derua sabua'na anna

mesa tantarana ang handang meimäng yaling di alla'na solana. ⁸ Sika natula'ming ingkäna yato ang naoing malaeka', mane sika nasuoi pano di Bohto Yope. ⁹ Marondonna umbai tängngä allo, yato to tallu la lambi'mi pano di Bohto Yope. Donetoo dai'mi Petrus di ätu'na dasang ang mahante, ma'sambayang. ¹⁰ Manono liung anna pemala mande, ampo' mane lella' dipatokaing andeanna, ya' tahpa aha pangngitanna. ¹¹ Ungngitang langi' tibilläng anna tuhungngi yaho mai noa kaing maluhhang ang titoke' yato uhpä' sikunna, tihulu' naung di olona. ¹² Ya' naitang yaling yato di kaing ma'kahupa-hupa olo'-olo' ang uhpä' bihti'na, olo'-olo' ang meme' anna sedansiang ang si dipemalii diande situhu' ada'na to Yahudi. ¹³ Unghingnging kamaha naoatee, "O Petrus, kalehao anna untunui, mane ungnandei." ¹⁴ Ampo' natimba' Petrus naoatee, "Daine' tora' Puang, aka' mengkalao dahingku dake' aha kuande andeang ang pemali diande." ¹⁵ Ya' nahingngi bung kapendoanna naoatee, "Ang napemapiang Puang Alataala, dai mala napemalii hupatau." ¹⁶ Pentallung nasulei ma'tula' noa, mane tängkä'i sumule dai' di langi' yato kaing. ¹⁷ Lella'ke' pusa' Petrus umpihki' yato kalemba'anna ang naita, ya' sulerang yato to tallu ang nasuo Kornelius di hao di baba tahämpä' dasanna aka' halng

napekutanaing yato dasang. ¹⁸ Ya' ungtkutanaing tau yaling yato di dasang naoatee, "Diangka inde dasang ang si naongei Simon ang si disangai toe' ta Petrus?" ¹⁹ Lella' loloke' napadiinahanna Petrus yato ang puha naita, ma'kararang Inaha Masero naoatee, "O Petrus, aha tallu tau sule mampeängngo. ²⁰ Tuhummo naung anna le'ba'koa' sibaha. Daumpamatingngii inahammu moinnakato ungningsang unngoatee tadia to Yahudi anna ungnangka' kărăhko', aka' Kodi' ang mansuo sule inde tau." ²¹ Ya' tuhummi Petrus naung anna ma'karai pano yato di tau naoatee, "Kodi'mitoo indee ang umpeängnga'. Aka pahtuyummu sule?" ²² Natimba'mi naoatee, "Pesuonaang Kornelius, mesa pongkahana tantara ang meimäng anna ang mahea' dai' di Puang Alataala anna ang napakeangka' to Yahudi. Puhang napa'tula'i mesa malaeka'na Puang Alataala nasuo umpapetambaio pano di dasanna, anna malai nahingngi pa'tula'mu." ²³ Ya' naoamintee, "Dai'koa' di dasang aka' la dinneingkea' ma'bengi." Tahpana mabaya kalehang anna sika mengkalaoi sibaha yato tau ang mantambai anna sangngaka-sangngakake' to Yope ang mampetahpa' naposola. ²⁴ Marondonnai lambi'ing pano di Kaisarea, ya' ullambi'mi Kornelius sibaha sanghapunna anna sangngaka-sangngaka solana

ang natambai lella' mangngempei. ²⁵ Sulena Petrus natammuing Kornelius anna malimuntu'i di olona. ²⁶ Ampo' tahpa napake'de' Petrus anna naoante, "Ke'de'o, aka' kodi' mesa touä' ko tau biasa." ²⁷ Lella' sipa'tula'-tula', mentamang Petrus di dasanna Kornelius, ya' ullambi'mi mai'di tau tihimpung. ²⁸ Ya' ma'karang pano yato di tau mai'di naoatee, "Puha ungningsangnga' unngoatee, napemalii ponala to Yahudi la mempako pano di tau ang tadia to Yahudi, londonang la tama di dasanna. Ampo' puhamä' napitai anna napa'tula'i Puang Alataala dä' la mala unngoainte tau: karake bahtu' dai masero. ²⁹ Dianto anna damä' mahea' sule dinoa. Dahi la kukutanaikoa' dinoa: Aka suhunna anna untambaiä'?" ³⁰ Natimba'mi Kornelius naoatee, "Uhpa'mi allona dinoa, umbai tehte' tallu maloe, lella'ä' ma'sambayang yaling di dasang. Ya' tahpa ahang mesa tau ke'de' di hao di oloku makähhäng porehana ³¹ napa'karaiä' naoatee, "O Kornelius, nahingnging sambayammu Puang Alataala anna nakalehaio aka' pa'kalemummu pano di to pemase-mase. ³² Suoi sangngaka-sangngaka tau le'ba' pano di Yope la untambai mesa tau disanga Simon ang si disanga toe' ta Petrus. Tohho di hao di dasanna mesa to pa'dama lollo', ang disanga toe' Simon, si di hao di behing le'bo'. ³³ Dianto anna tahpa kusuong inde tau napellambi'io. Ya'

sulemo dinao sibaha kamasannangang inaha. Dinoa ma'mesamang inde di hao di olona Puang Alataala la umpehingngii tula'mu ang nabeao Dehata." ³⁴ Ya' napahtummi Petrus ma'tula' naoatee, "Setonganna mane kuinsang si'da pole' dinao kuoatee, Puang Alataala dai umpasisenga'-senga' hupatau. ³⁵ Aka' ingkäna tau done inde di lino ke mahea'i dai' di Puang Alataala anna umpembabeing kamapiaang, natahimbo asang Puang Alataala. ³⁶ Dianto indee Bahtakaranna Puang Alataala ang puha napesuoi dipalambi' pano di kami' to Israel, Bahtakara ang umpepainsangnging kamalinoang yaling di Puang Yesus Kristus, Dehatanna ingkäna ma'hupatau. ³⁷ Ungnginsammia' ingkäna ang puha nababe Puang Yesus yaling di Yudea napahandu' di hao di Galilea naonge puhannai pantero'ang ang napepainsangnging Yohanes. ³⁸ Yato Puang Yesus to Nazaret puha nalanti' Puang Alataala anna nabea Inaha Masero anna kakuasaang. Ungnginsang toia' Puang Yesus si unsamba bohto umbabe kamapiaang anna umpabono' ingkäna to napentamai setang aka' naposolai Puang Alataala. ³⁹ Anna kami'mitoo sa'binna ingkäna yato ang puha nababe yaling di Yudea anna Yerusalem. Sika natoke' anna napateii yaho di kayu sitambeng. ⁴⁰ Yaling di allo katallunna napatuho sumule

Puang Alataala mane napatandaangngi pano di hupatau. ⁴¹ Dai dipatandaang pano di ingkänna tau, ampo' supung pano di kami' ingkänna sa'binna ang puha napillei Puang Alataala. Anna sibahaang Puang Yesus mande puhanna tuho di hoi' mai di alla'na to mate. ⁴² Nasuoang naoatee, 'La umpepainsangngingkoa' Kaheba Mapia anna unsa'bii pano di ingkänna tau unngoatee, Dianto ang puha natuho Puang Alataala mendahi To Panghohto'na to tuho anna to mate.' ⁴³ Dianto ang nasa'bii ingkänna nabinna Puang Alataala naoatee, 'Menna-menna umpetahpa' Puang Yesus la diampungngi dosanna yaling di sanganna.' ⁴⁴ Lella' ma'tula' Petrus, ya' napentamaing Inaha Masero ingkänna ang umpehingngii yato kasa'biang. ⁴⁵ Ingkänna to Yahudi ang mampetahpa' ang naposola Petrus sule, sika tungke'du' asang unnggita Inaha Masero napasule Puang Alataala moi pano di tau ang tadia to Yahudi. ⁴⁶ Nainsang aka' sika nahingngi umpake ma'kahupa-hupa basa pengkähänna Inaha Masero sibaha umpamatande Puang Alataala. Ya' naoante Petrus, ⁴⁷ "Inde mai tau untahimbong Inaha Masero noa kita'a', dahi la ahakake' tau la mallaba'i ke ditero'i umpake uhai?" ⁴⁸ Ya' nasuong Petrus anna malai sika ditero' yaling di sanganna Puang Yesus, To

Dilanti' la Mepasalama'. Puhai yatoo, sika malaung pano di Petrus anna malai tohhoke' sangngaka-sangngaka allona sibaha.

11 ¹Yato kaheba tahpa nahingngi tunne' ingkäna rasulna Puang Yesus sibaha to mampetahpa' di hao di Yudea didiona tau ang tadia to Yahudi untahimbong Puang Yesus. ²Lambi'na dai' di Yerusalem Petrus, sitelämmi to Yahudi ang mampetahpa'. ³Sika keaha'mi anna naoaitee, "Akana tamarako dio di dasanna ang tadia to Yahudi anna sibaha-bahakoa' mande?" ⁴Dianto anna napahandu'mi pole' Petrus napamalesoing yato ang puha dahi mengkalao di pampahandu'anna naoaitee, ⁵"Naonge ma'sambayangngä' di hao di Bohto Yope, tahpa kutikaitaing: aha tuhung yaho mai di langi' noa kaing maluhhang titoke' uhpä' sikunna, tihulu' naung di oloku. ⁶Tahpa kupahandammi, ya' kuitang ma'kahupa-hupa olo'-olo' ang uhpä' bihti'na, olo'-olo' mahaila, olo'-olo' meme' anna sedansiang. ⁷Ya' kuhingnging kamaha naoaitee, 'O Petrus, kalehao, tunui anna ungnandei.' ⁸Ampo' kutimba' kuoatee, 'Inang dai, Puang, aka' mengkalao dahingku dake' aha kuande andeang ang dipemalii.' ⁹Ya' naoa bunte yato kamaha yaho mai di langi', 'Ang napemapiang Puang Alataala, dai mala napemalii hupatau.' ¹⁰Pentallung nasulei napa'panoa-noa lolo,

mane tiängkä' asangngi sumule dai' di langi'.

¹¹ Donetoo di hao di olo dasang ang kiongei tohho, sule sia tunne' tallu tau ang mengkalao di hao di Kaisarea ang disuo sule natambaiä'.

¹² Kuhingnging kamaha naoatee, 'Laokoa' sibaha, daumpamatingngii inahammu, moinnakato ungningsang ungngoatee tadia to Yahudi.' Ya' dianto inde unnung solaku ang kuposola naonge le'ba'ang tama di dasanna ta Kornelius. ¹³ Ya' natula'mingkang inde Kornelius yato ang puha naita. Naita are' mesa malaeka' ke'de' yaling di dasanna anna naoaitee, 'Suoi tau pano di Bohto Yope do untambai mesa tau disanga Simon bahtu' ang si disangai toe' ta Petrus, ¹⁴ aka' la natula'ingkoa' kaheba ang la mampasalama'o sibaha ingkäna sanghapummu.' ¹⁵ Tahpana kupahandu' ma'tula', ya' tuhummi Inaha Masero napunnoi asang, noa yato ang mallambi'ingkea' dolu. ¹⁶ Ya' tahpa kukalehaing tula'na Puang Yesus yato naonge si naoaitee, 'Yohanes supung uhai ang si napake mantero', ampo' dioa' la ditero'koa' Inaha Masero.' ¹⁷ Dahi ponna la nabea toe' Inaha Masero Puang Alataala pano di tau ang tadia to Yahudi, sinnoa ang nabeaingkea' dolu naonge mampetahpa'ingkea' dai' di Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama', ya' dai aha lalanna la kulaba'i." ¹⁸ Ya' tahpana sika nahingngi yato kaha-kaha, sika mahtammi

anna umpamatande Puang Alataala naoatee, "Napabei Puang Alataala moi tau ang tadia to Yahudi mengkatoba' ang la mantehte pano di katuhoang!" ¹⁹ Yato puhanna dipatei Stefanus, ya' mai'ding kamadahhaang lambi' tisebun'ing ingkäna to mampetahpa'; aha pano di Fenisia, pano di Siprus anna pano di Antiokhia. Ya' tontongke' umpepainsangnging Kaheba Mapia ampo' supung lupano di to Yahudi. ²⁰ Ampo' yaling di alla'-alla'na yato to mampetahpa' aha ang di hao mai di Siprus anna Kirene. Inde tau le'ba'i pano di Antiokhia untula'ing Kaheba Mapia pano di tau ang tadia to Yahudi naoatee, "Puang Yesus dianto Dehata." ²¹ Kakuasaanna Puang Alataala sika mamposolai lambi' tuhtuang mai'di tau mampetahpa' anna untindo'i Puang Yesus. ²² Tahpana napelele ingkäna to mampetahpa' yaho di Yerusalem kaheba yatoo, ya' sika unsuo siarang Barnabas le'ba' pano di Antiokhia. ²³ Inde Barnabas mesa tau mapia anna to mampetahpa' si'da-si'da anna napunnoi Inaha Masero. Lambi'na pano, tahpa mahasang inahanna aka' ungnigita ingkäna to mampetahpa' di hao nabehe Puang Alataala. Ya' napahenta asammi naoantee, "Patontong loloia' inahammu dai' di Dehata." Lambi' tuhtuang mai'di tau mentindo' di Puang Yesus. ²⁴ (11:23) ²⁵ Ya' le'ba'mi Barnabas pano di Bohto Tarsus umpeäng

Saulus. ²⁶ Tahpana silambi', naposolang pano di Antiokhia. Sahtaung di hao si ma'himpung lolo sibaha ingkäna to mampetahpa' anna umpakuhu tau mai'di. Ya' di haonto inde di Antiokhia pampahandu'anna to mampetahpa' disanga 'petauanna Kristus.' ²⁷ Tempo donetoo aha sangngaka-sangngaka nabi di hao ang sule yaho mai di Yerusalem. ²⁸ Aha mesa ang disanga Agabus naposolai Inaha Masero lambi' ke'de' ma'tula' lohpo' naoatee, "La kende' kabuhohangang tama di lino." (Kabuhohangang yatoo dahing pole' tempona naonge Kaisar Klaudiusi ma'pahenta di Katomarayaang Roma.) ²⁹ Ya' donetoo umpaahang kasibohtuang ingkäna to mampetahpa' la unghimpung aka-aka situhu' kapalambi'anna aka' la undului solasohonna ang mampetahpa' di hao di Yudea. ³⁰ Tahpana tihimpung, ya' nabehong pano di Barnabas sibaha Saulus aka' dia la sika mampalambi' pano di pebulle ada'na to mampetahpa' di hao di Yudea.

12 ¹ Umbai done tunto nei' anna napahandu'i Tomaraya Herodes unghakha'i sangngaka-sangngaka to mampetahpa' yaho di Yerusalem. ² Sinnoanna umpesuoi Yakobus kakana Yohanes dibose'i bää'na, umpake pa'dang. ³ Tahpana nainsang Tomaraya Herodes naoatee nakärä'i to Yahudi yato babena, ya' napatahhi' liung lambi'

umpesuoï Petrus disahka anna malai dipatei toe'. Tempo donetoo sipatu pa'rame-rameang Roti Takeragi. ⁴ Tahpana disahka Petrus napesuoïng ditahungkung. Anna dibehoi pano di uhpä' baheang tantara, la sibala'-bala' mandakai. Mesa boi baheang uhpä' bung tantara. Pahtuyunna la dihohto' di hao di olona tau mai'di ke puhang Paska. ⁵ Dahi ditähämmi inde Petrus yaling di tahungkung. Ampo' tontong lolo ingkäna to mampetahpa' napa'sambayangnging dai' di Puang Alataala. ⁶ Yato benginna ke la nabahang Herodes ke mabayang pano di olona tau mai'di, ya' haheng ta Petrus napadialla'na derua tantara, anna dipungoi teyyena hante bahsi. Aha tuke'ne' senga'na ang mandaka di hao di olona baba tahungkung. ⁷ Pihsananna tahpa ahang mesa malaeka'na Puang Alataala di behinna Petrus anna pansillo' umballoi yato tahungkung. Inde malaeka' untuhpa' kasihinna Petrus naheke anna naoanteë, "Penandaii kaleha!" Ya' tibuhke siarang yato hante di hao di teyyena Petrus. ⁸ Ya' ma'karang yato malaeka' naoateë, "Pesalipio anna pesapatuo." Ya' tahpa nababe siarang. Ma'kara bumi naoateë, "Pekaya' kalambe'o anna untindo'ä'." ⁹ Tahpa untindo' siarang yato malaeka' mensohong, ampo' dake' nainsang naoateë dahi si'da-si'da yato nababeing malaeka' aka' nasangake' menge

mangngipi. ¹⁰ Ya' ullehammi ongeanna to pandaka uhuna anna kaderuanna, ullambi'mi lalang tama di bohto mahoa' ang ditutu'i baba bahsi. Tahpa titungka' kalaena yato baba lambi' mala mensohong yaling mai di tahungkung. Tahpana unngola bung lalang senga', ya' pa'da tomande'mine' yato malaeka'. ¹¹ Tahpa pa'kalehang pole' Petrus anna naoatee, "Mane kuinsang pole' dinoa kuoatee Dehata unsuo malaeka'na la nalahpa'ä' di hao mai di pala' teyyena Tomaraya Herodes anna ingkäna pahuyunna to Yahudi. ¹² Tahpana nainsang liung yato kaha-kaha Petrus, ya' tahhi'mi pano di dasanna Maria indona Yohanes ang disanga toe' ta Markus. Mai'di tau ma'himpung anna ma'sambayang yaling yato di dasang. ¹³ Tahpana unde'de' baba hala, sulering mesa sabua' bahine disanga Rode la umpengnginsangngi menna yato ang sule. ¹⁴ Nainsanna naoatee Petrusmi sule aka' nahingngi kamahanna, ya' dakaleng hali untungka'i baba aka' kahsi. Lambi' lumumpa' tama umpainsangngi solana naoatee, "Ea', sule ta Petrus di hao di baba hala." ¹⁵ Ya' sika naoantee, "Tahta'o!" Ampo' tontong ma'kara naoatee, "Ahana inang ta Petrus sule." Ampo' sika naoantee, "Umbai malaeka' to pandakainnaatee' sule mepakahebai." ¹⁶ Tontong loloke' Petrus unde'de' baba, ya'

suleing mai'di solana natungka'i. Tahpana unnggita Petrus, ya' sika tungke'du' asammi anna pusa'i. ¹⁷ Ungngängkä'mi teyyena Petrus napopampamahtang mane ma'tula'i naoatee, "Natehteä' Dehata mensohong yaling mai di tahungkung! Painsangngii Yakobus sibaha ingkäna solasohontaa' to mampetahpa' didiona inde kaha-kaha ang puha dahi." Puhanna ma'tula', ya' mensohommi le'ba' pano di ongeang senga'. ¹⁸ Tahpana mebengngi' sika sikutana-tanaing yato tantara to pandaka yaling di tahungkung naoatee, "Aka disanga ang dahi pano yato di Petrus?" ¹⁹ Ya' unsuong tau Tomaraya Herodes umpeäng Petrus ampo' dang aha nalambi'. Ya' yatong to pandaka dipahehsa simesa-mesa mane dipesuoii dipatei. Puhai yatoo mengkalaong di Yudea Herodes le'ba' pano di Kaisarea anna tohhoi di hao. ²⁰ Tempo donetoo keaha' liung Tomaraya Herodes pano di to Tirus anna to Sidon. Dolunna inde derua bohto si unghannuang tomaraya napangngalai andeang, ampo' danne' nabea dinoa. Dianto anna sika suleng mengngolo. Sika unse'de'mi Blastus pongkahana to pengkähäng yaling di dasanna tomaraya. Ya' diang mangkadoluangngi mengngolo pano di tomaraya umpeäng kasikapiaiang situhu' pampemalanna to Sidon anna to Tirus. ²¹ Pihsananna lambi' yato allo

ang puha sika natandai, ya' umpakeng kaya' katomarayaanna Herodes anna mohko'i yaho di ohko'ang katomarayaang umpa'tula'i yato tau. ²² Lella' ma'tula', ya' sika kohang yato tau naoatee, "Inde kamahanna dehata, tadia kamahanna hupatau." ²³ Tahpa napahoai siang mesa korong malaeka'na Dehata aka' untahimbo pampudianna tau andana umpakäyyäng Puang Alataala, lambi' karoroang anna napobahai mate. ²⁴ Bahtakaranna Dehata tuhtuang tiseмбу' lambi' tuhtuang kehängngäng ang mampetahpa'. ²⁵ Tahpana sika umpapuha kähänganna inde Barnabas anna Saulus, dianto umpalambi' yato ang nabaha dai' di pebulle ada', ya' sika sumuleng yaho mai di Yerusalem umposola ta Yohanes bahtu' ang disanga toe' ta Markus.

13 ¹ Tempo donetoo di hao di Antiokhia ahake' sangngaka-sangngaka nabi anna tuangkuhu solana Saulus dianto: Barnabas, Simeon ang si disangai ta Maloteng, Lukius mesa to Kirene, anna Menahem ang sibaha lobo' Tomaraya Herodes. ² Pihsang tempo yato tau lella' menomba dai' di olona Dehata anna ma'puasa, ya' ma'karang Inaha Masero naoatee, "Pasenga'ingkä' Barnabas anna Saulus aka' la unγκähäng pengkähängang ang puha kupama'tantuing." ³ Puhanna ma'puasa sala anna ma'sambayang, nasahpang yato derua

tau mane nasuoi le'ba'. ⁴ Aka' pahentana Inaha Masero mengkalaong Barnabas anna Saulus naposolai Yohanes Markus ang la mandului, naung di Seleukia mane tahhi'i sau di Siprus mokahpala' uhai. Lambi'na di Bohto Salamis umpepainsamming Bahtakara Dehata yaling di pa'sambayanganna to Yahudi. ⁵ (13:4) ⁶ Ya' napesambaing naola yato ongeang lambi' pano di Bohto Pafos. Tahpana di hao sitammung mesa to Yahudi disanga Bar-Yesus mesa to pa'ihsang ang unsangai kalaena nabi ampo' setonganna loseng. ⁷ Si sibaha lolong tuambahsa' yato di ongeang ang disanga Sergius Paulus, mesa to manähäng. Ya' untambaing Barnabas sibaha Saulus yato tuambahsa' anna malai unghingngi Bahtakara Dehata. ⁸ Ampo' Barnabas anna Saulus napamasuhsa yato to pa'ihsang (ang disanga ta Elimas yaling di basa Yunani) anna malai yato tuambahsa' dai mampetahpa'. ⁹ Ta Saulus nei' bahtu' dioatee Paulus napunnoi Inaha Masero munge umpahandang Bar-Yesus ¹⁰ anna ma'karai naoatee, "O änä'na setang, to supung mambulitu' anna ang si umbabe liu kakarakeang sibaha umpa'bali ingkäna kamapiaang, daliukake' la umboli umpabengko' lalang marohona Dehata? ¹¹ Dinoa la unsa'ding teyyena Dehata sule napabutao. Yaling di sangngaka-sangngaka allona dao la ungnigita mata allo." Ya' buta siarang yato

tau kasapu-sapu umpeäng tau ang la mantehte. ¹² Naitanna tuambahsa' yato kadahiang, ya' mampetahpa' siarang aka' tungke'du' toe' unghingngi pepakuhu didiona Puang Yesus. ¹³ Ya' umpelleing Pafos Paulus sibaha solana le'ba' mokahpala' sau di Bohto Perga di Pampilia. Ampo' Yohanes nei' mensähä' di solana anna sumulei dai' di Yerusalem. ¹⁴ Sika mengkalaong di Perga umpatahhi' pellaoanna lambi' dai' di Bohto Antiokhia di Pisidia. Tahpana di allo katohhoang le'ba'mi tama di pa'sambayanganna to Yahudi anna mohko'i yaling. ¹⁵ Puha dibata yaling mai di suha' pepakuhunna Musa anna yaling mai di suha'na ingkäna nabi, ya' sika nasuong pebulle ada' yaling di pa'sambayangang naoaintee, "Oa' solasohong, ponna aha pepakahanga ang la untula' pano di tau mai'di, ya' tula'i." ¹⁶ Ya' ke'de'mi Paulus anna ungnängkä'i teyyena umpamahtang tau mai'di mane ma'karai naoatee, "O ingkämmua' to Israel anna ingkäna ang mahea' dai' di Puang Alataala, pehingngi manahpaia' inde tula'ku! ¹⁷ Puang Alataala ang tapenombaia' ingkänta to Israel puha umpillei neneta anna napapembea' naonge tohhoi di hao di Mesir. Sibaha kakuasaanna mantehte yaling mai di Mesir. ¹⁸ Uhpä' pulo pahiamanna naongei Puang Alataala sa'bara' ungnngita pembabenaii di hao di ongeang makä'däng. ¹⁹ Tahpana puha

untalo ihsinna pitu katomarayaang di hao di Kanaan, nabahe-baheming yato tampo pano di neneta la napomana'. ²⁰ Inγκännä kadahiäng yatoo umbai uhpä' atu' limampulo pahiamanna masaena. Puhanna yatoo, sika nabeäng Puang Alataala to manghohto' ang la ma'pahenta lambi' pano di tempona Nabi Samuel. ²¹ Mane sika umpalaui mesa tomaraya lambi' nabea Puang Alataala Saul änä'na Kis peänä'anna Benyamin. Uhpä' pulo pahiamanna ma'pahenta. ²² Tahpana Puang Alataala unγκalang inde Saul, ya' untuho bung Daud la mendahi tomaraya. Ma'karang Puang Alataala didiona inde Daud naoatee, 'Daud änä'na Isai ang naala inahängku aka' la diäng pole' umpembabeing pa'elo'ku.' ²³ Anna situhu' pa'dandianna Puang Alataala, peänä'anna Daud nängkä' mendahi To Mepasalama' yaling di alla'na to Israel, diantoo Puang Yesus. ²⁴ Akinna sule Puang Yesus inang puhang natula' Yohanes pano di ingkännä to Israel naoatee, 'Pengkätoba'koa' anna umbehoi kalaemu ditero'. ²⁵ Tahpana la puhang pengkähänganna Yohanes si ma'karang naoatee, 'Tadiaete' kodi' ang si unsangaa' To puha Dilanti' la Mepasalama' ampo' mane la suleete' dako'. Tandana keangka' yato Tau, moi la mensabua' pälli'ä' di olona datukä' sihatang.' ²⁶ Dahi, ingkämmua' solasohongku, noa peänä'anna Abraham, noa toi to mahea'

dai' di Puang Alataala, dipalambi'imingkea' kaheba kasalama'ang. ²⁷ Aka' ihsinna Bohto Yerusalem sibaha ingkäna sepongkahaanna dai nainsang naoatee Puang Yesus To Mepasalama'. Datoi nainsang kalemba'anna tula'na ingkäna nabi, yato ang si dibata liu ke lambi' bung allo katothoang. Dahi sika unngalang kabohtuang anna napapepateii situhu' yato ang natula' ingkäna nabi. ²⁸ Moinnakato dai aha nalambi' suhunna anna malai dipatei ampo' sika napalau liu siang pano di Pilatus anna malai dipatei. ²⁹ Tahpana yato ihsinna Yerusalem sibaha ingkäna sepongkahaanna puha umpasundung yato ang puha tiuki' didiona Puang Yesus, sika napatuhummi yaho mai di kayu sitambeng anna napatamai di ku'bu'. ³⁰ Ampo' napatuho sumule Puang Alataala di hoi' mai di alla'na to mate ³¹ anna sangngaka-sangngakake' allona naonge si umpepaitaing Kalaena pano di ingkäna to pentindo'na, mengkalao di hao di Galilea lambi' dai' di Yerusalem anna dianto ang mendahi sa'binna pano di to Israel. ³² Dahi dinoa kitula'ingkoa' Kaheba Mapia: Pa'dandianna Puang Alataala pano di neneta ³³ sundummi pano di kita'a' peänä'anna. Aka' umpatuho Puang Yesus di hoi' mai di alla'na to mate. Situhu' karanna Puang Alataala ang tiuki' yaling di suha' pampudianna Daud ang kaderuanna

naoatee, "Diontoo änä'ku; mengkalao allo dinoa kupamalesong kuoatee Kodi'mitoo Ambemu."

³⁴ Puha napatuho Puang Alataala di hoi' mai di alla'na to mate anna dang la napabei la unngolai sala kamateang, situhu' ang puha tiuki' yaling di Suha' Maserona naoatee, 'Ingkänna pebehe maseroku ang mala dipetahpa' la kubea touo sinnoa ang puha kubea Tomaraya Daud.'

³⁵ Anna naoa toitee Tomaraya Daud yaling di pampudiang senga'na: 'Dai la umpabei To Maseromu la bosu.' ³⁶ Ampo' Tomaraya Daud naonge puhanna umpembabeing paelo'na Puang Alataala, ya' mateng anna diku'bu'i di behinna neneta anna inang bosiete' nei'. ³⁷ Ampo' Puang Yesus ang puha napatuho sumule Puang Alataala daine' bosu. ³⁸ Dahi pahallua' unngingsang ingkämua' solasohongku: aka' sanganna Puang Yesus, dipepainsangnging didiona pangngampungang dosa. ³⁹ Aka' menna-menna umpetahpa' Puang Yesus, la dilahpa' di hao mai di ingkänna dosa, ang dai aha dilambi' noa ke umpentokeike' tau pepakuhunna Musa. ⁴⁰ Dahi pentokei manahpaia' inde tula'ku. Madakakoa' andana la dahii pano di kalaemua' yato aka ang puha natula' nabi yaling di suha'na dianto: ⁴¹ 'Kalehaiia' ingkämua' ang umpakauho-uho to mampetahpa'. La pusa'koa' lambi' mate aka' la kubabeng mesa pengkähängang yaling di tempo

ang ungnongeia' dinoa. Ampo' dasiangnga' la umpetahpa' moi la aha tau mantula'ingkoa'.' "

⁴² Tahpana la mensohommi Barnabas sibaha Paulus sika napalaung tau mai'di ke la malai ma'tula' buke' ke lambi' bung allo katothhoang.

⁴³ Soho' ma'sambayang, mai'ding ang inang to Yahudi anna ang senga' ang mahea' dai' di Puang Alataala untindo' Paulus sibaha Barnabas lambi' napakuhu anna napahenta anna malai tontong lolo untokei mana' pa'kalemunna Puang Alataala. ⁴⁴ Tahpana lambi' bung allo katothhoang sai'di' tala sule asang ihsinna yato bohto mahoa' ma'himpung la umpehingngii Bahtakara Dehata.

⁴⁵ Ampo' naitanna to Yahudi yato tau mai'di, ma'kasueheng lambi' sika napetaha-tahai anna umbahoi yato tula'na Paulus didiona Puang Yesus. ⁴⁶ Ampo' sibaha kabahaniang ma'kara Paulus sibaha Barnabas naoatee, "Setonganna inang dioete'a' la dolu umpehingngii inde Bahtakara Dehata, ampo' daia' ungnaku untahimbo. Sinnoanna unngoaa'tee, 'Daang kami' la sihatang untahimbo katuhuang sapano-panona.' Dianto anna mempakoang pano di tau ang tadia to Yahudi. ⁴⁷ Aka' naoingkante Dehata, 'Puhakoa' kutuho la mendahi ballo pano di ingkäna tau ang tadia to Yahudi anna malakoa' umpepainsangnging kasalama'ang lambi' pano di sikunna lino.' " ⁴⁸ Ya' tahpana nahingngi yato

tula' ingkäna tau ang tadia to Yahudi, sika mahasang inahanna anna umpakäyyängngi Bahtakara Dehata. Ya' napetahpa' asammi pole' ingkäna tau ang puha natuho Puang Alataala la untahimbo katuhuho lambi' sapano-panona. ⁴⁹ Lambi' tisebu' Bahtakara Dehata pano di umba-umba naongi yaling yato di lembäng. ⁵⁰ Ampo' to Yahudi umpakeaha' ingkäna to dipakeangka' yaling yato di bohto mahoa' sibaha bahine ang mahea' dai' di Dehata. Napakeaha' anna malai undahha Paulus sibaha Barnabas anna nasuoi le'ba' umpellei yato lembäng. ⁵¹ Ya' unsapuing dolu ähäng tampo di bihti'na Paulus sibaha Barnabas, aka' la mendahi tanda pano yato di tau ang dai mantahimbo pepakuhunna, anna yato tau datoe' natahimbo Puang Alataala. Mane le'ba'i pano di Ikonium. ⁵² Ingkäna to mampetahpa' di hao di Antiokhia napunnoi kakahsiang anna Inaha Masero.

14 ¹ Noa tunne' di hao di Ikonium Paulus sibaha Barnabas le'ba' tama di pa'sambayanganna to Yahudi anna mampakuhui didiona Puang Yesus, lambi' mai'di to Yahudi anna ang tadia to Yahudi mampetahpa'. ² Ampo' to Yahudi ang dai naaku untahimbo tula'na yato to deruai umpakeaha' tau senga' ang tadia to Yahudi anna malai sika unghahi'di' to mampetahpa'. ³ Dianto anna masae-saeke'

Paulus sibaha Barnabas tohho di hao anna untula' loloi Bahtakara Dehata napunnoi kabahaniang aka' unghannuang Puang Yesus. Ya' napatandaammi Dehata dianto kaheba ang sika napalambi' didiona mana' pa'kalemunna inang tahpa', aka' nabea kakuasaang anna malai umpapia ma'kahupa-hupa tanda anna mai'di ang mepusa'-pusa'. ⁴ Ampo' ihsinna yato bohto mahoa' siteläng-teläng lambi' ahang ang untuhu'i to Yahudi anna aha untuhu'i yato derua rasul. ⁵ Ya' sipahtuyu-tuyung sangngaka-sangngaka to Yahudi anna ang tadia to Yahudi sibaha pongkahana anna malai undahha yato rasul derua anna nasaleba'i batu. ⁶ Ampo' tahpa nainsang yato to deruai lambi' le'ba' unngalai kalaena pano di Bohto Listra anna Bohto Derbe anna ongeang senga' yaling di Likaonia. ⁷ Ya' dia bunto inde naongi umpepainsangnging Bahtakara Dehata. ⁸ Di hao di Listra aha mesa muane ang dai mio mellao mengkalao sohong. Inde tau supung si mohko' lolo. ⁹ Ampo' umpehingngii toe' tula'na Paulus. Ya' naitang Paulus yato tau anna tahpa nainsang naoatee, indo tau aha kapampetahpa'anna lambi' la mala dipabono'. ¹⁰ Dianto anna ma'karang Paulus napekääyängngi naoatee, "Ke'de'o!" Ya' tahpa ke'de' siarang katibe-tibe anna kalao-lao lelengngi. ¹¹ Tahpana naita tau mai'di

yato ang puha nababe Paulus, sika kohang ma'basa Likaonia naoatee, "Tuhung si'dang pole' dehata menghupatau tama di lino."
¹² Lambi' Barnabas disangai dehata Zeus anna Paulus disangaine' dehata Hermes aka' dia ang si ma'tula'. ¹³ Pihsananna suleng di hao di baba bohto mahoa' sändona dehata Zeus di hao mai di pa'sambayanganna ang aha di aneang bohto, umbaha sangngaka-sangngaka saping laki nabelo-beloi la natunu, sibaha tau mai'di aka' pemala menomba pano yato di rasul. ¹⁴ Ampo' tahpana nahingngi Paulus sibaha Barnabas pahtuyunna yato tau mai'di, ya' unseu'-seu'mi kaya'na tandana dai mahasa ke dipasinnoai dehata anna lumumpa'i tama di alla'-alla'na yato tau lella' mekoha naoatee, ¹⁵ "Tehterere! Akarea' dio umbabe? Hupatau biasa touang kami'; sinnoa siamingkea'! Ampo' suleang inde la umpepainsangnging Kaheba Mapia tama di alla'-alla'mua' anna malakoa' dai umbabe lolo kaha-kaha takekuna. Ampo' la mengkolingkoa' dai' di Dehata ang tuho. Dianto ang umpadahi langi' sibaha lino anna le'bo' sibaha ingkäna ihsinna. ¹⁶ Aka' dolu inang napabeba'ke' Puang Alataala hupatau pantang untuhu'i inahanna. ¹⁷ Ampo' moinnakato noa, dasiang nakalimpängngi umpepaitaing umba noa kamatandeanna. Aka' tontong umbabe

ma'kahupa-hupa kamapiaang sinnoanna:
 umpatuhung lolo kene' yaho mai di langi',
 umpakeboa manahpa pinamulammua' ke
 lambi'mi tempona, nabea lolokoa' andeang anna
 kamasannangang inaha." ¹⁸ Ampo' moinnakato
 noa yato tula'na to deruai, sai'di' tala dai nabela
 ullaba'i yato tau mai'di la untunu penombaang di
 olona. ¹⁹ Pihsananna di hao yato di Bohto Listra
 suleing sangngaka-sangngaka to Yahudi di hao
 mai di Bohto Antiokhia di Pisidia anna di hao
 mai di Bohto Ikonium unse'de' yato tau mai'di,
 lambi' sika natindo'. Lambi' sika unsisaleba'-leba'i
 batu ta Paulus, mane nahui'i tama di aneang
 bohto aka' nasanga mateng. ²⁰ Ya' suleng sika
 nalumba to mampetahpa'. Lella' nakapupu',
 ya' tahpa kalehang sumule Paulus anna le'ba'i
 tama di bohto mahoa'. Marondonna le'ba'mi
 pano di Derbe sibaha Barnabas. ²¹ Tahpana di
 hao di Derbe umpepainsang buming Kaheba
 Mapia Paulus sibaha Barnabas lambi' mai'di
 tau mampetahpa'. Puhai, sumuleng pano di
 Listra mane panoi di Ikonium anna Antiokhia
 di Pisidia. ²² Yaling yato di tallu bohto mahoa'
 sika umpamatoho bung inahanna ingkäna ang
 untindo' Puang Yesus anna napepahenta loloing
 naoatee, "La tontong lolokoa' mampetahpa'
 dai' di Puang Yesus. Aka' inang ahanaetee' la
 mai'di kamasuhsaang taolai ke pemalaingkea'

tama di Kapahentaanna Puang Alataala." ²³ Anna pano di si mesa-mesa jumaa' Paulus sibaha Barnabas umpillei tau ang la mendahi pebulle ada'. Puhai sika ma'puasa anna ma'sambayang inde Paulus anna Barnabas, ya' sika nabehong yato ang puha napillei dai' di Puang Alataala ang sika napetahpa'. ²⁴ Mane umpatahhi' boi pellaonna unngolai Pisidia lambi' pano di Pamfilia. ²⁵ Puhai umpepainsangnging Bahtakara Dehata di hao di Perga, ya' le'ba'mi naung di Atalia. ²⁶ Di haonto yato naonge Paulus anna Barnabas mengkalao, mokahpala' uhai sumule sau di Antiokhia. Dianto yato bohto maho' ang sika naongi uhuna, naonge anna dibehoi dai' di mana' pa'kalemunna Puang Alataala anna malai umbabe kähängang ang dinoa napepuhaing. ²⁷ Lambi' sau di Antiokhia untambaing ingkäna to mampetahpa', mane sika natula' asangnging ingkäna yato kaha-kaha ang puha napadahi Puang Alataala ang sika nababe. Natula' toi umba noa nabuhkeiing lalang Puang Alataala lambi' yato ang tadia to Yahudi mala mampetahpa' dai' di Puang Yesus. ²⁸ Masaeke' tohho inde ta Paulus anna ta Barnabas sibaha ingkäna to mampetahpa' di hao.

15 ¹ Ya' suleng di hao di Antiokhia sangngaka-sangngaka to Yahudi yaho mai di Yudea ang sika mampetahpa'mi dai' di Puang Yesus.

Mampakuhung pano di tau ang tadia to Yahudi ang umpetahpa' toe' Puang Yesus naoatee, "Ke dakoa' ditille situhu' kabiasaang Atohanna Musa, inang dasiamokoa' la mala dipasalama'." ² Ampo' yato pepakuhunna dasi'da-si'dai natahimbo Paulus sibaha Barnabas. Lambi' ingkäna to mampetahpa' untuho Paulus sibaha Barnabas anna sangngaka-sangngaka tau di hao yato di jumaa' la le'ba' umpellambi'i rasulna Puang Yesus sibaha ingkäna pebulle ada' yaho di Yerusalem, anna malai ma'limbo untula' yato kaha-kaha. ³ Ya' naposolang jumaa' ang aha di hao di Antiokhia lambi' tama di aneanna bohto. Mane le'ba'i sika naola pano di Fenisia anna Samaria. Lambi'na pano sika natula'ing naoatee, "Mai'ding ang tadia to Yahudi untindo' Puang Yesus." Ya' sika tialang inahanna to mampetahpa' ang manghingngi. ⁴ Tahpana lambi' dai' di Yerusalem natahimbo manahpang to mampetahpa' sibaha ingkäna rasul anna pebulle ada'. Ya' natula'iming yato aka ang puha nababe Puang Alataala yaling di pengkähängannaii. ⁵ Ya' suleng sangngaka-sangngaka to Farisi ang mampetahpa'mi naoatee, "Inkäna ang tadia to Yahudi pahallu la ditille toe' anna disuoi untuhu'i pepakuhunna Musa anna malai salama'." ⁶ Ya' ma'himpummi ingkäna rasul sibaha pebulle ada' yaho di Yerusalem unsitula'-tula'i yato kaha-kaha.

⁷ Tahpana masae sitimba'-timba', ya' ke'de'mi Petrus naoatee, "Oa' solasohong, puhangnga' ungningsang unngoatee, dolunnake' anna napilleimä' Puang Alataala yaling mai di alla'-alla'mua', aka' mengkalao di tula'ku tau ang tadia to Yahudi la unghingngi Kaheba Mapia anna la mampetahpa'. ⁸ Aka' Puang Alataala ang ullosa inahanna hupatau umbea Inaha Masero pano yato di tau, tandana natahimbo toe' sinnoa kita'a'. ⁹ Anna daingkea' aha napasisinga'ang moi poro la mesa, kita'a' to Yahudi anna yato ang tadia to Yahudi, aka' sika napamasero yato inahannaii aka' mampetahpa'. ¹⁰ Dahi monna ke noai, akana unsändä'irakoa' dio Puang Alataala la umpahsa petauanna la untuhu'i ingkänna Atohanna Musa, anna dasiangnga' tabela tatuhu'i yato atohang mengkalao di neneta lambi' pano di kita'? ¹¹ Ampo' inderea'ne' tapetahpa'i: Supung aka' mana' pa'kalemunna Puang Yesus lambi' malaingkea' salama', noa tunne' pano yato di tau ang tadia to Yahudi." ¹² Sika mahtang asammi pole' anna umpehingngii Paulus sibaha Barnabas untula' yato ma'kahupa-hupa tanda anna ang mepusa'-pusa' ang napadahi Puang Alataala yaling di alla'-alla'na tau ang tadia to Yahudi naonge sika mengkähängngi. ¹³ Puhai ma'tula' Paulus sibaha Barnabas, ma'kara tunne' Yakobus naoatee, "O ingkämua'

solasohongku, pehingngiia' tula'ku: ¹⁴ Mane sapuhanna liu napakaleso Simon Petrus umba noa pampahandu'anna umpepaitaing pa'kalemunna Puang Alataala pano di tau ang tadia to Yahudi. Aka' pahtuyunna, yaling yato mai di alla'-alla'na la napillei la mendahi petauanna. ¹⁵ Kaha-kaha yato situhu' tula'na Puang Alataala ang puha nauki' ingkänna nabi naoatee, ¹⁶ 'Dako'itoo la sumuleä', anna katomarayaanna Daud sihapang dasang ang puha ditalei la kupake'de' sumule, lambi' ingkänna ang loe la ke'de' sumule, anna la kupamatoto'. ¹⁷ La kupanoa anna malai ingkänna hupatau ang ahake' pemala untuhu'i Dehata, anna ingkänna ang tadia to Yahudi ang puha kutambai la mendahi petauangku.' Noantoo tula'na Dehata ang umpadahi ingkänna yato kaha-kaha ¹⁸ anna puha napepainsangnging mengkalao dolu. ¹⁹ Dahi situhu' pihki'ku, daingkea' mala umpaaha kamapahhi'ang pano di tau ang tadia to Yahudi, yato ang untindo'mi Puang Yesus. ²⁰ Ampo' la tapapebaha suha' ang la naoatee, 'Daa unngandea' andeang ang puha dibeho pano di dehata senga', daa unsamangkamahoinna, daa unngande balena olo'-olo' mate ditehke anna daa unngande haha.' ²¹ Aka' mengkalao dolu dipepainsangnging Atohanna Musa pano di ingkänna bohto anna lambi' dinoa ke allo

katohhoang bumi yato atohanna dibata lolo tama di ingkäna pa'sambayangang." ²² Ya' ungnalang kabohtuang ingkäna rasulna Puang Yesus sibaha pebulle ada' anna ihsinna jumaa' yaho, dianto la umpillei tau yaling mai di alla'-alla'naii ang la naposola Paulus anna Barnabas sumule pano di Antiokhia. Ya' sika umpilleing Yudas ang si disanga toe' ta Barsabas sibaha Silas, sahing dipakeangka' yaling di alla'-alla'na to mampetahpa'. ²³ Ya' dibeang yato suha' nabaha. Ihsinna yato suha' naoatee, "Salama'ki' ingkänaang solasohommu, noa rasul, noa pebulle ada', mating di ingkämmua' solasohongki' ang tadia to Yahudi ang diting di Antiokhia, Siria, anna Kilikia. ²⁴ Kihingngi aha tau ang yaling mai di alla'-alla'ki' to mampetahpa' dinne di Yerusalem moinnakato dai aha kisuo, lambi' tula'na didiona kapotilleang napapusa'koa'. ²⁵ Dahi dianto anna kibohtung umpillei derua tau umposola Barnabas anna Paulus ang kipakamaya, ²⁶ ang dai aha mahea'na umpebeaing kalaena dipatei ahsala' malai umpepainsangnging sanganna Dehatanta Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama'. ²⁷ Dahi kisuo Yudas sibaha Silas mating anna malai natula' manahpaingkoa' situhu' ihsinna inde suha'. ²⁸ Aka' puhaang naposolai Inaha Masero lambi' ungnalayang kabohtuang anna malai dako' la dipapahsai bahaang ang tala

umbelaa' umbaha. Ampo' supung indee la pahallu untuhu'ia': ²⁹ Daa unngande andeang ang puha dibeho pano di dehata senga'; daa unngande haha anna balena olo'-olo' mate ditehke, anna daa unsamangkamahoinna. Ke umpakahoi kalaemu di hao mai di kaha-kaha yatoo, ya' mapiantoo. Ya' samantoo indee supu. Salama'ki' mating." ³⁰ Puhai yatoo, ya' sipasa'bing mane mengkalaoi yato ang nasuo lupano di Antiokhia. Tahpana lambi' pano untambaing ingkäna to mampetahpa' ma'himpung anna nabeai yato suha'. ³¹ Tahpana sika nabata, mahasa asammi inahanna aka' napakahanga yato ihsinna suha'. ³² Inde Yudas sibaha Silas nabi toe'. Masae ma'tula' umpahenta ingkäna to mampetahpa' anna malai umpamatoto' kapampetahpa'anna. ³³ Tahpana masae-sae di hao inde to deruai, napabeing ingkäna to mampetahpa' ang di hao di Antiokhia le'ba' sitonda kamasannangang inaha sumule dai' di Yerusalem. ³⁴ [Ampo' nabohtune' Silas naoatee, "La dinnemä' kodi'."] ³⁵ Masae-sae tuke'ne' tohho Paulus anna Barnabas di hao, ya' mai'ding solana to mampetahpa' naposola mampakuhu anna umpepainsangnging Bahtakaranna Dehata. ³⁶ Tahpana masae-sae di hao, naoante Paulus pano di Barnabas, "Umbai mapia ke le'ba'ingke sumule ullelengni

bohtona ingkäna solasohonta ang puha taongi umpepainsangnging Bahtakara Dehata anna malai tainsang umbane' noa." ³⁷ Naaku toe' Barnabas ampo' pemala umposola Yohanes ang si disanga toe' ta Markus. ³⁸ Ya' donetoo naonge sisala aka' naoate Paulus, "Dai la diposola aka' puha mepellei di hao di Pamfilia dolu anna dang naaku medului mengkähäng donetoo." ³⁹ Ya' sikallang Paulus anna Barnabas lambi' sisähä'. Le'ba'mine' Barnabas umposola ta Markus mokahpala' uhai lusau di Siprus. ⁴⁰ Ampo' Paulus umpillei Silas la naposola. Puhai yatoo, yato ingkäna to mampetahpa' di hao di Antiokhia umbehong Paulus anna Silas dai' di mana' pa'kalemunna Puang Alataala, mane sika mengkalaoi inde to deruai. ⁴¹ Le'ba'ing ullelenggi bohto yaling di Siria anna Kilikia umpamatoto' ingkäna jumaa'.

16 ¹ Donetoo le'ba' toe' Paulus dai' di Bohto Derbe anna Listra. Silambi'mi di hao mesa to mampetahpa' ang disanga Timotius. Indona dianto to Yahudi ang mampetahpa' toe' anna ambena nei' tadia to Yahudi. ² Inde Timotius nainsang asang ingkäna to mampetahpa' di hao di Bohto Listra anna Ikonium naoatee, 'Tau mapia.' ³ Pemala ta Paulus ke umposola lelenggi ta Timotius umpatahhi' pengkähänganna. Dahi natille anna malai natahimbo to Yahudi aka'

nainsang naoatee, ambena tadia to Yahudi.

⁴ Yaling di pellaoanna Paulus sibaha Silas naonge unngolaii yato sangngaka-sangngaka bohto si umpalambi' yato kasibohtuanna rasul anna pebulle ada' yaho di Yerusalem, anna malai ingkäna to mampetahpa' la natuhu'i.

⁵ Ya' noantoo ingkäna jumaa' dipamatoto' kapampetahpa'anna anna tuhtuang masae tuhtuang kehängngäng to mampetahpa'. ⁶ Inde Paulus anna Silas sika mangngola pano di Frigia anna Poropensi Galatia aka' dai napabei Inaha Masero la umpepainsangnging Kaheba Mapia di hao di Poropensi Asia. ⁷ Tahpana ullambi' alla'na Misia, ya' nasändä'mi boheng la lutama di Bitinia, ampo' dai napabei Inaha Maserona Puang Yesus.

⁸ Ullehanna Misia, ya' lambi'mi naung di Troas.

⁹ Tahpana bengi, ahang pangngitanna Paulus. Ang naita dianto aha mesa to Makedonia moke'de'-ke'de' anna malaui naoatee, "Lumbakang kami mai anna unduluiang." ¹⁰ Ya' puhanna yatoo mangkahahpi siamang la mengkalao sau di Makedonia, aka' kiinsang nasuo si'damang Puang Alataala la umpepainsangnging Kaheba Mapia di lau'. ¹¹ Mengkalaoang di hao di Troas tahhi'ang mokahpala' uhai sau di Samotrake, ya' marondonnai lambi'mang yato di Bohto Neapolis. ¹² Ya' mengkalaomang di hao le'ba' pano di Filipi, mesa bohto mahoa' di Poropensi Makedonia

ang napahenta to ma'pahenta Roma. Ya' dianto kiongei tohho sangngaka-sangngaka benginna.

¹³ Tahpana lambi' allo katohhoang, umpelleimang bohto maha' anna maoang naung di behing salu uhai umpeäng ongeang ang si naonge ma'sambayang to Yahudi. Ya' kilambi'mi bahine ma'himpung; mohko'mang anna kipa'tula'ii.

¹⁴ Donetoo ma'pehingngi toe' mesa bahine ang disanga Lidia, to pa'balu' kaing malahtu ang sule di hao mai di Bohto Tiatira. Inde bahine mesa toe' ang si menomba lolo dai' di Puang Alataala ampo' tadia to Yahudi. Nabuhkeiing inahanna Dehata lambi' umpehingngii manahpa yato ingkäna tula'na Paulus.

¹⁵ Lambi' ditero'mi Lidia sibaha sanghapunna. Ya' puha ditero', nabahaimang naoatee, "Ponna umpetahpa' si'daa' kapampetahpa'angku dai' di Puang Yesus, ya' tapanoa' di dasang anna di haoingkea' tohho." Lambi' napeäng lalang anna malai kipengngioi.

¹⁶ Pihsang tempo naummang yato di ongeang ang si naongei to Yahudi ma'sambayang, ya' silambi'mang mesa sabua' bahine ang napentamai setang lambi' ma'ihsang-ihsang, lambi' ingkäna pongkahana sangka' mai'di asang pallolonganna. ¹⁷ Ya' natindo' lolomang sibahaang Paulus lella' siang kakoha-koha naoatee, "Inde mai tau sabua'na asang Puang Alataala, To Handang Malängkä'. Dianto ang

mampainsangngikoa' lalang kasalama'ang."

¹⁸ Tahpana sangngaka allona napa'panoa-noa lolo, ya' maliping talinganna Paulus nahingngi, lambi' napengkolingngi anna ma'karai pano yato

di setang naoatee, "Yaling di sanganna Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama', kupahentao:

palaio yaling mai di kalaena ne bahine!" Ya' tahpa malai siarang yato setang. ¹⁹ Tahpana

naita ingkäna pongkahana inde bahine, sika keaha'mi aka' naoatee, "La pa'dang pole'

pallolongangi'." Tahpa unsahkang Paulus sibaha

Silas anna sika nahui'i pano di pasa' aka' la

nabaha pano di to ma'kuasa. ²⁰ Ya' tahpana di

hao di olona to panghohto' bohto mahoa' sika

naoantee, "Inde to deruai sule done inde di

bohto umpasisähä' to pa'bohto aka' to Yahudi

²¹ anna umpopampakuhu ada' kabiasaang, aka'

nasanga dai sihatang atohanna to ma'pahenta

Roma. Dahi dai la mala tatahimbo, londonang

la tatuhu'i." ²² Sule tunne' tau mai'di ullebo

Paulus anna Silas anna nasitungo-tungoii.

Pihsananna inde to panghohto' unsuong yato

tau mai'di unseu' porehana inde to deruai

yaling mai di kalaena mane nasuoi napohetong.

²³ Puhai yatoo, ya' napesuoing dibaha tama

di tahungkung. Umpahentang to pandaka

tahungkung naoatee, "Dakai manahpaia'!"

²⁴ Dahi situhu' yato pahenta, ya' sika napatamang

to pandaka tahungkung di tängngä-tängngä
 anna napungoi bihti'na pano di ahhi. ²⁵ Umbai
 tängngä bengi ma'sambayammi Paulus sibaha
 Silas anna menanii umpudi Puang Alataala. Ya'
 sika napehingngii tunne' ingkäna solana ang aha
 yaling di tahungkung. ²⁶ Pihsananna tahpa ahang
 lino' käyyäng lambi' ingkäna batunna yato
 tahungkung pahoro anna tahpa tibuhke asang
 ingkäna baba anna tibuhke toi pepungona
 ingkäna to di tahungkung. ²⁷ Tahpana kaleha
 yato to pandaka anna unngitang baba titungka'
 asammi, ya' tahpa unsintä'mi pa'danna la
 umpatei kalaena aka' nasanga le'ba' asammi yato
 ihsinna tahungkung. ²⁸ Ampo' metamba Paulus
 naoatee, "Daungkarakei kalaemu aka' dinne
 asangkantee'!" ²⁹ Ya' umpalau siarang ballo inde
 to pandaka anna lumumpa'i tama lella' sikalalla'
 aka' mahea' anna malimuntu'i di hao di olona
 Paulus anna Silas. ³⁰ Mane umposolai Paulus
 sibaha Silas mensohong anna mekutanai pano
 naoatee, "Oa' tuang, aka la pahallu kubabe anna
 malaä' salama'?" ³¹ Ya' natimba'mi naoatee,
 "Petahpa'o Puang Yesus anna malao salama',
 noa dio, noa toi sanghapummu." ³² Ya' sika
 natula'ming Bahtakara Dehata sibaha ingkäna
 ang yaling di dasanna. ³³ Tehte' doneto siang
 di bengi anna umbahai Paulus sibaha Silas do
 nabaseiing bila'na anna umbehoi kalaena sibaha

sanghapunna ditero'.³⁴ Puhai, nabahaing pano di dasanna anna natahiai. Mahasa liu inahanna aka' mampetahpa'mi sanghapui dai' di Puang Yesus.³⁵ Tahpana mabaya ingkäna yato to panghohto' unsuo polisi naoatee, "Pellambi'i to pandaka tahungkung anna unngointee, 'Lahpa'i ne to deruai.' " ³⁶ Le'ba' tunne' yato to pandaka tahungkung umpellambi'i Paulus sibaha Silas anna naoaintee, "Nalambi'ä' pahentana to panghohto' la kulahpa'mokoa'. Dahi laomokoa'. Paela'dang." ³⁷ Ampo' ma'kara Paulus pano di pandaka tahungkung sibaha polisi naoatee, "Dihekeng touang kami' to Roma, dake' aha dihohto' pembabeki' anna tahpa dipohetommang di hao di olona tau mai'di mane dipatamaang di tahungkung. Ya' pihsananna dinoa dai pole' kiaku la ullahpa' tomande'ang. Supung ke diai sika sule yato to panghohto' dinne done ang la mambahanangngang sohong." ³⁸ Ya' le'ba'mi yato polisi umpalambi' karanna Paulus pano di ingkäna to panghohto'. Tahpana sika nainsang naoatee yato to deruai to Roma toe', ya' sika mahea' liung aka' untehkai atohanna to Roma. ³⁹ Ya' sika sule siarang umpellambi'i Paulus sibaha Silas anna sika unngakuii kasalaanna di olona. Mane sika napolalai mensohong anna naoaintee, "Ke la malai anna umpelleiia' inde bohto." ⁴⁰ Ya' le'ba'ing umpellei yato tahungkung

anna tahhi'i pano di dasanna ta Lidia. Lambi' pano silambi'mi ingkäna to mampetahpa', ya' napakahangang mane napelleii.

17 ¹Ya' umpatahhi'mi pellaoanna Paulus sibaha Silas manggola Amfipolis anna Apolonia le'ba' pano di Bohto Mahoa' Tesalonika. Di hao aha pa'sambayanganna to Yahudi. ²Sinnoa biasa, le'ba'mi Paulus tama di pa'sambayangang. Pentallung allo katohhoang sihuntung-huntung naongei Paulus umpakaleso anna unsitula'-tula'i Bahtakara Dehata sibaha tau mai'di. ³Napakaleso si'da-si'da situhu' ihsinna Suha' Masero pano di tau mai'di naoatee, "Yato To Dilanti' la Mepasalama' dai mala tala unsa'ding kamadahhaang lambi' dipatei anna dipatuhoi di hoi' mai di alla'na to mate. Puang Yesus ang kupainsangngikoa', diantoo To Dilanti' la Mepasalama'." ⁴Ya' ahang sangngaka-sangngaka to Yahudi ang di hao donetoo mampetahpa' lambi' umpempakoi Paulus sibaha Silas. Anna mai'di tuke'ne' tau senga' ang mampetahpa', noa tau ang tadia to Yahudi ang mahea' dai' di Puang Alataala, noa toi bahine ang dipakeangka'. ⁵Ampo' mai'di to Yahudi ma'kasuehe lambi' unghimpung ingkäna to pa'maho-maho yaling di pasa' anna napopa'mesai umpaaha kasiba'diang yaling di bohto mahoa'. Ya' ullebong dasanna Yason umpeäng Paulus sibaha Silas

aka' la nabaha pano di olona tau mai'di la dihohto'. ⁶ Ampo' tahpana dai nalambi', ya' Yason-mi sibaha sangngaka to mampetahpa' nahui' pano di to keangka'na yato bohto lella' sika tamba naoatee, "Yato tau si umpaaha kakarakeang tama di lino, ya' dinoa sule tunne' dinne. ⁷ Anna inde Yason untahimbo yato ang sule lambi' nadasangngi. Inggänna babena dai sihatang atohanna Katomarayaang Roma aka' naoatee, 'Aha are' tomaraya senga' ang disanga Yesus.' " ⁸ Tahpana nahingngi tau mai'di anna inggänna to keangka'na bohto mahoa', ya' sika keaha'mi. ⁹ Ya' umpalaung doi' pano di ta Yason anna pano di solana anna napalau toinne' anna ma'dandii dai la umpaaha bou kakarakeang. Ya' puharang nabaya' mane dilahpa'i. ¹⁰ Benginna yatoo inggänna to mampetahpa' di hao di Tesalonika sika unsuo siang Paulus sibaha Silas naoaintee, "Lupanokoa' di Berea." Lambi'na pano mentamang di pa'sambayanganna to Yahudi. ¹¹ Inggänna to Berea mapia inaha nei' andana to Tesalonika, aka' untahimbone' Bahtakara Dehata sibaha kamasannangang inaha lambi' allo-allo umpahehsa lolo Bahtakara Dehata, aka' naoatee, "Bahtu' tahpa' si'daraka'e' inde pepakuhunna Paulus?" ¹² Lambi' mai'di tau umpetahpa' Puang Yesus: noa to Yahudi, noa toi ang tadia to Yahudi, moi bahine ang

dipakeangka', moi muane. ¹³ Ampo' tahpana nainsang sangngaka-sangngaka to Yahudi di hao di Tesalonika naoatee umpepainsang buming Bahtakara Dehata Paulus di hao di Berea, sika le'ba'ing pano anna umpentama alla'i tau mai'di lambi' sika keaha' pano di Paulus anna Silas.

¹⁴ Sika napenandai siang ingkäna inde to mampetahpa' di hao di Berea unsuo Paulus pano di behing le'bo'; supung Silas sibaha Timotius ang tohhoke' nei'. ¹⁵ Inggäna ang umposola Paulus napasola lambi' pano di Bohto Mahoa' Atena. Tahpana la sumule, sika napasammi Paulus naoaintee, "Painsangngii Silas sibaha Timotius anna baha' sulei napellambi'ia'."

¹⁶ Lella' Paulus unggempei Silas sibaha Timotius di hao di Bohto Mahoa' Atena, ya' mapi'di' liung inahanna unggita to di hao si umpenombai tau-tau. ¹⁷ Lambi' umpa'tula'i to Yahudi anna tau senga' ang mahea' dai' di Puang Alataala yaling yato di pa'sambayangang. Noa tunne' allo-allo si sipa'tula' sibaha ingkäna ang si nasilambi'ing di hao di pasa'. ¹⁸ Ya' sule tunne' samai tuanguhu yaling di pepakuhunna Epikuros anna Stoa anna sika sibehtai Paulus. Aha ang mangngoatee, "Aka ang natula' inde to si mai'di tula' kale?" Aha sangngaka ang mangngoatee, "Umbai ang umpepainsangnging pepakuhunna dehatanna ang dai diinsang dinne." Aka' ta Paulus

umpepainsangnging Kaheba Mapia didiona Puang Yesus sibaha katuhuanna sumule di hoi' mai di alla'na to mate. ¹⁹ Lambi' sika umposolang Paulus pano di pa'limboanna to panghohto' ang disanga Areopagus anna naoaintee, "Pemalaang la umpainsangngi yato pepakuhu bakahu ang si umpepainsangnging. ²⁰ Aka' yatoo pepakuhu ang umbaha, senga'-senga' kihingngi. Dahi pemalaang kiinsang aka kalemba'anna." ²¹ (Ingkänna to di hao di Bohto Mahoa' Atena, noa ang inang to di hao, noa tunne' ang to sule, si nakärä'i untibe tempona umpehingngii anna untula' didiona kaha-kaha bakahu.) ²² Ya' ke'de'mi Paulus yaling di alla'-alla'na to pa'himpung di hao di Areopagus anna ma'karai naoatee, "Oa' ingkämму to Atena, kuita ingkänna pembabemu dako'a' aha tala meada' pano di ingkänna dehatammu. ²³ Aka' tahpaku ma'lao-lao yaling di bohtomua', ya' kuitang ingkänna ongeang penombaammua'. Anna kulambi' toi mesa ongeang penombaang diuki' di hao naoatee, 'Penombaang dai' di dehata ang tadiinsang.' Yato Dehata ang umpenombaia' ampo' daia' ungningsang, dianto inde ang kupainsangngikoa' mating. ²⁴ Puang Alataala ang puha umpadahi lino anna ingkänna ihsinna, dianto Dehatanna langi' anna lino. Dai tohho yaling di dasang ang napapia hupatau, ²⁵ anna dato'i pahallu nadului

hupatau, sinnoanna si aha kakuhanganna.
 Aka' Diaete' ang umbea katuhoang anna
 ingkäna aka-aka pano di hupatau. ²⁶ Aka'
 supung mesa tau napake naonge umpadahii
 ingkäna hupatau anna malai la umpunnoi
 inde lino. Dia toi ang puha ungnäto' lohpo'
 tempona ingkäna hupatau anna ungnalla'i
 ingkäna ongeannaii. ²⁷ Napanoa Puang Alataala
 anna malai le'ba' leleng hupatau umpeäng
 Puang Alataala umbato ke malai nalambi'.
 Aka' setonganna dasiamingkea' sikahaoang
 Puang Alataala. ²⁸ Aka' yaling di kakuasaanna
 lambi' malaingkea' tuho anna malaingkea'
 mengkähäng. Darakate' si natula' siamingkoa' to
 manähämmua' naoatee, 'Kita' toia' peänä'anna
 Dehata.' ²⁹ Dahi ke peänä'annaingkea' Puang
 Alataala, daete' la mala tapasinnoaa' tau-tau
 bulahang, tau-tau pera' anna tau-tau batu,
 aka' ingkäna yatoo sangka' dipapia situhu'
 kamanähänganna hupatau. ³⁰ Aka' dolu Puang
 Alataala dai umpasuhungngi babena hupatau
 aka' bala' sika tanainsanna yato pembabenaii,
 ampo' dinoa napainsangngimingkea' pole'
 Puang Alataala naoatee, 'Inggäna tau yaling
 di lino pahallu mengkatoba'.' ³¹ Ma'kara noa
 aka' puhang napama'tantu lohpo' allo ang la
 naonge unghohto' maroho pembabena to lino.
 Pengkähängang yatoo la nabea pano di tau ang

puha napillei. Anna napepaitaing umpake tanda ang maleso naita hupatau, napatuho di hoi' mai di alla'na to mate." ³² Tahpana sika unghingngi tula' didiona katuhuanna sumule to mate, ahang sangngaka-sangngaka tau ang mampetaha-tahai, ampo' aha toe' ang mangngoatee, "Allo sala buke' kipehingngii tula'mu." ³³ Ya' le'ba'mi Paulus umpellei yato pa'limboang. ³⁴ Ampo' aha toe' sangngaka-sangngaka muane mentindo' pano di Paulus anna umpetahpa'i Puang Yesus, sinnoanna Dionisius, mesa toe' to panghohto'na Areopagus. Anna aha tuke'ne' mesa bahine disanga Damaris anna sangngaka-sangngakake' tau senga'.

18 ¹ Puhai yatoo umpelleing Bohto Mahoa' Atena Paulus le'ba' pano di Bohto Mahoa' Korintus. ² Tahpana di hao sitammung mesa to Yahudi disanga Akwila to Pontus. Mane sule di lau' mai di Italia sibaha Priskila bahinena, aka' napahenta Tomaraya Klaudius naoatee, "Inggänna to Yahudi pahallu umpellei Roma." Ya' lempämmi Paulus pano di dasanna ³ anna tohhoi di hao sibaha. Si sibaha lolong mengkähäng aka' sahing manähäng umpapia tenda. ⁴ Lambi' boito allo katohhoang, tama bung di pa'sambayanganna to Yahudi Paulus ma'tula' aka' umpeäng lalang anna malai inggänna to Yahudi sibaha ang tadia to Yahudi mampetahpa'.

⁵ Ya' tahpana sule Silas sibaha Timotius di hao mai di Makedonia napamesang pole' tempona Paulus umpepainsangnging Bahtakara Dehata anna umpelleii pengkähänganna umbabe tenda. Mampasa'bing pano di to Yahudi naoatee, "Puang Yesus Diantoo To Dilanti' la Mepasalama'." ⁶ Ampo' sika umbali-bali Paulus anna napakauho-uhoi, ya' umpentahpi'ming ähäng tampo ang di kaya'na aka' la mendahi tanda pano yato di ingkäna tau didiona kasalaanna. Mane naoaitee, "Kalaemu toboua' dio la undurung kasalaammu. Ke nalambi'koa' pambala'na Dehata, ya' tadianto kodi' insangu. Yahoä' tanahambu, di hoi'ä' tanakati'doi. Dinoa, la lupanomä' di tau ang tadia to Yahudi." ⁷ Ya' mensohommi anna le'ba'i pano di dasanna Titius Yustus, mesa toe' ang umpenombai Puang Alataala ampo' tadia to Yahudi. Yato dasanna sitehe pa'sambayanganna to Yahudi. ⁸ Ampo' pongkahana yato pa'sambayangang, ang disanga Krispus, sibaha sanghapunna umpetahpa'mi Puang Yesus. Anna mai'dike' to Korintus ang umpehingngii Paulus umpepainsangnging pepakuhu didiona Puang Yesus, tahpa mampetahpa' lambi' umbeho kalaena ditero'. ⁹ Pihsang bengi ahang pangngitanna Paulus: Sule Dehata anna napa'tula'i naoatee, "Daummahea'. Pa'tula' loloo, daummahtang, ¹⁰ aka' la

kuposolai lolorakotee' anna dai aha mesa tau la mampahoaio kakarakeang. Aka' yaling inde di bohto mahoa' la mai'di petauangku." ¹¹ Ya' tohhong di hao Paulus sahtaung setangnga umpepainsangnging Bahtakara Dehata. ¹² Ampo' tahpana diängkä' Galio mendahi tuambahsa' di hao di Akhaya, ma'kamesang pole' sangngaka-sangngaka to Yahudi anna umbalii Paulus lambi' nasahka anna nabahai pano di olona to panghohto'. ¹³ Ma'karang naoatee, "Inde tau mampakuhu anna malai tau ang menomba dai' di Puang Alataala dai sihatang pepakuhunna Musa." ¹⁴ Ampo' tahpana la napahandu' Paulus ma'tula', ma'karang Tuambahsa' Galio ang to Roma pano di ingkäna to Yahudi naoatee, "Oa' to Yahudi, ponna inde tau untanda'a' umbabe ang tadia babe, bahtu' kakarakeandaka, sipäto' la kutahimbo hahpo'ammua'. ¹⁵ Ampo' ponna inde unsiteläng-telängngia', supung aka' tula'mu toboua' dio, inang daine' la kuaku kuhohoto'. Hohto' toboia' dio." ¹⁶ Lambi' sika nahambai Galio. ¹⁷ Ya' le'ba'mi yato tau ullebo Sostenes pongkaha pa'sambayanganna to Yahudi anna nasidangku'-dangku'i di olona yato to panghohto', ampo' nanenne'i tomande' supu inde Tuambahsa' Galio. ¹⁸ Puhai yato, masae-saeke' tohho Paulus di hao di Korintus mane umpelleii yato ingkäna to mampetahpa'

anna le'ba'i mokahpala' sibaha Priskila anna Akwila sau di Siria. Lambi' pano di Kengkrea mokontimmi situhu' ada'na to Yahudi aka' puha mopinda dai' di Puang Alataala lambi' umpakalambe' beluhä'na. ¹⁹ Lambi' sau di Efesus mentamang Paulus di pa'sambayanganna to Yahudi anna unsitula'-tula'ii Bahtakara Dehata sibaha to Yahudi. Ya' sika napalaung anna malai masae-saeke' tohho di hao. Ampo' dai naaku, lambi' naoatee, "Pabeikä' le'ba'. Sule salarangkä' ke napabeiä' Dehata." Ya' mengkalao siang umpellei to Efesus ampo' umpatohhone' Priskila anna Akwila. ²⁰ (18:19) ²¹ (18:19)

²² Lambi'na sau di Kaisarea, ludai'mi di Yerusalem umpensiitai ingkäna to mampetahpa', mane tahhi'i naung di Antiokhia. ²³ Tahpana masae-sae di hoi', ya' mengkalao bung ungnolai Poropensi Galatia anna Frigia do ullelengngi ingkäna to mampetahpa' anna napamatoto'i kapampetahpa'anna. ²⁴ Tempo donetoo ahang mesa to Yahudi mao pano di Efesus ang disanga Apolos, to sule di lau' mai di Aleksandria. Mesa toi ang manähäng ma'tula' anna ang ungningsang si'da-si'da ihsinna Suha' Masero. ²⁵ Anna puhang dipakuhi manahpa didiona Puang Yesus. Makahanga liu ma'tula' anna sihatang si'da-si'da umpepakuhung didiona Puang Yesus, ampo' dake' nainsang didiona pantero'ang Inaha

Masero. Supung nainsang didiona pantero'anna Yohanes. ²⁶ Sibaha kabahaniang napahandu'mi mampakuhu tama di pa'sambayanganna to Yahudi. Ampo' tahpana nahingngi Priskila sibaha Akwila, nabahaing pano di dasanna anna napamaleso manahpaing didiona lalanna Puang Alataala. ²⁷ Tahpana pemala Apolos le'ba' sau di Akhaya, sika umpapebahang suha' to Efesus sau di to mampetahpa' ang aha di lau', anna malai sika untahimbo manahpa Apolos. Lambi'na sau kekuna si'da-si'dang pano di ingkäna tau ang puha mampetahpa' aka' mana' pa'kalemunna Dehata. ²⁸ Aka' dai aha mehe inahanna umbahoi to Yahudi di hao di olona tau mai'di naonge umpakalesoi ihsinna Suha' Masero, naoatee, "Puang Yesus diantoo To Dilanti' la Mepasalama'."

19 ¹ Naonge di lau'ke' di Korintus Apolos, ya' napapuhang Paulus ullelengngi yato Frigia anna Galatia, ya' lambi'mi sumule naung di Bohto Efesus. Ullambi'mi di hoi' sangngaka-sangngaka to mampetahpa'. ² Mekutanang Paulus pano diiii naoatee, "Ahangkaa' untahimbo Inaha Masero tahpamu mampetahpa'?" Sika mentimba'mi naoatee, "Dake', aka' moi ditula' datuke' aha kihingngi ang dioaintee Inaha Masero." ³ Mekutana sala bung Paulus naoatee, "Ponna noa, pantero'ang aka ang puha

ditero'ingkoa'?" Sika mentimba'mi naoatee, "Pantero'anna Yohanes." ⁴ Ma'tula'mi Paulus naoatee, "Yato pantero'anna Yohanes supung tanda pengkatoba'ang. Si naoate pano di tau mai'di, 'Pahallukoa' mampetahpa' pano yato di tau ang la sule ke puhamä', ' aka' dianto Puang Yesus." ⁵ Tahpana sika unghingngi yato tula', ya' sika umbeho siarang kalaena ditero' yaling di sanganna Puang Yesus. ⁶ Lella' nasahpa Paulus, tahpa napentamai siang Inaha Masero lambi' sika manähäng asang pole' umpake ma'kahupa-hupa basa aka' napainsangngi Inaha Masero, anna tahpa manähäng untula' pangngelo'na Puang Alataala. ⁷ Tau yatoo umbai sampulo derua dia asanna. ⁸ Tallu bulanna naongei Paulus si mentama yato di pa'sambayanganna to Yahudi anna bahani ma'tula'. Si unsitula'-tula'i pepakuhu didiona Puang Yesus sibaha to Yahudi, aka' umpeäng lalang anna malai yato tau mampetahpa' didiona Kapahentaanna Puang Alataala. ⁹ Ampo' aha toi sangngaka-sangngaka tau tontong makahha' bää', dai umpetahpa' yato kaheba. Supung siumpetaha-tahai Lalanna Puang Yesus yaling di alla'na tau mai'di. Dianto anna umpasähä'mi kalaena Paulus sibaha ingkäna to mampetahpa' lupano di pahsikolaang Tiranus. Ya' diang naongei sika unsitula'-tula'i kara Dehata allo-allo. ¹⁰ Dompahيامa naonge Paulus napanoa

lolo lambi' ingkäna ihsinna Poropensi Asia umpehingngii pepakuhu didiona Puang Yesus, noa to Yahudi, noa toi ang tadia to Yahudi.

¹¹ Puang Alataala umpake Paulus umpadahi tanda ang mepusa'-pusa', ¹² lambi' mai'di tau si unnggala pondona, bahtu' lensonaraka ang hali nasahpa Paulus anna nabahai pano di to makoronnaii. Ya' malang yato ang makorong tahpa bono', anna ang napentamai setang mala malai yaling mai di kalaena. ¹³ Donetoo aha sangngaka-sangngaka to Yahudi ang si ma'ihsang-ihsang kalao-lao toe' di bohto anna si unghambai toine' setang yaling mai di kalaena tau. Ya' sika nasändä'mi napanoa umpake sanganna Puang Yesus. Si naoate pano yato di setang, "Kuhambaio umpake sanganna Yesus situhu' ang si natula' Paulus." ¹⁴ Aha toi pitu to siullu', änä'na mesa kapala imanna to Yahudi ang disanga Skewa, si le'ba' toe' napanoa. ¹⁵ Ampo' pihsang tempo natimba'i yato setang yaling mai di kalaena tau naoaintee, "Yesus sibaha Paulus sahing kuinsang, ampo' dioa', mennakoa' dio indee? Aka dio kakuasaammu?" ¹⁶ Lambi' yato ang napentamai setang sika unghopängngi anna umbobo'i yato pitu to ma'ullu', lambi' sika talo yato to pitui. Ya' sika lumpa'mi le'ba' mohobeläng kale anna bila'-bila' kalaena. ¹⁷ Kaha-kaha yatoo napelele asang ingkäna tau yaling di Efesus,

noa to Yahudi noa ang tadia to Yahudi lambi' sika mahea' asang. Ya' donento yatoo tuhtuang dipakäyyäng sanganna Puang Yesus. ¹⁸ Mai'ding pole' to mampetahpa' donetoo unngakui ingkäna kasalaanna di olona tau mai'di ang puha nababe. ¹⁹ Noa toi pano di to pa'ih sang-ih sang unghimpung asang suha' pa'ih sanganna anna natunui di hao di olona tau mai'di. Ponna ke diihsa'i allinna yato ingkäna suha', umbai pa'sahtaungang nasaho sangngatu' limampulo tau. ²⁰ Lambi' napahandu'mi pole' donetoo tisebu' Bahtakara Dehata yaling di bohto yatoo anna tuhtuang mai'di tau tibali' pihki'na aka' tandaammi kakuasaanna Puang Alataala. ²¹ Tahpana puha yato kadahiang, mopahtuyung Paulus la le'ba' dai' di Yerusalem unngola Makedonia anna Akhaya, aka' naoatee, "Puhaito kulelengngi asang ingkäna yato bohto, ya' la pahallu tukä' le'ba' sau di Roma." ²² Ya' unsuong derua änä' buana disanga Timotius sibaha Erastus mendolu pano di Makedonia aka' la tohhoke'ne' masae-sae di Poropensi Asia. ²³ Umbai donento yatoo tempona naongi aha kasiba'di-ba'diang käyyäng yaling di Efesus didiona Lalanna Puang Yesus. ²⁴ Aka' tempo yatoo di hao di Efesus aha mesa tau disanga Demetrius mesa to panampa pera', ang si umpapia ongeang penombaang pera' ang la dionge umpenombai dehata

bahine Artemis. Yaling di pengkähänganna
 mai'di tau ang napopengkähäng. Inγκännä
 to panampa pera' donetoo mai'di asang
 pallolonganna. ²⁵ Dianto anna untambaing
 ingkännä solana ang to panampa pera'
 toe', sibaha samai to pengkähänna anna
 tihimpunggi. Tahpana tihimpung asammi, ya'
 ma'tula'mi Demetrius naoatee, "Inγκännakoa'
 solasohongku, tasa'dimmia' para-para umba noa
 kamasannanganta yaling inde di pengkähängang
 aka' mai'di pallolongang. ²⁶ Anna dinoa tasa'ding
 toi didiona pepakuhu ang napalao Paulus.
 Noa dinne di Efesus, noa toi pano di sikunna
 Poropensi Asia umpasähsä' lalang mai'di tau yato
 Paulus aka' naoatee, 'Pampapia teyyena hupatau
 dai mala dipodehata.' ²⁷ Dahi ke dako'mi inde
 pengkähänganta la napetaha-tahai tau, anna dai
 dia supu, ampo' dasang ada'na toi dehatanta
 Artemis ang tapa'käyyängngia' la dai keangka'.
 Noa toi kalaena dehata Artemis ang napenombai
 mintu'na to Asia anna ingkännä to lino, la hali
 dipadihoi'ang." ²⁸ Tahpana nahingngi solana
 ta Demetrius inde tula', sika kende'mi aha'na
 lambi' sika koha naoatee, "Matande Artemis,
 dehatantaa' to Efesus!" ²⁹ Ya' kende'mi pole'
 kasiba'di-ba'diang käyyäng anna tiseumbu'i yaling
 di bohto mahoa'. Lambi' sika umpamesa kalaena
 inde ang keaha' anna ullumpa'ing ta Gayus

sibaha ta Aristarkhus, sahing to Makedonia, solana Paulus, tama di ongeang pa'himpungang.

³⁰ Paulus la mentama di alla'-alla'na yato tau mai'di ampo' dai napabei ingkäna to mampetahpa'. ³¹ Noa toi sangngaka-sangngaka to käyyäng ang nasiinsangnging yaling di Asia umpasang Paulus naoatee, "Dauntama yato di ongeang pa'himpunganna tau mai'di."

³² Ingkäna yato ang minge ma'himpung bongnga' si'da-si'da. Sika koha tasanda-sanda natula'. Tuhtuang siba'di-ba'di anna mai'di ang tamangnginsang aka yato napa'himpungnging.

³³ Pihsananna aha mesa to Yahudi disanga Aleksander unghingngi didiona yato kadahiäng di hao mai di tau mai'di. Ya' nabuhsu'mi solana ang to Yahudi pano di olona tau mai'di anna malai ma'tula'. Ungngängkä'mi teyyena umpamahtang yato tau aka' boheng pemala la umpebayai kalae ³⁴ Ampo' tahpana naita yato tau mai'di to Yahudie', sika kohang naoatee, "Matande Artemis, dehatantaa' to Efesus!" Umbai aha derua tehte' naonge sika koha napa'sule-sulei.

³⁵ Tahpa ke'de' siarang bahke'na To Mahkeada'na bohto mahoa' umpamahtang tau mai'di mane naoatee, "Oa' to Efesus, dai aha tau yaling inde di lino ang tala nainsang naoatee Efesus ongeanna to pandaka dasang ada'na dehata Artemis ang dipamatande, noa toi tau-taunna

ang dondong yaho mai di langi'. ³⁶ Aka' kaha-kaha yatoo dai mala la dibahoi. Dahi la malinokoa' anna dakoa' la maromi' umbabe aka-aka, ³⁷ aka' puhamokoa' umbaha inde derua solana Paulus sule dinne, moinnakato dake' aha unghampa'i dasang ada'ta, anna dai aha untula' tahuhu sanganna dehatanta. ³⁸ Dahi monna ke ahai kaha-kahanna ta Demetrius sibaha ingkäna to pengkähänna pano inde di tau, bahai pano di panghohto'ang kaha-kaha. Aka' inang aha, dianto anna pahallukoa' sahing pano umbaha kaha-kahammua'. ³⁹ Anna monna ke ahake' pahtuyummua', ya' mala umbaha tama di pa'limboang ada' anna dipapuha yalingngi. ⁴⁰ Aka' aka ang dahi allo dinoa malaingkea' natanda' to ma'pahenta Roma la umpakende' kakarakeang yaling inde di bohto mahoa'. Aka' dai aha malesona ang la mala tapentokei aka suhunna anna ma'himpungngingkea' umpaaha tau kasiba'di-ba'diang." ⁴¹ Puhai ma'tula', ya' unsuong ingkäna tau le'ba'.

20 ¹ Tahpana malinong sumule to Efesus, ya' ingkäna to mampetahpa' di hao nahimpummi Paulus mane nabeai kara pepakahanga anna malai tuhtuang matoto' kapampetahpa'annaii. Puhai, ya' mampasa'bing Paulus, aka' la le'ba' sau di Makedonia.

² Ullelengngi asang samai inde bohto anna si

umpamatoto' loloi kapampetahpa'anna ingkäna to mampetahpa'. Katämpä'anna lambi' pano di Yunani. ³ Tahpana tallu bulanna inde Paulus di hao di Yunani, ya' boheng la le'ba'mi sau di Siria mokahpala' uhai. Ampo' pihsananna nei' ke ahae' pahtuyunna to Yahudi di hao la napatei, dahi nabala'i pahtuyunna la sumule sau unggola Makedonia. ⁴ Sibaha-bahang mengkalao Sopater, änä'na Pirus to Berea, sibaha Aristarkhus anna Sekundus, sahing to Tesalonika; Gayus to Derbe anna Timotius sibaha deruake' solana, sahing to Asia, ang disanga Tikhikus anna Trofimus. ⁵ Ampo' sika mendolung nei' mokahpala' sau di Troas aka' la naempeiang di hao. ⁶ Ya' puharang pa'rame-rameang Roti Takeragi mane dai'ang di kahpala' di hao di Filipi. Lima allona mane malaang lambi' sau di Troas. Ya' di lau'dang mane silambi'ang yato solaki' ang mendolu. Tohhomang pitu allona di lau'. ⁷ Tahpana allo Mingkui di bengi ma'mesamang mohko' umbika-bika roti. Ya' ma'kara bung Paulus pano di ingkäna to mampetahpa' di hao di Troas, aka' mopahtuyu bumi la mengkalao ke mabayang. Masae ma'tula' lambi' kale tängngä bengi. ⁸ Yaho yato di loteng ang kionge ma'mesa mai'di lampu dipapuhpu. ⁹ Ampo' aha mesa änä' muane mohko' yaho di pengngollengang, disanga Eutikhus. Natalo matanna aka' inang masaeng ma'tula' Paulus,

pihsa' hahe tomande'. Pihsananna hanneng,
 manahong naung di tampo mengkalao yaho
 yato di loteng kaderuanna dasang. Le'ba'mi sika
 nalumba ampo' mateng. ¹⁰ Tahpa tuhung siang
 Paulus nalumba anna nakalihpi'i mane ma'karai
 naoatee, "Daummahea'a' aka' menanahaete'
 sumule." ¹¹ Tahpana yaho sumule yato di
 tambing, ya' umbika-bikang roti Paulus anna
 nasusai anna kiandei sibaha-baha. Puhai mande,
 ya' ma'tula' bumi. Pihsananna buhka' baya
 mengkalaomang. ¹² Sika le'ba' tunne' yato ang
 ma'himpung umposola yato tau ang manaho
 pano di dasanna aka' nabelang. Ya' sika mahasa
 asammi inahanna aka' unsa'ding pepakahanga
 ang käyyäng. ¹³ Ya' mendolumang kami' le'ba'
 mokahpala' uhai pano di Asos. Di haoke' mane
 sibahaang Paulus mokahpala', aka' le'ba'mine'
 mellao bihti' situhu' pahtuyunna. ¹⁴ Tahpana
 silambi'ang di hao di Asos sibahamang pole'
 mokahpala' bete' di Metilene. ¹⁵ Mengkalao
 di Metilene tahhi' liuke' kahpala'ki', ya'
 marondonnai sipandipemang Bohto Khios.
 Mabaya sala boi lambi'mang sau di Bohto
 Samos, ya' sangngallo buhang mokahpala' mane
 lambi'ang sau di Miletus. ¹⁶ Puhang nabohtu
 Paulus dang la lempäng pano di Efesus andana
 masae liui tohho di Poropensi Asia, aka' pemala
 liu umpellambi'i Pa'rame-rameang Pentakosta

yaho di Yerusalem. ¹⁷ Dahi di haona di Miletus inde Paulus unsuong mesa tau pano di Efesus untambai ingkäna pebulle ada' ang di hao anna suleii natammui. ¹⁸ Ya' tahpana sika sule, napa'tula'ing Paulus naoaintee, "Puhangnga' ungnigita yato ang puha kubabe yaling di alla'-alla'mua', mengkalao di pampahandu'anna suleä' dinne di Asia. ¹⁹ Sibaha kamahempo'ang inaha, mensabua'ä' di Dehata sitonda uhai mata aka' mai'dike' to tamampetahpa' anna unsa'dingngä' ma'kahupa-hupa kamasuhsaang napobua' pahtuyunna to Yahudi pano di kalaeku. ²⁰ Ungnginsang toia' dä' mahea' kutula'ingkoa' yato aka ang la kekuna tama di kalaemua'. Setonganna kupakuhukoa' noa di hao di olona tau mai'di, noa toi yaling di pa'himpungang di hao di dasammua'. ²¹ Kutula' lolo kasa'biang pano di ingkäna to Yahudi anna ang tadia to Yahudi, umbato ke malai mengkatoba' di hao mai di ingkäna dosanna anna mengkaalai dai' di Puang Alataala sitonda kapampetahpa'ang yaling di Dehatanta Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama'. ²² Ampo' dinoa napahsaä' Inaha Masero naposola dai' di Yerusalem anna dai kuinsang aka la dahi pano di kalaeku ke yahong, ²³ supung yato aka ang puha napainsangngiä' yaling di mesa-mesa bohto ang puha kuolai naoatee, 'Kamadahhaang anna tahungkung la

ungngolai.' ²⁴ Ampo' moinnakato noa, daete' aha kupihki' didiona kalaeku moi poro la sai'di', ahsala' malai kupapuha manahpa inde pengkähängangku ang nabeaä' Puang Yesus, dianto la umpepainsangnging Kaheba Mapia didiona mana' pa'kalemunna Puang Alataala. ²⁵ Puhamokoa' kupakahebai Kapahentaanna Puang Alataala. Anna dinoa kutula'ingkoa' mating aka' kuinsang kuoate, katämpä'annang la siitaingkea'. ²⁶ Diantoo anna pahallung kupakalehako' allo dinoa kuoatee, yahoä' tala nahambu anna di hoi'ä' tala nakati'doi ke ahai tau di alla'mua' ang la dai ullambi' kasalama'ang. ²⁷ Aka' dai aha kukalimpängngi anna dai aha malaya'ku untula'ingkoa' ingkäna paelo'na Puang Alataala tama di kalaemua'. ²⁸ Dahi dakai manahpako' kalaemu, anna unγκambi' mapiaia' ingkäna dombana, aka' diongnga'too ang puha napillei Inaha Masero mendahi to pangkambi' yaling di jumaa'na Puang Alataala, yato ang puha naalli umpake haha tibollona änä'na. ²⁹ Aka' kuinsang ponna ke le'ba'mä' la napentama alla'koa' to karake umpasisähä'-sähä' jumaa' sihapang asu pangngala' ang unghopängngi yato patuhoang ang dikambi'. ³⁰ Anna la aha sia tunne' yaling mai di alla'mua' ang la umbaha pepakuhu ang sala-sala la pemala umbaha to mampetahpa' umpellei lalang kamarohoang anna lupanoi di

lalang kakarakeang. ³¹ Dianto anna la madaka si'da-si'dakoa'. Pengkakalehaia'too tallu pahiamanna kuola dai aha tohho allo-bengi kupainsangngikoa' simesa-mesa sitonda uhai mata aka' mai'dike' to tamampetahpa'.

³² Anna dinoa kubehomokoa' dai' di Puang Alataala. Pahallu la umpentokei lolokoa' bahtakara mana' pa'kalemunna Dehata. Aka' aha kakuasaanna ang la mampamatohokoa' yaling di kapampetahpa'ang anna la mambeakoa' mana' pebehena Puang Alataala yato ang inang puha natandai pano di ingkäna petauanna ang puha napasenga'. ³³ Daliuke'too aha la kende' yaling di inahangku mailu pano di aka-akanna tau senga', pera'naraka, bulahannaraka, bahtu' porehanaraka. ³⁴ Aka' unngitangnga' umba kupanoa untanang sikungku mengkähäng anna malaä' umpatuho kalaeku sibaha ingkäna sola pengkähängku ang si kuposola lolo.

³⁵ Puhamokoa' kupaitai pohapangang yaling di ingkäna kaha-kaha ang dipanoa mengkähäng manahpa, aka' la pahalluingkea' undului to pemase-mase. Aka' la tatokei loloa' yato tula' Kalaena Puang Yesus ang naoatee, 'Kehongko' puhane' ang pabea andana ang dibea.'"

³⁶ Tahpana tehpu' tula'na Paulus, ya' malimuntu' asammi anna para-parai ma'sambayang. ³⁷ Ya' siduseng-dusengging anna unsikalihpi'-lihpi'i

Paulus sibaha nasiurung-urunggi. ³⁸ Sika manaho asammi inahanna londonang aka' naoaintee Paulus, "Katämpä'annang la siitaingkea'." Ya' sika le'ba'mi naposola sumule pano di kahpala'.

21 ¹ Tahpana sisähä'-sähä'ang, ya' moka'pala'mang tahhi' lusau di Kos. Marondonnai, ya' lambi'mang sau di Rodos. Dianto kipengkala'oi tahhi' sau di Patara. ² Lambi'ang sau di Patara sipatu toe' aha kahpala' ang la mengkalao sau di Fenisia. Dai'mang yato di kahpala', ya' mengkalao siang. ³ Pihsananna diitang Siprus di hao di tando kaihi ampo' dipellehangngi tahhi' sau di Siria. Tahpana lambi'ang sau di Tirus, tohhong yato kahpala' ang kiongei aka' la dipatuhung ingkäna aka-aka ang nabaha. ⁴ Tohhokang di hao sammingku, ya' le'ba'mang umpellambi'i ingkäna to mampetahpa' di hao. Anna situhu' pekambi'na Inaha Masero pano di to mampetahpa' di hao, ullahang Paulus naoaintee, "Damong undai' di Yerusalem." ⁵ Ampo' tahpana puhang tempoki' di hao, kipatahhi' bung pellaoangki'. Sika naposolaang to mampetahpa' di hao sibaha-baha sanghapunna mensohong yaling mai di bohto mahoa'. Tahpana kilambi' behing le'bo', ya' para-paramang malimuntu' anna ma'sambayang. ⁶ Puhaang ma'sambayang

sipasa'bi-sa'bimang lambi' sisähä'-sähä'ang. Dai'mang kami' di kahpala' anna sumuleine' pano di dasannaii. ⁷ Mengkalaoang di hao di Tirus kipatahhi' pellaolangki' lambi' pano di Ptolemis. Silambi' tumanne' ingkäna to mampetahpa' di hao, ya' sisalama'mang anna tohhokang sibaha sangngallo. ⁸ Marondonna mengkalao bumang tahhi' pano di Kaisarea. Lambi'ki' pano, tahhi'mang pano di dasanna Filipus mesa toe' to umpepainsangnging Kaheba Mapia ang dihekeng toe' di alla'na to pitu yato ang puha dipillei unsusa andeang yaho di Yerusalem. Ya' di haong kiongei tohho. ⁹ Inde Filipus aha änä'na uhpä' sangka' änä' bahineke', ang diangka' nabi aka' si ullombung kara Dehata. ¹⁰ Tahpana sangngaka-sangngaka benginna di haoang, ya' ahang sule mesa nabi yaho mai di Yudea disanga Agabus. ¹¹ Tahpa napellambi'iang anna unngalai salipinna Paulus. Yato salipi napungoing teyyena sibaha bihti'na anna naoatee, "Noantoo situhu' karanna Inaha Masero naoatee, 'La dipanoanto inde puänna salipi, la napungo to Yahudi yaho di Yerusalem aka' la nabeho pano di tau ang tadia to Yahudi.' " ¹² Tahpana kihingngi inde tula', para-paramang sibaha to mampetahpa' di hao malau pano di Paulus anna malai dai le'ba' dai' di Yerusalem. ¹³ Ampo' natimba' Paulus naoatee, "Daundusengnga'

andana umpamanahokoa' inahangku. Aka' kodi' sadiamä', dai la supung dipungo, ampo' moi mate touä' yaho di Yerusalem aka' sanganna Dehatanta Puang Yesus." ¹⁴ Ampo' aka' dai napehingngii tula'ki', ya' mahtammang supu. Supurang kioatee, "Tala Dehatarang." ¹⁵ Tahpana puha sangngaka-sangngaka allona kionge tohho di hao di Kaisarea, ya' mangkahahpimang la mengkalao dai' di Yerusalem. ¹⁶ Naposolaimang sangngaka-sangngaka to mampetahpa' di hao mai di Kaisarea. Sibaha lolomang yatoii pano di dasanna mesa to Siprus ang disanga ta Manason yaho di Yerusalem, ang masae tunne' mendahi to mampetahpa'. Ya' tohhomang di hao di dasanna. ¹⁷ Yahoki' di Yerusalem natammuimang ingkänna to mampetahpa' yaho mahasa inahanna. ¹⁸ Ya' marondonnai le'ba'mang sibaha Paulus umpellambi'i Yakobus, dianto to pambahanang yaho. Lambi'ang pano, di hao asang tunne' pebulle ada' kilambi'. ¹⁹ Nasalama'i asammi Paulus mane natula' manahpaing yato samai ang puha napadahi Puang Alataala yaling di pengkähänganna, umbea lalang pengkatoba'ang pano di tau ang tadia to Yahudi anna malai ullambi' kasalama'ang. ²⁰ Tahpana sika unghingngi tula'na Paulus sangka' umpamatandeng Puang Alataala, mane sika naoaitee, "O solasohongki',

ma'sa'bu-sa'bu toe' to Yahudi dinne ang umpetahpa' Puang Yesus anna sika bansa' asang umpembabeing pepakuhunna Nabi Musa. ²¹ Ampo' napelele toe' to dinne di Yerusalem didiona pepakuhu ang umbea pano di to Yahudi di lau' di bohto senga' unngoatee, 'Dakoa' la untuhu'i pepakuhunna Nabi Musa.' Aka' nasanga umpakuhu loloo tau dai la untille änä'-änä'na anna dai la untindo' kabiasaanna to Yahudi. ²² Dahi umbang noa dinoa? Aka' la sika nainsammito inde kasuleammu. ²³ Dahi yaling di kaha-kaha yato aha inde tula'ki' ang la pahallu umpembabeing. Aha uhpä' solaki' dinne ang puha mopinda. ²⁴ Dianto ang la umposola umpamasero sumule kalaemua' untunu ang la pahallu ditunu. Ampo' dio la mantangkung ingkäna kapahalluang yaling indee, anna malai sika ungkulli'i asang beluhä'na, aka' la donentoo pole' naongei tandaang dai tahpa' yato kaheba nahingngi to Yahudi dinne. Aka' tontong touo dio untokei pepakuhunna Nabi Musa. ²⁵ Noa tunne' pano di tau ang tadia to Yahudi ang umpetahpa' tunne' Puang Yesus, puhang kipapebaha suha' didiona kasibohtuanta' dai la unngande ingkäna andeang ang puha dipenombaing pano di dehata senga'; dai la unngande haha anna balena olo'-olo' mate ditehke; anna dai la samangkamahoinna."

²⁶ Marondonnai, naposolang Paulus yato to uhpä' do napembabeing situhu' kabiasaang umpamasero kalae. Ya' tahpana puha, tamang di Dasang Ada'na Puang Alataala la untula' lohpo' allo aka ang la naonge diangka' masero, anna tempona la pantang naongei umbeho penombaanna. ²⁷ Tahpana la puhang pitu allona tempo pampamaseroang, aha sangngaka-sangngaka to Yahudi ang di lau' mai di Poropensi Asia sika unnggita Paulus yaling di tãhämpä' Dasang Ada'na Puang Alataala. Ya' sika naangka'ing umpakeaha' tau mai'di sibaha to Yahudi, mane unsahkai Paulus. ²⁸ Sika koha naoatee, "O ingkãmmua' to Israel, duluiang! Aka' dianto inde ang si le'ba' ullelengngi bohto umpakuhu tau anna malai nabaliingkea' anna umbali-bali pepakuhunna Musa. Napanoa toi pano inde di ongeang ang taongei. Anna dinoa umposola sule to Yunani tama di Dasang Ada'na Puang Alataala unγκãrãhko'i inde ongeang masero." ²⁹ Aka' puhang sika unnggita Trofimus ang to Efesus sibaha Paulus yaling di bohto mahoa', dahi sika nasanga naposola tama di Dasang Ada'na Puang Alataala. ³⁰ Ya' bongnga' siarang ingkãnna tau yaling di Yerusalem lambi mokalipumpung ullebo Paulus nasahka anna sika nahui'i yaling mai di Dasang Ada'na Puang Alataala. Ya' tahpa natutu'i asammi baba hala

Dasang Ada'na Puang Alataala. ³¹ Mane lella' sika mopahtuyu la umpatei Paulus, ya' lambi' sia tunne' kaheba pano di pongkahana tantara Katomarayaang Roma naoatee, siba'di-ba'di samai ihsinna Yerusalem. ³² Nalambi'na kaheba, mengkalao siang inde pongkahana tantara sibaha sangngaka-sangngaka solana umposola änä' buana le'ba' pano yato di ongeang ang naongei tau mai'di. Ya' naitanna yato tau mai'di tantara sule, tahpa naboli siarang undangku' Paulus. ³³ Lambi'na pano yato pongkahana tantara tahpa umpellambi'ing Paulus anna natokeii. Mane unsuoi änä' buana napungo umpake hante bahsi derua anna napekutanaing naoatee, "Menna inde tau? Aka nababe?" ³⁴ Ampo' aka' sika koha sanda-sanda tanaoa, dahi dai aha maleso ang nahingngi yato pongkahana tantara aka setonganna ang dahi. Lambi' umpesuoi Paulus dibaha pano di ongeang tantara. ³⁵ Tahpana lambi' pano di eheng inde Paulus, bilang nasiängkä'-ängkä'ing tantara aka' sibuhsu'-buhsu'mi yato tau mai'di la umbamba Paulus. ³⁶ Yato tau mai'di sibuhsu'-buhsu' liung lella' sika koha naoatee, "Pateiia!" ³⁷ Tahpana Paulus la mentamang di babana ongeang tantara, ya' ma'karang pano yato di pongkahana tantara naoatee, "Malaraka kupa'tula'io Tuang, aka' aha ang kupahallu." Ya' nakutanaing naoaintee, "Aka'

ungnginsang ma'basa Yunani, ne? ³⁸ Dahi tadiao yato to Mesir ang puha umposola uhpä' sa'bu tau ang käyyäng inaha pano di ongeang makä'däng aka' la umbali to ma'pahenta?" ³⁹ Ya' natimba'mi ta Paulus naoatee, "To Yahudiä' ihsinnaä' Tarsus, mesa bohto mahoa' ang kainsangang di hao di Kilikia. Kupalau ke la malai anna dipabeiä' ma'tula' pano inde di tau mai'di. ⁴⁰ Napabeing yato pongkahana tantara. Ya' ke'de'mi Paulus yaho di eheng anna ungngängkä'i teyyena umpamahtang yato tau mai'di. Tahpana mahtang naita, ya' ma'tula'mi ma'basa Ibrani anna malai nainsang naoatee,

22 ¹ "O ingkännakoa' solasohongku anna ingkäna to baha', pehingngiia' inde tula' ang la kupalambi' mating di alla'-alla'mua' dinoa aka' la mendahi kamalesoang didiona kalaeku." ² Tahpana nahingngi yato tau mai'di ma'tula' Paulus ma'basa Ibrani, tuhtuang mahtang pole'. Nalombungnging tula'na naoatee, ³ "Kodi' to Yahudiä', sohong di haoä' di Tarsus di Kilikia, ampo' lobo' dinneä' di Yerusalem. Dipakuhüä' yaling di pepakuhunna tuangkuhu Gamaliel situhu' atohanna neneta. Lambi' mala touä' ko mendahi mesa tau ang handang bansa' yaling di pengkähänganna Puang Alataala, sinnoa ang si umbabea' dinoa. ⁴ Anna puha tumä' undahha mai'di tau ang untuhu'i Puang Yesus, dianto

lalang dai' di Puang Alataala, lambi' dipatei, noa muane noa bahine kusahka anna kupatamai di tahungkung. ⁵ Didiona kaha-kaha yatoo, handang pongkahana imang sibaha ingkäna to panghohto' mala mendahi sa'bi. Aka' dia ang sika kupangngalai yato suha' pahenta ang kubaha boheng la le'ba' umpellambi'i pebulle ada' di hao di Damsyik, aka' la kusahka ingkäna to pentindo'na Puang Yesus mane kubahai sule dinne di Yerusalem anna ditahungkungngi. ⁶ Ampo' tahpana yalingngä' di pellaolang di tängngä allo la lambi'mä' pano di Damsyik, tahpa ahang makähhäng yaho mai di langi' mangngimba'ä'. ⁷ Ya' tilumbäng siamä' naung di tampo anna kuhingngii kamaha naoatee, 'Saulus, O Saulus, aka suhunna anna undahhä'?' ⁸ Kutimba'mi kuoatee, 'Aka' mennarako Dio, Puang?' Naoamingkä'tee, 'Kodi'mito inde Puang Yesus to Nazaret ang undahha.' ⁹ Yato ang kuposola sika unngita toe' yato ang makähhäng pansillo', ampo' daine' sika nainsang napebahtuang yato kamaha. ¹⁰ Ya' ma'karamä' kuoatee, 'O Puang, aka ang la sihatang kubabe?' Ya' naoamingkä'tee, 'Kalehao anna le'ba'o pano di Damsyik. Di haoke' mane dipainsangngio ingkäna ang puha näto' Puang Alataala ang la ungkähhäng.' ¹¹ Ampo' donetoo, damä' paita napobua' pansilona yato ang makähhäng ang

kuita. Dahi natehteä' pole' solaku tahhi' pano di Damsyik. ¹² Di hao di Damsyik aha mesa tau disanga Ananias, mesa toi ang meada' anna ang meimäng anna umpentokei ingkäna pepakuhunna Nabi Musa. Napakeangka' toi ingkäna to Yahudi yaling yato di bohto mahoa'. ¹³ Sule napellambi'ä' anna naoaingkä'tee, 'O Saulus solasohongku, paitamote' sumule!' Ya' paita siamä' sumule anna tahpa kuitai. ¹⁴ Ma'kara bumi naoatee, 'Puang Alataala ang napenombai neneta ang mantuhoo la umpengngingsangngi pahtuyunna. Anna la unngitao To Maroho Inaha anna la unghingngi karanna ang sohong yaling mai di suana. ¹⁵ Aka' la mendahio sa'binna pano di ingkäna hupatau didiona kaha-kaha ang puha unngita anna ang puha unghingngi. ¹⁶ Dahi akake' unngempei? Kalehamo, behong kalaemu ditero' anna malauo dai' di Dehata anna malai napa'dai ingkäna dosammu.' ¹⁷ Tahpana sumuleä' dinne di Yerusalem donetoo, lella' bumä' ma'sambayang yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala, tahpa mantikaitamingkä'. ¹⁸ Ya' kuitang Puang Yesus anna napa'karaiä' naoatee, 'Penandaii le'ba' umpellei Yerusalem aka' dai aha tau dinne ang la untahimbo kasa'biammu didiona Kalaeku.' ¹⁹ Ampo' kutimba' kuoatee, 'O Puang, nainsang asang liu tau dinne done yato naonge kulelengngii ingkäna pa'sambayangang

anna kusahkai tau ang mampetahpa'o, mane kupatamai di tahungkung anna dipohetonggi.

²⁰ Noa toi yato naonge dipateii Stefanus mesa sa'bimmu. Kuakui anna situhu' tou ko pihki'ku ke dipanoai yatoo anna kodi'ke' ang mandakai yato kaya' kalambe'na ingkäna ang mampatei.'

²¹ Ampo' ma'kara Puang Yesus naoatee, 'Lao, aka' la kusuoo pano di ongeang makahao do umpellambi'i ingkäna tau ang tadia to Yahudi.'

"²² Tahpana nahingngi yato tau tula'na Paulus, naoatee la pano di tau ang tadia to Yahudi, ya' sika koha burang dai ma'pehingngi anna naoaitee, "Alaii yaling mai di lino ne tau! Dai sihatang tuho!"²³ Ya' sika kohang yato tau mai'di lella' siang umpenghiä'ing kaya'na anna umpensahu'ing ähäng tampo dai' di nähäng.

²⁴ Lambi' ma'pahentang yato kapalana tantara anna malai Paulus dibaha tama di ongeanna tantara anna napesuoii dipahehsa laona siang disämbä'i anna malai diinsang aka suhunna anna sika kohai yato tau mai'di nakeaha'i.

²⁵ Tahpana lella' dipungo Paulus la dipohetong, ma'karang pano di mesa pongkahana tantara ang ke'de' di hao di behinna naoatee, "Situhu' atohanna to ma'pahenta Katomarayaang Roma, la tahpa dipohetong tomande'daka mesa to Roma ke dake' aha dihohto' kaha-kahanna?"

²⁶ Nahingnginna pongkahana tantara inde

tula'na tahpa le'ba' siang ungkutanai kapalana naoatee, "Akan la umbabe, aka' yato tau setonganna to Romae'?" ²⁷ Tahpa le'ba'mi inde kapalana tantara umpellambi'i Paulus anna naoante, "Tula' manahpai, to Roma si'darakako?" Natimba'mi Paulus naoatee, "Io, tahpa' to Romaä'!" ²⁸ Ya' naoante yato kapalana tantara, "Masuli' kodi' kubaya'ing mane malaä' mendahi to Roma." Natimba' bung Paulus naoatee, "Aka' mengkalaoä' dahi inang to Romamä'." ²⁹ Ingkäna yato ang disuo la unsämbä'i Paulus le'ba'i asang aka' mahea', moi yato kapalana tantara aka' mane nainsang naoatee to Romae' yato ang napesuoi dipungo. ³⁰ Ampo' moinnakato noa, yato kapalana tantara la umpengnginsangngi manahpa aka suhunna anna napahsalai to Yahudi. Ya' tahpana marondonna napesuoing dibuhkei pepungona anna ditambaii ingkäna kapala imang sibaha To Mahkeada' ma'limbo. Tahpana tihimpung, ya' umposolang Paulus yaling mai di ongeanna tantara anna napapengngoloi tama yato di pa'limboang.

23 ¹ Inde Paulus unnio'-nio'mi yato To Mahkeada' anna ma'karai naoatee, "O ingkännakoa' solasohongku, lambi' allo dinoa tontong loloke' masero inahangku di olona Puang Alataala." ² Lambi' yato Ananias, ang

handang pongkaha imang, tahpa unsuo siang yato tau ang ke'de' di hao di behinna Paulus la natampiling. ³ Ma'karang Paulus naoatee, "Puang Alataalarang ang la mambala' inde pembabemu, aka' si umpatandaangngo kalaemu boheng to masero. Anna mohko'o done indee umpahehsää' situhu' pepakuhunna Musa, ampo' setonganna dai situhu' pepakuhunna Musa inde unsuo tau natampilingngä'." ⁴ Ya' naoaminte tau ang di hao donetoo, "Aka boi anna umbali-balio handang pongkaha imanna Puang Alataala?" ⁵ Natimba'mi Paulus naoatee, "O ingkännakoa' solasohongku, dai kuinsang kuoate handang pongkahana imang. Aka' setonganna aha tiuki' naoatee, 'Daa umpasohong kara tamendiada' pano di pongkahamu.' " ⁶ Ampo' nainsang Paulus naoatee, yaling di alla'na To Mahkeada' aha to Saduki anna aha to Farisi ang dai sinnoa kapampetahpa'anna. Dianto anna ma'karang napekäyyängngi naoatee, "O ingkännakoa' solasohongku, kodi' mesa touä' ko to Farisi anna änä'na touä' to Farisi. Ampo' dihohto'ä' aka' umpetahpa'ä' aha katuhuang sumule di hoi' mai di kamateang." ⁷ Tahpana puha ma'kara, ya' kende' siarang kasiteläng-telängang yaling di alla'na to Saduki anna to Farisi. Lambi' siba'di-ba'di yato to pa'limbo. ⁸ (Aka' to Saduki nei' si naoatee, "Dai aha katuhuang sumule

di hoi' mai di kamateang; dai aha malaeka' anna anitu." Ampo' to Farisi napetahpa' asang nei'.⁹ Dianto anna tuhtuammi siba'di-ba'di.

Sangngaka-sangngaka to pampakuhu ada' ang mentama di kakalebuanna to Farisi tahpa sika keaha' naoatee, "Setonganna dai aha kilambi' kasalaanna inde tau, aka' umbai aha anitu bahtu'raka malaeka' ang mampa'tula'i."

¹⁰ Tuhtuammi pole' dahi kasiteläng-telängang käyyäng, ya' mahea'mi yato kapalana tantara aka' naoatee umbai la unsihui'-hui'i Paulus.

Lambi' unsuo tantarana sitonda kabahaniang unngala Paulus tama di alla'-alla'na tau, anna nabahai pano di ongeang tantara. ¹¹ Pihsananna bengi, ya' suleng Puang Yesus ke'de' di behinna Paulus anna naoaintee, "Pamatohoi inahammu,

aka' umba noa kabahaniammu yaling done inde di Yerusalem unsa'bii didiona Kalaeku, la umpanoa tunne' le'ba' mendahi sa'bingku sau di Roma. ¹² Tahpana mabaya, la'bi uhpa' pulo to Yahudi umpakamesa tula'na anna mopindai

naoatee, "Dai tau aha la mande bahtu' menu' ke dake' tau hali umpatei Paulus." ¹³ (23:12)

¹⁴ Le'ba'ing umpellambi'i ingkäna kapala imang anna setobaha'anna to Yahudi anna naoaintee, "Puhamang umpakalebu tula'ki' anna mopinda kioatee, 'Dai tau aha la mande

bahtu' menu' ke dake' tau hali umpatei Paulus.'

¹⁵ Dahi pa'mesakoa' ingkäna To Mahkeada' anna umpalau'i pano di kapala tantara, ke la malai umpapengngolo sala bou Paulus tama di pa'limboammua', anna dipengkalesoi boi kaha-kahanna. Ya' malang pole' kiahung anna kipatei naonge dake' hali lambi' tama di pa'limboammua'. ¹⁶ Ampo' nahingngi kuhena Paulus, änä'na siullu'na ang bahine, naoate la diahung, ya' le'ba'mi pano di ongeanna tantara anna natula'ing Paulus. ¹⁷ Lambi' Paulus untambai mesa pongkahana tantara anna naointee, "Posolai inde änä' pano di kapalana tantara aka' aha ang la pahallu natula'ing." ¹⁸ Ya' le'ba'mi umposola yato änä' pano. Tahpana silambi' naoamintee, "Natambaiä' Paulus yato ang ditahungkung naoate, 'Laoo posolai inde änä' umpellambi'i kapalana tantara aka' aha pahallu la natula'ing.'" ¹⁹ Pihsananna inde kapala tantara untehteng yato änä' pano di behinna ongeang tantara anna nakutanaii naoatee, "Aka la untula'ingkä'?" ²⁰ Natimba'mi yato änä' naoatee, "Mai'di to Yahudi umpakamesa tula'na la napalauio anna malai marondong umpapengngolo sala bou Paulus pano di ingkäna To Mahkeada' la dipengkalesoi bou are' kaha-kahanna. ²¹ Ampo' kalemuiä' anna dai la umpatiolai aka' la'bi uha' pulo tau ang la mangngahung anna la umpatei Paulus.

Puhang umpakalebu tula'na anna mopinda naoatee, dai are' la sika mande bahtu' menu' ke dake' hali umpatei ta Paulus. Supurang tula'mu naempei." ²² Ya' unsuong yato änä' sumule ampo' naoaintee, "Supure' indee, dasi'da-si'da la mala untula' pano di tau senga' moi poro la menna." ²³ Mane untambaii derua pongkaha tantara anna napa'tula'i naoatee, "Patokaia' dongngatu' tantara aka' la naung di Kaisarea umbai tehte' kamehsa dinoa di bengi. Posolaia' pitumpulo to poarahang anna dongngatu' to podoke. ²⁴ Patoka toinne' Paulus sangngaka-sangngaka arahang sakeang anna malai napasibala'-bala', anna umposola manahpaia' pano di Tuambahsa' Feliks." ²⁵ Ya' umpapiang suha' inde kapalana tantara naoatee, ²⁶ "Kodi' Klaudius Lisias umpalambi' salama' mating di dio, Tuambahsa' Feliks ang kupakeangka'. ²⁷ Inde tau nasahka to Yahudi la napatei. Ampo' tempona la napatei, ya' sulemang sibaha tantara kilaba'i anna malai nalahpa' aka' kuhingngi dioate to Roma. ²⁸ Anna malai diinsang aka' suhunna anna ditanda'i, ya' kuposolang pano di To Mahkeada' Yahudi. ²⁹ Ya' kuinsammi pole' nasuhung ditanda' aka' sika naangka' untehkai pepakuhunna Nabi Musa. Ampo' samai yato ang ditanda'ing dai aha suhunna la dipatei bahtu' ditahungkung. ³⁰ Anna dioaingkä'tee aha kamesaanna to Yahudi

mopahtuyu la napatei, dianto anna kusuo siang napellambi'io. Mane kusuo toine' ingkäna ang mantanda' napellambi'io anna natula'ingko aka suhunna anna napanoai." ³¹ Ya' ungnalang Paulus yato tantara situhu' ang dipahentaing, anna naposola bengii pano di Antipatris.

³² Pihsananna mabaya, ingkäna to poarahang anna Paulus dipabei umpatahhi' pellaoanna. Ampo' yato ang dai moarahang sumulene' pano di ongeang tantara. ³³ Tahpana lambi' naung di Kaisarea yato ingkäna to poarahang, nabeho siang yato suha' kamalesoang sibaha Paulus pano di tuambahsa'. ³⁴ Puhai nabata yato suha' ungtkutanaing Paulus naoatee, "Poropensi aka ungnongei?" Naoantee Paulus, "Di haoä' mai di Kilikia." ³⁵ Ya' naoa bumintee, "La kupahehsa kaha-kahammu ke suleing yato ang mantanda'o." Mane unsuoi Paulus pano di dasanna tomaraya ang disanga Istana Herodes anna ditähängngi.

24 ¹ Tahpana limai allona, ya' suleng handang pongkahana imang Ananias sibaha sangngaka-sangngaka setobaha'anna to Yahudi anna mesa ang manähäng umpahehsa kasalaanna tau ang disanga Tertulus. Sika umpellambi'i tuambahsa' anna natula'ing aka suhunna anna ditanda'i Paulus. ² Ditambaing Paulus mengngolo pano di Tuambahsa' Feliks, ya' napahandu'mi Tertulus untula' pantanda'na

naoatee, "O Tuang Feliks ang kipakeangka', aka' pengkähämmu anna kamanähängammu lambi' tontong loloang unsa'ding kamasannangang, anna mai'di aka-aka ang dahi lambi' tuhtuang mapia bohtoki'. Dianto anna moi umba kiongei, tontong loloang ma'kuhhu'sumanga' mating.

³ (24:2) ⁴ Ampo' andana mai'di tempomu untibe, kupalau anna malai sa'bara'o sämpäi' umpehingngii inde tula'ku. ⁵ Manahsa inde tau mendahi hasung aka' umbabe lolo kasiba'di-ba'diang tama di alla'-alla'na ingkäna to Yahudi yaling inde di lino. Anna mesa to pambahanang yaling di kakalebuanna to Sahani. ⁶ Anna puhang nasändä' ungkarakei kamaseroanna Dasang Ada'na Puang Alataala. Diantoo suhunna anna kisahkang [aka' la dihohto' situhu' ada'ki'. ⁷ Ampo' sule kapalana tantara ang disanga Lisias naala sitonda kabahaniang di hao mai di kami'. ⁸ Mane unsuoi ingkäna to mantanda' mengngolo mating.] Ponnatoo ke umpahehsang yato kaha-kaha, ya' ungningsammi suhunna anna kitanda'i." ⁹ Noa tunne' to Yahudi nasa'bii naoatee, "Yato tula'na Tertulus didiona pembabena Paulus tahpa' si'da." ¹⁰ Pihsananna yato tuambahsa' umpamansiming Paulus napabei ma'tula'. Ya' ma'tula'mi naoatee, "Kuinsang kuoatee masaeng ungnngolaang si unghohto' kaha-kaha yaling inde di bohto. Dianto

anna mahasa liung inahangku aka' dä' la malaya' umpamaleso kaha-kahangku mating di olomu. ¹¹ Mala umpengnginsangngi aka' dake' la'bi sampulo derua allona ang puha anna maoä' ma'sambayang dai' di Yerusalem. ¹² Anna dä' aha nalambi' tau lella' siteläng bahtu' umpaaha kakarakeang, noa yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala, noa toi tama di pa'sambayangang bahtu' pano di ongeang senga' yaling di bohto mahoa'. ¹³ Datoi mala napamaleso yato ang sika natanda'ingkä' dinoa. ¹⁴ Ampo' setonganna kuakui mating: Kodi' umpenombaiä' Puang Alataala ang napenombai toe' neneki', situhu' Lalanna Puang Yesus ang sika nasangai lalang ang sala. Anna kupetahpa' toi ingkä'na yato ang tiuki' yaling di pepakuhunna Musa sibaha suha'na ingkä'na nabi. ¹⁵ Sinnoa siamang inde mai tau umpetahpa' touä' ko Puang Alataala kuoatee aha katuhoang sumule di hoi' mai di kamateang, noa pano di tau mapia noa pano di tau karake. ¹⁶ Dianto anna kupeämmi lalanna anna malai bahahsi inahangku di olona Puang Alataala anna pano di para-parangku ma'hupatau. ¹⁷ Tahpana sangngaka-sangngaka pahiamanna dä' yaho di Yerusalem, ya' sumulemä' dai' umbahaing doi' ang la napokatuhoang to Yahudi yaling di bohtoku sibaha penombaangku dai' di olona Puang Alataala. ¹⁸ Lella' kubabe

yato yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala
 anna puhangukumpamasero kalaeku, ya'
 nalambi'mä' sangngaka-sangngaka to Yahudi
 ang luihao mai di Poropensi Asia. Dai mai'di tau
 kuposola anna dai aha ang bongnga' donetoo.
¹⁹ Setonganna diaete' la sika mengngolo mating
 anna natula'ingko ke ahai suhunna anna
 natanda'ä'. ²⁰ Ampo' pabei tomande'i inde mai
 tau untula' aka kakarakeanguk ang nahingngi
 di tempona naonge napahehsää' ingkäna To
 Mahkeada' Yahudi. ²¹ Ke dai umbai diang sika
 napolalang napahehsää' aka' donetoo kuoatee
 yaling di alla'-alla'na, 'Dihohoto'ä' allo dinoa aka'
 kupetahpa' kuoatee aha katuhuang sumule di
 hoi' mai di kamateang.' " ²² Ampo' aka' nainsang
 si'da-si'da Feliks didiona Lalanna Puang Yesus,
 ya' napatohho salake' yato kaha-kaha aka'
 naoatee, "Suleke' kapalana tantara Lisias mane
 kualai kabohtuanna inde kaha-kahammua'."
²³ Mane unsuoi pongkahana tantara untähäng
 Paulus, ampo' dai la nadahha anna napabei toi
 nalumba solana nabahaing kapahalluanna. ²⁴ Ya'
 sangngaka-sangngaka allona suleng Feliks sibaha
 bahinena ang disanga Drusila, mesa to Yahudi.
 Umpapetambaing Paulus aka' la umpehingngii
 didiona lalang kapampetahpa'ang dai' di Puang
 Yesus, To Dilanti' la Mepasalama'. ²⁵ Tahpana
 natula' Paulus didiona ingkäna tau pahallu

maroho inaha anna unguasai kalaena, anna didiona tempona ingkäna hupatau la unngolai panghohto'anna Puang Alataala, ya' mahea'mi Tuambahsa' Feliks lambi' naoatee, "Samake'to dolu indee, laomo sumule. Aha buke' tempona mane kupapetambaio." ²⁶ Ampo' setonganna Tuambahsa' Feliks umpemitai Paulus la nabea doi'. Dianto anna pemmai'ding si umpapetambai Paulus sipa'tula'. ²⁷ Tahpana puha derua pahiana, ya' diängkä'mi Perkius Festus umbala'i Feliks mendahi tuambahsa'. Ampo' Feliks pemala unngala inahanna to Yahudi, lambi' napabei loloke' ditahungkung Paulus.

25 ¹ Puhanna tallu allona Tuambahsa' Festus yaling di poropensi yatoo, ya' tahpa mengkalao siang ludai' di Yerusalem. ² Lambi'na dai', suleng ingkäna kapala-kapala imang anna to keangka'na to Yahudi ang senga' umpellambi'i Festus anna sika untula' sala boing Festus yato ang natanda'ing pano di Paulus. ³ Anna sika unse'de' lolo Festus umba-umba aka ke la malai sika napatiolai anna unsuoi Paulus dai' di Yerusalem, aka' sika napahtuyu la naahung pano di tängngä lalang anna napateii. ⁴ Dahi natimba' Festus naoatee, "Aka' ditähäng di hoi' di Kaisarea anna la baha' sumule siamä' naung. ⁵ Ampo' la noa indee: Ponna la aha si'da sia unsa'dingnga' kasalaanna, ya' la maoang

sibaha to manähämmua' naung anna di hoi'ke' mane natula'i yato ang ditanda'ing." ⁶ Umbai la'bi kahua bahtu' sampulo allona Festus yaho di Yerusalem mane sumulei naung di Kaisarea. Marondonna mohko'mi Festus yaling di ongeang panghohto'ang aka' la manghohto'mi. Ya' dipapetambaing pole' Paulus. ⁷ Sulena sika nakapupu'mi to Yahudi ang sule yaho mai di Yerusalem anna sika natula'iing pembabe karakena ampo' inang dai aha la mala sika napepaitaing tanda ang maleso. ⁸ Ya' untula' tunne' katahpa'anna Paulus naoatee, "Kodi' dä' aha umpentekai pepakuhunna Nabi Musa, datouä' aha ungkarakei Dasang Ada'na Puang Alataala, anna datouä' aha untehkai atohanna Kaisar." ⁹ Ampo' pemala Tuambahsa' Festus unngala inahanna to Yahudi, ya' unngkutanaing Paulus naoatee, "Dahi la unngakuraka dai' di Yerusalem anna yahoke' mane kubohtui inde kaha-kahammu?" ¹⁰ Ampo' natimba' Paulus naoatee, "Dinoa di haomä' di olona mesa to panghohto' ang nabea kakuasaang Kaisar anna dai mala tala dibohtung kaha-kahangku done indee, aka' unngingsang dai aha kasalaangku pano di to Yahudi moi poro la sai'di'. ¹¹ Ampo' ke ahai pembabe karakeku ang la sihatang dipateiä', ya' pabeimä'te' mate. Ampo' monna ke dai aha maleso ingkäna inde hahpo'ang

didiona kasalaangku, daine' pole' la sihatang umbehoä' pano inde mai di tau. Dahi kupalau anna malai inde kaha-kahangku dihohto' di olona Kaisar." ¹² Ya' sipa'tula'-tula'mi yato ang si naposola Festus umbohtu kaha-kaha mane ma'karai naoatee, "Dahi aka' puhang umpalau la nahohto'o Kaisar, ya' dianto la dipanghohto'io." ¹³ Puhai sangngaka-sangngaka allona, sulerang Tomaraya Agripa sibaha Bernike arinna di hao di Kaisarea umpensiitai anna unsalama'i Tuambahsa' Festus. ¹⁴ Tahpana sangngaka-sangngaka allona di hao, ya' natula'ming Tuambahsa' Festus yato kaha-kahanna Paulus naoatee, "Setonganna aha tau ang ditähäng dinne, napellei Tuambahsa' Feliks naonge le'ba'i. ¹⁵ Naonge yahoä' di Yerusalem natula'imingkä' ingkäanna kapala imang sibaha setobaha'anna to Yahudi naoatee, 'Setonganna mai'di ponala kakarakeang nababe yato Paulus. Ke la malai anna umpahsalai.' ¹⁶ Ampo' kutimba' kuoaintee, 'Setonganna tadia kabiasaanna to ma'pahenta Roma la dipebea tomande'ing supu mesa tau ke dake' aha dipahehsa dolu kasalaanna di olona tau ang mantanda' anna malai natula' katahpa'anna.' ¹⁷ Ya' sibahamang sule dinne. Marondonnai yatoo, tama siamä' di ongeang panghohto'ang, anna kupapetambaii Paulus. ¹⁸ Ampo' tahpana ma'tula' yato ingkäanna ang

mantanda', daliu aha la mantula' pembabe
 karakena situhu' ang kupihki'. ¹⁹ Ampo' supung
 ang kuhingngi unsiteläng-telängngi didiona
 peada'anna anna mesa tau disanga Yesus
 ang puha mate. Ampo' naoa liune'te Paulus,
 'Tuhoete' sumule.' ²⁰ Anna pusa'ä' ungnngoloi
 inde kaha-kaha aka' dai kuinsang la kubohtu.
 Dianto anna kuoaminte Paulus, 'Ungngakuraka
 dai' di Yerusalem anna yahoke' mane kubohtui
 kaha-kahammu?' ²¹ Ampo' napalau dihohto'
 di olona Kaisar anna ditähängke' lambi' mala
 dihohto'. Dahi kusuo ditähäng dinne lambi'
 mala dipalupano di Kaisar." ²² Ya' ma'karang
 Tomaraya Agripa pano di Tuambahsa' Festus
 naoatee, "Pemalaä' kalaeku umpehingngii tula'na
 ne tau." Natimba'mi naoatee, "Marondongke'
 mane umpehingngii tula'na." ²³ Marondonnai
 suleng Tomaraya Agripa sibaha Bernike, ya'
 ditammui manahpang. Le'ba'mi tama yato di
 panghohto'ang sibaha ingkäna kapalana tantara
 anna ang dipakeangka' yaling yato di bohto
 mahoa'. Ya' unsuong tau Festus le'ba' untambai
 ta Paulus anna naposolai sule. ²⁴ Ma'karang
 Tuambahsa' Festus naoatee, "O Tomaraya
 Agripa sibaha ingkämua' ang dinne done:
 Pahandangngia' inde tau. Dianto inde ang
 puha natanda' ingkäna to Yahudi, noa yaho di
 Yerusalem, noa dinne di Kaisarea lambi' nabaha

pano di kodi'. Anna sika koha naoatee, 'Pateii!'
²⁵ Ampo' daliu aha kulambi' pembabena suhunna
 la mala dipatei. Anna dia toboue' mampalau ke
 la dihohto'i di olona Kaisar, dahi kuoaminte
 supu, 'La dipalupanoo di Kaisar.' ²⁶ Ampo' dake'
 aha ang menumpu kupentokei ang la kutula'
 yaling di suha'ku pano di Kaisar. Dianto anna
 kupapengngolong tama di alla'-alla'mua' dinoa
 londo-londona pano di Tomaraya Agripa, anna
 malai ke puhang inde dipahehsa la ahang pole'
 aka-aka ang la kuuki'. ²⁷ Aka' situhu' pihki'ku
 dake' sihatang la dibeho pano di to panghohto'
 senga' mesa ang ditähäng ke dai dipakaleso dolu
 aka suhunna anna ditanda'i.

26 ¹ Ma'karang Tomaraya Agripa pano di
 Paulus naoatee, "Dibeamo tempo la
 umpebayai kalaemu." Tahpa ungnängkä'mi
 teyyena Paulus mane ma'tula'i naoatee, ² "O
 Tomaraya Agripa, natanda'ä' to Yahudi, ampo'
 dio ang mangnginsang si'da-si'da ingkäna
 ada'na to Yahudi sibaha ingkäna kaha-kaha
 ang si nasiteläng-telängngi. Dahi kehongko'ä'
 kusa'ding allo dinoa aka' malaä' sule di
 hao di olomu la umpebayai kalaeku. Ampo'
 kupalau ke malai anna sa'bara'o umpehingngii
 pa'tula'ku. ³ (26:2) ⁴ Ingkäna to Yahudi nainsang
 pembabeku mengkalao di mahäti'ku, noa di hao
 di bohtoku, noa toi yaho di Yerusalem. ⁵ Aka'

setonganna ke la naakui, la malaä' nasa'bii aka' mengkalaoke' di hao mai, anna mentama tumä' ko di kakalebuanna to Farisi ang umpentokei si'da-si'da peada'angki'. ⁶ Ampo' dinoa ke'de'ä' di hao di olomua' dipahehsa aka' umpetahpa'a' pa'dandiang ang puha nabea Puang Alataala pano di peneneanta. ⁷ Pa'dandiang yatoo napemitai liu toe' ingkäna peänä'anna sampulo derua änä'na Israel. Lambi' menomba lolo dai' di Puang Alataala allo anna bengi. Dahi dianto suhunna anna napahsalaä' to Yahudi aka' kupetahpa' yato pa'dandiang, Tuang. ⁸ Darakate' mentama di ahkalang ke to matei napatuho sumule Puang Alataala? ⁹ Setonganna dolu kuoa toukotee, 'La umbaliä' pengkähänganna Puang Yesus to Nazaret sibaha ingkäna kamatohoangku.' ¹⁰ Anna kaha-kaha yatoo puhang kubabe yaho di Yerusalem. Aka' tahpana puhaä' untahimbo suha' pahenta di hao mai di kapala-kapala imang, dä' supung umpatama di tahungkung to pentindo'na ampo' kuakui toi ke dipateii. ¹¹ Lambi' si bansa'ä' tama di pa'sambayangang undahha ingkäna ang untindo' Puang Yesus. Anna kusuoi nabahoi. Tandana keaha'ä' donetoo, si le'ba'kä' kupalola pano di bohto mahoä' senga'." ¹² Napatahhi'ke' tula'na Paulus naoatee, "O Tomaraya, pihsang tempo lella'ä' unngola lalang lupano di Damsyik, aka' napakuasaä' anna nasuoä' ingkäna

kapala imang la kupanoa toe' di hao. Tahpana yalingngä' di tängngä lalang donetoo di tängngä allo, kuitang makähhäng pansillo' yaho mai di langi' makähhäng puhane' andana mata allo, naimba' asangngang solaku. ¹³ (26:12)

¹⁴ Tahpana tipallumbängngang naung di tampo, ya' kuhingnging kamaha napa'karaiä' ma'basa lbrani naoatee, 'Saulus, O Saulus, aka suhunna anna undahhaä'? Aka' la ungarakeio kalaemu ke la umbalio pahtuyunna Dehata sihapangngo ullahpi' bahsi pahela.' ¹⁵ Kutimba'mi kuoatee, 'Aka' mennarako Dio, Puang?' Natimba'mä' naoatee, 'Kodi'mito inde Puang Yesus ang undahha. ¹⁶ Ampo' kalehao anna ke'de'o aka' la umpepaitaingkä' Kalaeku mating aka' la kuängkä'o mendahi pesuoku anna sa'bingku. Samai kaha-kaha ang ungnigita allo dinoa, noa tuntone' ang mane la kupaitaio, la untula'ing tau senga'. ¹⁷ Aka' la kupasalama'o di hao mai di to Yahudi anna ang tadia to Yahudi. Anna la kusuoo le'ba' ¹⁸ umbuhkeiing matanna hupatau anna malai mensohong yaling mai di kamalillingang mentama di kamabayaang, bahtu' mensohong yaling mai di kakuasaanna Pongkahana setang anna mentamai di kakuasaanna Puang Alataala. Anna malai diampungngiing dosanna anna la untahimbo pebehena Puang Alataala lambi' mendahi hupataunna ang puha napamasero aka'

kapampetahpa'anna pano di Kodi'.¹⁹ Dianto suhunna, Tuang, anna dai mala tala kutuhu'i inde pahenta ang napalosaiä' Dehata yato ang puha kuita anna kuhingngi yaho mai di suruka.²⁰ Uhuna kupepainsangnging pano di to Yahudi di hao di Damsyik, mane yahoi di Yerusalem, anna Yudea. Kupepainsang toinne' pano di tau ang tadia to Yahudi kuoatee, 'Pangkatoba'koa' anna sumulekoa' dai' di Puang Alataala anna malakoa' membabe ang la sihatang pengkatoba'ang.'²¹ Lambi' nasahkää' to Yahudi yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala anna sai'di'ä' tala napatei.²² Aka' pa'kalemunna Puang Alataala lambi' malakä' tuho lambi' dinoa. Dianto anna malakä' untula' didiona Puang Yesus, noa pano di to pemase-mase, noa pano di to keangka'. Aka' yato ang kupepainsangnging sinnoa siang yato ang puha natula' lohpo' Nabi Musa sibaha ingkä'na nabi senga'.²³ Aka' naoatee, 'To Dilanti' la Mepasalama' la unsa'ding kamadahhaang anna Dia handang la dolu kaleha di hoi' mai di alla'na to mate anna malai umpepainsangnging lalang kamabayaang, noa pano di to Yahudi, noa toi pano di tau ang tadia to Yahudi.' "²⁴ Lella'ke' ma'tula' Paulus umpebayai kalaena, tahpa napentama alla'mi Tuambahsa' Festus napekäyyängngi ma'kara naoatee, "Tahta'o Paulus aka' napobua' kamanähängammu."

²⁵ Ampo' natimba' Paulus naoatee, "O Tuang Festus ang dipakeangka', dä' tahta' aka' inde ang kutula' tahpa' anna suhaka pihki'ku. ²⁶ Dianto anna bahanimä' untula' inde kaha-kaha aka' nainsang ture' Tomaraya Agripa. Aka' maleso nainsang asang anna nahingngi toi, aka' dai dahi di hao di ongeang ang membuni. ²⁷ O Tomaraya Agripa, umpetahpa'raka tula'na ingkäna nabi? Aka' kuinsang umpetahpa'." ²⁸ Mentimba'mi Tomaraya Agripa naoatee, "Unsangaraka la maromi'ä' umpadahi to pentindo'na Kristus?" ²⁹ Natimba' salang Paulus naoatee, "Setonganna la ma'sambayangngä' dai' di Puang Alataala anna malai dai la dio supu ampo' ingkäna ang unghingngi inde karangku la sinnoaä', ampo' daine' la dipungo. Dianto ang kuhannuang, supung dai kuinsang la madihhi'daka, la malelandaka mane la mampetahpa'koa'." ³⁰ Ya' ke'de'mi yato tomaraya anna tuambahsa' sibaha Bernike anna ingkäna tau ang aha di hao donetoo. ³¹ Tahpana di aneang sipa'tula'-tula'mi naoatee, "Inde tau dai aha nababe ang la sihatang ditahungkung bahtu' la dipatei." ³² Ma'karang Tomaraya Agripa pano di Tuambahsa' Festus naoatee, "Setonganna inde tau malang la dilahpa' ke la dai napalau bure' dipalupano di Kaisar."

27 ¹ Tahpana puhang dibohtu la mokahpala'ang sau di Roma, ya'

dibehong Paulus sibaha sangngaka-sangngaka to ditahungkung ang senga' pano di Yulius, mesa pongkahana tantara ang disanga tantara Kaisar. ² Dai'mang di mesa kahpala' uhai ang luhao mai di Adramitium la le'ba' ullelenggi sangngaka-sangngaka kahampoang kahpala' uhai di Poropensi Asia. Ya' diang kiongei le'ba'. Anna aha mesa to Makedonia ang luhao mai di Tesalonika disanga Aristarkhus ang mamposolaiang. ³ Marondonnai, ya' lambi'mang sau di Sidon. Yato Yulius umpakamaya Paulus lambi' napabei umpellambi'i ingkäna insananna napangngalai kapahalluanna. ⁴ Dia bunto kionge mengkalao mebehing le'bo' lolo kahpala'ki' unngolai Siprus aka' metammui pepahi käyyäng. ⁵ Puhai kilambang yato le'bo' ang natingngayoi Kilikia anna Pamfilia, ya' lambi'mang sau di Bohto Mira di Likia. ⁶ Donentoo yato pongkahana tantara ullambi' mesa kahpala' ang luhao mai di Aleksandria la lusau di Italia. Ya' diparendemang pano yato di kahpala'. ⁷ Umbai sangngaka allona naola moela'-ela' kahpala'ki' aka' dai mala tilao manahpa. Ya' napahsarang mane malaang undungku'i Knidus. Aka' metammui lolo pepahi lambi' mebehing le'bo' bumang di lau' di Kreta unngolai behing kalantanang Salmone. ⁸ Masuhsa asangngang unngolai yato behing le'bo' mane malaang ullambi' mesa ongeang

disanga Kahampoang Mapia ang sirungku' Bohto Mahoa' Lasea. ⁹ Ya' masaemang tohho donetoo, lambi' mai'di tempo ang huki. Lehang tunne' allo pa'rame-rameanna to Yahudi ang si dioaintee Allo Sikapiai. Tempona toi tahuhu lolo pepahi, dahi umbai la sumändäingkea' ke umpalaoi tau kahpala'. Dianto anna sika napakaenga'mi Paulus naoaintee, ¹⁰ "Oa' solasohongku, situhu' pihki'ku ponna la tapatahhi'ia' inde pellaoanta, ya' la ullambi'ingkea' kasumändä'ang anna kahukiang käyyäng. Dai la supung kahpala' sibaha aka-aka ampo' la nalambangngi tuke'ne' sungnga'taa'." ¹¹ Ampo' yato pongkahana tantara umpetahpa' puhane' yato ang umpalao kahpala' sibaha puänna kahpala' andana tula'na Paulus. ¹² Ampo' yato kahampoanna kahpala' donetoo dai mapia diongei tohho ke temponai kamadingingang aka' nahoa pepahi käyyäng. Lambi' mai'di pemala umpellei yato ongeang, umbato ke malai ullambi' kahampoanna kahpala' pano di Feniks ang la naonge tohho masae mangngempe lambi' puha tempona kamadingingang. Inde Feniks mesa kahampoang kahpala' di Kreta si nasala pepahi käyyäng. ¹³ Tempo donetoo pepahi saohko'mi ang luihao mai di tando kaihinna kahpala', lambi' sika nasanga la mala lambi' pano yato di pahtuyunnaii. Ya' unghentung pesangke' anna umpalaoi kahpala'na mebehing

le'bo' ang sidungku' Kreta. ¹⁴ Ampo' dai masae
 anna suleng pepahi käyyäng tisau yaho mai
 di kalantanang ang disanga Pepahi Timurlaut,
¹⁵ lambi' unghoa kahpala'ki'. Ya' dang mala
 mellao untammui pepahi, lambi' kipabei
 tomande' nabaha pepahi yato kahpala'ki'.
¹⁶ Ya' labu lolomang untuhu'i bombang nabaha
 pepahi, lambi' pano di behing le'bo' ang dai
 nahoa liu pepahi di mesa kalantanang saohko'
 ang disanga Kauda. Lambi'ang pano masuhsa
 asamang aka' mapahhi' dihentu tama di
 kahpala' yato lopi ang si dipake di hao mai
 di kalantanang. ¹⁷ Tahpana puha dipadai' di
 kahpala' yato lopi, dipamatoto'mi yato kahpala'
 diuta'i umpake kondaling. Mane dipatuhunggi
 yato layarna kahpala', aka' naoate yato ang
 yaho, 'anna malai mähäng supu,' aka' mahea'
 la titoko' pano di bunging ang mentanete di
 hao di le'bo' sirungku' Sirtis. ¹⁸ Marondonna boi
 ditibeing bahaang naung di le'bo' aka' käyyäng
 liu pepahi unghoro kahpala'ki'. ¹⁹ Tahpana allo
 katallunna sika untibeing pole' pangkahka'
 kahpala'na. ²⁰ Aka' sangngaka-sangngakang
 allona tala bintämmi tala mata allong diita
 anna tuhtuang masahhu' pepahi käyyäng,
 mepakahea'i lolo. Ya' daasammang hannu la
 salama'. ²¹ Tahpana masaeng dai sika mande yato
 tau, ke'de'mi Paulus yaling di alla'na naoatee,

"Oa' solasohong, ke la tula'kung dituhu'i naonge kuoaitē, 'Daingkea' la umpalao kahpala'ta umpellei Kreta,' inang dai la aha kasumändä'ang anna daiingkea' la huki. ²² Ampo' indee yalingngingkea' di kamasuhsaang, kupahentakoa' anna umpamatoto'koa' inahammu: daingkea' aha la pa'da, supung inde kahpala'. ²³ Aka' sambengi napensiitaiä' malaeka'na Dehata ang kupenombai anna ang mampuängngiä', ke'de' sule di behingku ²⁴ anna naoaitē, 'O Paulus, daummahea' aka' inang la sitammuo Kaisar. Anna ingkäna inde tau ang yaho di kahpala' dai aha la maaka aka' dio nakalemui Puang Alataala.' ²⁵ Inggännakoa' solasohongku, diantoo suhunna anna kuoainggkoa'tee: Pamatoto'i inahammu aka' kupetahpa' Puang Alataala anna kuinsang kuoateē inde ang natula' dai mala tala dahi. ²⁶ Ampo' moinnakato noa, inde kahpala' la titoko' pano di behinna mesa kalantanang." ²⁷ Kasampulo uhpā'na benginna tontong lolokang napalupano napaluihao mai pepahi di hao di Le'bo' Adria. Tahpana tängngä bengi nasa'dimmi tau ang mengkähäng yaling di kahpala' naoate marungku'mi kalantanang. ²⁸ Ya' umpatuhummi batu naung di le'bo' mane nahentui di hoi' mai anna nadahpaii. Ya' dompulo dahpana malimbenna. Napalao bumi sämpäi' mane nadahpai sala boi. Ya' sampulo limaranne' supu

dahpana malimbenna. ²⁹ Ampo' mahea'ang la tihambi pano di batu, ya' dipatuhummi pesangke' uhpā' naung di bii'na kahpala' anna kipabei tomande'i lella'ang umpemitai kamabayaang.

³⁰ Ingkāna ang mengkähäng yaho yato di kahpala' sika umpeäng ahkalang anna malai lumumpa' umpellei kahpala'. Sika umpatuhummi lopi naung di le'bo' boheng la le'ba' umpatuhung pesangke' tandoi bää'na kahpala'. ³¹ Ampo' ma'kara Paulus pano yato di pongkahana tantara sibaha änä' buana naoaintee, "Ponna la le'ba'i inde pano ang si mengkähäng yaling di kahpala', ya' la tallang asangkoa'." ³² Ya' nahahta'i siang tantara yato pesangke'na lopi anna napabei tomande'i le'ba' mähäng.

³³ Tahpana la mabaya unsuong yato tau mai'di Paulus mande naoaintee, "Sampulo uhpā'mi benginna untähängngingkea' kamanonoanta. Daingkea' aha mande, supung makaludärä' babuataa' unngempei aka ang la dahi. ³⁴ Ampo' kupainsangngikoa' anna mandekoa' andamu mate, aka' dai aha la dondong moi poro bulu sallamba'mua'." ³⁵ Puhai ma'tula', unngalang roti anna nakuhhu'sumanga'i dai' di Puang Alataala di hao di olona yato tau mai'di, mane nabika-bikai sika naande. ³⁶ Ya' sika suhakang pole' inahanna aka' mandeng. ³⁷ Ingkāna yato ang yaho di kahpala' dongngatu' pitumpulo

unnung dia asanna. ³⁸ Tahpana bohong, sika untibeing gandum ang yaho di kahpala' naung di le'bo' anna malai mahingang kahpala'. ³⁹ Ya' mabayannai sika unngitang kalantanang mahante di behinna. Moinnakatoo dai nainsang sanganna, ampo' sika naoatee, "Umbato ke malai dipadai' di kalantanang inde kahpala'." ⁴⁰ Dihahta'ing yato pesangke'na uha' anna dipabei tomande'i limmi' yato pesangke'. Puhai, dibuhkeing pesangke'na bose anna dipadai'i layar di olona anna malai nabuhsu' pepahi lupano di kalantanang. ⁴¹ Ampo' yato kahpala' titumbu bää'na di bunging ang mentanete anna bii'na natallangngine' bombang käyyäng. ⁴² Ya' pemalang yato ingkäna tantara la umpatei ingkäna to ditähäng andana le'ba'i mengkalahsu' molangi. ⁴³ Ampo' sika nalaba'i yato pongkahanaii aka' pemala umpasalama' Paulus. Umpahentang yato tau mai'di naoatee, "Inggäna ang nainsang molangi, pendolumokoa' naung mengkahtibe anna molangikoa' bete' di kalantanang. ⁴⁴ Anna ang dai nainsang molangi pakekoa' papang bahtu'raka pangkahka'na kahpala' umpolopia' lambang." Ya' kipanoantoo anna mala asangngang salama' lambi' bete' di kalantanang.

28 ¹ Kende'dangkang dai' di kalantanang mane kiinsangngi sanganna dianto

Malta. ² Sangka' marohta' yato to pa'bohto aka' natammuiang nasalama'i anna napakamayaang. Sika mehompommi umpapuhpu api anna natambaiang mamindu aka' napahandu'mi kene' anna madi'ngi'. ³ Ya' le'ba'mi Paulus unngala hängkäng napatamai di api. Tahpa tisollo' siang ile keipo yaling mai yato di alla' hängkäng aka' maluhsung, anna ungkeki'i teyyena Paulus. ⁴ Tahpana naita yato to pa'bohto mendehke' di teyyena Paulus yato ile, sipa'tula'-tula'mi naoatee, "Si papateang setonganna inde tau aka' moinnakato anna malang umpasalama' kalaena yaling mai di tängngä le'bo', ampo' inang dai napabei dehata bahine ang si umbala' kasalaanna tau la tuho." ⁵ Ampo' napentahpi'ing tama di api Paulus; dai aha maaka nasa'ding. ⁶ Ya' laonang sika naempei lolo naoatee la bängkä'mitoo bahtu' la tilumbäng mate, ampo' dae' aha maaka. Katämpä'anna sika naoante pole', 'Setonganna indee umbai dehatae'!' ⁷ Yato ang kiongei tohho sirungku' tampona Publius, tuambahsa' yato di hao di ongeang. Marota' liu natahimboang lambi' tallung allo tallung bengi napotosuleang. ⁸ Donetoo sipatu makorong ambena lumalla' anna metäi haha. Ya' le'ba'mi Paulus tama di tambinna yato to makorong. Nasambayangning anna nasahpai. Ya' bono' siang donetoo. ⁹ Tahpana napelele inde kaha-kaha tau, suleing

ingkäna ang makorong senga' yaling yato di bohto, ya' sangka' napabono' tung nei'.

¹⁰ Napakeangka' liuang anna mai'di aka-akanna si nabea tomande'ang. Tahpaki' la le'ba', napatoka bumingkang samai ang kipahallu. ¹¹ Tahpaki' tallu bulang di hao di Malta, ya' mengkalao bumang.

Aha mesa kahpala' ang luilau' mai di Aleksandria tohho lolo tuke'ne' di hao yaling di tempona kamadingingang aka' pepahi tahuu. Kahpala' yatoo disanga Dioskuri bahtu' dioatee dehata To Hendu. Ya' diang kiongei. ¹² Lambi'ang sau di Sirakusa, ya' tohhomang di lau' tallu benginna.

¹³ Mane kipalao boi kahpala'ki' unngolai behing le'bo', ya' lambi'mang sau di Bohto Mahoa' Regium. Tahpana marondonna, suleng pepahi di hao mai di tandoi kebo'na kahpala', ya' dombengirang mane lambi'ang sau di Putioli.

¹⁴ Donetoo sitammuang mai'di ang umpetahpa' Puang Yesus. Sika napalau anna tohhokang di hao, ya' di haomang sammingku. Mane kipatahhi'i pole' pano di Roma. ¹⁵ Nainsanna to mampetahpa' di hao di Roma naoatee la sule, ya' sika sule siang natammuiang di hao di Pasa' Apius anna pano di 'Tres Taberne,' ang bahtuanna: Tallu Pa'bengiang. Sitammungki', ya' ma'kuhhu'sumanga'mi Paulus dai' di Puang Alataala aka' masannang liu. ¹⁶ Tahpana di haomang di Roma, ya' dipabei tubunne' Paulus

di dasang senga' sibaha mesa tantara ang la mandakai. ¹⁷ Tahpana tallu bengingki' di hao, inde Paulus untambaing ingkänna pongkahana to Yahudi. Tihimpunna, ya' ma'karang Paulus naoatee, "O ingkännakoa' solasohongku, setonganna dai aha umbabeä' kakarakeang pano di solataa' anna umpa'bali ada' kabiasaanna neneta. Ampo' moinnakato noa, disahka siamä' yaho di Yerusalem anna dibehoä' pano di to ma'pahenta Roma. ¹⁸ Puhaä' dipahehsa, ya' pemalang la nalahpa'ä' yato to pampahehsa aka' dai aha kasalaangku ang la sihatang dipateiingkä'. ¹⁹ Ampo' aka' daliui naaku to Yahudi ang yaho la dilahpa'ä', ya' kupalaung sitonda kabahaniang anna malai yato kaha-kahangku dihohto' pano di olona Kaisar; dai dioatee suleä' indee anna la unghahpo'ä' solata to Yahudi. ²⁰ Dianto suhunna anna kutambaimokoa' anna malaingkea' siita aka' la kupa'tula'ikoa'. Dinoa dipungoä' aka' umpetahpa'ä' yato ang masaeng tapemitaia' ingkanta to Israel." ²¹ Ampo' natimba' to Yahudi naoatee, "Daang aha untahimbo suha' yaho mai di Yudea didiomu. Datoi aha solataa' ang sule yaho mai mantula'ing kang kakarakeammu. ²² Ampo' pemala kihingngi ihsi inahammu, aka' kiinsang kioatee inde peada'ang ang umpepakuhuing, mai'di tau ang mambahoi." ²³ Ya' sika umbohtung mesa allo ang la naongei

bou sitammu. Tahpana lambi' tempona, mai'di liung tau sule di hao di ongeanna Paulus. Dahi mengkalao di mebengngi' lambi' di maloe umpakaleso anna umpepainsangnging didiona Kapahentaanna Puang Alataala. Anna untula' toi ihsinna pepakuhunna Musa sibaha tula'na ingkäanna nabi aka' umpeäng lalang anna malai yato to Yahudi mampetahpa' dai' di Puang Yesus. ²⁴ Ampo' yato tula'na, aha ang mampetahpa' anna aha ang dai mampetahpa'. ²⁵ Ampo' aka' dai para-para mampetahpa', ya' sika le'ba'ing umpellei yato dasang puhanna naoate Paulus, "Inang tahpa'ete' yato ang puha natula' lohpo' Inaha Masero, umpake Nabi Yesaya pano di neneta ingkäntaa' to Yahudi, ang naoatee: ²⁶ Laoo pano di alla'-alla'na inde tau anna unngoointee, 'La unghingngi loloa' ampo' dai la mentama di ahkalammu, anna la unngita loloa' ampo' dai la unngingsang.' ²⁷ Aka' sika makahha' bää'mi anna ma'binga-binga, anna noa toi sika kamba' buta. Sika napanoa inde andana paitai sibaha matanna, pahingngi sibaha talinganna anna andana sika napähängngi. Aka' andana sika sumulei di Kalaeku lambi' kupabono'. ²⁸ Dianto anna pahalluke'a' la umpengngingsangngi unngoatee: Kasalama'ang yaho mai di Puang Alataala puha tunne' dipalambi' pano di tau ang tadia to Yahudi anna la natahimbo manahpai."

²⁹ [Tahpana puha ma'tula' Paulus, ya' le'ba'mi yato to Yahudi anna siteläng-telängngi aka' dai mala mesa inaha.] ³⁰ Dompahiana tohho Paulus yaling yato di dasang ang naseba toboe' di hao di Roma, anna si untahimbo mapia ingkäna tau ang sule mampellambi'i. ³¹ Sibaha kabahaniang umpepainsangnging Bahtakaranna Puang Alataala anna umpepakuhuing didiona Dehatanta Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama', anna dai aha tau mangkalapai.

Roma

1 ¹ Pano di ingkäna solasohongku di lau' di Roma. Hao mai di Paulus, sabua'na Kristus Yesus. Napilleiä' anna nasuo umbaha Kaheba Mapia ang sule yaho mai di Puang Alataala. ² Inde Kaheba Mapia inang puhang nadandi Puang Alataala unngolai ingkäna nabinna dolu, sinnoa ang tiuki' yaling di Suha' Masero. ³ Inde Kaheba Mapia untula' didiona Änä'na Puang Alataala, dianto Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama', Dehatanta. Situhu' mentolinona, Puang Yesus dianto Peänä'anna Tomaraya Daud. Ampo' situhu' mendehatanna setonganna Änä'naete' Puang Alataala, aka' masero sinnoa Puang Alataala. Maleso indee aka' napatuho sumule Puang Alataala di hoi' mai di alla'na to mate umpake kakuasaanna, anna dianto indee mampatandaang dioate inang Änä'na si'da Puang Alataala. ⁴ (1:3) ⁵ Ungngolai tula'na inde Puang Yesus, nabehe liuä' Puang Alataala anna napadahiä' rasulna, anna malaä' umpepainsangnging inde Kaheba Mapia pano di tau ang tadia to Yahudi di umba-umba naongei di lino, anna kupakuhui mampetahpa' anna untuhu'i Puang Yesus, lambi' sanganna Puang

Yesus dipamatande. ⁶ Dahi, ingkämua' to Sahani diting di Bohto Mahoa' Roma, mai'dikoa' diting tadia to Yahudi ampo' natambai tumokoa' dio Puang Alataala mendahi to pentindo'na Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama'. ⁷ Dianto suhunna anna kupapebahai inde suha' mating. Aka' nakalemuikoa' Puang Alataala sibaha natambaikoa' mendahi to pentindo'na ang masero. Kuhannuang Ambeta Puang Alataala anna Puang Yesus Kristus la mambeakoa' behe anna kamasahkeang. ⁸ Oa' ingkämua' solasohongku, uhu-uhuna ma'kuhhu'sumanga'ä dai' di Puang Alataala Dehatangku yaling di sanganna Puang Yesus Kristus aka' dioa'. Aka' kuhingngi umba noa kapampetahpa'ammua' kainsangang di umba-umba naonge di lino. ⁹ Mengkähängngä' sibaha sangkalebu inahangku unghäng pengkähängang ang nabeaä' Puang Alataala, dianto umpepainsangnging Kaheba Mapia didiona Änä'na. Nainsang Puang Alataala ihsi inahangku, dianto umba kupanoa kusambayangngi lolokoa'. ¹⁰ Kusambayangngi lolokoa', solasohongku, anna kupalau liu dai' di Puang Alataala ke la malai nabuhkeiingkä' lalang umba ke malaä' mating kupellambi'ikoa'. ¹¹ Aka' pemala liuä' kupellambi'ikoa', umba ke malakoa' kubea behe di hao mai di Inaha Masero ang la umpamatohoa' kapampetahpa'ammu.

¹² Pahtuyungku anna mala toi kodi' matoho kapampetahpa'angku, lambi' la malaingkea' sipakatoto'-toto' yaling di kapampetahpa'ang.

¹³ Oa' solasohong, pemalaä' anna malaia' ungningsang umba noa pemmai'dimä' mopahtuyu la mating kupellambi'ikoa', ampo' aha lolo pekalakahta. Pahtuyungku anna pemalaä' mating umba ke malai aha boana pengkähängku diting di bohtomua', sinnoa aha boa pengkähängku di alla'na tau ang tadia to Yahudi di hao di bohto senga'. ¹⁴ Aka' kusa'ding keindangngä' pano di ingkäna tau, anna supung lalang ang la mala kuola umbaya' inde indangku dianto umpepainsangnging Kaheba Mapia pano di ingkäna tau, dai aha kupasisenga'-senga' to haoraka mai di bohto mahoa', bahtu' to haoraka mai di bohto saohko'; dai kupihki' pahsikolaraka, tadiaraka. ¹⁵ Dianto suhunna anna pemala liuä' umpepainsangnging inde Kaheba Mapia mating di dioa' ang tohho diting di Bohto Mahoa' Roma. ¹⁶ Dä' masili umpepainsangnging Kaheba Mapia. Aka' menna ang umpetahpa' inde Kaheba Mapia la napasalama' kakuasaanna Puang Alataala di hao mai di dosa. Dolu inde Kaheba Mapia dipepainsangnging pano di to Yahudi, ampo' dinoa dipepainsang tuming nei' pano di tau ang tadia to Yahudi. ¹⁷ Yaling inde di Kaheba Mapia taitaa' umba noa lalang lambi' naangka'ingkea'

Puang Alataala maroho di olona. Lalang indee supung unngolai kapampetahpa'ang pano di Puang Yesus, dai aha lalang senga'. Sinnoa ang tiuki' yaling di Suha' Masero dolu, naoate, "Tau ang naangka' maroho Puang Alataala, dianto tau ang la ullambi' katuhuon lambi' sapano-panona aka' kapampetahpa'anna."

¹⁸ Napalanda' kakeaha'anna Puang Alataala yaho mai di suruka pano di ingkäna dosanna anna kakarakeanna hupatau ang umpa'bali katahpa'ang unngolai pembabe karakenaii.

¹⁹ Aka' maleso pano di ingkäna hupatau naoatee aha Puang Alataala, aka' Kalaena Puang Alataala ang mampakalesoing. ²⁰ Aka' moinnakato daingkea' mala unnggita Kalaena Puang Alataala, ampo' mengkalaoke' uhuna anna dipapai inde lino anna nainsammi hupatau naoate inang aha Puang Alataala. Aka' di hao mai di ingkäna ang napapia, taitaa' umba noa kadehataanna anna taita toe' kakuasaanna ang dai aha kapuhaanna. Dahi dai aha tau ang la mala mangngoatee, "Dä' ko unngingsang Puang Alataala." ²¹ Sika nainsang siang naoate aha Puang Alataala, ampo' dai sika napakeangka' anna dai napa'kuhhu'sumanga'i. Pihki'naii tuhtuang sikahaoang Puang Alataala, nasuhung mendahi malillimmi inahannaii, lambi' dang sika unngingsang pepakuhu ang tahpa'. ²² Sika unsanga kalaena manähäng,

ampo' setonganna to maho! ²³ Dai sika naaku umpenombai Puang Alataala ang tontong lolo aha. Supung sika umpenombai tau-tau pampapia kalaena ang napasinnoa hupatau, dansi, ile bahtu' olo'-olo' senga'ke' ang dai la aha lolo.

²⁴ Dahi, aka' dai sika naaku umpenombai Puang Alataala, nasuhung napabei tomande' untuhu'i pampemala kalaenaii umbabe kakarakeang, lambi' sika membabe tasampa' pano di solana.

²⁵ Dai sika naaku umpehingngii pepakuhu ang tahpa'; supung umpehingngii kalosengang. Datoe' sika naaku umpenombai To Metampa; supung pampapianna Puang Alataala ang sika napenombai anna napehingngii. Ampo' setonganna To Metampaete' ang sihatang dipenombai lambi' sapano-panona. Aming!

²⁶ Dahi, aka' dai sika naaku umpenombai Puang Alataala, nasuhung napabei tomande' untuhu'i pampemalannaii ang tasampa'. Moi bahine dang membabe situhu' ang sihatang nababe bahine, ampo' inde mai bahine siala sambahinena!

²⁷ Noa tunne' muane: dang sika siala bahine, ampo' umpemala supu sammuanena! Muane umbabe ang tadia babe sibaha solana muane, lambi' katämpä'anna sika untahimbo tahungkung ang sihatang, bala'na pembabe karakenaii. ²⁸ Aka' dai sika naaku unngakui Puang Alataala yaling di pihki'naii, dianto anna napabei tomande'mi

Puang Alataala pihki'naii mendahi karake, lambi' sika umbabe ang dai sihatang nababe. ²⁹ Punno yaling di inahannaii dosa anna pihki' karake, sinnoanna: kaso'bängang, mengkero karake, ma'sihiate, pemala papateang, pa'siba'diang, ma'bulitu', umpa'pihki' karakeing solana, ma'kara-kara bu'bu', unkahiri' Puang Alataala, dai meada', malängkä' inaha, anna pemala supu dipa'käyyängngi. Umpeäng lolo lalang anna malai tuhtuang kehängngäng yato kakarakeang ang nababe. Sika umpa'bali to baha'naii, ³⁰ (1:29) ³¹ dai keaka', dai umpasulepano pa'dandinna, dai aha pa'kalemunna anna dai undului solana. ³² Sika ungningsang pahentana Puang Alataala ang naoate menna ang mampanoa yatoo sihatang ditahungkung mate. Ampo' moinnakato noa, tontong lolo siang sika napanoa, anna ang handang naposala aka' sika napokahsi liu ke ahai solana ang mampanoa toe'.

2 ¹ Oa' solasohongku, tainsammi taoate tahpa' liu yato kabohtuanna Puang Alataala ponna ke untahungkungngi tau ang membabe karake. Ampo' dai kita' sihatang ke unsallaingke solata, aka' ponna unsallaingke tau senga', sinnoa siante' unsallaingke kalaeta, aka' yato pembabeta sinnoa siante' pembabena tau senga'. Dahi dai aha lalang ang la taola umbahoi kasalaanta. ² (2:1) ³ Ponna ke membabe toingkea' kita'

sinnoa yato pembabena solata ang tasalla, ya' dai mala tapihki'a' taoate daingkea' la natahukung Puang Alataala. ⁴ Daa tapihki'i taoatee daingkea' pahallu kamarota'anna Puang Alataala pano di kita' anna kamapiaanna sibaha kasa'bara'anna ang dai aha mantondong. Darakaa' dio ungningsang unngoatee nasuhung marota' anna sa'bara' Puang Alataala pano di kita' aka' anna malai tau mengkatoba' di hao mai di dosa? ⁵ Dahi, daumakahha' bää'a', solasohong. Daumatontong loloia' pembabemu ang dolu. Aka' ponna ke umpatontong lolo'i yato pembabemu, la matingngi liu tahungkummu di allo kakeaha'anna Puang Alataala. Aka' di allo yatoo, la mepahehsa Puang Alataala sitonda kamarohoanna anna la untahukung ingkäna tau ang membabe karake. ⁶ Ingkäna tau la nabala' Puang Alataala situhu' pembabena. ⁷ Aha tau ang tontong membabe mapia, aka' pemala untahimbo kamatandeang, kakeangka'ang anna katuhuang ang dai aha kapuhaanna di hao mai di Puang Alataala. Pano di tau ang noa yatoo, la nabea Puang Alataala katuhuang lambi' sapano-panona. ⁸ Ampo' aha toe' tau ang umpihki' supu kalaena. Dai naaku untuhu'i pa'elo'na Puang Alataala, supung untuhu'i pampemala karakena. Dianto yato tau ang la handang dolu nahoa kakeaha'anna Puang Alataala sibaha

tahungkunna. ⁹ Inggänna tau ang membabe karake la madahha anna masuhsa, dipadolu pano di to Yahudi, mane pano toine' di tau ang tadia to Yahudi. ¹⁰ Ampo' tau ang membabe mapia la untahimbo nei' kamatandeang, kakeangka'ang anna kamasahkeang, dipadolu pano di to Yahudi, mane pano toine' di tau ang tadia to Yahudi. ¹¹ Aka' Puang Alataala dai unse'la-se'laangngi hupatau. ¹² Tau ang dai ungningsang Atohanna Musa anna madosa, tontongke' kekasalaang anna sihatang la ditahungkung. Tau ang noa yatoo natahungkung Puang Alataala aka' dosanna, tadia aka' untehkai Atohanna. Noa tunne' tau ang ungningsang Atohanna Musa ampo' madosa, la natahungkung toe' Puang Alataala. Nasuhung ditahungkung inde mai tau ang noa, dianto aka' untehkai yato Atohanna. ¹³ Aka' tadiaete' tau ang ungningsang kale Atohang ang naangka' maroho Puang Alataala. Ampo' ang untuhu'iete' Atohang, dianto ang naangka' maroho. ¹⁴ Tau ang tadia to Yahudi dai ungningsang yato Atohang ang napepainsangnging Musa. Ampo' moinnakato noa, si aha tempona sika membabe mapia sinnoa yato ang tiuki' yaling di Atohanna Musa. Dahi moinnakato anna dai sika ungningsang yato Atohang ang tiuki', ampo' inahannai mendahi sinnoa yato Atohang. ¹⁵ Ungngolai yato pembabenaii maleso tainsang taoate inang aha

pahenta di hao mai di Atohanna Musa yaling di inahannaii. Aka' pihki'naii mampakaleso dioatee aha atohang yaling di inahannaii, aka' sika naoate yaling di inahannaii, "Pembabe indee mapia," bahtu' naoatee, "Pembabe indoo tahuu." ¹⁶ Noanto inde ang la dahi di Allo Pampahehsaang. Situhu' ihsinna Kaheba Mapia ang kupepainsangging, donetoo Puang Alataala unngolai Puang Yesus Kristus la umpahehsa ihsi inahanna anna pihki'na ingkäna tau. ¹⁷ Oa' solasohongku, ahakoa' ne yaling di alla'-alla'mu ang unsangakoa' kalaemu to Yahudi ang umpentokei si'da-si'da Atohanna Musa, lambi' unngangka'-angka'koa' kalaemu aka' umpihki' unngoate aha kasikenteammu Puang Alataala. ¹⁸ Ungnginsang toukoa'ne' pa'elo'na Dehata, anna unnginsang umpasisenga' ang mapia anna ang tahuu aka' untahimbokoa' pepakuhu di hao mai di Atohanna Musa. ¹⁹ Umpihki'a' unngoatee kami'mito ang mala untehte tau ang buta di mendehatanna, anna unsanga toukoa' kalaemu ballo pano di tau ang yalingke' di kamalilingang ang dake' unnginsang pepakuhu ang tahpa'. Aka' untokeikoa' pepakuhu ang handang poko' ang tiuki' yaling di Atohanna Musa. ²⁰ (2:19) ²¹ Si umpakuhu tau senga'. Ampo' bilang daia' dio umpoinaha! Si umpakuhukoa' tau senga' unngoatee, "Dai tau

mala maboko." Ampo' dio siangnga' dio maboko!
²² Umpaturukoa' tau senga' unngoatee, "Dai tau mala unngindä'-indä' pa'bannetauang." Ampo' dio siangnga' dio unngindä'-indä' pa'bannetauang! Unggoa toe'a'tee, "Dai tau mala umpenombai dehata lino." Ampo' dio siangnga' dio umbokoi aka-aka yaling mai di ongeang penombaanna! ²³ Ungngangka'-angka'koa' kalaemu aka' untokeimokoa' yato Atohang ang napepainsangnging Nabi Musa dolu. Ampo' setonganna unngärähko'ikoa' sanganna Puang Alataala aka' dasiang untuhu'i yato atohanna! ²⁴ Aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Aka' pengkero karakemua', to Yahudi, lambi' tau ang tadia to Yahudi untula' tahuhu sanganna Puang Alataala." ²⁵ Kita' to Yahudi si taoatee kekuna yato ada'ta didiona tille situhu' Atohanna Musa. Ya' ahana inang kekuna si'da yatoo, ahsala' untuhu'ikoa' Atohanna Musa. Ampo' ponna ke untehkaikoa' Atohanna Musa, ya' daete' aha kunanna yato kapotilleang. ²⁶ Ponna mesa tau ang tadia to Yahudi dai motille situhu' ada'na to Yahudi, ampo' maroho pembabena situhu' Atohanna Musa, ya' inang la natahimbo toete' Puang Alataala sinnoa siang yato tau ang motille. ²⁷ Ponna ke noai, ya' yato pembabena tau ang tadia to Yahudi la umpalanda' kasalaammua' to Yahudikoa'.

Aka' untokeikoa' dio Atohanna Musa ang tiuki',
 anna motillekoa' situhu' Atohanna Musa,
 ampo' si untehkai'a' pahentana. Anna yatone'
 tau ang tadia to Yahudi, daine' sika motille,
 ampo' untuhu'ine' Atohanna Musa. ²⁸ To Yahudi
 motille situhu' Atohanna Musa, ampo' yato
 kapotilleanna supung nababe aka' kabiasaanna
 kale pano di kalaena. Ampo' setonganna tadiaete'
 indee nasuhung sika naangka' Puang Alataala
 naoate petauanna. ²⁹ Ampo' ang dioainte to
 Yahudi ang setonganna, bahtu' petauanna
 Puang Alataala, dianto tau ang untuhu'i Puang
 Alataala mengkalao yaling di inahanna, anna
 yato kapotilleang napayaling toe' di inahanna.
 Bahtuanna indee dianto pengkähänganna
 Inahanna Puang Alataala yaling di inahannai
 nasuhung sika naangka' Puang Alataala naoate
 petauanna, dai aka' sika untuhu'i atohang ang
 tiuki'. Tau ang noa yatoo tadia hupatau mampudi
 ampo' Puang Alataalaetee'.

3 ¹ Tadia aka' ada' kapotilleanna Yahudi lambi'
 to Yahudi naangka' Puang Alataala naoatee
 petauanna. Ampo' daa tapihiki'i taoatee dai
 aha kala'bianna to Yahudi andana tau senga'
 anna dai kekuna yato ada' kapotilleanna. ² Inang
 aha kala'bianna, anna inang aha kunanna!
 Ang uhuna, dianto aka' Puang Alataala umbea
 bahtakaranna pano di to Yahudi dolu. ³ Aha

sangngaka-sangngaka to Yahudi ang dai umpatontong kapampetahpa'anna dai' di Puang Alataala. Ampo' moinnakato noa, tontongke' Puang Alataala umpatontong pa'dandianna pano diii. ⁴ Moinnakato anna loseng asangngi ingkäna hupatau, ampo' tula'na Puang Alataala tahpa' lolo nei'. Aka' aha tiuki' yaling di suha'na Tomaraya Daud naoatee, "O Puang, ahana inang tahpa' pa'karammu. Sihatangnete' umpasalaä' aka' tahpa' pambohtummu."

⁵ Dahi, kamarohoanna Puang Alataala tuhtuang tandaang aka' pembabena hupatau ang dai maroho. Ampo' dai mala tapihki' taoatee: "Ponna ke noai, ya' dai maroho Puang Alataala ke keaha'i pano di kita' aka' pembabeta ang dai maroho." Inang aha tau ang mampihki' noa yatoo, ⁶ ampo' dai tahpa' inde pihki'na. Aka' ponna ke dai maroho Puang Alataala, ya' dai la sihatang umpahehsa ingkäna tau di Allo Pampahehsaang.

⁷ Ampo' umbai aha tau ang mampihki' naoatee, "Dai sihatang la nasallaingkea' Puang Alataala aka' yato dosanta, aka' nasuhung tuhtuang tandaang kamarohoanna lambi' dipudi, dianto aka' pembabe karaketa." ⁸ Ponna ke noai, ya' mala setonganna taoatee, "Dotanne' membabe karake tau anna malai kende' kamapiaang." Anna setonganna aha tau ang mantanda'ä', naoate haliä' ma'kara noa indee. Tau ang noa

yatoo sihatang natahungkung Puang Alataala.
⁹ Dahi noa indee: kita' to Yahudi daete' mala taoatee mapia puhaingke andana tau senga'. Aka' sinnoa ang kutula' di langngena' kuoatee: ingkäna tau kekasalaang anna madosa, noa to Yahudi, noa tau senga'. ¹⁰ Sinnoa ang tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee: "Dai aha tau ang maroho, moi poro la mesa. ¹¹ Dai aha ang bahahi inahanna di olona Puang Alataala. Dai aha ang umpeäng Puang Alataala, ¹² Ingkäna tau ungkebo'i Puang Alataala, dang kekuna katuhoannaii. Dai aha ang mengkero mapia, moi poro la mesa." ¹³ "Pa'karanna punno pa'bulitu' ang la mebaha pano di kamateang, Punno yaling di suana kara kalosengang." "Karanna supung pemala untilakai solana sinnoa pekeki'na ile keipo." ¹⁴ "Karanna punno petändo tahuu pano di tau senga'." ¹⁵ "Sadia lolo ma'siba'di, pemala umpatei solana. ¹⁶ Diamo naongi si umbabe lolo kakarakeang anna umpaaha kamadahhaang. ¹⁷ Dai sika naaku umpeäng lalang kasikapiaiang." ¹⁸ "Dasi'da-si'dai sika nainsang mahea' dai' di Puang Alataala." ¹⁹ Dahi dinoa tainsang si'da-si'da taoatee, ingkäna ang tiuki' yaling di Atohanna Musa dianto didiona to Yahudi ang untahimbo yato Atohang. Dahi, dai aha tau ang la mala unsanga kalaena to maroho, aka' kekasalaang asang di olona Puang Alataala. ²⁰ Dai aha tau

ang naangka' maroho Puang Alataala aka' untuhu'i Atohanna Musa. Setonganna unngolai ingkänna Atohanna Musa ang tiuki' lambi' tainsang si'da-si'dai taoatee puhaingke umbabe dosa. ²¹ Ampo' dinoa napaitaingkea' lalang Puang Alataala anna malai tau maroho di olona. Tadia aka' untuhu'i tau Atohanna Musa anna malai tau maroho, ampo' inang puhang tiuki' yaling di suha'na Musa anna yaling di suha'na senabiang dolu ang napanoa Puang Alataala umpamaroho hupatau: ²² Napamarohingkea' Puang Alataala ke mampetahpa'ingke pano di Puang Yesus Kristus. Napanoa indee pano di ingkänna tau ang mampetahpa', dai aha nasehalii. ²³ Aka' madosa asangngingkea', anna daiingkea' umbabe kamarohoang ang situhu' pahtuyunna Puang Alataala pano di kita'. ²⁴ Ampo' aka' mana' pa'kalemunna Puang Alataala lambi' nalahpa'ingkea' di hao mai di tahungkunna dosanta; naangka'ingkea' maroho aka' puhaingkea' nasulängngi Kristus Yesus. ²⁵ Situhu' pahtuyunna Puang Alataala, nasuhung umpebeaing Puang Yesus dipatei anna titollo hahana anna malai untangkung dosanna hupatau, lambi' la diampungngi dosanta ke mampetahpa'ingke pano. Naonge dake' aha unngolai kamateang Puang Yesus, sa'bara'ke' Puang Alataala didiona dosanna

hupatau lambi' dake' sika natahungkung.
 Napanoa inde Puang Alataala anna malai
 tandaang dai manse'la-se'laang. ²⁶ Dianto
 lalanna anna umpalanda'i kamarohoanna Puang
 Alataala unngolai kamateanna Puang Yesus
 naonge unsulängngi hupatau. Dahi dinoa,
 tandaammi kamarohoanna Puang Alataala,
 anna unngangka' maroho ingkäna tau ang
 mampetahpa' pano di Puang Yesus. ²⁷ Dahi, dang
 aha lalang la unngangka'-angka'ingkea' kalaeta.
 Aka' daingkea' natahimbo Puang Alataala aka'
 pembabe mapianta, ampo' natahimboingkea'
 aka' kapampetahpa'anta pano di Puang Yesus.
²⁸ Aka' ang handang pahallu yaling inde di
 suha'ku, dianto: marohoingkea' di olona Puang
 Alataala aka' kapampetahpa'anta, tadia aka'
 pembabe mapianta untuhu'i Atohanna Musa.
²⁹ Aka' tadia to Yahudi supu ang nakalemui Puang
 Alataala. Ampo' ingkäna tau nakalemui asang,
 moi tau ang tadia to Yahudi. ³⁰ Aka' mesa supu
 Puang Alataala, anna Dianto ang umpamaroho
 to Yahudi supung aka' kapampetahpa'annai,
 anna umpamaroho toe' tau ang tadia to Yahudi,
 supung aka' kapampetahpa'annai toe'. ³¹ Dahi,
 ponna noa, ya' daingkea' mala ma'pikki' taoatee
 dai kekuna Atohanna Musa. Daa! Aka' unngolai
 kapampetahpa'anta, setonganna tapembabeing
 yato ang tiuki' yaling di Atohanna Musa.

4 ¹ Dahi dinoa taala pohapangangi Abraham, peneneanna to Yahudi. Umba noa anna malai naangka' maroho Puang Alataala? ² Ponna ke diai nasuhung Abraham anna naangka' marohoi Puang Alataala aka' pembabe mapianna, ya' malato ungnangka'-angka' kalaena. Ampo' dai aha suhunna Abraham la ungnangka'-angka' kalaena di olona Puang Alataala, aka' tadia pembabe mapianna nasuhung naangka' marohoi. ³ Aka' aha tiuki' yaling di Suha' Masero didiona Abraham naoatee, "Abraham umpetahpa'mi pa'dandianna Puang Alataala, anna aka' kapampetahpa'anna lambi' naangka' marohong Puang Alataala." ⁴ Hapang ke ahai mesa to posaho ang untahimbo sahona, ya' yato sahona daete' dibeaa kale ampo' inang anu kalaenaetee'. ⁵ Ampo' kasikenteanta Puang Alataala dai sinnoa yato to posaho. Tadia aka' pembabeta nasuhung natahimboingkea' Puang Alataala, ampo' aka' kapampetahpa'anta. Moinnakato anna kekasalaangngingkea', tontong naangka' marohingkea' di olona. ⁶ Pepakuhi indee sinnoa siang karanna Tomaraya Daud dolu. Aka' naoate Daud, tau ang naangka' maroho Puang Alataala, tadia aka' pembabenaii, dianto ang ullambi' kamasannangang. ⁷ Ma'kara Daud naoatee, "Masannanne' tau ang diampungngi kasalaanna, ang dipa'dai dosanna. ⁸ Masannang hupatau ang

kasalaanna dai napadiinahanna Puang Alataala." ⁹ Inde kamasannangang ang natula' Tomaraya Daud dai pano supu di to Yahudi ang motille ampo' pano toi di tau ang dai motille. Aka' sinnoa ang hali kutula' langngena', Abraham naangka' maroho Puang Alataala supung aka' kapampetahpa'anna. ¹⁰ Pihhang anna diangka' marohoi Abraham? Puhannaraka motille, bahtu' naonge dakake' motille? Ponna tabata tohodolunna, ya' maleso diita: Abraham diangka' maroho di olona Puang Alataala naonge dake' motille. ¹¹ Puharang naangka' maroho Puang Alataala mane motillei, anna yato tillena mendahi tanda dioatee maroho di olona Puang Alataala. Dahi maleso taita taoate Abraham naangka' maroho Puang Alataala aka' kapampetahpa'anna naonge dake' motille. Dianto anna sihatangngi Abraham tapoambe. Tau ang tadia to Yahudi ang umpetahpa' Puang Yesus umpoambe Abraham, aka' moinnakato anna dai motille situhu' Atohanna Musa, ampo' sika naangka' maroho toe' Puang Alataala aka' kapampetahpa'anna sinnoa siang Abraham. ¹² Noa tunne' to Yahudi umpoambe toe' Abraham, aka' mendahi pohapangang pano di ingkäna to Yahudi ang motille anna umpetahpa' Puang Alataala, sinnoa siang Abraham naonge dake' motille. ¹³ Dolu Puang Alataala ma'dandi pano di Abraham lambi'

naung di peänä'anna la nabea inde lino mendahi ampuanna. Pahtuyunna Puang Alataala dianto anna malai sika untahimbo yato pa'dandiang aka' kapampetahpa'anna, tadia aka' untuhu'i yato Atohanna Musa. Anna unngolai inde kapampetahpa'anna lambi' la naangka' maroho Puang Alataala. ¹⁴ Aka' hapanganna ponna tau ang untuhu'i supu Atohanna Musa mala untahimbo yato pa'dandianna Puang Alataala, ya' daete' disanga kekuna kapampetahpa'anta dai' di Puang Alataala, anna datoine' kekuna yato pa'dandianna. ¹⁵ Ang tatahimbo di hao mai di Atohanna Musa dianto kakeaha'anna Puang Alataala, aka' tatehkai yato Atohanna. Ponna ke dai aha yato Atohanna, ya' daturingkete' la kekasalaang aka' dai aha atohang ang tatehkai. ¹⁶ Dahi, naangka'ingkea' maroho di olona Puang Alataala supung aka' kapampetahpa'anta, anna malai tatahimbo yato ang puha nadandi la mebea kale, lambi' ingkäna peänä'anna Abraham la untahimbo yato ang nadandi Puang Alataala. Yato pa'dandinna dai pano supu di to Yahudi ang unngingsang Atohanna Musa, ampo' moi pano di menna ang mampetahpa' dai' di Puang Alataala sinnoa Abraham. Aka' Abraham dianto ambetaa' ingkänaingke to mampetahpa'. ¹⁷ Puha ma'tula' Puang Alataala pano di Abraham naoatee, "La kupadahio ambena mai'di tau di umba-umba

naongei di lino." Di olona Puang Alataala, Abraham mendahi ambetaa' ingkänaingke to mampetahpa' aka' Abraham umpetahpa' Puang Alataala ang umpatuho to mate anna ang umpadahi aka ang dake' aha dahi; natula' supu anna dahi bumi. ¹⁸ Abraham mampetahpa' anna hannu dai' di Puang Alataala, lambi' mendahi ambena mai'di tau di umba-umba naongei di lino. Aka' naonge dake' aha änä'na Abraham, ma'dandi Puang Alataala pano, naointee, "Peänä'ammu la sinnoa bintäng yaho di langi' mai'dinna." ¹⁹ Ampo' donetoo sai'di'dang anna sangngatu'mi pahiamanna Abraham; malamma liung kalaena napobua' kamatuaanna. Dia tuke' Sara bahinena tamänäng. Dahi, yaling di inahanna Abraham naoatee dang aha lalang la aha änä'na. Ampo' moinnakato noa, tontong lolo matoto' kapampetahpa'anna. ²⁰ Tontong lolo kapampetahpa'anna Abraham anna dai aha bata-bata inahanna yato di pa'dandianna Puang Alataala, lambi' tuhtuang matoho kapampetahpa'anna anna umpudi Puang Alataala, ²¹ aka' mampetahpa' naoate ma'kuasa Puang Alataala umpasundung pa'dandianna. ²² Dianto suhunna anna naangka' marohong di olona Puang Alataala. ²³ Inde kara: "naangka' maroho," tadia pano di Abraham supu, ²⁴ ampo' pano di kita' toua' kita'. Ya' natahimbo toingkea'

kita' Puang Alataala sibaha naangka'ingkea' maroho di olona ang mampetahpa' dai' di Puang Alataala, To umpatuho sumule Dehatanta Puang Yesus. ²⁵ Puang Yesusmitoo ang umbeho Kalaena dipatei unsulängngi dosanta. Anna napatuhoi sumule Puang Alataala anna malaingkea' maroho di olona.

5 ¹ Dinoa marohomingkea' di olona Puang Alataala aka' kapampetahpa'anta. Dahi mengkalao dinoo mapiang kasikenteantaa' Puang Alataala aka' Dehatanta Puang Yesus Kristus. ² Ungngolai Puang Yesus Kristus lambi' malaingkea' umpesa'dingngi mana' pa'kalemunna Puang Alataala ang tatahimbong dinoo aka' mampetahpa'ingkea'. Anna kahsiingkea' aka' hannu loloingke taoate la untahimboingkea' taha yaling di kamatandeanna Puang Alataala. ³ Anna tadia inde supu, ampo' kahsi toingkea' yaling di kamadahhaang ang manghoingkea'. Aka' tainsang taoatee inde kamadahhaang mala unkeboaing kamatoto'ang yaling di kapampetahpa'ang, ⁴ anna inde kamatoto'ang yaling di kapampetahpa'ang mala unkeboaing katähängang yaling di pesändä', anna inde katähängang yaling di pesändä' mala unkeboaing kapahannuang dai' di Puang Alataala. ⁵ Anna ponna ke hannuingke dai' di Puang Alataala, ya' daingkea' la bundu. Tainsang

indee aka' tasa'ding umba noa pa'kalemunna Puang Alataala yaling di inahanta unngolai Inaha Masero ang nabeaingkea'. ⁶ Di tempona ang puha napama'tantu Puang Alataala, naonge daingkea' kekaya napobua' dosa, donetoo Kristus mate aka' kita', moinnakato anna daingkea' untuhu'i Puang Alataala. ⁷ Yaling di pembabena hupatau, dai biasa talambi' mesa tau ang naaku mate aka' solana ang maroho. (Umbai la aha siane' simesa tau ang naaku mate aka' solana ang mapia inaha liu.) ⁸ Ampo' daine' noa pa'kalemunna Puang Alataala, aka' napalanda'ne' pa'kalemunna pano di kita' noa indee: naonge madosakingkea', ya' umbeho Kristus dipatei aka' kita'. ⁹ Dahi mendahimingkea' maroho di olona Puang Alataala aka' puhamingkea' nasulängngi Puang Yesus unngolai kamateanna. Dianto anna mengkalao dinoa tainsammi taoate la dipabeba'ingkea' di hao mai di kakeaha'anna Puang Alataala unngolai Puang Yesus ke lambi'mi yato Allo Pampahehsaang. ¹⁰ Donetoo, naonge tontongkingkea' umpa'bali Puang Alataala, unsuo Änä'na tama di lino anna dipateii aka' kita', lambi' malaingkea' sikapiiai Puang Alataala. Dahi, mengkalao dinoa sikapiaimingkea' Puang Alataala, anna tuho lolomingkea' yaling di Puang Yesus. Dianto anna malesong dioate la dipabeba'ingkea' di hao mai di kakeaha'anna

Puang Alataala ke lambi'mi Allo Pampahehsaang. ¹¹ Anna tuhtuang kehängngäng kakahsiang yaling di inahanta aka' sikapiaimingkea' Puang Alataala unngolai Dehatanta Puang Yesus Kristus. Aka' unngolai Puang Yesus Kristus mendahi mahasang kasikenteanta Puang Alataala. ¹² Dosa mentama inde di lino napobua' mesa tau ang untehkai atohanna Puang Alataala, dianto Adam. Anna aka' yato dosanna, lambi' aha kamateang yaling inde di lino. Mengkalao yato di mesa tau, inde dosa tiseмбу' pano di ingkäna hupatau lambi' la mate asammingkea'. ¹³ Dolu, naonge dake' aha yato atohang ang napepainsangnging Musa, inang madosa asammi ingkäna tau. Ampo' yato dosa dolu dake' nahekeng Puang Alataala aka' dake' aha atohang. ¹⁴ Ampo' moinnakato noa, mengkalao di tempona Adam lambi' pano di Nabi Musa, ingkäna hupatau unngolai asammi kamateang. Moinnakato anna dai sika untehkai mesa atohanna Puang Alataala sinnoa yato atohang ang natehkai Adam, ampo' tontongke' mate sinnoa Adam. Adam mala dipasiita mesa tau ang donetoo mane la sule, dianto Puang Yesus. ¹⁵ Ampo' sisenga'ang pengkähänna Puang Yesus anna pengkähänna Adam, aka' pebeana Puang Alataala pano di kita' londo puha nei' andana yato dosanna Adam. Aka' yato dosanna mesa

tau, lambi' pahallu mate hupatau. Ampo' käyyäng puha nei' kamapiaanna Puang Alataala ang nabea tomande' pano di hupatau unngolai Puang Yesus Kristus. ¹⁶ Pebeana Puang Alataala pano di kita' senga' andana yato dosanna Adam. Aka' puhanna yato mesa tau untehkai atohanna Puang Alataala, lambi' ingkäna tau kekasalaang di olona Puang Alataala anna pahallu ditahungkung. Ampo' unngolai yato pebeana Puang Alataala pano di kita', umpa'dai dosanta anna naangka'ingkea' maroho di olona. ¹⁷ Unngolai pantehkainna yato mesa tau, lambi' ingkänaingkea' hupatau peänä'anna nakuasai kamateang. Ampo' yato mesa tau senga', dianto Puang Yesus Kristus, inang londo puha nei' pembabena! Menna-menna mampetahpa' pano la ullambi' kakuasaang anna katuhoang lambi' sapano-panona. Talambi' yatoo sihapang pebea kale yaho mai di Puang Alataala, tandana käyyäng pa'kalemunna pano di kita'. Anna naangka'ingkea' maroho di olona aka' kasikenteanta Puang Yesus Kristus. ¹⁸ Dahi, aka' kasalaanna Adam, ingkäna hupatau kekasalaang anna sihatang ditahungkung. Noa tunne' aka' pembabe marohona Puang Yesus, lambi' mala ingkäna tau mendahi maroho di olona Puang Alataala anna untahimbo katuhoang lambi' sapano-panona. ¹⁹ Nasuhummi ingkäna

hupatau mendahi to madosa, aka' Adam dai untuhu'i Puang Alataala. Noa toi nasuhung mala maroho ingkäna tau di olona Puang Alataala, aka' Puang Yesus untuhu'ine' Puang Alataala, dianto umbeho Kalaena dipatei. ²⁰ Yato atohang ang napepainsangnging Nabi Musa dianto atohanna Puang Alataala. Pahtuyunna umbea yato atohang pano di hupatau anna malai maleso kasalaanna hupatau, aka' mai'di liu atohang ang natehkai. Ampo' moinnakato anna mai'di liui dosanna hupatau, londo puha nei' mana' pa'kalemunna Puang Alataala pano! ²¹ Dolu dosa ma'kuasa yaling di katuhoanna hupatau, nasuhung ingkäna hupatau pahallu ditahungkung mate. Ampo' mengkalao dinoa, mana' pa'kalemunna Puang Alataala ma'kuasa yaling di katuhoanta. Aka' mana' pa'kalemunnantoo nasuhung naangka'ingkea' maroho di olona anna nabea'ingkea' katuhoang lambi' sapano-panona unngolai Puang Yesus Kristus, Dehatanta.

6 ¹ Puang Alataala unngampungngi dosanta aka' mana' pa'kalemunna pano di kita'. Ampo' daingkea' mala ma'pikki' taoatee: "Ponna ke noai, dotanne' tau umpobabe-babe dosa, anna malai tuhtuang mai'di pa'kalemunna Puang Alataala ang la unngampungngiingkea'." ² Dai mala tapikki' noa yatoo! Aka' daete' sihatang

ke tontong loloi tau madosa, aka' setonganna matemingkea' di mendehatanna sibaha Puang Yesus Kristus anna malai lahpa'ingkea' di hao mai di dosa. ³ Oa' solasohong, inang ungningsammia' unngoatee puhamingkea' ditero' yaling di sanganna Kristus Yesus, anna bahtuanna yatoo dianto matemingkea' sibaha. ⁴ Naonge ditero'ingkea', mala dioate matemingkea' anna dilamungngingkea' sibaha Kristus anna malai tatahimbo katuhuang bakahu sibaha pengkero bakahu, sinnoa Kristus ang napatuho sumule kakuasaanna Puang Alataala Ambena di hoi' mai di alla'na to mate. ⁵ Dahi, ponna ke mesamingkea' sibaha Puang Yesus yaling di kamateanna, tantu anna la dipatuho toingkea' kita' sumule yaling di katuhooanna. ⁶ Tainsangnga', solasohong, taoatee kamadosaanta ang dolu puhang dipatei sibaha kamateanna Puang Yesus Kristus yaho di kayu sitambeng, anna malai kakuasaanna dosa yaling di katuhooanta dipa'dai, lambi' damingkea' naposabua' dosa. ⁷ Hapanganna ponna ke matei tau, ya' dilahpa'mi tau di hao mai di kakuasaanna dosa. ⁸ Dahi, ponna ke matemingkea' sibaha Kristus, sinnoa ang kuo'a di langngena', ya' tantunte' anna la tuho boingkea' sibaha-baha yaling di katuhooanna sumule. ⁹ Aka' tapetahpa', solasohong, taoatee Kristus dipatuho sumule, anna dinoa tuhong lambi' sapano-panona. Dang

la nakuasai kamateang. ¹⁰ Kamateanna Puang
 Yesus pihsang supu, anna yato kamateanna
 untalo kakuasaanna dosa lambi' sapano-panona.
 Ampo' dinoa tuhong untuhu'i pa'elo'na Puang
 Alataala lambi' sapano-panona. ¹¹ Noa tunne'
 pahallua' taoate yaling di inahanta, "Matemä'
 sibaha Puang Yesus anna lahpa'mä' di hao
 mai di dosangku. Ampo' mengkalao dinoa
 tuhomä' anna untuhu'ia' pa'elo'na Puang
 Alataala yaling di Kristus Yesus." ¹² Dianto anna
 kupakaenga'koa', anna malai dang la tapabei
 dosa unguasai katuhuanta yaling inde di lino,
 anna damingke la untuhu'i pampemala karaketa.
¹³ Aka' dilahpa'mingkea' di hao mai di katuhuanta
 ang dolu anna puhang tatahimbo katuhuang
 bakahu, dahi daa tapakei ingkäna aka ang aha
 yaling di kalaeta umbabe dosa anna pembabe
 karake. Ampo' la tabeho kalaeta dai' di Puang
 Alataala, anna malai sangkalebu kalaeta la
 tapake umbabe pembabe ang maroho di olona
 Puang Alataala. ¹⁴ Aka' damingkea' nakuasai
 dosa, aka' damingkea' natokei Atohanna
 Musa, ampo' dinoa hannuingkea' yaling di
 mana' pa'kalemunna Puang Alataala. ¹⁵ Dahi
 naangka'mingkea' maroho di olona Puang
 Alataala supung aka' mana' pa'kalemunna,
 tadia aka' tatuhu'ia' atohanna. Ampo' dai mala
 tapadiinahanta taoatee ponna ke noai, ya'

malaingke umbabe dosa. Daa, solasohong!

¹⁶ Ungnginsangnga', solasohong, unnggoatee hapanganna ke untuhu'iingke pahentana mesa tau, ya' mendahiingke sabua'na yato tau. Noa tunne' dosa: ponna ke tatuhu'i loloi pampemala karakena inahanta, ya' naposabua'ingke dosa. Katämpä'anna la untahimboingke kamateang ang mepasikahaoang Puang Alataala lambi' sapano-panona. Ampo' ponna ke untuhu'iingke Puang Alataala, ya' naposabua'ingke Puang Alataala anna naangka'ingke maroho di olona.

¹⁷ Dolu anna dakangkoa' umpetahpa' Puang Yesus, inang naposabua'koa' dosa. Ampo' kuhhu' sumanga' dai' di Puang Alataala! Aka' umpakalebumokoa' inahammu mengkaala pano di kaheba ang puhamokoa' dipainsangngi. ¹⁸ Dahi mengkalao dinoa dilahpa'mokoa' di hao mai di kasabua'anna dosa, anna mendahimokoa' sabua'na Puang Alataala ang untuhu'i pa'elo'na.

¹⁹ Inde pohapangang tanda di kasabua'ang kupake anna malai maromi' unngnginsangnga' pepaturungku. Dolu naposabua'koa' dosa aka' umpabeia' kalaemu untuhu'i pampemala karakemu ang dai sihatang, lambi' tuhtuang karakea' pengkeromu. Noa tunne' dinoa, behoia' kalaemu dai' di Puang Alataala anna malakoa' mendahi sabua'na lambi' la maroho pengkeromu anna la masero katuhomu.

²⁰ Naonge naposabua'kangkoa' dosa, dako'a' untuhu'i pa'elo'na Puang Alataala. ²¹ Donetoo behe aka ang untahimboa' di hao mai yato di katuhoammu? Masilikoa' supu aka' yato pembabemua' ang dolu, aka' yato pembabemua' nabahakoa' pano di kamateang anna napasikahaoangkoa' Puang Alataala. ²² Ampo' dinoa dilahpa'mokoa' di hao mai di kakuasaanna dosa anna naposabua'mokoa' Puang Alataala. Behemua' dianto tuho maseromokoa' anna kalemba'anna dianto la untahimbokoa' katuhoang lambi' sapano-panona. ²³ Aka' sahona dosa dianto kamateang ang la umpasikahaoang yato to madosa di hao mai di Puang Alataala. Ampo' pebeana Puang Alataala dianto katuhoang lambi' sapano-panona. Pebeana yatoo tatahimbo aka' tuhoingke yaling di Kristus Yesus, Dehatanta.

7 ¹ Oa' ingkämmu solasohongku, ungningsammokoa' laoanna atohang. Dahi ungningsammia' unngoatee kita' hupatau nakuasaiingkea' atohanna to ma'pahenta sama masaena tuhokingkea' yaling inde di lino. Ampo' ke matemingkea', ya' damingkete' nakuasai yato atohang. ² Hapanganna mesa bahine ang kemuaneng: naonge tuhoke' yato muanena, ya' umpentokeike' yato atohang kakabenganna sibaha muanena. Ampo' ponna ke mateng muanena, ya' lahpa'mite' di hao mai yato

di atohang. ³ Dahi hapanganna ke kemuane salai yato bahine naonge tuhoke' yato muane dolunna, ya' diangka'ete' ungnindä'-indä' pa'bannetauang. Ampo' ponna ke mateng muanena, ya' dang umpentokei yato atohang. Anna ponna ke kemuane salai, ya' dante' diangka' ungnindä'-indä' pa'bannetauang.

⁴ Noa tou kita', solasohong. Yato Atohanna Musa mala tapasihapang muane dolunta. Dolu natokeiingkea' Atohanna Musa. Ampo' aka' puhaingkea' mate yaling di Puang Yesus Kristus lambi' yato kasikenteanta sibaha Atohanna Musa bohtung. Anna dinoa naampuimingkea' Puang Yesus Kristus ang tuho sumule di hoi' mai di kamateang. Dinoa aka' yato kasikenteanta Kristus, ya' malaingkea' kekuna dai' di Puang Alataala. ⁵ Dolu, naonge dakingke mampetahpa' pano di Puang Yesus, punno yaling di inahanta pampemala karake. Anna ingkäna yatoo kende' yaling di inahanta aka' melahang Atohanna Musa. Dianto anna yaling di katuhonta ang dolu pemmai'diingke umbabe dosa, lambi' sihangngingkea' ditahungkung mate. ⁶ Ampo' dinoa, lahpa'mingkea' di hao mai di Atohanna Musa ang mantokeiingke dolu. Puhamingkea' mate yaling di Puang Yesus Kristus lambi' damingkea' untuhu'i yato lalang masae ungnolai atohang ang tiuki', ampo' dinoa untuhu'imingkea'

Puang Alataala unngolai lalang bakahu yaling di kakuasaanna Inaha Maserona. ⁷ Tatula' langngena' taoate lahpa'mingkea' di hao mai di Atohanna Musa. Ampo' dai mala tapihki'a' taoatee tahuhu yato Atohang. Tula' ang noa indee dai tahpa'! Aka' setonganna mapia Atohanna Musa, aka' unngolai yatoo tainsang aka yatoo ang disanga dosa. Hapanganna ke dai aha atohang ang mangngoate, "Dakoa' mala umpemala aka-akanna parammu hupatau," ya' dai la kuinsang kuoate karake yatoo ang aha yaling di inahangku. ⁸ Tahpana kuhingngi yato atohang, ya' mengkähämmi yaling di inahangku dosa lambi' tuhtuang mai'di ang kupemala. Hapanganna ke la dai aha Atohanna Musa, ya' datoete' aha kakuasaanna dosa. ⁹ Dolu naonge dake' kuinsang Atohanna Musa, kusanga mapia katuhongku. Ampo' setonganna, tahpana kuhingngi Atohanna Musa, yato dosa ang aha yaling di inahangku kende' tomande', ¹⁰ anna kuinsang kuoate sihatangngä' ditahungkung mate. Setonganna suhunna Atohanna Musa dianto anna malaä' ullambi' katuhong mapia. Ampo' tahpana kuinsang yato Atohanna Musa, ya' kusa'dimmi tama di kalaeku madosa anna sihatangngä' ditahungkung mate. ¹¹ Tahpana kuhingngi Atohanna Musa, ya' tuhtuang kehängngämmi pengkähänna dosa

yaling di inahangku. Mala dioatee: unngolai Atohanna Musa yato dosa mantumängngä' lambi' sihatangngä' ditahungkung mate anna dipasikahaoangngä' Puang Alataala. ¹² Dahi yato Atohanna Musa masero, maroho anna mapia. ¹³ Natahungkung materakakä' yato Atohanna Musa? Tantu anna dai. Ampo' Atohanna Musa ang mapia napolalanne' dosa mantahungkung mateä' anna napakahaoä' di hao mai di Puang Alataala. Ungngolai Atohanna Musa ang mapia maleso dioate madosaä', anna maleso toi dioate karake yato dosa. ¹⁴ Oa' solasohong, tainsangnga' taoatee mapia Atohanna Musa aka' sule di hao mai di Inaha Masero. Ampo' kodi', malammaä' sinnoa ingkäna hupatau, aka' naposabua'ä' dosa. ¹⁵ Pembabe mapia ang pemala kubabe, dai si kubabe. Pembabe ang kukahiri', bilang dianto si kubabe! Dai kuinsang akaboi anna si kupanoai. ¹⁶ Ampo' ponna ke umbabeä' pembabe ang dai kukärä'i, maleso dioatee unghahiri'ä' pembabe karakeku anna kuakui kamapiaanna yato Atohanna Musa. ¹⁷ Dahi, tadiaete' kodi' ang umbabe inde pembabe karake, ampo' dosa ang aha yaling di inahangku ang mambabe. ¹⁸ Aka' inang kuinsang kuoate dai aha kamapiaang yaling di kalaeku, aka' to madosaä'. Pemalaä' la membabe mapia, ampo' dai kubela. ¹⁹ Pembabe mapia ang kukärä'i, bilang daine' kubabe. Ampo'

pembabe karake ang dai kukärä'i, bilang dia kubabe. ²⁰ Dahi ponna ke umbabeä' pembabe ang dai kukärä'i, ya' setonganna tadiaete' kodi' ang mambabe, ampo' dosa ang aha yaling di inahangku, dianto ang mambabe. ²¹ Dahi noanto inde ang dahi yaling di katuhoangku: pemalaä' membabe mapia, ampo' setonganna pembabe karake ang si kubabe. ²² Yaling di unnä' inahangku kukärä'i atohanna Puang Alataala. ²³ Ampo' kusa'ding yaling di kalaeku dai si kutuhu'i, aka' aha kakuasaang senga' yaling di katuhoangku ang mantaloä'. Yaling di inahangku pemala liuä' untuhu'i Atohanna Musa, ampo' yato kakuasaanna dosa yaling di katuhoangku umpetaloi yato Atohang, lambi' nataloä' dosa anna katämpä'anna untuhu'ia' pampemala karakeku. ²⁴ Dahi, yaling di inahangku pemala liuä' untuhu'i Atohanna Musa, ampo' madosa loloä' aka' pampemala karakeku, nasuhung sihatangngä' ditahungkung mate anna dipasikahaoangngä' Puang Alataala. Tilaka si'da-si'da inde kalaeku! Yaling di inahangku kuoatee, "Umbai damä' aha la mangngalai di hao mai di kakarakeangku ang la mambahaä' pano di kamateang." Ampo' kuhhu' sumanga' dai' di Puang Alataala! Aka' Dianto ang mangngalaiä', yaling di Puang Yesus Kristus, Dehatanta! ²⁵ (7:24)

8¹ Dahi dinoa, pano di kita' ang tuho yaling di Kristus Yesus, damingkea' la unngolai pantahungkungang. ² Aka' unngolai kasikenteanta Kristus Yesus, kakuasaanna Inaha Masero umbeaingkea' katuhuogang bakahu anna ullahpa'ingkea' di hao mai di kakuasaanna dosa ang la mebaha pano di kamateang. ³ Atohanna Musa dai mala ullahpa'ingkea' di hao mai di kakuasaanna dosa, lambi' dai tabela untuhu'i yato Atohang aka' to madosaingkea'. Ampo' yato ang dai mala nababe Atohanna Musa, nababene' Puang Alataala yaling di Änä'na ang nasuo mentama di lino menghupatau. Situhu' mentolinona bätäng puntinna sinnoa siang bätäng puntinna to madosa. Anna yato Änä'na mate unsulängngi hupatau, lambi' natalo Puang Alataala kakuasaanna dosa ang yaling di inahanna hupatau. ⁴ Pahtuyunna Puang Alataala napanoa indee anna malai nabeaingkea' pengkero maroho ang situhu' Atohanna Musa, lambi' damingke la untuhu'i pampemala karakena inahanta ampo' untuhu'imingke pa'elo'na Inaha Masero. ⁵ Ingkäna tau ang untuhu'i pihki' mentolino, nakuasai yato pihki'na lambi' dia supu napihki'. Tau ang noa yatoo la untahimbo kamateang ang la mampakahao di hao mai di Puang Alataala. Ampo' menna-menna ang untuhu'i pa'elo'na Inaha Masero, ya'

nakuasai pa'elo'na Inaha Masero lambi' dia supu napihki', anna la untahimbo katuhong anna kamasahkeang. ⁶(8:5) ⁷Tau ang untuhu'i pihki' mentolino sipa'bali Puang Alataala. Aka' yato tau dai untuhu'i pahentana Puang Alataala aka' dai nabela. ⁸Tau ang untuhu'i pihki' mentolino dai aha lalang umpamasannang Puang Alataala. ⁹Ampo' dioa', solasohong, dako'a' dio untuhu'i pihki' mentolino, ampo' untuhu'ikoa' dio pa'elo'na Inaha Masero, aka' yato Inaha Masero inang tohhongnga' yaling di inahammu. Ampo' tau ang daine' aha Inaha Maserona Kristus yaling di inahanna, ya' tadiane' petauanna Kristus. ¹⁰Moinnakato anna pahallui mate bätäng puntinta aka' dosa, ampo' ponna ke inang ahang Kristus yaling di inahanta, ya' sungnga'ta la untahimbo katuhong lambi' sapano-panona, aka' marohongkea' di olona Puang Alataala. ¹¹Puang Alataala umpatuho sumule Kristus unngolai kakuasaanna Inaha Masero, anna yato Inaha Masero dianto ang tohho yaling di inahanta. Dahi, moinnakato anna la matei bätäng puntinta, ampo' la napatuho sumule Puang Alataala unngolai kakuasaanna Inaha Masero ang tohho yaling di inahanta. ¹²Dahi, ingkämua' solasohongku, dinoa pahalluingkea' untuhu'i Puang Alataala. Daingkea' pahallu untuhu'i pampemala karaketa.

¹³ Aka' ponna untuhu'iingke pampemala karaketa, ya' kalemba'anna la mateingkea' anna kahaoingkea' di hao mai di Puang Alataala. Ampo' ke dai tatuhu'i yato pembabe karaketa unngolai kakuasaanna Inaha Masero, ya' la untahimboingke katuhuang sibaha Puang Alataala lambi' sapano-panona. ¹⁴ Inggänna tau ang natehte Inaha Masero, dianto äinä'na Puang Alataala. ¹⁵ Dolu, naonge naposabua'ingkea' Atohana Musa, mahea'ingkea' pano di tahungkunna Puang Alataala. Ampo' dinao damingkea' mahea', aka' puhamingkea' untahimbo Inaha Masero. Ungngolai inde Inaha Masero lambi' mendahiingkea' äinä'na Puang Alataala anna malaingkea' umpoambe si'da-si'da Puang Alataala taoate, "O Papa', O Ambe'!" ¹⁶ Aka' yato pengkähänna Inaha Masero yaling di inahantaa', lambi' tainsang taoate kita' indee äinä'naa' Puang Alataala. ¹⁷ Dia tuke', ponna ke inang äinä'namingkea' Puang Alataala, ya' maleso dioate la untahimboingkea' mana' yaho mai di Puang Alataala. Yato mana' la tatahimbo sinnoa ang puha natahimbo Kristus, aka' madahhaingke yaling inde di lino sinnoa Kristus anna la untahimbo toingke kita' kamatandeang sinnoa kamatandeanna di allo ang la sule. ¹⁸ Di kodi'na koo, inggänna kamasuhsaang ang manghoaingkea' dinao kuangka' santäi

kanuku supu, ke dipasiitai kamatandeang ang la nabeaingke di allo ang la sule. ¹⁹ Dinoa ingkäna ang napapia Puang Alataala lella' unngempei anna unngkarohhengngi si'da-si'da tempo ang la naonge Puang Alataala umpalanda' kamatandeanna ingkäna änä'na. ²⁰ Aka' dolu inde lino sibaha ingkäna ihsinna ditändo lambi' dai mala umpasundung yato ang napopahtuyuing Puang Alataala. Tadia aka' pampemalanna inde lino, ampo' aka' Kalaena Puang Alataala mantändo. ²¹ Dianto anna ingkäna ang napapia Puang Alataala unghannuang tempo ang naonge Puang Alataala la ullahpa' lino di hao mai inde di kamadahhaang. Donetoo lino la dilahpa' di hao mai di kamasuhsaang, korong anna kamateang anna la untahimbo kamatandeang sibaha ingkäna änä'na Puang Alataala. ²² Aka' tainsangnga', solasohong, taoate inang mai'dinna kamasuhsaang yaling inde di lino. Mala dioate lino indee mohahaeng lolo sinnoa pohahaenna mesa bahine ang la keänä', lella' unngempei tempo ang la naonge Puang Alataala umpabakahu ingkäna aka-aka. ²³ Anna dai lino supu ang mohahaeng, ampo' kita' tou kita' to Sahani mohahaeng yaling di inahanta. Puhamingke untahimbo pebeana Puang Alataala ang uhuna, dianto Inaha Maserona. Ampo' mangngempe tukungke

kita' di pihhang la napabeba'ingkea' Puang Alataala di hao mai di dosa anna kamateang, anna napadahiingkea' änä'-änä'na. ²⁴ Dinoa puhamingkea' dipasalama', anna tahannuang dai' di Puang Alataala la nabeaingkea' ingkäna ang hali medandiing. Anna yato ang tahannuang, dake' aha tatahimbo. Aka' daete' aha tau ang la unghannuangke' aka ang puhang natahimbo. ²⁵ Dahi, ponna ke unghannuangngingkea' aka-aka ang dake' aha tatahimbo, la sa'bara'ingkea' mangngempei. ²⁶ Noa toi Inaha Masero unduluiingkea' yaling di kamalammaanta. Aka' daia' tainsang aka ang pahallu tatula' yaling di sambayanta. Ampo' naposolaingkea' Inaha Masero untula' palaunta dai' di Puang Alataala ang daine' mala natula' hupatau. ²⁷ Anna yato pihki'na Inaha Masero napähäng Puang Alataala ang ullosa inahanna hupatau. Aka' Inaha Masero ma'sambayang situhu' pa'elo'na Puang Alataala, nasambayangngi asangngingkea' ang mampetahpa' dai' di Puang Alataala. ²⁸ Tainsangnga' taoatee yaling di ingkäna kaha-kaha näto' asang Puang Alataala, lambi' la ungeboaing kamapiaang pano di tau ang mangkalemui, ang natambai mendahi änä'na, situhu' pahtuyunna pano di kita' mengkalao dolu. ²⁹ Aka' mengkalao dolu inang nainsammi Puang Alataala naoate menna yato ang la naangka'

mendahi änä'na. Anna napama'tantu mengkalao di pampahandu'anna naoate la napadahi sinnoa Puang Yesus, anna malai Puang Yesus mendahi Änä' Ulua anna kita' to mai'di la mendahi arinna.

³⁰ Dahi, kita' ang napama'tantu mengkalao dolu, natambai toingkea' kita' anna malai mendahiingkea' änä'na. Anna kita' ang natambai mendahi änä'na, inang napamarohoingkea' di olona. Anna kita' ang napamaroho di olona, inang la nabea kamatandeang di allo ang la sule.

³¹ Ponna ke tapihki'i ingkäna indee ang puha nababe Puang Alataala, mala taoatee, "Aka' naduluiingkea' Puang Alataala, lambi' dai aha ang nabela mambaliingkea'." ³² Änä' Kalaena anna dai nakahimanangngi, ampo' nasuo tama di lino unsulängngiingkea'. Dahi, ponna ke moi Änä' Kalaena dang nakahimanangngi, ya' tantu anna la nabea toingkea' nei' ingkäna aka-aka ang senga'. ³³ Menna ang la bahani mantanda'ingkea' to napillei Puang Alataala? Dai aha! Aka' Kalaena Puang Alataala ma'kara naoate damingkea' sihatang ditahungkung! ³⁴ Menna ang la bahani mampapetahungkungngingkea'? Dai aha! Aka' Kalaena Kristus Yesus mate napobua' dosanta, la'bi-la'binna dipatuho sumule anna mohko'i yaho di ongeang kakeangka'ang, tando kuananna Puang Alataala. Puang Yesusmitoo ang la mepa'tula'ing di olona Puang Alataala. ³⁵ Dai aha

ang la mala mampasisähä'ingke pa'kalemunna Kristus. Moinnakato ke ahai kamasuhsaang bahtu' kamadahhaang, kabuhohangang bahtu' kapemase-maseang, bahtu' kaha-kaha ang la mala metilakai bahtu' kamateang, ingkäna indee daingkea' mala nalahpa' di hao mai di pa'kalemunna Kristus. ³⁶ Yaling inde di lino nahoa si'damingkea' kamasuhsaang, sinnoa ang tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "O Puang, allo-allo mai'di tau pemala mampateiang aka' kituhu'io. Dipasinnoaang patuhoang ang la ditunu." ³⁷ Ampo' moi aka ang manghoaingkea', tontongngingkea' patalo, anna yato kapataloanta sundung si'da-si'da aka' kakuasaanna Puang Yesus ang ungkalemuiingkea'! ³⁸ Kupetahpa' kuoatee dai aha ang la mala mampasisähä'ingkea' pa'kalemunna Puang Alataala. Mala dioate: moi mateingkea' bahtu' tuho, tontongkingkea' nakalemui. Moi malaeka' bahtu' kakuasaanna setang, moi aka ang aha di tempo dinoa bahtu' di allo ang la sule, moi kakuasaang yaho di langi' bahtu' yaling di lino, dai aha ang la mala mampasisähä'ingkea' pa'kalemunna Puang Alataala ang talambi' aka' Kristus Yesus, Dehatanta. ³⁹ (8:38)

9 ¹ Inde ang la kutula' dinoa dianto tanda di solaku to Yahudi ang dai sika naaku umpetahpa' Puang Yesus, lambi' dai aha naboli

mapi'di' liu inahangku. Inde kutula' lambi' tama di inahangku anna naitaä' Kalaena Kristus. Anna nasa'bii Inaha Masero katahpa'anna inde tula'ku. ² (9:1) ³ Tandana mapi'di' inahangku pano di solaku, ya' sadiaä' la umbeho kalaeku natändo sibaha dä' la napasalama' Kristus, ahsala' malai solaku to Yahudi la dilahpa' di hao mai di tahungkunna dosannaii. ⁴ Inde mai tau dianto to Israel ang puha untahimbo mai'di behe yaho mai di Puang Alataala, sinnoanna: pa'dandiang pano di peneneanna, atohanna, ada'na kapenombaang, napalanda'ing kamatandeanna anna mai'dike' pa'dandi mapianna ang senga'. Aka' dianto ang naangka' mendahi petauanna mengkalao dolu; napasihapang änä' Kalaena. ⁵ Dianto peänä'anna Abraham, Ishak anna Yakub, peneneang mengkalao dolu ang napillei Puang Alataala, anna ang nakadahii Kristus. Inde Kristus dai aha mantondong kakuasaanna. Dianto Dehata ang sihatang dipudi lambi' sapano-panona. Aming! ⁶ Dinoa handang mai'di to Yahudi tadia petauanna Puang Alataala. Ampo' daa tapihki'i taoatee, "Ponna ke noai, ya' dai napasundung pa'dandinna Puang Alataala pano di to Yahudi." Dai tahpa' yato kara! Aka' dai napillei asang Puang Alataala ingkäna peänä'anna to Israel mendahi petauanna. ⁷ Tadia ingkäna peänä'anna Abraham ang

diangka' mendahi peänä'ang si'danna situhu' pa'dandianna Puang Alataala pano di Abraham. Aka' ma'tula' Puang Alataala pano di Abraham naoatee, "Inang la ta Ishak-ete' nakadahii yato ingkäna peänä'ammu ang kudandiingko."

⁸ Bahtuanna indee tadia ingkäna ang napadahi Abraham ang la mendahi änä'na Puang Alataala. Ampo' supung peänä'anna ang dahi situhu' pa'dandiang ang la mendahi änä'na Puang Alataala. ⁹ Änä'na Abraham ang disanga Ishak dahi situhu' pa'dandinna Puang Alataala. Ma'tula' Puang Alataala pano di Abraham naoatee, "La sahtaungke' sumule bumä'. Donetoo bahinemu ta Sara la ahang änä'na, muane." ¹⁰ Anna mane ahai, yaling di tohodolunna Esau anna Yakub maleso taita umba napanoa Puang Alataala umpillei tau ang la mendahi petauanna. Inde Esau anna Yakub hendu ang nakeänä'ing Ribka, ambena dianto Ishak peneneantaa'. ¹¹ Naonge la baha' sohommi yato derua änä', ma'kara Puang Alataala pano di Ribka naoatee, "Änä'mu ang kaka la untuhu'i pahentana arinna." Donetoo yato derua änä' dake' aha membabe mapia bahtu' karake aka' yalingke' di kompeng. Ampo' napama'tantu lohpo'ne' Puang Alataala umba kahang ang napillei ang la untahimbo pebehena. Nasuhung napanoa inde Puang Alataala anna malai maleso taita taoatee, ponna ke napilleii

Puang Alataala tau ang la untahimbo pebehena, dai napillei aka' pembabena, ampo' aka' pa'elo'na toboe'.¹² (9:11)¹³ Yaling di Suha' Masero ma'kara Puang Alataala naoatee, "Yakub-ete' ang kupillei, tadia Esau."¹⁴ Ampo' daa tapihki'i taoatee, ponna ke Puang Alataalai umpillei mesa tau anna daine' napillei tau ang senga', ya' manse'la-se'laangnete' disanga! Inde kara dai tahpa'!¹⁵ Kalehahi karanna Puang Alataala pano di Nabi Musa dolu naoatee, "Kodi'mito ang mambohtu menna ang la kupalanda'ing pa'kalemungku anna menna ang la kukalemui."¹⁶ Dahi, ponna pemala Puang Alataala umpalanda' pa'kalemunna pano di simesa-mesa tau, ya' tadiaete' pampemalanna hupatau ang mambohtu, tadia toi pengkähänna hupatau, ampo' Puang Alataalaete' supu ang mambohtu.¹⁷ Kalehai toine' karanna Puang Alataala pano di Firaun, Tomarayanna Mesir dolu, naoantee, "Nasuhung kuängkä'o mendahi tomaraya, dianto anna malaä' umpalanda' kakuasaangku unngolai kamakahha'ang bää'mu, lambi' dipamatande sangangku di ingkänna lino."¹⁸ Dahi, maleso taitaa' umba noa Puang Alataala umpalanda' pa'kalemunna pano di sangngaka-sangngaka tau situhu' pa'elo'na, anna umpamakahha' bää' sangngaka-sangngaka tau situhu' pa'elo'na.¹⁹ Dahi, tantu anna la ahai tau ang ma'tula'

naoatee, "Ponna ke noai, ya' aka bure' anna nasallai Puang Alataala pembabe karaketa, aka' yato pembabeta supung untuhu'i pa'elo'na."

²⁰ Dai mala tatula' noa yatoo, solasohong! Aka' dai sihatang ke umbali-baliingke Puang Alataala. Aka' hapanganna mesa kohing tampo daete' sihatang ke ma'tula'i pano di tau ang mantampa naoatee, "Aka boi anna untampaä' noa indee?"

²¹ Yato to panampa daete' aha mansängkäi ke untumpai kohing situhu' pampemalanna toboe'. Umpake sambekong tampo pulu' mala untampa mesa kohing ang napamalehke' anna mesake' ang dai maleke liu ang la napake allo-allo. ²² Noa tunne' Puang Alataala: ma'kuasa toe' pano di ingkännaingkea' hupatau. Pemala umpalanda' kakuasaanna anna kakeaha'anna pano di tau karake ang sihatang ditahungkung lambi' sapano-panona. Ampo' moinnakato noa, sa'bara'ke' pano yato di tau karake. ²³ Napanoa anna malai umpalanda' kamatandeanna ang käyyäng ang puha napasadia pano di kita' ang nakalemui, dianto kita' ang puha napatoka la untahimbo yato kamatandeanna. ²⁴ Kita' indee dianto ang napillei untahimbo yato pebehe, dai la pano supu di alla'na to Yahudi, ampo' di alla'na toi tau ang tadia to Yahudi. ²⁵ Aka' yaling di Suha'na Nabi Hosea ma'tula' Puang Alataala didiona tau ang tadia to Yahudi, naoatee, "Tau ang

tadia to pentindo'ku anna ang dai ungningsang pa'kalemungku, la kusangai to pentindo'ku anna la kupalanda'ing pa'kalemungku." ²⁶ "Anna pano di bohto ang naoainte dolu Puang Alataala, 'Tadiakoa' petauangku,' la aha tempona naonge la dioaintee, 'Dionto änä'na si'da Puang Alataala ang tuho!' " ²⁷ Noanto karanna Puang Alataala didiona tau ang tadia to Yahudi. Ampo' didiona to Yahudi, aha karanna Nabi Yesaya naoatee, "Peänä'anna Israel mai'di si'da-si'da, sinnoa mai'dinna bunging di behing le'bo'. Ampo' moinnakato noa, sai'di' supu ang la dipasalama'. ²⁸ Aka' la suleng Puang Alataala anna tahhi'i untahungkung ingkäna hupatau ang sihatang ditahungkung." ²⁹ Natula' lohpo' toi Nabi Yesaya naoatee, "Hapanganna ke la dai napatohho siakingkea' piha Puang Alataala To Ma'kuasa sangngaka-sangngaka peänä'ang, ya' hopumingkea'te' dinoa, sinnoa to Sodom anna to Gomora hopu dolu." ³⁰ Dahi pungngu' tannunna noa indee: Tau ang tadia to Yahudi dai naaku umpeäng lalang anna malai mendahi maroho di olona Puang Alataala ungnolai untuhu'i atohang. Ampo' aha sangngaka-sangngaka di alla'na ang napamaroho Puang Alataala di olona aka' kapampetahpa'anna. ³¹ To Israel nei', masaeng anna pemalai mendahi maroho di olona Puang Alataala. Ampo' dai mala. ³² Nasuhung

dai sika mala maroho di olona Puang Alataala, aka' supung unghannuang pembabe kalaena, dai hannu dai' di Puang Alataala. Lambi' sika manaho titero pano di 'Batu Katiteroang.' ³³ Inde Batu Katiteroang inang puhang natula' lohpo' Puang Alataala yaling di Suha' Masero dolu naoatee, "Kalehii inde tula'ku: Tomaraya ang hali kupake'de' yaho di Tanete Sion kupasihapangang mesa batu käyyäng. Mai'di tau la titero pano yato di batu lambi' manaho. Ampo' menna-menna ang mampetahpa' pano yato di batu, daine' la manaho."

10 ¹ Oa' solasohongku, kupemala si'da-si'da anna malai to Yahudi la dipasalama'.

Dianto ang si kupalau loloing dai' di Puang Alataala. ² Kusa'bii kuoatee, sika untuhu'i si'da-si'da ada' penombaang dai' di Puang Alataala. Ampo' dai sika ungningsang lalang tahpa' ang la mantehte dai' di Puang Alataala.

³ Sika untutu'i matanna pano di lalang ang napatokaing Puang Alataala. Dai sika naaku untuhu'i Puang Yesus Kristus anna malai maroho di olona Puang Alataala; nakärä'i puha nei' untuhu'i lalanna toboe', anna sika pemala umpamaroho kalaena ungnolai Atohanna Musa.

⁴ Kristus untuhu'i si'da-si'da Atohanna Musa. Dahi ponna ke mampetahpa'ingkea' pano, ya' naangka'ingkea' Puang Alataala maroho di olona.

⁵ Aha karanna Nabi Musa dolu ang ma'tula' didiona mendahi maroho di olona Puang Alataala naoatee, "Menna-menna ang untuhu'i ingkäna Atohana Musa la ullambi' katuhuang mapia."

⁶ Ampo' malaingkea' mendahi maroho di olona Puang Alataala aka' kapampetahpa'anta. Aka' aha tiuki' yaling di suha'na Nabi Musa ang senga' naoatee, "Daumpekutana yaling di inahammu unngoatee, 'Menna ang la mala dai' di suruka?' " bahtu' "Menna ang la mala naung di ongeanna to mate?" (Bahtuanna: daingkea' pahallu dai' di suruka umpeäng kasalama'ang, aka' haling tuhung Kristus yaho mai. Anna daingkea' pahallu naung di ongeanna to mate, aka' Kristus hali tuho sumule di hoi' mai.) ⁷ (10:6) ⁸ Ma'tula' toi Nabi Musa naoatee, "Kahebana Dehata marungku' liu, dianto yaling siang di tula'mu anna yaling di inahammu." Dianto inde kaheba kapampetahpa'ang ang kipepainsangnging pano di ingkäna tau. Yato kaheba naoatee: ⁹ Ponna ke unngakuii yaling di tula'mu unngoatee, "Puang Yesus, Dianto Dehata," anna ke umpetahpa'i yaling di inahammu unngoatee, napatuho sumule Puang Alataala di hoi' mai di kamateang, ya' la dipasalama'o. ¹⁰ Aka' yaling di inahanta umpetahpa'ingkea' Puang Yesus, lambi' natahimboingkea' Puang Alataala, sibaha naangka'ingkea' maroho.

Anna aka' mangngakuiingkea' yaling di tula'ta, lambi' dipasalama'ingkea'. ¹¹ Tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Menna-menna ang mampetahpa' pano di Dia dai la bundu."

¹² Kara indee unghoa ingkäna tau, aka' dai aha dipasisenga' to Yahudi anna tau ang tadia to Yahudi. Mesa supu Dehatanna ingkäna tau, anna käyyäng pa'kalemunna pano di ingkäna tau ang mehumala' dai'. ¹³ Aka' "Menna-menna ang mehumala' dai' di Dehata la dipasalama'."

¹⁴ Ampo' dai aha tau ang la mala mehumala' dai' di Dehata ke dake' mampetahpa'. Anna dai aha tau ang la mala mampetahpa' ke dake' unghingngi Kaheba Mapia didiona Puang Yesus. Anna dai aha tau la mala unghingngi yato Kaheba Mapia ke dai aha ang mampepainsangnging.

¹⁵ Anna dai aha tau ang la mampepainsangnging ke dai disuo. Sinnoa ang tiuki' yaling di Suha' Masero dolu naoatee, "Mapia liu kasuleanna tau ang umbaha Kaheba Mapia."

¹⁶ Ahang sangngaka-sangngaka tau ang disuo umpepainsangnging Kaheba Mapia. Ampo' mai'di tau ang dai umpetahpa' yato Kaheba Mapia. Sinnoa ang nauki' Nabi Yesaya dolu naoatee, "O Puang, dai kannan' tau ang umpetahpa' kaheba ang kipepainsangnging." ¹⁷ Dahi dianto suhunna anna mampetahpa'mi hupatau aka' sika unghingngi yato Kaheba Mapia didiona Kristus,

anna nasuhung mala sika nahingngi aka' aha ang mampepainsangnging. ¹⁸ Dai mala tapihki' taoatee, dake' aha unghingngi Kaheba Mapia to Israel. Aka' setonganna puhang sika nahingngi. Yaling di Suha' Masero tiuki' naoatee, "Kahebana lele sau tama yaling di lino, anna pa'karanna lambi' pano di siku-sikunna lino." ¹⁹ Datoi mala tapihki' taoatee, to Israel dai ungningsang pahtuyunna Puang Alataala. Aka' setonganna sika nainsammi. Aka' aha bahtakara Puang Alataala ang napepainsangnging Nabi Musa naoatee, "Oa' to Yahudi, la kupopa'kasuehekoa' ungnigita pa'kalemungku pano di tau ang tadia to Yahudi. Anna la kupakeaha'koa' ungnigita pekambi'ku pano di tau ang dä' mangnginsang." ²⁰ Aha toi bahtakara Puang Alataala ang maleso liu, ang napepainsangnging Nabi Yesaya sitonda kabahanianna ang naoatee, "Tau ang dä' mampeäng, dianto ang la kupengkalanda'i. Anna tau ang dai mehumala' di Kodi', dianto ang la kupainsangngi mennaä' setonganna." ²¹ Ampo' didionane' to Israel, naoate Puang Alataala ungnolai Nabi Yesaya, "Tuhtu' allong kutandoing teyyeku pemalaä' la sika kutambai, ampo' napa'baliä' supu anna makahha' bää'."

11 ¹ Dahi mekutanaä' kuoatee, natibe si'daraka Puang Alataala yato to Yahudi ang napadahi petauanna dolu? Tantu dai. Aka'

kodi' tou kodi' mesaä' to Yahudi. Peampoannaä' Abraham, peänä'anna Benyamin. ² Dai natibe Puang Alataala yato petauanna ang puhang napillei mengkalao dolu. Kalehaii tohodolunna Nabi Elia ang tiuki' yaling di Suha' Masero. Inde Elia unsalla to Israel di olona Puang Alataala, naoatee, ³ "O Puang, ingkäna nabimmu puhang sika napatei anna sika untale-tale pantunuang penombaangki' mating. Kodi'dang supu ang tuhoke', ampo' mengeng sika napeängngingkä' lalang la napateiä'!" ⁴ Mentimba' Puang Alataala naoaintee, "Daa umpihki'i unngoatee diorang supu ang mantuhu'ia'. Aka' ahake' pitung sa'bu mai'dinna petauangku ang puha kupatani, ang dai sika umpenombai tau-tau ang disanga Baal." ⁵ Aka ang dahi di tempona Nabi Elia dolu, noa tung nei' ang dahi dinoa: handang mai'di to Yahudi dai umpetahpa' Puang Yesus, ampo' ahake' sangngaka-sangngaka ang mampetahpa', aka' inang puha napillei Puang Alataala mengkalao dolu mendahi petauanna unngolai mana' pa'kalemunna. ⁶ Sika napillei situhu' mana' pa'kalemunna, tadia aka' pembabenaii. Aka' hapanganna ke sika napilleii aka' pembabe mapiannaii, ya' daete' unngolai mana' pa'kalemunna Puang Alataala. ⁷ Dahi, noa indee pungngu' tannunna: to Israel umpeäng lalang anna malai maroho di olona

Puang Alataala, ampo' dai sika mala nalambi' yato ang sika napeäng. Supung simesa ang mala mallambi', dianto ingkäna ang puhang napillei Puang Alataala mengkalao dolu. To Israel ang senga' napamakahha' bää' nei'. ⁸ Sinnoa yato ang tiuki' yaling di Suha' Masero dolu naoatee, "Sika napakala'bang Puang Alataala, lambi' sika titutu' matanna dai mala unngita lalang ang tahpa' anna titimping talinganna dai mala unghingngi kaheba ang tahpa' lambi' dinoa."

⁹ Naoa tounete Tomaraya Daud, "O Puang, kupalau anna malai ingkäna pa'rame-rameanna inde mai tau, la sika mantumäng lambi' sika nahoa kamadahhaang anna tahungkung.

¹⁰ Pamalillingngi pennenne'naii anna malai dai sika mala unngita lalang ang tahpa'. Pamasuhsai, anna malai bingku' umbulle kamasuhsaanna." ¹¹ Dahi, handang mai'di to Yahudi ditibe. Ampo' dai mala tapihki' taoatee la ditibe lambi' sapano-panona. Dasi'da-si'dai mala tapihki' noa yatoo! Aka' to Yahudi dai untuhu'i Puang Alataala, lambi' tau ang tadia to Yahudi mala mampetahpa' dai' di Puang Yesus lambi' dipasalama'. Katämpä'anna pemala tunne' to Yahudi la umponialai tau ang tadia to Yahudi.

¹² Handang mai'di to Yahudi dai untuhu'i Puang Alataala, lambi' mai'di tau ang tadia to Yahudi di umba-umba naongi di lino untahimbo mai'di

behe yaho mai di Puang Alataala. Londonang ke la mengkatoba'mi to Yahudi dai' di Puang Alataala, ya' la londo puhaete' behe ang la mebea Puang Alataala. ¹³ Inde karangku kupamatingnga' di dio, solasohongku ang tadia to Yahudi.

Kodi'mitoo rasulna Puang Yesus ang nasuo umbaha Kaheba Mapia pano di tau ang tadia to Yahudi. Inde pengkähängangku kupakeangka' liu.

¹⁴ Aka' kuhannuang la aha tau di alla'na solaku to Yahudi ang timbuhu unngita tau ang tadia to Yahudi umpetahpa' Puang Yesus, lambi' la mampetahpa' tou nei', anna la dipasalama'.

¹⁵ Aka' tahpana Puang Alataala untibe to Yahudi, ya' tibuhkeng lalang pano di ingkänna to lino la mendahi mapia kasikenteanna sibaha Puang Alataala. Londonang ke la untahimbong sumule to Yahudi Puang Alataala, ya' la londo puhaete' behe ang la mebea Puang Alataala. Kaha-kaha yatoo la sinnoa mesa tau ang dipatuho sumule di hoi' mai di kamateang. ¹⁶ Ponna ke tabehoi dai' di Puang Alataala uluana pinamulanta, bahtuanna ingkänna pinamulanta naampui asang Puang Alataala. Noa tunne' ponna uhaka'na mesa poang kayu naampui Puang Alataala, ya' naampui toete' tangkena. ¹⁷ To Yahudi mala dipasihapang mesa poang zaitun ang dipamula. Uhaka'na dipasihapang peneneanna to Yahudi ang mendahi petauanna Puang Alataala. Tangkena

dipasihapang peänä'annaii. Yato tangkena piha puhang natotoi Puang Alataala. Anna napabala'i pano tangkena mesa poang zaitun ang tuho salao-laona, lambi' yato tangkena la tuho anna untahimboi kamapiaang di hoi' mai di uhaka'na yato poang kayu ang dipamula. Yato tangke kayu ang mane dipadehke', dianto dioa' tau ang tadia to Yahudi. ¹⁸ Ampo' dako'a' mala ungnangka'-angka' kalaemu, solasohong, anna dako'a' mala ungnigita-ita naung yato tangke kayu ang puha ditotoi. Pahallua' ungnkalehai, dianto untahimbokoa' kamapiaang di hoi' mai di uhaka'na yato poang kayu ang dipamula, tadiaete' dioa' ang la umbea kamapiaang pano yato di poang kayu, aka' dioa' tangke kalekoa' dio. ¹⁹ Anna daungngoate yaling di inahammu, "Kami'mitoo ang nakärä'i Puang Alataala, aka' Puang Alataala untotoi yato tangke anna malai kibala'i." ²⁰ Inang tahpa' yatoo, solasohong. Ampo' kalehii: nasuhung sika ditotoi aka' dai sika mampetahpa', anna nasuhung dipadehke'koa' aka' mampetahpa'koa' dio. Dahi daummälängkä' inaha, ampo' diare' mahea'koa'! ²¹ Aka' ponna ke natotoi Puang Alataala yato tangke kayu ang mengkalao dolu aha, ya' daumpihki'ia' ungngoate dako'a' dio la natotoi Puang Alataala ponna ke dako'a' mampetahpa'! ²² Yaling inde di kaha-kaha taitaa' umba noa pa'kalemunna

Puang Alataala anna taita toi umba noa kamarohoanna yaling di pampahehsaang. Kamarohoanna dianto untahungkung tau ang dai mampetahpa'. Ampo' ma'kalemune' mating, solasohong, ke tontongkoa' mampetahpa' yaling di pa'kalemunna. Ampo' ponna ke dai, ya' la natotoi toukoa' dio! ²³ Dia tuke' yatone' tangke kayu ang hali ditotoi, ponna ke sika mampetahpa'i, ya' la napadehke'ete' sumule Puang Alataala, aka' ma'kuasa napanoa. ²⁴ Aka' dioa' ingkämmu solasohongku ang tadia peänä'anna to Yahudi, dipasihapangkoa' tangkena poang zaitun ang tuho salao-laona. Ponna ke mala turakoa' dio dipadehke' pano di poang kayu ang dipamula, ya' londoke'ne' tangke kayu ang inang di hao mai yato di poang kayu ang dipamula mala toete' dipadehke' sumule pano yato di ongeanna. ²⁵ Oa' solasohongku, daunsangaa' kalaemu ungningsang asammokoa' ingkäna pahtuyunna Puang Alataala. Aka' setonganna ahake' pangngelo'na Puang Alataala ang mengkalao dolu dai nainsang ingkäna hupatau, anna pemalaä' ke ungningsangngia' dianto indee: tempo dinoa sambaheang to Israel makahha' bää'mi. Ampo' yato kamakahha'ang bää'na la sämpäi' supu lambi' sundung mai'dinna tau ang tadia to Yahudi ang umpetahpa' Puang Yesus. ²⁶ Noanto yatoo, ingkäna to Israel la

dipasalama'. Kadahiang indee situhu' tula'na Puang Alataala yaling di Suha' Masero naoatee, "La sule tempo ang la naongi To Pepasalama' la sule yaho mai di Tanete Sion, anna la umpa'dai kakarakeang di hao mai di peänä'anna Yakub." ²⁷ "Donetoo, ingkäna kasalaannaii la kuampungngi, situhu' pa'dandiangku pano diiii." ²⁸ Dinoa to Yahudi mendahi balinna Puang Alataala, aka' dai sika naaku umpetahpa' yato Kaheba Mapia. Aka' yatoo, ya' kehongko'koa' dio ang tadia to Yahudi. Ampo' moinnakato noa, tontongke' to Yahudi nakalemui Puang Alataala, aka' mengkalao dolu sika napillei anna nakalehai lolo pa'dandinna pano di peneneannaii. ²⁹ Aka' daete'ne' aha la nasohso ke umpilleii anna umbehe tau. ³⁰ Sinnoa dioa' dolu, dako'a' untuhu'i Puang Alataala. Ampo' dinoa puhangnga' untahimbo pa'kalemunna, aka' to Yahudi ang dai tahu'-tahu'ang. ³¹ Noa tunne' to Yahudi dinoa, dang tahu'-tahu'ang lambi' pa'kalemunna Puang Alataala lupano di dioa'. Ampo' yato pa'kalemunna Puang Alataala la sika natahimbo toetee' ke dako'mi sinnoa dioa'. ³² Dahi Puang Alataala umpabei tau dai tahu'-tahu'ang, noa to Yahudi anna noa toi tau ang tadia to Yahudi, anna malai napalanda' pa'kalemunna pano di ingkäna tau. ³³ Tehterereete' kamapiaanna Puang Alataala! Tehterereete' kamanähänganna

anna kakeaka'anna! Dai aha moi poro la mesa tau ang la mala mallosa pahtuyunna! Dai aha moi poro la mesa tau ang la mala mangnginsang lalanna! ³⁴ Yaling di Suha' Masero tiuki' naoatee, "Menna ang la mangnginsang pihki'na Puang Alataala? Menna ang la mala mambea pepaturu?" ³⁵ "Menna ang hali umbea aka-akanna pano di Puang Alataala, lambi' sihatang napalau bala'na?" ³⁶ Aka' ingkäna ang aha, pampapianna asang Puang Alataala. Inggäna yatoo nakuasai asang anna naampui asang. Pudii lambi' sapano-panona! Aming!

12 ¹ Oa' ingkämmu solasohongku, aka' yato kamapiaanna Puang Alataala pano di kita' ang dai aha mantondong, dianto anna kupalau si'da-si'dai ke la malai umbehokoa' bätäng puntimmu dai' di Puang Alataala, umpasihapang penombaammua' ang tuho. Ponna ke umpanoai, ya' mala näto' katuhoammu Puang Alataala anna mala toe' masero pembabemu. Dianto ada' penombaammu ang sihatang anna umpamasannang Puang Alataala. ² Dauntuhi' pembabena tau yaling inde di lino ang dai ungningsang Puang Alataala. Ampo' pabeii pihki'mu anna pembabemu nabakahui Puang Alataala. Aka' ponna ke umpanoai yatoo, ya' la ungningsang si'da-si'da aka pahtuyunna Puang Alataala yaling di katuhoammu. La ungningsang

aka ang mapia, ang la umpamasannang inahanna
 anna ang sundung. ³ Aka' pebehena Puang
 Alataala pano di kodi' lambi' mendahiä' rasulna,
 dianto anna kupakaenga'koa' kuoatee, daingkea'
 mala umpihki' mayahoang kalaeta. Pahalluingke
 umpihki' kalaeta sitonda kamahempo'ang
 inahanta didiona kapabelaang ang nabeaingke
 Puang Alataala situhu' kapampetahpa'anta
 pano di Puang Yesus Kristus. ⁴ Hapanganna
 yaling di kalaena mesa tau aha mai'di hupanna
 pangkahka' kalae ampo' tontongke' dioatee
 mesa. Anna ingkäna yato hupanna pangkahka'
 kalae, pantang aha pengkähänganna. ⁵ Noa
 tungnga' kita' to mampetahpa': moinnakato
 anna mai'diingke, ampo' tontongngingkea' mesa
 yaling di Kristus, anna aha kasikenteantaa' mesa
 anna mesa. ⁶ Dahi, noantoo simesa-mesaingkea'
 pantang aha pebea ang dai sinnoa-noa pano di
 kita', situhu' pangngelo'na Puang Alataala. Yato
 pebea pahallu tapakekuna. Hapanganna tau ang
 dibebea behe umpepainsangnging Bahtakaranna
 Puang Alataala, pahallu napembabe liuing situhu'
 kapampetahpa'anna. ⁷ Tau ang dibebea behe
 undului tau senga', pahallu undului si'da-si'da
 tau senga'. Tau ang dibebea behe mampakuhu,
 pahallu mampakuhu si'da-si'da. ⁸ Tau ang dibebea
 behe umpamatoto' inahanna solana, pahallu
 umpamatoto' si'da-si'da inahanna solana. Tau

ang dibea behe umbea aka-akanna pano di tau senga', pahallu nabea sitonda unnä' inahanna. Tau ang dibea behe mendahi to pambahanang, pahallu mambahanang sitonda sangkalebu inahanna. Anna tau ang dibea behe ungkalemui tau ang mai'di kapahalluanna, pahallu membabe sitonda inaha mapia. ⁹ Kalemui si'da-si'dakoa' solamu. Kahaoii pembabe karake, ampo' tokei liui pembabe mapia. ¹⁰ Sikalemuikoa' mesa anna mesa sinnoa pa'kalemunna to siullu' ang sipakamaya, anna sipakeangka'koa' mesa anna mesa. ¹¹ Bansa'koa' pengkähäng, dauntengkong bosi. Pakesumanga'ia' inahammu anna bansa' toukoa'ne' umpengkähängnging Dehata sitonda sangkalebu inahammu. ¹² Pamasannangngia' inahammu, aka' matoho kapahannuammu yaling di Dehata. Sa'bara'koa' yaling di kamasuhsaang, anna pa'sambayang lolokoa'. ¹³ Duluikoa' solamu to mampetahpa' ang yaling di kamasuhsaang. Anna tosulemapiai tau, moi ang dai ungningsang. ¹⁴ Ponna ke ahai tau ang mandahhako', palauing behe dai' di Puang Alataala. Behei, dauntändoi. ¹⁵ Penau-naukoa' sibaha tau ang masannang, dusengkoa' sibaha tau ang masuhsa. ¹⁶ Tuhokoa' mesa inaha sibaha solamu. Daunsanga mayahoang kalaemu pano di tau ang mahoi'ang katuhoanna, ampo' tuhokoa' sibaha. Anna daunsanga manähängnga' kalaemu.

¹⁷ Ponna ke ahai tau ang membabe karake pano di dioa', daumbala'i. Babeia' aka ang naangka' mapia ingkäna tau. ¹⁸ Pengkalambi'-lambi'ia' anna malakoa' sikapiai lolo ingkäna tau.

¹⁹ Oa' solasohongku ang kukalemui, daumbala' toboia' dio kakarakeanna tau. Ampo' pabeii Puang Alataala ang la mambala'. Aka' yaling di Suha' Masero ma'kara Puang Alataala naoatee, " 'Kodi'mito to pambala'. Kodi' supu ang sihatang mampembala'ingkoa'.' Noanto pa'karanna Dehata." ²⁰ Ampo' diare', tuhu'i pepaturunna Suha' Masero ang naoatee, "Ponna ke manonoi balimmu, ya' pakandei. Bahtu' ponna ke mahähängngi, ya' paenu'i. Ponna ke umpanoai yatoo, ya' katämpä'anna la masiliete' yato balimmu anna manohsoi." ²¹ Daumpabeii kalaemu manaho tama di kakarakeang, ampo' petalooi yato kakarakeang yaling di kamapiaang.

13 ¹ Inggännaingkea' pahallu untuhu'i to ma'pahenta. Aka' ingkäna to ma'pahenta untahimbo kakuasaanna yaho mai di Puang Alataala. Anna ingkäna to ma'pahenta ang aha, napama'tantu Puang Alataala. ² Dahi tau ang umpa'bali to ma'pahenta setonganna mengeete' umpa'bali aka ang napama'tantu Puang Alataala. Anna tau ang membabe noa indee inang la ditahungkung. ³ Ponna ke membabe mapiaingkea', solasohong, ya' daingkea' pahallu

mahea' pano di to ma'pahenta. Aka' ang mahea' pano di to ma'pahenta dianto tau ang membabe karake. Dahi, anna malaingkea' dai mahea' pano di to ma'pahenta, ya' pahalluingkea' membabe mapia, lambi' napudiingkea' to ma'pahenta.

⁴ Aka' to ma'pahenta dianto sabua'na Puang Alataala ang mengkähäng anna malai mapia katuhoanta. Ampo' ke umbabeingke kasalaang, ya' la mahea'ingke pano di to ma'pahenta, aka' ma'kuasa natahukungngingkea'. Yato to ma'pahenta dianto sabua'na Puang Alataala ang umpalao tahungkunna Puang Alataala pano di to karake.

⁵ Dianto anna pahalluingkea' untuhu'i atohanna to ma'pahenta. Dai supung tatuhu'i aka' mahea'ingkea' ditahukung, ampo' la'bi andana yatoo, dianto untuhu'iingkea' to ma'pahenta aka' tainsang yaling di inahanta taoatee sihatang tapanoa.

⁶ Dia tuntone' suhunna anna pahalluingkea' umbaya' sima, anna malai to ma'pahenta umpembabe manahpaing pengkähänganna ang napadurungngiing Puang Alataala.

⁷ Dahi, baya'i pano di ingkäna tau ang sihatang dipambaya'i, sinnoanna sima bahtu' senga'nake' ang si dibaya'. Tuhu'i tau ang sihatang dituhu'i. Pakeangka'i tau ang sihatang dipakeangka'.

⁸ Daa umpoindang parammu hupatau. Ampo' pahalluingkene' moindang pa'kalemu pano. Aka' tau ang ungkalemui

paranna hupatau dianto tau ang umpasundung Atohanna Musa. ⁹ Aka' yaling di Atohanna Musa aha pahenta ang naoatee, "Daungngindä'-indä' pa'bannetauang, daumpapateang, daumbokoti, daumpemala aka-akanna para-parammu."

Ingkäna yatoo, sibaha pahenta ang senga'ke', tatuhu'i asammittee' ke tatuhu'ing inde mesa pahenta, dianto: "Kalemuiio parammu hupatau sinnoa ungkalemui kalaemu." ¹⁰ Ponna ke ungkalemuiingkea' paranta hupatau, tantu anna daingke la umbabe kakarakeang pano. Dahi ponna ke pa'kalemuingke, ya' umpasundummingkete' Atohanna Musa.

¹¹ Kaha-kaha indee pahallua' umpembabeing, aka' ungningsammia' aka ang sihatang la umbabe dinoa. Dianto lambi'mia' tempomu la kaleha di hao mai di kahaheammu, aka' marungku'mi tempona Puang Yesus la sule napasalama'ingkea' di hao mai inde di lino ang punno kakarakeang. Yato kasalama'ang tuhtuang marungku'mi dinoa andana naonge mane tapahandu'i mampetahpa' pano di Puang Yesus. ¹² Inde kamalillinganna lino ang punno kakarakeang sai'di'dang anna la pa'dang nabala'i kamabayaang. Dianto anna pahalluingkea' untibe ma'kahupa-hupa pembabe kamalillingang, anna umpakeingkea' pangkahka' pa'tolla'ang kamabayaang. ¹³ Pahallukoa' umbabe ang sihatang dibabe di kamabayaang.

Daumpa'rame-ramea' lambi' dako'a' unglekalehai kalane. Daungngindä'-indä' pa'bannetauang bahtu' untindo'i pembabe kakarakeang.

Daumpa'siba'diang bahtu' ma'sihiate. ¹⁴ Ampo' tuhu'ikoa' pembabena Puang Yesus Kristus yaling di katuhoammu. Daumpemalaa' supu untuhu'i toboua' dio pampemala karakemu.

14 ¹ Aha di alla'na solata to mampetahpa' ang dake' matoho kapampetahpa'anna, dianto bata-batake' inahanna aka' dake' nainsang aka setonganna ang mala nababe. Tahimbo manahpai yato tau ang noa. Daumpaaha kasibehtaang pano yato ang noa. ² Hapanganna, aha tau ang matoho kapampetahpa'anna naoatee malaingkea' unngande ingkäna hupanna andeang. Ampo' aha toi tau ang dai matoho kapampetahpa'anna ang naoane'tee, "Dai nakärä'i Dehata ke unngandeingkea' bale, supung lohpo ang mala diande." ³ Diao' ang unngande aka-aka siamo, dako'a' mala unngita-ita naung tau ang lohpo supu naande. Anna tau ang lohpo supu mala naande, datoi mala unsalla solana ang si unngande aka-aka siamo. Aka' inde mai solata puhang natahimbo Puang Alataala mendahi petauanna. ⁴ Yato solata dianto sabua'na Dehata. Daingkea' unsalla sabua'na tau senga', aka' moi maroho, moi sala, nainsang toboue' pongkahana. Anna yato

solata inang la maroho, aka' mala napamaroho Puang Alataala. ⁵ Aha tau ang ungangangka' mesa allo masero puhane' andana allo senga'. Ampo' aha tau ang ungangangka' ingkäna allo sinnoa-noa siang. Ang handang pahallu dianto aka ang taangka' tahpa' dianto la tapetahpa' si'da-si'da lambi' tama di inaha. ⁶ Tau ang ungangangka' masero puha mesa allo, napanoa anna malai umpamatande Dehata. Tau ang si ungangande moi aka, napanoa anna malai umpamatande Dehata, aka' ma'kuhhu'sumanga' dai' di Puang Alataala. Noa tunne' tau ang si ungangande supu andeang ang ma'tantu, napanoa yattoo anna malai umpamatande Dehata, anna ma'kuhhu'sumanga' toi dai' di Puang Alataala. ⁷ Aka' kita' to Sahani, tuhoingkea' bahtu' mateingkea', pahalluingke untuhu'i supu pangngelo'na Puang Alataala. Daingke mala untuhu'i pampemala kalaeta. ⁸ Aka' ke tuhoingke, ya' tuhoingke untuhu'i pa'elo'na Dehata. Noa tunne' ke mateingke untuhu'i toingkene' pa'elo'na Dehata. Dahi tuho bahtu' mateingke tontongngingke petauanna Dehata. ⁹ Aka' suhunna anna matei Kristus anna tuho sumule, dianto anna malai mendahi Dehatanna ingkäna tau, noa ang tuhoke', noa toi ang mateng. ¹⁰ Dahi, aka boi anna unsallao solamu ang mesaingke yaling di kapampetahpa'ang? Noa tunne' aka

boi anna unnggita-ita naungngo solamu ang mesaingke yaling di kapampetahpa'ang? Aka' ingkänaingkea' la mengngolo asang pano di olona Puang Alataala ke mepahehsang. ¹¹ Aka' yaling di Suha' Masero ma'tula' Puang Alataala naoatee, " 'Kalehii indee: Ingkäna tau la mengkuntu' di oloku napenombaiä'. Anna ingkäna tau la mangngakuiä' naoate Kodi'mito Puang Alataala.' Noanto Bahtakara Dehata."

¹² Dahi, ingkänaingkea' pahallu untangkung tobouingkea' kita' ingkäna pembabeta di olona Puang Alataala. ¹³ Dianto anna daingkea' mala unsalla solata. Ampo' diare' tadakaii andana ahai pembabeta ang la untumäng solata tama di dosa. ¹⁴ Aka' tuhöä' yaling di Puang Yesus, lambi' kuinsang anna kupetahpa' lambi' tama di inahangku kuoate dai aha andeang ang pemali di olona Puang Alataala. Ampo' ponna ke ahai tau ang umpemalii sanghupa andeang, ya' inang daete' sihatang ke naandei yato ang napemalii.

¹⁵ Dia tuke', ponna ke unnggandeingkea' andeang di olona tau senga' ang mampemalii, lambi' kaita-ita yato tau anna madosai, ya' madosa turingketo kita', aka' daingkea' pa'kalemu pano yato di solata. Dianto anna kuoaittee, dakaii andana untumängngingkea' solata lambi' tallang kapampetahpa'anna aka' yato andeang ang taande. Aka' yato solata solasohonta siang

yaling di Dehata, ang nasulängngi Kristus unngolai kamateanna. ¹⁶ Dahi, ponna ke ahai ang tapemapiang ampo' daine' napemapiang solata, ya' dotanne' dai tababe yatoo, andana nasallai pembabeta tau senga'. ¹⁷ Aka' yaling di Kapahentaanna Puang Alataala, tadiaete' atohang didiona ang la diandena supu bahtu' ang la dienu' supu. Ampo' ang handanna dianto inaha maroho, kasikapiaiang mesa anna mesa, anna kamasannangang inaha ang nabeaingke Inaha Masero. ¹⁸ Ponna ke untuhu'ingkea' Kristus anna tapanoai indee, ya' la umpamasannang Puang Alataala pembabeta, anna la napakeangka'ingkea' solata. ¹⁹ Dianto anna pahalluia' tapengkabela-belai tuho sikapaii mesa anna mesa anna sipakatoto' yaling di kapampetahpa'ang. ²⁰ Daingkea' mala unngarakei pengkähänna Puang Alataala yaling di katuhonna solata napobua' unnggandeingkea' andeang ang napemalii tau senga'. Setonganna dai aha andeang ang pemali diande. Ampo' ponna ke yato ang taande untumäng solata manaho tama di dosa, ya' salaringketee'. ²¹ Dotanne' daingkea' unnggande bale bahtu' unngenu' ang makahha' bahtu' umbabe aka ang la untumäng solata manaho tama di dosa. ²² Ponna ke umpetahpa'i unnggoatee dai sala yato pembabemu, ya' patitanangngi yaling di

inhammu yato aka ang umpihki' di olona Puang Alataala. Masannanne' tau ang dai unsohso pembabena aka' yaling di inahanna nainsang naoate maroho. ²³ Ampo' pano di tau ang bata-bata inahanna unngande dia siamo andeang, anna katämpä'anna naandee', ya' salaete' yato tau, aka' yato ang hali nababe dai situhu' aka ang aha yaling di inahanna. Aka' moi aka ang tababe, ke dai sitonda kapampetahpa'anta dai' di Dehata, ya' dosaete' pano di kalaeta.

15 ¹ Kita' ang matoho kapampetahpa'anta dai' di Puang Alataala pahalluingkea' sa'bara' pano di tau ang malamma kapampetahpa'anna. Anna daingkea' mala umpamasannang supu kalaeta. ² Pahalluingkea' umbabe aka ang la umpamasannang inahanna tau senga' ang la napomapia, anna malai tapakatoto' kapampetahpa'annaii. ³ Aka' datoine' umpeäng kamasannangang Kalaena Kristus, ampo' naaku unngolai kamasuhsaang untuhu'i Puang Alataala. Sinnoa ang tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Ingkäna tula' tahuhunna tau ang la napamating di Dio lupanong di kodi'." ⁴ Nasuhung tiuki'i ingkäna ang aha yaling di Suha' Masero, dianto anna malai napaturuingkea'. Aka' unngolai inde pepaturu, malaingkea' sa'bara' yaling di kamasuhsaang anna matoho aka' mepakahanga, lambi'

hannuingke dai' di Puang Alataala. ⁵ Puang Alataalarang si umpamatohoa' inahammu lambi' sa'bara'koa' yaling di kamasuhsaang. Kuhannuang la naduluikoa' tuho sikapiai mesa anna mesa untuhu'i pembabe mapianna Kristus Yesus, ⁶ anna mala toukoa' dio umpamesa inaha anna umpamesa tula' umpudi Puang Alataala, Ambena Puang Yesus Kristus, Dehatanta.

⁷ Dahi, solasohong, dianto anna kuoaingkoa'tee, tahimbo mapiakoa' solamu to mampetahpa', sinnoa natahimbo mapia touingkea' kita' Kristus. Aka' ponna ke sikapiaingkea' solata to mampetahpa', ya' umpamatandeingkea' Puang Alataala yaling di katuhooanta. ⁸ Kalehaiia' indee: Kristus tama inde di lino untahiai to Yahudi, anna malai sundung pa'dandianna Puang Alataala pano di peneneanna to Yahudi, lambi' la maleso pano di ingkäna tau naoate tahpa' si'da-si'da Bahtakaranna Puang Alataala. ⁹ Tama di lino la umbuhkei lalang anna malai tau ang tadia to Yahudi la dipasalama' anna umpudi Puang Alataala aka' pa'kalemunna pano. Yaling di Suha' Masero aha tiuki' naoatee, "O Puang Alataala, kupakeangka'o. Nahingngi mai'di tau ang tadia to Yahudi, anna menaniä' umpudi sangammu." ¹⁰ Aha toe' tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Oa' ingkämmu ihsinna lino ang tadia to Yahudi, penau-naukoa' sibaha to

Yahudi ang napillei Puang Alataala mengkalao dolu." ¹¹ Anna ahake' tiuki' naoatee, "Oa' ingkämму ihsinna lino ang tadia to Yahudi, pudii Puang. Inkgämmua' hupatau pudii!" ¹² Anna mane ahai inde ang natula' lohpo' Nabi Yesaya naoatee, "Mengkalao di peänä'anna Isai la kende' mesa ang la umpahenta tau ang tadia to Yahudi Dianto ang la sika nahannuang."
¹³ Puang Alataala Dianto ang tahannuang! Dianto anna mehumala'ä' dai', kupalauingkoa' kamasannangang anna kamasahkeang ang sundung, aka' kapampetahpa'ammua' yaling di Puang Yesus. Kupalau anna malai napamatoto' inahammua' unngolai kakuasaanna Inaha Masero anna malai tuhtuang hannukoa' pano di Puang Yesus. ¹⁴ Oa' ingkämму solasohongku, kupetahpa' si'da-si'da anna kuinsang umba sama pembabe mapiammu. Ungnginsangkoa' pepaturu di hao mai di Bahtakara Dehata, lambi' malakoa' sipaturu mesa anna mesa. ¹⁵ Ampo' moinnakato noa, yaling inde di suha'ku dä' masili kupakaenga'koa', untula' sangngaka-sangngaka pepaturu. Pahtuyungku dianto anna malakoa' kupakaleha aka' dianto pengkähängang ang nabeaä' Puang Alataala. ¹⁶ Naängkä'ä' mendahi sabua'na Kristus Yesus pano di tau ang tadia to Yahudi. Anna yato pengkähängangku mala dipasiita pengkähänganna mesa imang, aka'

umpepainsangngingkä' Kaheba Mapia pano di tau ang tadia to Yahudi, anna ingkäna tau ang mampetahpa' pano di Puang Yesus kupasihapang penombaangku ang kupopenomba dai' di Puang Alataala. Anna inde penombaangku natahimbo mapia Puang Alataala, aka' sika napamasero Inaha Masero anna napadahi petauanna Puang Alataala. ¹⁷ Dahi, aka' kasikenteangku Kristus Yesus, suhaka inahangku umpokale'de pengkähängangku ang kukähängnging Puang Alataala. ¹⁸ Ponna ke untula'ä' pengkähängangku, ya' dianto supu kähängang ang ungnolai kakuasaanna Kristus yaling di katuhangku. Aka' aha tau ang tadia to Yahudi ang untuhu'ing Puang Yesus aka' unghingnging pepaturungku anna pengkähängangku, ¹⁹ anna aka' tanda ang mepusa'-pusa' ang kupadahi ungnolai kakuasaanna Inaha Masero. Mengkalao yaho di Bohto Mahoa' Yerusalem lambi' sau di Poropensi Ilirikum halimä' umpepainsangnging Kaheba Mapia pano di tau mai'di, kupaturu menna setonganna ang dioainte Kristus. ²⁰ Pahtuyungku dianto pemalaä' umbaha Kaheba Mapia pano di bohto ang dake' ungningsang Kristus. Aka' dai sihatang kusa'ding ke umpatulu'ä' aka ang puha napahandu' tau senga'. ²¹ Pemalaä' umpasundung tula'na Suha' Masero ang naoatee, "Tau ang dake' aha umpelele kahebana,

la nainsang naoate mennae' setonganna Yatoo. Anna tau ang dake' aha unghingngi yato kaheba, la unghingngi anna napebahtuang yato kaheba." ²² Aka' inde pengkähängangku si mangkalapai loloä' ke pemalaä' mating kupellambi'ikoa', solasohong. ²³ Ampo' dinoa, puhang pengkähängangku dinne done. Inang sangngakang pahiamanna pemalaä' mating di Bohto Mahoa' Roma kupellambi'ikoa'.

²⁴ Kupahtuyu la lusauä' di Bohto Spanyol, dahi ke liumä' diting di bohtomua', mane lempängngä' diting. Ponna puhamingkea' sitammu sämpäi', kuhannuang ke la malai unduluiä' yaling di pellaoangku lusau di Spanyol. ²⁵ Ampo' dinoa la maokä' dolu dai' di Bohto Mahoa' Yerusalem. Aka' to pentindo'na Puang Yesus dinne di Poropensi Makedonia anna Akhaya puhang mopahtuyu sika la umbea doi' pano di solana to mampetahpa' ang memase-mase yaho di Yerusalem. Dahi, dianto la kubaha dai'.

²⁶ (15:25) ²⁷ Yato pahtuyunnaii sika nababe aka' pa'kalemunna. Anna inang sihatang liu ke sika unduliii solana to Yahudi ang dai nabela tuho. Aka' ungnngolai to Yahudi lambi' tau ang tadia to Yahudi mala untahimbo Kaheba Mapia sihapang andeang mendeatanna. Dahi, sihatang toe' tau ang tadia to Yahudi untahakangnging andeang mentolinona pano di solana to Yahudi. ²⁸ Dahi,

ponna ke haling kubaha dai' di Yerusalem inde doi' panduluinnaii ang puha sika nahimpung, ya' mane maoä' sau di Spanyol, kuola mating di bohtomu. ²⁹ Anna kuinsang ke lambi'ä' mating, inang la kubahaingkoa' mai'di behe di hao mai di Kristus. ³⁰ Oa' solasohongku, aka' kamesaantaa' yaling di Dehatanta Puang Yesus Kristus, anna aka' sikalemuiingkea' ungnolai pengkähänganna Inaha Masero yaling di inahanta, dianto anna kupalaui mating ke la malai umpehumala'ingkä' dai' di Puang Alataala yaling di sambayang. ³¹ Palauingkä' anna malai nadakaiä' Puang Alataala di hao mai di tau ang dai mampetahpa' ke sumulemä' tama di Bohto Yudea. Palau touingkä' nei' ke malai to pentindo'na Puang Yesus yaho di Bohto Mahoa' Yerusalem la untahimbo mapia inde doi' pandului ang la kubaha dai'. ³² Ponna noa, katämpä'anna ke naelo'i Puang Alataala, la malaä' mating di bohtomu sitonda kakahsiang, anna la makahangaä' yaling di alla'-alla'mua'. ³³ Kuhannuang Puang Alataala ang mebea kamasahkeang la mamposolai lolokoa'. Aming!

16 ¹ Sibaha inde suha'ku la kupainsangngikoa' menna ang disanga Febe. Dianto mesa bahine, solata to mampetahpa' ang si undului to pentindo'na Puang Yesus di hao di Bohto Kengkrea. ² Kupalau anna malai untahimbo

sinnoa solasohommu yaling di Puang Yesus, aka' dianto pembabe ang sihatang pano di kita' ang untuhu'i Puang Yesus. Ponna aha ang napahallu, ya' beai pano, aka' puhang undului mai'di tau, sinnoanna kodi', mesa touä' ko ang puha nakalemui. ³ Kalemuiä' palambi'ingkä' salama'ku pano di ta Priskila anna ta Akwila, muanena. Dianto solaku mengkähäng yaling di Kristus Yesus. ⁴ Haling sai'di' tala sika mate aka' pemala naduluiä'. Dahi ma'kuhhu'sumanga'ä' aka'ii. Anna tadia kodi' supu ang ma'kuhhu'sumanga', ampo' ingkä'na toe' tau ang mampetahpa' yaling di Puang Yesus ang tohho pano di bohtona tau ang tadia to Yahudi ma'kuhhu'sumanga' toe'. ⁵ Palambi' touingkä'ne' salama'ku pano di ingkä'na to mampetahpa' ang si ma'himpung yaling di dasanna. Salama'ku pano di ta Epenetus ang kukalemui. Dianto tau ang handang uhuna mampetahpa' pano di Kristus di hao di Poropensi Asia. ⁶ Anna salama'ku toe' pano di ta Maria, ang puha napengkähäng kahha'ingkoa'. ⁷ Palambi' touingkä'ne' salama'ku pano di ta Andronikus anna ta Yunias. Dianto sola bohtoku to Yahudi, ang hali kusibahaing yaling di tahungkung. Inde to deruai dolune' mampetahpa' pano di Kristus andana kodi', anna napakeangka' ingkä'na rasul. ⁸ Salama'ku pano di ta Ampliatus ang kukalemui yaling di Puang Yesus. ⁹ Salama'ku

pano di ta Urbanus, solataa' mengkähäng yaling di Kristus. Salama'ku toi pano di ta Stakhis ang kukalemui. ¹⁰ Salama'ku toi pano di ta Apeles ang tontong lolo untindo'i Kristus moinnakato nahoa mai'di kamadahhaang. Salama'ku pano di hapunna ta Aristobulus. ¹¹ Salama'ku pano di ta Herodion, solaku to Yahudi. Salama'ku toi pano di solata ang mampetahpa' yaling di hapunna ta Narkisus. ¹² Salama'ku toi pano di ta Trifena anna Trifosa ang mengkähäng untanang sikunna yaling di pengkähänganna Puang Yesus, anna pano di ta Persis ang kukalemui, ang mai'di toe' pengkähänganna dai' di Dehata. ¹³ Salama'ku pano di ta Rufus, mesa to Sahani ang dipakeangka'; anna salama'ku toi pano di indona, ang kupasihapang indoku tou kodi'. ¹⁴ Palambi'ingkä' salama'ku pano di ta Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas sibaha ingkäna solasohong ang nasibahaing. ¹⁵ Salama'ku pano di ta Filologus anna ta Yulia, pano di ta Nereus anna ullu'na ang bahine, anna pano di ta Olimpasi sibaha ingkäna to mampetahpa' ang nasibahaing. ¹⁶ Sisalama'koa' mesa anna mesa umpakalebu inahammua' yaling di ingkäna kasitammuammu. Inggäna to mampetahpa' yaling di Kristus ang dinne umpalambi' asang salama'na mating di dioa', solasohong. ¹⁷ Oa' solasohong,

kupakaenga'koa' anna malakoa' madaka pano di tau ang la mampasisähä'-sähä'koa' anna ang la pemala mampatinahokoa' ungnolai pepaturunnaii ang dai sihatang pepaturu ang haling untahimbo. Kahaoii yato tau ang noa! ¹⁸Aka' tau ang membabe noa yatoo daine' umbabe pengkähänganna Kristus Dehatanta, ampo' sika untuhu'ine' pampemala kalaena. Sika unse'de' tau ang dai aha aka nainsang lambi' nabulitu'. ¹⁹Ampo' dioa', solasohong, kainsangammi umba umpanoaa' untuhu'i pepaturunna Puang Alataala. Anna kahsi touä' kodi' kuhingngi yato pembabemu. Kuhannuang la bansa' lolokoa' membabe mapia, ampo' unghaoine' pembabe karake. ²⁰Puang Alataala ang mebea kamasahkeang la baha' untalo anna umpasitale-tale kakuasaanna Pongkahana setang yaling di katuhoammu. Kuhannuang mana' pa'kalemunna Dehatanta, Puang Yesus Kristus la umposolai lolokoa'. ²¹Salama'na toe' are' mating ta Timotius, solaku dinne mengkähäng. Noa toi ta Lukius, Yason anna Sosipater, santoyahudingku umpalambi' toe' salama' mating. ²²Noa tunne' ta Tertius, ang mangnguki'ingkä' inde suha'ku, umpalambi' toune' salama'na yaling di Puang Yesus mating di dioa' solasohongku diting di Roma. ²³Umpalambi' toe' mating salama'na ta Gayus ang kuongei tohho dasanna,

anna ingkäna to mampetahpa' yaling di Puang Yesus ang si ma'himpung dinne. Noa tunne' ta Erastus, to pambe'bei doi'na to ma'pahenta dinne di bohto, sibaha solasohonta ta Kwartus umpalambi' toe' salama'na mating. ²⁴ [Kuhannuang mana' pa'kalemunna Puang Yesus Kristus la tontong mamposolai lolokoa'. Aming.] ²⁵ Dipudi Puang Alataala! Dianto ang ma'kuasa umpamatohoa' kapampetahpa'ammu, solasohongku, situhu' Kaheba Mapia ang si kupepainsangnging didiona Puang Yesus Kristus. Inde Kaheba Mapia ang kupepainsangnging, dianto pahtuyunna Puang Alataala ang masae dai nainsang hupatau. ²⁶ Ampo' dinoa napalanda'mi Puang Alataala yaling di suha' ang nauki' ingkäna nabi dolu, anna dipepainsangnging pano di ingkäna hupatau, situhu' pahentana Puang Alataala ang tuho sapano-panona, anna malai ingkäna tau mampetahpa' anna untuhu'i Puang Alataala. ²⁷ Dianto Dehata ang ungningsang asang ingkäna ang aha, ang dai aha mansinnoaing! Kuhannuang la dipudi anna dipamatande yaling di sanganna Puang Yesus Kristus lambi' sapano-panona. Aming!

1 Korintus

1 ¹ Pano di ingkäna to mampetahpa' di hao di Korintus, ang napillei Puang Alataala mendahi petauanna. Puhamokoa' napatani yaling di kasikenteammu sibaha Kristus Yesus, dioa' sibahakoa' ingkäna tau di umba-umba naonge ang metamba dai' di Puang Yesus Kristus, Dehatanta, anna ang sika napodehata toe'. Hao mai di Paulus, sibahaang solasohonta ta Sostenes. Nasuhung anna kuuki' inde suha' mating, aka' naängkä'ä' Puang Alataala mendahi rasulna Kristus Yesus situhu' pangngelo'na. ² (1:1) ³ Salama'ku mating. Ke la malai Puang Alataala Ambetaa' sibaha Dehatanta Puang Yesus Kristus la umbehekoa' anna namana' kamasahkeang sibaha kamasannangang. ⁴ Oa' solasohong, puhamokoa' nabehe Puang Alataala aka' mana' pa'kalemunna yaling di kasikenteammu sibaha Kristus Yesus. Dianto anna si ma'kuhhu'sumanga' loloä'. ⁵ Yaling yato di kasikenteammu sibaha Puang Yesus Kristus, puhamokoa' nabea ingkäna ang umpahallu: noanna tau yaling di jumaa' ang manähäng ma'ho'ba, noa tunne' tau ang punno kapainsangang. ⁶ Dahi maleso dioatee inang matoto' kapampetahpa'ammu

pano yato di Kaheba Mapia didiona Kristus
 ang kipepainsangnging mating, ⁷ lambi' dang
 pole' aha ungalala'i behe, ampo' diare'
 puhamokoa' nabea kakuasaang Inaha Masero
 ang la manduluikoa' umbabe ingkäna hupanna
 pengkähängang di mendehatanna, lella' yato
 unngempei kasuleanna sumule Puang Yesus
 Kristus, Dehatanta. ⁸ La napamatohokoa' lambi'
 katämpä'anna lino anna malai dai la aha ang
 mansallakoa' ke lambi'mi allo kasuleanna Puang
 Yesus Kristus. ⁹ Natambaimokoa' Puang Alataala
 mendahi mesa sibaha Änä'na, Puang Yesus
 Kristus, Dehatanta, anna tainsang taoatee,
 yato ang nadandi inang la napasundung. ¹⁰ Oa'
 solasohong, yaling di kakuasaang ang nabeaä'
 Puang Yesus Kristus, kupalau anna malakoa' mesa
 inaha. Daumpaaha kasibehtaang, ampo' diare'
 mesa inahakoa' yaling di ingkäna pahtuyummu
 anna pihki'mua'. ¹¹ Nasuhung anna ma'kara
 noaä' indee, solasohong, aka' napainsangngiä'
 solasohonna ta Kloe naoatee aha are' kasibehta-
 behtaang di alla'-alla'mua'. ¹² Ang kupelele aha
 yaling di alla'-alla'mu ang mangngoatee, "To
 pentindo'naä' kodi' Paulus." Anna aha piha
 ang mangngoatee, "To pentindo'naä' kodi'
 Apolos." Aha tuke' piha ang mangngoatee, "To
 pentindo'naä' kodi' Petrus." Anna noa toi aha
 tuke' piha ang mangngoatee, "Supung kodi'

Kristus ang kupentindo'i." ¹³ La mahasaraka ke dio siangnga' to pentindo'na Kristus la tibahe-bahe? Kodi'raka ko ang mate yaho di kayu sitambeng umbaya' dosammu? Bahtu' unngoarakatee nasuhung ditero'koa' aka' anna malai mendahi to pentindo'ku? ¹⁴ Setonganna kusanga kehongko'ä' aka' damamokoa' aha kutero', supung ta Krispus anna ta Gayus, ¹⁵ dahi dai aha ang la mala mangngoatee, "Natero'ä' Paulus aka' pemala la mendahiä' to pentindo'na." ¹⁶ (O' io, ahake' ta Stefanus sanghapui ang kutero'. Ampo' sehalinnai dai kukalehai ke ahai tau senga' ang kutero'.) ¹⁷ Naängkä'ä' Kristus mendahi pesuona, dai aka' anna malaä' untero' tau. Ampo' nasuoä' umbaha Kaheba Mapia. Ponna ke kupepainsangnging inde Kaheba Mapia, tadia kamanähängangku ang si kupake ma'kara, anna dai aha arang tau ang la mampetahpa' supung aka' kamanähängangku, lambi' dai sika unngingsang kakuasaanna Kristus naonge mate yaho di kayu sitambeng. ¹⁸ Kaheba ang kipepainsangnging dianto kamateanna Puang Yesus Kristus yaho di kayu sitambeng ang umbaya' dosanna hupatau. Ponna ke nahingngii yato tau ang la lupano di nahaka inde kaheba, ya' la nasanga pa'karanna to maho. Ampo' pano di kita' ang puha nalahpa' Puang Alataala di hao mai di tahungkunna dosanta, ke tahingngii yato

kaheba, ya' la tasangaa' kita' kakuasaanna Puang Alataala. ¹⁹ Aka' tiuki' yaling di Suha' Maserona naoatee, "La kupa'dai kakeaka'anna hupatau, anna pahtuyu kamanähänganna la kutallangngi." ²⁰ Aka kunanna to manähäng? Aka kunanna to pampakuhu ada'na to Yahudi? Aka kunanna tau ang diangka' manähäng ma'kara? Aka' di olona Puang Alataala yato kamanähängang mentolinona katomahoang kaleetee'. ²¹ Aka' moi manähäng liu hupatau, dai aha ang la mala ungningsang Puang Alataala ungnolai yato kamanähänganna. Aka' situhu' kakeaka'anna Puang Alataala, nabohtu naoatee menna-menna ang mampetahpa' pano di Kaheba Mapia la nalahpa' di hao mai di tahungkunna dosanna, moinnakato inde kaheba anna si nasangaii tau ang dai mampetahpa': "tula'na to maho." ²² Yato to Yahudi dai naaku mampetahpa' ke dai dipaitai tanda ang mepusa'-pusa'. Anna yatone' to Yunani, daine' naaku mampetahpa' ke dai dipainsangngi ungnolai kamanähängang di mentolinona. ²³ Dahi ponna ke kipepainsangnging kaheba didiona Kristus ang mate yaho di kayu sitambeng, ya' daine' naaku napetahpa' yato to Yahudi, anna yatone' tau ang tadia to Yahudi naangka' nei' pa'karanna to maho. ²⁴ Ampo' inang aha tau ang natambai Puang Alataala mendahi petauanna, moi to Yahudi, noa tunne' tau ang

tadia to Yahudi. Tahpana inde mai tau unghingngi yato Kaheba Mapia anna mampetahpa' pano di Kristus, ya' sika ungningsammi kakuasaanna anna kakeaka'anna Puang Alataala. ²⁵ Aka' pahtuyunna Puang Alataala, ang nasangai to lino "katomahoang," setonganna manähäng puha nei' andana kamanähänganna to lino. Noa tunne' yato pembabena Puang Alataala, ang nasangai to lino "kamalammaang," setonganna ma'kuasa puha nei' andana kakuasaanna to lino. ²⁶ Oa' solasohong, kalehaiia' katuhoammu naonge dakangkoa' natambai Puang Alataala mendahi petauanna: daia' mai'di ang diangka' manähäng, bahtu' ang ma'kuasa, bahtu' ang dipakeangka' di olona hupatau. ²⁷ Ampo' naangka'i Puang Alataala umpillei tau ang nasangane' to lino "to maho," anna malai masili yato tau ang si unsanga kalaena "to manähäng." Noa tunne' umpillei tau ang malamma anna malai masili yato tau ang si unsanga kalaena matoho. ²⁸ Puang Alataala umpillei tau ang dai keangka' naita solana, ang diangka' dai kekuna anna dikahiri', anna malai maleso dioatee yato ingkäna ang napakeangka' to lino setonganna daine' kekuna. ²⁹ Dahi dianto anna dai aha tau ang la mala malängkä' inaha di olona. Dai aha ang la mala mangngoatee, "Aka' kamanähängangku lambi' napilleiä' Puang Alataala." ³⁰ Ampo' supung aka' Puang Alataala

lambi' sikenteingkea' Kristus. Ungngolai Kristus tainsang kakeaka'anna Puang Alataala. Dianto ang mampamarohoingkea' di olona Puang Alataala anna mampasenga'ingkea' mendahi petauanna. Noa tunne' napakahaoingkea' di hao mai di ingkäna kakarakeang. ³¹ Dahi, situhu' ang tiuki' yaling di Suha' Masero, "Menna-menna ang pemala male'de, pahallu sika umpokale'de yato ang puha nababe Dehata."

2 ¹ Oa' solasohong, naonge anna matingngä' di bohtomu kupainsangngikoa' yato kaheba ang sule yaho mai di Puang Alataala, dai kutula' mating situhu' kamanähängangku bahtu' dioatee kuse'de'koa'. ² Aka' yaling di inahangku puha kubohtu donetoo kuoatee, ponna ke ditimmä', supung ang la kutula' dianto Puang Yesus, To Dilanti' la Mepasalama', ang mate yaho di kayu sitambeng. ³ Donetoo anna lambi'ä' mating, ya' malammaä' anna sikalalla'ä' mahea'. ⁴ Anna yato kaheba ang kupainsangngikoa' mating, dai kupepainsangnging sitonda kamanähängang anna datoukoa' aha kuse'de'. Ampo' kakuasaannaete' Inaha Masero lambi' ungningsammi unngoatee tahpa si'daetee' yato kaheba ang kubaha mating. ⁵ Dahi nasuhung anna umpetahpa'ia' yato kaheba, tadia aka' kakeaka'anna hupatau, ampo' aka' kakuasaanna Puang Alataala. ⁶ Ampo' moinnakato noa,

ke yalingngang di alla'na tau ang matamang kapampetahpa'anna pano di Puang Yesus Kristus, ya' si ma'tula'ang umpake kara kakeaka'ang. Ampo' yato kakeaka'angki' tadia kakeaka'ang ang si napake to karake yaling di lino, bahtu' dioatee kakeaka'anna to pambahananna to lino, aka' yato ingkännaii la tallang. ⁷ Yato ang kipepainsangnging dianto kakeaka'ang ang sule yaho mai di Puang Alataala, ang puha napah TUYU anna malaingkea' mangngala taha yaling di kamatandeanna. Inde pah TUYUNNA dake' nainsang tau dolu, moinnakato anna napopah TUYUMING Puang Alataala naonge anna dake' napapia inde lino. ⁸ To ma'pahenta yaling di lino dai ungningsang inde pah TUYUNNA Puang Alataala. Aka' ponna ke la nainsammi, ya' tantu anna daete' la untoke' Dehatanta ang matande dai' di kayu sitambeng. ⁹ Ampo' inang aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Pano di tau ang ma'kalemu dai' di Puang Alataala, puha napatokaing ang mahahsa', ang dake' aha naita bahtu' nahingngi hupatau anna dake' aha mentama di pihki'na." ¹⁰ Ampo' tainsangnga' kita' inde pah TUYUNNA Puang Alataala, aka' puhamingkea' kita' napainsangngi ungnolai kakuasaanna Inaha Maserona. Inde Inaha Masero umpahehsa ingkänna-ingkänna siamo, moi pah TUYUNNA Puang Alataala ang dake'

nainsang hupatau. ¹¹ Aka' sinnoanna tau, supung kalaena ang ungningsang ihsi inahanna, noa tunne' supung Inaha Masero ang ungningsang ihsi inahanna Puang Alataala. ¹² Daingkea' aha untahimbo paturu ang situhu' pihki'na to lino, ampo' ang tatahimbo dianto Inaha Maserona Puang Alataala anna malaingkea' ungningsang yato ingkäna ang puha nabeaingkea' yaling di mana' pa'kalemunna. ¹³ Dahi ponna ke kipepainsangnging yato Kaheba Mapia, dai kikamanähängngi sinnoa kakeaka'anna to lino, ampo' kara ang si kipake sule yaho mai di Inaha Masero, kipakaleso didiona kaha-kaha mendehatanna umpake kara mendehatanna. ¹⁴ Tau ang dai ungningsang Puang Alataala dai si umpetahpa' inde pepakuhu ang sule yaho mai di Inaha Maserona Puang Alataala, ampo' si nasanga nei' pa'karanna to maho. Aka' tau ang hali untahimbo Inaha Masero, dianto supu ang la mala ungningsang yato ang natula' Inaha Masero. ¹⁵ Kita' ang hali untahimbo Inaha Masero umpähäng ingkäna hupanna kaha-kaha, lambi' tainsang umpasisenga' ang mahasa anna ang tahuu. Ampo' yatone' tau ang dai ungningsang Puang Alataala, datoi la mala ungningsang yato aka ang yaling di inahanta. ¹⁶ Aka' aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Dai aha tau ang la mala ungningsang pihki'na Dehata; dai aha ang

la mala mambea pepakaenga' dai'." Ampo' pano di kita', puha nabeaingkea' Puang Alataala pihki' ang sinnoa pihki'na Kristus.

3¹ Oa' solasohong, naonge anna sibahaingkea' diting dako'a' mala kupa'karai sinnoa tau ang puhang untahimbo Inaha Masero. Donetoo kupa'karaikoa' sihang tau ang untuhu'ike' pampemala di mentolinona, aka' donetoo dake' matama kapampetahpa'ammu, sinnoakangkoa' änä' malea yaling di kapampetahpa'ang.² Änä' ang sumusuke' dai si dibe'a andeang kahha'. Noa tumokoa' dio, donetoo kupakuhukoa' pepakuhu ang sihang tau ang dake' matama kapampetahpa'anna, aka' daia' umbela untahimbo pepakuhu ang matama. Anna moi dinoa dake'a' mala untahimbo,³ aka' untuhu'ikangkoa' pampemala karakemu. Aka' ponna ma'kasuehekoa' anna sibehta-behta, ya' maleso dioatee untuhu'i si'dakoa' pampemala karakemu sinnoa tau ang dake' ungningsang Puang Alataala.⁴ Aha di alla'mua' ang si mangngoatee, "To pentindo'naä' kodi' Paulus." Anna tau senga' naoane'tee, "Kukärä'i puhane' Apolos." Pembabe ang noa indee sihang tau ang dake' ungningsang Puang Alataala.⁵ Kami' ta Apolos, ya' sabua'na kaleang kami' Puang Alataala ang nasuo mantehtekoa' anna malakoa' mampetahpa' pano di Puang Yesus. Kikähäng

yato kähängang ang puha napadurungngiang Puang Alataala. ⁶ Kodi' ang mangngambo', Apolos ang mambayai, ampo' Puang Alataalaete'ne' ang mampalobo', tadia kami'. ⁷ Yato tau ang mangngambo' anna yato ang mambayai daine' pahallu liu. Ang handang pahallu, dianto Puang Alataala aka' dianto ang mampalobo'. ⁸ Tau ang mangngambo' anna tau ang mambayai sinnoa siang pahtuyunna. Anna sahing la untahimbo sahona situhu' pengkähänganna. ⁹ Kami'mitoo sihapang mesa kombongang to pobela' ang napotau Puang Alataala, anna dioa'-dio, solasohong, sihapangkoa' dio bela'na. Mala toukoa' dipasihapang dasanna Puang Alataala. ¹⁰ Aka' mana' pa'kalemunna Puang Alataala lambi' naängkä'ä' mendahi rasulna, to handang dolu umbahaingkoa' Kaheba Mapia. Malaä' dipasihapang mesa to pampake'de' dasang ang manähäng, ang hali umpake'de' busung di hahona batu. Anna tau senga' ang umpatulu' yato pengkähänganku umpake'de' yato dasang yaho di busung. Ampo' ingkäna tau ang mengkähäng yato di dasang pahallu la umpihki' liu yato pengkähänganna anna malai mahasa liu. ¹¹ Supung ke mampetahpa'i tau pano di Puang Yesus anna malai mendahi petauanna Puang Alataala. Mala dioatee Puang Yesus Kristus dianto yato batu ang natanang Puang Alataala

ang naongi dipampake'de'i yato dasang, dai aha senga'na. ¹² Ponna ke ahai to pengkähänna Puang Alataala ang mahasa pengkähänganna, ya' mala dipasihapang mesa tau ang umpake'de' dasang umpake ma'kahupa-hupa aka-aka ang mapia, hapanganna: bulahang, pera' anna batu masu'li'. Anna ponna ke ahai to pengkähänna Puang Alataala ang dai mahasa pengkähänganna, ya' malane' dipasihapang mesa tau ang umpake'de' dasang umpake ma'kahupa-hupa aka-aka ang dai mapia liu, hapanganna: kayu, päräng anna lora. ¹³ Dahi ponna ke naämpu'ii api yato dasang, ya' la landa' pole' aka yato ang dipake mampake'de' ang mahasa anna ang tahuu, aka' yato ang mahasa la tontong, ampo' yatone' ang tahuu la mämpu' nei'. Noa tunne' pengkähänna yato ingkänna petauanna Dehata la landa' pole' ke sumuleng Puang Yesus, aka' di allo yatoo la napahehsa Dehata pengkähänna ingkänna tau: la mahasaraka, daraka. ¹⁴ Ponna ke malai tontong yato pengkähänna mesa tau, ke puhang unngolai pampahehsaanna Dehata, ya' la untahimbo sahona. ¹⁵ Ampo' ponna ke dai tontong yato pengkähänna ke puhang napahehsa Dehata, ya' la huki nei'. Bahtuanna kalaena la dilahpa' di hao mai di tahungkunna dosanna, ampo' daine' la disahoi. Anna mala nei' dipasihapang tau ang

naämpu'i api dasanna: ingkäna porehana pa'da, ampo' kalaena nei' salama'. ¹⁶ Darakaa' dio ungningsang unngoatee sihapangkoa' Dasanna Puang Alataala? Bahtu' Inaha Maserona Puang Alataala tohho yaling di alla'-alla'mu? ¹⁷ Tau ang ungarakei inde Dasang Ada'na la nakarakei toe' Puang Alataala. Aka' yato Dasang Ada'na masero, anna diongnga'too yato Dasang. ¹⁸ Daa umbulitu' kalaemua'. Ponna ke ahai di alla'mu tau ang unsanga kalaena manähäng situhu' pangngitanna to lino, ya' pahallu la mentomaho di olona hupatau anna malai mendahi manähäng si'da-si'da di olona Puang Alataala. ¹⁹ Aka' yato ang nasangai hupatau kamanähängang setonganna katomahoangngete' di olona Puang Alataala. Aha tiuki' yaling di Suha' Maserona naoatee, "Tau ang unsanga kalaena keaka' anna manähäng, la napatinaho Puang Alataala yaling di kamanähänganna toboue'." ²⁰ Anna aha toi tiuki' naoatee, "Nainsammi Puang Alataala pihki'na to manähäng, naoatee dai aha kunanna." ²¹ Dahia', solasohong, daa umpokale'dei ke untindo'ikoa' supu mesa tau ang ma'tantu, aka' ingkäna aka-aka ang umpahallu, puhamokoa' nabea Puang Alataala mendahi ampuammu: ²² Apolos, Petrus anna kodi', puhamokoa' nabea Puang Alataala anna malai kiduluikoa'. Puhamokoa' nabea katuhoang bakahu anna nalahpa'koa'

di hao mai di kamateang ang sapano-panona. Inγκännna ang aha yaling inde di lino, ingκännna ang dahi dinoa, moi ang la dahi di allo-allo ang la sule, naäto' asang anna la mahasa pano di dioa'. Inγκännna aka-aka puha nabeakoa' mendahi ampuammu. ²³ Anna dioa'-dio ampuannamokoa' Kristus, anna Kristus dianto ampuanna Puang Alataala.

4 ¹ Pano di kami' ang mendahi to pambahanammu, pahallukoa' unsangaang sabua'na Kristus ang nasuo umpakalesoing kahebana Puang Alataala, yato ang dake' aha nahingngi to lino. ² To disuo pahallu tuhu'-tuhu'ang liu umpembabeing pangngelo'na yato ang mansuo. ³ Dahi ponna ke ahai di alla'mu ang pemala unsalla pengκähänganku, ya' dai maaka di kodi'. Moi menna ang mansallaä' dai maaka. Kodi'-kodi', dai si kupihki' mahasaraka pengκähänganku, daraka. ⁴ Yaling di inahanku kusa'ding mapia lambi' kuinsang kuoatee dai aha kubabe ang sala. Ampo' tadia yato inahanku ang mampamarohoä'. Aka' ang la mampahehsää' anna mambohtu, setonganna Dehataetee'. ⁵ Dahi, solasohong, daa umpahehsa pengκähänganna solamu unngoatee bahtu' la mahasaraka, daraka. Empeike' kasuleanna Puang Yesus, aka' Dianto ang la umpalanda' asang ingκännna ang tibuni tama di kamalillingang. La

umpalanda' ingkäna pahtuyunna inahanna hupatau. Anna ke donentoo mane la napudii Puang Alataala ingkäna yato ang sihatang dipudi. ⁶ Oa' solasohong, inde kaha-kaha ang mane kuuki' nahoang ta Apolos. Kami' inde kiderua kupohapangang anna malakoa' kupaturu untuhu'i pahenta ang tiuki' andana umpakeangka' arangkoa' to pambahanammu la'bi andana ang sihatang. Pahtuyungku dianto anna dai aha di alla'mu ang la malängkä' inaha lambi' unngoatee, "Di kodi'na kodi', to pentindo'naä' ta Anu." ⁷ Unsangarakaa' kalaemu londo puha nei' andana tau senga'? Pihki'i, ingkäna ang aha pano di kalaemu, nabea asangkoa' Puang Alataala. Dahi, ponna ke inang napanoai, ya' akana malängkä'ia' inahammu? ⁸ Unsangaa' dang aha ang ungalala'i? Bahtu' umpihki'rakato unngoate sihoang kamatoto'anna kapampetahpa'ammu dai' di Dehata? Lambi' umpakeangka'koa' kalaemu sihapang tomaraya ang dai pahallu kidului. Ya' la mahasa si'da ke la pake malai mendahikoa' tomaraya, aka' ponna ke noai, ya' la malamingkea' ma'pahenta sibaha-baha. ⁹ Ampo' daang kami' aha mentomaraya, aka' situhu' pihki'ku, setonganna kami' ang mendahi rasul inang napabeiang Puang Alataala mendihoi'ang liu di olona hupatau. Didahhaang sinnoa to

ditahungkung mate ang si napakauho-uho tau mai'di. Mengeang nahele ihsinna lino, moi hupatau, noa tunne' malaeka'. ¹⁰ Yato tau mai'di si nasangaang to maho aka' kipepainsangnging yato kahebana Kristus, ampo' dioa'-dio si unsangaa' kalaemu keaka' yaling di Kristus! Kami' diangka'ang malamma, ampo' dioa'-dio unsangangnga' kapampetahpa'ammu matoto'mi! Dioa' napakeangka' hupatau, ampo' kami'-kami' napakauho-uhoang. ¹¹ Lambi' dinoa dai kanna' andeangki', enu'ki', porehaki'. Si dipohetong loloang. Anna dai aha ongeangki' tohho. ¹² Si mengkähäng kahha'ang umpake tobouang kami' teyyeki'. Ponna ke ahai ang mantändoang, ya' kibala' kipalauing behe. Anna ponna ke ahai ang mandahhaang, ya' sa'bara' tomande'ang. ¹³ Noa toi ponna ke ahai ang mangkeaha'iang, ya' si kitimba' malunä'. Lambi' dinoa si naindä'-indä'ang to lino, si napasihapangngang supu oyo kalane. ¹⁴ Oa' solasohong, nasuhung anna kuuki'i noa indee tadia anna malakoa' kupakasili. Ampo' diare' anna malakoa' kukambahoing sihapang änä' ang kupakamaya. ¹⁵ Aka' moinnakato anna ma'sa'bu-sa'bui tuangkhummu ang la mala mantehtekoa' mentindo' pano di Kristus, ampo' supung kodi' ang sihatang umpoambe, aka' kodi' ang handang dolu umbahaingkoa' yato Kaheba Mapia lambi' mampetahpa'koa' pano di

Kristus Yesus. ¹⁶ Dianto anna kupalau si'da-si'dai la untindo' manahpa pembabeku. ¹⁷ Dahi dianto anna kuangka'ing unsuo ta Timotius mating la napellambi'ikoa'. Inde ta Timotius kupasihapang änä' ang kupakamaya, mesa tau ang tuhu'-tuhu'ang yaling di pengkähänganna Dehata. Ponna ke lambi'mi mating, ya' la napakalehako'a umba kupanoa untindo'i Kristus Yesus, ang situhu' yato ang si kupepakuhuing di umba-umba naongei. ¹⁸ Kuinsammi aha di alla'mu ang malängkä' inaha lambi' unsangaa' damä' bahani la kupellambi'ikoa'. ¹⁹ Ampo' inang la baha' matingngä' ke naelo'i Dehata. Doneke'too mane kuitai pole' aka ang la nababe yato tau ang si mayahoang tula'na. La kuita ke inang ma'kuasa si'dai, bahtu' to pa'kara-kara kaleraka. ²⁰ Aka' ke tuhoi tau yaling di Kapahentaanna Puang Alataala, ya' dai la tandaang yaling yato supu di tula'na, ampo' la tandaang aka' landa'mi kakuasaanna Puang Alataala yaling di pembabenaii. ²¹ Ponna ke matingngä' anna la tontong loloi pembabemu, ya' la umbahaä' petahungkung anna kara kahha'. Ampo' ke mahasang pembabemu, ya' la malunä'ä' anna ma'kalemu mating. Dahi umba kahang ang unγκärä'i puha?

5 ¹ Pusa'ä' kupelele yato babemua' ang tasampa' liu. Ang naoatee, aha are' tau

yaling yato di jumaa'mu ang umpobahine pohona. Aka' moi tau ang dai mampetahpa' anna dai si nababe ang karake liu noa yatoo.

² Ampo' dioa'-dio, moinnakato anna napanoai solamu, ya' malängkä'ke' inahammu. Akana daia' mapi'di' inahammu unsohso yato pembabena? Sihatang ke la umpasohongngia' yato tau yaling mai di alla'-alla'mu.

³ Moinnakato anna sikahaoangngingkea', ampo' diting inahangku lambi' malakoa' kupahenta. Dahi yaling di kakuasaang ang hali nabeaä' Puang Yesus Kristus, puha kubohtu kuoatee pahallu ditahungkung yato tau. Ponna ke ma'himpummokoa', kalehai diting inahangku. Dahi kupalau mating yaling di sanganna Puang Yesus Kristus ⁴ (5:3) ⁵ dianto la umbeho inde tau pano di Pongkahana setang, bahtuanna dai la umpabei ma'himpung sibahabahakoa'. Panoaia' anna ullambi'i tahungkung pano di kalaena anna malai salama' sungnga'na ke lambi'mi allo kasuleanna Dehata.

⁶ Akana palla'rakoa' dio malängkä' inahammu umpabei yato tau lella' napanoa yatoo? Aha karanna to baha' ang naoatee, "Sampi'du' supu bibi' roti anna malang umpabängkä' samai tahpung." Bahtuanna: mesa tau ang madosa mala unkarakei kamesaanna samai solana.

⁷ Sinnoa to Yahudi, ke lambi'mi tempona Pa'rame-rameang Paska, si umpasohong samai bibi' roti ang aha

yaling di dasannaii, mane untunui dombana
 ang la mendahi pesulänna. Noa tumokoa' dio,
 pahallua' umpasohong yato to madosa yaling
 mai di alla'-alla'mua' anna malakoa' tontong
 masero, aka' inang maserokoa' yaling di Kristus
 ang tapasihapang domba Paska aka' mate
 nasulängngiingkea'. ⁸ Dahi, solasohong, tatibei
 yato bibi' roti, dianto yato pembabe karaketa
 ang dolu anna la umpenombaiingkea' Puang
 Alataala sitonda sangkalebu inaha ang maroho
 di olona. ⁹ Yaling yato di suha' ang kupapebaha
 mating dolu, kulahangkoa' ma'sola-sola sibaha
 tau ang si membabe tasampa'. ¹⁰ Ampo' daete'
 kuoatee anna la damokoa' ma'sola-sola sibaha
 tau ang dake' ungningsang Puang Alataala ang
 si membabe tasampa', ang so'bäng karake, ang
 si ma'bulitu' anna menomba pano di tau-tau.
 Aka' ponna la kulahangkoa' ma'sola-sola sibaha
 tau ang noa, ya' la pahallukoa' umpellei inde
 lino. ¹¹ Bahtuanna yato pangnguki'ku dianto: daa
 umpa'sola-sola sibaha tau ang unsanga kalaena
 to mampetahpa' pano di Puang Yesus, ampo'
 setonganna yato tau si membabe tasampa',
 si so'bäng karake, si umpenombai tau-tau, si
 untändoi solana, si umpamalango kalaena,
 bahtu' si ma'bulitu'. Moi poro la mande sibaha
 tau ang noa indee, ya' dai mala! ¹² Pano di
 tau ang tadia to Sahani, tadia kodi' ang la

umpahehsa pembabenaii. Puang Alataalaetee' ang la mantahungkung. Ampo' kalaemua' ang la pahallu untahungkung yato santosahanimmu ang sala babena. Dahi situhu' yato ang tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Pasohongngi yato to membabe karake yaling mai di alla'-alla'mu."

¹³ (5:12)

6 ¹ Ponna ke ahai kaha-kaha ang pahallu dipahehsa, ya' akana la umbahae dio pano di to pambohtu kaha-kaha ang dai mampetahpa' pano di Puang Yesus? Akana daia' umbaha pano di solamu to mampetahpa' ang la mala mambohtu? ² Darakaa' dio ungningsang, solasohong, la sule tempona ang la taongeia', kita' ang napasenga' Puang Alataala mendahi petauanna, la umpahehsa ihsinna lino. Dahi ke la umpahehsakoa' ihsinna lino dako', ya' inang la malakoa' umbohtu kaha-kahanna solamu dinoa.

³ Daia' ungningsang, kita' to mampetahpa' la umpahehsa malaeka'. Dahi inang la malakoa' umbohtu kaha-kahanna solamu yaling inde di lino. ⁴ Ponna ke ahai kasibehta-behtaang di alla'-alla'mu, ya' aka boi anna umpadiolonai to pambohtu kaha-kaha ang tadia santosahaninta, ang dai aha kakuasaanna yaling di jumaa'?

⁵ Nasuhung anna ma'tula'ä' noa indee anna malakoa' masili. Darakae' aha moi poro mesa di alla'-alla'mu ang la mala umbohtu kaha-kahanna

solamu yaling di jumaa'? ⁶ Dahi akana bilang ahae' nei' to mampetahpa' ang unsalla solana to mampetahpa' di hao di olona tau ang dai mampetahpa'? ⁷ Dinoa daia' pahallu tapihki' yato tau ang umbaha kaha-kahanna pano di tau di aneang. Moi ke la ahai kaha-kaha di alla'-alla'mu, ya' ahana inang sundummi mepakasilinna. Anna tandaammi dioatee dakoa' membabe ang sihatang to pentindo'na Puang Yesus. Ponna ke ahai ang mambulitu'koa' bahtu' unghukiangkoa', ya' pabeii napanoa. Daa umbahai pano di to pambohtu kaha-kaha; dotanne' nabulitu'koa'. ⁸ Ampo' bilang diorea' dio ang unghukiang anna umbulitu'koa' moi solamu to mampetahpa'. ⁹ Darakaa' dio ungningsang, solasohong, unngoatee tau ang si membabe tasampa' dai la mentama di Kapahentaanna Puang Alataala? Daumpabei kalaemua' nabulitu' setang. Aka' tau ang si membabe tasampa', tau ang umpenombai tau-tau, tau ang si unngindä'-indä' pa'bannetauang, noa tunne' muane ang umpobahine sammuanena anna bahine ang umpomuane sambahinena, ¹⁰ to paboko, to so'bäng karake, to pa'malango-lango, tau ang si untändo solana, to pa'bulitu', ingkäna tau ang noa dai la mendahi petauanna Puang Alataala yaling di Kapahentaanna. ¹¹ Naonge dolui ahakoa' ang sinnoa inde mai tau, ampo'

dinoa dosammu puhang nabasei Puang Alataala sibaha naangka'koa' maroho di olona lambi' mendahimokoa' petauanna. Napanoa Puang Alataala aka' kasikenteammua' sibaha Puang Yesus Kristus unngolai kakuasaanna Inaha Maserona. ¹² Aha ang si mangngoatee, "Aka' nalahpa'ingkea' di hao mai di tahungkunna dosanta, ya' malaingkea' umbabe moi aka." Moinnakato anna tahpa'i yatoo, ampo' kutimba' kuoatee: Ponna ke tababe moi aka, ya' la aha ang tababe ang dai la mahasa pano di kalaeta. Bahtu' dioatee: Mala kubabe ang kuelo'i, ampo' dai kuaku la naposabua'ä' yato ang kubabe. ¹³ Si unngooa'tee, "Aha andeang ang la mala dipatama di kompeng; aha kompeng ang la dipampatamai andeang," lambi' si umpihki' unngooatee, "Mala tababe moi aka, aka' di allo-allo ang la sule la napa'dai asang ingkäna yatoo Puang Alataala." Unsanga si'daraka' dio unngooatee dai maaka yato ang tababe yaling di bätäng kalaeta? Unsangaraka'to Puang Alataala nabeakoa' bätäng kalae anna malai umpake membabe ang tasampa' sibaha bahine ang tadia bahinemu? Napapia Dehata bätäng kalaeta anna malaingkea' umpasundung pangngelo'na, aka' dianto Kalaena ang napapiaing. ¹⁴ Anna inde bätäng kalaeta la napatuho sumule Puang Alataala unngolai kakuasaanna, sinnoa puha

umpatuho sumule Dehatanta. ¹⁵ Darakaa' dio ungningsang, solasohong, unngoatee bätäng kalaemua' dianto baheang bätäng kalaena Kristus? Dahi la mahasaraka ke tapakei inde bätäng kalaeta, ang naampui Kristus, yaling membabe ang tasampa' sibaha mesa pahsundala'? Inang dai! ¹⁶ Darakaa' dio ungningsang unngoatee tau ang sibaha pahsundala' mendahi mesa sibaha? Aka' aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "To sipobahine mendahi mesa." ¹⁷ Ampo' tau ang sikente Dehata mendahi mesa inaha sibaha. ¹⁸ Pakahaoi pembabe tasampa', solasohong! Aka' dai aha dosa senga' ang ungkarakei katuhuanta ang noa inde pembabe tasampa'. Aka' ke unngindä'-indä'o pa'bannetauang, ya' dianto yato dosa pano di bätäng kalaemu. ¹⁹ Darakaa' dio ungningsang, solasohong, unngoatee bätäng kalaemu dianto mesa dasanna Inaha Masero ang tohho yaling di inahammu? Inde Inaha Masero, Kalaena Puang Alataala mambeakoa'. Dakoa' unngampui katuhuang kalaemu, ²⁰ ampo' naallikoa' Puang Alataala masuli'. Dianto anna pahallukoa' umbabe ang sihatang yaling di bätäng kalaemu ang la umpakeangka' Puang Alataala.

7 ¹ Dinoa pemalaä' untimba' yato pekutanammu ang yaling yato di suha'mu

ang umpapebahaingkä'. Ya' inang tahpa'ete' la mahasa ke dai tau siala. ² Ampo' di kodi'na kodi', dotanne' mesa boi muane la kebahine anna mesa boi bahine la kemuane, andana ahai tau ang la membabe tasampa', sinnoa yato ang pemmai'ding dahi. ³ Dai sihatang ponna muane dai umpabei bahinena sibaha matindo, bahtu' ponna bahine dai umpabei muanena. Sahing pahallu umpasundung kabiasaanna yato kasialaang pano di sangkolunna. ⁴ Bätäng kalaena bahine tadia ampuang kalaena kale, ampo' naampui toe' muanena. Noa tunne' bätäng kalaena muane tadia ampuang kalaena kale, ampo' naampui toe' bahinena. ⁵ Dahi daa ungalapai sangkolummu yaling inde di kasikenteanna muane anna bahine. Supung malakoa' dai sibaha matindo ke puhaia' unsitula'i sibaha unngoatee la umboli buke'a' sämpäi' anna malakoa' ma'sambayang sitonda sangkalebu inaha. Puhai yato tempo kapo'de', ya' la pahallukoa' sibaha matindo sumule anna dako'a' la mala nasändä'i setang umbabe ang tasampa' napobua' kapemalaammu ang masuhsa dikuasai. ⁶ Indee ang mane kutula' pihki' kalaeku, tadia pahenta. ⁷ Setonganna kusanga ang handang mahasa ke la malai ingkäna tau dai siala, noa kalaeku. Ampo' daingkea' sinnoa-noa. Piha tau nabea Puang Alataala behe kasialaang;

piha tau nabea kakuasaaang la dai siala. ⁸ Pano di tau ang dai aha sangkolunna, moi ang dake' siala, noa tunne' ang mate sangkolunna, kuoatee dotanne' ke la malakoa' tontong dai mohapu, sinnoaä'. ⁹ Ampo' ke dai mala untähäng kapemalaammu, ya' dotanne' daka'koa' sangkolung. Aka' mahasa puha nei' ke sialai tau andana la nakuasaikoa' kapemalaammu, sinnoa api ang dai mala dipi'dei. ¹⁰ Panone' di tau ang inang sialang, aha inde pahenta yaho mai di Dehata, tadia pihki' kalaeku: dianto bahine dai mala untibe muanena. ¹¹ Ampo' ke inang sitibeng, ya' mala tontong namesa, bahtu' mala siala sumule yato muanena. Noa tunne' muane dai mala untibe bahinena. ¹² Panone' di tau senga', pehingngii inde tula'ku, moinnakato anna tadiai pahenta ang mebea Dehata. Ponna to mampetahpa' inang umpobahineng ang tadia to Sahani, ampo' inde bahinena pemala tontong sibaha-baha, ya' dai mala la sitibe. ¹³ Noa tunne' ponna to mampetahpa' inang umpomuaneng ang tadia to Sahani, ampo' inde muanena pemala tontong sibaha-baha, ya' dai mala la sitibe. ¹⁴ Aka' yato muane ang dai mampetahpa' dibeho dai' di Dehata aka' bahinena ang mampetahpa'. Noa tunne' yato bahine ang dai mampetahpa' dibeho dai' di Dehata aka' muanena. Ponna ke dai noa, ya' änä'mu dai la dipatani, ampo'

setonganna puha dibeho dai' di Dehata anna dipatani aka' kapampetahpa'anna mesa to baha'na. ¹⁵ Ampo' yato tau ang dai mampetahpa' dai' di Dehata, ponna ke inang napemalai la sitibe, ya' pabeii le'ba'. Ponna ke noai, ya' yato sangkolunna ang mampetahpa' pano di Puang Yesus daine' tisangke' pano di kabiasaanna yato kasialaang, aka' natambaiingkea' Puang Alataala tuho dai sikalla-kalla. ¹⁶ Oa' bahine, pahallukoa' unglehai: yato muanemuii ang dai mampetahpa' umbai la mampetahpa' dako' aka' dioa'. Noa tunne' dioa' muane, yato bahinemuii ang dai mampetahpa' umbai la mampetahpa' dako' aka' dioa'. ¹⁷ Pano di simesa-mesa tau puha nabea Puang Alataala katuhoang ang senga'. Dahi pahallua' tontong yaling di katuhoammu ang inang aha, daa unsändä'i umbala'i. Dianto indee atohang ang si kupepakuhuing pano di mesa boi jumaa'. ¹⁸ Hapanganna to Yahudi, ke mampetahpa'mi pano di Puang Yesus, ya' dai pahallu ullahpa' katoyahudianna. Noa tunne' tau ang tadia to Yahudi, ke mampetahpa'mi pano di Puang Yesus, ya' dai pahallu ditille sinnoa to Yahudi. ¹⁹ Aka' di olona Puang Alataala, moi tau ditille, moi dai, ya' dai maaka. Ampo' ang kekuna, dianto untuhu'i tau pahentana Puang Alataala. ²⁰ Inggänna tau, moi umba noa katuhoanna naonge anna natambaii Puang

Alataala mampetahpa' pano di Puang Yesus, ya' pahallu umpatontong katuhoanna ang aha. ²¹ Hapanganna dioa' ang sabua' naonge anna natambaikoa' Puang Alataala mampetahpa' pano di Puang Yesus, ya' daumpamapi'di'i inahammu ke tontongkoa' sabua'. (Ampo' ke la malai tau dai mensabua' lolo, ya' mahasa bouetee'.) ²² Moi tau sabua', moi tau beba', ya' sinnoa siang di olona Puang Alataala. Aka' sabua' ang natambai Puang Alataala mampetahpa' beba'mi dinoa di hao mai di dosanna unngolai Kristus. Noa tunne' tau ang tadia sabua' ang natambai Puang Alataala, mendahing pole' sabua'na Kristus. ²³ Puhamokoa' naalli Puang Alataala anna yato allimmua' puhang nabaya' masuli' liu. Daa umpabeii naposabua' lolokoa' pihki'na to lino. ²⁴ Dahi solasohong, sinnoa ang kutula' langngena', aka' sikentemingkea' Puang Alataala, ya' pahalluingke tontong yaling di katuhoanta ang inang ahang naonge anna mampetahpa'ingke. ²⁵ Pano di tau ang dake' siala, dai aha kutahimbo pahenta yaho mai di Dehata didionaii, ampo' aha pihki' kalaeku ang mala dipetahpa' aka' yaling di pa'kalemunna Dehata puha nabeaä' kakeaka'ang. ²⁶ Noa indee pihki'ku: dinoa kita' to Sahani menge unngoloi ma'kahupa-hupa kamadahhaang, lambi' kusanga dotanne' dai la tabala'i katuhoanta ang inang

ahang. ²⁷ Ponna ke inang ahang sangkolummu, ya' daa untibei. Ponna ke dakangko siala, ya' daunsiala. ²⁸ Ampo' ke la sialakoa', ya' tadia toete' dosa. Supung kuoatee, tau ang sialang inang la aha kamasuhsaanna yaling inde di lino, anna pemalaä' ke la dako' nahoa kamasuhsaang. ²⁹ Pahtuyungku, solasohong, dianto anna malaia' ungningsang unngoatee kapo'de' liu tempota yaling inde di lino, lambi' kasialaammu dai la mala mendahi pungngu' tannunna pihki'mu. ³⁰ Moi kamasannangang, moi kamasuhsaang, moi kulle, ingkäna yatoo daasangngi aha mala ullondo pengkähänganna Dehata. ³¹ Tau ang menge umpeäng kapahalluanna yaling di katuhoanna, dai la mala dia lolo supu napihki'. Aka' inde lino sibaha ingkäna ihsinna mengeng la puha. ³² Ang kupemala, solasohong, dako' la naposabua' pihki'na katuhoang. Tau ang dai kebahine mala supu umpihki' pengkähängang di mendehatanna anna umba ang la napanoa umpamasannang Puang Yesus. ³³ Ampo' yatone' tau ang kebahineng pahallu tunne' umpihki' kapahalluang di mentolinona anna umba noa umpamasannang bahinena, ³⁴ lambi' pihki'na tipereduang. Noa tunne' bahine ang dang kemuane bahtu' ang dake' kemuane mala umpihki' supu pengkähängang di mendehatanna, lambi' la pemala supu

tuho umpamasannang Dehata. Ampo' yatone' bahine ang kemuane pahallu tunne' umpihki' kapahalluang di mentolinona anna umba noa umpamasannang muanena. ³⁵ Nasuhung anna ma'tula' noaä' indee, aka' pemalaä' kubeao ang la manduluikoa'. Daia' la kuaku tisangke'koa' pano di ma'kahupa-hupa atohang. Pemalaä' anna malaia' la umbabe lolo ang sihatang, anna malai dai la aha ang mangkalapaikoa' yaling untuhu'i Puang Yesus. ³⁶ Hapanganna mesa tau ang pemala siala dohena aka' mapahhi' unguasai kapemalaanna bahtu' aka' tuhtuang matuang, ya' dai diangka' dosa. Malaete' siala. ³⁷ Ampo' ke yalingngi di inahanna naoatee, "Dotanne' dä' kebahine," aka' nainsang unguasai kalaena anna dai aha mampahsa, ya' mahasa ke dai la siala. ³⁸ Dahi pano di tau ang siala, inang mahasa ke nababei noa, anna yatone' tau ang dai siala, ya' mahasa puha. ³⁹ Situhu' atohang kasialaang, mesa bahine ang kemuaneng tisangke' pano yato di muanena naonge anna tuhoke'. Ampo' ponna ke mateng yato muanena, ya' lahpa'mi pole' di hao mai yato di atohang kasialaang, lambi' mala siala tau senga', ahsala' inde muane ang napomuane to mampetahpa' toe'. ⁴⁰ Ampo' la masannang puha nei' ke dai la siala sala. Dianto indee pihki'ku kale, ampo' moinnakato

noa kusanga sihatang toe' ihsi Inahanna Puang Alataala.

8¹ Dinoa pemalaä' untula' yato andeang ang puha dipopenomba pano di dehata lino. Tahpa' yato ang ungnuki', yato ang naoatee, "Aha kapainsanganta ingkänaingkea' to Sahani." Ampo' aha di alla'-alla'mua' ang malängkä' inaha napobua' yato kapainsangammua'. Mahasa puha nei' ke la ungakemuikoa' solamu sitonda kamahempo'ang inaha ang la umpamatoto' jumaa'.² Tau ang unsanga sundung kapainsanganna ampo' dai ma'kalemu, setonganna dake' kannu' yato ang nainsang.³ Ampo' tau ang ma'kalemu si'da-si'da dai' di Puang Alataala, dianto ang nainsang Puang Alataala.⁴ Dahi, didiona yato andeang ang puha dipopenomba pano di tau-tau, malaraka diande? Aka' yato kapainsanganta lambi' tainsang taoatee dai aha dehata ang tahpa' sehalinna Puang Alataala. Ingkäna tau-tau anna aka-aka senga' ang dipenombai yaling inde di lino, dehata loseng kaleetee'.⁵ Inang aha ma'kahupa-hupa ang si napenombai hupatau, ang si disangai dehata lino, moi ang yaho di langi', noa toi ang dinne inde di lino.⁶ Ampo' tainsangnga' kita' taoatee supung mesa ang dioaintee Puang Alataala, dianto Ambeta ang puha umpapia ingkäna ang aha, ang mampapiaingkea' kita'

anna malaingkea' mendahi petauanna. Noa tunne' supung mesa ang dioaintee Dehata, dianto Puang Yesus Kristus. Ungngolai Puang Yesus ingkäna ang aha napapia Puang Alataala, anna dianto ang mebea katuhoang. ⁷ Ampo' indee ang mane hali kutula' dake' nainsang ingkäna to Sahani. Aha dolu ang si umpenombai tau-tau naonge anna to kape'ke', lambi' moi dinoa, ke sika unngandei andeang ang puha dipopenomba pano di tau-tau, ya' nasalla inahanna aka' bata-batake' kapampetahpa'anna. ⁸ Setonganna andeang dai mala umbahaingkea' mendungku' pano di Puang Alataala, bahtu' napasikahaoangngingkea'. Dai aha behe ang tatahimbo ke unngandeingkea' yato andeang ang ma'tantu. Dasia tunne' tau huki ke dai diande yatoo. ⁹ Ampo' pahallu tadakai inde kabeba'anta. Moinnakato anna malai taande moi aka, aka' dai nasalla inahanta, ampo' daa umbahaingkea' solata ang dake' matoto' kapampetahpa'anna lambi' naande, mane napodosai aka' nasalla inahanna. ¹⁰ Hapanganna ahakoa' ang matoto' kapampetahpa'ammu lambi' unsanga dai aha maaka ke unngandei yato andeang ang puha dipopenomba pano di tau-tau. Pihsananna naitakoa' tau ang malamma kapampetahpa'anna yato lella'koa' mande di hao di ongeanna tau-tau, lambi' bahani toe' napempolaikoa', moinnakato

anna bata-batake' inahanna. ¹¹ Ungnginsammia' unngoatee beba' tau unngande moi aka ampo' kalemba'anna yatoo, dianto disanga untehtekoa' solamu ang bata-batake' inahanna lambi' manaho tama di dosa, moinnakato yato tau anna solamui mampetahpa' ang nasulängngi toe' Kristus unngolai kamateanna.

¹² Dahia', solasohong, madosaingkea' di olona Kristus ponna ke untehteingkea' solata umbabe yato ang nabata-batake' inahanna la nababe.

¹³ Dianto anna kuoatee: ponna ke hapanganna la napomanahoi tama di dosa solaku napobua' yato bale ang kuande, ya' dasi'da-si'dang la kuande yato bale. Dai ko kuaku ke la kodi'i napobua' lambi' napomanaho solaku.

9 ¹ Darakää' beba' sinnoa tau senga'? Unsangaraka' tadiaä' rasulna Puang Yesus? Bahtu' unsangaraka dä' aha unngita Puang Yesus Dehatanta? Inang kuita, lambi' naängkä'ä' mendahi rasulna anna dioa' mendahimokoa' boa pengkähängku yaling di Dehata. ² Moinnakato anna ahai tau senga' mangngoate kodi' inde Paulus tadiaä' rasulna Puang Yesus, ampo' pahallua' dio unngakui. Aka' kodi'mito ang mambahaingkoa' mating yato Kaheba Mapia. Anna kapampetahpa'ammungnga'too lambi' maleso dioatee inang rasulnaä'. ³ Pano di tau ang pemala mansallaä', la kutimba' kuoatee:

⁴ Kami' ang mendahi rasulna Puang Yesus, darakaa' inang sihatang ke ullambi'ang aka ang kipotuhu unngolai pengkähängangi' umbaha Bahtakara Dehata? ⁵ Daraka malaang naposolai lelung bahineki' ang to Sahani, sinnoa ang nababe bahinena ta Petrus anna rasul senga', noa tunne' bahinena ullu'na Puang Yesus? ⁶ Unsangarakaa'too supung Barnabas anna kalaeku ang pahallu umpeäng andeang, andana untahimbo saho sinnoa rasul senga'? ⁷ Dai aha tantara ang unsahoi kalaena ke mao bung ma'tolla'. Dai aha to pobela' ang dai la mala unngande boa pengkähänganna. Datoi aha to pangkambi' ang dai la mala unngenu' bumbunganna patuhoanna. ⁸ Indee kuala kale pohapangang ang sule yaling mai di katuhoanta. Ampo' sinnoa siang pepaturu ang aha yaling di Suha' Masero. ⁹ Aka' aha tiuki' yaling di Atohana Musa naoatee, "Daa uningkambung patuhoang ang munge dipopengkähäng; pabeii mande." Patuhoandaka supu ang napihki' Puang Alataala? ¹⁰ Tadia turakakingkea' kita' ang nahoa yato karanna? Inang noa. To dipotau malleko' bahtu' lumambu' inang nainsang naoatee la untahimbo tahana yato di hao mai di boa pengkähänna. Noa tumang kami' ang napotau Dehata. ¹¹ Puhamang kami' unngambo' banne di mendehatanna yaling di katuhoammu.

Darakae' sihatang tou kami' ke untahimboang andeang mentolinona di hao mai di dioa'?

¹² Ponna ke si uningkalemuikoa' tau senga' ang mampakuhukoa', ya' londo puha nei' la sihatang ke uningkalemui touang kami'. Ampo' moinnakato anna sihatangngi ke malauang mating anna kitahimbo yato ang kipahallu, ampo' ahana kiangka'i anna dai aha kipanoa. Sa'bara'ang supu unngolai ma'kahupa-hupa kamasuhsaang anna malai dai aha moi aka ang la mangkalapaikoa' umpetahpa' yato Kaheba Mapia didiona Kristus.

¹³ Darakaa' unngingsang yato peada'anna to Yahudi? Tau ang mengkähäng yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala untahimbo andeanna di hao mai yato di Dasang Ada'. Anna seimangang, ang si untunu penombaanna tau, untahimbo toe' tahana di hao mai yato ang dipopenomba. ¹⁴ Noa tunne' napahenta Puang Yesus naoatee: tau ang umpepainsangnging yato Kaheba Mapia sihatang untahimbo kapahalluanna di hao mai yato di tau ang manghingngi. ¹⁵ Ampo' moinnakato anna inang malaä' malau mating, dai aha kupanoa. Dahi daumpihki'i unngoatee nasuhung anna kuuki' inde suha' dinoa anna malaä' untahimbo aka-aka di hao mai di dioa'. Mahasa inahangku aka' dai aha kupalau mating. Setonganna di kodi' dotanne' mateä' andana untahimboä' sahoku aka' mampakuhuä', aka' kupokahsi puha nei'

ke dä' disahoi. ¹⁶ Dä' mala malängkä' inaha ke kupepainsangnging inde Kaheba Mapia, aka' nasuoä' Puang Alataala kupanoa. Setonganna la tilakaä' ke dai kupembabeing. ¹⁷ Ponna ke la suhunnai kupepainsangnging inde Kaheba Mapia aka' kuoate dianto supu ang pemala kubabe, ya' sihatang la kupemitai untahimbo saho. Ampo' dai kupihki' pampemalangu; supung kupanoa aka' dianto pengkähängang ang napadurungngiingkä' Puang Alataala.

¹⁸ Dahi aka sahoku? Dianto kamahasaang inaha ang kusa'ding aka' umpepainsangngingkä' Kaheba Mapia ang dai pahallu naalli tau ang manghingngi. Dä' untuntu' saho ang la sihatang kutahimbo. ¹⁹ Dä' naposabua' tau; malaä' beba' yaling di pembabeku. Ampo' moinnakato noa, si kuangka'i tohhoä' sihapang sabua'na ingkä'na tau. Kupanoa anna malai tuhtuang mai'di tau ang kutehte pano di Puang Yesus Kristus. ²⁰ Ke yalingngä' di alla'-alla'na to Yahudi, ya' si kubabe ang sihatang to Yahudi anna malai aha to Yahudi ang kubaha pano di Puang Yesus Kristus. Aka' sika si untuhu'i Atohanna Musa, ya' si kutuhu'i tou kodi' yato atohang. Ampo' setonganna dä' tisangke' pano yato di Atohanna Musa, supung kutuhu'i naonge anna sibahakä' yatoii ang si mantuhu'i anna malai la aha di alla'naii ang kubaha pano di Puang

Yesus Kristus. ²¹ Ke yalingngä' di alla'-alla'na tau ang daine' ungningsang yato Atohanna Musa, ya' kupensinnoai anna malai la aha toe' ang kubaha pano di Puang Yesus Kristus. Ampo' dai mala dioatee dai kutuhu'i atohanna Puang Alataala, aka' untuhu'i lolomä' atohanna Kristus. ²² Noa tunne' ke yalingngä' di alla'-alla'na tau ang malammake' kapampetahpa'anna, ya' kupensinnoai yaling di pembabeku anna malai kudului untuhu'i Puang Yesus Kristus. Pano di ingkäna hupanna tau kuangka'i kupasinnoa pembabeku anna pembabena anna malai, ke inang ahai lalanna, ya' la aha ang kubaha pano di Puang Yesus Kristus. ²³ Ingkäna indee kubabe anna malai la tuhtuang mai'di tau ang umpetahpa' yato Kaheba Mapia anna malai unsa'ding touä' koo yato behe sibaha-baha. ²⁴ Oa' solasohong, ungningsang unngoatee ke silumbai tau lumumpa', moi mai'di tau ang mentama, ampo' mesa supu ang la ullambi' yato saho kapataloang. Dahi yaling di ingkäna pembabemu pensinnoai yato to lumumpa': pengkabela-belaii untuhu'i pangngelo'na Puang Alataala lambi' untahimboo sahomu. ²⁵ Tau ang ma'silumba si unguasai kalaena anna malai sika ullambi' saho kapataloang. Yato saho kapataloanna dianto bunga supu ang la madihhi' malahso. Ampo' la tapengkabela-belai

kita' anna malaingkea' ullambi' saho ang la tontong lambi' sapano-panona. ²⁶ Dahi dä' sinnoa tau ang lumumpa' sau tama, bahtu' sinnoa to pa'sidangku' ang dai nainsang umpehoai balinna. ²⁷ Ampo' diare' unguasaiä' yato pampemala kalaeku, anna ke puhang kupepainsangnging Kaheba Mapia pano di tau senga', ya' katämpä'anna dä' la talo, ampo' la ullambi' touä' koo yato saho kapataloang.

10 ¹ Oa' solasohong, kalehii yato ang dahi pano di neneta di hao di ongeang makä'däng dolu. Natehte Puang Alataala umpake salehu' ang mellao di olonaii anna nabaha asangngi unngolai le'bo' ang napatisillängnging. ² Mala dioatee: sinnoa anna ditero'ingkea', tanda mendahimingkea' to pentindo'na Puang Yesus, ya' noa tunne' sika unngolai asang salehu' anna le'bo' ang mendahi tanda dioatee to pentindo'na Nabi Musa. ³ Inγκännä yato tau, unngande asang andeang sibaha-baha anna menu' sibaha-baha. Yato andeang anna ang la naenu', Kalaena Puang Alataala ang mampaaha. Yato uhai ang sika naenu' sohong yaling mai di batu papang, anna yato batu papang mala dipasihapang Kristus ang sika mamposolai. ⁴ (10:3) ⁵ Ampo' moinnakato noa, mai'di di alla'naii ang dai nakärä'i Puang Alataala pembabena lambi' sika mate yato di hao di ongeang makä'däng. ⁶ Inγκännä yatoo

ang dahi pano di to Yahudi dolu mendahi pohapangang pano di kita' anna malai daingkea' mailu pano di aka-aka ang karake, sinnoa yato ang sika nababe. ⁷ Daa umpenombai tau-tau sinnoa ang nababe piha yato neneta dolu. Sinnoa ang tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Yato tau mai'di ma'rame-rame mande anna menu', mane umpensinnoaii to malilling ang lella' umpenombai dehata lino." ⁸ Daingkea' ungnindä'-indä' pa'bannetauang, sinnoa ang nababe piha yato neneta dolu. Aka' yato pembabe tasampa'naii lambi' pihsang matena dompulo tallu sa'bunna tau. ⁹ Datoingkea' la unsändä'i Dehata, sinnoa ang nababe piha yato tau lambi' mai'di mate nakeki' ile. ¹⁰ Anna daa umpomämmäng sinnoa ang nababe pihaii lambi' mai'di napatei malaeka' ang umbaha kamateang. ¹¹ Inγκänna yatoo dahi pano diii dolu ang la mendahi pohapangang pano di kita'. Tiuki' anna malaingkea' madaka inde ang tuho dinoa di tempo ang marungku'mi allo katämpä'. ¹² Dahi, ponna ke unsangaia' kalaemu matoho yaling di kapampetahpa'ang, ya' madakakoa' andana manaho arangkoa' tama di dosa sinnoa yato neneta dolu. ¹³ Kalehaii, dai aha pesändä' ang ungnolaia' ang daine' nasa'ding ingκänna hupatau. Anna kalehai loloi yato pa'dandianna Puang Alataala pano di kita': dianto dai la

napabeiingkea' disändä'i la'bi anna ang mala ditähäng. Ponna ke taolai bumi pesändä', ya' la mebea Puang Alataala lalang anna malaingkea' lahpa' di hao mai lambi' tontongningkea' matoho anna tähäng. ¹⁴ Dahi, solasohong, pakahaoia' peada'ang ang menomba pano di tau-tau. ¹⁵ Anna dioa' tau ang keaka', pamapahehsai tula'ku anna pihki' manahpai la tahpa' si'daraka, daraka. ¹⁶ Ponna ke ungnenu'ingkea' angkoro' ang la mampakalehaingkea' didiona hahana Kristus anna ma'kuhhu'sumanga'ingkea' dai' di Puang Alataala, ya' dianto ang tapotanda taoatee petauannamingkea' Kristus ang nasulängngi ungnolai kamateanna. Noa tunne' ke umbahe-bahe bumingkea' yato roti ang la mampakalehaingkea' kamateanna, ya' dia tunto nei' ang tapotanda taoatee mendahimingke baheang yaling di bätäng kalaena Kristus. ¹⁷ Aka' mesa supu roti ang dibahe-bahe anna ingkännaingkea' manggande asang yatoo. Bahtuanna inde ang tababe: kita' tau mai'di sangkalebumingke yaling di kasikenteanta sibaha Puang Yesus Kristus, sihapang mesa bätäng kalae. ¹⁸ Noa tunne' peada'anna to Israel. Naonge yato tau anna umbahai penombaang ang la ditunu, ya' naande sibaha-baha solana anna sika ma'mesa yaling yato di peada'ang. ¹⁹ Daa pake unsangai kuoatee yato tau-tau ang napenombai to

malilling, dehata si'da, bahtu' ang dipopenomba pano di tau-tau aha kakuasaanna lambi' dai mala diande. ²⁰ Dai nei'. Bahtuanna inde tula'ku noa indee: yato ang dipopenomba pano di tau-tau setonganna dipopenomba pano di setang, anna dai kuaku ke la ma'mesakoa' sibaha yato tau ang mampanoa. ²¹ Ke ungnenu'ingke angkoro' yaling umpenombai Puang Yesus Kristus, daingke mala ungnenu' angkoro' sibaha tau ang menge umpenombai setang. Daingke mala ungnande roti yato ang la mampakalehaingkea' didiona kamateanna Puang Yesus anna la mande toingkea'ne' sibaha tau ang menge umpenombai setang. ²² Unsangarakaa' dio dai maaka ke umpakeaha'ingkea' Puang Alataala aka' mandeingkea' sibaha-baha to umpenombai setang? Unsangarakatoo matoho puhamingkea' andana Dehata? ²³ Ahakoa' ang mangngoatee, "Aka' napabeba'mingkea' Dehata, ya' mala tababe moi aka." Tahpa'etee', ampo' kodi' kuo kotee: ponna ke tababei ingkäna ang tapemala, dai la kekuna asang pano di kalaeta, bahtu' dai la umpamatoho inahanna solata. ²⁴ Dotanne' dai tababe yato supu ang takäri'i, ampo' yato toi ang la undului solata. ²⁵ Ingkäna andeang ang dibalu' di hao di pasa' mala asangnga' taande. Dai tau mangki' mekutana dolu la taoatee, dipopenombaraka

pano di tau-tau yato andeang, daraka. Dai pahallu bata-bata inahanta, ²⁶ aka' "Inde lino sibaha ingkäna ihsinna, naampui asang Puang Alataala." ²⁷ Ponna ke ahai solamu ang tadia to Sahani anna nabahaio mande sibaha-baha di hao di dasanna, ke unngakui, ya' malao mao. Mala unngande yato ang napakandeingko, dai pahallu dipekutanaing dolu umba yato nakasulei. ²⁸ Ampo' ke ahai ang mangngoate mating, "Inde bale puha dipopenomba pano di tau-tau," ya' daunggandei, aka' umbai la mapi'di' inahanna yato solamu ang mantula'ingko ke unngandei. ²⁹ Pihki'i inahanna yato solamu anna daunggandei. Umbai dai maaka yaling di unnä' inahammu, ampo' kalehaike' solamu. Umbai la aha ang la mangngoatee, "Akaboi yato pampemalangku anna la malai nakalapai tau senga'?" ³⁰ Ponna ke ma'kuhhu'sumanga'ä' dai' di Puang Alataala naonge anna kuandei yato bale, ya' akana nasallaä'ne' tau senga'?" ³¹ Ampo' situhu' pihki'ku, ponna mandeingke, bahtu' menu'ingke, bahtu' moi aka ang tababe, pahallu tababe situhu' lalanna ang la umpamatande Puang Alataala. ³² Daa umbabei ang la umpamanaho solamu, moi to Yahudi, moi ang tadia, anna moi solata to mampetahpa'. ³³ Dianto inde pahtuyungku ang si kutuhu'i. Kupengkabela-belai umbabe yato aka ang

mahasa pano di ingkäna tau, dai kupihki' kamasannanganna kalaeku, bahtu' ang kekuna pano di kalaeku, ampo' yato ang la kekuna pano di tau senga' anna malai sika salama'.

11 ¹ Dahi tuhu'i pembabeku, sinnoa untuhu'ia' pembabena Kristus.

² Masannangnä', solasohong, anna kupudikoa' aka' si unglehai loloä' anna si untuhu'ikoa' yato pepaturu ang kupamating. ³ Ampo' aha mesa ang pahallu kupakalehaingkoa': dianto Kristus ang unglepalai ingkäna muane, muane ang unglepalai bahinena anna Puang Alataala ang unglepalai Kristus. ⁴ Ponna muane ke unsapu'i bää'na naonge anna ma'sambayangngi bahtu' untula' Bahtakara Dehata yaling di pa'himpungang, ya' tau yato ang noa dai umpakeangka' Puang Yesus Kristus ang mangkapalai. ⁵ Ampo' bahine nei', ponna daine' unsapu' bää'na naonge anna ma'sambayangngi bahtu' untula' Bahtakara Dehata yaling di pa'himpungang, ya' bahine yato dai umpakeangka' muanena ang mangkapalai. Bahine ang noa yato mepakasili sinnoa siang bahine ang dikulli' bää'na. ⁶ Dahi ponna ke ahai bahine ang dai naaku unsapu' bää'na yaling di pa'himpungang, ya' dotanne' dikonting asang beluhä'na. Ampo' ke la masilii ke dikontingngi beluhä'na, bahtu' bää'na

dikulli'i, ya' pahallu unsapu' bää'na. ⁷ Muane nei' umpamatande Puang Alataala aka' dipapia sinnoa hupanna, dahi dai sika mala unsapu' bää'na ke ma'sambayangngi bahtu' untula' Bahtakara Dehata. Bahine nei' umpamatande muanena. ⁸ Aka' muane ang uhuna dai sule yaling mai di bahine, ampo' bahine nei' dipapia di hao mai di muane. ⁹ Dia tuke' muane dai dipapia aka' dioatee anna malai undului bahine, ampo' bahineete' ang dipapia anna malai undului muane. ¹⁰ Dianto bahine anna pahallui unsapu' bää'na, ang la napotanda dioatee tuhu'-tuhu'ang pano di muanena, anna malai nainsang malaeka' ang mangngita. ¹¹ Ampo' yaling di kasikenteanna petauanna Dehata, muane umpahallu bahine anna bahine umpahallu muane. ¹² Aka' sinnoanna bahine ang uhuna dipapia yaling mai di muane, noa tunne' muane sohong yaling mai di bahine. Anna ingkäna ang aha sule asang yaho mai di Puang Alataala. ¹³ Pihki'i: sihatandaka ponna bahine ma'sambayang yaling di pa'himpungang ke dai unsapu' bää'na? ¹⁴ Situhu' kabiasaanta dai sihatang ponna muane umpakalambe' beluhä'na. ¹⁵ Ampo' ponna bahine, ya' diangka' mahasa ke kalambe'i beluhä'na. Aka' yato beluhä'na ang kalambe' mendahi kamalekeanna, aka' inang dibea pano di bahine ang la mendahi petutu' bää'na. ¹⁶ Ponna

ke ahai ang pemala sikalla-kalla aka' yato inde ang kutula' dinne, ya' pehingngii: dianto indee kabiasaang ang si kituhu'i, noa tunne' ingkäna jumaa'na Puang Alataala ang senga'. ¹⁷ Mane ahai inde ang pemala kutula'ingkoa' mating, anna yaling inde di kaha-kaha dakoa' mala kupudi. Aka' yaling are' di pa'himpungammua' bilang umbahae' are' kakarakeang andana kamapiaang. ¹⁸ Uhuna ang kupelele, naoate are' ke ma'allo bumokoa' sibaha-baha, ya' si tibahe-bahekoa', anna inde kaheba kusanga aha ang tahpa'. ¹⁹ Umbai umbahae-bahae' kamesaammu anna malai tuhtuang landa' mennakoa' ang handang maroho! ²⁰ Naonge anna ma'himpungkoa' unngande roti anna unngenu' angkoro' daia' si umpihki' bahtuanna kamateanna Puang Yesus. ²¹ Aka' naoate are' aha mai'di di alla'mu ang tahhi' unngande yato andeanna anna unngenu' yato angkoro' lambi' baha' boho anna malango. Ampo' solamune' piha ang kakuhangang, ya' manono nei' anna mahähäng. ²² Tahpa'raka inde ang kupelele? Darakaa' aha dasammu ang la malaa' unngongei mande anna menu'? Ampo' umpakasilikoa' to pemase-mase di alla'-alla'mu anna dakoa' umpakeangka' yato kasahaniang. Aka ang la mala kutula' mating? Malaraka kupudi'koa'? Inang dai mala! ²³ Halimokoa' kupaturu bahtuanna

aka suhunna anna mandei anna menu'i tau sibaha-baha, dianto ang la mampakalehaingkea' kamateanna Puang Yesus. Anna yato ang hali kutula' mating puha kutahimbo yaho mai di Kalaena Dehata: Doneto yato di bengi naonge anna dibalu'i Puang Yesus, ya' unngalang roti ²⁴ anna ma'kuhhu'sumanga'i dai' di Puang Alataala, mane nabika-bikai anna ma'karai pano di pahsikolana naoatee, "Inde roti dianto bätäng kalaeku ang kubeho nasulängngikoa'. Babeia' indee anna malaä' ungcakalehai lolo." ²⁵ Noa tunne' puhanna sika mande, unngalang enu'ang punno angkoro' Puang Yesus anna naoatee, "Ihsinna inde enu'ang dianto pa'dandiang bakahunna Puang Alataala, ang la kupasundung unngolai hahaku. Babeia' indee anna malaä' ungcakalehai lolo ke unngenu' bumia'." ²⁶ Dahi ponna ke tapanoai unngande yato roti anna unngenu' yato angkoro', ya' tapepainsamminto disanga kamateanna Puang Yesus lambi' kasuleanna sumule. ²⁷ Dianto anna kuoaita mating: tau ang dai sihatang pembabena, sinnoa ang mane hali kutula' langngena', lella' unngande inde rotinna Dehata anna unngenu' inde angkoro'na, ya' salaetee', aka' sihanpane' dai umpakeangka' bätäng kalaena sibaha hahana Puang Yesus. ²⁸ Dianto anna pahallukoa' umpahehsa pembabe kalaemu dolu, mane malakoa' unngande yato

roti anna unngenu' yato angkoro'. ²⁹ Aka' tau ang unngande yato roti anna unngenu' yato angkoro' sitonda pembabe ang dai sihatang, la natahukung Puang Alataala, aka' dai sika umpakeangka' bätäng kalaena Puang Yesus Kristus. ³⁰ Dianto anna ahai di alla'-alla' mu ang makorong anna malamma kalaena, anna aha piha solamu ang mateng. ³¹ Ampo' ponna ke tapahehsai dolu pembabeta, ya' daingkea' la natahukung Puang Alataala. ³² Aka' nasuhung anna natahukungngingkea' noa, dianto nakambahoingkea' anna malai daingkea' la natahukung sibaha to lino ang dai unngingsang Dehata. ³³ Dahi, solasohong, ke ma'himpung bumokoa' unngande yato roti anna angkoro' ang mendahi pengkakalehaang kamateanna Puang Yesus, ya' siempeikoa' mesa anna mesa, mane unngandeia' sibaha-baha. ³⁴ Ponna ke ahai tau ang manono, ya' dotanne' mande dolu di dasanna anna malai dai ditahukung aka' sala pembabena yaling di pa'himpungang. Anna didionane' yato kaha-kaha ang senga', ya' lambi'kä' mating mane kuäto'i.

12 ¹ Dinoa, solasohong, la kutula'ingkoa' mating kakuasaang ang si nabea Inaha Masero pano di ingkänaingkea', aka' pemalaä' la unngingsang aka ang tahpa' yaling inde di kaha-kaha. ² Ungngingsangnga' unngoatee

naonge anna dakangkoa' mampetahpa', ya' sähsä' lalangangkoa' lambi' umpenombaikoa' tau-tau ang dai mala ma'tula'. ³ Dahi pemalaä' la ungningsang si'da-si'da aka ang sule yaho mai di Puang Alataala. Dai aha tau ang natehte Inaha Masero ma'tula' ang la mala naoatee, "Titändo Puang Yesus!" Noa tunne' dai aha ang la mala mangngoatee, "Dehataete' Puang Yesus!" ponna dai natehte Inaha Masero. ⁴ Ma'kahupa-hupa kakuasaang ang nabea, ampo' mesa supu Inaha Masero ang mebea. ⁵ Ma'kahupa-hupa pengkähängang ang si tababe, ampo' mesa supu Dehata ang tapengkähängnging. ⁶ Ma'kahupa-hupa lalang ang napake Puang Alataala umpalanda' kakuasaanna yaling di katuhoanta, ampo' mesa supu Puang Alataala ang unγκähäng asang ingkänna yatoo yaling di kalaeta. ⁷ Inγκännaingkea' untahimbo kakuasaang yaho mai di Inaha Masero anna malaingkea' membabe ang la kekuna pano di solata. ⁸ Pano di mesa tau aha ang nabea kakuasaang Inaha Masero untula' pepakaenga' ang keaka' si'da-si'da. Anna pano di tau senga' aha ang nabea kakuasaang ungningsang yato ang dai si nainsang tau. ⁹ Pano di mesa tau aha ang nabea kakuasaang Inaha Masero mampetahpa' si'da-si'da. Anna pano di tau senga' aha ang nabea kakuasaang mampabono'. ¹⁰ Pano di

mesa tau aha ang nabea kakuasaang umbabe
 ang mepusa'-pusa'. Anna pano di tau senga' aha
 ang nabea kakuasaang untula' pangngelo'na
 Puang Alataala. Noa toi pano di tau senga'nake'
 aha ang nabea kakuasaang umpasisenga'ang
 yato ang nahingngi anna naita, lambi' nainsang
 ang nakasulei: yahoraka mai di Inaha Masero,
 bahtu' di hao mai di inaha ang senga'. Pano di
 mesa tau aha ang nabea kakuasaang ma'tula'
 umpake ma'kahupa-hupa basa ang nabea
 Inaha Masero. Anna pano di tau senga' aha
 toi ang nabea kakuasaang umpebahtuang yato
 basa anna malai napähäng solana. ¹¹ Mesa
 supu ang dioaintee Inaha Masero anna Dianto
 ang mebea asang ingkänna inde kakuasaang.
 Kalaena ang mambohtu naoate kakuasaang
 aka ang la dibea pano di simesa-mesa boi
 tau. ¹² Kita' ang mampetahpa' pano di Kristus
 mala dipasihapang mesa bätäng kalaena tau.
 Mesa supu bätäng, ampo' mai'di baheanna.
 Mai'diingkea' ang mala dipasihapang baheang,
 ampo' malaingkea' dipasihapang mesa bätäng
 kalae. ¹³ Aka' haliingkea' natero' Puang Alataala
 yaling di Inahanna ang mesa. Aha di alla'ta ang
 to Yahudi, aha ang tadia to Yahudi; aha ang
 sabua' anna aha ang beba'. Ampo' moinnakato
 noa, ya' haliingkea' untahimbo Inaha Masero
 ang mesa. ¹⁴ Yaling di mesa bätäng kalae mai'di

baheanna, dai mesa supu. ¹⁵ Dai mala napihki' bihti' naoatee, "Tadiaä' teyye, dahi tadiaä' sambaheang bätäng kalae." Moi ke la napihki' noai indee, ampo' tontongke' sambaheanna yato bätäng kalae. ¹⁶ Bahtu' ponna ke ma'pihki'i talinga naoatee, "Tadiaä' mata, dahi tadiaä' sambaheang bätäng kalae," ya' tontongke' sambaheanna yato bätäng kalae. ¹⁷ Hapanganna ponna ke ingkännai baheanna bätäng kalaeta mendahi asang mata, ya' umba noa tau la pahingngi? Bahtu' ke mendahi asangngi talinga, ya' umba noa tau la pauri'? ¹⁸ Dianto anna nääto'i Puang Alataala kalaeta lambi' ma'kahupa-hupa baheanna yaling. Inggänna hupanna baheang napayaling di ongeang ang sihatang naongei situhu' pangngelo'na. ¹⁹ Setonganna tadia bätäng kalae ke la hapangannai ingkänna yato baheang mesa asang hupanna. ²⁰ Dahi mai'di baheanna ampo' mesa supu bätäng kalae. ²¹ Dai mala mata unngoainte teyye, "Dao kupahallu!" Noa tunne' dai mala bää' unngoainte bihti', "Dao kupahallu!" ²² Setonganna mai'di baheang yaling di bätäng kalaeta ang si diangka' malamma, dianto ang handang pahallu. ²³ Baheanna bätäng kalaeta ang si disanga dai maleke diita, dianto ang tapakeangka' lambi' dipakeing ang maleke. Baheanna bätäng kalaeta ang taangka' dai sihatang naita tau senga', ya' dianto ang tadakai

anna dai landa'. ²⁴ Ampo' baheang ang si disanga mahasane' diita, ya' daine' si dipakeing ang maleke. Inggänna baheang yaling di bätäng kalaeta naäto' asang Puang Alataala lambi' yato baheang ang diangka' dai maleke, dianto ang dipakeangka'. ²⁵ Dianto ang napolalang Puang Alataala anna malai dai la aha kasibehtaang yaling di bätäng kalae, ampo' diare' inggänna baheang si undakai solana lambi' masahke mahodinding asang. ²⁶ Ponna ke makorongngi mesa, ya' nasa'ding toi solana; ke dipakeangka'i mesa, ya' masannang yato solana sibaha. ²⁷ Noa tumokoa' dio mendahi mesang bätäng kalae yaling di kasikenteammu sibaha Puang Yesus Kristus. Mala dioatee inggämmu simesa-mesa mendahimokoa' baheang yaling di bätäng kalaena Kristus. ²⁸ Anna yaling inde di kamesaantaa' naäto' Puang Alataala pengkähänganta simesa-mesa: ang uhuna aha rasul, kaderuanna aha nabi, katallunna to pampakuhu. Pihsananna mane ahai tau ang napakuasa umbabe ang mepusa'-pusa', anna tau ang nabea kakuasaang mampabono'. Mane aha toi tau ang nabea kakuasaang undului solana anna tau senga' nabea kakuasaang umbahanang solana, anna noa toi tau senga'nake' nabea kakuasaang ma'kara yaling di ma'kahupa-hupa basa ang nabea Inaha Masero. ²⁹ Dai dia asanna ang mendahi rasul, bahtu' nabi,

bahtu' to pampakuhu. Tadia asang toi ang ma'kuasa umbabe ang mepusa'-pusa', ³⁰ bahtu' mampabono'. Dai dibeas asang kakuasaang ma'tula' yaling di ma'kahupa-hupa basa, bahtu' umpebahtuang yato basa anna malai napähäng solana. ³¹ Ampo' di alla'na inde ma'kahupa-hupa kakuasaang yaho mai di Inaha Masero, ya' malakoa' umpemala yato ang la handang undului solamu. Dahi dinoa la kupakalesoingkoa' lalang ang handang mapia.

13 ¹ Ponna ke la malaä' ma'kara yaling di ma'kahupa-hupa basa, noa basana to lino, noa basana malaeka', ampo' ke dä' ma'kalemu pano di tau senga', ya' dai aha kunanna. Pa'karangku la sinnoa supu padaling bahtu' kändäng ang moni, ampo' dai kekuna pano di solaku. ² Hapanganna ponna ke la malaä' untula' pangngelo'na Puang Alataala sibaha sundung kapainsanganku lambi' kuinsang ang dai nainsang tau senga', ampo' ke dä' ma'kalemu, ya' dä' la kekuna pano di tau senga'. Anna ke la malai sundung kapampetahpa'angku lambi' mala unsuoä' tanete tirende, ampo' ke dä' ma'kalemu, ya' dä' la kekuna pano di moi menna. ³ Hapanganna ponna ke la kubeai ingkäna aka-akangku pano di to pemase-mase, moi la umbehoä' kalaeku ditunu aka' untindo'ia' Puang Yesus, ampo' ke dä' ungkalemui solaku, ya' dai

la kekuna katuhoangku. ⁴ Aka ang dioaintee "pa'kalemu"? Pa'kalemu si sa'bara' anna marota', dai ma'kasuehe bahtu' malängkä' inaha, bahtu' napeäng anna malai dipudi. ⁵ Pa'kalemu dai makahha' pano di sola, dai si umpihki' supu kalaena, dai pa'keaha'ang, dai umpihki' lolo kasalaanna tau. ⁶ Pa'kalemu dai menau-nau ke ullambi'i pembabe karake, ampo' menau-naune' pole' ke ullambi'i pembabe maroho. ⁷ Pa'kalemu si tähäng lolo unngolai ingkäna siamo, si umpetahpa' lolo kamapiaanna solana, si hannu lolo la mapia pembabena solana anna si tontong lolo sa'bara'. ⁸ Pa'kalemu dai la aha puhanna. Ampo' tau ang ma'kuasa untula' yato pangngelo'na Puang Alataala, dai sika la napanoa lolo. Anna tau ang ma'kara yaling di ma'kahupa-hupa basa, bahtu' unngingsang ang dai si nainsang tau, datoi la sika napanoa lolo. ⁹ Aka' dinoa yato ang tainsang dake' sundung, anna kakuasaanta untula' pangngelo'na Puang Alataala dake' kannä'. ¹⁰ Ampo' ke lambi'mi tempona napasundung asang Puang Alataala, ya' daingkea' la pahallu yato kakuasaang ang tasundung. ¹¹ Hapanganna naonge anna änä'kä', ya' si ma'tula'ä' sinnoa änä', si ma'pihki'ä' sinnoa änä', poko'na inahangku sinnoa inahanna änä'. Ampo' dinoa aka' lobo'mä', ya' kulahpa'mi kamaänä'angku. ¹² Dinoa sihapangngingkea'

tau ang mennenne' tama di dahammeng ang kärähko', aka' dake' tapähäng ingkäna aka-aka, ampo' ke donentoo la maleso asang diita aka' la tahhi' tau sitingngayo Puang Alataala. Dinoa dake' kannan' kapainsanganku. Ampo' ke donentoo, ya' la kuinsammi pole', sinnoa inang nainsangngä' Puang Alataala. ¹³ Dahi dinoa aha tallu ang pahallu tababe, diantoo: mampetahpa' dai' di Puang Alataala, hannu tau la umpasundung pa'dandianna, anna ungakalemuiingkea' tau senga'. Ampo' di alla'na inde tallu kaha-kaha, ang handang mapia dianto pa'kalemu.

14 ¹ Dahi, solasohong, pahallu tapengkabela-belai ungaklemui tau senga'. Anna mahasa toi ke tapemalai yato kakuasaang ang nabeaingkea' Inaha Masero, londonang kakuasaang untula' pangngelo'na Puang Alataala. ² Aka' ponna mesa tau ma'kuasa ma'kara yaling di ma'kahupa-hupa basa ang nabea Inaha Masero, ya' tadia hupatau ang si napa'karai, ampo' Puang Alataalaetee'. Yato solana ang nasibahaing dai si nainsang aka' ma'kara ang dai si napähäng hupatau, situhu' ang naoa Inaha Masero tama di inahanna. ³ Ampo' yatone' tau ang ma'kuasa untula' pangngelo'na Puang Alataala, ma'tula' panone' di hupatau. Karanna umpamatoto' anna umpasumanga' inahanna solana sibaha napakahanga. ⁴ Yato tau ang ma'tula' yaling

di ma'kahupa-hupa basa ang nabea Inaha Masero umpamatoto' inahanna toboe', ampo' yatone' tau ang untula' pangngelo'na Puang Alataala umpamatoto'ne' inahanna solana ang tihimpung. ⁵ Ke la malai anna ingkämmuia' la ma'kuasa ma'tula' yaling di ma'kahupa-hupa basa. Ampo' mapia puha nei' ke umbelai untula' pangngelo'na Puang Alataala. Aka' tau ang untula' pangngelo'na Puang Alataala kekuna puha nei' pano di jumaa' andana tau ang ma'tula' yaling di ma'kahupa-hupa basa. Supung ke ahai ang la mala umparende karanna tama di basa solana lambi' sika napähäng, anna malai umpamatoto' inahanna yato tau ang manghingngi. ⁶ Oa' solasohong, ke la hapangannai anna tamaä' di pa'himpungammu mane ma'karaä' umpake basa ang daia' ungningsang umpebahtuang, ya' la kekunaraka pano di dioa'? Ampo' ponna ke la kupakalesoingkoa' mating pahtuyunna Puang Alataala, bahtu' untula'ä' Bahtakara Dehata ang dake' ungningsang, bahtu' untula'ä' pangngelo'na Puang Alataala, bahtu' kupatururakakoa', ya' inang la kekuna si'da mating. ⁷ Hapanganna poni-poniang, noanna suling anna katapi, ponna dai diponi mahasa, ya' dai la nainsang tau ang manghingngi naoatee penaniang aka yatoo. ⁸ Bahtu' hapanganna terompe', ponna dibuhhu'i untambai tantara umpasadiai kalaena

la ma'tolla', ampo' sadibuhhu'inna, ya' dai la aha tantara ang sadia la mao ma'tolla'. ⁹ Noa tumokoa' dio, solasohong, ponna ma'tula'koa' umpake basa ang dai nainsang tau senga', umbane' noa la napähäng yato ang untula'? La sinnoakoa' tau ang umpa'karai supu pepahi. ¹⁰ Mai'di basa yaling inde di lino anna ingkäna yatoo kebahtuang asang. ¹¹ Ampo' ponna ke la ahai ang mampa'karaiä' anna dai kuinsang kupebahtuang, ya' la kupasihapang to sule di lau' mai di bohto senga'. Noa tunne' pano di kalaena, la sihapangngä' to sule ponna ke kupanoai. ¹² Noa tumokoa' dio. Aka' umpemalaa' umpake yato kakuasaang ang nabeakoa' Inaha Masero, ya' palaui dai' di Puang Alataala anna ke la malai anna nabeakoa' ang la handang napahallu jumaa'. ¹³ Dianto anna kuoaitée: menna-menna ang si ma'tula' yaling di mesa basa ang nabea Inaha Masero, ya' la mahasa ke napalaui dai' di Puang Alataala anna nabea toinne' kakuasaang mamparende tama di basa ang la mala napähäng solana. ¹⁴ Aka' ponna ke ma'sambayangngä' yaling di mesa basa ang nabeaä' Inaha Masero, ya' inahangku ang ma'sambayang, ampo' daine' aha aka ang kupihki'. ¹⁵ Dahi aka ang la sihatang tababe? Mahasa ke ma'sambayangngingkea' yaling di inahanta umpake basa ang nabeaingkea' Inaha Masero, anna ma'sambayang toingkea'

nei' umpake basa ang la napähäng tau senga'. La menaniingkea' yaling di inahanta umpudi Puang Alataala umpake basa ang nabeaingkea' Inaha Masero, anna menani toingkea'nei' umpudi Puang Alataala umpake basa ang la napähäng tau senga'. ¹⁶ Aka' ponna ke umpudii Puang Alataala yaling di basa senga' ang nabeaingkea' Inaha Masero, ya' dai la nainsang solamu napebahtuang lambi' dai mala mengngio naoate, "Aming." ¹⁷ Moinnakato anna mahasai yato pampudianta ma'kuhhu'sumanga' dai' di Puang Alataala, ampo' dai la umpamatoto' inahanna tau senga'. ¹⁸ Ma'kuhhu'sumanga'ä' dai' di Puang Alataala aka' didiona yato tula' yaling di ma'kahupa-hupa basa ang mebea Inaha Masero, ya' mala kupanoa la'bi puha nei' andana ingkämua'. ¹⁹ Ampo' ke ma'himpung bumi tau, ya' si pemala puhaä'ne' ma'tula' moi lima supu kara ke diang ang la napebahtuang solaku, andana sampulo sa'bunna yaling di basa senga' ang dai napähäng. ²⁰ Oa' solasohong, didiona membabe karake, kuhannuang la sinnoakoa' änä' ang dake' nainsang nababe. Ampo' didionane' ma'pihki', ya' daa umpa'pihki' lolo sinnoa pihki'na änä', ampo' diare' pa'pihki' tobaha'koa'. ²¹ Anna yaling di Suha' Masero aha tiuki', "Naoate Puang Alataala, 'La kupa'karai petauangku umpake basana to sule ang dai

diinsang, ampo' moinnakato noa, ya' dai la sika naaku umpehingngii bahtakaranku.' " ²² Dahi, ke ma'karai tau yaling di basa senga' ang mebea Inaha Masero, ya' yato karanta mendahi tanda kakuasaanna Dehata pano di tau ang dake' umpetahpa' Puang Yesus, tadia pano di tau ang inang mampetahpa'mi. Ampo' ponna tau ke untula'i pangngelo'na Puang Alataala, ya' yato karanta mendahi tanda kakuasaanna Dehata pano di tau ang inang umpetahpa'mi Puang Yesus, tadia to tamampetahpa'. ²³ Hapanganna ke ma'himpung bumokoa' anna ahai to sule yato di pa'himpungammu ang tadia to Sahani, bahtu' ang dake' ungningsang Bahtakara Dehata, anna napahandu' asammi tau ma'kara yaling di ma'kahupa-hupa basa, ya' aka la naoa yato to sule? Tantu anna la nasangakoa' to tahta'. ²⁴ Ampo' ke untula'koa' pangngelo'na Puang Alataala, anna ahai sule tau ang dai mampetahpa', bahtu' tau ang dake' ungningsang Bahtakara Dehata, ya' la tahpa nainsang tama di inahanna naoatee, "to madosaä'," ke nahingnging yato ang untula'. ²⁵ Lambi' ingkäna ang tibuni yaling di inahanna la landa' pole'. Katämpä'anna la mengkuntu' anna menombai dai' di Puang Alataala anna naoatee, "Tahpa'etee'. Inang di alla'-alla'mua' Puang Alataala!" ²⁶ Oa' solasohong, la tapihki'

kalemba'anna ingkäna yatoo. Ponna ke ma'himpungkoa' la menomba, ingkäna tau aha baheanna: dianto aha piha la menani, aha piha la mampakuhu, aha piha la untula' pangngelo'na Puang Alataala, aha piha la ma'tula' yaling di ma'kahupa-hupa basa ang sule yaho mai di Inaha Masero, aha piha la mamparende yato aka ang natula' anna malai napähäng ingkäna tau. Ampo' ingkäna ang umbabe pahallu kekuna yaling umpamatoto' inahanna solamu. ²⁷ Ponna ke ahai ang la ma'tula' yaling di ma'kahupa-hupa basa ang sule yaho mai di Inaha Masero, ya' dotanne' derua bahtu' tallu supu ang la mampanoa. Anna dai sika mala napihsangngi ma'tula', ampo' pahallu sibala'-bala'. Dia tuke' pahallu la aha tau ang ma'kuasa umparende yato tula'na tama di basa ang napähäng tau. ²⁸ Ponna ke dai aha ang ma'kuasa umparende yato tula', ya' yato ingkäna tau ang ma'kuasa ma'tula' yaling di ma'kahupa-hupa basa pahallu mahtang yato di pa'himpungang, supung mala sika ma'tula' dai' di Puang Alataala yaling di inahanna. ²⁹ Didionane' tau ang ma'kuasa untula' pangngelo'na Puang Alataala, ya' noa toi dotanne' derua bahtu' tallu supu ang la mampanoa, lella' napehingngii tau senga' ang la mampahehsa tula'na naoatee sule si'daraka yaho mai di Puang Alataala, daraka. ³⁰ Ponna

ke ahai ang munge ma'tula', mane ahai tau ang mengeke' mohko' ang nabea Puang Alataala kara, ya' yato ang munge ma'kara pahallu naboli anna malai yato solana ke'de' toe' ma'tula'.

³¹ Ponna ke la umpanoiaia', ya' mala asangkoa' sibala'-bala' untula' pangngelo'na Puang Alataala lambi' ingkämua' untahimbo pepaturu anna ingkäna inahammua' dipamatoto' asang. ³² Tau ang untula' pangngelo'na Puang Alataala mala unguasai kalaena; mala ma'kara, mala toi naboli ma'kara situhu' inaha kalaena. ³³ Aka' pangngelo'na Puang Alataala ke tiäto' mapiai ingkäna aka-aka ke ma'himpung bumi tau lella' menomba. Aka' dai nakärä'i kaha-kaha ang dai tiäto'. Sinnoa lalanna ang si napake ingkäna jumaa' senga', ³⁴ bahine pahallu mahtang lella' tau menomba. Dai sika mala ma'tula', ampo' pahallu mohko' ma'pehingngi sinnoa ang tiuki' yaling di Atohana Musa. ³⁵ Ponna ke sika pemalai unngingsang kaha-kaha ang dake' maleso, ya' pahallu sika mekutana pano di muanena di hao di dasanna, aka' dai sihatang la napanoa lolo ma'tula' yaling di pa'himpunganna to penomba. ³⁶ Unsangaraka' to unngoatee yato Bahtakaranna Puang Alataala sule yaling mai di alla'mua'? Bahtu' supung dioa' ang hali mantahimbo? ³⁷ Ponna ke ahai di alla'mu ang unsanga kalaena nabi, bahtu' tau ang mai'di

kakuasaanna yaho mai di Inaha Masero, ya' tantunte' anna la nainsangngi naoatee indee ang menge kutula' pahentaete' yaho mai di Kalaena Dehata. ³⁸ Ampo' ponna ke ahai ang dai untahimbo inde karangku, ya' daa untahimboia' yato tau. ³⁹ Dahi, solasohong, sihatang ke la pemalako' untula' pangngelo'na Puang Alataala, ampo' daa ullahang tau ang si ma'tula' yaling di ma'kahupa-hupa basa yaho mai di Inaha Masero. ⁴⁰ Kalehaii: ingkäna ang dibabe pahallu untuhu'i lalang ang la sihatang anna tiäto' mapia.

15 ¹ Oa' solasohong, pemalaä' kupakalehako' sumule ihsinna Kaheba Mapia ang kupepainsangnging mating dolu. Donetoo untahimbo mapia yato kaheba, anna lambi' dinoa matoto' kapampetahpa'ammu aka' yato. ² Ungngolai inde Kaheba Mapia malako' dipasalama', ahsala' umpetahpa' liui yato bahtakara ang kupakahebaiingko'. Daa-daa labu' arang yato kapampetahpa'ammu. ³ Yato Kaheba Mapia ang kupainsangngikoa', dianto sinnoa siang ang kutahimbo tou kodi'. Ang handang pahallu diantoo: Kristus mate umbaya' dosanta, sinnoa ang aha tiuki' yaling di Suha' Masero, ⁴ anna diku'bu'i. Pihsananna yato di allo katallunna dipatuhong sumule, sinnoa ang aha tiuki' yaling di Suha' Masero. ⁵ Puhai yato, umpepaitaming Kalaena pano di ta

Petrus, mane panoi di pahsikolana ang senga'.

⁶ Puhai yatoo umpepaita buming bou Kalaena pano di tau napihsangngi la'bi limangngatu'. Handang mai'di di alla'naii tuhoke' lambi' dinoa, ampo' aha sangngaka-sangngaka ang mateng.

⁷ Puhai yatoo, umpepaita sala buming Kalaena pano di ta Yakobus, mane panoi di ingkäna rasul. ⁸ Katämpä'anna napengkalanda'i tumä' kodi'. Dä' sinnoa rasul senga'na, aka' mendahiä' ko rasul di tempo ang senga', sihapang änä' ang dahi di tempo ang dai dipemitai. ⁹ Aka' kodi'mitoo ang handang madihoi'ang di ingkäna rasulna. Setonganna dä' sihatang disangai rasul aka' dolu si undahhaä' to pentindo'na Puang Yesus. ¹⁰ Ampo' aka' mana' pa'kalemunna Puang Alataala nasuhung mendahiä' noa indee. Anna inang kekuna yato pa'kalemunna pano di kalaeku, aka' puhamä' mengkähäng la'bi puha nei' andana rasul senga'. Ampo' tadia kakuasaang kalaeku anna malai kupanoa, ampo' mana' pa'kalemunnantoo Dehata ang mampamatohoä'. ¹¹ Dahi dai maaka ke unghingngii yato Kaheba Mapia di hao mai di kodi' bahtu' rasul senga'na. Ang handang pahallu dianto umpetahpa'a' yato ang kipepainsangnging mating. ¹² Ponna ke kipepainsangnging kioatee dipatuho sumule Kristus di hoi' mai di kamateang, ya' akana ahakoa' piha ang si mangngoatee: dai la dipatuho

sumule hupatau ke dako'mi? ¹³ Aka' ponna ke dai aha katuhoang sumule, ya' datunte' dipatuho sumule Kristus. ¹⁴ Anna ponna ke dai dipatuho sumule Kristus, ya' dai aha kunanna pepakuhungki', datoi aha kunanna kapampetahpa'ammua'. ¹⁵ Dia tuke', la maleso dioatee kami' rasul ma'loseng-loseng didiona Puang Alataala, aka' puha kioatee Kristus napatuho sumule Puang Alataala. Ampo' dai mala tahpa' ke dai la dipatuho sumule to mate. ¹⁶ Aka' ponna ke dai dipatuho sumule to mate, ya' datoete' dipatuho sumule Kristus. ¹⁷ Anna ke dai dipatuho sumule, ya' dai aha kunanna kapampetahpa'ammu anna la ditahungkungkoa' napobua' dosammu. ¹⁸ Ponna ke noai nee, ya' to Sahani ang mateng tallammi nei' aka' mate naonge yalingke' di dosa. ¹⁹ Ponna panghannuanta dai' di Kristus supung kekuna naonge tuhokingkea', ya' kita'mitoo tau ang handang meuho-uho di lino. ²⁰ Ampo' ang tahpa' si'da-si'da, dianto: inang dipatuhong sumule Kristus. Anna katuhoanna sumule sinnoa pa'dandiang ang naoatee: ingkäna tau ang mantindo'i la dipatuho toe' sumule. ²¹ Aka' natumäng dosanna mesa tau, dianto Adam, lambi' ingkäna to lino pahallu la mate asang. Noa tunne' unngolai pembabena mesa supu tau, dianto Puang Yesus Kristus, lambi' to mate

mala dipatuho sumule. ²² Inγκännä tau pahallu mate aka' peännä'anna asangngingkea' Adam. Noa tunne' ingkännäingkea' ang sikente Kristus la ullambi' katuhuog bakahu. ²³ Ampo' la tiäto' noa indee: Uhuna Kristus tuho sumule. Pihsananna ke sumule bung tama inde di lino, mane la dipatuhoi sumule petauanna. ²⁴ Puhai yatoo, mane tallangngi lino. Ke donentoo Puang Yesus Kristus la untalo setomarayaang anna to ma'kuasa senga' mane ma'pahentai sihapang tomaraya. Puhai yatoo, ya' la umbehong yato katomarayaanna pano di Puang Alataala Ambena. ²⁵ Aka' Puang Yesus Kristus pahallu ma'pahenta sihapang tomaraya lambi' ingkännä balinna napadihoi' di pala' bihti'na. ²⁶ Anna balinna ang la natallangngi katämpä'anna dianto kamateang. ²⁷ Sinnoa ang tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Puang Alataala la umpadahi ingkännä balinna tuhu'-tuhu'ang pano." Dahi maleso dioatee ingkännä ang ma'kuasa la tuhu'-tuhu'ang pano di Kristus. Supung Puang Alataala ang la dai tuhu'-tuhu'ang pano, aka' dianto ang umpadihoi'angnging ingkännä yatoo. ²⁸ Pihsananna, ponna ke ingkännäi aka-aka tuhu'-tuhu'ang pano di Puang Yesus Kristus, ya' la Kalaena toe' Puang Yesus tuhu'-tuhu'ang pano di Ambena aka' dianto ang mampadihoi'angnging ingkännä yato aka-aka. Mengkalao yatoo Puang

Alataala la umpahenta ingkäna ang aha, anna sanganna la käyyäng puha nei' andana ingkäna aka-aka di umba-umba naongi. ²⁹ Oa' solasohong, ke inang tahpa'i dioatee dai la tuho sumule to mate, ya' akana ahai tau ang ditero' unsulängngi solana ang mateng? Ponna ke inang dai la tuho sumule dako' yato solana, ya' aka boi anna sika napanoai? ³⁰ Umbaang kami' noa? Dai aha naboli balingki' nadahhaang aka' umbahaang Kaheba Mapia. Ampo' ponna ke inang dai la tuho sumule to mate, ya' aka kunanna yato kamadahhaangki'? ³¹ Allo-allo si unngoloi loloä' kamadahhaang ang la si mampateiä'. Inang tahpa'etee', solasohong, anna dioa' kupokale'dekoa' aka' mampetahpa'mokoa' pano di Kristus Yesus, Dehatanta. ³² Dinne di Bohto Efesus puhaä' nakalipumpung tau ang sinnoa olo'-olo' peande. Ampo' dai aha kunanna kuolai ang noa yatoo ke dai la dipatuho sumule to mate. Ponna ke dai la aha katuhoang sumule, dotanne' "Taandea' lambi' boho anna menu' lambi' malango, aka' marondong, ya' la mate asangngingkea'." Inang aha tau ang ma'pikki' noa yatoo. ³³ Daa unsähsä' lalang. Ponna ke untuhu'i tau ang ma'baho naoatee, "Dai la tuho sumule to mate," ya' pembabemua' ang mapia dinoa la senga' ke dako'mi umpensinnoai yato pembabe karakenaii. ³⁴ Dianto anna kuoait

mating: Pihki'koa' ang sihatang katahpa'ang
 anna daumbabe dosa. Aka' kusanga ahakoa'
 piha ang dake' ungningsang Puang Alataala.
 Pahallukoa' masili ke tahpa'i yatoo. ³⁵ Umbai
 aha ang la mekutana naoatee, "Umba la noa
 to mate dipatuho? Bahtu' umba la noa bätäng
 kalaena ang dibea pano ke tuhong sumule?"
³⁶ Yato pekutananna, pekutananna to maho!
 Aka' hapanganna ke la mampamulai tau, ya'
 yato lisa'na pinamula ang la dipamula dake'
 mala tuho ke dai ditutu'i dolu sihapang to
 mate ang dilamung. ³⁷ Anna yato ang dipamula
 tadia pinamula ang lobo'mi, ampo' tillisa'ke'
 hapanganna dille, bahtu' ang senga'nake'.
³⁸ Puhanna dipamula, ya' Puang Alataala toboe'
 ang la mambea bätänna. Mesa boi pinamula la
 tuho yato bätänna situhu' hupanna ang naelo'i
 Puang Alataala. ³⁹ Ponna ke tapihki'i ingkänna
 hupanna olo'-olo', sinnoanna patuhoang,
 dansi anna bau, noa tunne' hupatau, ya' dai
 sinnoa-noa diita. ⁴⁰ Anna ponna ke tapihki' toi
 nei' ingkänna ang yaho di langi', noanna mata
 allo, bulang anna bintäng, ya' dai sinnoa ang
 dinne di lino. Yato ang di langi' mesa hupanna
 kamalekeanna, ampo' yatone' ang di lino senga'
 kamalekeanna. ⁴¹ Anna senga' pesilona mata
 allo, pesilona bulang anna pesilona bintäng.
 Pihsananna inde pesilona mesa boi bintäng,

ya' sisenga'-senga'ang boetee'. ⁴² Noa tunne' to mate ke dipatuhong sumule. Naonge anna tuhokingkea' dinne di lino, ya' malamma anna tahuhu bätäng kalaeta. Tahpana ke mateng tau, ya' la dilamung yato bätäng kalaeta mane bosii. Ampo' naonge anna dipatuhoningkea' sumule, ya' la tirende yato bätäng kalaeta mendahi ang matoho anna maleke, ang dang la mate bahtu' la bosii. ⁴³ (15:42) ⁴⁴ Ang dilamung dianto bätäng kalaeta di mentolinona. Ampo' ke tuhoi tau sumule, ya' la dibala'i mendahi bätäng kalaeta di mendehatanna. Dahi ponna ke ahai bätäng kalaeta di mentolinona, inang la aha tunne' bätäng kalaeta di mendehatanna. ⁴⁵ Sinnoa ang tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Tau ang uhuna, dianto Adam, mendahi to tuho." Ampo' Puang Yesus Kristus nei', ang la mala disangai "Adam katämpä'," dianto ang mebea katuhoang sapano-panona. ⁴⁶ Ang dolu sule dianto ang mentolinona, mane sulei ang mendehatanna. Noa tunne' bätäng kalaeta. ⁴⁷ Tau ang uhuna natampa Puang Alataala umpake tampo anna tohhoi done inde di lino. Ampo' Puang Yesus Kristus nei', ang disangai "Adam kaderuanna," sulene' yaho mai di suruka. ⁴⁸ Ingkäna to lino aha bätäng kalaena sinnoa bätäng kalaena Adam, ampo' bätäng kalaeta yaho di suruka la sinnoa bätäng kalaena Puang Yesus Kristus. ⁴⁹ Dinoa

katuhoanta sinnoa katuhoanna Adam, aka' bätäng kalaeta sihatang tuho yaling inde di lino. Dako' la tuhoingkea' sinnoa Puang Yesus Kristus anna ke donentoo bätäng kalaeta la sihatang tuho yaho di suruka. ⁵⁰ Oa' solasohong, noa indee pahtuyungku: bätäng kalaeta dinne di lino dipapia di hao mai di bale anna haha; daingkea' la mala tuho di Kapahentaanna Puang Alataala yaho di suruka ke noai indee bätäng kalaeta. Dai la mala tuho sapano-panona bätäng kalae ang noa indee. ⁵¹ Pemalaä' kutula'ingkoa' mesa pepakuhu ang masaeng dai kainsangang, ampo' ang napalanda'mingakang Puang Alataala dinoa. Dianto, ponna ke sumuleng Puang Yesus, la aha di alla'ta ang dake' mate, ampo' ingkännaingkea' la pahallu tirende, moi ang mate, noa tunne' ang dake' mate. ⁵² La pihsa' dahi di sangkapiri mata supu, ke moning terompe' ang katämpä'. Aka' naonge anna monii terompe', tau ang mateng la dipatuho sumule anna dang la mate sala, anna tau ang tuhoke' la tirende toi lambi' danne' la mate. ⁵³ Aka' inde bätäng kalaeta ang la mala mate anna bosu pahallu tirende mendahi bätäng kalae ang dai la mala mate bahtu' bosu. Dahi tahpana inang tirende noa, ya' la sundummi pole' yato ang tiuki' yaling di Suha' Masero dolu, naoatee, "Puang Alataala hali untalo kamateang lambi' dang

la aha." ⁵⁴ (15:53) ⁵⁵ "Dang aha kakuasaanna kamateang, dang aha kamapi'di'anna." ⁵⁶ Aka' kamapi'di'ang ang mebaha pano di kamateang, dianto dosa. Anna dosanna hupatau pahallu ditahungkung aka' atohang ang puha tatehkai. ⁵⁷ Ampo' kuhhu'sumanga' dai' di Puang Alataala, aka' puhang nabeaingkea' kapataloang di hao mai di dosa anna kamateang ungnolai Puang Yesus Kristus, Dehatanta. ⁵⁸ Dahi, solasohong, pamatoto'ia' kapampetahpa'ammu anna daa umpabeii tihoro. Pengkabela-belaii umbabe pengkähänganna Dehata, aka' ungningsammi unngoatee ingkänna ang umpembabeing Dehata dai la labu'.

16 ¹ Didiona yato doi' ang munge unghimpungning solata ang memase-mase yaho di Yerusalem, ya' kupalau anna la umbabei sinnoa ang kupahentaing ingkänna jumaa' di hao di Galatia. ² Ke lambi' bumi allo Mingku, ya' inang pasenga'mi piha doi'mu yaling di dasammu, situhu' ang sihatang sahomu. Be'beii lambi' kasuleangku anna dangnga' pahallu la unghimpung ke donentoo. ³ Ke lambi'mä' mating, ya' pilleii sangngaka-sangngaka solamu ang umpetahpa'. Aka' la kusuo dai' sibaha la kubea suha' ang la nabaha. ⁴ Anna ke unsangai la mahasa ke mao touä' koo, ya' la kalaeku mamposolai dai'. ⁵ Puhake' kuolai Makedonia,

mane matingngä', aka' pemalaä' ungnolai
 Makedonia dolu. ⁶ Ke la malai la masaeä'
 diting, umbai la lambi' puha tempo madinging.
 Anna ke donentoo malakoa' unduluiä' le'ba'
 pano di umba-umba ang la kuongi. ⁷ Aka'
 dai kuaku la lempäng kale sämpäi', dahi ke
 napabeiä' Dehata, ya' la masaeä' diting. ⁸ Ampo'
 la donekä' dolu di Bohto Efesus lambi' allo
 pa'rame-rameang Pentakosta, ⁹ aka' mai'dike'
 ang la mala kubabe dinne, moinnakato anna
 aha toi ang mampa'baliä'. ¹⁰ Ke matimmi
 ta Timotius, ya' potosule manahpai anna
 dai la malaya' sibahakoa', aka' sinnoa siang
 pengkähängangi' ang kibabe aka' Dehata. ¹¹ Daa
 umpabei la aha ang dai mampakeangka'. Duluii
 ke la mengkalaong sumule mai di kodi' anna
 malai masahke yaling di pellaoanna. Kuempei
 dinne, sibahaang to Efesus ang mampetahpa'.
¹² Didionane' ta Apolos, kupengkabela-belai
 anna malai mating sibaha-baha to mampetahpa'
 ang senga' natammuikoa', ampo' dake' naaku.
 Ampo' ponna ke la halii, ya' la mating. ¹³ Dakaii
 anna pamatoto'i kapampetahpa'ammu;
 pengkabahanii anna matohokoa'. ¹⁴ Inggänna
 ang umbabea', babe asangngi sitonda pa'kalemu.
¹⁵ Ungnginsangnga' ungngoatee Stefanus
 sanghapu ang handang dolu mendahi to
 Sahani di Poropensi Akhaya anna puha sika

umbeho katuhoanna dai' di Dehata undului to
 pentindo'na. Dahi kupalau, solasohong, ¹⁶ la
 tahu'-tahu'angkoa' pano inde di tau, sibaha tau
 senga' ang nasibahaing umpengkähängnging
 Dehata. ¹⁷ Masannang liuä' aka' lambi'mi sule
 ta Stefanus, ta Fortunatus anna ta Akhaikus.
 Sika kupasihapang bala'mua' ang manduluiä'
 dinne. ¹⁸ Sika umpamatoho inahangu, sinnoa
 naonge sika umpamatoho toine' inahammua'
 dolu. Tau ang noa indee sihatang dipakeangka'.
¹⁹ Salama'na mating ingkäna jumaa' dinne
 di Poropensi Asia. Noa tunne' ta Akwila anna
 ta Priskila sibaha to mampetahpa' ang si
 ma'himpung yato di dasanna umpapebaha
 salama'na mating. ²⁰ To mampetahpa' senga'
 ang kusibahaing dinne umpapebaha toe'
 salama'na mating. Sisalama'koa' mesa anna
 mesa mengkalao di inahammu ke si ma'himpung
 bumokoa'. ²¹ Salama'ku mating. (Inde salama'ku,
 teyye kalaeku ang mangnguki'.) Paulus. ²² Tau
 ang dai ungkalemui Puang Yesus, la ditändo nei'.
 Maio, Puang! ²³ Kuhannuang namana'koa' Puang
 Yesus kamasahkeang! ²⁴ Kukalemui asangka'
 yaling di Kristus Yesus. Samantoo.

2 Korintus

1 ¹ Pano di ingkäna petauanna Puang Alataala di hao di Korintus, sibaha ingkäna to mampetahpa' di hao di Poropensi Akhaia. Hao mai di Paulus, sibahaang ta Timotius. Nasuhung anna kuuki'i inde suha' mating, aka' naängkä'ä' Puang Alataala mendahi rasulna Kristus. ² Salama'ku mating. Ke la malai Puang Alataala Ambetaa' sibaha Dehatanta Puang Yesus Kristus la umbehekoa' anna namana'koa' kamasahkeang sibaha kamasannangang.

³ Tapudii Puang Alataala, Ambena Puang Yesus Kristus, Dehatanta. Inde Ambe si mekalemui lolo anna Dianto kasuleanna ingkäna pepakahanga.

⁴ Si umpamatoho inahangki' yaling di ma'kahupahupa kamasuhsaang ang mehoa, lambi' mala touang kami' umpamatoho inahanna tau senga' yaling di ingkäna kamasuhsaannaii, umpake kamatohoang ang kitahimbo yaho mai. ⁵ Yato kamasuhsaang ang nasa'ding dolu Kristus, ya' mai'di ang kisa'ding tou kami'. Ampo' mai'di toe' kamatohoang inaha ang kitahimbo yaho mai di Kristus. ⁶ Ungngolai kamasuhsaangki', dianto napolalang Puang Alataala umpamatoho inahammua', solasohong, anna malakoa' salama',

aka' si masuhsa toukoa' dio, sinnoaingkea'.
 Dahi, ke napamatohoi inahangki' Puang Alataala
 yaling di kamasuhsaangki', ya' la napamatoho
 toua' dio inahammu, lambi' la tähängkoa'
 unngolai kamasuhsaang. ⁷ Dianto anna dai
 bata-bata inahangki' didiomua', aka' kiinsang
 kioatee si unngolai toukoa' dio kamasuhsaang
 sinnoaingkea', anna inang la napamatoho
 inahammu Puang Alataala sinnoaingkea',
 lambi' la tähängkoa'. ⁸ Oa' solasohong, pahallu
 unngingsang unngoatee yato ingkäna
 kamasuhsaang ang manghoaang di lau' di
 Poropensi Asia matingngi liu, lambi' sai'di' tala
 dai kibela kitähäng anna kisanga la mateang.
⁹ Kipihki' kioatee, "Dang aha lalang la malaang
 tuho." Ampo' nasuhung dahii noa yato, anna
 malaang dai umpetahpa' kamatohoang kalaeki',
 ampo' la umpetahpa'ang supu Puang Alataala,
 aka' Dianto ang mala umpatuho sumule to mate.
¹⁰ Dahia', solasohong, nalahpa'ang tora' di hao
 mai yato di kamasuhsaang matingngi di allo
 ang lehsu' lambi' daang mate. Noa tunne' la
 nalahpa'ang di hao mai di kamasuhsaang ang
 dahi dinoa. Anna kipetahpa' kioatee la nalahpa'
 touang nei' di hao mai di kamasuhsaang ang
 la dahi di allo-allo di tingngayo. ¹¹ La napanoa,
 solasohong, aka' si unsambayangngiang. Aka'
 ponna ke mai'dii tau ang mansambayangngiang,

ya' la nabeheang Puang Alataala lambi' mai'di
 tau la ma'kuhhu'sumanga' dai' di Puang Alataala.
¹² Oa' solasohong, male'deang aka' yaling di
 unnä' inahangki' maroho pembabeki' pano di
 ingkäna tau, londonang pembabeki' mating. Dai
 aha ang kibuni yaling di ingkäna siamo, maroho
 pahtuyungki' untuhu'i paelo'na Puang Alataala.
 Daang untuhu'i kamanähänganna hupatau,
 ampo' pembabeki' situhu' pa'kalemunna
 Puang Alataala pano di kami'. ¹³ Yato ang kiuki'
 mating, supung ang la maromi'a' umbata anna
 ungningsang. Ahakoa' ang inang ungningsammi
 pahtuyungki', ampo' aha piha ang dake'.
 Dahi kuhannuang la ungningsang asangka'
 pahtuyungki', lambi' ke suleng Puang Yesus, ya' la
 umpokale'deang, sinnoa kipokale'de toukoa' dio.
¹⁴ (1:13) ¹⁵ Dianto anna ahai dolu pahtuyungku
 la pendoang lempäng diting di bohtomua' anna
 malakoa' pendoang ullambi' behe. Noa indee
 setonganna pahtuyungku dolu: la lempängngä'
 mating naonge anna panoä' di Makedonia.
 Pihsananna ke sumulemä' di hao mai, ya'
 lempäng bumä' anna malai unduluiä'a' yaling
 di pellaoangku sau di Yudea. ¹⁶ (1:15) ¹⁷ Ampo'
 dai dahi yato pahtuyungku. Umbai damä'a'te'
 umpetahpa'? Bahtu' unsangaa' mopahtuyu salaä'
 situhu' pampemala kalaeku, aka' mahka kuoantee
 "io," mahka kuoantee "dai"? ¹⁸ Daete' noa yatoo,

solasohong! Sinnoanna pa'dandianna Puang Alataala dai nabala'i, ya' noa tunne' pa'karangki' mating daete' mahka mengngio, mahka la dai. ¹⁹ Aka' kami' ta Silas anna ta Timotius puhaang umbaha mating kaheba yaho mai di Puang Yesus Kristus, Änä'na Puang Alataala. Anna yato Puang Yesus Kristus daete' umpakarende-rende pahtuyunna, mahka mengngiong, mahka dai. Ampo' pahtuyunna pano di kita' mala lolo dipetahpa'. ²⁰ Aka' mai'di liu pa'dandianna Puang Alataala pano di kita', anna inang la dahi asang aka' kasikenteanta sibaha Kristus. Dianto anna ke umpudiingkea' Puang Alataala si taoatee, "Aming! Inang noang!" Aka' pa'dandianna Puang Alataala pano di kita' ahana inang la sundung yaling di Kristus. ²¹ Kalaena Puang Alataala ang mampamatohoingkea', noa kami' noa toi dioa', lambi' sikenteingkea' sibaha Kristus. Anna napilleiingkea' mendahi ampuanna, ²² anna nabeaingkea' Inaha Masero ang mendahi tanda dioatee ampuannaingke. Inde Inaha Masero sinnoa tanda yaling di inahanta ang umpamatoto' pa'dandianna Puang Alataala pano di kita', lambi' maleso taoatee yato ingkäna ang nadandiingkea' inang la tatahimbo di allo-allo ang la sule. ²³ Oa' solasohong, dä' loseng, naitaä' Puang Alataala anna Dianto ang ungningsang ihsi inahangku. Nasuhung dai dahi yato pahtuyungku

di pihhang tiing mao mating, aka' dai kuaku la kukahha'ikoa'. ²⁴ Daang pemala mentuambahsa' mating, aka' kapampetahpa'ammu pano di Puang Yesus matoto'mi. Ampo' diare' pemalaang mengkähängngingkea' sibaha anna malakoa' masannang.

2 ¹ Dahi kuoatee dotanne' dakangkoa' kulumba, aka' dai kuaku ke mapi'di' sala boia' inahammu, sinnoa ang dahi dolu naonge lempängngä'. ² Aka' ke kupamapi'di'ia' inahammu, ya' dante' aha la mampakahangaä', aka' dio siarea' ang la mampakahangaä'. ³ Dianto anna unnguki'ä' yato suha' mating dolu. Dai kuaku mating kupellambi'ikoa' anna la unnaho-naho inahaä'. Aka' setonganna diorea' nei' la umpamasannangngä'. Anna maleso pano di kodi', ponna ke masannangngä', ya' la masannang toukoa' dio. ⁴ Naonge anna kuuki'i yato suha', manaho inahangku lambi' dondong uhai matangku. Tadia pahtuyungku unnguki' yato suha' la umpamapi'di'a' inahammu. Ampo' kuuki' yato suha' anna malaia' unngingsang umba noa pa'kalemungku liu mating di dioa'. ⁵ Didiona yato solata ang inang sala babena: tadia inahangku supu ang napamapi'di', ampo' inahammu toua' dio napamapi'di', (bahtu' inahanna sangngaka-sangngaka tau di alla'mua', aka' dai kuaku kuhängngäng-hängngängngi inde

kaha-kaha.) ⁶ Mai'dia' di alla'-alla'mu ang hali mangkambahoing. Ya' di kodi'na koo, sundummi yatoo. ⁷ Dinoa sihatang ke diampungngii anna dipakahangai anna malai dai mapi'di liu inahanna lambi' mono' inahanna. ⁸ Dianto anna kupalaui mating la ma'kalemukoa' pano. ⁹ Pahtuyungku ungnuki' yato suha' dolu aka' la kupangngitai katuhu'-tuhu'ammua' mai di kodi'. Ya' kuinsammi dinoa inang tuhu'-tuhu'angkoa'. ¹⁰ Dinoa ke ungnampungngii inde tau, ya' la kuampungngi tou kodi', ke ahai kasalaanna mai di kodi'. Kupanoa yatoo di olona Kristus ang la umpomapiaa'. ¹¹ Dianto anna kuoaiter pahallu taampungngi, anna malai dai aha napolalang nasändä'ingke Pongkahana setang. Aka' tainsammi pahtuyu karakena. ¹² Naonge anna mengkalaoä' di hao di Bohto Efesus, ya' lupanoä' di Bohto Troas do umbaha Kaheba didiona Kristus. Lambi'ku pano, ya' nabuhkeimingkä' lalang Dehata anna malaä' mengkähäng di hao. ¹³ Ampo' moinnakato noa, tilä'bä'-lä'bä'ke' inahanku, aka' dakang aha silambi' ta Titus ang kuhannuang la umpalambi' kaheba didiomua'. Dianto anna sika kupasa'bii ingkäna solasohong di hao, mane kupatahhi'i pellaolangku sule dinne di Makedonia. ¹⁴ Ampo' kuhhu' sumanga' dai di Puang Alataala, aka' nabahanang loloingke yaling di kapataloanna aka' sikenteingke

Kristus. Lambi' moi umba-umba kiola, tontong kipepainsang loloing Kaheba Mapia anna malai tuhtuang lele sau tama sinnoa uri'na minnä'-minnä' bomammi'. ¹⁵ Di olona Puang Alataala, sihapangngang kayu-kayu bomammi' ang ditunu anna malai nauri' ingkäna tau, aka' kami'mitoo ang nasuo umpepainsangnging kaheba didiona Kristus. Pano di tau ang menge dipasalama', ya' napasihapangngang aka-aka bomammi', aka' yato ang kipakaheba mebea katuhoang sapano-panona. Ampo' panone' di tau ang la ditallangngi, ya' napasihapangnganne' aka-aka bobosi, aka' ang dai untahimbo Kaheba Mapia, untahimbone' kamateang. Dahi menna yaling di alla'-alla'taa' ang la nabela undurung inde pengkähängang matingngi? ¹⁶ (2:15) ¹⁷ Aha tau ang untula' Bahtakara Dehata supung aka' sika pemala mendahi to makaka. Ampo' masero kami' pahtuyungki' anna tahpa' pa'karangki' yaling di Kristus, aka' kiinsang kioatee Puang Alataala ang mansuoang, anna Dianto ang mangngita.

3 ¹ Ampo' daumpihki'ia' unngoatee umpudi bumang kalaeki' dinoa! Daang sinnoa yato piha to pampakuhu ada' diting. Ke lambi'mi mating di bohtomu si napaitaiko' suha' ang umpudi kalaena anna malaia' sika untahimbo. Anna ke la maong, ya' si umpalau bung suha'

di hao mai di dioa' ang la umpudi kalaenaii. Ampo' kami'-kami' daang umpahallu suha' ang noa yatoo. ² Aka' kalaemua' mendahi suha' pampudiang ang kitokei. Sinnoakoa' mesa suha' ang tiuki' yaling di inahangki'. Lambi' di umba-umba kiola, si kitula' pano di ingkänna tau umba noa untahimbomokoa' Kaheba Mapia ang kibaha. ³ Dia tuke', solasohong, malesong pano di ingkänna tau boa pengkähängki' umbaha Bahtakaranna Puang Yesus Kristus mating. Mala dioatee sinnoakoa' mesa suha' ang nauki' Puang Yesus. Yato ang nauki' tama di inahammu mahasa puha nei' andana suha' biasa ang diuki' umpake tinta, bahtu' suha' masae ang si tiuki' dolu pano di batu lohpa'. Aka' yaling di inahammu dianto ang napangnguki'i Kristus yaling di kakuasaanna Inaha Masero ang tuho. ⁴ Nasuhung anna bahaniang ma'tula' noa indee, aka' mampetahpa'ang dai' di Puang Alataala unngolai Kristus. ⁵ Dai kioate kibela kibabe inde pengkähängang. Tadia kapabelaang kalaeki', ampo' Puang Alataala supu ang mambeaang kapabelaang. ⁶ Nabeaang kapabelaang mendahi to pengkähänna ang umbaha pa'dandiang bakahunna pano di hupatau. Yato pa'dandiang bakahu tadia supu atohang ang tiuki', ampo' diare' katuhuang bakahu ang nabeaingkea' unngolai Inaha Masero. Aka'

ponna pemalaingke maroho di olona Puang Alataala, anna supumingke untuhu'i atohang ang tiuki', ya' inang la untahimbingkete' kamateang. Ampo' ponna untuhu'iingke Puang Alataala yaling di kakuasaanna Inaha Masero, ya' la untahimboingke katuhuang ang lambi' sapano-panona. ⁷ Dolu atohanna nauki' Puang Alataala pano di batu lohpa' mane nabeai pano di Nabi Musa. Inde atohang umbaha supu kamateang pano di tau aka' dai aha ang mambela mantuhu'i. Moinnakato noa, ya' pansillo' sämpäi' lindona Musa napobua' yato atohang lambi' dai natua nanenne'i to Yahudi. ⁸ Dahi yato pa'dandiang ang nabaha Inaha Masero ahana inang mahasa puha nei'. ⁹ Ponna ke matandei yato pa'dandiang ang dolu ang umbaha kamateang, ya' inang matande puha nei' inde pa'dandiang bakahu ang mampamarohingkea' di olona Puang Alataala. ¹⁰ Setonganna, yato pa'dandiang ang dolu danne' matande ke dipasiitai kamatandeanna inde pa'dandiang bakahu. ¹¹ Aka' ponna matande yato pa'dandiang ang dolu, ang sämpäi' supu, ya' inang matande puha nei' inde pa'dandiang bakahu ang tontong lolo lambi' sapano-panona. ¹² Dahi, aka' kihannuang pano inde di pa'dandianna Puang Alataala ang bakahu, lambi' bahaniang umpepainsangnging Kaheba Mapia. ¹³ Dai aha aka ang kibuni. Daang sinnoa

Nabi Musa dolu ang unsapu' lindona. Napanoa anna malai dai sika naita to Yahudi yato pesilona ang tuhtuang mallung lambi' pa'da. ¹⁴ Makahha' bää' yato to Yahudi, anna lambi' dinoa ahake' ang mekalapai sihapang unsapu' lindo, lambi' dai sika umpetahpa' katahpa'ang naonge anna dibatai yato Atohanna Musa. Supung Kristus ang la mala unngalai yato pesapu' ang ungalapai pihki'naii. ¹⁵ Lambi' dinoa, ponna ke sika umbatai suha'na Musa, ya' mala dioatee tisapu' inahanna. ¹⁶ Ampo' ponna sika umbala'i pihki'na lambi' mampetahpa' dai' di Dehata, ya' la dialaimintoo yato pesapu'naii. ¹⁷ Aka' Dehata dianto Inaha Masero. Anna ponna ke tohhoi yaling di inahanta, ya' lahpa'mingke di hao mai di ingkäna ang ungalapai kasikenteanta. ¹⁸ Dahi, ingkäntaa' ang mampetahpa' dai' di Dehata, dang aha ang unsapu' inahanta. Tainsammi kamatandeanna Dehata ang tuhtuang umpamapia lolo inahanta. Napanoa lolo Inaha Masero tama di inahanta anna malai tuhtuang mendahiingkea' sinnoa Dehatanta ang matande.

4 ¹ Naängkä'ang kami' Puang Alataala mendahi to pengkähänna, anna pa'kalemunnantoo lambi' malaang umbabe inde pengkähängang. Dianto anna dai mono' inhangki'. ² Daang umbabe aka-aka ang la melongko'i. Dai aha ang kibuni anna daang umbulitu' tau senga'. Daang

umputa'-puta' Bahtakaranna Dehata, ampo' di olona Puang Alataala kitula' aka ang tahpa', dai kiseming-seming, lambi' napetahpa' tau naoatee tahpa' yato kaheba ang kibaha. ³ Ponna ke tibunii yato Kaheba Mapia ang kibaha, ya' supung tibuni pano di tau ang inang la lupano di nahaka. ⁴ Pihki'na tau ang noa yatoo hali nabutai Pongkahana setang ang ma'kuasa yaling inde di lino, lambi' dai sika umpetahpa' Kaheba Mapia. Kamabayaang ang sule di hao mai yato di Kaheba Mapia dai mesilo tama di inahannaii, lambi' dai sika ungningsang kamatandeanna Kristus ang mepaitai didiona Puang Alataala. ⁵ Daang umpepainsangnging sanga kalaeki'. Ang kipepainsangnging dianto kaheba ang naoatee Puang Yesus Kristus dianto Dehata. Anna kami'mitoo sabua'mua' situhu' pahentana Puang Yesus. ⁶ Naonge anna napadahii Puang Alataala langi' anna lino ma'kara naoatee, "Dahio mabaya yaling mai di kamalilingang!" Anna Puang Alataalantoo ang umballoi inahanta lambi' mala tainsang kamatandeanna ang mesilo yaling di lindona Kristus. ⁷ Dai aha ang mantondong yato kakuasaanna ang mengkähäng yaling di inhangki', aka' nabeaang Puang Alataala ballona ang la kibaha. Ampo' tau biasa touang kami'. Sinnoang supu kohing tampo, ampo' napangngihsiang aka-aka ang masu'li'. Lambi'

maleso pano di ingkäna tau dioatee kakuasaang ang kitokei sule yaho mai di Puang Alataala, tadia kakuasaang kalaeki'. ⁸ Pemmai'diang ungnolai kamadahhaang, ampo' dai dioatee lambi' la madahha liuang. Si aha tempona dai kiinsang aka la kibabe, ampo' dai aha mono' inahangki'. ⁹ Mai'di balingki', ampo' naposolai loloang Dehata. Aha si mambambaang lambi' tisulunggang ampo' malaang ke'de' sumule. ¹⁰ Si ungnoloi loloang kamadahhaang ang la mampateiang, sinnoa ang naoloi dolu Puang Yesus, lambi' mala maleso pano di ingkäna tau dioatee katuhonna Puang Yesus unguasai katuhonangi'. ¹¹ Bahtuanna indee: akinna tuhokang yaling inde di lino, ya' aha lolo tau ang pemala mampateiang aka' untuhu'iang Puang Yesus. Nasuhung anna noai yatoo anna malai maleso pano di ingkäna tau dioatee tuhong sumule Puang Yesus, aka' sika naita kakuasaanna yaling inde di kalaeki' ang malamma. ¹² Dahi di hao loloang kami' di olona kamateang, ampo' kalemba'anna yatoo, ya' malakoa' tuho lambi' sapano-panona. ¹³ Aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Mampetahpa'ä', dianto anna bahaniä' ma'tula'." Noa tumang kami'. Kipetahpa' dai' di Puang Alataala lambi' bahaniang ma'tula'. ¹⁴ Puang Alataala umpatuho sumule Puang Yesus. Dianto anna kiinsangngi

kioatee la lambi'mi tempona la napatuho
 touang kami' sumule sibaha Puang Yesus,
 anna la nahimpungngingkea' sibaha di olona.

¹⁵ Ingkäna indee kidurungngingkoa' anna
 malakoa' untahimbo kamapiaang. Aka' tuhtuang
 mai'di tau ang unghingngi yato Kaheba Mapia
 lambi' dilahpa' di hao mai di tahungkung, ya'
 tuhtuang mai'di ang la ma'kuhhu'sumanga' dai'
 di Puang Alataala, lambi' dipamatande sanganna.

¹⁶ Dianto anna daang mono' inaha. Moinnakato
 anna tuhtuang malammai bätäng kalaeki',
 ampo' allo-allo si dipamatoho lolo inahangki'.

¹⁷ Kamadahhaang ang kioloi dinoa dianto
 kamadahhaang sämpäi' supu anna mahingang.
 Anna aka' sa'bara'ang munge ungnolai inde
 kamadahhaang, lambi' la untahimboang
 kamatandeang ang la lambi' sapano-panona.
 Yato kamadahhaang ang kiolai dinoa dai umba
 sama ke dipasiitai yato kamatandeang ang la
 kitahimbo di allo ang la sule. ¹⁸ Dahi, daia' kita'
 tapihki' liu yato aka ang landa' diita. Ampo' ang
 tapihki' liua' dianto ang dai landa' diita. Aka'
 yatoo ang landa' diita kaha-kaha sämpäi' supu.
 Ampo' yato ang dai landa' diita, dianto ang la
 lambi' sapano-panona.

5 ¹ Yaling inde di lino aha bätäng kalaeta
 ang mala dipasihapang bansuli ang diongei
 sängkä. Ponna ke mateng tau, ya' mala dioatee

tallammi yato bansuli. Ampo' la napapiaingkea' Puang Alataala bätäng kalae bakahu ang mala dipasihapang dasang yaho di suruka ang la tontong lambi' sapano-panona. ² Naonge anna tuhokingkea' yaling inde di lino, ya' mohahaeng tau anna pemala liuingkea' ullambi'mi yato bätäng kalaeta yaho di suruka ang dipasihapang dasanta. ³ Aka' ke mateng tau, ya' inang la aha bätäng kalaeta ang bakahu; dai la tuho tomande' sungnga'ta dai kebätäng kalae. ⁴ Aka' ke tuhokingkea' yaling inde di lino, ya' mohahaengngingkea' anna matingngi durunganta. Ampo' dai mala tapihki' taoatee, pemala tau mate anna malai lahpa' di hao mai di bätäng kalae. Ang tahannuang dianto daingkea' mangki' la mate, ampo' tahpa kebala' inde bätäng kalaeta ang mala mate mendahi bätäng kalae ang la tuho sapano-panona. ⁵ Kalaena Puang Alataala ang mepapiaing ingkäna indee, anna nabeaingkea' Inaha Masero ang la mendahi tanda dioatee inang la nabeaingkea' yato bätäng kalae bakahu yaho di suruka. ⁶ Dianto anna matoho loloi inahangki'. Tainsangnga' taoatee inde bätäng kalaeta sinnoa bansuli ang taongi sängkä done inde di lino. Dahi, naonge anna tuhokingkea' yaling inde di lino, ya' sikahaoang tau Dehata, ⁷ aka' naonge anna tuhokingkea' yaling inde

di lino untuhu'iingkea' Dehata mengkalao di kapampetahpa'anta, tadia mengkalao di aka ang mala taita. ⁸ Dahi matoho lolo inahangki'. Moi la unngoloiang kamateang, ya' kiangka' supu pebehe, aka' ponna ke lahpa'mi tau di hao mai inde di bätäng kalae, ya' la sibahang tau Dehata! ⁹ Ang handang kipemala dianto la umpamasannang loloang Puang Alataala, noa tuhoang yaling inde di bätäng kalae, noa toi ke matemang. ¹⁰ Aka' la lambi'mi tempona ang la pahallu taongeia' mengngolo asang pano di Kristus ang la umpahehsa pengkähänganta. Pihsananna la untahimboingkea' aka ang sihatang situhu' yato ingkäna pembabeta naonge anna tuhokingkea', noa pembabe mapia, noa toi pembabe karake. ¹¹ Dahi, mahea'ang umbabe aka-aka ang la dai nakärä'i Dehata, aka' kiinsang kioatee la napahehsa asangngingkea'. Dianto anna kipengkabela-belai umbea pepähängang pano di ingkäna tau lambi' sika mampetahpa' pano di Puang Yesus. Nainsang Puang Alataala ihsi inahangki'. Anna kuhannuang dang aha di alla'-alla'mua' ang bata-bata inahanna didioki'; kuhannuang la unngingsang asammokoa' ihsi inahangki'. ¹² Daumpihki'ia' unnggoatee munge bumang umpudi kalaeki' ke ma'tula'ang noa inde ang mane hali kitula'. Aka' nasuhung anna kipanoai

indee anna malakoa' ungningsang aka-aka ang mapia lambi' la umpokale'deang anna malaia' umpakaleso pano yato di ingkäna tau ang daang mantahimbo. Tau ang noa yatoo umpihki' supu aka ang landa' diita, daine' umpihki' ihsi inahanna tau. ¹³ Aha toi ang mansangaang to tahta'.

Ampo' nasuhung kipanoa yatoo aka' pemalaang untuhu'i Puang Alataala sitonda sangkalebu inahangki'. Ampo' dioa' dio, ya' maleso anna marohoi yato pihki'ki', aka' ungnolai yatoo, ya' malakoa' kikalemui. ¹⁴ Nasuhung anna noai yatoo pembabeki' aka' pa'kalemunna Kristus. Noa indee pihki'ki': Puang Yesus Kristus mate unsulängngi ingkäna tau, dahi sihapang mate asangngingkea'. ¹⁵ Napanoa anna malai tau ang tuhoke' dai untuhu'i pampemala kalaena. Ampo' la untuhu'i pampemalanna Kristus, aka' dianto ang mate, mane tuhoi sumule, nasulängngiingke.

¹⁶ Dahi, dianto anna damang umpahehsa tau situhu' aka ang mala diita di aneanna. Setonganna dolu kisanga tau biasa Kristus, ampo' dinoa dang kipihki' noa yatoo. ¹⁷ Dahi, ponna sikenteng tau Kristus, ya' mendahing tau hupatau bakahu. Pa'dang yato katuhoang ang dolu, anna untahimbong tau katuhoang bakahu.

¹⁸ Kalaena Puang Alataala ang mampanoa yatoo. Ungnolai Kristus, to di alla', lambi' sikapiaiingke sumule Puang Alataala. Anna nabeaingkea'

pengkähängang umpepainsangnging inde kaheba pano di tau senga' lambi' sika mala toe' sikapiai Puang Alataala. ¹⁹ Noa indee kaheba ang kipepainsangnging: yato ang nababe Kristus, dianto ang napolalang Puang Alataala umpasikapiai hupatau sibaha Kalaena, lambi' dang napadiinaha kasalaannaii. Anna kami'mitoo ang napopengkähäng umbaha Bahtakaranna pano di tau senga' lambi' sika mala toe' sikapiai Puang Alataala. ²⁰ Kami' pesuonaang Kristus, sihapang Kalaena Puang Alataala umpake kamahangki' ma'tula' pano di dioa'. Dahi, yaling di sanganna Kristus kipalau la sikapiaimokoa' Puang Alataala. ²¹ Daine' madosa Puang Yesus Kristus, ampo' nasuo Puang Alataala undurung dosanta. Bahtuanna napasihapang to madosa lambi' mala nasulängngiingke. Napanoa anna malai ingkännaingkea' ang sikente Puang Yesus Kristus la naangka' maroho di olona.

6 ¹ Dahi, aka' mengkähängngang kami' sibaha Puang Alataala, dianto anna mengkamala'mang, solasohong, anna dako' uningkaleäng-leängngi mana' pa'kalemunna Puang Alataala ang hali untahimbo. ² Yaling di Suha' Masero aha tiuki' tula'na Puang Alataala naoatee, "Yato di tempo ang kupama'tantu kuhingngi pehumala'mu, donetoo kukalemuio lambi' kupasalama'o." Oa' solasohong, pehingngiia'

inde tula'ku: dianto indee tempo ang napama'tantu Puang Alataala. Allo dinoantoo sadia Puang Alataala la napasalama'koa'.
³ Maenga'ang yaling di ingkäna pembabeki' anna malai dai aha tau unsalla pengkähängangki' yaling mengeang umpepainsangnging Bahtakaranna Puang Alataala. ⁴ Kipamapia lolo pengkeroki' di ingkäna siamo anna malai maleso dioatee to pengkähännaang Dehata. Si sa'bara' loloang yaling unngolai ma'kahupa-hupa pesändä', kamasuhsaang anna kamadahhaang. ⁵ Si nabambaang tau, si natahungkungngang, si nasibobo'-bobo'iang. Si mengkähäng kahha' loloang, lambi' aha tempona daang mala hahe anna daang mala mande. ⁶ Maleso diinsang dioatee inang to pengkähännaang Puang Alataala, aka' masero pembabeki', kiinsang umba noa Bahtakaranna Dehata, sa'bara'ang anna marota'ang pano di tau senga'. Aha lolo Inaha Masero yaling di kalaeki' anna ma'kalemuang pano di tau senga' mengkalao yaling di inaha. ⁷ Maleso dioatee to pengkähännaang Puang Alataala, aka' pepaturu ang kipepainsangnging dianto pepaturu ang tahpa' anna aka' kakuasaanna Puang Alataala ang mala diita yaling di pengkähängangki'. Maroho lolo pembabeki' anna inde kamarohoangki' mala dipasihapang pa'dang anna unta ang la kipake

untolla' balingki'. ⁸ Moi dipakauho-uhuang,
 bahtu' dipudiang, moi disallaang bahtu'
 dipakeangka', maleso diinsang dioatee to
 pengkähännaang Puang Alataala. Aha ang
 mansangaang to pa'bulitu', ampo' setonganna
 katahpa'ang ang si kitula'. ⁹ Naangka'ang tau
 dai kainsangang, ampo' setonganna mai'di tau
 mangnginsangngang. Nasangaang tau to mate,
 ampo' setonganna tuhokang! Moinnakato anna
 dipohetong si'da-si'daang, ampo' dasiakang
 mate. ¹⁰ Mai'di kamasuhsaangki' ampo' mahasa
 lolo inahangki'. To memase-maseang ampo'
 kami'mitoo ang umbaha behe pano di tau
 mai'di. Nasanga tau dai aha aka-akangki', ampo'
 setonganna ingkäna-ingkäna siamo kiampui.

¹¹ Oa' solasohong diting di Korintus, puha
 kipamaleso karangki' mating, dai aha aka ang
 kibuni. Ungnginsang pa'kalemungki' mating.

¹² Tadia kami' ang dai ma'kalemu mating, ampo'
 dioa' ang dai ma'kalemu di kami'. ¹³ Ma'tula'ä'
 sihapang ma'tula'ä' pano di änä' kalaeku:
 kupalau mating la ma'kalemukoa' mai di kami'
 sihapang umpasule pa'kalemungki' mating.

¹⁴ Daunsiba'ba' lelung londonang daunsiala tau
 ang dai mampetahpa' pano di Puang Yesus, aka'
 inang dai sihatang. Unsangarakaa'to sinnoa siang
 tau ang untuhu'i pa'elo'na Puang Alataala anna
 tau ang dai untahimbo Puang Alataala? Bahtu'

la malaraka kamabayaang sihau kamalillingang?
¹⁵ Sikapiairaka Kristus anna Pongkahana setang?
 Malaraka la aha kasikenteanna to mampetahpa'
 anna to tamampetahpa'? ¹⁶ Sinnoaraka Dasang
 Ada'na Puang Alataala anna pampahahi'ang?
 Daete' pole' aha la noa. Ampo' kita'mitoo Dasang
 Ada'na Puang Alataala, aka' Puang Alataala To
 Tuho lolo inang tohho yaling di inahanta. Sinnoa
 ang natula' dolu Puang Alataala yaling di Suha'
 Masero naoatee, "La tohhoä' di alla'-alla'naii,
 anna kusibahaing. La mendahiä' Dehatanna,
 anna sika la mendahi petauangku." ¹⁷ "Dahi,
 damong untuhu'i pengkerona tau ang dä'
 mangnginsang, damong unsiba'ba' lelengngi!
 Pakahaoi pembabe karake. Ponna umpanoa
 yatoo, ya' la kutahimbokoa'." ¹⁸ " 'La mendahiä'
 Ambemu, anna la mendahikoa' änä'ku.' Noanto
 natula' Dehata, To Handang Ma'kuasa."

7 ¹ Oa' solasohong ang kukalemui, ingkänna
 inde pa'dandiang nababe Puang Alataala
 pano di kita'. Dahi pahalluingke sikahaoang
 ingkänna aka-aka ang mekärähko'i, noa
 ang mala diita, noa ang yaling di inahanta.
 Pahalluingke untuhu'i Puang Alataala sibaha
 sangkalebu inahanta, anna pahalluingke mahea'
 umbabe ingkänna siamo ang la dai nakärä'i.
² Oa' solasohong, tahimboang lambi' tama di
 inahammu! Daang aha ummaho-maho tau

senga', bahtu' kibulitu', datouang aha ummahomaho tau senga' aka' la kipokauntungang.

³ Ma'tula'ä' noa indee, solasohong, dai anna malai kusallakoa'. Aka' sinnoa ang kutula' langngena', dai aha mantondong pa'kalemungki' mating, noa tuhoang, noa toi mateang.

⁴ Kuinsang kuoatee malakoa' dipetahpa'.

Kupokale'dekoa', solasohong. Moinnakato anna mai'dii kamasuhsaang ang manghoaang, ampo' matohong dinoa inahangku anna masannangngä' aka' dioa'.

⁵ Naonge anna suleang dinne di Makedonia, dai aha tempoki' mehile. Donetoo ma'kahupa-hupa kamasuhsaangki': kasibehtaang sibaha tau ang mepa'bali anna kamahea'ang yaling di inahangki'.

⁶ Ampo' Puang Alataala, ang mepakahanga, umpakahanga inahangki' naonge anna sulei ta Titus.

⁷ Tadia supu kasuleanna ang mampakahangaang, ampo' makahanga touang unghingngi kaheba ang nabaha.

Naoatee umpakahangaa' inahanna naonge anna sibahakoa'. Naoa toe'tee makarohhengkoa' are' pano di kodi' anna pemalakoa' sitammu sala boingkea'. Naoa toitee unsohsoa' are' yato ang dahi dolu di alla'ta anna pemalakoa' mesa inahaingkea' sumule. Kihingnginna yatoo, ya' mahasa liu inahangki'.

⁸ Moinnakato anna umpamapi'di'ia' inahammu yato suha'ku ang dolu, ampo' dai kusohso aka' kuuki'. Uhuna

kusohso, aka' kuinsang kuoatee la mapi'di'
 inahammu umbata yato suha'. Ampo' yato
 kamapi'di'ang inaha dai masae. ⁹ Dianto anna
 kuoatee dai kusohso yatoo. Setonganna
 masannangngä'. Ampo' ang kuposannang
 tadia aka' mapi'di' inahammu, ampo' aka'
 mengkatoba'koa' di hao mai di pembabemu
 ang dai huhu, napobua' yato kamapi'di'ang
 inahammu. Yato kamapi'di'ang inahammu
 napolalang Puang Alataala la nabehekoa'.
 Dahi dako' huki aka' yato suha'ki'. ¹⁰ Aka'
 kamapi'di'ang inaha ang situhu' pa'elo'na
 Puang Alataala napolalang la natehteingke
 mengkatoba', lambi' malaingke napasalama'.
 Kamapi'di'ang inaha ang noa yatoo dai mala
 tasohso. Dai sinnoa kamapi'di'ang inaha ang
 situhu' pihki' mentolinona, ang dai sitonda
 kapengkatoba'ang, aka' mebahane' pano di
 kamateang. ¹¹ Yato kamapi'di'ang inahammu
 umbata yato suha'ku inang situhu' pa'elo'na
 Puang Alataala. Itai boana yatoo: pemalako'
 umbabe aka ang maroho. Pemala liuko'
 umpebayai kalaemu. Keaha'koa' aka' dosanna to
 kekasalaang. Mahea'koa' untuhu'i pembabenaii.
 Ungkarohhengngiä'a'. Umpengkabela-belaia'
 untuhu'i Dehata. Sadiakoa' untahungkung
 to kekasalaang. Umpamaleso di ingkäna
 siamo lambi' nainsammi tau naoatee bahahsi

inahammu yaling inde di kaha-kaha. ¹² Dahia', solasohong, dai kuuki' yato suha' dolu aka' tau ang kekasalaang, bahtu' aka' tau ang nahoa kasalaang. Ampo' nasuhung anna kuuki'i yato suha', anna malakoa' napainsangngi Puang Alataala umba noa setonganna pa'kalemummu pano di kami'. ¹³ Dianto anna matohong inahangki'. Inang matohong inahangki', la'bi-la'binna ungnigita umba noa mahasa inahanna Titus aka' untahimbo mapia anna umpakahangaa'. ¹⁴ Akinna kusuo mating, kupainsangngi ta Titus umba noa kupokale'dekoa'. Kuhhu' sumanga' aka' dä' umpakasili. Umba noa ingkäna tula'ku tahpa' asang, noa tunne' ingkäna yato ang kupainsangngi ta Titus didiomua', ya' tahpa' asang. ¹⁵ Anna tuhtuangkoa' nakalemui ta Titus, aka' nakalehai umba noa untuhu'i ingkäna pahentana, anna untammui umpotosule sitonda kamahea'ang aka' tandana umpakeangka'. ¹⁶ Oa' solasohong, mahasa liu inahangku aka' kuinsang kuoatee malakoa' kupetahpa' di ingkäna siamo.

8 ¹ Oa' solasohong, pemalaang anna malaia' ungningsang aka ang dahi di ingkäna jumaa' done di Makedonia napobua' kamarota'anna Puang Alataala. ² Masuhsa si'da-si'da kamadahhaang anna kapemase-maseang ang sika nasa'ding. Ampo' moinnakato noa yatoo,

ya' mahasa liu inahannaii lambi' mai'di doi' sika nahimpung ang la napake undului solana. ³ Kusa'bii kuoatee yato pentandonaii situhu' kapabelaanna, bahtu' la la'bike'. Anna dai aha tau ang mampahsa, ampo' inang mengkalao toboe' yaling di unnä' inahanna. ⁴ Napalau toe' la kipabei sika unghimpung doi'na ang la napake undului to pemase-mase di lau' di Yerusalem. ⁵ Yato pentandonaii la'bi andana ang kipemitai. Tadia doi' supu ang nabea ampo' sika umbeho dolu inahanna dai' di Puang Alataala untuhu'i pa'elo'na. Noa tunne' natuhu'iang aka' pa'elo'na Puang Alataala. ⁶ Dahi, mane kisuo ta Titus sumule mating anna malakoa' nadului yaling inde di pengkähängang mapia, aka' inang ta Titus ang handang dolu manduluikoa' unghimpung yato doi' ang la umpapebaha sau di Yerusalem. ⁷ Oa' solasohong, untondongkoa' tau senga' di ingkäna siamo: dai aha mantondong kapampetahpa'ammua', ungningsangnga' pepaturu ang tahpa' anna umba noa umpaturu tau senga'. Mai'di ang umbabe yaling undului tau senga' anna ma'kalemu si'da-si'dakoa' pano di kami'. Dianto anna kupalaui la umpellondoikoa' tau senga' yaling inde di pengkähängang mapia, dianto umbea doi' pano di to pemase-mase. ⁸ Tadia pahenta ang kutula'ingkoa'. Supung kupainsangngikoa' umba noa pa'kalemunna to

Makedonia yaling umbea doi'na ang la medului, anna mala toi kuita umbane' noa pa'kalemummu pano di tau senga'. ⁹ Ungnginsangnga' umba noa pa'kalemunna Dehatanta Puang Yesus Kristus pano di kita'. Tandana malemu, ya' moinnakato anna matande si'da-si'dai, ampo' napellei yato kamatandeanna anna malaingkea' nakalemui. Noa tunne' mendahi to pemase-mase anna malaingkea' untahimbo katomakakaang. ¹⁰ Di kodi'na kodi' mahasa ke umpepuhaii yato ang umpahandu' taung ang puha, dianto ungkalemui jumaa' senga'. Aka' dioa' ang handang dolu umpahtuyu anna umpahandu' inde pengkähängang. ¹¹ Dahi dinoa pengkabela-belaiia' umpapuha yatoo, sinnoa naonge mane umpahandu'i. Pebeaing dia siamo ang mala umpebeaing, situhu' aka ang aha. ¹² Aka' ponna mampebeaingkea' mengkalao di inahanta anna situhu' yato ang aha di kita', ya' masannang Puang Alataala untahimbo yato pentandota. Dai napalau la'bi andana kapabelaanta. ¹³ Dai kupanoa indee anna matingngiia' durungammu lambi' kakuhangangkoa' anna kehongko'ine' tau senga'. Ampo' nasuhung kupanoa indee anna malai la sinnoa-noa katuhoammua'. ¹⁴ Dinoa, aka' mai'di buke' aka-akammu, ya' sihatang ke unduluikoa' solamu ang kalala' di lau' di Yerusalem. Dako'-dako'ke' ke kalala' toukoa'

dio, ya' malamokoa' sika nadului. Dahi ke tuhoi tau sikarota'i noa yatoo, ya' ingkäna tau dai aha la kakuhangang. ¹⁵ Sinnoa ang tiuki' yaling di Suha' Masero dolu naoatee, "Yato tau ang mai'di nahimpung, dai la bosa' aka-akanna. Anna yato tau ang sai'di' nahimpung, ya' dai la kakuhangang." ¹⁶ Kuhhu' sumanga' dai' di Puang Alataala aka' mengkähäng yaling di inahanna ta Titus lambi' pemala la naduluikoa', napensinnoaiä'. ¹⁷ Tahpana kisuo ta Titus la mao mating, ya' naaku si'dae' aka' inang pemala liue' la naduluikoa'. ¹⁸ La kisuo mesa solasohonta mating nasibahaing ta Titus. Inde tau napudi ingkäna jumaa' aka' pengkähänganna umbaha Kaheba Mapia. ¹⁹ Dia tuke', hali napillei ingkäna jumaa' dinne anna malai napolaiang lusau di Yerusalem umbaha yato pentandomu pano di santosahaninta ang menge masuhsa. Aka' nasuhung anna la maoang anna malai dipamatande sanganna Dehata anna la nainsang solasohonta di lau' naoatee, "Aha si'dae' inahanna mekalemui." ²⁰ Kidakai liu anna dai la aha tau ang mansallaang yaling inde di kaha-kaha umbaha yato mai'di doi' pentandonaii. ²¹ Dianto anna kipihki' lohpo'mi menna ang la mamposolaiang anna malai maleso dioatee maroho pahtuyungki', noa di olona Dehata, noa di olona hupatau. ²² Dahi

ta Titus sibaha yato solasohong ang mane hali kutula' anna ahake' mesa tau senga' ang la kisuo mating. Pemmai'ding kisa'bii pengkerona inde solasohonta lambi' kiinsang kioatee bansa' yaling di ma'kahupa-hupa pengkähängang. Ya' dinoa pemala liukoa' nadului aka' napetahpa'koa'.

²³ Didionane' yato ta Titus ang la kusuo mating naduluikoa', dianto solaku yaling di pengkähängang. Pihsanannane' yato to deruai ang la mamposolai, dianto ang napillei jumaa' dinne unngäto' katihimpunganna yato doi'. Pengkerona si umpamatande sanganna Kristus.

²⁴ Dahi kupalau ke la malaia' untahimbo mapia anna ungakemui. Ponna ke umpanoia', ya' la nainsang ingkäna jumaa' naoatee to pa'kalemu si'dakoa' anna tahpa' yato ang si kipokale'de didiona kamapiaammua'.

9¹ Setonganna dai pahallu kuuki' moi aka didiona inde doi' ang la kibaha sau di Yerusalem. ² Kuinsammi kuoatee pemalakoa' undului solamu. Setonganna puhakoa' kupokale'de pano di to Makedonia, kuoatee, "Yatone' solasohonta di hao di Poropensi Akhaya inang napahandu'ke' taung ang puha anna sadiang la umbea yato doi'na ang la naduluiing solana." Dahi, tahpana sika nahingngi kalebu inahammua' undului sola, ya' sika pemala tunne' napanoa. ³ Ampo' moinnakato noa, ya'

dotanne' kusuo lohpo' ta Titus sibaha solana mating anna malakoa' nadului ungnäto' yato pentandomu. Dahi kuhannuang ke lambi'mä' mating la tokangnga' kulambi' sinnoa ang kutula'ing to Makedonia. Daa-daa nasanga sika kuloseng yato aka ang puha kutula' pano diiii. ⁴ Aka' ponna ke ahai to Makedonia ang mamposolaiä' mating, anna dake' tihimpung yato doi' ang la umpopanduluia', ya' la masili si'da-si'daang aka' puhakoa' kipudi yaling inde di kaha-kaha. Kusanga la masili toukoa' dio ke noai yatoo. ⁵ Dianto anna kusanga mahasa ke kusui mating ta Titus sibaha solana, anna malai sika näto' lohpo' yato doi' pentandomua' ang undandi. Dahi, ke lambi'mä' mating, ya' la toka asammi yatoo. Ponna ke noai yatoo, ya' la maleso dioatee mebeakoa' mengkalao yaling di inahammu, dai aka' dise'de'koa'. ⁶ Pihki'i inde kara: yato tau ang sai'di' naambo', ya' sai'di' toe' ang la nakohti'. Yato tau ang mai'di naambo', ya' mai'di toe' ang la nakohti'. ⁷ Pahallu tau simesa-mesa umpihki' lohpo' sangngaka ang la dipebeaing. Dai sihatang ke umpebeaing tau aka-aka sitonda matingngi inaha, bahtu' supung aka' nase'de' tau senga'. Aka' Puang Alataala unglalemui tau ang umpebeaing aka-akanna sitonda kamasannangang inaha. ⁸ Ma'kuasa nabehekoa', lambi' taumpuha-puhaa', mala

dioatee yato ingkäna ang umpahallu la aha asang lolo. Yato kala'biammua' la umpake umbabe ma'kahupa-hupa kamapiaang pano di tau senga'. ⁹ Sinnoa ang tiuki' yaling di Suha' Masero dolu, "Mai'di pebehe ang nabea Puang Alataala pano di to pemase-mase. Kamapiaanna la lambi' sapano-panona." ¹⁰ Puang Alataala umbea banne pano di to pangngambo' anna nabeaingkea' kita' boana la taande. Noa tunne' pentando ang la umbea pano di tau senga' la nabehe Puang Alataala anna malai tuhtuang kehängngängke' yato kamapiaang inahammu. ¹¹ Ma'kahupa-hupa behe ang la nabeakoa' anna malakoa' undului lolo tau senga'. Dahi, ke kibahaing pentandomu pano di solata ang memase-mase di lau' di Yerusalem, ya' la mai'di tau ang ma'kuhhu'sumanga' dai' di Puang Alataala. ¹² Inde pengkähängang mapiammu la umpasundung kakuhanganna to pentindo'na Dehata di lau'. Londonang la tuhtuang mai'di tau ang ma'kuhhu'sumanga' dai' di Puang Alataala aka' naita pengkähängang mapia ang umbabe. ¹³ La umpamatandea' Puang Alataala ungnolai yato pentandomu. Aka' napobua' yato pentandomu pano diiii, ya' la maleso dioatee tuhu'-tuhu'angkoa' pano di Kaheba Mapianna Kristus. ¹⁴ Anna sika la nasambayangngikoa' mengkalao yaling mai di inahannaii, aka' la

napihki' naoatee mana' pa'kalemunna Puang Alataala ang mahasa liu mengkähäng yaling di inahammu. ¹⁵ Kuhhu' sumanga' dai' di Puang Alataala aka' dai tabela tatula' asang kamatandeanna pebeana pano di kita'!

10 ¹ Oa' solasohong, aha palaungku mating. Aha tau ang si mangngoatee, "Ponna ke makahaoi Paulus, ya' makahha' dihingngi ihsi suha'na, ampo' ke dinnei di olota, ya' malunä'." Dahi kupamahempo' inahangku, sinnoa inahanna Kristus ang malunä' anna marota', ² anna kupalau ke malai dai la aha tau di alla'-alla'mua' ang tontong dä' mantahimbo, anna malai dang makahha' karangku ke lambi'ä' mating! Aka' aha tau ang si umpasinnoa pembabeki' anna pembabena to lino ang dai ungningsang Dehata. Ponna ke aha loloi yatoo, ya' inang sika la unghingngi kara makahha'ku! ³ Inang to linoang. Ampo' ke kipa'balii tau ang mampa'baliang, ya' umpakeang kakuasaang ang sule yaho mai di Puang Alataala. Pembabeki' dai sinnoa pembabena tau ang dai ungningsang Dehata, datouang umpake pangkahka' ang si napake to lino. Ang kipake dianto kamatohoang yaho mai di Puang Alataala. Malaang dipasihapang to pa'tolla' ang umpasitale-tale behtenna bali. Bahtuanna, aka' kipake kamatohoang yaho mai di Puang Alataala, ⁴ (10:3) ⁵ lambi' malaang untalo

yato ingkäna tau ang umpa'bali pepaturu ang tahpa'. Malaang umpa'bali yatoii ang malängkä' inahanna sibaha yatoii ang ungalapai tau ang pemala ungningsang Puang Alataala. Si umpakeang kamatohoang ang sule yaho mai di Puang Alataala, lambi' inahanna yato tau ang mampa'baliang mendahi tahu'-tahu'ang pano di Kristus. ⁶ Dahi solasohong, ke malesomokoa' tahu'-tahu'ang pano di kami', ya' sadiaang la untahungkung yato tau ang tontongke' dai tahu'-tahu'ang. ⁷ Pihki' liuia' yato ang ungnigita. Ponna ke ahai tau ang unsanga kalaena petauanna Kristus, ya' pahallu sika umpahehsa ihsi inahanna lambi' nainsang naoatee petauanna touang kami' Kristus, sinnoaii. ⁸ Ke hapangannai liba' inde karangku umpudi kalaeku, ya' dä' masili. Aka' yato ang kupudi di kalaeku dianto kakuasaang ang nabeaä' Dehata la umpamatoto' kapampetahpa'ammua', tadia ang la ungarakei kapampetahpa'ammua'. ⁹ Dai kuaku la aha tau ang mampihki' naoatee, "Makahha' tula'na Paulus yaling di suha'na naola mepakahea'i kale." ¹⁰ Aka' aha are' tau diting ang mekara-kara bu'bu' didioku, naoatee, "Yaling di suha'na, ya' makahha' karanna anna boheng matoto' pepakaenga'na, ampo' ke dinnei kalaena di alla'-alla'ta, ya' malammaetee' anna dai ma'bahtuang tula'na!" ¹¹ Dahi, aka' noa nee karanna, ya' painsangngii

oaintee: umba noa makahha'na karangki' yaling di suha'ki', ya' la noa tunne' makahha'ki' ke lambi'ang mating. ¹² Inang dai la kipasiita kalaeki' anna yato tau ang ungnangka'-angka' kalaenaii. Yato tau ang noa, to maho asang, aka' sika unghohto' toboe' kalaena situhu' pihki'na toboe', mane umpasiitai kalaena anna solana. ¹³ Daang kami' noa. Ponna ke umpudiang kalaeki', ya' dai kihängngäng-hängngängngi, ampo' meämpä' tobou kami' supu yato pengkähängang ang sihapang bela'ki' ang nabeaang Puang Alataala. Anna dioa', solasohong, tihekeng tumokoa' dio yaling yato di bela' pengkähängangki'. ¹⁴ Daang liba' yaling umpokale'de pengkähängangki'. Aka' inang halikoa' kipellambi'i umbaha Kaheba Mapianna Kristus. ¹⁵ Daang liba'-liba' umpudi kalaeki' umpokale'de pengkähänganna tau senga' sihapang pengkähängang kalaeki'. Ampo' kihannuang, solasohong, ke kehängngämmi kapampetahpa'ammu, ya' la kehängngäng buntoo pengkähängangki' di alla'-alla'mua', ¹⁶ lambi' ongeang pengkähängangki' la tuhtuang malua'. Aka' pemalaang umbaha Kaheba Mapia pano di bohto senga' ang sikahaokoa' ang dake' aha unghingngi didiona Kaheba Mapia. Daang pemala umpokale'de pengkähängangki' ang setonganna kibabe di bela'na tau senga'. ¹⁷ Sinnoa ang tiuki' yaling di Suha' Masero

dolu naoatee, "Menna-menna ang pemala umpokale'de aka-aka, ya' pahallu umpokale'de yato ang nababe Puang Alataala." ¹⁸ Aka' tau ang dipakeangka' si'da-si'da, supung tau ang napudi Dehata, tadia tau ang umpudi kalaena.

11 ¹ Oa' solasohong, kalemuiä' sa'bara'koa' kupatulu'ke' sai'di' inde karangku umpudi kalaeku, ang umbai unsangaa' karanna to maho. ² Keaha'ä' situhu' kakeaha'anna Puang Alataala ke ahai ang untehtekoa' umpellei Puang Yesus Kristus. Aka' kodi'mitoo ang handang dolu umpaturukoa' mampetahpa' pano, anna ang kupemala dianto la tontongkoa' mampetahpa'. Malakoa' dipasihapang änä' bahine ang puha ma'dandi la siala mesa muane. Anna Kristusmitoo mala dipasihapang muane ang la unsialaingnga'. ³ Ampo' malaya'ä' dinoa, daa-daa la aha ang mambulitu'koa' lambi' damokoa' umpatontong kapampetahpa'ammu sibaha sangkalebu inahammu. Sinnoa Hawa dolu ang nasändä'i ile kamba' malunä' karanna, ya' noa tunne' si aha tau ang pemalakoa' nasändä'i natehte umpellei yato kapampetahpa'ammu pano di Kristus. ⁴ Puhamokoa' kipaturu didiona Puang Yesus anna umpehingngii yato pepaturungki' lambi' untahimbokoa' Inaha Masero. Ampo' puhai yatoo, umpabeirea' dio are' tau senga' mampaturukoa' didiona Yesus ang senga'. Dinoa

sadiamokoa' are' umpehingngii pepaturunna
 anna untahimbokoa' inaha senga! ⁵ Ampo'
 dä' ungangangka' kalaeku madihoi'ang andana
 inde solamu ang unsanga kalaena "pesuo
 tehtongang." ⁶ Moinnakato anna dä' manähäng
 ma'kara, ampo' datouä'ne' to maho. Kuinsang
 koo pepaturu ang tahpa'. Puhakoa' kipamaleso
 loloing inde kaha-kaha yaling di ma'kahupa-hupa
 lalang. ⁷ Naonge anna kupainsangngikoa' Kaheba
 Mapia dolu, dä' aha malau saho moi poro
 la sai'di'. Kupamahempo' katuhoungku anna
 malakoa' diängkä' di hoi' mai di dosammu.
 Salarakakä' aka' dä' umpalau saho di hao mai
 di dioa'? ⁸ Naonge anna ditingngä' di bohtomu,
 ya' to mampetahpa' di bohto senga' ang
 mampapebahaingkä' doi'. Mala dioatee sika huki
 nei' anna mala toukoa' dio kupainsangngi Kaheba
 Mapia. ⁹ Donetoo anna ahai kapahalluangku,
 ya' dako' kupalau. Aka' sule solasohonta di
 hao mai di Makedonia nabahaingkä' doi' ang
 umpasundung kapahalluangku. Mengkalao
 dolu dai aha si kupalau aka-aka di dioa'. Noa
 toi di allo ang la sule dai aha ang la kupalau.
¹⁰ Indee tula'ku ang kupokale'de dä' aha mala
 mansängkäi moi menna di ingkäna Poropensi
 Akhaya, aka' ahana inang tahpa' sinnoa tahpa'na
 pa'karanna Kristus. ¹¹ Aka anna ma'tula'ä' noa
 indee? Umbai unsangaa' dako' kukalemui, i?

Kukalemui liukoa', naitaä' Puang Alataala. ¹² Dahi la kupatulu' kabiasaangku, dianto dai la kupalau mating saho, anna yato tau dai sika mala umpudi kalaenaii naoatee sinnoa siang pembabena anna pembabeki'. ¹³ Tau ang noa yato dianto rasul ang ma'loseng-loseng. Sika mengkähäng di alla'-alla'mua' sihapang rasulna si'da Kristus, ampo' setonganna to pa'bulitu'! ¹⁴ Ampo' daingkea' pahallu pusa' napobua' yato pembabenaii, aka' moi Pongkahana setang mala toe' umpasenga' hupanna anna nasangai tau malaeka' ang umbaha kamabayaang. ¹⁵ Dahi daingkea' pahallu pusa' ponna sabua'na Pongkahana setang umbuni pembabe karakenaii anna kamba' membabe mapiai boheng sabua'na Dehata. Katämpä'anna sika la ditahungkung situhu' pembabena. ¹⁶ Sinnoa ang kutula' langngena', moinnakato anna sihapang mentomahoä' dinoa, ya' pabeiä' untula' sämpäi' yato ang kupokale'de. Daumpihki'ia' unngoatee to maho si'daä', hapang ke la ahai tula'ku ang mentomaho, ampo' pabeiä' ma'tula' noa. ¹⁷ Ke umpudiä' kalaeku noa indee, ya' kupanoa sihapang to maho, dai sihapang pesuona Dehata. ¹⁸ Mai'di tau ang si umpudi kalaena untula' yato ingkäna ang nakähäng mentolinona, ya' noa tunto koo umpudiä' kalaeku. ¹⁹ Kupanoa aka' unsangakoa' kalaemu manähäng lambi' si umpehingngikoa'

to maho! ²⁰ Ponna ke ahai to pambahanang ang mamposabua'koa', ya' sika untahimbo. Anna ponna ke ahai ang mambulitu'koa' bahtu' napabokoikoa', ya' umpabei tomande' napanoa. Noa tunne' tau ang ungnangka'-angka' kalaena umpabei tomande' natampilingkoa'.

²¹ Unsangarakaa' la kuposili aka' daang bahani untindo' pembabena yato to ungnangka'-angka' kalaena diting? Ampo' ponna ke sika umpudii kalaena, ya' la mengkabahaniä' umpudi touä' kodi' kalaeku. (Kalehaia', mengeä' ma'tula' sihapang to maho.) ²² Si unsanga are' kalaena to Ibrani. Ya' noa tunto koo. Si unsanga are' kalaena to Yahudi. Ya' noa tunto koo. Si unsanga are' kalaena peänä'anna Abraham? Ya' noa tunto koo. ²³ Si unsanga are' kalaena to pengkähänna Kristus. Ya' la'bi puhaä' kodi' andanaii. (Mengeä' ma'tula' sihapangngä' to sala-salaang.) Inang sika kutondongngete' yaling di pengkähängangku. Pemmai'diä' ditahungkung la'bi andanaii! Pemmai'diä' dipohetong la'bi andanaii! Pemmai'diä' sai'di' tala mate. ²⁴ Pellimamä' natahungkung to Yahudi. Si napohetongngä' pentallumpulo kamehsa, situhu' kabiasaanna.

²⁵ Pentallung natahungkungngä' to Roma. Si napohetongngä'. Pihsang tempo naleboä' tau mai'di, nasaleba'i batu, pemalaä' sika napatei. Pentallung kahpala' ang kuongei limmi' tama

di le'bo'. Pihsang tempo molangiä' di le'bo' sangngallo sambengi aka' limmi' kahpala'ku. ²⁶ Yaling di pellaoangku pemmai'di kuoloi ang mehea'-hea', sinnoanna mala'bu', to bokoti, napakauho-uhoä' noa to Yahudi, noa ang tadia to Yahudi. Kuoloi ang mehea'-hea' yaling di bohto, pano di alla' kalane, yaling di le'bo'. Kuoloi ang mehea'-hea' di hao mai di tau ang kamba' unsanga kalaena to mampetahpa', ampo' setonganna tadia. ²⁷ Si untanangnä' sikungku mengkähäng. Pemmai'di dä' hali hahe, dä' hali menu' bahtu' mande. Pemmai'diä' manono, madinging anna dai kannä' kaya'ku. ²⁸ Diakantoo anna matingngi durungangku umpihki' lolo ingkäna jumaa'. ²⁹ Ponna matingngi inahanna solaku aka' malamma kapampetahpa'anna, ya' matingngi tou ko inahangku. Ponna ke ahai ang manaho tama di dosa, ya' mapi'di' liu inahangku. ³⁰ Ponna ke la umpudiä' kalaeku, ya' supung yaling untula' kamalammaangku. ³¹ Yato ingkäna ang mane kutula', tahpa' asang, dä' loseng. Puang Alataala, Ambena Puang Yesus ang mansa'bii. Pudii sapano-panona! ³² Naonge anna di haoä' di Damsyik di tempona Tomaraya Aretas, ya' pemalaä' napatei Tuambahsa'. Lambi' unsuo änä' buana undakai baba hala bohto anna malaä' nasahka. ³³ Ampo' naduluiä' solaku. Sika napatuhungnä' yaho mai di mesa

pengngollengang yaho di hala bohto, napatamaä' di mesa kalahohäng lambi' malaä' lahpa' di hao mai diii.

12¹ Dai aha kunanna ke unsanga-sangai tau kalae. Ampo' moinnakato noa, ya' la unsanga-sangakä' kalaeku. La kutula'ingkoa' yato ang haliä' napaitai Dehata uhuna. ² Kuinsang mesa to Sahani. Sampulo uhpä' pahiamanna ang lehsu' tiängkä' dai' di suruka mentama di ongeang ang naongi tohho Puang Alataala. Dai kuinsang bätäng kalaena si'daraka ang tiängkä' dai', bahtu' sungnga'naraka, ampo' supung Dehata ang mangnginsang. ³ Ang maleso di kodi', inde tau tiängkä' dai' di mesa ongeang ang mahahsa', sanganna Firdaus. (Kutula' sala bou, dai ko kuinsang ke tiängkä' si'daraka bahtu' pangngita kaleraka. Supung Puang Alataala ang mangnginsang.) Tahpana yaho inde tau, ya' unghingnging kara ang mahasa liu ang dake' aha nahingngi hupatau anna dake' mala natula'. ⁴ (12:3) ⁵ Sihatang kupokale'de yato tau ang hali kaita-ita ang noa yato ang kutula'. Ampo' dai kuaku umpokale'de kalaeku. Supung ke untula'ä' kamalammaangku dianto supu ang kupokale'de. ⁶ Setonganna ke pemalaä' umpokale'de kalaeku, ya' dä' la loseng, aka' inang aha ang sihatang kupokale'de. Ampo' dai la kupanoa, aka' dai kuaku la aha ang mampakeangka'ä' napobua'

inde tohodolungku. Ponna ke ahai ang pemalaä' mampokale'de, ya' pahallu napahehsa dolu pembabeku anna napehingngii dolu karangku. ⁷ Dahi, aka' mahasa liu yato ang napaitaiä' Dehata, ya' nabeaä' Puang Alataala sanghupa kamadahhaang anna malai dä' umpamalängkä' inahangku. Inde kamadahhaang sinnoa dui ang mantohse' loloä', bahtu' sinnoa pesuona Pongkahana setang ang mampakauho-uho loloä'. ⁸ Pentallung mengkamala'ä' dai' di Puang Alataala anna malai inde kamadahhaang napa'dai. ⁹ Ampo' natimba' naoatee, "Ang umpahallu supu dianto mana' pa'kalemungku mating. Aka' ponna ke malammao, ya' maleso diita kamatohoangku yaling di katuhoammu." Dianto anna kupokale'dei kamalammaangku, aka' ke malammaä', ya' nadakaiä' kamatohoanna Kristus. ¹⁰ Dahi ke malammaä', ya' kuposannang. Masannangngä' ke dipakauho-uhoä', bahtu' didahha, bahtu' unngolai kamasuhsaang anna kamadahhaang aka' to pentindo'naä' Kristus. Aka' naonge anna malammaä', ya' donetoo matohoä'. ¹¹ Ke dihingngii inde karangku ang kutula' langngena', ya' sihapangngä' to maho aka' umpudiä' kalaeku. Ampo' nasuhung kupanoai aka' dioa', solasohong. Setonganna sihatang ke dioia' ang mampudiä'. Aka' moinnakato anna tau biasaä', ampo' naangka'ä' Puang Yesus Kristus

mendahi pesuona, anna dä' madihoi'ang puha andana ne mating ingkäna ang boheng "pesuo tehtongang" diting ang ungnangka'-angka' kalaena. ¹² Naonge anna ditingnä', ya' kupamaleso dioatee pesuona si'daä' Puang Yesus. Sa'bara'ä' lella' umbabe ma'kahupa-hupa tanda ang mepusa'-pusa' ang umpatandaang kakuasaanna Puang Alataala. ¹³ Unsangarakaa' dake' kannä' behe ang kubahaingkoa'? Aka' sinnoa siang ang kubahaing jumaa' senga'. Pano di jumaa' senga' umpalauä'ne' sahoku. Ampo' mating di dioa' dä'ne' aha umpalau sahoku. Unsangarakaa'to salaä' ke kupanoa indee, solasohong? Ahana dai noa yatoo! ¹⁴ Mengeä' dinoa mopahtuyu la kulumbakoa' mating kapentallunna. Anna dai aha aka-aka ang la kupalau mating. Tadia aka-akammu ang kupeäng, ampo' inahammu. Aka' tadia änä' ang si umpeängnging andeang to baha'na, ampo' to baha' ang umpeängnging andeang änä'na. ¹⁵ Dahi, masannangnä' kupake dia siamo ang aha di kalaeku anna kuduluiingkoa'. Sadiä' umpebeaing kalaeku aka' kamapiaammua'. Dahi akana dära' ko ungakalemui liu anna kukalemui liukoa' dio? ¹⁶ Ungnginsangnga', solasohong, unngoatee dakoä' aha kusaha-saha. Ampo' aha siake' tau ang si mansangaiä' to pa'bulitu' ang ungnala tomande' aka-akammu. ¹⁷ Dai

tahpa' yatoo. Yato tau ang kusuo mating, aharakakoa' nabolitu' lambi' naala aka-akammu? Daine' pole' aha. ¹⁸ Naonge kusuo mating ta Titus sibaha mesa solasohong ang senga', ya' nabolitu'rakakoa' donetoo? Ungnginsangnga', solasohong, ungngoatee mesa inahaang ta Titus anna sinnoa siang pembabeki'. ¹⁹ Unsangaraka nasuhung anna kiuki'i ingkäna inde suha' anna malaang umpebayai kalaeki'? Daete' aha la noa. Setonganna ma'tula'ang di olona Puang Alataala aka' kasikenteangki' sibaha Kristus. Anna yato ingkäna ang kibabe, kibabe anna malai dipamatoto' kapampetahpa'ammu. ²⁰ Malaya'ä' mase arang ke lambi'ä' mating, dai la kukärä'i yato ang kuita di alla'-alla'mu anna dai la ungörä'i yato ang unghingngi di hao mai di kodi'. Daa-daa kulambi'koa' siba'di-ba'di, ma'sinuhung pano di solamu, sikeaha'i, umpihki' supu kalaena, si umpakauho-uhö tau senga', kekara-kara bu'bu', anna malängkä' inaha. Kapo'de'na tula', daa-daa kulambi'koa' dai mesa inaha. ²¹ Malaya'ä' mase arang, ke lambi'ä' mating, la masiliä' aka' dioa' situhu' pa'elo'na Puang Alataala, Dehatangku. Lambi' la musengngä' umpihki' ne mating mai'dike' solamu ang madosa ang dai naaku mengkatoba' di hao mai di pembabe karake, sinnoanna ungnindä'-indä' pa'bannetauang anna membabe tasampa'.

13 ¹ La kapentallunnang indee la kulumbakoa'. Kalehii yato ang tiuki' yaling di Suha' Masero dolu: "Ponna ke ahai tau ang nasalla tau senga', ya' pahallu la aha deruaraka, talluraka tau ang mansa'bii anna malai dibohtu yato kaha-kaha." ² Naonge anna kapendoannaä' diting kupakaleso kuoatee tau ang dai ullahpa' dosanna inang la ditahungkung. Dahi sikahaoingkea' dinoa, ya' kutula' sala bou pano diii anna pano di menna-menna ang pahallu dipakaenga' kuoatee: ke lambi'ä' mating, ya' la makahha'ä' anna ingkäna yato tau la nahoa asang kakeaha'angku. ³ Ahakoa' ang dai mampetahpa' ke dioaitee Kristus ma'tula' unngolai kamahangku, lambi' umpalau tanda. Ya' empeii! Ke lambi'ä' mating la unngitakoa' kakuasaang ang nabeaä'. Dai la malamma pano di dioa', ampo' la unsa'ding kamatohoanna. ⁴ Inang malamma Puang Yesus naonge anna ditoke'i yaho di kayu sitambeng. Ampo' tuhong sumule dinoa unngolai kakuasaanna Puang Alataala. Noa tumang kami', malammaang yaling di katuhongki' sibaha Puang Yesus. Ampo' untahimboang katuhong bakahu sibaha Puang Yesus di hao mai di kakuasaanna Puang Alataala. Anna ke lambi'ä' mating, ya' la unngita inde kakuasaang ang nabeaang Puang Alataala. ⁵ Pahehsakoa' inahammu

anna malai ungningsang unngoatee tuho si'darakakoa' situhu' kapampetahpa'ammu, daraka. Ponna dai maleso dioatee Kristus Yesus tohho yaling di inahammu, ya' bahtuanna dai noa kapampetahpa'ammu. ⁶ Kuhannuang, solasohong, ke umpihki'ang kami', la maleso dioatee kapampetahpa'angki' tahpa' si'da-si'da. ⁷ Kisambayangngikoa' anna malakoa' dai membabe karake. Nasuhung anna kipanoai, tadia anna malai maleso dioatee rasulna si'daang Puang Yesus Kristus, ampo' anna malakoa' membabe mapia. Moi la aha tau ang dai mantahimbo kakuasaangki', ya' dai maaka ahsala' membabe mapiakoa'. ⁸ Aka' daang mala membabe dia siamo ang umpa'bali katahpa'ang, ampo' membabe loloang situhu' katahpa'ang. ⁹ Mahasa inahangki' moi malamannaang, ahsala' matohokoa' dio. Ma'sambayangngang anna tuhtuang matoto'i inahammu untuhu'i Dehata. ¹⁰ Dianto anna kuuki'i inde suha' naonge anna sikahaoangngingkea', anna malai ke lambi'ä' mating, damä' pahallu makahha' umpake kakuasaang ang nabeaä' Dehata. Aka' yato kakuasaang nabeaä' anna malai umpamatoto' kapampetahpa'ammu, dai anna la kukarakeii kapampetahpa'ammu. ¹¹ Katämpä'anna, solasohong, pamahasai inahammu. Sändä'i tuhtuang membabe ang

handang mapia, pehingngii yato ingkäna ang hali kupaturuingkoa', mesa inahakoa' anna tuhokoa' sikapiai. Anna la naposolaikoa' Puang Alataala ang si mebea pa'kalemu anna kamasahkeang. ¹² Sisalama'ikoa' sitonda inaha bulahang ke sitammu-tammukoa' di pa'himpungang. ¹³ (13-12b) Salama'na are' ingkäna to mampetahpa' dinne. ¹⁴ (13-13) Ke la malai nabehekoa' Puang Yesus Kristus, nakalemuikoa' Puang Alataala anna napamesakoa' anna ingkämmu naposolai lolokoa' Inaha Masero. Samantoo.

Galatia

1 ¹ Pano di ingkäna jumaa' di Bohto Galatia. Hao mai di kodi' Paulus, mesaä' rasulna Puang Yesus Kristus. Mendahiä' rasul tadia aka' pantuhona hupatau, tadia toi hupatau ang mangngängkä'ä', ampo' Puang Yesus Kristus untuhoä' anna Ambeta Puang Alataala ang puha umpatuho sumule di hoi' mai di alla'na to mate. Salama' kipalambi' mating ingkänaang solasohommua' to mampetahpa' dinne. ² (1:1) ³ Ke la malai Puang Alataala Ambetaa' sibaha Dehatanta Puang Yesus Kristus la umbehekoa' anna namana' kamasahkeang sibaha kamasannangang. ⁴ Puang Yesus Kristusmitoo ang puha umpebeaing Kalaena dipatei anna malai nasulängngiingkea' di hao mai di dosanta anna nalahpa'ingkea' di hao mai di kakuasaanna inde lino ang punno kakarakeang. Napanoa aka' situhu' pangngelo'na Ambeta Puang Alataala ang tapenombai. ⁵ Dipudi anna dipakäyyäng Puang Alataala lambi' sapano-panona. Aming. ⁶ Kukapusa'ikoa' pole'. Puhamokoa' natambai Puang Alataala mendahi petauanna aka' mana' pa'kalemunna Kristus. Dahi akana maromi'rakoa' dio umpengkebo'i

anna maokoa' untuhu'i yato kaheba senga' ang nasangai hupatau "Kaheba Mapia"? ⁷ Setonganna dai aha Kaheba Mapia senga' sehalinna yato ang puha kipakuhingkoa'. Ampo' nasuhung anna umpanoia', aka' aha yato tau umbulitu' inahammu, umputa'-puta' sala anna umbala'i bahtuanna Kaheba Mapia didiona Kristus. ⁸ Ampo' menna-menna umpepakahebaing "Kaheba Mapia" senga' sehalinna yato Kaheba Mapia ang puha kipakahebaiingkoa', ya' la napahoai petahungkung Puang Alataala yaling di allo katämpä'anna lino! Moi kami' ke umbahaang kaheba senga' bahtu' malaeka'raka yaho mai di suruka, tontommi la napahoai asang petahungkunna Puang Alataala! ⁹ La kusulei bou yato ang puha kutula'ingkoa' kuoatee: menna-menna umpepakahebaing "Kaheba Mapia" senga' sehalinna yato ang puha untahimboa', Puang Alataala la mantahungkung yaling di allo katämpä'anna lino! ¹⁰ La unsangarakaa'to ke ma'kara noaä' la kupemitai kuoatee, "Anna malaä' napudi hupatau?" Ampo' daete' noa. Aka' sanghupa supu ang kupemitai, dianto la napudiä' Puang Alataala. Aka' ponna ke la kupeängngi lalang umba la kupanoa anna malai nakärä'ia' hupatau, ya' tadiarä'te' disanga sabua'na Kristus. ¹¹ Oa' ingkäna solasohongku, pahallua' ungningsang unngoatee inde

Kaheba Mapia kupepakahebaing tadia di hao mai di hupatau. ¹² Aka' dai kutahimbo yato Kaheba Mapia di hao mai di hupatau, bahtu' la dioarakatee aha mesa tau umpakuhuä'. Ampo' Kalaena Puang Yesus Kristus ang mampalosaiä' ihsinna yato Kaheba Mapia. ¹³ Inang ahangnga' unghingngi didiona pembabeku dolu yato anna untuhu'ikä' peada'anna to Yahudi. Yato dai aha nasinnoaing kamasahhu'angku pano di petauanna Puang Alataala ang umpetahpa' Puang Yesus Kristus. Si kupeäng lalang umba la kupanoa anna malai pa'da yato to Sahani. ¹⁴ Anna yaling umpembabeing peada'anna to Yahudi, mai'di para dahingku to Yahudi kupellondoi. Anna untuhu'i si'da-si'daä' ada' kabiasaanna peneneangku, lambi' ke pahallui moi la kupomate. ¹⁵ Moinnakato noa pembabeku dolu, ampo' inang puhamä' natuho Puang Alataala naonge yalingkä' di kompenna indoku. Anna aka' mana' pa'kalemunna lambi' natambaiä' la mendahi pesuona. ¹⁶ Situhu' pangngelo'na Puang Alataala puhang umpepainsangnging Änä'na pano di kalaeku anna malai yato Kaheba Mapia didiona Änä'na kupepakahebaing pano di tau ang tadia to Yahudi. Donetoo inang dä' aha umpeäng tau moi poro la mesa ang la mala mampakuhuä' didiona kasahaniang. ¹⁷ Datouä' aha dai' di Yerusalem umpellambi'i yatoii ang dolu nei' anna

kodi' mendahi rasul, ampo' tahpa lupanoä' di Bohto Arab. Ya' di haonto kuongei mengkalao sumule pano di Bohto Mahoa' Damsyik.

¹⁸ Tallurang pahiamanna mane le'ba'ä' pole' dai' di Yerusalem umpengnginsangngi Petrus. Ampo' supung sampulo lima benginna sibahaang yaho.

¹⁹ Anna dä' aha silambi' rasul senga' sehalinna Yakobus siullu'na Puang Yesus Dehatanta. ²⁰ Inde tula'ku Puang Alataala unsa'biii, dai kutula' kale

ampo' kara tahpa'. ²¹ Puhai yatoo, ya' le'ba'mä' pano di Poropensi Siria anna Kilikia. ²² Donetoo ingkäna jumaa'na Kristus di hao di Poropensi

Yudea dakä' nainsang aka' dakang aha silambi'.

²³ Supung si napelele ang natula' tau naoatee, "Yato ang si undahhaingkea' dolu, ya' diang dinoa umpepakahebaing kapampetahpa'ang yaling di Puang Yesus Kristus, yato kapampetahpa'ang dianto ang pemala napa'dai dolu." ²⁴ Lambi' sika umpamatande sanganna Puang Alataala aka' nahingngi yato kaha-kaha ang dahi pano di kalaeku.

2 ¹ Sampulo uhpai pahiamanna, ya' le'ba' bumä' dai' di Yerusalem sibahaang ta Barnabas anna kubahai toe' ta Titus. ² Le'ba'ä' dai' di Yerusalem donetoo aka' inang napalosaiä' Puang Alataala naoatee, "La dai'o di Yerusalem." Lambi'ang dai', ya' ma'himpummang, ampo' supung pebulle ada' yaho ang kisibahaing

ma'himpung. Ya' kutula'ming didiona yato pepakuhungku ang si kupakahebaing pano di tau ang tadia to Yahudi. Kutula'ing supu pano di pebulle ada' aka' mahea'ä' labu' arang yato pengkähängangku, aka' ke hapang dai naakui yato pebulle ada' yaho, ya' la labu' kale ingkänna yatoo. ³ Ampo' katämpä'anna dasiae' labu' aka' yato Titus ang mamposolaiä', moinnakato mesa to Yunani ampo' dasiae' dipahsa la untuhu'i kabiasaanna to Yahudi motille. ⁴ Inang aha sangngaka-sangngaka tau ang mangngoatee, "Pahallu tau ditille." Ang ma'tula' noa yatoo si mentama mahta-mahta di kakalebuanta boheng solata anna memata-mataii yaling di alla'-alla'taa'. Napanoa anna malai nainsang aka ang si tababe ang dai tisangke' yaling di ada' kabiasaanna to Yahudi aka' mesamingkea' kita' Kristus Yesus. Nasuhung napanoa, aka' umpeäng lalang anna malai napatisangke' toingkea' kita' pano di ingkänna pahenta yaling di peada'anna to Yahudi, sihapang sabua' ang dai beba'. ⁵ Ampo' moi poro sai'di' dai kitahimbo yato tula'na, aka' kidakai kamaroanna yato Kaheba Mapia anna malai tontong lolo noa anna kekuna pano di kalaemua'. ⁶ Anna yato pebulle ada' yaho di Yerusalem, ang disangai to dipakeangka' donetoo, dang aha unsitelängngi yato pepakuhungku. (Aka' di kodi'na kodi' dai

aha alla'na kusa'ding to dipakeangka' anna tau biasa. Aka' Puang Alataala daine' mampasise'la-se'la.) ⁷ Dai aha aka ang nahängngängngiing pepakuhungku, ampo' nainsammi anna nakaleso naoatee kodi' nahannuang Puang Alataala umpepakahebaing Kaheba Mapia pano di tau ang tadia to Yahudi umba noa unghannuang Petrus umpepakahebaing Kaheba Mapia pano di to Yahudi. ⁸ Aka' Puang Alataala umbea kamatohoang pano di Petrus mendahi rasulna Puang Yesus pano di to Yahudi, anna kodi'-kodi' nabeaä' kamatohoang mendahi rasulna Puang Yesus pano di tau ang tadia to Yahudi. ⁹ Dahi naakui Yakobus, Petrus, anna Yohanes, yato to diangka' ahhi matoto'na di ingkäna to mampetahpa', naoatee, "Inang dimana' Paulus pengkähängang yatoo." Lambi' sika nasalama'iang, sibahaang ta Barnabas, mendahi tanda kasikenteangki'. Mane sipahtuyu-tuyuang lambi' kibohtu kioatee, "Kodi' sibaha Barnabas la mengkähängngang pano di tau ang tadia to Yahudi, anna Yakobus sibaha Petrus anna Yohanes la mengkähängngang pano di to Yahudi." ¹⁰ Supung mesa ang napalau naoatee, "La si umpayaling loloa' di inahammu kapahalluanna to pemase-mase ang yaling di alla'-alla'ki'." Anna setonganna dianto mesa toe' ang kukärä'i si'da-si'da la kupembabeing. ¹¹ Tahpana sulei

ta Petrus napellambi'ia' di hao di Antiokhia, ya' dä' mahea' kusalla di olona tau mai'di aka' sala pembabena. ¹² Dolu si mandeke' sibaha to mampetahpa' ang tadia to Yahudi. Ampo' tahpana sule sangngaka-sangngaka solana Yakobus yaho mai di Yerusalem, ya' umpelleing tau ang tadia to Yahudi anna dang naaku sibaha mande aka' mahea' pano yato di to Yahudi ang si mangngoatee, "Pahallu tau ditille asang."

¹³ Anna noa sia tunne' to Yahudi senga' ang mampetahpa'mi: sisenga' tula'na anna senga' di inahanna sinnoa Petrus, dato'i naaku mande sibaha tau ang tadia to Yahudi lambi' umpasähsä' toe' Barnabas aka' kapola-polaang. ¹⁴ Tahpana sika kuita dang membabe situhu' yato pepakuhu maroho ang talambi' yaling di Kaheba Mapia, ya' kupakalesoming pano di ta Petrus di hao di olona tau mai'di kuoatee, "Dio-dio mesao to Yahudi ampo' tuhoo noa ang tadia to Yahudi ang si untuhu'i pembabena tau ang tadia to Yahudi. Dahi, akana palla'rako dio la umpahsa to mampetahpa' ang tadia to Yahudi untuhu'i pembabena to Yahudi?" ¹⁵ Di kami'na kami' naonge anna dipadahiang inang to Yahudiang, tadiaang tau senga', bahtu' dioatee 'to madosa.' ¹⁶ Ampo' moinnakato noa, kiinsang kioatee dai aha moi poro la mesa tau napamaroho Puang Alataala aka' untuhu'i Atohana Musa. Ampo'

supung mala mepamaroho Puang Alataala ke mampetahpa'i tau pano di Puang Yesus Kristus. Dahi mampetahpa'ang kami' pano di Kristus Yesus anna malaang napamaroho Puang Alataala aka' yato kapampetahpa'angki', tadia aka' untuhu'iang Atohanna Musa. Aka' dai aha moi poro la mesa tau dipamaroho aka' untuhu'i Atohanna Musa. ¹⁷ Mane ahai indee, ponna kami' to Yahudi pemalaang napamaroho Puang Alataala unngolai kasikenteangki' Kristus, ampo' naita siamang tau dai untuhu'i ingkäna Atohanna Musa, noa yato tau ang tadia to Yahudi (ang si dioaintee 'to madosa'), ya' la malaraka dioatee Kristus umbahaang pano di dosa? Maleso anna daete' noa yatoo! ¹⁸ Ponna ke la sumuleä' untuhu'i yato Atohanna Musa ang puha kupellei, sihapang puha kutalei mane la kupake'de'i sumule, ya' dianto disanga maleso anna madosaä'. ¹⁹ Aka' unngolai ihsinna Atohanna Musa ang kupellaya'i, kuinsammi kuoatee dai kubela kutuhu'i lolo. Dahi bohtung kasikenteangu Atohanna Musa anna malaä' untuhu'i pangngelo'na Puang Alataala. Naonge dipateii Kristus yaho di kayu sitambeng, naangka' Puang Alataala mate touä' ko sibaha Kristus. ²⁰ Anna tadiang kalaeku kale ang tuho dinoa, ampo' Kristusmi tuho yaling di kalaeku. Inde katuhoangu dinoa kuolai sibaha punno

kapampetahpa'ang pano di Änä'na Puang Alataala ang mangkalemuiä' anna puha umbeho Kalaena nabala'ia' dipatei. ²¹ Dä' unsumbäng mana' pa'kalemunna Puang Alataala. Aka' ponna dioatee Puang Alataala umpamaroho hupatau aka' umpembabeing ingkäna Atohanna Musa, ya' labu' kaleete' disanga yato kamateanna Kristus, aka' sule Kristus dipatei anna malai mapia sumule kasikenteanna hupatau anna Puang Alataala.

3 ¹ Ingkämua' inde to Galatia, to maho si'da-si'dakoa'! Akana noarakoa' dio? Menna umpakuhukoa' yato katomahoang? Kusanga halimokoa' kupakalesoing didiona kalemba'anna kamateanna Puang Yesus Kristus yaho di kayu sitambeng. ² Aha kaha-kaha ang pahallu si'da-si'da la kukutanaiingkoa': unsangaraka' dio napentamaimokoa' Inaha Maserona Puang Alataala aka' untuhu'imokoa' Atohanna Musa? Ampo' daete' noa, aka' nasuhung napentamaikoa' aka' unghingngikoa' anna umpetahpa'a' yato Kaheba Mapia. ³ Akana noa sakalii' katomahoammu? Aka' naonge anna uhunai mampetahpa'koa', pengkähänganna Inaha Masero umbakahui katuhoammua'. Ampo' akana pemalarakoa' dio la umpalempäng senga' katuhoammu? La malaraka pembabe kalaemu umpasundungkoa' di olona Puang Alataala?

⁴ Darakato aha kunanna yato ang puhaa' unngolai? Ampo' dai aha nalambi' pihki'ku la malaa' unngoatee, "Dai aha kunanna."

⁵ Unsangarakaa' dio nabeakoa' Puang Alataala Inaha Maserona anna napadahii tanda ang mepusa'-pusa' yaling di alla'-alla'mua' aka' untuhu'ikoa' Atohanna Musa? Daete' noa yatoo, ampo' nasuhung napanoa aka' umpehingngiikoa' anna umpetahpa' yato Kaheba Mapia. ⁶ Noa sia tunne' Abraham dolu situhu' ang tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Aka' umpetahpa' Puang Alataala Abraham lambi' naangka' to maroho."

⁷ Dahi pahallua' unngingsang unngoatee tau ang mampetahpa' dai' di Puang Alataala, ya' dianto peänä'anna Abraham ang setonganna.

⁸ Tiuki' lohpo'mi yaling di Suha' Masero naoatee la napemaroheing Puang Alataala tau ang tadia to Yahudi aka' kapampetahpa'anna. Yato Kaheba Mapia puhang napepainsang lohpo'ing yaling di bahtakaranna pano di Abraham naoatee, "Dionto napolalang la dibehe ingkäna ihsi bohto yaling di lino." ⁹ Dahi ingkäna hupatau ang mampetahpa' la dibehe umba noa dibehe Abraham ang mampetahpa'.

¹⁰ Ampo' menna-menna manghannuang la dipemaroheing aka' untuhu'i Atohanna Musa, ya' tau yatoo tuho yaling di petändo. Sinnoa ang puha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Menna-menna

dai umpembabe asangning ingkänna yato ang tiuki' yaling di Atohanna Musa, ingkänna yato tau titändo." ¹¹ Dahi maleso dioatee dai aha moi poro la mesa tau la napemaroheing Puang Alataala aka' umpembabeing Atohanna Musa. Aka' yato inang tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Tau ang naangka' maroho Puang Alataala la ullolongang katuhong mapia aka' kapampetahpa'anna." ¹² Yato Atohanna Musa dai sikente kapampetahpa'ang. Aka' tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Menna-menna pemala la ullolongang katuhong mapia ungnolai Atohanna Musa, tau yatoo la pahallu untuhu'i asang ingkänna pahentana." ¹³ Moinnakato sihatang la titändoingkea', ampo' Kristus umbala'iingkea' lambi' malaingkea' kita' lahpa' di hao mai yato di petändo. Aka' tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Menna-menna mate ditoke' yaho di kayu, tau yatoo nahoa petändo." ¹⁴ Nabala'iingkea' anna malai yato pebehe ang puha nadandi Puang Alataala pano di Abraham la dibeae toe' pano di tau ang tadia to Yahudi aka' pengkähänganna Puang Yesus Kristus. Anna la untahimboingkea' Inaha Masero ang puha nadandi Puang Alataala ke umpetahpa'ingkea' pano. ¹⁵ Oa' ingkämmu solasohongku, mapia ke ungnalaiä' mesa pohapangang ang si dibabe allo-allo: Ponna aha tau umpaaha pa'dandiang

anna naakuii tempatomali yato pa'dandiang, ya' dang aha moi poro la mesa tau la mala umpasala, bahtu'raka la nahängngängngi. ¹⁶ Noa tunto nei' ingkäna pa'dandianna Puang Alataala ang puha nadandiing pano di Abraham lambi' peänä'anna. (Yaling di Suha' Masero dai aha naoatee pano di Abraham, "ingkäna peänä'ammu," bahtuanna ingkäna peänä'anna Abraham. Ampo' naoate supu: "peänä'ammu," bahtuanna supung mesa peänä'anna Abraham ang nahoa yato pa'dandiang, dianto Kristus). ¹⁷ Dahi, noa inde bahtuanna yato tula'ku langngena': yatoo pa'dandianna Puang Alataala pano di Abraham inang ahang. Uhpä' atu' tallumpulorang pahiamanna puhanna yato pa'dandiang, mane nabea toine' Puang Alataala Atohanna Musa pano di hupatau. Dahi dai aha lalanna Atohanna Musa la mala umpasala bahtu' dioatee umpä'dai yato pa'dandiang. ¹⁸ Aka' ponna hapanganna ke la mangki'ke' tau la untuhu'i Atohanna Musa mane malai tau ullambi' yato mana'na Puang Alataala, ya' dianto disanga tadiaete' pa'dandianna Puang Alataala ang napolalang tau la dibeä yato mana'. Ampo' pa'dandiannarante' Puang Alataala pano di Abraham lambi' nabea situhu' pa'kalemunna. ¹⁹ Dahi ponna noa, ya' akäe' kunanna dipaaha yato Atohanna Musa? Yato Atohanna Musa dihängngängngiing

anna malai umpakaleso bahtu' umpalanda'ing kasalaanna hupatau ponna ke untehkaii pangngelo'na Puang Alataala. Atohanna Musa supung dipake lambi' kasuleanna yato mesa peänä'anna Abraham ang puha nadandi Puang Alataala. Mai'di malaeka' umpalambi' yato atohang pano di Musa. Anna dianto ang mendahi to dialla'na ang la mampalambi' pano di hupatau. ²⁰ Maleso anna pahallui la aha to sisambaliang mane la pahallu toi nei' aha to dialla'. Ampo' naonge anna ma'dandii Puang Alataala pano di Abraham, ya' dai pahallu la aha to dialla' aka' kalaena ang mambohtu. ²¹ Dahi ponna noa, ya' la sisalaraka Atohanna Musa anna pa'dandianna Puang Alataala? Maleso anna dai! Aka' ponna yato Atohanna Musa dibea anna malai mepatuho, ya' mala tau naangka' maroho Puang Alataala unngolai yato atohang. ²² Ampo' dai noa, aka' yaling di Suha' Masero aha tiuki' naoatee, "Ingkäna hupatau naposabua' kakuasaanna dosa." Dahi supung unngolai kapampetahpa'ang pano di Puang Yesus Kristus anna malai talambi' yato ang puha nadandiing Puang Alataala. ²³ Naonge anna dake' lambi' tempona tau mampetahpa' pano di Puang Yesus Kristus, ya' tisangke' si'da-si'dakingkea' pano di Atohanna Musa. Sihapangngingkea' to dikuhung aka' nasangke'kingkea' ingkäna yato

pahenta. Anna noa lolo lambi' napatandaang Puang Alataala yato kapampetahpa'ang pano di Puang Yesus Kristus. ²⁴ Ampo' temponang pole' dinoa hupatau mala mampetahpa' pano, dahi damingkea' la napatehte lolo Atohanna Musa. Dahi yato Atohanna Musa napatehte kaleingkea' supu lambi' kasuleanna Kristus, anna malaingkea' mampetahpa' pano lambi' napemaroingkea' Puang Alataala. ²⁵ (3:24)

²⁶ Dahi aka' kapampetahpa'ammua' pano di Kristus Yesus lambi' mendahi asammokoa' änä'na Puang Alataala. ²⁷ Aka' ingkännakoa' ang puhang ditero' mendahi to pentindo'na Kristus, lambi' yalimmia' di kalaemu ingkänna pengkerona.

²⁸ Dahi dang pole' dipasisenga'-senga'ang hupatau ke yalimmi di Kristus Yesus, to Yahudi anna tau ang tadia to Yahudi, sabua' anna ang tadia sabua', muane anna bahine, aka' para-para asammi yaling. ²⁹ Dahi aka' to pentindo'namokoa' Kristus, ya' diongnga'too peänä'anna Abraham ang la namana' Puang Alataala yato ang puha nadandi.

4 ¹ Inde tula'ku langngena' la ungnalaä' mesa pohapangang: mesa änä'-änä' ang namana' kulle ambena dake' mala unguasai yato kullena aka' saohko'ke'. Moinnakatoo anna naampui asammi yato kulle, ampo' sihapangke' sabua' aka' nakuasaike' tau senga'. ² Aka' aha tau

senga' ang mangnguhu'ing kapahalluanna anna undakai yato kullena lambi' di tempona ang puha napama'tantu ambena. ³ Noa tunto nei' pano di kita'a' naonge anna dakingkea' mampetahpa', sihapangngingkea' yato änä'-änä' saohko' aka' nakuasaikingkea' ingkäna kakuasaanna inde lino. ⁴ Ampo' tahpana lambi' yato tempo ang puha napama'tantu Puang Alataala, ya' unsuong Änä'na mentama inde di lino. Yato Änä'na nakeänä'ing mesa bahine anna mendahii to Yahudi ang nakuasai Atohanna Musa, ⁵ anna malai unsulängngi tau ang nakuasai Atohanna Musa, lambi' kami' to Yahudi malaang pole' natahimbo Puang Alataala mendahi änä'na. ⁶ Aka' änä'na tumokoa' dio Puang Alataala, lambi' unsuong Inaha Maserona Änä'na tohho yaling di kalaetaa'. Yato Inaha Masero mengkähäng yaling di inahanta lambi' metambaingkea' taoatee, "O Papa', O Ambeku!" ⁷ Dahi dinoa tadiumokoa' sabua', ampo' mendahimokoa' änä'na Puang Alataala. Aka' änä'namokoa' Puang Alataala, dahi sihatang tungnga' dio untahimbo yato pemana'na ang puha napatokaing pano di tau ang mendahi änä'na. ⁸ Dolunna dako' ungningsang Puang Alataala lambi' nakuasaikoa' yato ang disanga dehata ampo' setonganna tadia Dehata si'da. ⁹ Ampo' dinoa ungningsammokoa' Puang Alataala. (Setonganna mapia puha ke

dioaitee nainsammokoa' Puang Alataala.) Dahi akana pemala burakoa' dio la sumule pano di kakuasaanna lino ang dai aha kamatohoanna anna ang tala mala dihannuang la medului? Akana pemala burakoa' la naposabua' sumule? ¹⁰ Nasuhung anna kuoaittee pemalakoa' la naposabua' sumule, aka' si untuhu'i ada' kabiasaanna to Yahudi noanna: umpakahoa'koa' allo ma'tantu, bulang ma'tantu anna pahiamama'tantu. ¹¹ Lambi' mahea'ä' labu' kale arang dako' yato pengkähängangku aka' dioa'. ¹² Oa' ingkämumu solasohongku, kupalau si'da-si'da anna umpensinnoaiä' aka' kodi'-kodi' halimä' umpellei yato ada' kabiasaanna to Yahudi, anna dinoa kupensinnoaikoa' ingkämumu ang tadia to Yahudi. Anna dake' aha umbabea' kakarakeang pano di kalaeku naonge anna sibahakingkea'. ¹³ Ungkalehaike'a' naonge anna kupahandu'i kupainsangngikoa' yato Kaheba Mapia, dianto naonge anna makorongngä'. ¹⁴ Donetoo yato korongku nasuhsaikoa' lambi' mendahi pesändä' käyyäng pano di kalaemua'. Moinnakato noa yatoo, ampo' dä' ungkahi'di'a'. Ampo' diare' untahimboä' sihapang untahimbo mesa malaeka' yaho mai di Puang Alataala bahtu' dioatee sihapangkoa' untahimbo Kalaena Kristus Yesus. ¹⁵ Donetoo masannang si'da-si'dakoa'. Ampo' akana dai

mala tontong yato kamasannangammua'
 lambi' dinoa? Kuinsang si'da-si'da kuoatee
 donetoo tandana ungkalemuiä', ya' umbai
 moi la untähsu'ia' matammu, la umbea tukä'.

¹⁶ Ya' la unsangairakakä' dinoa balimmua' aka'
 kutula'ingkoa' yato katahpa'ang? ¹⁷ Pano yato
 di tau senga' ang umparende ihsinna Kaheba
 Mapia, napeäng si'da-si'da lalang anna malai
 umpempolaia'. Ampo' dai mapia pahtuyunna,
 aka' pemala la umbohtui kasikenteantaa' anna
 malai untuhu'ia' sibaha sangkalebu inaha.

¹⁸ Inang mapia ke tapengkabela-belaii membabe
 mapia. Ampo' pahallu la umpanoa loloa', daa
 supung ke yalingngä' di alla'-alla'mu. ¹⁹ Oa'
 ingkämму äinä'ku ang kukalemui, dinoa masuhsa
 bouä' kupenanahaingkoa', sihapangngä' mesa
 bahine ang lella' mansa'ding. Anna yato
 kamasuhsaang la tontong kusa'ding lambi'
 mengnguhaka' manahpa pengkerona Kristus
 yaling di kalaemua'. ²⁰ Pemala si'da-si'daä'
 la yaling di alla'-alla'mua' dinoa, anna malai
 kuparende buke' tula' makahha'ku mating
 aka' dakaleng pole' kuinsang aka buke' ang la
 mala kubabeingkoa'. ²¹ Oa' ingkämму ang
 pemala nakuasai Atohanna Musa, aha ang la
 kukutanaiingkoa': Daia' disanga umpebahtuang
 yato aka ang tiuki' yaling di Atohanna Musa?
²² Yaling yatoo tiuki' naoatee aha derua

änä'na Abraham: yato mesa änä'na nasibalii sabua'na ang disanga Hagar anna yato mesa nasibalii ang inang bahinena disanga Sara, tadia sabua'na. ²³ Yato bahine ang naposabua' ungueänä'ing mesa änä' situhu' pahtuyunna hupatau. Ampo' yato bahinena ang tadia sabua' ungueänä'ing mesa änä' situhu' pa'dandianna Puang Alataala. ²⁴ Dahi yato derua bahine mala diala pohapangang. Aka' sika mala dipasihapang pa'dandianna Puang Alataala pano di hupatau. Hagar dianto sihapang yato pa'dandiang ang puha dibea pano di Musa yaho di Tanete Sinai. Umba noa ingkäna änä'na Hagar inang di hoi' di pala'na la dipadahi sabua', noa tunto nei' ingkäna tau ang untuhu'i yato pa'dandiang ang dibea pano di Musa aka' napatiskangke' Atohanna Musa. ²⁵ Dahi yato Hagar dipasihapang Tanete Sinai di hao di Bohto Arab. Anna dipasihapang toe' Bohto Mahoa' Yerusalem dinoa aka' ihsinna Yerusalem tuho sihapang sabua' aka' naposabua' Atohanna Musa. ²⁶ Ampo' yato bahine ang tadia sabua' sihapang nei' Yerusalem Bakahu yaho di suruka. Anna dianto ang tapoindo aka' beba'mingkea', damingkea' naposabua' Atohanna Musa. ²⁷ Aka' yaling di Suha' Masero aha tiuki' naoatee, "O bahine ang tamänäng, la kabsio anna mahasa inahammu; anna la mekohao mahasa inahammu, dio ang dake' aha

unsa'ding kamapi'di'ang keänä'; aka' bahine ang dake' aha keänä' anna ang napellei sängkä muanena, la mai'di puha nei' änä'na andana yato bahine ang tohho sibaha muanena."

²⁸ Dahi sinnoa Ishak änä'na Sara ang dipadahi situhu' pa'dandianna Puang Alataala pano di Abraham, ya' noa toukoa' dio ingkämua' solasohongku, änä'namokoa' Puang Alataala aka' situhu' pa'dandianna. ²⁹ Donetoo yato Ishak, ang dipadahi situhu' pengkähänganna Inaha Masero, nadahha yato Ismael, änä' ang dipadahi situhu' pahtuyunna hupatau. Noa tunto nei' dinoa, tau ang napentamai Inaha Masero nadahha yato ang si unghannuang Atohanna Musa. ³⁰ Ampo' aka yato ang tiuki' yaling di Suha' Masero? Naoatee, "Hambaii lao yato sabua' bahine sibaha änä'na, aka' yato änä'na ang sabua' daine' la mala untahimbo mana' di hao mai di ambena, aka' yato mana' la dibeas asang pano yato di änä' ang nasibalii bahinena ang tadia sabua'." ³¹ Dahi ingkämua' solasohongku ang mampetahpa', daiingkea' kita' sihapang änä'na sabua' bahine ampo' sihapangngingkea' änä'na bahine ang tadia sabua'.

5 ¹ Dinoa beba'mingkea' aka' nalahpa'mingkea' Kristus. Dahi la pahallua' untokei mahha' yato kabeba'ammu, daumpemalaa' la naposabua' sumule Atohanna Musa. ² Pehingngii manahpaia'

inde tula'ku! Kalaeku Paulus mangngoatee: ponna unngoaa'tee, "Pahalluang la ditille situhu' Atohanna Musa," ya' dianto disanga dai aha kunanna Kristus pano di kalaemua'.³ Anna kupakaleha buke' pano di tau ang malau la ditille kuoatee: yato tau pahallu la untuhu'i asang toe' ingkäna Atohanna Musa, tadia supu kapotilleang.⁴ Anna ingkämmua' ang pemala la napamaroho Puang Alataala unngolai untuhu'i Atohanna Musa, ya' dianto disanga umbohtuikoa' kasikenteammu sibaha Kristus anna umpengkebo'ikoa' mana' pa'kalemunna Puang Alataala.⁵ Ampo' kami'-kami', aka' petehtena Inaha Masero anna kapampetahpa'angki' pano di Puang Yesus Kristus, lambi' kihannuang anna kipemitai sibaha sangkalebu inaha la napamarohoang Puang Alataala.⁶ Aka' ponna ke mesamingkea' sibaha Kristus Yesus, ya' moi tau ditille bahtu' daraka, setonganna sinnoa siang di hao di olona Puang Alataala. Aka' supung ang handang pahallu dianto kapampetahpa'anta pano di Puang Yesus. Anna yato kapampetahpa'anta la tandaang yaling di pa'kalemu pano di paranta hupatau.⁷ Dolu silumba-lumba kalekoa' umpembabeing kapampetahpa'ammu. Ampo' dinoa menna ang manghalang-halangngikoa' lambi' damokoa' untuhu'i yato pepaturu ang

tahpa'? ⁸ Maleso dioatee yato pepakuhunnaii dai sule yaho mai di Puang Alataala ang puha mantambaikoa' mendahi petauanna. ⁹ Pepakuhunnaii sihapang bibi' roti aka' aha tula' naoatee, "Sampi'du' bibi' roti mala unsamba mai'di tahpung lambi' membea' ke la dipapaii roti. ¹⁰ Moinnakato noa, ampo' aka' kasikenteanta Dehata lambi' kuhannuang kuoatee dasiakoa' la tontong umpehingngii yato tau ang la mampasähsä' lalangkoa'. Anna moi la menna ang la mampabulingnga' pihki'mu dai mala tala nalambi' tahungkunna Dehata. ¹¹ Oa' ingkämmu solasohongku, aha tau ang mangngoatee, "Paulus mepakuhu naoatee pahallu tau ditille." Ampo' ponna ke la tahpa' si'dai kupanoa, maleso anna dä' la nadahha yato to Yahudi. Ampo' suhunna anna keaha'i lambi' nadahhaä', aka' yato ang kupakuhuing, dianto kamateanna Puang Yesus Kristus yaho di kayu sitambeng. ¹² Ampo' ne mating tau ang noa ang si umpasähsä' lalangkoa', mapia puhane' ke dai la ditille supu, ampo' bilang la unsasa'i pihsang nei' lao pambahanna! ¹³ Oa' ingkämmu solasohongku, halimokoa' natambai Puang Alataala la mendahi to beba'. Ampo' dai la malaa' umpake yato kabeba'ammu membabe ang situhu' sipa' dosanna hupatau. Ampo' diare', la sidulu-duluikoa' mesa anna mesa

aka' pa'kalemummua'. ¹⁴ Aka' ingkäna ihsinna Atohanna Musa tipunggu' tannung yaling di mesa pahenta naoatee, "Kalemuiio parammu hupatau sinnoa ungkalemui kalaemu." ¹⁵ Ampo' dako' mala siba'di-ba'di sinnoa olo'-olo' ang siande-ande. Aka' ponna sikalla-kalla lolokoa', ya' la dio siangnga' sikarake-rakei. ¹⁶ Dahi indee tula'ku noa inde bahtuanna: ingkäna pembabemua' la umpembabeing situhu' pantehtena Inaha Masero. Aka' ponna ke untuhu'i lolongnga', ya' dangnga' la untuhu'i pampemalanna sipa' dosanna hupatau. ¹⁷ Aka' pampemalanna sipa' dosanna hupatau umpa'bali pangngelo'na Inaha Maserona Puang Alataala. Anna pangngelo'na Inaha Masero umpa'bali sipa' dosanna hupatau. Dahi indee derua kaha-kaha sipa'bali yaling di inahanna hupatau lambi' dai la mala dipembabeing yato ang pemala la umbabe. ¹⁸ Ampo' ponna umbehokoa' kalaemu napatehte Inaha Masero, ya' damokoa' la nakuasai Atohanna Musa. ¹⁹ Pembabena hupatau ang untuhu'i sipa' dosanna landa' liu diita, noanna: ungnindä'-indä' pa'bannetauang, ma'pihki' karake, supung untuhu'i aka ang naoa inahanna, ²⁰ umpenombai kaha-kaha di lino, umpake ihsang-ihsang, sikahiri'-hiri', sikalla-kalla, sikasuehe-ehe, pa'keaha'ang, umpihki' supu kalaena, dai tuho malino sibaha sola bohtona,

anna umpakende' kasisähä'-sähä'ang yaling di kamesaang. ²¹ Noa toe' ma'sihi ate, menu' lambi' malango, liba'-liba' ke ahai kamahoa'ang, anna senga'nake' pembabe karake ang nababe. Pano di pembabe ang noa yatoo kupakaleha boukoa' dinoa sinnoa yato ang halimokoa' kutula'ing dolu kuoatee: Menna-menna si umbabe inde kaha-kaha, inang dai la mangngala taha yaling di Kapahentaanna Puang Alataala.

²² Ampo' pengkähänna Inaha Masero yaling di kalaeta la ungueboaing pembabe mapia noanna: pa'kalemu, kamasannangang, kamasahkeang, kasa'bara'ang, kamarota'ang, pembabe mapia, mala dipetahpa', ²³ kamalunä'ang inaha, unguasai kalae. Dai aha moi poro la mesa pahenta ang ullahang pembabe ang noa yatoo.

²⁴ Anna ingkänna petauanna Kristus Yesus sihapang puha tunne' dipatei yaho di kayu sitambeng sibaha, bahtuanna: dang nakuasai pangngelo' inahanna sibaha pampemala matoho ang sule di hao mai di sipa' dosanna. ²⁵ Dahi, aka puhamingkea' nabea katuhuang bakahu Inaha Masero, lambi' yaling di ingkänna pembabeta la pahallu untuhu'i petehtena. ²⁶ Daingkea' kita' la mala malängkä' inaha, sipi'di'-pi'di' inaha anna ma'sihi ate pano di solata.

6 ¹ Oa' ingkämму solasohongku, ponna ullambi' solamu to mampetahpa' umbabe

dosa, dioa' ang tuho situhu' petehtena Inaha Masero la umpakalehaa' anna malai sumule pano di lalang kamarohoang. Ampo' la umpakalehaa' sibaha kamalunä'ang inaha anna kasa'bara'ang. Anna la undakaikoa' kalaemu andana bilang diongnga' pemala membabe noa. ² Anna la sidulu-duluikoa' mesa anna mesa undurung kamasuhsaang. Aka' ponna umpanoaa', ya' untuhu'imokoa'to pahentana Kristus. ³ Ponna aha tau ang unsanga-sanga kalaena anna setonganna dai sihatang, dianto disanga tau yatoo umbulitu' kalaena. ⁴ Ingkäna tau pahallu umpihki' lolo umba noa pembabena. Aka' ponna mapia, ya' mala napomahasa inaha. Ampo' dai mangki' la napasiita umba noa pembabena anna pembabena tau senga'. ⁵ Aka' ingkäna tau la pantang toboe' untangkung pembabe kalaena. ⁶ Menna-menna untahimbong pepakuhunna Bahtakara Dehata la pahallu toe' ungakalehai yato tuangkuhunna, bahtu' dioatee la nabea sambaheang aka-akanna. ⁷ Daumbulingnga'. Puang Alataala dai mala dipopangngino. Aka' aka ang dipamula, dia sia tunto nei' ang la dipupu boana. ⁸ Noanna ke membabeingke untuhu'i sipa' dosanta, ya' boana yatoo la ullambi'ingke kamateang, anna ponna ke membabeingke situhu' pangngelo'na Inaha Masero, ya' boana yatoo la ullambi'ingke

katuhoang ang lambi' sapano-panona aka' nabeaingkea' Inaha Masero. ⁹ Dahi daummali'-mali'angngi umbabe kamapiaang. Aka' ponna ke umbabe lolomingke kamapiaang, ya' la aha tempo ang puha dipama'tantu la nalambi' toingkea'ne' boana lupunta. ¹⁰ Dahi akinna ahake' tempo, ya' la pahallua' tapake yato tempo umbabe kamapiaang pano di paranta hupatau, la'bi-la'binna pano di solasohonta to mampetahpa'. ¹¹ Ita manahpaia' inde pangnguki'ku sikäyyäng, aka' kalaekung pole' ang mangnguki'. ¹² Yato ang pemala umpahsako' ditille mesa supu suhunna anna sika napanoai. Dianto aka' mahea' la nadahha to Yahudi, aka' keaha' ke dioaitee supung mala tau dipemarohoing ke umpetahpa'i tau Kristus ang puha mate yaho di kayu sitambeng. ¹³ Anna yato tau ang noa moinnakato untuhu'i ada' didiona tille, ampo' dasiang untuhu'i asang ingkäanna ihsinna Atohanna Musa. Ampo' napeäng lalanna anna ditillekoa' anna malai aha napolalang ungnangka'-angka' kalaena ke untuhu'ia' pepakuhunna. ¹⁴ Ampo' di kodi'na koo tantu anna dai kuaku la ungnangka'-angka' kalaeku aka' kaha-kaha ang senga' sehalinna yato ang puha nababe Dehatanta Puang Yesus Kristus yaho di kayu sitambeng. Dianto ang la kupa'käyyängngi. Naonge dipatei Puang Yesus

Kristus yaho di kayu sitambeng, sihapang mate touä' kodi' sibaha Puang Yesus Kristus lambi' dang la kupayaling di inaha yato ang si nakärä'i tau ang taungnginsang Puang Yesus Kristus; anna sika noa toi nei' damä' aha napayaling di inahannaii. ¹⁵ Aka' ditilleraka tau bahtu' daraka, ya' dai maaka, aka' setonganna tontong sinnoa siang di olona Puang Alataala. Ang handang pahallu supung ke mendahing tau to bakahu ang senga'mi. ¹⁶ Anna ingkäna tau ang untuhu'i inde pepakuhu la namana' Puang Alataala kamasannangang anna pa'kalemu. Ingkäna yato tau sipäto' disanga to Israel si'da-si'da bahtu' dioatee petauang ang napillei Puang Alataala. ¹⁷ Mane ahai kuoatee: dang aha tau moi poro la mesa ang la mala umpamasuhsa bouä'. Aka' mai'ding bila' pano di kalaeku tandana to pentindo'naä' Puang Yesus. ¹⁸ Oa' ingkämmu solasohongku, ke la malai Dehatanta Puang Yesus Kristus umbehekoa' para-para. Aming.

Efesus

1 ¹ Pano di ingkäna petauanna Puang Alataala diting di Efesus ang tontong lolo mampetahpa' yaling di Kristus Yesus. Hao mai di kodi' Paulus, mesa touä' kodi' rasulna Kristus Yesus aka' pangngelo'na Puang Alataala. ² Kuhannuang ke la malai Puang Alataala Ambetaa' sibaha Puang Yesus Kristus Dehatanta la umbehekoa' anna namana'koa' kamasahkeang sibaha kamasannangang. ³ Dipudi sanganna Puang Alataala, Ambena Dehatanta Puang Yesus Kristus. Puhang nabeaingkea' ingkäna pebehe mendehatanna yaho di suruka aka' sangkalebumingkea' Kristus. ⁴ Aka' dake' aha dipadahi inde lino anna puhamingkea' napillei la mesa sibaha Puang Yesus Kristus anna malaingkea' mendahi petauanna ang masero, lambi' dang la aha kasalaanta. Aka' pa'kalemunna Puang Alataala, ⁵ lambi' puha napama'tantu mengkalao dolu naangka'ingkea' mendahi änä' Kalaena unngolai pengkähänganna Puang Yesus Kristus aka' ahana inang la nababe. ⁶ Dipudi Puang Alataala aka' mana' pa'kalemunna ang matande, dianto nakalemui liuingkea' unngolai pengkähänganna Änä'na ang napakamaya.

⁷ Aka' titollo hahana Puang Yesus Kristus lambi' nalahpa'ingkea' Puang Alataala, bahtu' dioatee ingkäna dosanta naampungni. Nababe yatoo aka' nakalemui si'da-si'daingkea', ⁸ anna napapunnoi toingkea'ne' kamanähängang anna kakeaka'ang. ⁹ Aka' pangngelo'na Puang Alataala lambi' napainsangngiingkea' pahtuyu membuninna. Yato pahtuyu puhang nabohtu la napasundung yaling di pengkähänganna Kristus. ¹⁰ Ihsinna yato pahtuyunna dianto: ingkäna-ingkäna siamo, moi ang yaho di suruka anna moi ang yaling di lino, la napamesa yaling di Kapahentaanna Kristus. Kaha-kaha yatoo la napasundung Puang Alataala ke lambi'mi tempona. ¹¹ Ingkäna-ingkäna siamo nakähäng Puang Alataala situhu' pahtuyunna. Dianto anna mengkalaoke' dolu inang napilleimang situhu' pangngelo'na la mendahi petauanna aka' la sangkalebu tau yaling di Puang Yesus Kristus. ¹² Kami' to Yahudi ang handang uhuna hannu pano di Puang Yesus Kristus, napilleiang anna malaang umpudi Puang Alataala ang matande. ¹³ Anna dioa' ang tadia to Yahudi dipamesa tumokoa' dio sibaha Puang Yesus Kristus naonge anna unghingngiia' yato kaheba katahpa'ang, bahtu' dioatee Kaheba Mapia ang mebaha pano di lalang kasalama'ang. Tahpana mampetahpa'mokoa' pano di Puang

Yesus Kristus, ya' nabeamokoa' Puang Alataala
 Inaha Maserona ang puha nadandiingkoa'.
 Yato Inaha Masero ang nabeakoa', ya' mendahi
 tanda yaling di kalaemu lambi' diinsang
 dioatee mendahi tumokoa' dio petauanna
 Puang Alataala. ¹⁴ Maleso toi dioatee dai mala
 tala tatahimbo asangnga' aka-aka ang puha
 nadandiingkea' Puang Alataala, aka' kita'a'
 petauanna nabeamingkea' Inaha Maserona
 ang la mamposolaiingkea' lambi' tempona la
 napabeba'ingkea' di hao mai di kakarakeang.
 Dahi la sihatangngingkea' umpudi Puang Alataala
 ang matande. ¹⁵ Mengkalao donetoo anna
 kupelelel didiona kapampetahpa'ammua' pano
 di Puang Yesus Dehatanta anna pa'kalemummua'
 pano di ingkäna petauanna Puang Alataala,
¹⁶ ya' ma'kuhhu'sumanga' lolomä' dai' di Puang
 Alataala aka' dioa'. Anna si kukalehai lolokoa'
 yaling di sambayangku ke ma'sambayang
 bumä', ¹⁷ aka' kupalau anna malai Puang
 Alataala, Dehatanna Puang Yesus Kristus, bahtu'
 dioatee Ambetaa' To Handang Matande, la
 umbeakoa' inaha ang punno kakeaka'ang
 anna kapainsangang didiona Kalaena lambi' la
 ungkaleso manahpaa' menna setonganna Puang
 Alataala. ¹⁸ Anna si kupalau tuke' dai' di Puang
 Alataala anna malai napamalesoingkoa' yaling
 di pihki'mu, lambi' la umpähäng manahpaa'

yato pebehe ang unghannuang la nabeakoa', aka' natambaimokoa' mendahi petauanna. Anna la ungningsang tuke'a' unngoatee yato pebehe ahana inang napatokaing Puang Alataala pano di petauanna; ¹⁹ anna la umpähäng toia' unngoatee, dai aha ang nasinnoaing kakuasaanna Puang Alataala ang mengkähäng yaling di kalaeta, ingkännaingkea' to mampetahpa'. Yato kakuasaang ang mengkähäng yaling di kalaeta, dia tunto nei' ang napake ²⁰ naonge umpatuhoi sumule Kristus di hoi' mai di alla'na to mate, mane napaohko'i yaho di suruka di tando kuananna, dianto ongeang kakeangka'ang. ²¹ Kamatandeanna Puang Yesus Kristus matande puha nei' andana kamatandeanna ingkänna to ma'pahenta, tomaraya anna ingkänna to ma'kuasa senga'. Anna noa toi kakuasaanna matande puha nei' andana ingkänna kakuasaang ang mala ditula', moi ang ahang dinoa, noa toi ang mane la aha di allo ang la sule. ²² Puang Alataala umpapatalo Puang Yesus Kristus yaling di ingkänna siamo. Anna nängkä' la umpahenta ingkänna ang aha. Napanoa anna malai ungakalemui yato kakalebuanna to mampetahpa'. ²³ Kakalebuanna ingkänna to mampetahpa' sihapang bätäng kalaena Puang Yesus Kristus. Anna yato bätäng kalae sangkalebung sibaha bää' lambi'

sundung, anna Puang Yesus Kristusmitoo ang umpasundungngi ingkänna siamo.

2¹ Dolu matekoa' di mendehatanna aka' madosakoa' anna umbali Puang Alataala.

² Dianto ang si umbabea' naonge anna si untuhu'ikangkoa' kakarakeanna lino anna Pongkahana setang. Yato Pongkahana setang si unguasai ingkänna setang yaho di langi' anna tontong lolo tuke' dinoa unguasai inahanna ingkänna tau ang dai untuhu'i Puang Alataala.

³ Noa sia tumang kami' dolu, si membabe touang kami' situhu' pampemala karakeki' lambi' moi aka la kibabe ahsala' masannangngi inahangki' anna bätäng puntingki'. Donetoo setonganna la sihatang touang kami' napahoai aha' käyyänna Puang Alataala, sinnoa yato tau senga' ang dai mampetahpa'. ⁴ Ampo' dai aha ullondoi pa'kalemunna Puang Alataala! Anna sundung yato pa'kalemunna pano di kita' ⁵ lambi' napatuhoingkea' sumule sibaha Kristus moinnakato anna matekingkea' di mendehatanna donetoo aka' daingkea' tuhu'-tuhu'ang. Pa'kalemunnantoo Puang Alataala lambi' napasalama'mingkea'. ⁶ Anna kasikenteanta Kristus lambi' napatuhoingkea' sumule Puang Alataala sibaha Kristus Yesus di hoi' mai di alla'na to mate anna napaohko'ingkea' sibaha yaho di suruka yato

di ongeang kamatandeang. ⁷ Napanoanto Puang Alataala anna malai di allo ang la sule la tandaang pa'kalemunna pano di kita'a' yaling di kamapiaang inahanna aka' kasikenteanta Kristus Yesus. ⁸ Aka' pa'kalemunnanto Puang Alataala lambi' napasalama'mokoa' aka' mampetahpa'koa' pano di Puang Yesus Kristus. Tadia aka' pembabe mapiammu lambi' napasalama'koa', ampo' aka' mana' pa'kalemunna. Dahi dai aha mesa tau ang la mala mangngoatee, "Pembabekuntoo anna malaä' salama'." ⁹ (2:8) ¹⁰ Aka' kita' indee dianto pampadahinna Puang Alataala. Ungngolai kasikenteanta Kristus Yesus lambi' malaingkea' umpembabeing ingkäna yato pembabe mapia ang puhaingkea' napatoka lohpo'ing. ¹¹ Ingkämua' solasohongku ang inang tadia to Yahudi, naonge anna dakangkoa' mampetahpa' si naita-ita naungkoa' to Yahudi, nasangaikoa' "to taditille," bahtu' dioatee "tadia petauanna Puang Alataala," aka' sika unsangane' kalaena "to ditille," aka' dianto tanda ang nakähäng hupatau di hao kale di kalaena. Pahallua' ungmalehai ungmalehai ¹² donetoo dakangkoa' sikente Kristus, anna disangaikangkoa' "tau senga'," tadia to Israel, petauanna Puang Alataala. Daia' dio aha tahamu yaling yato di pa'dandi ang nadandi Puang Alataala pano di petauanna. Daia' dio la

unghannuang anna dai aha kasikenteammua' Puang Alataala, ampo' tuho kalekoa' dio yaling inde di lino. ¹³ Ampo' dinao, sikente tumokoa' dio Kristus Yesus. Moinnakato dolunna anna sikahaoangkoa' Puang Alataala, ampo' dinao sirungku'mokoa' aka' hahana Kristus ang titollo. ¹⁴ Aka' Puang Yesus Kristusmitoo ang umpakapiaii alla'na to Yahudi anna tau ang tadia to Yahudi lambi' ma'mesang pole'. Moinnakato anna sipa'balii dolu sihapang naalla'i hala batu, ampo' puhang napa'dai Puang Yesus Kristus yaling di kamateanna. ¹⁵ Kamateannantoo lambi' dang tau pahallu la untuhu'i yato ingkäna atohang anna pepaturu yaling di peada'anna to Yahudi. Napanoa anna malai to Yahudi sibaha tau ang tadia to Yahudi la mendahi mesa tau bakahu ang sangkalebu sibaha. Dianto lalang ang napake umpaaha kasikenteang mapia. ¹⁶ Kamateanna Puang Yesus Kristus yaho di kayu sitambeng umpamesa to Yahudi anna tau ang tadia to Yahudi, anna umpakapiai sumule kasikenteanna hupatau anna Puang Alataala lambi' mapia liu. ¹⁷ Dianto anna suleng Puang Yesus Kristus napepainsangnging naoatee la mala dipakapiai sumule kasikenteanna hupatau anna Puang Alataala. Yatoo napainsangngi pano di dioa' ang tadia to Yahudi, ang dolu diangka' sikahaoang Puang Alataala, noa toi to Yahudi, ang diangka'

sirungku'ne' Puang Alataala. ¹⁸ Aka' supung unngolai pengkähänganna Puang Yesus Kristus lambi' malaingkea' mengngolo di Ambeta, moi to Yahudi, moi tau ang tadia to Yahudi. Malaingkea' sule di hao di olona unngolai mesa Inaha Masero. ¹⁹ Dahi tadiumokoa' pole' tau senga' bahtu' to sule. Ampo' dinoa mendahi asammokoa' petauanna Puang Alataala, anna sanghapumokoa' sibaha Puang Alataala. ²⁰ Kasikenteantaa' to mampetahpa' sihapang mesa dasang ang napake'de' Puang Alataala di hahona ingkäna rasul sibaha nabi. Aka' rasul sibaha nabi sihapang busung. Anna Kristus Yesus nei', sihapang lapohki'. ²¹ Aka' kasikenteanta Puang Yesus Kristus, lambi' sangkalebumingkea' sihapang dasang ang napake'de' ang la mendahi ongeang maserona Puang Alataala. ²² Aka' sikentekoa' Puang Yesus Kristus dahi menge toukoa' dio dipapia la mendahi ongeang ang la naonge tohho Inaha Maserona Puang Alataala.

3 ¹ Aka' ingkäna yato ang puha nababeingkoa' Puang Alataala, lambi' kodi' Paulus, ang ditahungkung aka' unγκähängngä' pengkähänganna Kristus Yesus yaling kuduluikoa' ingkämmu ang tadia to Yahudi, kusambayangngi lolokoa'. ² Tantunte' anna unngingsammia' unngoatee nakalemuiä' Puang Alataala lambi' nabeaä' inde pengkähängang anna malakoa'

kudului. ³ Aka' napalosaiä' pahtuyu membuninna Puang Alataala, lambi' kuinsang. Anna didiona inde kaha-kaha, ya' puhang kuuki' sai'di'. ⁴ Ponna ke umbatangnga', ya' la ungningsammia' pole' unngoatee kukalesong anna kupähämmi yato kara membuninna didiona Kristus. ⁵ Dolu yato pahtuyu nabunike', dake' aha napepainsangnging pano di hupatau. Ampo' dinoa napepainsamming pole' Inaha Maserona Puang Alataala pano di ingkäna to napama'tantu mendahi rasulna sibaha nabinna. ⁶ Yato ang dioainte kara membuni, bahtuanna: moi tau ang tadia to Yahudi, noa tunne' to Yahudi, mendahi mesang anna para-para la untahimbo yato mana'na Puang Alataala, ang inang puha nadandi aka' pengkähänganna Kristus Yesus. Inkäna yatoo mala dahi aka' umpetahpa' tau Kaheba Mapia. ⁷ Mana' pa'kalemunnanto Puang Alataala anna malamä' nasuo umpepainsangnging yato Kaheba Mapia. Anna mala kutahimbo yato pengkähängang aka' kakuasaanna. ⁸ Di alla'na ingkäna petauanna Puang Alataala kodi'mito ang handang madihoi'ang. Ampo' moinnakato noa, nabea touä' kodi' Puang Alataala mana' pa'kalemunna la umpepainsangnging Kaheba Mapia didiona pa'kalemunna Kristus ang dai aha puhanna pano di ingkäna tau ang tadia to Yahudi. ⁹ Anna kupakaleso toinne' pano di

ingkäna tau umba napanoa Puang Alataala ang umpadahi ingkäna aka-aka umpembabeing yato pahtuyunna ang tibuni mengkalao dolu.

¹⁰ Yato pahtuyunna Puang Alataala la umpamesa ingkäna to mampetahpa' anna malai nainsang pole' ingkäna malaeka' anna kakuasaang senga' yaho di langi' naoatee, "Ingkäna aka-aka nainsang asang Puang Alataala." ¹¹ Dianto yato pahtuyunna Puang Alataala mengkalao dolu ang la nakähäng yaling di Kristus Yesus, Dehatanta.

¹² Aka' kapampetahpa'anta anna kasikenteanta Puang Yesus Kristus, lambi' damingkea' la mahea' anna bata-bata mengngolo dai' di Puang Alataala.

¹³ Dianto anna kupalauia' mating kuoatee, dako' la kuhan inaha didiona kamasuhsaangu mengeä' yaling di tahungkung aka' dianto ang la mambahingkoa' kamapiaang. ¹⁴ Aka' yato ingkäna ang puha nababeingkoa', dianto anna menombaä' anna ma'sambayangngä' dai' di Ambeta Puang Alataala, to napoambe ingkäna kasanghapuang, noa ang yaho di suruka, noa ang yaling di lino. ¹⁵ (3:14) ¹⁶ Kupalau dai' anna malai kakuasaanna, ang dai aha mantondong kamatandeanna, la umpamatohoa' inahammu unngolai pengkähänganna Inaha Maserona,

¹⁷ anna malai tohho lolo Kristus yaling di bätäng sungnga'mua' aka' kapampetahpa'ammua'. Anna ma'sambayang touä' anna malai ingkäna

pembabemua' la mengnguhaka' anna menumpu yaling di pa'kalemu, ¹⁸ lambi' malakoa', ingkämmu petauanna Puang Alataala, para-para umpähäng manahpa umba noa malua'na, kalambe'na, malängkä'na, anna matamanna pa'kalemunna Kristus. ¹⁹ Moinnakato anna dai mala nalosa lahpa' pihki'na hupatau, ampo' kupalauke' dai' di olona Puang Alataala anna malai unsa'dingnga' yato pa'kalemunna lambi' malakoa' napunnoi sipa'na Puang Alataala. ²⁰ Yato kakuasaanna Puang Alataala yaling di kalaetaa', dianto ang mengkähäng lambi' nabeaingkea' pampemalanta la'bi puha nei' andana yato ang tapalau, moi yato ang dake' nalambi' pihki'ta. ²¹ Dahi sihatang pano di ingkänaingkea' to mampetahpa' la umpa'käyyängngi Puang Alataala unngolai Kristus Yesus mengkalao dinoa lambi' sapano-panona! Aming.

4 ¹ Aka' yato kaha-kaha ang puha kutula' langngena', dianto suhunna anna kupalauia' mating. Lella'ä' ditahungkung aka' umbabeä' pengkähänganna Dehata, pemalaä' ke la malai yaling di katuhoammu anna pembabemua' la umbabe aka ang sihatang, aka' puhamokoa' natambai Dehata la mendahi petauanna. ² La pahallukoa' punno kamahempo'ang inaha anna kamalunä'ang inaha. La sisa'bara'angkoa' mesa anna mesa anna sikalemuikoa'. ³ Peäng

si'da-si'daia' lalang anna malakoa' tontong
 lolo mesa inaha. Aka' puhamokoa' napamesa
 inaha Inaha Masero anna la tontong lolokoa'
 sangkalebu ke mesa inahakoa'. ⁴ Inγκännaingkea'
 to mampetahpa', sangkalebumingkea' sihapang
 mesa bätäng kalae, anna supung aha mesa
 Inaha Masero. Noa tuntone' supung aha
 mesa panghannuang ang dibeaingkea' naonge
 ditambahiingkea'. ⁵ Supung aha mesa Dehata,
 mesa kapampetahpa'ang, mesa pantero'ang
⁶ anna mesa Puang Alataala ang tapoambe
 ingkännaingkea' hupatau. Dianto ang unγκuasai
 anna ang mengkähäng yaling di ingkänna siamo.
 Anna tohho toi yaling di kalaetaa'. ⁷ Ampo'
 pantangngingkea' namana' pengkähängang di
 mendehatanna situhu' aka ang mebea Kristus.
⁸ Aka' yaling di Bahtakara Dehata aha tiuki'
 naoatee, "Tahpana dai' di ongeang ang matande
 mai'di to natalo ang nabaha anna ma'kahupa-
 hupa pebeana ang nasusa pano di hupatau."
⁹ Nasuhung anna dioaitee, "dai' di ongeang ang
 handang matande," aka' haling tuhung mentama
 inde di lino, bahtu' mala dioate ongeang ang
 handang madihoi'ang. ¹⁰ Anna Yato ang hali
 tuhung, Dia sia tunto nei' ang hali dai' di ongeang
 ang handang matande anna handang mayahoang
 andana langi', anna malai umpasundung
 ingkänna siamo. ¹¹ Dia sia tunto nei' ang

umbeaingkea' yato pengkähängang. Sinnoanna aha ang nabea pengkähängang mendahi rasulna, aha ang nabea pengkähängang mendahi nabi, anna aha toi ang nasuo umpepainsangnging yato Kaheba Mapia. Senga'na mendahi to pangkambi' anna to pampakuhu yaling di jumaa'. ¹² Nabeaingkea' yato pengkähängang anna malai ingkäna petauanna Puang Alataala dipaturu manahpa lambi' mala asang mengkähäng yaling di bela'na Dehata, anna malai umpamatoho kakalebuanna to mampetahpa' ang dipasihapang bätäng kalaena Kristus. ¹³ Lambi' mesa inahaingkea' yaling di kapampetahpa'anta anna kapainsanganta didiona Änä'na Puang Alataala. Anna yato lalang kapampetahpa'anta la mendahi kabiasaang lambi' sundungngingkea' sinnoa Kristus. ¹⁴ Ponna ke noamingkea' yato, ya' damingkea'to la noa änä'-änä' ang mala dipakamaho-maho, bahtu' sihapang lopi ang napalusau-lutama bombang. Aka' ingkäna tau ang mala dipakamaho-maho napalupano luhao mai ma'kahupa-hupa pepakuhunna ingkäna to pampasähsä' lalang. Dahi damingkea' kita' la napasähsä' lalang to pa'bulitu' ang la mebulingngi. ¹⁵ Ampo' kita'a'-kita', la umpembabe si'da-si'daingkea' kita' katahpa'ang sitonda punno pa'kalemu anna malai yaling di ingkäna kaha-kaha tuhtuang

masae tuhtuang malaingkea' umpensinnoai Puang Yesus Kristus. Anna Kristusmitoo ang unkapalai kakalebuanna to mampetahpa' sihapang bää' unkapalai kalae. ¹⁶ Yaling di kakuasaanna, yato kalaena sikente-kente mapia. Sanghupa boitoo, pantang tubunne' umbabe kähängang ang sihatang nababe. Anna yaling inde di pengkähänganna mala sidului, ya' tuhtuammi lobo', lambi' sanghupa boitoo yato di kalae la tuho masahke anna punno pa'kalemu. ¹⁷ Dahi yaling di sanganna Dehata la kutula'ingkoa'. Aha ang pahallu la umpehingngii manahpaa', dianto: Damokoa' la tuho anna membabe sinnoa tau ang dake' unnginsang Puang Alataala, ang supung nainsang ma'pihki' takekuna. ¹⁸ Yato tau ang noa, dai kepihki'. Dai unngampaung yato katuhoang ang mebea Puang Alataala, aka' dai unnginsang Puang Alataala. Nasuhung sika noa aka' makahha' bää' asang. ¹⁹ Dai sika unnginsang sili, supung untuhu'i ihsi inahanna, tuho beba' supu unngindä'-indä' pa'bannetauang. ²⁰ Ampo' ingkäna yato dai noa yato ang dipaturuingkoa' didiona Kristus. ²¹ Aka' puhangnga' unghingngi didiona Kalaena. Anna yaling di kasikenteammua' Puang Yesus Kristus puhamokoa' dipaturu didiona yato kara katahpa'ang ang dilambi' yaling di Puang Yesus. ²² Dahi la umpellei asammokoa' yato sipa'

karakemu ang dolu yato naonge anna dakangkoa' umpetahpa' Puang Yesus Kristus. Yato kalaemu nakarakei kamailuammua' ang mampasähsä' lalangkoa'. ²³ Dianto anna la pahallui, noa inahammu, noa toi pihki'mu, la nabakahui Inaha Masero, ²⁴ anna la umpabala'ia' sipa' bakahu ang napadahi Puang Alataala napasinnoa sipa' Kalaena, dianto sipa' ang tahpa' si'da-si'da anna masero. ²⁵ Dahi la umpelleia' yato kalosengammu anna la untula'koa' katahpa'ang pano di solamu mesa anna mesa. Aka' kita'a'-kita' tama asammingkea' di kakalebuanna to mampetahpa'. ²⁶ Ponna ke keaha'koa', ya' la undakai manahpa andana nabahakoa' yato aha'mu pano di dosa. Anna daumpabeii yato aha'mu tontong yaling di kalaemu lambi' tempu' allo, ²⁷ andana mengkähängngi Pongkahana setang yaling di inahammu. ²⁸ Noa tunne' tau ang si biasa maboko dang mala la si maboko. Ampo' diare' la untanang sikunna mengkähäng anna malai la aha toe' pallollonganna ang la napake undului solana ang kakuhangang. ²⁹ Dia tuke' dako' mala umpasohong tula'-tula' karake. Ampo' pa'tula' mapiakoa' anna malai kekuna yato tula'mu pano di tau ang manghingngi, aka' dianto ang la umbaha hupatau pano di lalang mapia ang la sihatang diola. ³⁰ Datoukoa' la mala umpi'di'-pi'di' Inaha Maserona Puang Alataala. Dianto ang

puha napatamaiingkoa' di kalaemu mendahi tanda pano di dioa' dioatee petauannamokoa' Puang Alataala ang la nalahpa' yaling mai inde di lino ang punno kakarakeang ke lambi'mi allo katämpä'anna. ³¹ Pa'daiia' ingkäna pi'di' inahammu sibaha kakeaha'ang anna pahtuyu karake pano di solamu. Datoukoa' la siba'di-ba'di anna si untula' tahuhu solamu. Anna datumokoa' la sikahiri'-hiri' mesa anna mesa. ³² Ampo' la pahallukoa' mapia inaha anna sikalemui mesa anna mesa anna siampungngi, umba noa Puang Alataala puhamokoa' naampungngi aka' pengkähänganna Kristus.

5 ¹ Dinoa aka' mendahimokoa' änä' pakamayanna Puang Alataala, dahi la pahallua' umpensinnoai pembabena. ² Inkäna pembabemua' la umbabe sitonda punno pa'kalemu pano di solamu situhu' pa'kalemunna Kristus pano di kita'. Puhang umbeho Kalaena dipatei mendahi mesa penombaang bomammi' di olona Puang Alataala aka' kita'a'. ³ Dioa' dio petauannamokoa' Puang Alataala ang napamasero. Dahi ingkäna pembabe karake noanna: ungnindä'-indä' pa'bannetauang, ma'kahupa-hupa pembabe tasampa' anna kamailuang, dasi'da-si'dai la sihatang ditula', londonang la umbabe yaling di alla'-alla'mua'. ⁴ Noa tunne' dako' la sihatang umpasohong

tula' tahuhu, tula' takekuna anna ingkäna
 tula' tasampa'. Ampo' ang pahallua' untula'
 dianto pa'kuhhu'sumanga'ang dai' di olona
 Puang Alataala. ⁵ Pehingngii liuia' indee: ang
 ungnngindä'-indä' pa'bannetauang, ang membabe
 tasampa' anna ang mailu di doi', tau ang si
 membabe noa lolo yatoo dai la ungnngala taha
 yaling di Kapahentaanna Kristus anna Puang
 Alataala. Aka' yato ang umpihki' supu kalaena
 supung umpenombai kaha-kaha di lino. ⁶ Madaka
 manahpako' andana nabulingngikoa' tula'na
 tau ang si ma'tula' takekuna. Aka' ingkäna
 pembabe ang noa yatoo umpakende' aha'
 käyyänna Puang Alataala pano di tau ang dai
 mantuhu'i pahentana. ⁷ Dahi dasi'da-si'daia' la
 mala umbea inaha yato ingkäna tau ang noa.
⁸ Aka' dolu yaling toukoa' dio di kamalillingang
 bahtu' mala dioatee napunnoikoa' kakarakeang,
 ampo' dinoa yalimmokoa' di kamabayaang
 aka' kasikenteammua' Dehatanta. Dahi la
 membabekoa' umba noa ang sihatang nababe to
 yalimmi di kamabayaang. ⁹ Aka' kamabayaang
 dianto naongei kende' supung ang mapia,
 maroho anna tahpa'. ¹⁰ Anna la umpeäng toia'
 lalang anna malai ungnnginsang manahpa umba
 kahang pembabe ang la umpamasannang
 inahanna Dehata. ¹¹ Daa untuhu'ia' pembabe
 takekuna sinnoa ang si nababe to malilling, ampo'

diare' la pahallua' umbelängngi kakarakeanna yato pembabe ang noa. ¹² Aka' yato pembabe, ang si biasa nababe membuni tau karake, moi ditula' kale mepakasiling. ¹³ Ampo' ingkäna yato pembabe karake la malesong pole' diita ke napatandaammi pembabe mapianna tau ang yaling di kamabayaang. ¹⁴ Aka' kamabayaammitoo ang mala umpatandaang ingkäna-ingkäna siamo. Dianto bahtuanna tula' ang naoatee, "Kalehamokoa' ingkämmu to hahe, tuhokoa' sumule di hoi' mai di kamateang! Anna naballoiingkoa' inahammu Kristus." ¹⁵ Dahi dakai manahpako' pembabemu. Daumpensinnoaia' yato babena to maho, ampo' diare' pengkakeaka'koa' dio. ¹⁶ Pakekuna manahpaia' tempomu umbabe kamapiaang aka' mengeke' dinoa kende' kakarakeang. ¹⁷ Dakoa' mala mentomaho-maho ampo' la umpeäng manahparea'ne' lalang anna malai unngingsangnga' umbabe pangngelo'na Dehata. ¹⁸ Dakoa' mala la nalango angkoro' aka' la nabahakoa' pano di kakarakeang. Ampo' diare' la tontong lolokoa' napunnoi Inaha Masero ¹⁹ lambi' tontong lolokoa' sipakatoto' umpakende' pampudiang anna penaniang mendehatanna. Popenanikoa' yato pampudiang sitonda kakahsiang anna sangkalebu inaha dai' di olona Dehata. ²⁰ Moi aka' ang manghoakoa',

la tontong lolokoa' ma'kuhhu'sumanga' dai'
 di olona Puang Alataala Ambeta yaling di
 sanganna Puang Yesus Kristus, Dehatantaa'.
²¹ La pahallukoa' situhu'i manahpa, aka'
 umpakeangka'koa' anna umpa'käyyängngi
 Kristus. ²² Inggämmua' to dipoindo, tuhu'ikoa'
 muanemu sinnoa untuhu'i Dehata. ²³ Aka'
 to dipoambe inang la unggapalai bahinena
 sihapang bää' unggapalai kalae. La pahallu
 napanoa to dipoambe, sinnoa Kristus unggapalai
 ingkänna bätäng kalaena bahtu' dioatee
 kakalebuanna ingkänna to mampetahpa'. Anna
 Dia sia tunne' ang mendahi To Pepasalama'na.
²⁴ Dahi sinnoa kakalebuanna ingkänna to
 mampetahpa' untuhu'i Kristus, la noa sia
 tuntone' to dipoindo pahallu untuhu'i muanena
 yaling di ingkänna kaha-kaha. ²⁵ Inggämmua'
 to dipoambe, pakamayakoa' bahinemu sinnoa
 Kristus umpakamaya kakalebuanna ingkänna
 to mampetahpa', lambi' umpebeaing Kalaena
 dipatei anna malaingkea' salama'. ²⁶ Nasuhung
 anna napanoai Puang Yesus Kristus dianto
 anna ahai napolalang umpasähä' kakalebuanna
 ingkänna to mampetahpa' mendahi petauanna.
 Nabaseiingkea' aka' tapetahpa' kara pepaturunna
 anna aka' ditero'ingkea' ang mendahi tanda
 dioatee mampetahpa'ingkea'. ²⁷ Napanoa
 anna malai sika mahasa anna bahahsi, dai

aha kakarakeanna anna sallaanna naonge
 anna napapenggolo di Kalaena. ²⁸ La noa
 tuntone' to dipoambe la pahallu umpakamaya
 bahinena sinnoa undama manahpa bätäng
 kalaena. Menna-menna umpakamaya bahinena
 sihapang sia tunne' umpakamaya kalaena.

²⁹ Aka' daete' aha tau ang la unghahiri' bätäng
 kalaena, ampo' nadama anna nadakai manahpa
 sinnoa Kristus undama anna undakai manahpa
 kakalebuanna ingkäna to mampetahpa'.

³⁰ Nasuhung napanoa aka' sihapammingkea'
 bätäng kalaena Puang Yesus Kristus. ³¹ Yaling di
 Bahtakara Dehata aha tiuki' naoatee, "Dianto
 anna pahallui muane la umpellei tobaha'na anna
 sikolunggi bahinena, lambi' la mendahi mesang
 sibaha." ³² Bahtakara yatoo matama bahtuanna
 lambi' masuhsa dipähäng, ampo' kupasihapang
 kasikenteanna Kristus anna kakalebuanna
 ingkäna to mampetahpa'. ³³ Ampo' yato
 bahtakara nahoa toukoa' dio. Dahi la pahallu
 ingkäna to dipoambe umpakamaya bahinena
 sinnoa unghalemui kalaena anna la pahallu toe'
 ingkäna to dipoindo la umpakeangka' muanena.

6 ¹ Inghämmua' to dipoänä', tuhu'ikoa' to
 baha'mu aka' dianto pembabe ang sihatang
 nababe tau ang mampetahpa'mi dai' di Dehata.

² La umpakeangka'koa' to baha'mu. Dianto
 atohanna Puang Alataala ang uhuna ang

napasitonda pa'dandiang naoatee, ³ "Anna malakoa' kehongko' anna mahendeng tuho yaling inde di lino." ⁴ Inγκämmua' solasohongku to dipotobaha', daa ummaromi' umpamapalla änä'mu. Ampo' paturu manahpai umpake pepaturu anna pepakaenga' ang tiuki' yaling di Bahtakara Dehata. ⁵ Inγκämmua' to diposabua', tuhu'i manahpakoa' pahentana pongkahamu yaling inde di lino. Dia tuke' pakeangka'i anna pa'käyyängngii. Pembabeing ingkänna pahentana sitonda unnä' inaha sihapang Kristus ang mampopengkähängkoa'. ⁶ Daa supung ke naitakoa' anna la tuhu'-tuhu'angngo, aka' unngoaa'te yaling di inahammu, "Anna malaä' napudi pongkahaku," ampo' aka' sabua'namokoa' Kristus dahi la untuhu'ikoa' pangngelo'na Puang Alataala sitonda sangkalebu inahammu. ⁷ La umpembabe manahpaingkoa' kähängammu sihapang Dehata ang umpengkähängnging, tadia hupatau. ⁸ Aka' unnginsammia' unngoatee ingkänna hupatau, moi sabua', noa tunne' ang tadia sabua', la nabea asang Dehata sahona situhu' pembabe mapia ang puha nababe. ⁹ Anna ingkämmua' to dipopongkaha, la membabe mapia toukoa' dio ke unngoloi bumokoa' sabua'mu. Anna daia' mala la si umpakahea'-hea', ampo' la unγκalehaia' unngoatee, "Moi kalaeku moi sabua'ku aha mesa Pongkahaki'

yaho di suruka ang dai mampasise'la-se'la."

¹⁰ Katämpä'anna, la pahallukoa' matoho umpake kamatohoang ang sule yaho mai di Dehata yaling di kakuasaanna ang dai aha mallondo.

¹¹ Pakeia' yato ingkäna pangkahka' pa'tolla'ang di mendehatanna, yato ang puha nabeakoa' Puang Alataala. Aka' ponna ke diangnga'

umpake, ya' la tontong lolokoa' matoho umbali pa'bulitu'na Pongkahana setang. ¹² Nasuhung

la umpakea' yato aka' tadia hupatau ang tabali, ampo' umbaliingkea' ingkäna setang ang ma'kuasa yaling inde di lino kamalillingang bahtu' dioatee lino kakarakeang. Anna umbali

toingkea'ne' kakuasaanna ingkäna dehata karake ang unguasai lino. ¹³ Dianto anna la

umpake asammi'a' yato ingkäna pangkahka'na Puang Alataala ma'tolla' anna malakoa' matoho umbali balimmu ke lambi'mi yato tempona

kakarakeang. Lambi', ponna ke puhamokoa' ma'tolla', la tontong lolokangkoa' matoho anna matihta. ¹⁴ Sadia lolokoa' ke'de' mangngempe

anna pamatohoia' kapampetahpa'ammu pano di katahpa'ang ang sihapang salipi ang napantoke'i pangkahka'na to pa'tolla'. Anna pembabe

marohokoa' anna malai yato kamarohoammu la sihapang kaya' pa'tolla'ang ang la umpake anna dao nalosa pangkahka'na balimmu. ¹⁵ Pahallukoa'

sadia lolo umpepainsangning Kaheba Mapia

ang la umpakapiai sumule kasikenteanna
 hupatau anna Puang Alataala, anna malai yato
 kasadiaammu la sihapang sapatu ang napake
 to pa'tolla' ke sadia bumi la mao ma'tolla'.

¹⁶ Anna pake loloia' yato kapampetahpa'ammu
 dai' di Puang Alataala dianto pekalapaimmu,
 bahtu' sihapang untamu, aka' supung
 kapampetahpa'ammu ang la mala untihpa'
 anna umpi'dei batu sapingka'na Pongkahana
 setang ang sitonda api. ¹⁷ Hannuangngia'

kasalama'ammu sihapang songko' bahsi yaho di
 bää'mu, anna pakeia' yato Bahtakaranna Puang
 Alataala ang puha nabeakoa' Inaha Masero
 sihapang pa'dammu. ¹⁸ Yaling di ingkäna
 yatoo, pa'sambayangkoa' anna umpalau
 dai' di Puang Alataala anna naduluikoa'.

Pa'sambayang lolokoa' situhu' pengkähänganna
 Inaha Maserona Puang Alataala. Madaka lolokoa'
 anna pa'sambayang lolo toingnga'ne' ingkäna
 petauanna Puang Alataala. ¹⁹ Pa'sambayang

toingkä' kodi' anna malai ke ma'tula' bumä'
 nabeää' tula' Puang Alataala, lambi' bahaniä'
 umpepainsangnging Kaheba Mapia, yato
 ang tibuni lambi' dinoa. ²⁰ Dinoa mengeä'
 ditahungkung aka' umpepainsangngingkä'
 yato Kaheba Mapia, aka' pesuonaä' Puang
 Alataala. Dahi pa'sambayangngingkä' anna
 malaä' bahani ma'kara, aka' ahana inang la

sihatang kubabe yatoo. ²¹ La napainsangngikoa' ta Tikhikus, solasohontaa' ang tapakamaya, ingkäna siamo didiona kalaeku anna malaia' unnginsang didiona kalaeku noa tunne' pengkähängangku. Inde ta Tikhikus dianto solaku mengkähäng ang tontong mendahi sabua'na Dehata. ²² Kusuo mating dinoa aka' kuoatee anna malakoa' unnginsang kahebaki' lambi' matohoa' inahammu. ²³ Ke la malai Puang Alataala Ambetaa' anna Puang Yesus Kristus Dehatanta la umpamesa inahanna ingkäna to mampetahpa' anna la tuhtuang umpakende' pa'kalemummu pano di solamu mesa anna mesa sibaha kapampetahpa'ammu pano di Puang Yesus Kristus. ²⁴ Ke la malai Puang Alataala la umbehe ingkäna tau ang dai aha naboli ma'kalemu pano di Dehatantaa' Puang Yesus Kristus.

Filipi

1 ¹ Pano di ingkäna petauanna Puang Alataala ang mampetahpa' pano di Kristus Yesus diting di Bohto Mahoa' Filipi. Noa toi ingkäna pebulle ada' ang mendahi to pangkambi' yaling di jumaa' anna ang si undului tau yaling di jumaa'. Hao mai di kodi' Paulus, sibahaang ta Timotius, ang sahing sabua'naang Kristus Yesus. ² Kuhannuang ke la malai Puang Alataala Ambetaa' sibaha Puang Yesus Kristus Dehatanta la umbehekoa' anna namana'koa' kamasahkeang sibaha kamasannangang. ³ Ponna ke kukalehai bumokoa', ya' ma'kuhhu'sumanga' bumä' dai' di Puang Alataala ang kupenombai. ⁴ Ma'sambayang bouä'too, ya' kupa'sambayang tumingkoa' dio sitonda kakahsiang, ⁵ aka' mesa inaha loloingkea' umpepainsangnging sau tama yato Kaheba Mapia mengkalao anna umpahandu'ia' mampetahpa' lambi' dinoa. ⁶ Inde pengkähängang mapia puhang napahandu' Puang Alataala yaling di inahammua'. Anna kuhannuang liu kuoatee la napatahhi' lolo Puang Alataala lambi' napasundung yato di allo kasuleanna Kristus Yesus kapendoanna. ⁷ Ahana sihatang kusa'ding ma'pikki' noa indee

aka' tontong lolokoa' yaling di inahangku
 anna aka' mangngala taha tumokoa' dio yaling
 yato di pengkähängang ang namana'ingkä'
 Puang Alataala. Tontong lolokoa' unduluiä',
 noa dinoa lella'ä' ditahungkung, noa tunne'
 yato naonge anna kupakaleso manahpaing
 pano di hupatau ang umbahoi yato Kaheba
 Mapia. ⁸ Nainsang Puang Alataala umba
 noa kukarohhengngi anna kupakamayakoa'
 sinnoa pepakamayanna Kristus Yesus di dioa'.
⁹ Anna dianto indee ihsinna sambayangku:
 kupa'sambayangngingkoa' anna malai tuhtuang
 napunnoikoa' pa'kalemu sibaha kapainsangang
 anna kakeaka'ang. ¹⁰ Kupalau yatoo anna
 malakoa' ungningsang umpasise'la aka ang
 handang mapia la dibabe anna malai masero
 katuhoammua' anna dai aha ang mansallakoa'
 lambi' kasuleanna Kristus kapendoanna. ¹¹ Anna
 la punnoa' yaling di salu katuhoammu ingkäna
 pembabe maroho aka' pengkähänganna Puang
 Yesus Kristus, lambi' la dipa'käyyängngi anna
 dipamatande Puang Alataala. ¹² Oa' ingkämmu
 solasohongku, masannang liuä' ke la malai
 ungningsangnga' ungngoatee inde yalingngä'
 di tahungkung dinoa, bilang diang napolalang
 tuhtuang tiseмбу' sau tama yato Kaheba
 Mapia. ¹³ Lambi' ingkäna tau ang si undakai
 dasanna tomaraya anna ingkäna tau senga'

ang yaling inde di bohto mahoa', sika nainsang asammi suhunna anna ditahungkungä' aka' umpepainsangngingkä' Kristus. ¹⁴ Mane ahai, mai'di solasohonta to mampetahpa' yaling inde di bohto mahoa' tuhtuang hannu dai' di Dehata, aka' nainsang naoatee naduluiä' yaling inde di tahungkung dinoa, lambi' tuhtuang sika bahani umpepainsangnging Bahtakaranna Puang Alataala. ¹⁵ Aha toe' sangngaka-sangngaka tau ang pemala sika umpepainsangnging kahebana Kristus aka' naolanna kale timbuhu anna ma'kasuehe di kodi'. Ampo' aha toe' tau senga' ang umpepainsangnging kahebana Kristus aka' mopahtuyu mapia. ¹⁶ Inde mai tau ang mopahtuyu mapia membabe noa aka' nakalemuiä'. Aka' nainsammi naoate nasuoä' Puang Alataala sule dinne umpakaleso manahpaing yato Kaheba Mapia pano di tau ang mambahoi. ¹⁷ Ampo' yatone' ang ma'kasuehe umpepainsang toinne' Kristus aka' pemala la dipa'käyyängngi. Sika napanoa anna malai tuhtuang masuhsä' yaling di tahungkung. ¹⁸ Ampo' pabei tomande'i. Aka' pano di tau ang umpepainsangnging Kaheba Mapia, moi mopahtuyu mapia, bahtu' mopahtuyu karake, sahing umpepainsang siaming Kristus. Dahi yaling inde di kaha-kaha masannang loloä'. Anna la tontong loloä' kahsi ¹⁹ aka'

kuinsang kuoatee pa'sambayammua' anna petehtena Inaha Maserona Puang Yesus Kristus lambi' la malaä' dilahpa'. ²⁰ Aka' kuhannuang si'da-si'da anna pemalaä' anna dai la aha ang kuposili kubabe di hao di olona Kristus yaling inde di pengkähänganku. Ampo' noa yato ang inang si kubabe, la bahani loloä' umpainsangngi hupatau didiona Kristus anna malai, noa yaling di katuhöangku noa toi yaling di kamateangku, Kristus supu la dipamatande yaling di pengkähänganku. ²¹ Aka' di kodi'na kodi', tuhöä' anna mate, ya' sinnoa siang. Tuhöä', umpasatutu inahangku dai' di Kristus; noa tunne' ke mateä', ya' la ullambi'ä' kakehongko'ang. ²² Ampo' dakaleng kuinsang kupillei, aka' ponna ke tuhöä' yaling inde di lino, ya' malakä' umbabe pengkähängang kekuna. Dianto anna dang kuinsang umba kahang ang la kuola. ²³ Aka' nasialaiä' inde derua kaha-kaha. Pemalaä' la kupellei inde lino mao umpempakoi Kristus, aka' ahana inang dianto ang handang mapia kusa'ding. ²⁴ Ampo' aka' pahallu burakoa' la kudului, dahi dotante' tohhökä' yaling inde di lino. ²⁵ Aka' kupetahpa' kuoatee la mapia puha ke tohhökä' yaling inde di lino, lambi' kuinsang kuoatee la tuhökä' anna la sibahabahakingkea' anna malakoa' kudului, lambi' la tuhtuang matohoa' kapampetahpa'ammu

anna la tuhtuang käyyäng kakahsiammua' yaling mampetahpa' pano di Puang Yesus Kristus.

²⁶ Dahi ponna ke sumulemä' mating, ya' la tuhtuang masannang inahammu umpudi Kristus Yesus ang mandakaiä'. ²⁷ Ang handang pahallu,

dianto yaling di ingkäna pembabemua' la membabekoa' situhu' pembabena tau ang untuhu'i yato Kaheba Mapia didiona Kristus.

Aka' ponna ke umpanoia' yato, ya' moi silambi'ingkea' bahtu' daingkea' silambi', la kuinsang lolo kuoatee tontongkoa' mesa inaha

anna mesa pahtuyu yaling di kakalebuang ang ke'de' matoto' anna matihta unngoloi

pa'tolla'ang. Kuhannuang la umpasatutu loloa' inahammu pano yato di Kaheba Mapia anna malai tuhtuang kehängngäng to mampetahpa'.

²⁸ Anna moi aka ang la nababe ingkäna balimmu mating di dioa', dako' la mahea'. Aka' ponna

ke dako' mahea', ya' tandaammi dioatee la sika ullambi'ne' katallangang, ampo' dioa'-dio la

ullambi'koa' kasalama'ang. Ingkäna yato Puang Alataala toböe' mangkähäng. ²⁹ Aka' puhamokoa'

namana' Puang Alataala behe, anna malakoa' dai supung mampetahpa' pano di Kristus, ampo'

la unngolai toukoa' nei' kamadahhaang yaling inde di lino aka' mampetahpa'koa' pano. ³⁰ Dinoa

mangngala taha tumokoa' dio yaling inde di pa'tolla'ang umba noa ang puhaa' unnggita

dolu yato ang kuoloi, anna ungningsangnia'
ungngoatee tontong loloke' kuoloi lambi' dinoa.

2¹ Aka' mesamokoa' Kristus lambi' matohoa'
inahammu anna aka' pa'kalemunna
lambi' makahanga lolokoa'. Tontong lolokoa'
naposolai Inaha Maserona Puang Alataala,
si umpoinahakoa' kapahalluanna tau senga'
anna ma'kalemukoa'. ² Dahi pasundungni
kakahsiangku ungnolai mendahikoa' mesa
inaha, sikalemuikoa' mesa anna mesa, anna
mesa inahakoa' yaling di pahtuyummu. ³ Yaling
di ingkäna pembabemua' dasi'da-si'dakoa' la
mala umpihki' supu kalaemu, anna datoukoa'
la malängkä' inaha. Ampo' la mahempo'
inahakoa' anna sipakeangka'koa' mesa anna
mesa la'bi andana kalaemu. ⁴ Pihki' liu toia'ne'
kapahalluanna solamu, daa supung kalaemu
la umpihki'. ⁵ Anna pengngoya'mua' pahallu la
sinnoa Kristus: ⁶ Aka' moinnakato anna Puang
Yesus Kristus inäng Puang Alataala, ampo'
datoete' umpentokei sakali kadehataanna.
⁷ Ampo' umpellei ingkäna ang aha di Kalaena,
tama inde di lino menghupatau anna mendahii
sinnoa siang mesa sabua'. ⁸ Tahpana mendahi
hupatau, ya' umpamadihoi'ammi Kalaena anna
tuhoi untuhu'i pangngelo'na Puang Alataala
lambi' mate yaho di kayu sitambeng. ⁹ Dianto
anna napamatandeng Puang Alataala anna

nabeai kakuasaang ang la unguasai asang ingkäna kakuasaang senga', ¹⁰ anna malai ingkäna aka-aka, noa ihsinna suruka, noa ihsinna inde lino, anna noa toi ang di hoi' di apa' tampo, la malimuntu' asang di hao di olona Puang Yesus, ¹¹ anna la sika mangngaku naoatee, "Puang Yesus Kristus dianto Dehata ang setonganna," lambi' dipamatande Puang Alataala Ambetaa'. ¹² Dahi ingkämmua' solasohongku ang kukalemui, la tuhu'-tuhu'ang lolokoa' di allo-allo ang la sule sinnoa ang si umpanoa tuhu'-tuhu'ang di allo-allo ang puha. Dai supung ke ditingngä' sibahaingke, ampo' la la'bi puha nei' ke dä' diting. Babe loloia' yato aka ang la sihatang dibabe aka' puha mepasalama' Puang Alataala. Pembabeingna' yatoo sitonda mahea' anna sikalalla' di hao di olona. ¹³ Aka' Kalaena Puang Alataala mengkähäng yaling di inahammua', lambi' aha kapemalaammua' umbabe yato pangngelo'na anna umbela si'daa' umbabe. ¹⁴ Yaling di ingkäna pembabemu dako'a' la mala momämmäng anna datoukoa' la mala sibehta-behta. ¹⁵ La umpanoaa' yatoo anna malakoa' masero, dai aha sallaammua', anna tandaangngi dioatee änä'-änä'na si'damokoa' Puang Alataala, dai aha sahsaimmu yaling di alla'-alla'na tau ang karake yaling di inahanna anna babena. La pahallukoa' sihapang

pesilona bintäng ang umballoi kamalillingang
¹⁶ ke umpa'tula'i bumokoa' yato to karake
 babena didiona Bahtakara Dehata ang la
 mebaha pano di katuhuang. Aka' ponna
 ke umpanoangnga' yatoo, ya' ahang ang la
 umpamahasa liu inahangku ke suleng Kristus
 kapendoanna. Aka' la tandaang dioatee yato
 pengkähängangku dai labu' kale ampo' la
 keboa. ¹⁷ Mampetahpa'mokoa' nei' dai' di
 Puang Alataala anna yato kapampetahpa'ammu
 mendahing mesa penombaang yaho di olona
 ang tandaang yaling di ingkäna pembabemua'.
 Ponna ke dipateiä' aka' inde pengkähängangku
 yaling umpaturukoa' lalang kasalama'ang,
 ya' yato hahaku sihapangnete' la ditollo
 di hahona penombaammua' bahtu' dioatee
 kapampetahpa'ammua'. Ponna ke ahanai
 inang la noang, ya' la ma'kuhhu'sumanga'ä'
 anna ingkänaingkea' la masannang anna
 kahsi. ¹⁸ Noa sia tungga' dio la pahallukoa'
 ma'kuhhu'sumanga', anna la masannang
 asangngingkea' sitonda kakahsiang. ¹⁹ Oa'
 ingkämmu solasohongku, aha pahtuyungku
 ke naelo'i Dehatanta Puang Yesus, dianto
 pemalaä' la baha' unsuo mating ta Timotius
 napellambi'ikoa' anna malai tiala inahangku
 ke sumuleng natula'ingkä' kahebamua'. ²⁰ Aka'
 ta Timotius supu ang kusitamaing anna si

napihki' si'da-si'daingkoa' kamasannangammu.

²¹ Ingkäna inde mai tau senga' supunne' nainsang umpihki' pengkähängang kalaena anna umpa'sele-seleiine' pangngelo'na Puang Yesus Kristus. ²² Ampo' inde nei' ta Timotius, ungningsammia'ne' unngoatee inang mala dipetahpa'. Puhamang mengkähäng kahha' sibaha-baha, sihapangngang to sipoänä', umpepainsangnging Kaheba Mapia. ²³ Dahi bohtuke' inde kaha-kahangku mane kusui mating. ²⁴ Anna hannu liuä' dai' di Dehata kuoate la nabuhkeingkä' lalang anna malai baha' mating touä' koo kupellambi'ikoa'.

²⁵ Didionane' solasohongku ta Epafroditus, yato ang unsuoä' sule naduluiä', ya' sibaha lolomanne' yaling di pengkähängangku anna dai lengka' di behingku naduluiä' yaling umbali pengkähänganna setang. Ampo' pahallu la kusuong sumule mating

²⁶ aka' nakarohhengngi liukoa', la'bi-la'binna dai masannang inahanna tahpana nainsang naoate umpelelengga' mating makorong. ²⁷ Moinnakato anna tahpa' si'dai makorong anna sai'di'i tala mate, ampo' aka' pa'kalemunna Puang Alataala lambi' bono'mi. Dai dia supu nakalemui Puang Alataala, ampo' nakalemui touä' kodi' anna malai dai tuhtuang masuhsa inahangku.

²⁸ Dianto anna kuoate yaling di inahangku, "Mapia ke baha' sumulei mating." Kutula'ingkoa'

noa anna malakoa' kahsi ke silambi'mokoa', dia tuke' anna malai kuhang kamasuhsaangku ke damokoa' unnaha-naha ta Epafroditus. ²⁹ Dahi tammuiia' sibaha punno kakahsiang sihapangkoa' untammui solasohonta ang mampetahpa' dai' di Dehata. Pakeangka'ia' ingkäna tau ang sinnoa ta Epafroditus ³⁰ aka' sai'di' tala mate unghäng yato pengkähängang ang nabea Kristus. Napentuyoi liu anna malai naduluiä' unghäng yato ang daia' mala unghäng aka' makahaokoa'.

3 ¹ Dia tuke', ingkämua' solasohongku, sihatang la kahsiko' aka' sangkalebumokoa' Dehata. Dai maaka ke kusulei salai yato ang puha kutula'ingkoa', aka' kudakai andana napasähsä' lalangkoa' pepakuhu ang senga'.

² Dakai manahpaia' yato ang si unghängngängngi atohang yaling di peada'ang, aka' babe ang noa yatoo sihatang disangai "pembabena asu" aka' mepasähsä' lalang. Daa umpehingngii tula'na yato to pembabe karake ang si naoatee, "Dai tau mala tala ditille ke pemalai tau mendahi petauanna Puang Alataala." ³ Aka' kita'rea'ne' ang mala disangai "to puha ditille si'da-si'da" aka' mendahimingkea' kita' petauanna Puang Alataala. Malaingkea' kita' umpenombai Puang Alataala aka' petehtena Inaha Maserona, anna kahsiingkea' umpudi Dehata aka' yalimmingkea'

di Kristus Yesus. Tadia tumingkea' kita' ang la unghannuang pembabe kalaeta. ⁴ Ke la ahai kunanna yatoo, setonganna kodi'e' la mala unghannuang pembabe kalaeku. Aka' ponna ke ahai tau ang la ungangka' kalaena sihatang unghannuang pembabe kalaena, ya' londonang kodi'. ⁵ Aka' kodi'-kodi', mane pitu benginna sohongku anna ditillemä' situhu' Atohanna Musa. Anna inang to Israelä' mengkalao dahingku, aka' peänä'annaä' Benyamin, dahi inang to Ibraniä'. Dia tuke', ponna ke ma'tula'i tau didiona menna ang untuhu'i ingkäna atohanna peada'anna to Yahudi, ya' kodi' mesaä' to Farisi ang untuhu'i si'da-si'da ingkäna yato atohang. ⁶ Kodi' ang handang bansa' yaling di peada'anna to Yahudi lambi' si undahhaä' kakalebuanna to mampetahpa'. Ponna ke ma'tula'i tau didiona katuhu'ang pano di Atohanna Musa, ya' kodi'mi mesa ang dai aha sallaangu. ⁷ Ingkäna yatoo kuangka' mapia dolu, ampo' dang dinoa, aka' kuoatee mehukiang kale aka' sikentemä' Kristus. ⁸ Dai yato supu, ampo' ingkäna siamo yaling inde di lino kuangka' asang mehukiang kale, ke kupasiitai ungningsang si'da-si'da Kristus Yesus Dehatangu. Ingkäna yato ang aha di lino kuangka' oyo kalane. Anna kupellei asammi anna malaä' mendahi to pentindo'na Kristus ⁹ lambi' malaang sangkalebu. Dai mala dioatee nasuhung

anna malaä' maroho di olona Puang Alataala aka' pembabe kalaeku untuhu'i Atohana Musa. Ampo' nasuhung anna naangka' marohoä' Puang Alataala, dianto aka' mampetahpa'ä' pano di Kristus. Dahi kamarohoangku sule yaho mai di Puang Alataala aka' umpetahpa'ä' Kristus. ¹⁰ Ang handang kupemala ke la malaä' ungningsang manahpa Kristus anna kusa'ding toe' yato kakuasaanna ang mampatuho sumule di hoi' mai di kamateang. Kupokahsi ke didahha touä' kodi' sinnoa ang nasa'ding anna mate touä' kodi' sinnoa matena. ¹¹ Anna kuhannuang la ullambi' touä' kodi' katuhoang sumule di hoi' mai di kamateang. ¹² Dai kuoatee umpensinnoaimä' Puang Yesus, bahtu'raka la kuoatee sundummä' koo. Ampo' la tontong lolo kupengkabela-belai umpellambi'i yato pebea ang napasadiaingkä' Kristus Yesus. Aka' dianto suhunna anna napellambi'imä' napillei mendahi petauanna. ¹³ Oa' ingkämmu solasohongku, setonganna dai aha kuoatee kulambi'mi yato pebea ang napasadiaingkä' Puang Yesus Kristus. Ampo' ang kubabe diantoo: kupellei asammi ingkäna yato pembabeku ang puha kubabe dolu anna kupengkabela-belaii kupellambi'i yato aka ang kuhannuang. ¹⁴ Sihapangngä' mesa to silumba lumumpa'. Noa tuntone' pembabeku, dä' mensaile pano di kuanangku bahtu' kaihingku

anna malaä' ullambi' kapataloang, dianto katuhoang lambi' sapano-panona yaho di suruka, aka' dianto suhunna anna natambaimä' Puang Alataala unngolai yato aka ang nababe Kristus Yesus. ¹⁵ Dahi kita' ang matohong kapampetahpa'anta pahallu ma'pihki' noa yatoo. Ampo' ke ahai yaling di alla'-alla'mua' ang dai ma'pihki' noa, supung senga'nane' napihki', ya' Kalaena Puang Alataala la mampakalesoing. ¹⁶ Ampo' supung yato ang inang tainsammi, dianto ang pahallu tatuhu'i. ¹⁷ Oa' ingkämmu solasohongku, kupalau anna malai untindo'ia' pembabeku. Noa tunne' ita manahpaia' ne mating ingkämma tau ang untindo'i pembabeki' anna umpensinnoaii. Si membabe mapiaang aka' kioatee anna malaia' unngingsang aka ang la sihatang dibabe. ¹⁸ Setonganna pemmai'ding kupainsangngikoa' dolu, ampo' dinoa la kusulei sala bou kupasitonda uhai matangku kuoatee, mai'di tau yaling di salu katuhoanna si membabe karake sihapang dai umpakekuna kamateanna Kristus yaho di kayu sitambeng. ¹⁹ Tau ang noa yatoo katämpä'anna la lutamane' di nahaka aka' dai naaku untuhu'i pangngelo'na Dehata, ampo' nakuasai puha nei' kmailuang bätäng kalaena. Yato ingkämma pembabe kalaena, ang setonganna diposili, bilang diane' sika napokale'de. Anna supunne' kaha-kaha yaling inde di lino ang si

napihki'. ²⁰ Ampo' daingkea' kita' la membabe noa, aka' ihsinnaingkea' kita' suruka. Dianto la naongi sule Dehatantaa' Puang Yesus Kristus, To Pepasalama'ta ang tapemitai lolo. ²¹ Ke donentoo mane la napapia salai pole' inde kalaetaa' ang mai'di sallaanna, la napadahi sinnoa Kalaena ang daine' aha sallaanna. Inggänna yatoo la nakähäng asang aka' Dianto ang unggampuang kakuasaang di inggänna siamo.

4 ¹ Inggämmua' ang kukalemui, diongnga'too ang mampamasannangngä' lambi' kupokale'dekoa'. Dahi, inggämmua' solasohongku ang kukalemui anna kukarohhengngi, la noa indee: yaling di salu katuhooammua' la tontong lolokoa' umpamatoho kapampetahpa'ammu dai' di Dehatanta. ² Kupalau si'da-si'da pano di solasohongku ta Euodia anna ta Sintike anna malai sika tuho mesa inaha sinnoa ang sihatang nababe tau ang mampetahpa' dai' di Dehata. ³ Anna kupalau toe' mating di dioa' sampengkähängku ang mala dipetahpa', ke la malai umpasikapiai sumule inde derua bahine. Inde to deruai sahing si naduluiä' mengkähäng kahha' di allo-allo ang puha, umpepainsangnging Kaheba Mapia. Noa tunne' ta Klemen anna inggänna tau senga' ang mamposolaiä' mengkähäng. Tiuki' asammi sanganna yaling

di Suha' Katuhoang yaho di suruka. ⁴ Kahsi lolomokoa' aka' sangkalebumokoa' Dehata. Kusulei sala bou kuoatee la tontong lolokoa'too kahsi! ⁵ Anna mapia toe' ke nainsang asangngi tau naoate malunä' inahakoa', aka' marungku'mi kasuleanna Dehata. ⁶ Dakoa' la malaya' ungnngoloi aka siamo. Ampo' yaling di ingkäna kaha-kaha la tontong lolokoa' ma'sambayang malau dai' di Puang Alataala. Samai kapahalluammua', palau tomande'i dai' di Puang Alataala sitonda ma'kuhhu'sumanga'. ⁷ Ponna ke umpanoia' yatoo, ya' la unsa'ding kamasahkeang ang nabea Puang Alataala. La nadakai loloa' inahammu anna pihki'mu aka' mesamokoa' Kristus Yesus. Yato kamasahkeang ang nabeakoa' Puang Alataala la nakapusa'i hupatau anna daine' mala napähäng. ⁸ Mane ahai, ingkämmua' solasohongku, kupalau mating ke la malai supung ang mapia anna ang sihatang dipudi la umpayalingnga' di inahammu, noanna: kara ang tahpa', pembabe ang tahpa', katahpa'ang, kamaseroang anna ang la mapia dipihki'. Noa tunne' ke ahai aka-aka ang mahasa bahtu'raka sihatang la dipa'käyyängngi, dia tuntone' ang la umpayalingnga' di inahammu. ⁹ Ingkäna yato ang puha kupaturuingkoa' pahallua' la umpembabeing. Anna ingkäna pembabemu la situhu' yato tula'ku ang puhaa' unghingngi anna pembabeku ang puhaa'

ungngita. Ponna ke umpanoangnga', ya' la naposolai lolokoa' Puang Alataala, ang nakasulei kamasahkeang. ¹⁰ Kahsi liuä' kusa'ding dinoa lambi' ma'kuhhu'sumanga'ä' dai' di Dehata aka' mala boukoa' unduluiä' yaling di ma'kahupa-hupa ongkoso' dinoa ang kupake yaling inde di kamasuhsaangku sinnoa yato ang dolu. Dai kuoatee ungalimpängngimä', ampo' ahanaete' dake'a' aha tempomu umpembabeing. ¹¹ Dai aka' kakuhangangku lambi' ma'kara noä' yato langngena', aka' kuinsang kupengkaolaangnging katuhuangku situhu' yato aka ang aha. ¹² Yaling di salu katuhuangku haling kusa'ding kakuhangang anna kabosa'ang. Kuinsang toe' umpamasannang inahangku unngoloi ingkäna kaha-kaha, noa bohoä', noa manonoä', noa kekulle mai'di, noa memase-maseä'. ¹³ Kubela unngoloi ingkäna kaha-kaha ang manghoaä' aka' napamatoho inahangku Puang Yesus Kristus. ¹⁴ Ampo' kupemapia toing nei' yato naongei unduluiä' yaling di kamasuhsaangku. ¹⁵ Oa' ingkämmu solasohongku diting di jumaa' Filipi, naonge la umpelleiä' Poropensi Makedonia dolu, dianto ang naonge kupampahandu'i umpepainsangnging Kaheba Mapia diting, unngingsammia' unngngoatee dioa' supu jumaa' ang mambeä' ongkoso'. ¹⁶ Anna dai yatoo supu ampo' pemmai'dike' si umpakatuingkä' yatoo

naonge kakuhangangnä' di hao di Tesalonika.

¹⁷ Dai aka' pemalaä' untahimbo pebea lambi' ma'tula' noaä', ampo' masannangnä' ke tuhtuang kehängngängngi boana pembabe mapiammua' yaho di suruka. ¹⁸ Mane ahai, yato ingkäna ang umbeaä' puha asammi kutahimbo. Anna mala dioatee la'bi puha nei' andana yato aka ang kupahallu. Dai aha kakuhangangku aka' ingkäna yato ang umpapebahaingkä' di ta Epafroditus, kutahimbo asammi. Inggäna yato ang umbeaä' sihapang tunuang bobahängngo' ang dipopenomba di hao di olona Puang Alataala. Nakärä'i liu anna masannang inahanna natahimbo. ¹⁹ Anna Puang Alataala ang kupenombai la umpasundung ingkäna kapahalluammua' situhu' katomakakaanna ang dai aha mallondo, aka' sikentemokoa' Kristus Yesus. ²⁰ Dipamatande sanganna Puang Alataala Ambetaa' mengkalao dinoa lambi' sapano-panona! Aming. ²¹ Palambi'ingkä' salama'ku pano di ingkäna to mampetahpa' yaling di Kristus Yesus, dianto ang napasähä' Puang Alataala. Anna salama'na toe' are' mating ingkäna solasohonta ang kusibahaing dinne. ²² Kupalambi' asang toing mating salama'na ingkäna petauanna Puang Alataala ang tohho yaling inde di bohto mahoa', la'bi-la'binna yato ang si tohho di hao di dasanna tomaraya. ²³ Ke la

malai Dehatanta Puang Yesus Kristus umbehekoa'
para-para.

Kolose

1 ¹ Pano di ingkäna solasohongku ang masero diting di Kolose, ang tontong mampetahpa' pano di Kristus. Hao mai di Paulus ang naängkä' Puang Alataala mendahi rasulna Kristus Yesus. Anna di hao toi mai di ta Timotius, solasohonta. Ambetarang Puang Alataala ang la mambehekoa' anna mampamasahkekoa'. ² (1:1) ³ Puha kihingngi umba noa kapampetahpa'ammua' pano di Kristus Yesus anna pa'kalemummu pano di solata to mampetahpa'. Dianto anna naonge si kisambayangngikoa', ya' si ma'kuhhu'sumanga' loloang dai' di Puang Alataala, Ambena Puang Yesus Kristus ang tapodehata. ⁴ (1:3) ⁵ Malakoa' mampetahpa' anna ma'kalemu aka' unghannuang yato ang napatokaingkoa' Puang Alataala yaho di suruka. Puhangnga' unghingngi didiona yato naonge dipainsangngikoa' yato Kaheba Mapia ang tahpa'. ⁶ Inde Kaheba Mapia puha dipepainsangnging pano di siku-sikunna lino lambi' tuhtuang mai'di tau mampetahpa' pano di Puang Yesus anna membabe mapia. Noa tumokoa' dio, solasohong. Tahpana unghingngi yato Kaheba Mapia, ya' umpetahpa'mokoa' Puang Yesus lambi'

unsa'ding si'da-si'dakoa' mana' pa'kalemunna
 Puang Alataala. ⁷ Kaheba yatoo puhangnga'
 unghingngi di hao mai di ta Epafras, solaki'
 mengkähäng ang kikalemui. Dianto mesa
 sabua'na Kristus ang mala dipetahpa' yaling
 di pengkähänganna aka' kapahalluammua'.
⁸ Dianto ang mampainsangngiang naoatee,
 ungkalemuikoa' solata to mampetahpa'
 aka' kakuasaanna Inaha Masero yaling di
 kalaemua'. ⁹ Dianto anna si kisambayangngi
 lolokoa', tahpana kihingngi didiomua'.
 Kipalau dai' di Puang Alataala anna malai
 nabeakoa' kapainsangang ang sundung
 lambi' mala ungningsang si'da-si'da aka
 pangngelo'na. ¹⁰ Ponna noang, malamokoa'to
 tuho situhu' pangngelo'na Puang Alataala anna
 umpamasannang lolo Inahanna, yaling umbabe
 ma'kahupa-hupa kamapiaang anna la tuhtuang
 kehängngäng kapainsangammua' dai' di Puang
 Alataala. ¹¹ Kipalau anna malai Puang Alataala
 umpamatoho inahammu umpake kakuasaanna
 ang matande lambi' malakoa' tontong lolo
 sa'bara' unngolai moi aka ang manghoakoa'.
¹² Ma'sambayangngang anna malai inahammua'
 tontong lolo ma'kuhhu'sumanga' dai' di
 Ambeta Puang Alataala. Aka' Diaete' ang
 mampasihatangngikoa' untahimbo mana'
 yaling di kapahentaanna sibaha ingkäna

solamu to pentindo'na ang tuho yaling di kamabayaang. ¹³ Puhamingkea' nalahpa' yaling mai di kakuasaanna kamalillingang anna naparendeingkea' tama di kapahentaanna Änä' samboana ang napakamaya. ¹⁴ Ungngolai yato Änä'na malaingkea' nasulängngi anna unngampungngi dosanta. ¹⁵ Puang Alataala dai landa'. Ampo' yaling di pengkerona anna kakuasaanna Änä'na, ya' taita tou nei' pengkerona anna kakuasaanna Puang Alataala. Inde Änä'na mala disangai Änä' Ulua, aka' mayahoang di ingkäna siamo ang puha napadahi Puang Alataala. ¹⁶ Aka' Dianto ang napake Puang Alataala umpadahi samai ang aha, noa yaho di suruka, noa inde di lino; noa ingkäna ang landa', noa ang dai landa'; moi setomarayaang ang ma'pahenta, moi ma'kahupa-hupa malaeka' ang ma'kuasa. Inggäna yatoo napapia unngolai Änä'na, anna yato ang napapia supung napapiaing Änä'na. ¹⁷ Dolu naonge dake' aha aka-aka, ya' inang ahanne' Puang Yesus. Anna ingkäna ang aha dinoa naäto' anna nadakai yaling di kakuasaanna. ¹⁸ Kita' ang mampetahpa' mala dipasihapang mesa kalae anna Puang Yesus dipasihapang bää'na. Sinnoa bää' unngkapalai kalae, noa tuntone' Puang Yesus unngkapalai ingkäna to pentindo'na. Dianto Änä' Ulua, bahtuanna:

ang handang dolu tuho di hoi' mai di alla'na to mate, lambi' unkapalaing ingkäna siamo. ¹⁹ Aka' Puang Alataala toböe' mambohtu anna malai samai pengkerona anna kakuasaanna la sundung toe' yaling yato di Änä'na. ²⁰ Anna unngolai inde Änä'na nabohtu Puang Alataala umpasikipiai sumule Kalaena anna ingkäna ang napadahi, noa ang yaling di lino, noa toi ang yaho di suruka. Napanoa indee unngolai hahana Änä'na ang titoke' yaho di kayu sitambeng. ²¹ Dolu sikahaoangkoa' Puang Alataala, umpa'bali aka' pembabe anna pihki' karakemua'. ²² Ampo' dinoa aka' kamateanna Kristus, lambi' mala mapia sumule kasikenteammua' sibaha Puang Alataala. Dinoa napamarohomokoa' lambi' maserokoa' anna dang aha kasalaammu di hao di olona. ²³ Ampo' pahallu la tontong lolokoa' umpamatoho kapampetahpa'ammua'. Daa-daa unguebo'i sumule panghannuammua' ang puha untahimbo naonge anna unghingngii Kaheba Mapianna Puang Alataala. Yato kaheba puhang dipepainsangnging lambi' pano di siku-sikunna lino. Anna Kodi' Paulus puhama' ko napadahi mesa sabua'na ang la mampalele sau tama. ²⁴ Dinoa masannangngä' umbulle kamasuhsaang aka' kuduluikoa'. Aka' inang ahake' kamasuhsaang ang la pahallu kuolai yaling di pengkähänna Kristus. Anna yato

kamasuhsaang ang minge kuolai dinoa, kuolai aka' umpengkähängngingkä' ingkäna tau ang mampetahpa' pano di Puang Yesus Kristus, dianto ingkänaingkea' ang dipasihapang bätäng kalaena. ²⁵ Nasuoä' Puang Alataala mendahi sabua' pano di petauanna anna malai kupepainsangnging ingkäna bahtakaranna mating di dioa'. ²⁶ Dianto kaheba ang masae liung dai napabei Puang Alataala la nainsang tau bahtuanna, ampo' dinoa napakalesoming pano di petauanna. ²⁷ Nasuhung napanoa Puang Alataala anna mala toukoa' dio ang tadia to Yahudi ungningsang pole' umba noa kamapiaanna anna kamatandeanna inde kaheba ang masaeng dai dipepainsangnging bahtuanna. Yato kaheba dianto indee: Kristus tuho yaling di kalaemua' lambi' ungningsang unngoatee inang la ullambi' katuhuang matande sibaha Puang Alataala lambi' sapano-panona. ²⁸ Dahi Puang Yesusmitoo ang kipepainsangnging pano di ingkäna tau sitonda kakeaka'ang. Kipakaleha anna kipakuhu ingkäna tau anna malai yatoii kipadiolona Puang Alataala sihapang tau ang sundung kapampetahpa'anna anna tuho yaling di Kristus. ²⁹ Dianto anna kupengkabela-belaii mengkähäng umpake kamatohoang ang nabeaä', aka' inang matoho yato kakuasaanna yaling di katuhuangku.

2¹ Pemalaä' ke malai ungningsangnga'
 umba noa kupengkabela-belai
 kupengkähängningkoa' to Kolose anna to
 Laodikia, moi ingkäna ang dakä' mangnginsang.
² Pahtuyungku anna malai sika matoho
 inahanna anna sikalemu-lemui lambi' matoto'
 kamesaanna. Ang kupemala, dianto la keaka'
 liukoa' lambi' umpebahtuang pahtuyunna Puang
 Alataala ang dai kainsangang dolu, dianto la
 ungningsang si'da-si'da Kristus. ³ Aka' Puang
 Yesusmitoo ang umbuhkeiingkea' ingkäna
 kakeaka'anna anna kapainsanganna Puang
 Alataala yato ang tibuni dolu. ⁴ Indee kutula'
 mating anna malai dai aha ang mambulitu'koa'
 moi ang mammi' tula'na. ⁵ Aka' moinnakatoo
 sikahaoangngingkea', ampo' yaling di inahangu
 sinnoa ang ahaä' yaling di alla'mu. Anna
 masannangngä' kuhingngi mesa inahakoa' anna
 tontong lolo kapampetahpa'ammua' yaling di
 Kristus. ⁶ Dahi solasohong, aka' puhamokoa'
 untahimbo Kristus Yesus mendahi Dehatammu,
 lambi' samai pembabemu pahallu sihatang
 yaling di kasikenteammua' Kristus. ⁷ Pamatamai
 inahammu yaling di Puang Yesus, sinnoa poang
 kayu ang manaung uhaka'na. Noa toi pahallu
 umpasande' samai katuhooammu pano, sinnoa
 dasang ang dipake'de' matoto'. Tuhtuang
 pampetahpa'koa' situhu' yato aka ang puha

dipakuhuingkoa'. Anna yaling di inahammu pa'kuhhu'sumanga' lolokoa'. ⁸ Madakakoa' anna dakoa' nabulitu' tau umpake kamanähänganna ang dai kekuna lambi' napasähsä' lalangkoa'. Yato kamanähänganna daete' sule yaho mai di Kristus, ampo' suleete' di hao mai di pihki'na hupatau anna di hao mai di dehata lino bahtu' setang. ⁹ Aka' ingkäna kau'na anna kakuasaanna Puang Alataala tohho asang yaling di Kalaena Kristus. ¹⁰ Anna napasundunggi toukoa' dio unngolai kasikenteammu sibaha Kristus, ang ma'kuasa puha nei' andana samai ang ma'kuasa anna ma'pahenta. ¹¹ Naonge anna mampetahpa'koa', ya' mala dioatee, "Ditillemokoa'." Ampo' tadia tille mentolinona ang nababe hupatau, ampo' tille mendehatanna ang nababene' Kristus anna malai sipa' dosammu dipa'dai. ¹² Anna naonge anna ditero'koa' yaling di sanganna Puang Yesus Kristus, ya' mala dioatee, "Matemokoa' anna dilamung tumokoa'tee' sibaha." Noa toi mala dioatee, "Puhamokoa' tuho sumule sibaha," aka' umpetahpa' kakuasaanna Puang Alataala ang umpatuho sumule Puang Yesus di hoi' mai di kamateang. ¹³ Dolu puhamokoa' diangka' mate aka' yato sipa' dosammu dake' dialai sihapang motille. Pihsananna napatuhomokoa' Puang Alataala yaling di Kristus anna naampungngiingkoa' ingkäna dosammu.

¹⁴ Ingkännaingkea' puha untehkai atohang, ampo' puha napa'dai kasalaanta naonge anna untehkaiingkea' yato mai'di atohang ang mampa'baliingke, sinnoanna napäso' asang dai' di kayu sitambeng ang naonge Puang Yesus mate unsulängngiingkea'. ¹⁵ Yaho di kayu sitambeng, Puang Yesus untalo yato samai setang ang ma'kuasa anna ma'pahenta lambi' masili. Anna donetoo sika nahele asang ingkänna ang napapia Puang Alataala. ¹⁶ Dahi daumpehingngiia' ke ahai tau ang mansallakoa' aka' yato ang unngande anna ang unngenu', bahtu' ke dai si umpakahoa' allo kamahoa'ang peada'anna to Yahudi, hapanganna pa'rame-rameang bulang bakahu anna allo katohhoang. ¹⁷ Ingkänna yato kabiasaang ang noa, hapang kaleete' kalihayona yato aka ang puha nababe Kristus di tempo ang puha napama'tantu. ¹⁸ Dahi, ponna ke ahai tau ang mansallakoa' aka' dai untuhu'i pepakuhunna, ya' daumpehingngii. Tau ang noa yato unsanga kalaena tau ang mai'di nainsang aka' yato ang hali naita. Si naoatee dakoa' la natahimbo Puang Alataala ke dakoa' umpadihoi'ang liu kalaemu sibaha umpenombai semalaeka'ang. Si malängkä' inaha napobua' pihki' mentolinona, moinnakato anna yato pihki'na mentomaho. ¹⁹ Lambi' danne' untokei pepakuhu ang umpakeangka' liu nei' Puang

Yesus, ampo' setonganna Puang Yesusmitoo ang tapasihapang bää' anna kita' tapasihapang bätäng kalaena. Sinnoa mesa kalae matoho aka' kasitammuang bukunna anna ihsinna ang mampasikente-kente, noa tunne' Puang Yesus umpamesaingkea' anna umpamatohoingkea' situhu' pa'elo'na Puang Alataala. ²⁰ Kita' ang mampetahpa', mala dioatee, puhamingkea' mate sibaha Kristus lambi' beba'mingkea' pole' dinoa di hao mai di peada'anna anna atohanna to lino. Dahi akana umpihki'i unngoatee pahallu tau untuhu'i pahentana to lino? ²¹ Hapanganna: "Dai mala unnganti indee," "Dai mala unngande indoo," anna "Dai mala untuli nee." ²² Samai inde atohang dai kekuna di mendehatanna, aka' hupatau ang mampaaha, anna didiona andeang anna senga'nake' ang la puha siang. ²³ Ponna dipihki' inde atohang, ya' disanga mahasa, aka' yato ang mantuhu'i sinnoanna ang meada', mahempo' inaha anna undahha kalaena, ampo' setonganna ingkäna indee daasangngi aha kunanna, aka' dai mala untähäng pampemala karakena hupatau.

3 ¹ Puhamokoa' dipatuho sumule sibaha Kristus. Dahi pahallua' umpayaling di inahammu aka ang dipatoka yaho di suruka, ang naonge Kristus mohko' di tando kuananna Puang Alataala, ongeang kakeangka'ang. ² Pihki'

loloï kaha-kaha ang aha kasikenteanna suruka. Daumpihki' loloï ang sikente inde lino. ³ Aka' mala dioatee: puhamokoa' mate naonge anna matei Kristus, anna dinoa dake' tandaang katuhoammu ang la noa si'da, ampo' tuhomokoa' sikente Puang Alataala sinnoa Kristus. ⁴ Pengkalaoanna yato katuhoammu ang si'danna dianto Kristus. Ponna lambi'mi tempona la umpalanda' Kalaena dako', ya' la landa' tumokoa' dio sibaha yaling di kamatandeanna. ⁵ Dahi aka' puhamokoa' dipatuho sumule sibaha Puang Yesus Kristus, dianto anna pahallumokoa' umpa'dai yato pembabemu ang mentolinona sinnoanna: ungnindä'-indä' pa'bannetauang, umbabe kamahoang, pemala samangkamahoinna, pampemala didiona kakarakeang ang senga' anna kamailuang, aka' tau ang mampanoa yato, ya' hapang nei' umpenombai yato aka ang napemala. ⁶ La keaha' liu Puang Alataala pano di hupatau ang membabe tasampa' sinnoa ingkäna inde kaha-kaha ang puha ditula', lambi' la sika natahukung. ⁷ Dolu membabe noa toukoa' dio, naonge anna untuhu'ikangkoa' pampemala mentolinona. ⁸ Ampo' dinoa, pahallu umpa'dai ingkäna yato kaha-kaha. Daumpa'keaha'ang, daunsipaonge-ongei inaha, daumpakahiri', dauntula' tahuu solamu anna daumpa'kara tahuu. ⁹ Damong si umpa'loseng-loseng pano di

solamu, aka' samai kau'mu ang dolu puhangnga' umpa'dai. ¹⁰ Dinoa untahimbomokoa' katuhuang bakahu yaho mai di Puang Alataala, To Metampa. Nabakahui lolo inahammu anna malaia' tuhtuang ungningsang si'da-si'da lambi' la umpensinnoia' pengkerona. ¹¹ Dahi dang aha aka-aka ang mampasisenga' di alla'na to Yahudi anna ang tadia to Yahudi, ang si disangai tau ang motille anna ang dai motille; noa toi tau ang mahsikola malängkä' anna tau ang dai mahsikola; noa toi sabua' anna to beba', aka' Kristus ang handang pahallu anna Dianto ang tuho yaling di ingkäna kalaetaa'. ¹² Aka' napakamayakoa' Puang Alataala anna puhamokoa' napillei anna napatani mendahi petauanna, dahi pepaitaing pa'kalemu, kamarota'ang, kamahempo'ang inaha, kamalunä'ang inaha, anna kasa'bara'ang. ¹³ Sa'bara'koa' pano di solamu, daunsipaongee-ongei inaha, ampo' siampungngikoa' mesa anna mesa umba noa naampungngi toukoa' dio Puang Alataala. ¹⁴ Anna ang handang pahallu dianto pa'kalemu, aka' mala mepopa'mesa anna umpasundung ingkäna yato kaha-kaha mapia. ¹⁵ Natambaimokoa' Puang Alataala mendahi sihapang mesa bätäng kalae yaling di kasikenteammua' sibaha Puang Yesus. Dahi patontongngia' kamesaammu anna kamasahkeammu ang nabeakoa' Kristus. Anna

pa'kuhhu'sumanga' toukoa' nei'. ¹⁶ Bahtakaranna Kristus pahallu la umpatama di inahammu lambi' umpunnoi pihki'mu. Pahallu sipakuhi lolokoa' anna sikambahoingkoa' mesa anna mesa situhu' kakeaka'ang ang sundung. Popenanii pampudiang anna penaniang ang napaturingkoa' Inaha Masero. Penaniing sitonda ma'kuhhu'sumanga' dai' di Puang Alataala. ¹⁷ Samai tula' anna pembabemua' dipembabeing yaling di sanganna Puang Yesus. Anna penau-naukoa' dai' di Puang Alataala, Ambeta, aka' Puang Yesus. ¹⁸ Oa' ingkämmu bahine, tuhu'ikoa' muanemu, aka' inang sihatang pano di bahine ang to pentindo'na Puang Yesus. ¹⁹ Oa' ingkämmu muane, pakamayakoa' sangkolummu anna daa untkamasahhu'i. ²⁰ Oa' ingkämmu änä', tuhu'i pahentana to baha'mu di ingkäna siamo, aka' dianto ang umpamasannang Puang Alataala. ²¹ Oa' ingkämmu to dipoambe, daumpamapi'di'i inahanna änä'mu andana manahoi inahanna. ²² Oa' ingkämmu ang diposabua', tuhu'ii pongkahamu yaling inde di lino. Daa la supung membabe mapiao ke di olonai aka' pemalao napudi. Ampo' diare' tuhu'ii sitonda unnä' inahammu sibaha umpakeangka'koa' Puang Alataala. ²³ Dia siamo ang umbabea', pahallu untkähäng sitonda unnä' inaha sihapang Puang Alataala ang umpengkähängngingnga',

tadia hupatau. ²⁴ Aka' ungningsang, la untahimbo mana' ang la mendahi sahomu dako' yaho mai di Puang Alataala. Aka' Kristus, Dehatammu, Dianto pongkahamu ang setonganna. ²⁵ Menna-menna ang umbabe kasalaang, dia toboe' ang la untahimbo tahungkunna, aka' Puang Alataala dai mampasise'la-se'la.

4 ¹ Oa' ingkämму pongkaha, beai pano di sabua'mu yato aka ang mahasa anna sihatang. Kalehaii aha tou dio Pongkahamu yaho di suruka. ² Pahallukoa' ma'sambayang lolo anna madaka, laona siamokoa' ma'kuhhu'sumanga' dai' di Puang Alataala. ³ Sambayangngi touang kami' anna malai nabuhkeiingkang Puang Alataala mesa lalang ang la kiongei umpepainsangnging Kaheba Mapianna Kristus ang masaeng dai kainsangang. Aka' dianto indee nasuhung yalingngä' di tahungkung. ⁴ Sambayangngiä' anna malai kupamaleso si'da-si'da umba noa ang la pahallunna. ⁵ Ponna ke sitammukoa' tau ang dai mampetahpa', ya' pahallukoa' keaka' yaling di pembabemu pano, anna pakekunai yato tempomu membabe mapia, andana labu' kalei. ⁶ Samai tula' ang sohong yaling mai di suamua', pahallu mepamasannang anna mala toe' tama di ahkalang. Anna pahallu toine' ungningsang mentimba' pano di tau ang mangkutanaikoa'. ⁷ Oa' solasohong, kusuoingkoa' mating ta Tikhikus

ang la mampainsangngikoa' kahebaku. Dianto mesa solasohonta ang kikalemui liu, si tontong lolo mengkähäng anna si sibahaang untahiai Puang Alataala. Kusuo mating anna malai napakahangakoa' ke ungningsammi umba noa kahebaki'. ⁸ (4:7) ⁹ La mating sibaha ta Onesimus, mesa toune' solasohonta ang takalemui, ang sule yaling mai di alla'-alla'mua'. Sika la napainsangngikoa' ingkänna ang dahi dinne. ¹⁰ Salama'na ta Aristarkhus ang kusibahaing dinne di tahungkung. Noa toi ta Markus sampona ta Barnabas. (Didiona inde ta Markus puhang kupalau mating di dioa' la untammui manahpa ke matimmi.) ¹¹ Salama'na toi ta Yesus ang disangai toe' ta Yustus. Dianto inde supu tallu to Yahudi di alla'na solaku to mampetahpa' ang umpengkähängnging Kapahentaanna Puang Alataala. Sika napengkalambi'-lambi'i liu tora' napakahangaä'. ¹² Salama'na ta Epafras, mesa sabua'na Kristus Yesus ang sule toe' yaling mai di alla'mua'. Si nasambayangngi lolokoa' sitonda sangkalebu inahanna. Napalau dai' di Puang Alataala anna malai kapampetahpa'ammua' tontong matoho, noa toi la keaka'koa' yaling di ingkänna siamo lambi' mala umpembabe si'da-si'daing pa'elo'na Puang Alataala. ¹³ Kusa'bii tung kodi' umba noa mengkähäng kahha' aka' dioa' sibaha to Laodikia anna to Hieropolis.

¹⁴ Salama'na toe' are' Tuandohto' Lukas, ang takalemui, anna ta Demas. ¹⁵ Palambi'ing kang salama'ki' mating di santosahaninta to Laodikia. Noa toi pano di ta Nimfa anna samai to mampetahpa' ang si ma'himpung di hao di dasanna. ¹⁶ Ponna ke puhang umbata inde suha' tama di alla'-alla'mua', poinaha toine' papebahaing tama di to mampetahpa' yaling di Laodikia anna malai sika nabata. Noa tunne' suha' ang la napapebaha mating to Laodikia, pahallu umbata toe'. ¹⁷ Oaintee ta Arkhipus, "Papuhai kähängammu ang nabeao Puang Alataala!" ¹⁸ Salama'ku mating di dioa'. Teyyeku tobou kodi' ang kupake ungnuki' inde salama' mating. Anna kalehaiä'a' aka' yalingkä' di tahungkung. Pa'kalemunnarang Puang Alataala ang la mambehekoa'.

1 Tesalonika

1 ¹ Pano di jumaa' di hao di Bohto Mahoa' Tesalonika ang mendahi petauanna Ambeta Puang Alataala anna Puang Yesus Kristus. Hao mai di kodi', Paulus, sibahaang ta Silas anna ta Timotius. Ke la malai ullambi'koa' behe anna kamasahkeang yaho mai di Puang Alataala. ² Si kipa'sambayang loloingkoa' anna ma'kuhhu'sumanga'ang dai' di olona Ambeta Puang Alataala ke kikalehai bung umba noa pembabemua' aka' kapampetahpa'ammua' dai' di Puang Yesus. Kikalehai toi pa'kalemummua' pano di tau senga' lambi' mengkähäng kahha'koa' undului, anna tontongkoa' hannu si'da-si'da dai' di Puang Yesus Kristus Dehatantaa'. ³ (1:2) ⁴ O solasohongki' ang nakalemui Puang Alataala, kiinsang kioatee napilleikoa' la mendahi petauanna. ⁵ Aka' indee Kaheba Mapia ang kipalambi'ingkoa' tadia tula' kale, ampo' kitula' sibaha kakuasaanna Inaha Masero anna kiinsang si'da-si'da kioatee mepahannu aka' manahsa tahpa' liu. Anna ungningsangnga' umba kipanoa tuho kiduluikoa' naonge yalingkang di alla'-alla'mua'. ⁶ Anna umbelaa' umpensinnoaiang anna umpensinnoai Puang Yesus. Moinnakato

anna ullambi'koa' kamadahhaang, ampo' tontong lolokoa' untahimbo manahpa Kaheba Mapia anna napunnoikoa' kakahsiang ang nabeakoa' Inaha Masero. ⁷ Lambi' napohapangangkoa' ingkäna to mampetahpa' yaling di ingkäna Poropensi Akhaya anna Makedonia. ⁸ Kiinsang indee aka' kaheba didiona Dehatanta Puang Yesus mengkalao yaling di alla'-alla'mua' samba pano di bohto senga', dai yaling supu di ingkäna Makedonia anna Akhaya, ampo' samba toe' pano di ongeang senga' kaheba didiona kapampetahpa'ammua' dai' di Puang Alataala lambi' dang mangki' kitula'ing didiona kaha-kaha yatoo. ⁹ Aka' dia tubunne' sika mantula' umba umpanoa untahimboang anna umba noa umpengkebo'ikoa' dehata lino anna menombakoa' dai' di Puang Alataala To tahpa' ang tuho sapano-panona, ¹⁰ anna ungngeppeii kasuleanna sumule Änä'na yaho mai di suruka, dianto Puang Yesus ang puha napatuho sumule di hoi' mai di alla'na to mate. Dia supu mala ullahpa'ingkea' di hao mai di kakeaha'ang käyyänna Puang Alataala ang la melambi' ke dako'i.

2 ¹ Inggämmua' solasohongku ungningsammia' unngoatee dai labu' kasuleangki' tama di alla'-alla'mua' aka' malakoa' untahimbo Kaheba Mapia. ² Setonganna ungningsang

toe'a' unngoatee puhaang didahha anna dipakauho-uho di hao di Filipi naonge dakang mating. Moinnakato anna mai'di tau mampa'baliang, ampo' malakang bahani mating umpainsangngikoa' Kaheba Mapia aka' naduluiang Puang Alataala. ³Yato kara pepakaenga'ki' tadia tula' salao-laona, datoi lembe' yaling mai di pahtuyu karake, tadia toi pa'bulitu'. ⁴Ampo' aka anna ma'tula'ang, dai la umpamahasa kaleang inahanna hupatau, ampo' umpamahasa inahanna Puang Alataala ang umpangngitai ihsi inahanna mesa-mesa tau. Dianto anna naangka'mang Puang Alataala la sihatang umpepainsangnging Kaheba Mapia. ⁵Anna ungningsangngia' unngoatee daang manse'de'. Datoi aha yaling di inahangki' ma'pihki' karake ang la umpohukia'. Yaling di kaha-kaha indee Puang Alataala mansa'bii. ⁶Anna datouang mengkähäng aka' kioatee anna malai napudiang hupatau, noa dioa', noa tau senga'. Setonganna sihatang toe' ponna ke kipalauikoa' aka ang kipahallu aka' rasulnaang Kristus. ⁷Ampo' malunä'ang di alla'-alla'mua' sinnoa mesa indo ang undama manahpa änä'na. ⁸Noantoo aka' pa'kalemungki' mating nasuhung kibeakoa' sibaha kakahsiang Kaheba Mapia yaho mai di Puang Alataala. Dai dia supu, ampo' sadia touanne' umbeho

salu katuhoangki', moi aka la dibabeing kang aka' kikalemuikoa'. ⁹ Ungkalehai loloke'a'tee' ingkämmua' solasohongku, kiaka noa untanang sikungki' mengkähäng allo bengi, aka' kioatee dai kiaku la unsuhsai moi poro la mesa tau yato lella'ang kipainsangngikoa' kaheba mapia yaho mai di Puang Alataala. ¹⁰ Tuho maseroang anna maroho, dai aha sallaangki' di hao di olomua' ang mampetahpa' dai' di Kristus. Ingkäna yatoo unsa'bii asangnga' sibaha Puang Alataala. ¹¹ Ungnginsangnga' simesa-mesa umba noa pengngoya'ki' mating, noa pengngoya'na mesa ambe pano di änä'na. Noanna kipakaenga'koa' anna kipamatoho inahammu. Kipaturukoa' umba dipanoa tuho situhu' pa'elo'na Puang Alataala ang mantambaikoa' tama di kapahentaang kamatandeanna. ¹² (2:11) ¹³ Ma'kuhhu'sumanga' lolo touang kami' dai' di olona Puang Alataala aka' untahimbomokoa' kara Dehata ang kipepainsangnging. Yatoo dai ungangka'a' kara to lino ampo' ungangka'a' Bahtakaranna Puang Alataala aka' inang noa si'daetee'. Yato Bahtakara Dehata mengkähäng lolo yaling di kalaemua' ang mampetahpa' dai' di Puang Yesus. ¹⁴ Aka' ingkämmua' solasohongku, ingkäna yato ang puhaa' unsa'ding, noa tuntone' nasa'ding dolu ingkäna jumaa'na Puang Alataala di hao di Yudea ang mendahi petauanna Kristus

Yesus. Yato kamadahhaang unsa'dingnga' di hao mai di sola bohtomu siang, noa sia tuntone' nasa'ding ingkäna jumaa'na Puang Alataala di hao di Yudea di hao sia tunne' mai di sola bohtona to Yahudi. ¹⁵ Sika dia sianto yatoo ang puha umpatei Puang Yesus sibaha ingkäna nabi anna dia sia tunne' ang manghambaiang. Umpa'bali ingkäna tau, anna yato pembabenaii dai nakärä'i Puang Alataala, ¹⁶ aka' sika napa'baliang umpepainsangnging Kaheba Mapia pano di tau ang tadia to Yahudi ang la mala mampasalama'. Noanto yato ingkäna to Yahudi umpohängngäng-hängngängngi lolo dosanna lambi' mai'di liu. Katämpä'anna nalambi' pole' aha'na Dehata. ¹⁷ Oa' ingkämmu solasohongki', mengkalao yato anna sisähä'ingkea' sämpäi' makarohheng liuang mating. Dianto anna umpeäng loloang lalang umbato ke malaiingkea' siita bou. Moinnakato anna sisähä'i bätäng puntintaa', ampo' tontongngingkea' ma'mesa yaling di inaha. ¹⁸ Aka' pemala liuang la mating kipellambi'ikoa'. Kodi', Paulus, pensangngakang kusändä' umpeäng lalang la mating ampo' nakalapai loloang Pongkahana setang. ¹⁹ Diao' supu ang la mendahi tanda kapataloangki' ang la kihannuang anna ang la umpamahasa inahangki' lambi' la kahsiang ma'tula' didiomu ke suleng dako' Dehatantaa' Puang Yesus anna

sitingngayomingkea'. ²⁰ Inang diongnga'too ang kipokale'de anna ang umpamahasa inahangki'.

3 ¹ Dahi aka' makarohheng liumang, ya' kibohtung la tohhoang kami' deruaang ta Silas di hao di Atena ² anna kisuoine' mating solasohonta, ta Timotius. Diantoo solaki' mengkähäng naposabua' Puang Alataala umpepainsangnging Kaheba Mapia didiona Kristus. Kisuo mating napellambi'ikoa' anna malai napakatoto'koa' anna napakaenga' lambi' tontong loloa' kapampetahpa'ammu pano di Kristus ³ andana ahakoa' tuhtuang malamma kapampetahpa'ammu aka' inde mai kamadahhaang. Ungnginsang siangnga' unngoatee inang puha napama'tantu Puang Alataala la nahoaingkea' yato kaha-kaha ⁴ aka' si kitula' siamingkoa' yato anna sibahakingke kioatee la ullambi'ingkea'too kamadahhaang. Anna unnginsammia' unngoatee inang tasa'ding si'dang noa yato tula'ki'. ⁵ Dianto anna kusuong ta Timotius mating aka' dai hapa' inahangku umpihki' didiona umbang noa kapampetahpa'ammua', aka' malaya'ä' nahoa arangkoa' pesändä'na Pongkahana setang lambi' labu' kaleng kähängki'. ⁶ Ampo' mane lambi' sule ta Timotius natula'inggang Kaheba Mapia didiona kapampetahpa'ammua' anna pa'kalemummua'. Natula' toi naoatee si ungtalehai loloang

anna pemalako'a' la silambi'ingke, ya' noa sia tung kami'. ⁷ Dianto anna ingkämua' solasohongki', yaling di kamasuhsaang anna kamadahhaangki' kahsiang anna matoho inahangki' sumule aka' kiinsang kioatee tontong lolo kapampetahpa'ammua'. ⁸ Ya' dinoa matohong sumule inahangki' aka' tontong loloa' kapampetahpa'ammu dai' di Dehata. ⁹ Dai aha mallondoi pa'kuhhu'sumanga'angki' dai' di olona Puang Alataala aka' unsa'dingngang kapenau-nauang di hao di olona aka' kapampetahpa'ammua'. ¹⁰ Allo bengi ma'sambayang loloang kipetatooi, kipalau umba ke malai silambi' bouingkea' anna kipaturu boukoa' yato ang la pahalluke' ungningsang anna malai tuhtuang matoto' kapampetahpa'ammua'. ¹¹ Umbato ke malai Kalaena Ambeta Puang Alataala sibaha Dehatantaa' Puang Yesus la umpakahaoingkang ingkänna ang la mekalapai anna malaang mating kipellambi'ikoa'. ¹² Kihannuang Dehata la umpapunnoikoa' pa'kalemu anna tuhtuangkoa' sikalemui mesa anna mesa, noa toe' ma'kalemu pano di ingkänna tau senga' umba kipanoa kikalemuikoa'. ¹³ Ke noai yato mala napakatoto' inahammua' Dehata lambi' dako'a' kekasalaang ampo' la maserokoa' di hao di olona Ambeta Puang Alataala ke suleng

Dehatantaa' Puang Yesus sibaha ingkänna to maserona.

4 ¹ Katämpä'anna, ingkämmua' solasohongki', puhamokoa' kipakaenga' anna kipaitai pohapangang umba dipanoa tuho anna malai umpamasannang inahanna Puang Alataala. Moinnakato anna inang si umpanoangnga', ampo' dinoa kipalau buke' mating anna kipaturukoa' sibaha sanganna Dehatantaa' Puang Yesus la tuhtuang umpamatama loloke' kaha-kaha yato. ² Aka' unngingsammia' ingkänna yato pepaturu ang puha kitula'ingkoa' yaling di sanganna Dehatantaa' Puang Yesus. ³ Situhu' pa'elo'na Puang Alataala la tuho maserokoa'. Dakoa' membabe tasampa'. ⁴ Pahallukoa' la unguasai kalaemu, londonang dioa' muane ke mohapumokoa' pahallukoa' tuho masero sibaha sangkolummu anna pahallu umpakeangka'. ⁵ Dakoa' mala untuhu'i pampemala karakemu, sinnoa ang si nababe to tamampetahpa' dai' di Puang Alataala, ⁶ andana umbabekoa' tadia babe anna umbulitu' santomampetahpa'mu. Aka' pano di ingkänna ang umbabe katasampa'ang, la nahoa kakeha'anna Dehata, noa yato ang puha kitula' anna kipakaenga'ingkoa'. ⁷ Aka' daingkea' natambai Puang Alataala la umbabe katasampa'ang, ampo' la tuhoingkea' yaling di kamaseroang. ⁸ Dahi menna-menna ang dai

untahimbo inde pepaturungki', tadia hupatau ang dai natahimbo, ampo' Puang Alataalaetee' ang mambeaingkea' Inaha Maserona. ⁹ Dang mangki' kipayaling inde di suha'ki' umba la umpanoaa' ungaklemui ingkäna solasohommu to mampetahpa', aka' puhamokoa' napaturu Puang Alataala didiona yatoo. ¹⁰ Ya' inang si ungaklemuikoa' ingkäna solamu to mampetahpa' yaling di ingkäna Poropensi Makedonia. Ampo' moinnakato noa, kipaturu boukoa', ingkämua' solasohongki', anna tuhtuang umpamatamake'a' pa'kalemummu. ¹¹ Peängngia' lalang umba la umpanoa anna malakoa' malino yaling di katuhommu. Daa umpentamai kaha-kahanna solamu, ampo' diare' la untanangkoa' sikummu mengkähäng umpeäng katuhommu, sinnoa yato ang puha kipaturuingkoa'. ¹² Aka' ponna umbelaa' umpanoa, ya' la tandaangkoa' meada' naita to taumpetahpa' Puang Yesus, anna damokoa' la si unghannuang lolo kähänna solamu. ¹³ Anna mane ahai ingkämua' solasohongki', dai mapia ke daia' ungningsang manahpa didiona laoanna to mampetahpa' pano di Kristus ang puhang mate, andana masuhsaia' inahammu sinnoa tau senga' ang dai aha panghannuanna. ¹⁴ Tapetahpa'a' taoatee puhang mate Puang Yesus anna dinoa tuho sumule. Dianto anna

tapetahpa' toia' nei' taoatee, ponna ke suleng dako' Puang Yesus, ya' la napasibaha-bahang sule Puang Alataala yato ingkäna to mampetahpa' ang puhang mate napasilambi' Puang Yesus.

¹⁵ Didiona kaha-kaha yato, situhu' kara Dehata kitula'ingkoa' dinoa kioatee: ingkäntaa' ang tuho loloke' yaling di lino lambi' sule Puang Yesus, inang daringkea'te' la umpendolui tau ang puhang mate umpellambi'i Puang Yesus.

¹⁶ Aka' tahpana kahingngiang pahenta sitonda kamaha käyyäng di hao mai di kapalana malaeka' anna ke moning terompe'na Puang Alataala, ya' Kalaena Puang Yesus la tukung yaho mai di suruka. Ingkäna to mate ang mampetahpa' dai' di Kristus dia dolu la napatuho. ¹⁷ Puhaitoo mane kita'i ang tuho loloke' yaling di lino la tängkä' sibaha-baha yato to mate dai' di salehu' anna silambi'ingkea' Puang Yesus yaho di nähäng. La noamingkea'too sibaha-baha lolomingkea' Puang Yesus lambi' sapano-panona. ¹⁸ Dahi dianto inde tula' ang la umpakea' sipakahanga-hanga.

5 ¹ Ingkämmua' solasohongki', didiona di pihhang la dahii inde kaha-kaha, dang mangki' kipayalingngingkoa' inde di suha'ki', ² aka' ungningsang manahpangnga' nei' unngoatee allo kasuleanna Dehata la sihapang kasuleanna to paboko ke bengii. ³ Di tempona ma'kara hupatau naoatee, "Mapia asang inaha

anna malinong tau," ya' donetoo sule siang katallangang, sihapang mesa bahine ang pihsa' tomande' mansa'ding aka' la keänä'. Anna dai mala tala nahoa asang to tamampetahpa'.

⁴ Ampo' dioa' dio ingkämmu solasohongki', dako'a' dio noa tau senga' ang tuho yaling di kamalillingang. Dahi, ke suleng allo yatoo, dako'a' dio la tungke'du' sinnoa tau ang tungke'du' aka' pihsa' nakasulei to paboko. ⁵ Aka' tuho asangkoa' dio yaling di kamabayaang, sinnoa tau ang mellao di allo. Daingkea' tuho yaling di kamalillingang, sinnoa tau ang mellao di bengi. ⁶ Dianto anna daingkea' kita' la noa tau senga' ang mohaha-haha supu. Ampo' la suhaka loloingkea' kita' anna la unguasaiingkea' kalaeta, dai sinnoa to mäbo'. ⁷ Aka' bengiete' supu ang si naonge tau hahe anna naonge tau mäbo'.

⁸ Ampo' kita' indee dianto tau ang tuho yaling di kamabayaang, dahi pahalluingkea' la unguasai kalaeta. Pahallu touingkea' mampetahpa' dai' di Puang Yesus anna ma'kalemu pano di paraparanta. Dianto yato kaya' pa'tolla'ang ang la mandakaiingkea' umbali kamalillingang. Pahallu touingkea' hannu lolo la napasalama' Puang Yesus. Yato panghannuanta sihapang songko' bahsi. ⁹ Aka' daingkea' napillei Puang Alataala la natahungkung ampo' napilleiingkea' la namana' kasalama'ang yaling di Dehatanta Puang Yesus

Kristus. ¹⁰ Puang Yesus mate napasalama'ingkea' anna malai ke sumulei dako' tontongningkea' kita' la sibaha-baha lolo, diaraka tuhokingkea' nalambi' bahtu' matemingkea'. ¹¹ Diantoo anna la sipakaleha-lehako'a' anna sipakatoto' loloko'a' noa yato ang inang si umbabea'. ¹² Kipalau mating ingkäm-mua' solasohongki', pahalluko'a' umpakäyyäng tau ang mengkähäng kahha' yaling di alla'-alla'mua', dianto ang napillei Puang Alataala la mampatehteko'a' yaling di salu katuhoammu ang la mampakalehako'a' andana umbabeko'a' kakarakeang. ¹³ La umpakeangka'a' anna umpakäyyäng si'da-si'daia' sitonda pa'kalemu aka' pengkähänganna yaling di alla'-alla'mua'. Anna la tontong loloko'a' sikalemui mesa anna mesa. ¹⁴ Anna kipalau si'da-si'da touko'a' nei' kioatee, pa'karaii solamua' ang tengkong bosu mengkähäng ampo' pakahangaine' tau ang pa'mahea'ang. Duluiine' tau ang malamma anna sa'bara'ko'a' pano di ingkänna tau. ¹⁵ Pengkakalehaiia' andana sipatumpu-tumpuiko'a', ampo' peäng loloi lalang anna membabe mapia loloko'a' pano di para-parammu mesa anna mesa, noa toe' pano di tau senga'. ¹⁶ Yaling di ingkänna kaha-kaha pahalluko'a' tontong lolo umpamahasa inahammu, ma'sambayang anna ma'kuhhu'sumanga', aka' dianto pa'elo'na Puang Alataala tama di

kalaemua' aka' tuhokoa' yaling di Kristus Yesus.
¹⁷ (5:16) ¹⁸ (5:16) ¹⁹ Daungkalapai Inaha Masero.
²⁰ Daungngita-ita naung tula' ang nasanga
tau sule yaho mai di Inaha Masero. ²¹ Ampo'
säändä'i asangngia' dolu, mane untuhu'ia' ang
mapia ²² anna umpakahaoine' ingkäna ang
karaké. ²³ Kuhannuang Puang Alataala, ang
mebea kamasahkeang anna kamalinoang, la
napadahikoa' tau ang punno kamaseroang.
Anna malai noa inahammu, noa sungnga'mu,
noa bätäng puntimmu dai aha sallaanna ke
suleng Dehatantaa' Puang Yesus Kristus. ²⁴ Puang
Alataala ang mala dipetahpa' ang untambaikoa'
dianto ang la umpadahi kaha-kaha yatoo. ²⁵ Oa'
solasohongki', pa'sambayang touing kang kami'.
²⁶ Sisalama'koa' anna sikalemu-kalemuikoa'
ingkäna solasohong yaling di Puang Yesus.
²⁷ Sibaha sanganna Dehata kupalau liu mating
anna malai inde suha' la dibata nahingngi
ingkäna solasohontaa' to mampetahpa'. ²⁸ Ke la
malai Dehatanta Puang Yesus Kristus umbehekoa'
para-para.

2 Tesalonika

1 ¹ Pano di jumaa' di hao di Tesalonika ang mendahi petauanna Ambeta Puang Alataala anna Puang Yesus Kristus. Hao mai di kodi', Paulus, sibahaang ta Silas anna ta Timotius. ² Ke la malai Ambeta Puang Alataala sibaha Puang Yesus Kristus umbehekoa' kamasahkeang sibaha kamalinoang. ³ Kisa'ding pahalluang la umbaha lolo pa'kuhhu'sumanga'ang dai' di olona Puang Alataala aka' dioa', ingkämua' solasohongki'. Anna sihatang kipanoa aka' tuhtuang umpetahpa'koa' Puang Yesus anna tuhtuang sikalemu-lemuikoa'. ⁴ Diantoo anna yaling di ingkäna jumaa'na Puang Alataala kipokale'de lolokoa' umba umpanoa umpatontong kapampetahpa'ammu yaling di kamadahhaang anna pesändä' yato ang unsa'dingnga'. ⁵ Dianto naongi tandaang anna maleso dioatee Puang Alataala unghohto' ma'hupatau napapara-para lambi' naangka'koa' sihatang la tama di kapahentaanna aka' puhamokoa' unsa'ding yato kamadahhaang aka' untuhu'ikoa' Puang Alataala. ⁶ Puang Alataala la membabe situhu' kamarohoanna lambi' la umbala' kamadahhaang pano di ingkäna tau

ang mandahhako^a' ⁷ anna la nalahpa'ingkea'
kita' di hao mai di ingkäna kamadahhaang. La
napanoantoo ke suleng Puang Yesus yaho mai
di suruka umpalanda' kamatandeanna yaling di
api ang meleä'-leä' sibaha mai'di malaeka'na
ang ma'kuasa. ⁸ Inggäna ang dai ungningsang
Puang Alataala anna dai naaku tuho situhu'
Kaheba Mapia didiona Dehatanta Puang Yesus, la
ditahungkung nei'. ⁹ Tau yattoo la natahungkung
napasa'dingngi kamadahhaang masuhsa ang
dai aha kapuhaanna. La dipapensähä' lambi'
sapano-panona yaling mai di olona Dehata
ang punno kamatandeang anna kakuasaang.
¹⁰ Ke lambi'mi yato allo kasuleanna, la naongi
napa'käyyängngi anna napamatande ingkäna
to mampetahpa', bahtu' dioatee ingkäna
petauanna ang puha napasähä'. Anna nahekeng
toukoa' dio aka' umpetahpa'mi yato ang puha
kipepainsangnging yaling di alla'-alla'mua'.
¹¹ Dianto anna kipa'sambayang lolomingkoa'
umba ke malakoa' napasihatangngi Dehatanta la
nasangai to puha natambai. Kihannuang Puang
Alataala sibaha kakuasaanna la umpasundung
pampemalammua' umbabe kamapiaang anna
umpasundung ingkäna pembabemua' ang
puha umbabe aka' kapampetahpa'ammua'.
¹² Noantoo sambayangki' anna malai sanganna
Dehatanta Puang Yesus dipa'käyyängngi aka'

dioa', anna napa'käyyängngi toukoa' Puang Yesus. La napanoa indee aka' Ambeta Puang Alataala anna Puang Yesus Kristus ma'kalemu si'da-si'da.

2¹ Didiona kasuleanna Dehatantaa' Puang Yesus Kristus kapendoanna, anna didiona la dihimpungngingkea' sibaha Puang Yesus, kipalau mating, ingkämua' solasohongki', ² anna dako' la maromi' malaya' anna kaängkä'-ängkä' inaha ke ahai kaheba ang dai tahpa' naoatee lambi'mi allo kasuleanna Dehata. Hapang ke ahai kaheba unghingngia' boheng ang sule yaho mai di Inaha Masero, bahtu'raka pa'tula'na tau, bahtu'raka unsangaa' kami' ungnuki'i yaling di suha'ki', dako' la pusa'. ³ Moi la umba noa tula'na tau, daungngakuia' la nabulingngi. Aka' ahaete' kaha-kaha ang la dahi dolu mane sulei allo yatoo, sinnoanna: la mai'di tau umbali Dehata anna la aha kende' mesa tau karake ang si umbali pahentana Puang Alataala. Yato tau inang la natallangngi nei' Dehata. ⁴ Yato tau karake la umbali ingkäna ang si napenombai hupatau anna la unsanga kalaena mayahoang puha nei' andana ingkäna yatoo. Setonganna la tamake'too di Dasang Ada'na Puang Alataala anna mohko'i yaling naoatee, "Kodi'mitoo Puang Alataala." ⁵ Darangkaa' dio uningkalehai yato anna sibaha-bahakingkea' si kutula' loloingkoa'

kaha-kaha yatoo? ⁶ Anna dinoa ungningsammia' aka ang ungalapai yato tau karake nasuhung unngempeike' yato tempo ang napama'tantu Puang Alataala mane kende'i. ⁷ Aka' yato ang umbabe kakarakeang napahandu'mi umpake kakuasaanna, lambi' mai'di tau umpa'bali pahentana Puang Alataala, ampo' dake' tandaang yato kakuasaanna, aka' ahake' ang mangkalapai. Ampo' ponnato ke dialaing yato ang mangkalapai ⁸ mane tandaangni pole' yato tau karake. Anna la matei yatoo ke nahoang penanahanna Puang Yesus anna la pa'dai ke nahoang kamakähhänganna. ⁹ Aka' unngolai pengkähhänganna Pongkahana setang yato to karake la sule sibaha kakuasaang ang käyyäng, lambi' umpadahi ma'kahupa-hupa tanda ang mepusa'-pusa' ang la umbulingni hupatau. La umpake ingkäna hupanna kakarakeang la umbulitu' tau ang inang la ditallangni aka' dai naaku umpehingngii anna dai unγκärä'i kaheba ang tahap' didiona Puang Yesus ang la mala mepasalama'. ¹⁰ (2:9) ¹¹ Dianto anna la napakende'ming Puang Alataala kakuasaang ang mambulingngi anna malai sika umpetahpa' kalosenganna yato to karake ¹² lambi' ingkäna ang dai umpetahpa' kaheba ang tahap', ampo' nakärä'i puhane' ke madosai, la ditahungkung. ¹³ Kisa'ding pahalluang

ma'kuhhu'sumanga' lolo dai' di olona Puang Alataala aka' dioa', ingkämму solasohongki' ang nakalemui Dehata, aka' mengkalaoke' uhu-uhuna anna napilleimokoa' la napasalama'. Napasalama'koa' ungnolai pengkähänganna Inaha Masero anna malakoa' masero ungnolai kapampetahpa'ammua' pano di kaheba ang tahpa'. ¹⁴ Dianto pahtuyunna Puang Alataala anna natambaimokoa' ungnolai Kaheba Mapia ang puha kipakahebaiingkoa' anna mala toukoa' dio mangngala taha yaling di kamatandeanna Dehatanta Puang Yesus Kristus. ¹⁵ Diantoo, ingkämму' solasohongki', anna la tontong lolomokoa' yaling di kapampetahpa'ammu anna la untokei manahpakoa' kara pepaturu ang puha kikalambi'ingkoa', noa yatoo ang kitula'ingkoa', noa tunne' yato ang kiuki' yaling di suha'ki'. ¹⁶ Ke la malai Dehatanta Puang Yesus Kristus sibaha Ambeta Puang Alataala umpamatoho loloa' inahammu anna napakatoto', lambi' mala mapia lolo, noa babemua', noa tula'mu. Diaetoo ang ungnolemuiingkea' anna umbeheingkea' pepakahanga sapano-panona anna memana' panghannuang ang mapia. ¹⁷ (2:16)

3 ¹ Katämpä'anna, ingkämму' solasohongki', pa'sambayang loloingkang anna malai kara Dehata madihhi' tiseumbu' anna dipa'käyyängngi, noa ang puha dahi yaling di alla'-alla'mua'.

² Pa'sambayang toingkang umba ke malaang lahpa' di hao mai di tau karake, aka' dai mampetahpa' asang ingkänna tau. ³ Ampo' Dehata ang mala dipetahpa' la umpakatoto'koa' anna uningkambi'koa' unngoloi yato tau karake. ⁴ Nabeaang Dehata kapampetahpa'ang lambi' kioatee si umbabe lolongnga', anna tontong la umpanoa lolo yato ang puha kisuoingkoa'. ⁵ Ke la malai Kalaena Dehata umpatehtekoa' anna mala tuhtuang unngingsangnga' unngoatee Puang Alataala mekalemui anna la nabeakoa' kasa'bara'ang Kristus sinnoa ang puha nasa'ding unngolai kamadahhaang. ⁶ Ingkämua' solasohongki', kisuokoa' yaling di sanganna Puang Yesus Kristus dako' la umponialai ingkänna santosahaninta ang tengkong bosi mengkähäng anna ang dai naaku untuhu'i yato pepaturu ang puha kipaturuingkoa'. ⁷ Aka' unngingsang tubungnga' dio umba la umpanoa pahallu umponialaiang. Aka' daang kami' tengkong mengkähäng yato anna sibaha-bahakingkea' ⁸ anna dakang aha si unngande andeanna tau ke dai kibaya' dolu, ampo' untanangngang sikungki' mengkähäng allo bengi andana ahakoa' manii kisuhsai ke untahiaiang. ⁹ Yato kipanoa dai kioatee dai sihatang ke kisuokoa' untahiaiang aka' pesuonaang Puang Yesus, ampo' kipanoa

anna malai umpohapangangngang. ¹⁰ Aka' si kipakaenga' siamokoa' yato anna sibahakingkea' kioatee, "Pano di to tengkong bosu mengkähäng, dai mala dibeaa andeang." ¹¹ Kitula' noa indee aka' kipelele aha yaling di alla'-alla'mua' ang tengkong bosu mengkähäng. Yato tau dai naaku mengkähäng, supung nainsang kalao-lao lelung lupano luihao mai umpenghauu uhu'anna tau senga'. ¹² Tau ang noa yato kipakaleha anna kipaturu yaling di sanganna Puang Yesus Kristus kioatee, la hapa' anna mengkabansa' mengkähäng anna malai aha toe' naande ang napeäng kalaena. ¹³ Ampo' dioa' dio, ingkämua' solasohongki', daummali'-mali'angngi membabe mapia. ¹⁴ Ke ahai tau ang dai naaku untuhu'i tula'ki' yaling inde di suha', tandaii nei', anna daunsibahaing anna malai masili. ¹⁵ Ampo' dai la ungangka'a' sinnoa balimmu, diare' la umpa'karaia' sihapang solasohommu. ¹⁶ Kalaena Dehatantaa', dianto kasuleanna kamasahkeang anna kamalinoang, la tontong lolo umbehekoa' kamasahkeang anna kamalinoang yaling di ingkänna kaha-kaha. Kihannuang la naposolai lolokoa'. ¹⁷ Salama'ku mating. Kalaeku ungnuki' inde kara salama'ku, aka' diantoo ang mendahi tanda yaling di ingkänna suha'ku. Noantoo indee pangnuki'ku. Ke la malai Dehatanta Puang Yesus Kristus umbehekoa'. ¹⁸ (3:17)

1 Timotius

1 ¹ Pano di Timotius, änä'ku ang si'danna yaling di kapampetahpa'ang. Hao mai di Paulus, ang napillei Puang Alataala To Pepasalama'ta anna Kristus Yesus Panghannuanta la mendahi rasulna Kristus Yesus. Ke la malai ullambi'o behe, pa'kalemu anna kamasahkeang yaho mai di Ambe' Puang Alataala anna Kristus Yesus, To Pepasalama'ta. ² (1:1) ³ Kupemala anna malai tontongngo tohho diting di Efesus, sinnoa ang puha kutula'ingko naonge maoä' pano di Poropensi Makedonia, aka' diting di Efesus mai'di tau ang umbaha pepakuhu salao-laona. Dianto ang la pahallu ullahang anna dai napanoa lolo. ⁴ Pa'karaii anna malai dai sika umpehingngii supu tohodolu kalosengang anna ma'nene lolo ang si umpakende' kasiba'di-ba'diang. Aka' indee dai aha kasilombunganna yaling di pahtuyunna Puang Alataala pano di kita' ang supung mala diinsang ke mampetahpa'i tau dai'. ⁵ Inde pahtuyungku anna malai sikalemu-lemui tau umpake inaha ang masero anna mampetahpa' si'da-si'da. ⁶ Ampo' inang ahang sangngaka-sangngaka tau ang dang mantuhu'i, nasuhung si ma'tula' tomande' ang dai aha

kunanna lambi' sähsä' lalammi nei'. ⁷ Pemala la sika mendahi to pampakuhu ada' Yahudi, ampo' dasiang sika nainsang bahtuanna yato ang napepakuhuing. ⁸ Tainsammi yato Atohanna Musa mapia ahsala' dipembabe manahpaing. ⁹ Pahallu dipengkakalehai: ingkäna atohang tadia pano di to maroho inaha, ampo' pano di tau ang untehkai bahtu' umpa'bali atohang, to ungkebo'i pa'elo'na Puang Alataala bahtu' to madosa, to taungkahea' Dehata ampo' untuhu'i supu elo'na toboe'; to umpatei tobaha'na, to papateang senga'; ¹⁰ to sikamaho-mahoi ang dipemalii, noa muane anna bahine, noa muane anna muane, noa toi bahine anna bahine; to umbalu' tau mendahi sabua', to pa'loseng-loseng bahtu' to saboä anna ingkäna ang dai situhu' pepakuhu ang tahpa'. ¹¹ Inde pepakuhu situhu' Kaheba Mapia ang umpamaleso kamatandeanna Puang Alataala. Puhang kutahimbo indee yaho mai di Puang Alataala, ang sihatang dipudi, anna malai kupopepainsangnging. ¹² Ma'kuhhu'sumanga'ä' dai' di Kristus Yesus, Dehatanta, ang puha mambeaä' kamatohoang yaling di pengkähängangku aka' naangka'ä' sihatang mendahi sabua'na. ¹³ Napanoa moinnakato dolu anna puhai kutula' tahuu sanganna sibaha kudahha to pentindo'na anna maromi'ä' pakambeang. Ampo' nakalemuiä'

Puang Alataala aka' dakä' mampetahpa' donetoo, dahi dai kuinsang aka ang kubabe. ¹⁴ Napunnoiä' pa'kalemunna ang mepasalama' nasuhung malaä' mampetahpa' anna ungkalemuiä' para-parangku hupatau. Mala asangngingkea' membabe noa aka' ma'kamesaingkea' yaling di Kristus Yesus. ¹⁵ Tula' indee tahpa' si'da-si'da anna sihatang ditahimbo manahpa, diantoo: Kristus Yesus mentama di lino anna malai umpasalama' to madosa, anna kodi'mito indee mesa ang handang madosa. ¹⁶ Ampo' nakalemuiä' Puang Alataala anna malai napalanda' Kristus Yesus umba noa ingkäna kasa'bara'anna aka' napasalama'ä'. Anna aka' to handang madosaä', malaä' mendahi pohapangang pano di ingkäna tau ang la mampetahpa' dai' lambi' untahimbo katuhoang sapano-panona. ¹⁷ Puang Alataala, Tomaraya ang tontong aha, pahallu dipamatande anna dipudi lolo aka' Dianto supu ang tontong sapano-panona, dai mala mate anna dai tandaang. Aming. ¹⁸ O änä'ku Timotius, pengkähängang indee kupamatingngingko situhu' karanna Puang Alataala ang puha natula' umpake nabinna yaling di jumaa' didiomu. Pahallu la umpake inde kara sinnoa pa'dang yaling di pa'tolla'ang kamapiaang. ¹⁹ Dahi pa'tolla'o mentoke di kapampetahpa'ang anna di inaha bahahsi. Aka' inang ahang ang dai

mampentokei lambi' pa'da kapampetahpa'anna sinnoa kahpala' ang tallang tama di le'bo'.

²⁰ Sinnoa ta Himeneus anna ta Aleksander ang puha kubeho pano di kakuasaanna Pongkahana setang anna malai dai untula' tahuhu lolo Puang Alataala yaling di pampakuhu salao-laona.

2¹ Ang handang pahallu liu kupalau dianto ke la malai anna dipa'sambayangnging ingkäna tau, dipehumala'ing sibaha ma'kuhhu'sumanga' dai' di Dehata. ² Pahallu tapa'sambayangnging tomaraya, to ma'pahenta anna to ma'kuasa senga' anna malai tau tuho malino anna masahke untuhu'i pa'elo'na Puang Alataala sitonda pembabe ang la sihatang dipakeangka'.

³ Noanto inde ang mapia anna umpamasannang Puang Alataala To pepasalama'ta, ⁴ aka' inang pemala anna malai ingkäna tau ungningsang katahpa'ang lambi' dipasalama'. ⁵ Aka' mesa supu Dehatanna ingkäna hupatau anna mesa toi supu ang la mala umbahanang hupatau dai' di olona, diantoo Kristus Yesus ang mentolino. ⁶ Dianto ang umbeho Kalaena unsulängngi hupatau. Di tempo ang napama'tantu kainsangammi dioate pemala Puang Alataala umpasalama' ingkäna hupatau. ⁷ Dianto indee suhunna anna disuomä' pano di tau ang tadia to Yahudi anna malai sika kupainsangngi didiona Kaheba Mapia sibaha kupakuhu didiona kapampetahpa'ang

ang si'danna. Inggänna indee tahpa'etee';
 dä' loseng. ⁸ Kupemala anna malai inggänna
 muane di umba-umba naonge yaling di jumaa'
 ma'sambayang sitonda kamaseroang, dai
 pa'keaha'ang bahtu' sibehta-behta. ⁹ Kupemala
 toi anna malai inggänna bahine yaling di jumaa'
 mampake biasa tomande' ang makanang,
 daine' mala ang masu'li', sinnoanna: umpake
 bulahang, mutiara, beluhä' ang kebelo-belo anna
 senga'nake' ang la mendahi supu pennenne'ang.
¹⁰ Ampo' pahallu nei' mengkero mapia ang la
 mampamahasa diita, situhu' ang inang sihatang
 nababe bahine ang unsanga kalaena bansa'
 ma'sambayang dai' di Puang Alataala. ¹¹ Pahallu
 bahine mellaya' anna ma'pehingngi manahpa
 supu sibaha mahempo' inaha yaling di jumaa'.
¹² Dai kupabei la mampakuhu anna dato'i la
 kupabei umpahenta muane. Pahallu la mahtang.
¹³ Aka' ang handang dolu napadahi Puang
 Alataala dianto Adam, mane Hawaii. ¹⁴ Noa
 tung nei' tadia Adam ang nabulitu' Pongkahana
 setang, ampo' yato bahine, lambi' untehkai
 pahentana Puang Alataala. ¹⁵ Ampo' moinnakato
 anna la masuhsa liui di tempona keänä', mala
 toi salama' ahsala' tontongngi mampetahpa',
 ungkalemui para-paranna hupatau, masero anna
 makanang di olona Puang Alataala.

3¹ Tula' indee tahpa' si'da-si'da dianto: Tau ang pemala mendahi pebulle ada' ang kähänganna undakai jumaa', dianto disanga pemala pengkähängang ang mapia. ² Dahi pahallu dai kekasalaang, noanna: mesa supu bahinena, nainsang undakai kalaena, matahging inaha, keaka', untahimbo mapia to sulena, mala mampakuhu, ³ dai ma'malango-lango, dai pa'keaha'ang ampo' malunä', dai mala ma'siba'di anna dai mailu di doi'. ⁴ Pahallu nainsang unngäto' manahpa sanghapunna anna umpaturu änä'na anna malai tuhu'-tuhu'ang sibaha keangka'. ⁵ Aka' ponna ke dai unngingsang unngäto' hapunna, ya' umbanne' la napanoa unngäto' jumaa'? ⁶ Daine' mala tau ang mane tama Sahani mendahi pebulle ada' ang kähänganna undakai jumaa', aka' umbai la malängkä' inaha lambi' manaho sinnoa ang dahi pano di Pongkahana setang naonge malängkä' inahai di olona Puang Alataala dolu. ⁷ Ampo' pahallu tau ang mapia sanganna di alla'na hupatau, moi ang dai Sahani, andana nasangai: 'to karake' ang la mala napampolalangngi Pongkahana setang umpetaha-tahai to Sahani. ⁸ Noa tunne' pano di tau ang pemala mendahi pebulle ada' ang kähänganna undului jumaa'. Pahallu mapia sanganna aka' pembabena noanna: tadia to kalasi, dai ma'malango-lango,

dai unghailui maho doi'. ⁹ Pahallu bahahsi inahanna anna mampetahpa' si'da-si'da pano di pepakuhu ang tahpa' ang puha napalanda' Puang Alataala. ¹⁰ Pahallu dipahehsa dolu mane malai dipille mendahi to undului jumaa' ke malesong dai kekasalaang. ¹¹ Pihsananna bahinena to undului jumaa' pahallu toi mapia sanganna aka' pembabena noanna: dai kekara-kara bu'bu', nainsang undakai kalaena, anna mala dipetahpa' yaling di ingkäna siamo. ¹² Anna yato to undului jumaa' pahallu toi mesa supu bahinena anna nainsang unghäto' mapia sanghapunna. ¹³ Inghäna ang umpembabe si'da-si'daing kähänganna yaling di jumaa' la mapia sanganna anna la tuhtuang bahani untula' kapampetahpa'ang yaling di Kristus Yesus. ¹⁴ Pahtuyungku la mating siamä' kupellambi'io, ampo' moinnakato noa, mapia puhane' ke kupapebahaingko inde suha' dolu. ¹⁵ Dahi monna ke dä' baha' lambi', ya' la unghingsammi umba noa ke tuhoi tau ma'solasohong yaling di jumaa'na Puang Alataala ang tontong aha. Aka' jumaa'rang ang umpamatoto'i anna undakai katahpa'ang didiona Puang Alataala, sinnoa ahhi anna busung. ¹⁶ Inang mahasanna pepakuhu ang la mebahanang untuhu'i pa'elo'na Puang Alataala. Dolu dai kainsangang, ampo' dinoa napalanda'mi Puang Alataala. Aka' pepakuhu

ang tapetahpa' dianto: Puang Yesus Kristus ang menghupatau, ang napakaleso Inaha Masero naoate Dianto ang tahpa', ang nasa'bii malaeka'. Dipopepainsangnging kahebana di umba-umba naonge yaling di lino, lambi' napetahpa' mai'di tau. Anna tiängkä' dai' di suruka yaling di kamatandeang.

4 ¹Inang puha natula' Inaha Masero la aha sangngaka-sangngaka tau umbahoi pepakuhu ang tahpa' di allo ang la sule. La sika untuhu'i puhane' to pampasähsä' lalang anna untindo'i pepakuhunna setang. ²Pepakuhu ang noa napopepainsangnging to kalasi ang si ma'loseng-loseng lolo, nasuhung inahanna dang nainsang umpasisenga' ang mapia anna ang tahuhu. ³Si ullahang tau kabeng; si ullahang tau ungnngande andeang ang dipemalii, moinnakato anna napadahii Puang Alataala anna malai naande anna nakuhhu'sumanga'i tau ang mampetahpa' anna ungnnginsang katahpa'ang. ⁴Aka' ingkäna ang napadahi Puang Alataala mapia asang. Dai aha poro la mesa ang la dipemalii ke ditahimboi sibaha ma'kuhhu'sumanga', ⁵aka' ingkäna yatoo puha napamasero Bahtakara Dehata anna sambayang. ⁶Ponna ke umpopepakuhui inde pano di pa'solasohongang yaling di kapampetahpa'ang, ya' mendahimotoo sabua'na Kristus Yesus ang

mapia anna la umpamatoho inahammu umpake Bahtakara Dehata anna pepakuhu mapia ang inang masaeng untuhu'i sinnoa andeang ang umpamatoho kalae. ⁷ Daumpehingngii tohodolu kalosengang ang dai mebahanang dai' di Puang Alataala, ampo' pella'ya'o untuhu'i pa'elo'na Puang Alataala. ⁸ Aka' umpamatoho kalae sämpäi' supu kunanna, ampo' untuhu'i pa'elo'na Puang Alataala kekuna lambi' sapano-panona.

⁹ Ang mane kutula' indee tahpa' si'da-si'da.

¹⁰ Tahannuang dai' di Puang Alataala To

Tontong Aha, ang mambuhkei lalang anna malai umpasalama' ingkäna hupatau, ampo' supung to mampetahpa'. Aka' tapetahpa' indee, dahi pahallu tapengkalambi'-lambi'i mengkähäng si'da-si'da. ¹¹ Popepakuhui anna unsuoi ingkäna tau natuhu'i. ¹² Daumpehingngii ke ahai tau

ang mangngita-ita naungngo aka' mahäti'o, ampo' ang handang pahallu umbabe dianto la umpatandaangnging pohapangang mapia yaling di pa'tula'mu, pembabemu, pa'kalemummu, kapampetahpa'ammu anna kamaseroammu.

¹³ Lella' unnggempei kasuleangku, pamabata liuing Suha' Masero pano di tau, umpakuhu anna umpamaleso lambi' nainsang bahtuanna.

¹⁴ Pakekuna loloi samai behe ang nabeao Puang Alataala naonge lella'o nasahpa pebulle ada' tanda nalanti'o sibaha naonge nabokungngio

tula' sangngaka-sangngaka nabi. ¹⁵ Tuhtuang allo tuhtuang pembabe manahpaing ingkänna yatoo anna malai tandaang naita hupatau.

¹⁶ Dakaii katuhoammu anna undakai toine' pepakuhummu. Pahallu la umpanoa lolo yatoo anna malai dai dio supu la salama', ampo' ingkänna toe' tau ang mampehingngiio sitonda mampetahpa' dai' di Puang Yesus.

5 ¹ Daungkasahhu'i to baha' ampo' pahalluo malunä' lella' mampakuhu sinnoa ke umpa'karaio ambemu anna indomu.

Monna to mahäti' ang muane, pasinnoai siullu'mu. Noa tunne' pano di änä' bahine, pasihapangngi arimmu sitonda inaha bahahsi.

² (5:1) ³ Pakeangka'o ingkänna balu bahine ang inang namesa-mesarang ang dang aha mangkalemui. ⁴ Ampo' monna ke ahai ang ahake' änä'na bahtu' ampona, pahallu la sika mellaya' untuhu'i pa'elo'na Puang Alataala, dianto untangkung toboe' hapunnaii anna la sika umpengkähängnging to baha'na bahtu' nenena, bala'na pa'kalemunna. Monna ke napanoai, ya' umpamasannammite' Puang Alataala. ⁵ Balu bahine ang inang tohho namesa-mesa, panghannuanna supung dai' di Puang Alataala. Umbeho lolo katuhoanna allo bengi yaling di sambayang. ⁶ Ampo' mesa balu bahine ang sahing babeang, diangka'

mate moinnakato tuhoke', aka' dai untuhu'i Inaha Masero. ⁷ Painsangngi asammito indee pano di jumaa' anna malai dai kekasalaang. ⁸ Ampo' monna ke ahai ang dai nainsang undakai solasohonna, londonang sanghapunna, alla'mite' mampetahpa', aka' tasampa' puhane' andana ang dai mampetahpa'. ⁹ Balu bahine ang dihekeng sihatang nadului jumaa' anna napopengkähäng dianto ang unnumpulo ludai' pahiamanna ang pihsang supu kemuane. ¹⁰ Pahallu diita pembabena ang mapia, sinnoanna umpopentau änä'na, untahimbo mapia to sulena, mensabua' pano di para-paranna to Sahani anna unglalemui tau ang masuhsa. Napengkalambi'-lambi'i lolo umbabe kamapiaang. ¹¹ Ampo' balu bahine ang mahäti'ke' daumpasihekengngi ang matua. Aka' umbai dako' la pemala bung kemuane, ya' dang unglalehai Kristus. ¹² Dahi kekasalaang aka' untehkai yato pa'dandinna ang nadandi dolu dai' di Puang Yesus. ¹³ Noa toi si tengkong bosu anna si mao ullelengngi to kedasang, anna ang handang tasampa' nababe dianto ma'kara-kara bu'bu', umpentama alla' uhu'anna tau senga' anna untula' kara ang dai sihatang natula'. ¹⁴ Dianto kupemala anna malai ingkäna balu bahine ang mahäti'ke' anna kemuane salai, keänä' anna ungnghu' hapunna. Ponna noa, ya' dang aha tau la mampatahuhu sangantaa'

to Sahani. ¹⁵ Aka' inang ahang balu bahine ang ungkebo'ing Puang Yesus anna untuhu'i Pongkahana setang. ¹⁶ Sinnoa ang kutula' di langngena', monna mesa bahine ang Sahani aha solasohonna ang balu bahine, pahallu nadului andana unsuhsaii jumaa'. Pihsananna, balu bahine ang inang dai kesolasohong mala nadului jumaa'. ¹⁷ Penatua ang umbabe manahpa kähänganna yaling di jumaa' sihatang untahimbo pendoang luhpi' saho, londonang ang si ma'ho'ba anna ang mampakuhu. ¹⁸ Aka' aha tiuki' yaling di Suha' Masero ang naoatee, "Daungkabung patuhoang ke lella'i mengkähäng." Noa tunne', "Tau ang mengkähäng pahallu untahimbo sahona." ¹⁹ Daumpehingngii ke ahai ang untanda' mesa penatua, supung ke ahai derua bahtu' tallu tau ang mansa'bii. ²⁰ Monna aha ang inang umbabe kasalaang ang ditanda'ing, ya' la ditula' tama di olona jumaa' anna malai ingkäna ang manghingngi mahea'. ²¹ Di olona Puang Alataala, Kristus Yesus anna ingkäna malaeka' masero, kupalau liu anna malai untuhu'i inde ang kutula'ingko sibaha umpapara-para asangngo hupatau. ²² Daa pihsa' tomande'i umpillei tau mendahi penatua andana ahai tau ang mangkeaha'io ke umbabei kasalaang. Pamapahehsai dolu kau'na mane ullanti'i. Insang touo dio undakai kalaemu anna malai masero

lolo. ²³ Aka' aha sangngaka-sangngaka tau ang inang diinsammi dosanna akinna dipahehsa, ampo' aha toe' tau ang mane diinsang ke yalimmi di pampahehsaang. Noa tunne' samai pembabe mapia tahpa kaitaang. Bahtu' moinnakato ke ahai ang dai kaitaang, dai mala dibuni lolo. O' io, anna dai kukalimpängngi, daungngenu' supu uhai ke malamma bung kalaemu, ampo' enu' toine' angkoro' sai'di'. ²⁴ (5:23) ²⁵ (5:23)

6 ¹ Ingkäna to Sahani ang diposabua' pahallu umpengkähäng manahpaing pongkahana anna napakeangka' anna malai sanganna Puang Alataala anna pepakuhunta dai napatahuhu tau senga'. ² Londonang ang to Sahani pongkahana, dai mala naoatee, "Dä' malaya' aka' santosahaningku siang." Ampo' pahallu tuhtuang bansa' napengkähäng manahpaing aka' solana siang yaling di Puang Yesus ang nakalemui. Ingkäna indee la sika umpakuhuing anna malai napadiinahanna liu. ³ Monna ke ahai ang mampakuhu senga' anna dai umpehingngii pepakuhu ang tahpa' didiona Puang Yesus Kristus, Dehatanta, anna didiona untuhu'i pa'elo'na Puang Alataala, ⁴ dianto tau ang ma'tomanähäng-nähäng ang setonganna to tapainsang. Supung nababe umpeäng kaha-kaha ang la mala umpadahi kasitelängang didiona kara, lambi' aha ang sikasuehe, siba'di, situla'-tula'

tahuhu, sitanda' tahuhu. Tau ang mampanoa dang aha katahpa'ang yaling di pihki'na. Supung napihki' ke mengkähängngi yaling di kasahaniang la to makaka! ⁵ (6:4) ⁶ Inang aha ang la dilambi' yaling di kasahaniang ahsala' masannangngi inaha didiona aka ang aha di kalae. ⁷ Aka' naonge dahii tau tama di lino, daete' aha aka ang dibaha. Noa tunne' ke mateng tau, dato' aha aka ang la dibaha. ⁸ Sundummite' ke ahang ang la diande anna dipake. ⁹ Ampo' ang la pemala mendahi to makaka mentomaho aka' mailu si'da-si'da supu yaling di inahanna ang sinnoa ah pang ang la mampatallang ke dako'mi. ¹⁰ Aka' kamailuang di doi' umpakende' ma'kahupa-hupa kakarakeang. Aha sangngaka-sangngaka tau ang supung mailu di doi', napolalang dang mampetahpa' lambi' nahoa kamasuhsaang. ¹¹ Ampo' dio to untuhu'i Puang Alataala, dahi pahallu ungkaha'oi ingkä'na yatoo. Pengkalambi'-lambi'i tontonggo maroho inaha di olona Puang Alataala, tuhu' loloi pa'elo'na, pampetahpa' tatooo, kalemui' para-parammu hupatau, sa'bara'o unngoloi kamasuhsaang anna mahempo' inahao. ¹² Pa'silumba si'da-si'dao yaling di kapampetahpa'ang aka' nasuhung natambaio Puang Alataala naonge unsa'bio Puang Yesus di hao di olona tau mai'di anna malai ullambi'o kapataloang dianto tuho

sapano-panona. ¹³ Dahi dinoa di olona Puang Alataala, ang umpatuho ingkäna sia anna Kristus Yesus ang umpaitai kasa'biang ang tahpa' pano di Pontius Pilatus, kuoaingkotee, ¹⁴ Tuhu'i ingkäna inde pahenta sitonda inaha maroho anna dao kekasalaang lambi' kasuleanna Puang Yesus Kristus. ¹⁵ Tempona yatoo la napama'tantu toboe' Puang Alataala, To ma'kuasa anna ang sihatang dipamatande, Tomaraya ang handang malängkä', Dehata ang umpadihoi'ang ingkäna dehata senga'. ¹⁶ Dianto supu ang dai mala mate. Tuho toi yaling di kamabayaang ang pansillo' ang dai mala nadungku'i moi poro la mesa tau. Dake' aha tau ang puha mangngita anna datoi aha ang mala mangngita. Supunte' dia ang dipudi anna ma'kuasa lambi' sapano-panona. Aming! ¹⁷ Pakalehai pano di santosahaninta ang to makaka anna dai sika malängkä' inaha anna dai supu hannu pano di katomakakaanna ang inang dai la tontong. Ampo' pahallu la sika hannu dai' di Puang Alataala ang mambea liu ingkäna behe ang mepasuhaka. ¹⁸ Pakalehai anna malai sika membabe mapia lolo, marota' anna si umpebea tomande'ing aka-akanna. ¹⁹ Aka' monna ke napanoai, ya' unghimpummite' katomakakaang yaho di suruka ang la mala dipetahpa' di allo di hundinna, lambi' malang untahimbo katuhuang lambi'

sapano-panona ang setonganna. ²⁰ O Timotius, dakai manahpai samai ang dipetahpa'ingko. Kahaoii kasitula'-tula'ang ang dai ma'bahtuang anna ang dai mebahanang dai' di Puang Alataala sibaha pepakuhu salao-laona, ang disanga kamanähängang ampo' setonganna tadia, ang umpa'bali pepakuhu ang tahpa'. ²¹ Aha ang mantindo'i lambi' umpellei kapampetahpa'anna didiona pepakuhu ang tahpa'. Puang Alataalarang ang la mambeheingkea' para-para.

2 Timotius

1 ¹ Pano di Timotius, änä'ku ang kupakamaya. Hao mai di Paulus, to napillei Puang Alataala mendahi rasulna Kristus Yesus. Nasuoä' umpepainsangnging katuhoang ang puha nadandi Puang Alataala pano di tau ang ma'mesa yaling di Kristus Yesus. Ke la malai ullambi'o behe, pa'kalemu anna kamasahkeang yaho mai di Ambe' Puang Alataala anna Kristus Yesus, To Pepasalama'ta. ² (1:1) ³ Ma'kuhhu'sumanga'ä' dai' di Puang Alataala ang kupengkähängnging sibaha inaha bahahsi sinnoa ang puha nababe neneku dolu. Daliu lengka' kusambayangngi touo dio allo bengi ke ma'sambayang bumä'. ⁴ Kukalehai liu kamakarohhengammu sitonda uhai matammu naonge sisäh'ingke. Dianto anna pemala liumä' sitammu boingke anna malai sahing masannang liuingke. ⁵ Ma'kuhhu'sumanga' touä' aka' kukalehai kapampetahpa'ammu ang si'da-si'da dai' di Puang Yesus Kristus sinnoa kapampetahpa'anna nenemu Lois anna indomu Eunike. Kusanga noa tunto dio kapampetahpa'ammu. ⁶ Dianto anna kupakalehamo anna malai tuhtuang ungkähäng manahpa yato pengkähängang

sinnoa api ang meleä'-leä' ang puha nabeao Puang Alataala naonge kusahpao tanda dilanti'.

⁷ Aka' monna ke ahai kamahea'ang yaling di inahanta, daete' sule yaho mai di Puang Alataala. Aka' puha nabeaingkea' Puang Alataala Inaha Maserona anna malai tau matoho umpembabeing pengkähänganna, ungkalemui tau para-paranta sibaha matahHING inaha. ⁸ Dahi daummasili unsa'bii Puang Yesus anna daumpengkasiliingkä' moi yalingngä' di tahungkung aka' kusa'bii. Ampo' pahalluo unngolai kamasuhsaang sinnoa kodi' aka' Kaheba Mapia. Puang Alataalarang la mambeao kamatohoang unngolai yato kamasuhsaang.

⁹ Dianto ang mampasalama'ingkea' anna mantambaiingkea' yaling di kamaseroang, tadia aka' pembabe kalaeta, ampo' aka' pa'elo'na toboe' anna mana' pa'kalemunna. Aka' dake' aha lino, inang ahang pa'elo'na Puang Alataala umpalanda' mana' pa'kalemunna pano di kita' yaling di Kristus Yesus. ¹⁰ Dinoa mane tainsangngia' pole' mana' pa'kalemunna aka' dipalanda'mi yaling di kasuleanna Kristus Yesus, To Pepasalama'ta. Dianto ang untalo kamateang, bahtuanna moi mateingkea', la napatuho toi sumule anna malaingkea' tuho lambi' sapano-panona ang dipalanda' yaling di Kaheba Mapia. ¹¹ Dianto inde suhunna anna dipilleimä'

mendahi rasul anna malai umpopepainsangning anna umpopepakuhuing Kaheba Mapia. ¹² Dianto suhunna anna masuhsamä' dinoa. Ampo' moinnakato noa, tontong toi dä' masili, aka' kuinsang Ang kupetahpa' anna kuinsang kuoatee Dianto ang ma'kuasa undakai pengkähängang ang puha napetahpa' pano di kalaeku lambi' allo kasuleanna Dehata. ¹³ Tuhi'i manahpai ingkänna ang puha unghingngi di hao mai di kodi' sihapang pepakuhu ang tahpa'. Pentokei loloi kapampetahpa'ang anna pa'kalemu ang inang taampuang aka' ma'mesa tau yaling di Kristus Yesus. ¹⁴ Dakai liui yato aka ang puha napetahpa' pano di kalaemu. La naposolairakote' Inaha Masero. ¹⁵ Ungnginsammi ingkänna tau ang luilau' mai di Poropensi Asia le'ba' asammi nakebo'ia'. Dang aha moi poro la mesa sule mangngo'de'ia', moi ta Figelus anna ta Hermogenes. ¹⁶ Ampo' supung ta Onesiforus ang si sule mampasuhakaä'. Daine' aha mahea'na, moi yalingngä' di tahungkung. Puang Alataalarang ang la mambehe yaling di hapunna. ¹⁷ Naonge dinneke' di Roma, napeäng lelungngä' lambi' nalambi'ä'. ¹⁸ Anna ungningsang tung dio umba noa naonge naduluiä' diting di Efesus. Umbato ke la untahimboi pa'kalemu yaho mai di Puang Yesus Kristus ke lambi'mi Allo Panghohto'ang.

2¹ O Timotius änä'ku, pamatohoi inahammu
 umpake kamatohoang ang tatahimbo yaling
 di Kristus Yesus aka' mana' pa'kalemunna Puang
 Alataala. ² Pepakuhu ang puha unghingngi
 di kodi' naonge nasa'bii mai'di tau pahallu
 umbea toe' pano di tau ang umpetahpa' ang
 manähäng mampakuhu. ³ Pengkatähängngii
 unngolai kamasuhsaang sihapang mesa
 tantarana Kristus Yesus ang sa'bara'. ⁴ Mesa
 tantara ang lella' mengkähäng daete' aha
 umpihki' kapahalluang kalaena aka' pemala
 umpamasannang inahanna pongkahana. ⁵ Noa
 toi ke ahai tau ang ma'silumba ampo' dai untuhu'i
 atohang pa'silumbaang, ya' daete' la ullambi'
 piala. ⁶ Noa tuntone' mesa to pobela', bahtu' to
 pangnguma ang mengkähäng kahha', inang dia
 tubunte' ang handang dolu sihatang umpeuhaii
 pengkähänna. ⁷ Pihki' manahpai inde samai
 ang kuoaingko. Dehatarang ang la mambeao
 kapainsangang anna malai unngingsang asang
 ingkänna siamo. ⁸ Kalehai loloi Puang Yesus
 Kristus, peänä'anna Tomaraya Daud, ang tuho di
 hoi' mai di alla'na to mate situhu' Kaheba Mapia
 ang kupopepainsangnging. ⁹ Pengkatähängngii
 unngolai kamasuhsaang aka' moinnakato
 anna nahoamä' aka' kupopepainsangnging
 inde Kaheba Mapia lambi' dipungoä' sinnoa
 mesa to karake, ampo' Bahtakara Dehata

daine' tipungo. ¹⁰ Dianto anna kusa'bara'ammi kutahimbo asang. Kupanoa anna malai ingkäna hupatau ang napillei Puang Alataala mala salama' yaling di Kristus Yesus anna tuho di kamatandeang lambi' sapano-panona. ¹¹ Tula' indee tahpa' si'da-si'da dianto: Monna ke tapetahpa'ia' Puang Yesus mate aka' kita', aka' puha talahpa' katuhoantaa' ang dolu sibaha pembabe ang tahuu, sinnoa mate toingkea' kita' sibaha. Monna noa, la tuho toingkea' kita' sibaha. ¹² Monna ke ungnolaikingkea' kamasuhsaang sitonda kasa'bara'ang, ya' la ma'pahenta toingkea' kita' sibaha. Monna ke tapengkasiliing, ya' la napengkasilii toingkea' kita'. ¹³ Monna ke daingkea' mala dipetahpa', tontonne' mala dipetahpa' aka' daine' mala umbahoi pengkerona toboue'. ¹⁴ Pahallu la umpakaleha asangning indee pano di jumaa'. Di olona Puang Alataala pakalehai anna malai dai sika unsiba'di-ba'dii kara, ang dai ma'bahtuang. Aka' katämpä'anna la untallangngi tau ang mampehingngii. ¹⁵ Pengkalambi'-lambi'i liui anna malai naangka' mapiao Puang Alataala anna dao pahallu masili didiona pengkähängammu. Pahalluo sitonda katahpa'ang umpopepakuhuing Bahtakara Dehata. ¹⁶ Kahaoii kasitula'-tula'ang ang dai ma'bahtuang anna ang dai mebahanang dai' di Puang Alataala. Aka' tau ang situla'-tula'

noa, tuhtuang unkebo'i pa'elo'na Puang Alataala. ¹⁷ Pepakuhunnaii sinnoa korong kanker ang madihhi' mokalao-lao yaling di kalaena tau. Di alla'naii dianto ta Himeneus anna ta Filetus. ¹⁸ Sika unkebo'inne' pepakuhu ang tahpa' anna umpasähsä' lalang kapampetahpa'anna sambaheang tau. Sika naoatee, "Katuhoanna hupatau di hoi' mai di kamateang puhang dahi." Ampo' setonganna la dahi di allo di hundinna. ¹⁹ Ampo' katahpa'anna Puang Alataala dai maloyo, sinnoa batu ang untumpung busung tontong matoho. Di hao yato di batu aha tiuki' naoatee, "Puang Alataala ungningsang petauanna." anna, "Ingkänna tau ang ungningsang kalaena petauanna Puang Alataala pahallu unghahoi pembabe ang tahuhu." ²⁰ Yaling di dasang ang handang käyyäng aha ma'kahupa-hupa poreha hapu: aha ang kebulahang anna kepera'; aha toi ang dibabe kayu bahtu' tampo. Aha ang dipake ma'tosule; aha toi ang dipake allo-allo. ²¹ Ponna aha tau ang umbahahsii kalaena di hao mai di kakarakeang, la napopengkähänne' Puang Alataala di kähängang ang keangka'. Mendahi tau ang napatani Puang sinnoa poreha ang kekuna liu. Dipatoka la umbabe ingkänna pengkähängang ang mapia. ²² Kahaoii pampemala karakena to mahäti' anna malai maroho inahao. Petahpa'i pepakuhu

ang setonganna sibaha ma'kalemu anna mesa inahao sibaha para-parammu ang mampetahpa' dai' di Puang Alataala sitonda inaha bahahsi. ²³ Daumpenghau to unsiala-alai tula' ang dai ma'bahtuang, aka' unngingsammi yatoo umpakende' supu kasiba'di-ba'diang. ²⁴ Ampo' sabua'na Puang Alataala daete' mala ma'siba'di; pahalluete' malunä' pano di ingkänna tau, mala mampakuhu anna sa'bara'. ²⁵ Pahallu toi napaitai manahpa lalang sitonda kamahempo'ang inaha pano di ingkänna ang mampa'bali. Aka' monna napanoa, yato tau umbai la mala mengkatoba' lambi' unngingsang katahpa'ang. ²⁶ Pihsananna malang pole' pa'kaleha sumule aka' malaing di hao mai di kakuasaanna Pongkahana setang, ang puha mandahha nababeing pa'elo'na, sinnoa olo'-olo' ang mengkalahsu' di hao mai di sea'.

3 ¹ Kalehaili indee: Di allo-allo di hundinna la mai'di kamasuhsaang. ² Hupatau la umpihki' supu kalaena noanna: unghailui doi', unghangka'-angka' kalaena, pa'pesalaang, dai tahu'-tahu'ang di to baha'na, dai nainsang ma'kuhhu'sumanga', dai unghahea' Dehata, ³ dai nainsang unghakalemui moi solasohonna, dai naaku unghampunggi solana, si untula'-tula' tahuu solana, dai nainsang undakai kalaena, si masahhu', dai unghärä'i kamapiaang, ⁴ si mambulitu', dai ma'pikki'

kalambe', si ma'tomanähäng-nähäng, untuhu'i
 pampemalanna toboe' andana pa'elo'na
 Puang Alataala. ⁵ Di mentolinona si kamba'
 mampetahpa', ampo' di mendehatanna
 ungkebo'i kakuasaanna kapampetahpa'ang.
 Maleke diita ampo' längko. Daumpenghauii
 yato tau ang noa. ⁶ Tau ang noa, ahang ang si
 mentama di dasanna tau senga' anna umpakuhu
 sala-salai bahine ang maromi' dise'de' anna
 ang unsa'ding mai'di dosanna sibaha mai'di
 pampemalanna ang karake. ⁷ Yato bahine ang
 noa pemala loloke' dipakuhu, ampo' dasiang
 aha ungningsang pepakuhu ang tahpa' yaho
 mai di Puang Alataala. ⁸ Sinnoa ta Yanes anna ta
 Yambres naonge umbali-balii Nabi Musa, la noa
 tunte'ne' yato tau ang umbali-bali pepakuhu ang
 tahpa' yaho mai di Puang Alataala. Pampihki'naii
 karake si'da-si'dang anna kapeimänganna
 dai ditahimbo ke dipahehsai. ⁹ Ampo' inang
 dannang la aha ullambi' pahtuyu karakena, aka'
 katomahoannaii la nainsang asang hupatau
 sinnoa yato ang puha naolai ta Yanes anna
 ta Yambres. ¹⁰ Ampo' dio Timotius, inang
 ungningsammi pepakuhungku, pembabeku,
 pampemalaangku, kapampetahpa'angku,
 kasa'bara'angku, pa'kalemungku, umba noa
 kupengkatähängngi yaling di kamasuhsaang
 naonge dipakauho-uhoä', sinnoa ang puha

kuolai di hao di Antiokhia, di Ikonium anna di Listra. Ampo' ingkäna yato kamasuhsaang nalahpa'ingkä' Puang Yesus. ¹¹ (3:10) ¹² Ingkäna tau ang pemala untuhu'i pa'elo'na Puang Alataala anna ma'mesa yaling di Kristus Yesus inang la unngolaiete' kamasuhsaang. ¹³ Ampo' to umbulitu' solana la tuhtuang mentokarake, aka' lella' mambulitu', minge toe' dibulitu'. ¹⁴ Ampo' dio Timotius, pahallu tontong umpentokei si'da-si'da yato pepakuhu ang tahpa' ang puha untahimbo anna umpetahpa' liu aka' unngingsang menna yato ang mampakuhuo. ¹⁵ Kalehai toine' naonge mengkalaokangko saohko' anna inang untahimbomo Suha' Masero. Yato Suha' Masero mala nabeao kapainsangang nasuhung mala tau untahimbo kasalama'ang yaling di Kristus Yesus. ¹⁶ Ingkäna ang tiuki' yaling di Suha' Masero sohong yaling mai di Inahanna Puang Alataala anna kekuna mepakuhu katahpa'ang, unγκambahoing kasalaang anna mepatuhoi lalang ang tahpa', anna umpakuhu hupatau anna malai tuho maroho. ¹⁷ Monna ke untuhu'i Suha' Masero, ya' sabua'na Puang Alataala mala dipasundung lambi' umbabe ingkäna pengkähängang ang mapia.

4 ¹ Di olona Puang Alataala anna Kristus Yesus ang la unghohto' tau ang puhang mate anna ang tuhoke', anna aka' la sule ma'pahenta

sinnoa mesa tomaraya, kupalau si'da-si'da anna malai umbabe indee: ² Pepakahebai pepakuhu ang tahpa', pahalluo umpatoka lolo kalaemu mampakuhu, moi dai aha ang mampehingngii, moi aha ang mampehingngii. Pamarohoi lalanna tau ang bengko', kambahoing ang umbabe kasalaang, pakaenga'i tau sitonda kasa'bara'ang anna malai sika membabe maroho. ³ Aka' la aha tempona naongei hupatau dai umpehingngii pepakuhu ang tahpa'. Ampo' la sika untuhu'i toboe' pahtuyu karakena anna unghimpung mai'di to pampakuhu salao-laona anna malai sika umpehingngii supu ang la mampamasannang. ⁴ La sika untimping talinganna di hao mai di katahpa'ang, ampo' la untungka'i talinganna pano di tohodolu kalosengang. ⁵ Ampo' dio Timotius, pahallu la undakai manahpa kalaemu di ingkäna sia. Sa'bara'o unngolai kamasuhsaang. Popepainsangnging Kaheba Mapia anna umpatilao mapiai pengkähängammu ang nabeao Puang Alataala. ⁶ Ingkäna inde kupainsangngio aka' dang masae anna la dipateimä'. Katuhoangku kubeho dai' di Puang Alataala sinnoa penombaang. ⁷ Tontongngä' tuhu'-tuhu'ang yaling di kapampetahpa'ang lambi' dinoa. Sinnoa ang puhamä' ma'silumba yaling di pa'silumbaang kamapiaang anna pataloä'. ⁸ Dinoa la ullambi'mä' katuhoang

sapano-panona aka' kamarohoang inaha ang nabeaä' Puang Yesus Kristus, To Panghohto' ang dai mampasisenga'-senga', ang la nabeaä' di allo kasuleanna. Anna tadia kodi' supu la nabea, ampo' ingkäna toe' tau ang unghannuang liu kasuleanna Puang Yesus Kristus tama di lino.

⁹ Pengkalambi'-lambi'i baha' suleo ¹⁰ aka' ta Demas le'ba'mi napelleiä' sau di Tesalonika untuhu'i linona. Ta Kreskes le'ba'mine' sau di Galatia anna ta Titus lupanone' di Dalmatia. ¹¹ Ta Lukasdang supu ang kusibahaing dinne. Humbui ta Markus anna maikoa' sibaha aka' dipahallu liu yaling di pengkähängangku. ¹² Puhante'ne' kusuo ta Tikhikus sau di Efesus. ¹³ Ponna ke maimo, bahaingkä' yato ang si kupekumbäng ang kupatohho di Troas di dasanna ta Karpus. Baha toi yato suha'-suha'ku, londonang yato ang dipapia di lollo'. ¹⁴ Ta Aleksander yato pande puha umbabe kakarakeang ang makayang pano di kodi'. Puang Alataala tuburanne' ang la mambala' yato samai pembabe karakena. ¹⁵ Kahaoii inde tau aka' inang umpa'bali si'da-si'da pepakuhunta. ¹⁶ Naonge uhunai umpebayaiä' kalaeku, dai aha moi poro la mesa tau ang mamposolaiä', sika le'ba' asang napelleiä'. Umbato ke dai nasalla Puang Alataala yato pembabenaii. ¹⁷ Ampo' donetoo Puang Yesus tontong di behingku. Nabea loloä' kamatohoang nasuhung malaä'

bahani umpopepainsangnging yato samai ihsinna Kaheba Mapia anna malai napehingngii ingkäna tau ang tadia to Yahudi. Anna nalahpa'ä' di hao mai di kakuasaanna to la mampateiä'. ¹⁸ Dianto anna la nalahpa'mä' Puang Yesus di hao mai di ingkäna kakarakeang ang la manghoaä' lambi' napasalama'ä' anna naposolaä' dai' di suruka, dianto ang naonge Puang Alataala ma'pahenta sinnoa tomaraya. Dipamatanderang lambi' sapano-panona. Aming. ¹⁹ Salama'ku mating di ta Priska sibaha ta Akwila anna sanghapunna ta Onesiforus. ²⁰ Ta Erastus tohho di Korintus anna ta Trofimus kupellei di Miletus lella' makorong. ²¹ Pengkalambi'-lambi'i mai akinna uhangngallo. Salama'na are' ta Ebulus, ta Pudes, ta Linus, ta Klaudia anna ingkäna solasohonta. ²² Ke la malai Puang Yesus umposolai sungnga'mu. Puang Alataalarang ang la mambeheingkea' para-para.

Titus

1 ¹ Pano di Titus, ang kupoänä' si'da-si'da aka' sinnoa kapampetahpa'anta. Hao mai di Paulus, ang naängkä' Puang Alataala mendahi sabua'na anna rasulna Puang Yesus Kristus lambi' la undakaiä' ingkäna ang napillei Puang Alataala mendahi petauanna anna malai matoho kapampetahpa'annaii. Noa tunne' anna malai la sika ungningsang didiona pepakuhu ang tahpa' ang la mebahanang untuhu'i pa'elo'na Puang Alataala. Ponna dipanoa la aha panghannuang katuhoang lambi' sapano-panona, ang inang puha nadandi Puang Alataala akinna umpapia lino. Anna inang dai si loseng Puang Alataala. Dahi di tempo ang napillei, napakalesong inde bahtakaranna umpake sabua'na ang la mampepainsangnging. Di alla'naii kodi' mesa ang napetahpa' Puang Alataala to Pepasalama'ta ang la mampepainsangnging pano di hupatau. Ke la malai ullambi'o behe anna kamasahkeang yaho mai di Ambe' Puang Alataala anna Kristus Yesus, To Pepasalama'ta. ² (1:1) ³ (1:1) ⁴ (1:1) ⁵ Pahtuyungku anna kupelleio diting di Kreta anna malai ungnäto'o ang pahalluke' diäto'. Londonang pahallu la umpilleio sangngaka-

sangngaka tau ang la mendahi pebulle ada' ang kähänganna undakai jumaa' yaling di mesa boi bohto sinnoa ang puha kupahentaingko. Noa indee pengkerona ang la pahallu umpillei: ⁶ Pahallu dai kekasalaang, mesa supu bahinena, änä'na dai mala la membabe karake, ampo' mala dipetahpa' anna tuhu'-tuhu'ang pano di to baha'na. ⁷ Aka' to pangngäto' pengkähänganna Dehata, dahi supung ang mala mendahi pebulle ada' yaling di jumaa' dianto ang dai kekasalaang, dai ungangangka'-angka' kalaena, bahtu' pa'keaha'ang, dai ma'malango-lango, dai maromi' ma'siba'di anna tadia to unghailui maho doi'. ⁸ Ampo' pahallu si untahimbo mapia to sulena, si unghärä'i kamapiaang, matahging inaha, maroho inaha yaling di pembabena, masero anna si undakai kalaena. ⁹ Tontong la umpentokei Bahtakara Dehata ang puha natahimbo. Aka' monna noang yatoo, ya' malantoo umpakuhu tau situhu' inde pepakuhu ang mala dipetahpa' anna mala umpalanda' kasalaanna tau ang mampa'bali. ¹⁰ Aka' mai'di to mampetahpa' diting ang dai si untuhu'i yato pepakuhu ang tahpa', londo-londona ang tontong umpentokei ada' Yahudi. Si umbulitu' tau senga' yaling di kalosengannaii. ¹¹ Tau ang sinnoa indee pahallune' dikapu' suana aka' si umpasala' lalang sangngaka-sangngaka to

pohapu yaling di pepakuhunna ang dai tahpa'. Napanoa indee aka' pemala supu la ullambi' pallolongang ang setonganna dai la sihatang nalambi'. ¹² Aha dolu mesa nabinna to Kreta toe' mangngoatee, "To Kreta si loseng. Sinnoa toi kau'na olo'-olo' mahaila aka' dai aha atohanna, so'bäng anna tengkong bosì." ¹³ Inγκänna inde ang natula', tahpa' asang. Dianto anna pahallui sika unγκambaho manahpaing anna malai sika untokei lolo pepakuhu ang tahpa'. ¹⁴ Lambi' dang la umpentokei tohodolunna to Yahudi sibaha atohang ang nababe to unγκahi'di' katahpa'ang. ¹⁵ Inγκänna tau ang masero, masero asang inγκänna aka-aka ang naoloi; ampo' inγκännane' tau ang ma'pihki' karake anna dai ma'petahpa', la tahuhu asang inγκänna aka-aka ang naoloi, aka' pihki'na sibaha inahanna tahuhu moinnakato anna nasanga mapiai. ¹⁶ Si unγκangka' kalaena unγκingsang Puang Alataala, ampo' dasiang nainsang napembabeing yaling di katuhoanna. Sika mehiri'-hiri' liu, dai tuhu'-tuhu'ang anna dai aha pembabena ang mahasa, moi poro la mesa.

2 ¹ Ampo' dio Titus, pahalluo mampakuhu situhu' pepakuhu ang setonganna. ² Inγκänna to baha' ang muane pakuhui anna malai sika matahning inaha, tuho maroho ang la sihatang la dipakeangka' anna undakai kalaena. Pahallu toe' la sika tontong mampetahpa' si'da-si'da

moi yaling di kamasuhsaang, anna ma'kalemu liu. ³ Noa tunne' ingkänna to baha' ang bahine, pahallu toe' umpakuhu anna malai sika tuho mapia, situhu' pepakuhu ang sule yaho mai di Puang Alataala. Dai mala sika untula' tahuhu tau senga' anna dai mala menu' lambi' malango. Pahallu sika umpepakuhuing didiona kamapiaang ⁴ anna mala toine' sika umpakuhu bahine ang mahäti' la ungmalemui muanena sibaha änä'na, ⁵ la matahning inaha, tuho masero lella' ungmäto' mapia hapunna, marota' anna tuhu'-tuhu'ang pano di muanena. Aka' monna noang yattoo, ya' dang aha tau ang la umpesalai pepakuhu ang tahpa'. ⁶ Noa tunne' muane ang mahäti' pahallu la umpakuhu, anna malai sika matahning inaha. ⁷ Yaling di ingkänna kaha-kaha, pahallu mendahi pohapangang la membabe mapia. Monna ke mampakuhuo, pahallu la umpesi'da-si'dai ang la sihatang dipakeangka'. ⁸ Pakei tula' ang mapia ang la dai napesalai tau senga', anna malai balimmu masili aka' dai aha aka-aka ang la napolalang metula' tahuhuing. ⁹ Inγκänna sabua', pahallu tuhu'-tuhu'ang anna umpamasannang inahanna pongkahana yaling di ingkänna siamo. Dai mala sika pabali-bali, ¹⁰ damong la maboko. Pahallu sika la umpalanda' lolo kamapiaanna lambi' mala napetahpa' pongkahana anna malai naaku tau

mampehingngii pepakuhunna didiona Puang Alataala, dianto To Pepasalama'ta. ¹¹ Pahallu la umpakuhu inde sangngaka-sangngaka kombongang la tuho situhu' pepakuhu ang setonganna aka' Puang Alataala puhang umpalanda' mana' pa'kalemunna pano di ingkäna hupatau, dianto ang mepasalama'.

¹² Dianto indee ang mampaturuingkea' anna malai daingkea' ungkebo'i pa'elo'na Puang Alataala. Noa toi anna malaingkea' dai untuhu'i pangngelo'na to lino. Dipakuhuingkea' anna malai tuho matahging inaha, maroho inaha yaling di pembabe anna untuhu'i pa'elo'na Puang Alataala. ¹³ Dinoa lella'ingkea' ungngepei allo kamasannangang ang tahannuang ang la tapangngitai kasuleanna anna kamatandeanna Puang Yesus, dianto Dehata To Handang Ma'kuasa anna To Pepasalama'ta. ¹⁴ Puha umpebeaing Kalaena dipatei anna malai unsulängngi ingkäna hupatau di hao mai di kasalaanna. Napamaseroingkea' anna malaingkea' mendahi petaunna toboue' ang bansa' la si membabe mapia. ¹⁵ Moi umpakalesoing, moi ungkambahoing, pepakuhu asangnging indee pano di ingkäna ang la mampehingngiio sitonda kakuasaang ang nabeao Puang Yesus Kristus. Ampo' daumpabeii moi poro la mesa tau ang la mangngita-ita naungngo.

3 ¹ Pakalehai santosahanimmu anna malai
 tahu'-tuhu'ang pano di to pa'pahenta anna
 ingkäna pongkaha di umba-umba naongi.
 Pahallu toi la sadia umbabe ma'kahupa-hupa
 kamapiaang. ² Sika painsangngi toi nei' anna
 malai dai sipesalai bahtu' siba'di mesa anna
 mesa. Ampo' la pahallu makara anna mahempo'
 inaha pano di ingkäna tau senga'. ³ Aka'
 Puang Alataala, To Pepasalama'ta, umpalanda'
 pa'kalemunna anna kamapiaanna pano di kita',
 moinnakato dolu noaingkea' to maho sibaha
 daingkea' tahu'-tuhu'ang anna nakuasaiingkea'
 ma'kahupa-hupa pampemalaang ang tahuhu,
 sinnoanna ma'kau' karake, ma'sinuhung anna
 unghahiri' tau sola. ⁴ (3:3) ⁵ Napasalama'ingkea'
 tadia aka' puhamingkea' umbabe kamapiaang,
 ampo' aka' pa'kalemunna pano di kita'.
 Napasalama'ingkea' umpake kakuasaang
 Inaha Maserona ang mepadahi sumule anna
 mebea katuhuang bakahu sibaha umbahahsii
 ingkäna kasalaanta. ⁶ Nabea liuingkea' Inaha
 Maserona Puang Alataala yaling di sanganna
 Puang Yesus, To Pepasalama'ta. ⁷ Napanoa
 indee anna malaingkea' naangka' maroho
 aka' mana' pa'kalemunna anna malaingkea'
 tuho masannang lambi' sapano-panona, aka'
 inang diante ang tanaha-naha la tatahimbo.
⁸ Indee ang mane kutula' tahpa' si'da-si'da.

Pahallu umpengnginsangngi si'da-si'da indee anna malai ingkäna ang mampetahpa' dai' di Puang Alataala napoinaha umbabe ingkäna pengkähängang ang mapia, aka' la kekuna pano di ingkäna tau. ⁹ Kahaoii kasitelängang ang la dai ma'bahtuang, ma'nene, siba'di didiona atohanna ada'. Aka' ingkäna indee dai aha kunanna anna datoe' aha kauntunganna. ¹⁰ Monna aha tau ang umpadahi kasiba'diang, kambahoing meämpä' sipendoang. Ampo' monna dao napehingngii, ya' kahaoii. ¹¹ Aka' tau ang noa indee, inang danne' unngakui pepakuhu ang tahpa', anna pembabena ang inang nainsang tahuu dianto ang mantumäng lambi' ditahungkung. ¹² Ke haling kusuoingko mating ta Artemas bahtu' ta Tikhikus, ya' baha' poinahai sule umpellambi'ä' di lau' di Nikopolis aka' pahtuyungku la tohhoä' di lau' yaling di uhangngallo indee di tempona masahhu' bombang. ¹³ Poinaha si'da-si'dai undului ta Zenas, dianto to manähäng yaling di pambohtuang kaha-kaha ada', anna ta Apolos ke mengkalaong anna malai dai kakuhangang aka-aka. ¹⁴ Petauanta pahallu mellaya' si'da-si'da umbabe kamapiaang anna malai umpasundung ang la napokatuhuang. Daa-daa sika tuho takekuna. ¹⁵ Ingkäna solasohong ang kusibahaing dinne umpalambi' salama' mating di dio. Palambi'ing kang salama'ki' pano di

ingkänna santosahaninta ang mekalemui. Puang
Alataalarang ang la tontong mambeheingkea'
para-para.

Filemon

1 ¹ Pano di solasohongki' Filemon ang kisibahaing mengkähäng. Noa tunne' pano di solasohonta ta Apfia anna ta Arkhipus ang tasibahaing mengkähäng kahha' yaling di kapampetahpa'ang sibaha ingkänna to Sahani ang si ma'himpung diting di dasammu. Hao mai di Paulus, to yaling di tahungkung aka' umpepainsangngingkä' kaheba didiona Kristus Yesus, sibahaang solasohonta ta Timotius. ² (1:1)

³ Ke la malai ullambi'o behe anna kamasahkeang yaho mai di Ambeta, Puang Alataala anna Puang Yesus Kristus, To Pepasalama'ta.

⁴ Daliu lengka' kutula' sangammu, Filemon, ke ma'kuhhu'sumanga' bumä' dai' di Puang Alataala yaling di sambayang, ⁵ aka' puha kuhingngi umba noa umpesi'da-si'dai mampetahpa' dai' di Puang Yesus anna pa'kalemummu pano di ingkänna petauanna. ⁶ Kusambayangngi anna malai kamesaang ang unsa'ding sibaha solamu to mampetahpa' la tuhtuang matoto' anna la tuhtuang ungningsang ingkänna behe ang puha nabeaingkea' Kristus. ⁷ O solasohongku Filemon, kahsi liuä' kuhingngi umba noa pa'kalemummu pano di petauanna Puang Alataala lambi' tiala

liu inahangku aka' samai to mampetahpa' umpasuhaka asang liu. ⁸ Kodi', mesa to baha' ang tontongke' ditahungkung aka' untindo'ä' Kristus Yesus, aha ang la kupalau mating. Setonganna mala kupahē' tomande'o aka' kakamuä' yaling di kapampetahpa'ang, ampo' moinnakato noa, aka' pa'kalemummu ang kainsangang anna aka' kupakamayao, ya' malauä' supu mating. ⁹ (1:8) ¹⁰ Palaungku mating dianto didiona ta Onesimus ang kupoänä' yaling di kapampetahpa'ang, aka' dinne di tahungkung kupainsangngi didiona Puang Yesus lambi' mampetahpa'. ¹¹ Dolu dai kekuna di kalaemu, ampo' dinoa dai dio supu naongi kekuna ampo' kekuna tou ko pano di kalaeku. ¹² Dinoa indee tau ang kupakamaya la kusuoingko mating sumule. ¹³ Setonganna pemalakä' kupamasae dinne naposolaiä' sihapang bala'mu lella'ä' ditahungkung aka' umpepainsangngingkä' Kaheba Mapia. ¹⁴ Ampo' dai kuaku membabe ke dai aha kasibohtuanta. Masannang liuä' ke unnä' inahammu tubung dio, daone' la kukehke'i. ¹⁵ Umbai diante' suhunna napensähä'io sämpäi' anna malai sibaha lolokoa' lambi' sapano-panona. ¹⁶ Dinoa tadiang sabua' pälli' kale, ampo' mendahing siullu'ta ang dikalemui. Kusa'ding si'da-si'da tama di kalaeku, londonang dio, sihapang sabua' noa toi sihapang mesa solasohong yaling di Puang Yesus. ¹⁷ Dahi,

ponna ke unsanga liuä' solasohommu yaling di kapampetahpa'ang, tahimboi inde ta Onesimus sumule sihapang kodi' ang untahimbo. ¹⁸ Ponna ke inang ahae' kasalaang ang nababe diting bahtu' keindang, kodi'dang ang la mantangkung asangnging. ¹⁹ Dahi mapia kuuki' kalaeku done indee dianto: Kodi' Paulus la mambaya' asangnging indanna. Anna dao mangki' la kupakaleha didiona indammu pano di kodi', dianto katuhoammu ang bakahu mendahi to Sahani. ²⁰ O solasohong, kalemuiä' babeingkä' indee aka' siullu'ingke yaling di Kristus. Ke la malai, umpasuhakaä'. ²¹ Suha' inde kuuki' aka' kuinsang la umpembaberintee' samai ang kupalau. Anna kuinsang la mai'di puhake' ang la umbabe. ²² Mesake' ang pahallu kupalau, aka' kuhannuang natahimboete' Puang Alataala sambayammua' lambi' natehteä' sumule mating. Ke la malai ungkalemuiä' anna tohho sängkäkä' di dasammu ke donentoo. ²³ Salama'na are' ta Epafras ang kusibahaing dinne di tahungkung aka' untindo' Kristus Yesus. ²⁴ Salama'na toi solaku ang kusibahaing mengkähäng dianto: ta Markus, ta Aristarkhus, ta Demas anna ta Lukas. ²⁵ Pa'kalemunnarang Puang Yesus Kristus ang la mambehekoa'.

Ibrani

1 ¹ Dolu pemmai'di ma'tula' Puang Alataala pano di neneta nalambung senabiang, anna mai'di lalanna ang napake ma'tula' pano. ² Ampo' tempo dinoa ang marungku'mi allo katämpä'anna, napa'tula'iingkea' yaling di Änä' Kalaena. Ungngolai inde Änä'na, langi' anna lino natampa Puang Alataala. Anna nadandi pano yato di Änä'na ingkänna aka-akanna la namana'ing. ³ Dianto ang mampalanda'ingkea' kamatandeanna Puang Alataala. Pengkerona anna kakuasaanna sinnoa siang pengkerona anna kakuasaanna Puang Alataala. Dianto ang unguasai anna undakai ingkänna-ingkänna siamo unngolai bahtakaranna ang ma'kuasa. Puhanna umbasei hupatau di hao mai di dosannaii, ya' le'ba'mi dai' anna mohko'i yaho di tando kuananna Puang Alataala yaho di suruka. ⁴ Ohko'ang ang natahimbo yato Änä'na malängkä' puha nei' andana ohko'anna ingkänna malaeka', aka' yato sanga ang nabea Puang Alataala londo puha andana yato sanga ang nabea pano diii. ⁵ Dai aha natula' Puang Alataala pano di moi poro la mesa malaeka' sinnoa yato ang natula' pano di Änä'na naoatee, "Dionto Änä'ku. Mengkalao

dinoa umpoambemä'." Datuke' aha natula' Puang Alataala didiona malaeka' sinnoa yato ang natula' didiona Änä'na naoatee, "Kodi' la napoambe anna Dia nei' la kupoänä'." ⁶ Anna tahpana Puang Alataala unsuo Änä' uluana mentama inde di lino, ma'tula'mi naoatee, "Ingkänna malaeka'ku pahallu umpenombai yato Änä'ku." ⁷ Yatone' malaeka' nasangai nei' Puang Alataala, "Pesuoku ang madihhi' noa pepahi, bahtu' sabua'ku ang meahha noa api." ⁸ Ampo' panone' di Änä'na naoatee, "O Dehata, Dionto Tomaraya lambi' sapano-panona. Umpahenta sitonda kamarohoang. ⁹ Ungkärä'i pengkero maroho ampo' unghahiri' nei' pengkero karake. Dianto anna napakeangka'o Puang Alataala, Dehatammu, londo puha andana ingkänna solamu. Naminnä'io tandana napakeangka'o anna malai mahasa inahammu." ¹⁰ Naoa toe'tee Puang Alataala pano di Änä'na, "O Puang, Dionto ang umpadahi lino mengkalao dolu, teyyemuntoo ang umpadahi langi'. ¹¹ Ingkänna yatoo inang la ditallangngi, ampo' Dio nei' dao la tirende. Langi' anna lino la mendahi sinnoa kaya' malullu'. ¹² La ulluhpi' mane umbala'ii ang bakahu. Ampo' Dio, la tontong loloo. Dai la aha kapuhaanna katuhoammu." ¹³ Dake' aha natula' Puang Alataala pano di mesa malaeka' sinnoa yato ang puha natula' pano di Änä'na

naoatee, "Ohko'o done di tando kuanangku lambi' ingkäna balimmu kupadihoi'ingko di pengngindä'ammu." ¹⁴ Ampo' semalaeka'ang nei', dianto sabua'na Puang Alataala ang nasuo undului ingkäna tau ang la dipasalama'.

2 ¹ Dahi, aka' Puang Yesus londo puhane' andana malaeka', pahallu liu tatokei yato kaheba ang hali tahingngi, andana tuhtuang sikahaoangngingkea' kapampetahpa'anta. ² Aka' yato bahtakara, ang napapebaha Puang Alataala pano di neneta ang napalambi' malaeka', tontong tahpa', anna ingkäna tau ang mantehkai, bahtu' dai umpetahpa' yatoo, ditahungkung situhu' yato pembabena. ³ Dahi la matingngi puha nei' yato tahungkunna Puang Alataala pano di tau ang dai umpehingngii yato kaheba kasalama'ang ang natula' Änä' Kalaena pano di kita'! Aka' mahasa puha yato kaheba andana yato tula'na malaeka'. Dahi ke daingkea' umpehingngii yato kaheba kasalama'ang, ya' inang daingkea' la lahpa' di hao mai di tahungkung! Kalaena Puang Yesus ang handang dolu umpepainsangnging inde kaheba. Anna kalaena toe' yato tau ang manghingngi donetoo, dianto ang mampainsangngiang lambi' kiinsang kioatee tahpa'. ⁴ Anna napamatoho Puang Alataala yato kasa'biannaii unngolai kakuasaang ang nabea pano, lambi' mala sika umbabe ma'kahupa-hupa tanda ang

mepusa'-pusa'. Anna umbea toi kakuasaang Inaha Maserona pano di simesa-mesa yato pahsikolana situhu' pangngelo'na. ⁵ Tadia malaeka' ang la umpahenta yato lino bakahu dako' ang tatula' dinoa, ampo' kita' hupatau. ⁶ Aka' yaling di Suha' Masero aha tiuki', "Aka turakae'ne' hupatau lambi' ungakemui? Umba turakae'ne' noa to lino anna umpemapiang? ⁷ Ampo' puha umpadahi sämpäi' napadihoi'ang malaeka', mane umpadurungngi kamatandeang anna kakeangka'ang. ⁸ Umpopa'kuasa pano di ingkäna ang puha umpadahi yaling inde di lino." Dahi yato ang mane tabata ang naoatee, "ingkäna ang puha umpadahi yaling inde di lino," bahtuanna dai aha disehalii. Pano di ingkäna asang yatoo napopa'kuasaingkea' Puang Alataala. Ampo' lambi' dinoa dake' taitaa' yato kakuasaanta ang noa. ⁹ Ampo' taita Puang Yesus, ang sämpäi' supu dipadihoi'ang puha andana semalaeka'ang naonge anna dinneke' di lino, anna dinoa dipadurungnging kamatandeang anna kakeangka'ang aka' madahha anna mate aka' kita'. Tahpa'etee', aka' mana' pa'kalemunna Puang Alataala lambi' nabohtu naoatee Puang Yesus la unngolai kamateang aka' yato kamateanna la unsulängngi ingkäna hupatau. ¹⁰ Puang Alataala umpapia asang ingkäna yato ang aha, anna ingkäna yatoo untuhu'i asang

pangngelo'na. Pahtuyunna anna malai nabea taha yaling di kamatandeanna pano yato di mai'di tau ang mendahi änä'-änä'na. Dianto anna nabohtui naoatee pahallu Puang Yesus unngolai kamadahhaang lambi' mate. Sihatammite' inde napanoa, aka' unngolai kamadahhaanna Puang Yesus, ya' mendahing To Pesuläng ang sundung ang sihatang untehteingkea' pano di kasalama'ang. ¹¹ Puang Yesus, ang mampamaseroingkea' di hao mai di dosanta, anna kita' ang napamasero, mesa siang Ambetaa' sibaha. Dianto anna dai masili Puang Yesus nasangaiingkea' solasohonna. ¹² Ma'tula'mi Puang Yesus dai' di Puang Alataala naoatee, "La kupamatande sangammu pano di solasohongku. La kupudio di alla'na ingkäna petauammu." ¹³ Naoa toe'tee, "Ang kuhannuang supung Puang Alataala." Mane nalombungngii naoatee, "Dinnemä', sibahaang ingkäna änä' ang nabeaä' Puang Alataala." ¹⁴ Yato ingkäna tau ang nasangai "änä'" dianto hupatau ang kekalae biasa ang la mate. Dahi dianto Puang Yesus anna mentolinoi anna tuhoi sinnoa siangnga' kita' hupatau, anna malai yaling di kamateanna umpa'dai kakuasaanna Pongkahana setang, yato ang ma'pahenta di hoi' di ongeanna to mate. ¹⁵ Yato kamateanna Puang Yesus dianto ang napolalang nalahpa'ingkea' di

hao mai di kamateang. Aka' dolu tuhoingkea' sihapang sabua' aka' mahea'ingkea' pano yato di kamateang. ¹⁶ Dahi tainsang taoatee tadia malaeka' ang nakalemui, ampo' kita'rea'te' peän'anna Abraham ang nakalemui. ¹⁷ Dianto Puang Yesus anna pahallui mentolino anna napensinnoaiingkea' inde solasohonna, anna malai mendahi Handang Pongkahana Imang ang ma'kalemu anna tontong lolo unγκähäng yato kähängang ang nabea Puang Alataala anna malai umbaya' yato dosanna ingkäna tau. ¹⁸ Puang Yesus madahha liu naonge disändä'i, dianto anna nainsangngi unγκalemui tau ang lella' disändä'i, aka' puha toe' nasa'ding Kalaena.

3 ¹ Oa' solasohong, petauanna Puang Alataala ang natambai la dai' di suruka, padiinahammui Puang Yesus, dianto pesuona Puang Alataala ang mendahing Handang Pongkahana Imang yaling di kapampetahpa'ang ang taakui. ² Tontong lolo tuhu'-tuhu'ang dai' di Puang Alataala, unγκähäng yato pengkähängang ang nasuo nababe, sinnoa Nabi Musa dolu ang tuhu'-tuhu'ang unγκähäng pengkähänganna, dianto undakai manahpa Dasanna Puang Alataala. ³ Padiinahammui Puang Yesus, aka' sihatang dipakeangka' puha andana Nabi Musa, sinnoa tau ang umpake'de' mesa dasang sihatang dipakeangka' puha andana yato

dasang ang napake'de'. ⁴ Inγκännä dasang,
 ya' inang aha ang mampake'de'. Ampo' ang
 umpapia asang ingκännä siamo, dianto Puang
 Alataala. ⁵ Nabi Musa tuhu'-tuhu'ang unγκähäng
 pengκähänganna, dianto undakai Dasanna Puang
 Alataala, sinnoa mesa sabua' ang tuhu'-tuhu'ang
 yaling di dasanna pongkahana. Yato ang
 nababe Musa mesa pohapanganna ingκännä
 ang la napalanda' ke dako'mi Puang Alataala.
⁶ Ampo' Kristus nei' tadia sabua' ampo' inang
 Änä'na Puang Alataala, ang tuhu'-tuhu'ang lolo
 umpongkahi Dasanna Puang Alataala. Ihsinna
 yato Dasanna, dianto kita'a' ingκännäingke,
 solasohong, ponna inahantaa' tontong lolo
 unghannuang supu Puang Yesus, anna daingkea'
 bata-bata. ⁷ Dahi, solasohong, pehingngii
 pepakaenga'na Inaha Masero ang tiuki' dolu
 naoatee, "Allo dinoa pahallua' umpehingngii
 kamahanna. ⁸ Daumpamakahha' inahammu dai',
 sinnoa ang nababe peneneammua' to Israel dolu
 naonge dai tuhu'-tuhu'ang di hao di ongeang
 makä'däng anna sika unsändä'i kasa'bara'anna
 Puang Alataala. ⁹ Naoate Puang Alataala,
 'Dianto ang naongi peneneammu unsändä'i
 kasa'bara'angku moinnakattoo anna sika ungnigita
 asangngi ingκännä ang kupembabeing yaling
 di uha' pulo pahiamanna. ¹⁰ Dianto anna
 kukeaha'i aka' daloloi tuhu'-tuhu'ang; daloloi

sika untuhu'i yato aka ang kupahentaing.

¹¹ Dahi yaling di kakeaha'angku mopindaä', kuoatee: Daliui la kupabei sika mentama yato di ongeang kapehileang ang kupatokaing.'

" ¹² Oa' solasohong, dakaii andana meinaha karakekoa' sinnoa yatoii, lambi' ungebo'ikoa' Puang Alataala ang tuho. ¹³ Selama ahake' tempo pahallukoa' sipakaleha lolo solamu allo-allo, anna malai dako'a' nabulitu' dosa lambi' meinaha kahha'koa' dai' di Puang Alataala.

¹⁴ Ponna ke tontong loloingkea' untokei yato kapampetahpa'anta lambi' kapuhaanna, sinnoa mengkalao dolu, ya' la aha kasikenteanta yaling di Kristus. ¹⁵ Daungkalimpängngii pepakaenga' ang tiuki' naoatee, "Allo dinoa pahallua' umpehingngii kamahanna. Daumpamakahha'i inahammu sinnoa ang nababe peneneammua' to Israel dolu naonge dai tuhu'-tuhu'ang."

¹⁶ Inde to Israel, ang nabahanang Nabi Musa umpellei Mesir dolu, unghingnging kamahanna Puang Alataala, ampo' katämpä'anna dai sika natuhu'i. ¹⁷ Dianto anna keaha'i pano yaling yato di uhpä' pulo pahiamanna, lambi' mate asang di hao di ongeang makä'däng aka' akatoo yato dosannaii. ¹⁸ To Israelmitoo ang nalahe' tula'na Puang Alataala naonge ma'tula'i naoatee, "Daliui la kupabei sika mentama yato di ongeang kapehileang ang kupatokaing." Dai napabei

sika mentama yato di ongeang kapehileang, aka' dai sika untuhu'i pahentana. ¹⁹ Dahi malesong tainsang taoatee dai sika mentama yato di pehileanna Puang Alataala aka' dai mampetahpa'.

4 ¹ Tontong loloke' pa'dandianna Puang Alataala la mala tau ullambi' yato pehileanna, dahi pahallu tadakai andana ahai di alla'-alla'ta ang daine' la nalambi'. ² Aka' yato Kaheba Mapia napainsangngi toingkea' kita', sinnoa ang napainsangngi toe' pano di to Israel dolu. Ampo' yato Kaheba Mapia dai umbaha behe pano diii, aka' sika nahingngi supu, dai sika mampetahpa'. ³ Supung kita' ang mampetahpa' ang la ullambi' yato pehileang sibaha Puang Alataala. Pano di tau ang dai mampetahpa', naoane'tee Puang Alataala, "Yaling di kakeaha'angku mopindaä', kuoatee, 'Daliui la kupabei sika mentama yato di ongeang kapehileang ang kupatokaing.' " Ma'tula' noa, moinnakato anna yato ongeang kapehileanna puha napatokaing mengkalao anna dipapai inde lino. ⁴ Tainsammi taoatee tokang aka' aha tiuki' didiona allo katohhoang yaling di Suha' Masero naoatee, "Pihsananna di allo kapitunna mehileng aka' puhang pengkähänganna." ⁵ Anna yato tula'na Puang Alataala ang tahingngia' di langngena' naoatee, "Daliui la kupabei sika mentama yato di ongeang

kapehileang ang kupatokaing." ⁶ Dai sika ullambi' kapehileang sibaha Puang Alataala aka' dai sika untuhu'i pahentana. Ampo' situhu' pahtuyunna Puang Alataala pahallu aha tau ang la ullambi' yato kapehileang. ⁷ Dianto anna napilleing Puang Alataala tempo ang senga' ang naonge mala tau ullambi' yato kapehileanna, dianto allo dinoa. Indee napepainsangnging Puang Alataala unngolai Tomaraya Daud, masaeng puhanna naonge anna tuhoi Nabi Musa, umpake yato tula' ang tahingngi langngena' naoatee, "Allo dinoa pahallukoa' umpehingngii kamahanna. Daumpamakahha'i inahammu dai'." ⁸ Dolu Yosua umbahanang to Israel mentama di Bohto Kanaan, ampo' tadia yatoo ang disangai "kapehileang" dinne. Ponna ke dianto supu yatoo ang mendahi kapehileang sibaha Puang Alataala, ya' dai la ma'tula' Puang Alataala didiona allo ang senga'na. ⁹ Dahi ahake' kapehileang sibaha Puang Alataala pano di petauanna. Kapehileang yatoo sinnoa kapehileanna di allo kapitunna. ¹⁰ Aka' ingkäna tau ang mentama yato di kapehileanna Puang Alataala la mehile di hao mai di pengkähängannaii, sinnoa Puang Alataala mehileng puhanna pengkähänganna dianto untampa lino. ¹¹ Dahi, solasohong, la tapengkabela-belaia' anna malaingkea' ullambi' yato kapehileang, andana ahai di alla'-alla'ta

ang umpellei kapampetahpa'anna sinnoa yato to Israel dolu. ¹² Aka' Bahtakaranna Puang Alataala tuho anna ma'kuasa, pahela puha nei' andana pa'dang ang pahe'la' sibali. Aka' noanna mesa pa'dang ullosa kasitammuang buku, moi lambi' tama di eti'na buku, ya' noa tunne' Bahtakaranna Puang Alataala ullosa pihki'ta anna ihsi inahanta. Yaling inde di Bahtakaranna, Puang Alataala umpalanda'mi umba noa kalaeta ang setonganna. ¹³ Dai aha ang tibuni di hao mai di matanna. Dia asanna yatoo landa' anna maleso di olona. Di olonantoo la pahallu taakui asang ingkäna pembabeta. ¹⁴ Dahi aha Handang Pongkahana Imang ang tahannuang ang käyyäng si'da-si'da, dianto Puang Yesus, Änä'na Puang Alataala, ang hali dai' di suruka mengngolo pano di Ambena. Dianto anna pahallui tatokei mahha' kapampetahpa'anta pano, sibaha taakui lolo taoatee Puang Yesus dianto Dehatanta. ¹⁵ Aka' inde Handang Pongkahana Imang ang tahannuang, unngingsang kamalammaanta aka' hali nasa'ding ingkäna pesändä' ang tasa'ding, ampo' daine' umbabe dosa. ¹⁶ Dahi mala tapengkabahanii undungku'i ohko'ang kamatandeanna Puang Alataala ang punno pa'kalemu. Aka' yaho di olona la talambi' mana' pa'kalemunna ang la mekalemui ke ahai kapahalluanta.

5 ¹ Inγκännna ang mendahi handang pongkahana imang dipillei di alla'-alla'na solana hupatau la umbabe pengkähänganna Puang Alataala. Mengngolo pano di Puang Alataala umpa'tula'ing yato ingkännna tau anna untunu patuhoang ang la umbaya' dosanna tau sibaha umbaha penombaang senga'. ² Aka' mesa handang pongkahana imang dianto hupatau biasa, ya' si aha kamalammaanna. Dianto anna sika unγκalemui to madosa ang dake' unγκingsang lalang ang tahpa', aka' nainsang umba noa kamalammaanna. ³ Dahi, aka' malamma toe', dianto anna pahallui umpopenomba penombaang umbaya' dosa kalaena. Dai la umbaya' supu dosanna hupatau senga', ampo' moi dosa kalaena. ⁴ Anna dai aha ang unγκängkä' kalaena mendahi handang pongkahana imang, pahallu napillei anna naängkä' Puang Alataala la unγκähäng inde pengkähängang, sinnoa ang dahi pano di ta Harun dolu. ⁵ Noa tunne' Kristus, dai unγκängkä' Kalaena mendahi Handang Pongkahana Imang, ampo' Kalaena Puang Alataala ang mangngängkä' naoaintee, "Dionto Änä'ku. Mengkalao dinoa umpoambemä'." ⁶ Yaling di sallaoang ang senga' naoainte Puang Alataala, "Dionto Imang lambi' sapano-panona, sinnoa siang Melkisedek dolu." ⁷ Naonge Puang Yesus anna tohhoi

yaling done inde di lino ma'sambayammi anna mehumala'i sitonda dumuseng malau dai' di Puang Alataala. Nainsammi naoatee Puang Alataala ma'kuasa anna mala nalahpa' di hao mai di kamateang, ampo' dai naaku untuhu'i pampemala Kalaena, untuhu'i nei' pangngelo'na Puang Alataala. Dianto anna napehingngiing Puang Alataala palaunna. ⁸ Moinnakato anna inang Änä'nai Puang Alataala, ampo' napellaya'i untuhu'i pangngelo'na Puang Alataala yaling di kamadahhaang sinnoa siang hupatau.

⁹ Napanoanto Puang Alataala umpasihatangngi Puang Yesus mendahi Handang Pongkahana Imang ang sundung anna mendahi toi pengkalaoanna kasalama'ang pano di ingkäna tau ang mantuhu'i. ¹⁰ Anna naängkä' Puang Alataala mendahi Handang Pongkahana Imang sinnoa Melkisedek. ¹¹ Oa' solasohong, yaling inde di kaha-kaha mai'dike' ang pemala kutula' mating, ampo' masuhsa kupakalesoingkoa' aka' tengkongkoa' ma'pehingngi. ¹² Masaemokoa' untindo'i Puang Yesus. Dahi dinoa setonganna malamokoa' umpakuhu tau senga'. Ampo' aka' pahallukangkoa' dipakuhu sala, dahi dake' mala, aka' dake' ungningsangnga' moi pepakuhunna kasahaniang ang uhuna. Sinnoakoa' änä' malea ang supung sumusuke' aka' dake' mala unngande andeang kahha'. ¹³ Aka' tau ang

sumusuke', ya' maänä'-änä'ke'. Bahtuanna dake' matoho yaling di kasahaniang anna dake' nainsang umpasise'la aka ang mapia anna aka ang tahuu. ¹⁴ Ampo' andeang makahha' nei' andeannane' tau ang lobo'mi, bahtuanna tau ang untuhu'i pepakuhu ang tahpa' aka' nainsammi umpasise'la yato aka ang tahpa' anna yato aka ang karake.

6 ¹ Dahi, solasohong, dotanne' tabolii untula' lolo pepakuhu ang uhuna didiona Kristus ang sihatanne' pano di tau ang mane mendahi to Sahani. Tau ang noa inang pahallu dipakuhu mengkatoba' di hao mai di pembabena ang takekuna anna mampetahpa'i dai' di Puang Alataala. Pahallu sika dipakuhu aka suhunna ditero' yaling di sanganna Puang Yesus. Pahallu dipakuhu umba noa mesa pebulle ada' umpake teyyena umpalauing behe hupatau. Pahallu dipakuhu aka ang la dahi di allo ang la sule, dianto Puang Alataala la umpatuho sumule ingkäna to mate. Anna la untahungkung ingkäna tau ang membabe karake lolo. Inggäna inde pepakuhu sihang pano di tau ang mane mendahi to Sahani, ampo' daia' mangki' tapa'sule-sulei, dotanne' tatula'i pepakuhu ang matama puha. ² (6:1) ³ Anna, ke naelo'i Puang Alataala, ya' dianto ang la tababe. ⁴ Tau ang naangka'i umpellei kapampetahpa'anna, dang mala ditehte sumule

mengkatoba' di hao mai di dosannaii. Aka' dolu sika yaling di kamabayaang, sika unsa'ding pebehena Puang Alataala yaling di katuhonannaii anna untahimbo Inaha Masero sinnoa tau senga'.

⁵ Nainsang naoatee mapia Bahtakaranna Puang Alataala anna sika unsa'ding kakuasaanna Puang Alataala ang sule yaling mai di kapahentaanna.

⁶ Ampo' puhanna yatoo, ponna sika naangka'i umpellei kapampetahpa'anna, ya' dang mala ditehte sumule mengkatoba' di hao mai di dosannaii. Aka' mala dioatee sika umpäso' sumule Änä'na Puang Alataala dai' di kayu sitambeng anna napakauho-uhoi di olona tau mai'di.

⁷ Ponna aha tampo ang si nakene'i, ya' pinamula yatoo la mai'di boana anna la kekuna pano di puänna, lambi' tampo yatoo mala dioatee nabehe Puang Alataala.

⁸ Ampo' ponna yato tampo ke nakatuhonii supu päräng, balimbano sibaha lohpo kedui senga'nake', ya' dai kekuna anna la ditändo. Katämpä'anna la disohe lambi' mämpu'.

⁹ Ampo' dioa', solasohong ang kikalemui, moinnakato anna noai inde tula'ki', ampo' kihannuang dakoa' la sinnoa yato tampo ang ditändo. Kiinsang kioatee mahasa puha boamu, dianto kapampetahpa'ammu sibaha pembabemu ang sihatang pano di tau ang napasalama' Puang Alataala.

¹⁰ Aka' Puang Alataala ke mambohtui maroho lolo.

Dai la nakalimpängngi pengkähängammu ang umbabeing, bahtu' pa'kalemummu ang umpepaitaing yaling unglalemui solamu to mampetahpa', noa ang inang si umbabe lolo.

¹¹ Pemala liuang, solasohong, anna indee ang si umbabea' la umpatontong lolo lambi' kapuhaanna katuhoammu anna malai ullambi' si'da-si'da yato ang unghannuang yaho mai di Puang Alataala. ¹² Daumpabeii ke la ahai di alla'-alla'mua' ang la tengkong ma'pehingngi. Ampo' diare' tindo'i pohapanganna tau ang umpetahpa' Puang Alataala sitonda kasa'bara'ang, aka' inang tau ang noa la untahimbo yato ang nadandiing Puang Alataala. ¹³ Naonge anna ma'dandii Puang Alataala pano di Abraham, mopinda umpake sanga Kalaena anna malai matoto' yato pa'dandinna. Napanoa aka' dai aha ang londo puha. ¹⁴ Naoaintee, "La kubehe loloo anna la kupamai'diingko peänä'ammu." ¹⁵ Tontong lolo Abraham umpetahpa' Puang Alataala lambi' untahimbo yato ang nadandiing pano di kalaena. ¹⁶ Ponna ke mopindai mesa tau, ya' biasa umpake sanganna mesa ang londo puha nei' andana kalaena. Yato popindana umpamatoto' tula'na lambi' dai aha ang bahani la sibehta-behta. ¹⁷ Noa tunne' Puang Alataala. Naonge ma'dandii pano di Abraham sibaha peänä'anna, pemala umpamatoho inahannaii lambi' sika la nainsang

naoatee inang la dahi yato ang nabohtu. Dianto anna mopindang naola umpamatoto' tula'na. ¹⁸ Dahi puha nabeaingkea' Puang Alataala pa'dandinna anna popindaanna. Inde derua hupanna tula' sahing dai mala dibala'i, aka' inang daine' aha ma'loseng-loseng Puang Alataala. Dahi kita' ang hali ullambi' pentu'dungang yaling di Puang Alataala tontong hannu anna mampetahpa' la nabeaingkea' yato kasalama'ang ang nadandi. ¹⁹ Inde panghannuanta sihapang ahhi ang umpamatoto' inahantaa' anna malai dai pahoro kapampetahpa'anta. Anna inde panghannuanta natehteingkea' umpellosai sapa'na suruka lambi' tama di olona Puang Alataala. ²⁰ Mendolune' Puang Yesus tama do nabuhkeiingkea' lalang. Mendahing Handang Pongkahana Imang ang mambahanangngingkea' sapano-panona, sinnoa Melkisedek dolu.

7 ¹ Indee Melkisedek dianto tomaraya Bohto Salem dolu anna imanna Dehata ang Handang Malängkä'. Tahpana sumule Abraham di hao mai di pa'tolla'ang naonge untaloi sangngaka-sangngaka tomaraya, ya' suleng inde Melkisedek natammui anna nabehei. ² Puhai yatoo, naalang Abraham bahe sampulona ingkäna aka-aka ang nahampa'i yaling di pa'tolla'ang anna nabeai pano di Melkisedek. Sanganna inde Melkisedek bahtuanna: 'Tomaraya

ang Maroho.' Anna, aka' untomarayai Bohto Salem ang bahtuanna: 'Kamasahkeang,' mala disangai: 'Tomaraya Kamasahkeang.'³ Ponna tabata tohodolunna, dai aha tiuki' pengkalaoanna didiona ambena, indona, bahtu' peneneanna. Datoi aha tiuki' didiona pampahandu'anna bahtu' katämpä'anna katuhoanna. Mala dioatee indee Melkisedek sinnoa Änä'na Puang Alataala aka' tontong mendahi imang lambi' sapano-panona.⁴ Yaling inde di tohodolunna taita umba noa kamalängkä'anna Melkisedek. Panone' di Abraham, ya' malängkä' toe' aka' naponene ingkänna to Israel. Ampo' moinnakato noa, Abraham umpakeangka' Melkisedek lambi' umbea bahe sampulona ingkänna aka-aka ang nahampa'i yaling di pa'tolla'ang.⁵ Situhu' atohanna ada' Yahudi, peänä'anna Lewi ang mendahi imang pahallu untahimbo bahe sampulona aka-aka di hao mai di solana to Israel moinnakato anna peampoanna asangngi Abraham.⁶ Indene' Melkisedek, tadia peänä'anna Lewi, ampo' moinnakatoo noa untahimbo toe' bahe sampulona di hao mai di Abraham. Dia tuke', moinnakato anna halii Abraham untahimbo pa'dandinna Puang Alataala, ampo' tadia Abraham ang umbehe Melkisedek, ampo' Melkisedek-ete' ang umbehe Abraham.⁷ Anna maleso tainsang taoatee

tau ang dibehe madihoi'ang nei' andana tau ang mambehe. Dahi Melkisedek malängkä' puha nei' andana Abraham. ⁸ Panone' di ingkäna seimangang, si untahimbo toe' bahe sampulona di hao mai di solana to Israel. Ampo' si mate asang toe' sinnoa ingkäna hupatau. Ampo' indene' Melkisedek untahimbone' bahe sampulona di hao mai di Abraham anna dai aha tiuki' kamateanna, mala dioatee tuho loloke'. ⁹ Dia tuke', mala dioatee seimangang, bahtu' peänä'anna Lewi ang si untahimbo bahe sampulona, puha umbaya' bahe sampulona pano di Melkisedek unngolai Abraham peneneannaii. ¹⁰ Aka' Lewi ampo kuntu'na Abraham, dahi naonge Abraham anna umbeai yato bahe sampulona pano di Melkisedek, ya' yalingke' di kalaena inde ta Lewi ampona. ¹¹ Puang Alataala unngängkä' sangngaka-sangngaka di alla'na peänä'anna Lewi mendahi imang ang la umbahanang to Israel yaling untuhu'i atohanna. Ampo' hupatau dai mala mendahi maroho unngolai pengkähänna yato seimangang. Dianto anna pahallung kende' imang senga', dianto mesa imang ang sinnoa Melkisedek, tadia mesa peänä'anna Lewi hapanganna Harun. ¹² Dahi, ke dibala'i seimangang ang peänä'anna Lewi anna malai aha imang senga', ya' pahallu toe' dibala'i atohanna ada' Yahudi. ¹³ Ang ditula' dinao dianto

Dehatanta Puang Yesus ang sule di hao mai di peneneang senga'. Dai aha di alla'na solasohonna ang mendahi imang. ¹⁴ Tainsang taoatee Puang Yesus umponene Yehuda, dai umponene Lewi. Anna dai aha kasikenteanna Yehuda anna seimangang situhu' atohanna ada' Yahudi ang nauki' Nabi Musa. ¹⁵ Anna maleso puha nei' ke taitaia' anna taoatee kende'mi mesa Imang senga', ang sinnoa Melkisedek. ¹⁶ Tadia aka' atohang ang mangngoatee: supung peänä'anna Lewi ang mala mendahi imang, ampo' inde Imang senga' diängkä'mi aka' kakuasaanna anna katuhuanna ang dai aha kapuhaanna. ¹⁷ Aka' aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Dionto imang lambi' sapano-panona, sinnoa siang Melkisedek dolu." ¹⁸ Dahi yato atohang ang masae dang dipake aka' malamma anna dai kekuna. ¹⁹ Aka' dai nabela yato atohanna ada' Yahudi umpamaroho tau. Ampo' dinoa Puang Yesus mebea panghannuang ang mahasa puha, anna yaling yato mala tadungku'i Puang Alataala. ²⁰ Dia tuke', Puang Yesus mendahi imang aka' popindaanna Puang Alataala. ²¹ Dai aha imang senga' ang tiängkä' noa. Ampo' tahpana Puang Yesus diängkä' mendahi imang, mopindang Puang Alataala naoatee, "Kodi' Puang Alataala kupopindai anna dai la tirende tula'ku: Dionto imang lambi' sapano-panona."

²² Aka' inde popindaang maleso tainsang taoatee Puang Yesus umpamatoto' mesa pa'dandiang ang mahasa puha andana yato pa'dandiang ang dolu. ²³ Ahake' bou mesa: seimangang ang peänä'anna Lewi mai'di, anna tau biasa asang. Ponna mateng mesa, ya' pahallu aha ang mambala'i. ²⁴ Ampo' tuhone' Puang Yesus lambi' sapano-panona, anna pengkähänganna tontong lolo, mendahi imang, dai aha ang mambala'i. ²⁵ Dianto anna ma'kuasai lambi' sapano-panona umpasalama'ingkea' ang mendungku' pano di Puang Alataala yaling di sanganna. Aka' tuho lolo anna tontong napehumala'ingkea' dai' di Puang Alataala. ²⁶ Dahi Puang Yesus dianto Handang Pongkahana Imang ang tapahallu, aka' masero, dai aha kasalaanna bahtu' dosanna. Dinoa dipasähä'mi di hao mai di to madosa anna dipadai'i di ongeang ang handang malängkä' yaho di suruka. ²⁷ Dai sinnoa imang biasa ang pahallu umpopenomba penombaang allo-allo: ang napadolu dianto aka' dosanna toboue', mane dosannai tau senga'. Ampo' indene' Puang Yesus pihsang supu umpopenomba penombaang dai' di Puang Alataala naonge umbehoi Kalaena dipatei. Yato penombaanna dai pahallu dipa'sule-sulei. ²⁸ Tau ang mendahi handang pongkahana imang yaling di atohanna ada' Yahudi malamma aka' hupatau biasa. Ampo' puhanna atohang ada'

Yahudi dibea unngolai Nabi Musa, Puang Alataala mopinda aka' la unngängkä' Änä'na mendahi Handang Pongkahana Imang. Anna inde Änä'na dianto To Pepasalama' ang sundung lambi' sapano-panona.

8¹ Dianto indee pungngu' tannunna karangku: Aha kita'a' mesa Handang Pongkahana Imang ang inang noa ang mohko'mi di tando kuananna Puang Alataala To Matande yaho di suruka.

² Yahontoo unγκähäng pengγκähänganna yaling di Tambing Handang Masero yaling di Bansuli Masero. Inde bansuli dianto Bansuli Masero ang setonganna yaho di suruka, ang napake'de' Puang Alataala, tadia hupatau. ³ Ang dioaintee handang pongkahana imang pahallu si umpopenombaing penombaanna petauanna Dehata sibaha penombaang ang senga'. Noa tunne' Handang Pongkahana Imang ang tahannuang pahallu toe' umpopenomba penombaang, dianto Kalaena.

⁴ Naonge anna dinnei di lino Puang Yesus, ya' daine' mendahi imang aka' inang ahake' imang ang si umpopenomba penombaang ang situhu' atohang ada' Yahudi ang nauki' Nabi Musa. ⁵ Sika mengγκähäng yaling di mesa ongeang menomba ang mala dioatee sihapang "kalihayona supu" yato Bansuli Masero ang setonganna yaho di suruka. Aka' dolu Musa, naonge mengei umpasadia aka-aka ang la napake

umbabe Bansuli Masero, ya' ma'tula'mi Puang Alataala naoaintee, "Kalehii inde tula'ku: la pahalluo umpapia ingkäna aka-aka sinnoa siang yato kambara' ang kupaitaio done inde di tanete." ⁶ Ampo' pengkähänganna Puang Yesus londo puha nei' andana pengkähänganna seimangang ang aha done di lino, aka' Dianto ang umpamatoto' pa'dandianna Puang Alataala pano di kita'. Anna inde pa'dandiang bakahu mahasa puha nei' andana yato ang masae, aka' mahasa puha nei' yato ang la talambi' situhu' yato ang nadandiing. ⁷ Ke la sundummine' yato pa'dandiang ang uhuna, ya' dante' pahallu la aha pa'dandiang sala bou ang la mambala'i. ⁸ Ampo' Kalaena Puang Alataala mangnginsang pahallu la nabala'i aka' kasalaanna petauanna, lambi' naoatee, "La aha tempona la kuonge umpapia pa'dandiang bakahu pano di ingkäna to Yahudi, noa peänä'anna Yehuda, noa toi to Israel ang senga'nake'. ⁹ Inde pa'dandiang dai la sinnoa yato ang kupapia sibaha peneneanna dolu naonge kutehte'i yaling mai di Bohto Mesir. Dai sika tontong untuhu'i yato pa'dandiangku, dahi kupengkebo'ing. ¹⁰ Ampo' dianto indee pa'dandiang ang la kupapia sibaha petauangku to Israel di allo ang la sule: Atohangku la kupatama di pihki'naii, la kuuki' asang tama di inahanna. La mendahiä' Dehatannaii anna sika la

mendahi petauangku. ¹¹ Anna dai la pahallu sika umpakuhu solana, datunne' la pahallu umpakuhu solasohonna, naoatee, 'Pahalluo ungningsang Puang Alataala,' aka' inang sika la nainsangngä', moi ang saohko', moi ang käyyäng. ¹² Donetoo la kuampungngi kasalaannaii, anna ingkäna dosanna dang la kukalehai." Noantoo Bahtakara Dehata. ¹³ Dahi, solasohong, ke natula'mi Puang Alataala mesa pa'dandiang bakahu, bahtuanna yato ang masae dang la kekuna, lambi' dang dipake aka' masaeng.

9 ¹ Yaling di pa'dandianna Puang Alataala ang dolu pano di to Israel, aha atohang menomba anna aha toe' ongeang menomba ang nababe to lino. ² Ongeang menomba disangai "Bansuli Masero." Yaling aha derua tambing. Ang uhuna sihapang kale yaling di mesa dasang, disangai "Tambing Masero." Dianto naonge aha pampaongeang lampu sibaha meja ang si dipampaongeti roti masero. ³ Ang kaderuanna disangai "Tambing Handang Masero." Di alla'na yato derua tambing aha samping disapa'iing. ⁴ Yaling di Tambing Handang Masero aha pantunuang penombaang, bulahang dibabe naongeti si dipantunui kayu-kayu bomammi'. Aha toe' pahti ang kayu dipapia mane dilapi'i bulahang, disanga "Pahti Pa'dandiang." Yaling yatoo aha dehpa 'manna' ang puha dipatama

di mesa paongeang bulahang, huntunna ta Harun ang mentahe'mi anna yato derua batu lohpa' ang dipangnguki'i yato Sampulo Atohanna Puang Alataala. ⁵ Yaho di tutu'na Pahti Pa'dandiang aha derua kerub ang bulahang dibabe. Pani'na untu'dungngi ang disanga "Ohko'ang Pa'kalemunna Puang Alataala" yaho di tutu'na. Ampo' ingkäna indee dake' mala dipakaleso asang dinoa. ⁶ Noanto umba noa diäto' dolu yaling yato di Bansuli Masero. Pihsananna allo-allo si mentamang imang biasa yato di tambing ang uhuna la mengkähäng yaling. ⁷ Ampo' mesa supu ang la mala mentama di tambing kaderuanna, dianto handang pongkahana imang. Pihsang supu sahtaung si napentama anna dai mala mentama ke dai umbaha haha. Haha yatoo dianto hahana patuhoang ang natunu umbaya' dosa kalaena sibaha dosanna tau ang dai sika naangka'i. ⁸ Ungngolai inde ada' napakuhuingkea' Inaha Masero naoatee dake' tibunke lalang lutama di Tambing Handang Masero ponna ke tontongke' yato tambing ang uhuna di hao di olona. ⁹ Ingkäna yatoo mesa bou pohapangang pano di kita' ang tuho dinoa. Bahtuanna daingkea' mala umpamasero inahanta di olona Puang Alataala aka' untunu patuhoang sibaha popenombaang senga'. ¹⁰ Aka' ingkäna yato peada'ang ang noa

unghoa supu bätäng puntinta, noanna pemali
 pano di enu' anna andeang, bahtu' atohang pano
 di mendeä' anna mambase. Anna supung la
 tontong lambi' tempona Puang Alataala mebea
 pa'dandiang bakahu. ¹¹ Ampo' suleng pole'
 Kristus sihapang Handang Pongkahana Imang
 ang mebahaing yato kamasahkeang ang ahang
 dinoa. Mentamang di Bansuli Masero ang aha
 yaho di suruka, ang mahasa anna masero puha
 andana yato ang napake'de' Nabi Musa dolu.
 Aka' yato ang napentamang dinoa Kristus tadia
 pampapianna hupatau, bahtuanna dai yaling
 mai inde di lino. ¹² Mentamang di Tambing
 Handang Masero tahhi' lambi' pano di olona
 Puang Alataala. Anna yato haha ang nabaha,
 tadiane' hahana beke bahtu' änä' saping, ampo'
 umbahane' haha Kalaena. Anna pihsanne'
 supu mentama, dai pahallu napa'sule-sulei,
 aka' unggolai yato hahana ang nabaha, ya'
 nasulängngimingkea' di hao mai di dosanta
 lambi' sapano-panona. ¹³ Situhu' Atohanna Nabi
 Musa, tau ang diangka' kekasalaang pahallu
 dipamasero unggolai popenombaang. Natahpi'
 hahana beke bahtu' saping laki, mane napalolaii
 täi hapunna änä' saping ang puha ditunu. Puhai
 yatoo, ya' diangka'mi masero situhu' peada'ang
 mentolinona. ¹⁴ Dahi, ponna yato hahana
 patuhoang mala umpamasero tau, ya' la'bi

puhake'ne' hahana Kristus! Yaling yato di hahana mala napamaseroingkea' di hao mai di pembabe karaketa ang mebaha pano di kamateang, anna malai menombaingkea' dai' di Puang Alataala ang tuho. Aka' ungnolai Inaha Masero ang ma'kuasa sapano-panona, umbehong Kalaena Puang Yesus dai' di Puang Alataala mendahi popenombaang ang sundung umbaya' dosantaa'. ¹⁵ Naonge anna tontongke' pa'dandiang ang uhuna, ya' natehkai hupatau yato atohang. Dianto Kristus anna matei unsulängngi hupatau di hao mai di pantehkainna anna mendahi to dialla' ang mebahaing mesa pa'dandiang ang bakahu di alla'na Puang Alataala anna hupatau. Napanoa anna malai ingkäna tau ang natambai Puang Alataala ullambi' mana'na ang lambi' sapano-panona ang nadandiing Puang Alataala pano. ¹⁶ Ponna ke la ahai mana', ya' pahallu toe' aha buhtinna ang naoatee matente' yato tau ang mammana'. ¹⁷ Aka' suha' mana' dake' kekuna ke tuhoke' yato tau ang mambabe; supung kekuna ke mateng yato tau. ¹⁸ Noa tunne' yato pa'dandiang ang uhuna ang nabaha Nabi Musa napamatoto' toe' umpake hahana patuhoang ang dipopenomba. Noa indee lalanna: ¹⁹ Puhanna napepainsanging Nabi Musa yato ingkäna pahenta ang aha tiuki' yaling di Atohang, ya' ungnalang hahana änä' saping anna hahana beke laki, mane napasihau-hau

uhai. Pihsananna ungalang lohpo hisop ang hali naba'ba' bulu domba ang namaleai, mane natomme'i naung yato di haha anna natahpi'ing yato suha' Atohang anna ingkäna tau. ²⁰ Lella' yato nababe naoantee, "Dianto indee haha ang umpamatoto' pa'dandianna Puang Alataala pano di dioa' ang pahallu la untuhu'i." ²¹ Noa tung nei' Musa untahpi' Bansuli Masero sibaha ingkäna pangkahka' maserona umpake yato haha. ²² Mala dioatee, situhu' Atohanna Musa, sai'di' tala dipamasero asang umpake haha. Ponna ke dai aha haha titollo, ya' dai mala la diampungngi dosa. ²³ Yato Bansuli Masero ang dolu di lino, sibaha ingkäna pangkahka'na, dianto pohapanganna supu ingkäna aka-aka ang aha yaho di suruka. Pahallu dipamasero umpake hahana patuhoang ang dipopenomba. Ampo' yatone' ingkäna aka-aka ang yaho di suruka pahallu aha popenombaang ang mahasa puha. ²⁴ Aka' Kristus dai mentama di Bansuli Masero ang napapia hupatau, ang napasihapang supu Bansuli Masero ang si'danna. Dai, ampo' mentamane' di suruka anna dinoa napa'tula'mingkea' di olona Puang Alataala. ²⁵ Yaling di peada'anna to Yahudi yato handang pongkahana imang si mentama yato di Tambing Handang Masero pihsang sahtaung umbaha hahana patuhoang. Ampo' Puang Yesus Kristus

daine' napa'sule-sulei mentama umpopenomba Kalaena. ²⁶ Aka' ponna noa, ya' mengkalao di pampahandu'anna lino pemmai'ding unngola kamadahhaang lambi' mate. Ampo' dinoa, yaling di tempo ang madungku'mi pano di Allo Pampahehsaang, umpalanda'mi Kalaena Kristus pihsang supu anna malai dosanna hupatau napa'dai aka' umbeho Kalaena dipatei. ²⁷ Puha napama'tantu Puang Alataala naoatee ingkäna tau pihsang supu mate mane napahehsai. ²⁸ Noa tunne' Kristus, pihsang supu mate mendahi popenombaang ang la umpa'dai dosanna tau mai'di. La sumule bou tama inde di lino, tadia aka' dosanta, ampo' anna malai umbaha kasalama'ang pano di tau ang mangngempei kasuleanna.

10 ¹ Yato Atohang ang napepainsangnging Nabi Musa noa supu kambara'na bahtu' kalihayona ingkäna kamasahkeang ang la sule aka' Puang Yesus. Situhu' yato Atohana Musa taung boitoo ingkäna tau ang pemala undungku'i Puang Alataala umbaha popenombaang ang noa lolo, ampo' dasiang mala mendahi maroho unngolai yato popenombaannaii. ² Yato ingkäna tau, ponna ke malai mendahi maroho noa, ya' inang la naboling umbaha yato popenombaannaii. Aka' la nainsang naoatee ingkäna dosanna

puhang diampunggi, lambi' sika la nasa'ding
tama di inahanna naoatee dang kekasalaang.

³ Ampo' setonganna daete' noa. Aka' mengkalao
yato penombaannaii taung boi anna taung
boi nakalehai lolo naoatee, "To madosaä'."

⁴ Aka' hahana saping anna beke inang dai mala
umpa'dai dosa. ⁵ Dianto anna Kristus, naonge
anna mentamai inde di lino, ma'kara dai' di Puang
Alataala naoatee, "Dai unγκärä'i ma'kahupa-
hupa penombaang, ampo' moinnakato noa,
umpatoka bätäng puntingku ang la mendahi
penombaang. ⁶ Dai unγκärä'i penombaang
metunu bahtu' penombaang hahana patuhoang
ang la umbaya' kasalaang, ⁷ Dahi kuoatee, 'Suleä'
umpembabeing pa'elo'mu, O Dehatangku,
sinnoa ang tiuki' lohpo' didiona Kalaeku yaling
di Suha' Masero.' " ⁸ Naoante Puang Yesus,
"Dai unγκärä'i ma'kahupa-hupa penombaang.
Dai unγκärä'i penombaang metunu bahtu'
penombaang hahana patuhoang ang la umbaya'
kasalaang," moinnakato anna ingkäna yato
pahallu situhu' Atohanna Musa. ⁹ Pihsananna
naoa buntee, "Suleä' umpembabeing pa'elo'mu,
O Dehatangku." Dahi napa'dai Puang Alataala
yato ingkäna penombaang masae, anna nabala'i
pole' penombaanna Puang Yesus. ¹⁰ Anna
inang Puang Yesus Kristus umpembabeming
pa'elo'na Puang Alataala lambi' umpopenomba

pihsang Kalaena anna malaingkea' masero
 lambi' sapano-panona. ¹¹ Yaling di peada'anna
 to Yahudi, allo-allo si ke'de' imang anna umbabe
 popenombaang napa'sule-sulei ang inang
 dai mala umpa'dai dosa. ¹² Ampo' Puang
 Yesus, ang mendahi Handang Pongkahana
 Imang, umpopenomba Kalaena aka' dosanta,
 ang pihsang liu supu nababe anna sihoang
 lambi' sapano-panona. Puhai yatoo, dai'mi di
 suruka anna mohko'i yaho di tando kuananna
 Puang Alataala. ¹³ Dinoa lella'mi mangngempe
 lambi' ingkäna balinna dipadihoi'ing di
 pengngindä'anna. ¹⁴ Dahi aka' yato mesa
 popenombaang, napamaseromingkea' di hao
 mai di dosanta anna napamarohingkea' di
 olona Puang Alataala, lambi' dang aha takalala'i
 lambi' sapano-panona. ¹⁵ Anna nasa'bii toe'
 Inaha Masero didiona inde kaha-kaha, naoatee,
¹⁶ "Dianto indee pa'dandiang bakahu ang la
 kubabe sibaha petauangku di allo ang la sule:
 Atohangku la kupatama di pihki'naii, la kuuki'
 asang tama di inahanna." Noantoo Bahtakaranna
 Puang Alataala. ¹⁷ Mane naoaitee, "Kasalaannaii
 anna ingkäna dosanna dang la kukalehai."
¹⁸ Dahi ponna ke inang diampungnging dosanta
 anna kasalaanta, ya' dang pahallu la aha
 penombaang senga'na. ¹⁹ Oa' solasohong,
 sinnoa mesa handang pongkahana imang mala

mentama di Tambing Handang Masero aka' yato haha ang nabaha, noa tunne' kita' malang pole' beba' undungku'i Puang Alataala aka' hahana Puang Yesus ang titollo naonge matei. ²⁰ Dianto indee lalang bakahu ang mepatuho ang nabuhkei Puang Yesus Kristus! Dinoa tibuhkeng pole' pesapa'na Tambing Handang Masero yaho di suruka ang la diola tama. Aka' yato pesapa' mesa tunne' pohapanganna Kalaena Puang Yesus.

²¹ Dianto ang mendahi Handang Pongkahana Imang ang umpahenta ingkäna petauanna Puang Alataala. ²² Dahi maimokoa' mendungku' pano di Puang Alataala sitonda unnä' inaha anna kapampetahpa'ang matoto', aka' Puang Yesus puha umpamasero inahanta umpake hahana lambi' tainsang taoatee dang aha kasalaanta. Anna haliingke nadio' uhai ang mendahi tanda kabahahsianta. ²³ La hannu loloingkea' pano di Puang Yesus, anna daingkea' mahea' taakui taoatee dianto Dehatanta, aka' inang Puang Alataala la umpasundung pa'dandianna pano di kita'a'. ²⁴ Pahallu umpihki' toingkea'ne' solata anna sidulu-duluiingkea' mesa anna mesa umpalanda' pa'kalemu anna pembabe mapia. ²⁵ Daa tabolii ma'himpung sibaha-baha, sinnoa ang nababe piha tau. Ampo' diare' pahalluingkea' tontong sipakaenga' mesa anna mesa. Anna tuhtuang la tapanoa lolo aka' tuhtuang

madungku'mi allo kasuleanna Puang. ²⁶ Oa' solasohong, ponna ke taangka'i umbabe lolo dosa puhanna tatahimbo anna tainsang yato kaheba katahpa'ang, ya' dang la aha popenombaang ang la mala mansulängngiingkea' di hao mai di dosa. ²⁷ Ponna ke noai pengkerota, ya' inang la mahea'ingkea' unngempei pampahehsaanna Puang Alataala, aka' tahungkung ang la nalambi' balinna Puang Alataala dianto api ang meleä'-leä'. ²⁸ Dolu tau ang dai naaku untuhu'i Atohanna Musa tahpa ditahungkung mate ahsala' ahai deruaraka bahtu' talluraka ang mantanda'. ²⁹ Londo puhane' la makahha' tahungkunna pano di tau ang hali umpellei kapampetahpa'anna pano di Puang Yesus! Aka' tau ang noa yatoo sinnoa nei' untehkai Änä'na Puang Alataala. Sika nasanga dai kekuna yato hahana Puang Yesus, ang setonganna umpamatoto' pa'dandianna Puang Alataala anna mepamasero! Sika ungkebo'i Inaha Masero ang nabeaingkea' Puang Alataala aka' mana' pa'kalemunna. ³⁰ Dahi solasohong, daumpellei kapampetahpa'ammu, aka' tainsang yato karanna Puang Alataala ang naoatee, "Kodi'mito ang mambala'! Kodi'mito ang mantahungkung!" Anna naoa toe'tee, "Puang Alataala la umpahehsa petauanna." ³¹ Tau ang noa kasalaanna la mahea' liu ke la napahehsang Puang Alataala ang tuho lolo.

³² Daungkalimpängngii naonge anna mane untahimbokoa' kaheba katahpa'ang ang umballoi katuhoammu. Donetoo mai'di kamadahhaang ang manghoakoa', ampo' moinnakato noa umpatontongnga' kapampetahpa'ammu. ³³ Si aha tempona dipakauho-uhokoa' di olona tau mai'di, anna aha toi tempona si unduluikoa' solamu ang madahha noa. ³⁴ Si ungarota'ia' tau ang ditahungkung aka' kapampetahpa'anna, anna naonge dihampa'ikoa' ingkänna aka-akammu, ya' daia' unsa'ding maaka aka' ungningsangnga' unngoatee ungnampui ang mahasa puha ang la tontong lambi' sapano-panona. ³⁵ Dahi daumpabeii pa'da yato kapampetahpa'ammu dolu ang matoto' si'da-si'da. Aka' ponna ke tontongkoa' mampetahpa', la ullolongangkoa' ang mahahsa'. ³⁶ Pahallua' tontong lolo umpembabeing pangngelo'na Puang Alataala sitonda kasa'bara'ang anna malai untahimbokoa' yato ang nadandiingkoa' mating. ³⁷ Aka' sämpäi'dang supu anna dahing aka ang tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Dianto ang la sule inang la sule, dang aha ang la mangkalapai kasuleanna. ³⁸ Tau ang maroho di oloku la tuho mapia aka' kapampetahpa'anna, ampo' daliune' kukärä'i tau ang unguebo'i kapampetahpa'anna." ³⁹ Ampo' kita', solasohong, tadiangingka' tau ang unguebo'i kapampetahpa'anta lambi'

ditahungkung. Kita'mia'too ang mampetahpa' lambi' dipasalama'.

11 ¹ Aka ang dioaintee kapampetahpa'ang? Bahtuanna: yato ang tahannuang yaho mai di Puang Alataala, tapetahpa' taoatee inang la dahi. Moinnakato anna dake' taita yato ang taempei, ampo' matohong yaling di inahanta taoatee inang ahang. ² Aka' kapampetahpa'anna, sangngaka-sangngaka peneneanna to Yahudi dolu umpamasannang Puang Alataala. ³ Aka' kapampetahpa'anta, lambi' tainsang taoatee naonge Puang Alataala umpapia langi' anna lino, ya' ma'kara supu anna dahing. Dahi ingkäna ang taita dinoa napapia mengkalao yato ang dai mala diita. ⁴ Aka' kapampetahpa'anna ta Habel, lambi' umpopenomba mesa penombaang ang mahasa puha andana penombaanna kakana, dianto ta Kain. Tainsammi taoatee mampetahpa', aka' natahimbong Puang Alataala yato penombaanna ta Habel, anna aka' yato kapampetahpa'anna lambi' naangka' marohong Puang Alataala. Mateng pole' ta Habel, ampo' yato kapampetahpa'anna napakalehakingkea' lambi' dinoa. ⁵ Aka' kapampetahpa'anna ta Henokh daine' mate, bilang tahpa tiängkä' yaling mai di lino. Dai aha tau mallambi' aka' naängkä' Puang Alataala yaling mai di lino. Aka' naonge anna dake' tiängkä', ya' dipakeangka'mi sihapang

mesa ang umpamasannang Puang Alataala.

⁶ Anna ke dai aha kapampetahpa'ang, ya' dai tau mala umpamasannang Puang Alataala. Aka' ingkäna tau ang pemala mendungku' pano, pahallu napetahpa' naoatee Puang Alataala inang ahang, anna inang umbehe tau dia siamo ang mampeäng sitonda sangkalebu inahanna.

⁷ Aka' kapampetahpa'anna Nabi Nuh, lambi' untuhu'i pahentana Puang Alataala. Aka' inang puha napa'karai Puang Alataala pano naoaintee: la aha sompo' le'bo' ang la untallangngi lino.

Dahi moinnakato anna dake' aha naita yato ang la dahi, ampo' untuhu'i pahentana Puang Alataala lambi' umpapia kahpala' käyyäng anna dai mala limmi' sanghapunna. Aka' yato kapampetahpa'anna lambi' maroho nei' di olona Puang Alataala, ampo' yato ingkäna tau di lino ditahungkung nei'.

⁸ Aka' kapampetahpa'anna Abraham lambi' untuhu'i toe' pahentana Puang Alataala. Natambai Puang Alataala anna nasuoi le'ba' pano di bohto makahao ang la natahimbo dako' mendahi mana'na. Dahi moinnakato anna dake' nainsang yato ongeang ang la naongei, ampo' untuhu'i tomande' nei' pahentana Puang Alataala.

⁹ Aka' kapampetahpa'anna lambi' mebansuli lelung sihapang to sule yato di bohto ang nadandiing Puang Alataala. Noa tunne' Ishak änä'na anna Yakub ampona ang

untahimbo toe' yato pa'dandianna Puang Alataala sinnoa Abraham. ¹⁰ Mebansuli Abraham aka' ungngepei bohto ang la napahtuyu anna napake'de'ing Puang Alataala, mesa bohto ang dibatui matoto' anna la lambi' sapano-panona. ¹¹ Aka' kapampetahpa'annaii lambi' Abraham anna Sara mala umpadahi mesa änä', moinnakato anna matuang Abraham anna Sara tamänäng toe'. Mala aka' nainsang naoatee Puang Alataala ang puha ma'dandi mala dipetahpa'. ¹² Donetoo bätäng puntinna Abraham matua liung, noa ang la mateng. Ampo' mengkalao inde mesa tau, mai'di liu peänä'anna, noa bintäng yaho di langi' bahtu' sama mai'dinna bunging di behing le'bo'. ¹³ Ingkäna yato tau tontong mampetahpa' lambi' matena. Donetoo dake' sika ullambi' yato ang didandiing, supung nainsang naoatee la masae mane dipasundungngii. Mala dioatee sika naita makahao anna masannang naoate la dipasundung dako', aka' unghekeng supu to sule kalaenaii ang lempäng sämpäi' done inde di lino. ¹⁴ Tau ang ma'pikki' noa yatoo maleso anna umpeängngi bohto ang la mala naongei tohho. ¹⁵ Tadia bohto ang puha napengkalaoui napeäng, aka' ponna ke noai, ya' mala sika sumule. ¹⁶ Ampo' yato ang napeäng dianto suruka, mesa bohto ang mahasa puha nei'. Dianto Puang Alataala anna dai masili sika

nasangai Dehatanna, aka' umpapiaing mesa bohto ang la naonge sika tohho yaho di suruka. ¹⁷ Aka' kapampetahpa'anna Abraham lambi' la umpopenomba Ishak änä'na, naonge anna nasändä'i Puang Alataala kapampetahpa'anna. Naoamintee Puang Alataala, "Mengkalao yato di änä'mu la aha mai'di liu peänä'ammu sinnoa yato ang puha kudandiingko." Ampo' moinnakato noa, ya' sadiake' Abraham la umbeho yato änä' samboana la ditunu. ¹⁸ (11:17) ¹⁹ Aka' naoate inahanna Abraham, ma'kuasa Puang Alataala lambi' mala la umpatuho sumule Ishak di hoi' mai di kamateang. Ampo' setonganna malang dioatee, sinnoa ang ungnalang sumule änä'na di hoi' mai di kamateang. ²⁰ Aka' kapampetahpa'anna Ishak lambi' umbehe yato derua änä'na, Yakub anna Esau anna untula' lohpo' yato ang la dahi di allo ang la sule. ²¹ Aka' kapampetahpa'anna Yakub naonge anna la mateng, lambi' umbehe yato derua ampona, änä'na Yusuf, anna menomba dai' di Puang Alataala mengngohho' pano di huntunna aka' matua liung. ²² Aka' kapampetahpa'anna Yusuf naonge anna la pohsu'i penanahanna, lambi' untula' lohpo' kamalaianna to Israel yaling mai di Mesir. Tandana nainsang naoatee la dahi si'da, ya' nasuo sika umbaha bukunna ke la sika malaing. ²³ Aka' kapampetahpa'anna to

baha'na Musa, lambi' umbuni yato änä'na tallu bulanna puhanna dahi. Naita naoatee tadia änä' biasa anna dai sika mahea' untehkai pahentana tomaraya Mesir. ²⁴ Aka' kapampetahpa'anna Nabi Musa tahpana lobo', lambi' dai naaku disangai ampona tomaraya Mesir. ²⁵ Naaku puhane' madahha sibaha petauanna Puang Alataala andana tuho masannang sängkä yaling di kamadosaang. ²⁶ Nasanga dotanne' dipakauhohu aka' mampetahpa' pano di To Dilanti' la Mepasalama' ang la sule, andana untombong kulle di hao di Mesir, aka' napemitai yato ang la natahimbo dako' aka' kapampetahpa'anna. ²⁷ Aka' kapampetahpa'anna, lambi' inde Musa malai yaling mai di Mesir, dai unkahea' kakeaha'anna tomaraya. Napatahhi' pellaonna, dai unsaile kebo'na, aka' sinnoang ang unngitang Puang Alataala ang dai landa'. ²⁸ Aka' kapampetahpa'anna Musa lambi' umpahentang to Israel umpaaha pa'rame-rameang Paska. Pahallu sika untahpi' haha babana dasannaii anna malai änä' uluanaii dai napatei yato malaeka' ang umbaha kamateang. ²⁹ Aka' kapampetahpa'anna to Israel dolu, lambi' sika ullambang Le'bo' Malea sihapang mellao di kalantanang, ampo' tahpana nasändä' toe' to Mesir, ya' limmi' nei'. ³⁰ Aka' kapampetahpa'anna lambi' inde to Israel unkulilingngi Bohto Yerikho pitu allona, lambi'

ingkänna hala tembo'na yato bohto pihsa' titale-tale. ³¹ Aka' kapampetahpa'anna ta Rahab, mesa pahsundala' di hao di Yerikho, lambi' daine' dipatei naonge anna tallangngi ingkänna sola bohtona. Aka' supung inde ta Rahab ang tuhu'-tuhu'ang dai' di Puang Alataala, lambi' untosule manahpa mata-matanna to Israel. ³² Akake' ang pahallu kuo? Aka' la masae maho ke la kutula' toinne' tohodolunna kapampetahpa'anna ta Gideon, ta Barak, ta Simson, ta Yefta, Tomaraya Daud, Nabi Samuel anna senabiang senga'nake'. ³³ Aka' kapampetahpa'anna, lambi': Sika untalo sangngaka-sangngaka bohto ang ketomaraya. Sika ma'pahenta maroho, lambi' sika untahimbo aka yato ang nadandiing Puang Alataala. Sika natutu'ing Puang Alataala suana yato singa. ³⁴ Dai sika mate naonge anna dipatamai di api. Dai sika mate naonge anna nalolai to popa'dang. Moi malamma ampo' mendahi matoho. Sika bahani yaling di pa'tolla'ang. Sika untalo tantarana balinna. ³⁵ Aka' kapampetahpa'anna, lambi' aha bahine ang dang masuhsa, aka' yato solasohonna ang hali mate dipatuhong sumule. Ampo' ahane' tau ang naaku didahha lambi' mate aka' kapampetahpa'anna. Tau ang noa yatoo hannu la untahimbo katuhong ang mahasa puha nei' naonge ke dipatuhong sumule. ³⁶ Aha piha ang dipakauho-uho anna dipohetong, aha toi

ang disangke' anna dipatamai di tahungkung.
³⁷ Ahake' piha ang disaleba'i batu lambi' mate;
 aha ang disasa' diperedua; aha toi ang dipatei
 umpake pa'dang. Sika mekaya' lollo' olo'-olo'
 tandana memase-mase anna didahhai unsamba
 kalane. ³⁸ Sika mengkaala pano di ongeang
 makä'däng, dai' di tanete, membuni tama di
 leäng anna naung di kahoäng. Setonganna
 inde lino ongeang ang dai sihatang pano diii.
³⁹ Inggänna yato tau umpamasannang Puang
 Alataala aka' kapampetahpa'annaii. Ampo'
 dai tahhi' sika untahimbo yato inggänna ang
 nadandiing Puang Alataala. ⁴⁰ Ampo' suhunna
 anna dai sika tahhi' natahimbo, aka' aha
 pahtuyunna Puang Alataala pano di kita'a'
 sibaha-baha ang mahasa puha nei'. Pahtuyunna
 dianto supung la mala ke sibaha-bahamingkea'
 mane tatahimboia' yato kamapiaang ang
 sundung lambi' sapano-panona.

12 ¹ Oa' solasohong, inggänna yato ang
 mampetahpa' dolu mendahi sa'bi di
 behinta umpamatoto' kapampetahpa'anta. Dahi,
 aka' kasa'biannaii, kupakaenga'koa' kuoatee:
 Tatibei inggänna aka-aka bahtu' kaha-kaha ang
 mangkalapaiingkea'. Tatibei yato dosanta ang
 si yaling lolo di kalaeta. Anna pahallingke
 tontong lolo yaling di lalang ang puha
 napama'tantuingkea' Puang Alataala, sinnoa

tau ang ma'silumba lumumpa'. ² Pahalluingkea' untindo' lolo Puang Yesus ang umpaaha anna umpasundung kapampetahpa'anta. Naaku ungnolai kamateang yaho di kayu sitambeng aka' umpihki' yato kakahsiang ang la nalambi' ke dako'mi, moinnakato kamateang ang noa yatoo mepakasili. Dinoa nalambi'mi pole' aka' mohko'mi yaho di ongeang kakeangka'ang tando kuananna Puang Alataala yaho di suruka.

³ Masuhsa liu yato kamadahhaang ang naolai Puang Yesus naonge anna napa'balii mai'di to madosa. Didionaa' dio solasohong, aha tungnga' dio balimmu, ampo' yaling untolla' kamadosaang dakangka' aha dipatei sinnoa Puang Yesus. Dahi pihki' liui inde Puang Yesus anna daia' malamma inahammu lambi' umpelleikoa' kapampetahpa'ammu. ⁴ (12:3)

⁵ Anna daungkalimpängngii pepakuhunna Suha' Masero naonge anna napa'karaikoa' Puang Alataala sihapang änä'na naoatee, "O änä'ku, padiinahammui pepakuhunna Dehata, anna daumpamasuhsai inahammu ke lella'i nakambahoingko, ⁶ aka' nakambahoing Dehata ingkäna ang nakalemui, anna natahungkung ingkäna ang naangka' änä'na." ⁷ Pahallukoa' sa'bara' ungnolai kamasuhsaang. Pasihapangngi pepakuhunna bahtu' pebambana Ambemu yaho di suruka, aka' nakambahoingko' Puang Alataala

sinnoa mesa ambe ungkambahoing änä'na. Aka' daete' aha änä' ang dai nakambahoing bahtu' nabamba ambena. ⁸ Ingkäna tau ang napoänä' Puang Alataala nakambahoing. Dahi ponna ke dao nakambahoing Puang Alataala, bahtuanna tadiao änä'na si'da. ⁹ Moi ambeta yaling inde di lino mangkambahomingkea' anna tapakeangka' liu. Dahi londo puha nei' Ambena sungnga'ta. Ponna ke nakambahoingkea', ya' la tuhu'-tuhu'angngingke anna malai tatahimbo katuhoang ang lambi' sapano-panona. ¹⁰ Tobaha'ta done inde di lino nakambahoingkea' yaling di sangngaka-sangngaka pahياما supu, situhu' aka ang nasa'ding mahasa. Ampo' Puang Alataala nei' nakambahoingkea' situhu' ang nainsang ang la handang mahasa pano di kalaeta, anna malaingkea' mendahi masero sinnoa Kalaena. ¹¹ Ponna ke lella'i nakambahoingkea' anna tasa'dingngi pebambana, ya' daliuingkea' masannang anna mapi'di' inahanta. Ampo' ke masae-saeng, ya' unkeboaming kamaroang anna kamasahkeang yaling di katuhoanta aka' puha taolai. ¹² Dahi, dakoa' la malamma. Ampo' diare' pamatohoi kapampetahpa'ammu. ¹³ Anna pamarohoi lalang ang la unngolai untuhu'i Puang Yesus anna malai solamu ang bata-batake' inahanna dai la manaho, ampo' la tuhtuang matoho kapampetahpa'anna. ¹⁴ Yaling

di katuhoammua' pengkabela-belaii sikapiai ingkäna tau. Anna poinahai tuho masero, aka' dai tau mala unngita Puang Alataala ke dai tau masero. ¹⁵ Dakaii andana ahai di alla'-alla'mua' ang umpengkebo'i mana' pa'kalemunna Puang Alataala. Daumpabeii la aha di alla'-alla'mu tau ang umpaaha kasibehtaang ang la untehte mai'di solamu pano di dosa. Aka' tau ang noa sinnoa lohpo kehasung sinnoanna lelating ang si unsohe ingkäna ang mangnganti. ¹⁶ Dakaii andana ahai di alla'-alla'mu ang samangkamahoinna hapanganna unngindä'-indä' pa'bannetauang. Dakaii andana ahai ang mengkero tahuu sinnoa ta Esau, aka' dai umpakeangka' behena Puang Alataala. Yato mana'na ang la dimana'ing aka' änä' ulua, nasapi' supu mesa piring andeang! ¹⁷ Puhai yato, pemalake' untahimbo yato mana' di hao mai di ambena, ampo' danne' mala aka' moinnakato anna napalaui napa'sule-sulei sitonda dumuseng, ampo' tontong dang aha lalang ang la naola umpapia sumule yato aka ang puha nababe. ¹⁸ Dakoa' dio aha umpellambi'i mesa tanete mentolinona ang mala dianti sinnoa ang napellambi'i to Israel dolu, dianto Tanete Sinai ang naonge sika unngita api ma'nala-nala, kamalillingang anna pepahi käyyäng. ¹⁹ Tahpana sika unghingngi oninna terompe' anna kamaha ang sinnoa kundäng, ya' napalaung anna malai

dang sika napa'tula'i bou, ²⁰ aka' dai sika nabela umbulle yato pahenta ang nasanga matingngi ang naoatee, "Menna-menna ang untuli inde tanete, noa hupatau, noa patuhoang, la disaleba'i batu lambi' mate." ²¹ Yato ang sika mangngoloi napakahea'i si'da-si'da. Moi Nabi Musa ma'tula' naoatee, "Sikalalla'ä' mahea'." ²² Ampo' dioa' solasohong, umpellambi'imokoa' Tanete Sion, dianto Bohto Mahoa' Yerusalem yaho di suruka, ang naonge tohho Puang Alataala ang tuho, anna ang naonge ma'himpung masannang ma'sa'bu-sa'bu malaeka'na. ²³ Sulemokoa' umpellambi'i pa'himpunganna ingkäna änä'na Puang Alataala ang tiuki' sanganna yaho di suruka, dianto ang la sihatang ullambi' mana' sinnoa ang nalambi' änä' ulua. Dinoa mentingngayomokoa' pano di Puang Alataala ang la mampahehsa pembabena ingkäna tau. Anna unngoloimokoa' sungnga'na to disulängngi ang puha dipamaroho di olona Puang Alataala. ²⁴ Dinoa mentingngayomokoa' pano di Puang Yesus, To dialla', ang umpamatoto'ing pa'dandiang bakahunna Puang Alataala pano di hupatau. Anna unngoloimokoa' hahana Puang Yesus ang londo puha andana hahana ta Habel dolu aka' napalaune' Puang Yesus ke la malai dosanta diampungngi, dai la dibala'. ²⁵ Dianto anna pahallukoa' madaka anna

umpehingngii manahpai Puang Alataala ang mampa'karaikoa' dinoa. Aka' ponna yato to Israel dolu ditahungkung ke dai umpehingngii Nabi Musa dinne di lino, ya' la matingngi puhane' tahungkuntaa' ke daingkea' umpehingngii Puang Alataala ang mampa'karaiingkea' yaho mai di suruka. ²⁶ Naonge anna ma'karai Puang Alataala yaho mai di Tanete Sinai, padanta' lino napobua' kamahanna. Ampo' dinoa ma'dandi naoatee, "Tadia supu lino ang la kudanta', ampo' suruka take' nei'." ²⁷ Bahtuanna indee: ingkäna ang napapia la padanta' lambi' pa'da. Pihsananna yato ang la lambi' sapano-panona ang dai mala padanta' dianto supu ang la tontong. ²⁸ Dahi solasohong, aka' la mangngalatahaingkea' yaling di Kapahentaanna Puang Alataala ang dai mala padanta', ya' pahalluingkea' ma'kuhhu'sumanga' anna menomba dai' di Puang Alataala sitonda mahea' aka' dianto ang la mampamatande, ²⁹ aka' inde Puang Alataala ang tapenombai sinnoa api ang mangngämpu'i.

13 ¹ Patontongngia' sikalemu-lemui mesa anna mesa ang sihatang pano di to pentindo'na Puang Yesus Kristus.

² Daummali'-mali'angngi umpotosule tau ang dake' unsiinsangnging. Aka' aha ang mampanoa, aka' si ungakalemui tau, ampo' setonganna tadia tau ang napotosule ampo'

malaeka'etee'! ³ Daungkalimpängngi solamu ang yaling di tahungkung, ampo' pihki'i sihapang ditahungkung toukoa' dio sibaha-baha. Kalemuii tau ang didahha aka' kapampetahpa'anna, anna pihki'i sihapang didahha toukoa' dio. ⁴ Pakeangka'koa' kasialaang anna dauntehkaii. Aka' ingkäna ang ungnindä'-indä' pa'bannetauang, bahtu' samangkamahoinna la natahungkung Puang Alataala. ⁵ Pakahaoi kamailuang di doi', ampo' diare' masannangkoa' yaling yato di ingkäna aka-akammu ang inang ahang. Aka' ma'kara Puang Alataala naoatee, "Dakoa' la kupellei, dakoa' la kupabei kalala'." ⁶ Dahi malaingkea' bahani lambi' ma'tula' taoatee, "Puang Alataalantoo ang mangkalemuiä', dahi dä' la mahea' pano di tau. Aka' aka ang la mala nababe hupatau pano di kalaeku?" ⁷ Daungkalimpängngi to pambahanammu ang mampainsangngikoa' Bahtakara Dehata dolu. Padiinahammui umba noa pengkerona naonge tuhoi anna di tempona la mate, anna tindo'i yato kapampetahpa'annaii. ⁸ Puang Yesus Kristus daine' mokarende-rende, ampo' tontong lolo mengkalao dolu, moi dinoa, lambi' sapano-panona. ⁹ Dauntuhi' pepakuhu ang umpasähsä' lalang tau di hao mai di lalang tahpa'. Aka' kamatohoang inaha tatahimbo yaling di mana' pa'kalemunna Puang Alataala,

tadia yaling untuhu'i atohang pano di andeang. Aka' atohang ang noa dai aha kunanna pano di tau ang mantuhu'i. ¹⁰ Ampo' kita'-kita' aha mesa pantunuang penombaang, ang mala taongi mangngala taha, ang daine' mala naonge mande moi imang ang sule yaling mai di Bansuli Masero. ¹¹ Situhu' peada'ang Yahudi, yato handang pongkahana imang si umbaha hahana patuhoang tama yato di Tambing Handang Masero ang la mendahi popenombaang aka' dosa. Ampo' yatone' bahkena patuhoang ditunu nei' tama di aneanna pebansuliang. ¹² Noa tunne' Puang Yesus mate di aneanna Bohto Mahoa' Yerusalem anna malai umpamasero tau di hao mai di dosa yaling yato di haha Kalaena. ¹³ Dahi, solasohong, sinnoa Puang Yesus umpellei bohto anna dipakauho-uhoi, pahallu toingkea' kita' umpellei pepakuhu senga' anna untindo'ingkea' supu Puang Yesus, moinnakato anna napakauho-uhoingkea' tau. ¹⁴ Aka' yaling inde di lino dai aha bohtota ang la tontong. Ampo' bohtota yahoete' di suruka ang la talambi dako'. ¹⁵ Ungngolai Puang Yesus ang ma'kadialla', la tapatontong menomba dai' di Puang Alataala. Yato penombaanta dianto tula'ta umpudi Puang Alataala ang la umpamatande sanganna. ¹⁶ Daia' la taboli membabe mapia anna umbea aka siamo pano di tau ang kalala', aka' dianto

ang umpamasannang Puang Alataala sinnoa penombaang. ¹⁷ Tuhu'i to pambahanammu anna umpembabeing pahentana, aka' sika undakai bätäng sungnga'mu anna pahallu sika unghahpo' yato pandakainna dai' di Puang Alataala. Dahi tuhu'i anna malai sika masannang mengkähäng. Aka' ke umpamapi'di'i inahannaii, ya' dako'a' la ullambi' behe. ¹⁸ Kipalau la tontong unsambayangngiang. Aka' kiinsang kioatee bahahsi inahangki' aka' yaling di ingkäna siamo pemala loloang la tuho maroho. ¹⁹ Kupalau si'da-si'da la unsambayangngiä' anna malaä' baha' sumule mating. ²⁰ Anna kusambayangngikoa' anna malai Puang Alataala umbeakoa' ingkäna ang mapia lambi' malakoa' umpasundung pangngelo'na. Dianto ang umpatuho sumule Puang Yesus di hoi' mai di alla'na to mate, naonge anna titolloi hahana umpamatoto' pa'dandianna ang tontong sapano-panona. Inde Puang Yesus mangkambi'ingkea' aka' sihapangngingkea' dombana. Ke la malai Puang Alataala la mengkähäng yaling di katuhoanta umpaaha yato ang napomasannang, unngolai Puang Yesus Kristus, ang la dipamatande lambi' sapano-panona. Aming. ²¹ (13:20)

²² Oa' solasohong, kuhannuang la sa'bara'koa' umpehingngii inde pepakahanga ang kuuki' mating, aka' kapo'de' supu inde suha'ku. ²³ Anna

malaia' ungningsang, solasohonta ta Timotius
lahpa'mi pole' di hao mai di tahungkung. Ponna
ke baha' sulei dinne, ya' la naposolaiä' mating.
²⁴ Palambi'ing kang salama'ki' pano di ingkäna
to pambahanammu sibaha ingkäna petauanna
Puang Alataala diting. Salama' toi are' di hao
mai di to Italia ang mampetahpa'. ²⁵ Puang
Alataalarang ang la mambehekoa' para-para.

Yakobus

1 ¹ Pano di ingkämmua' peänä'anna yato ang sampulo derua änä'na Israel, ang tisebu' pano di bohto senga'. Hao mai di Yakobus, sabua'na Puang Alataala anna Puang Yesus Kristus, Dehatanta. Salama'kua' mating.

² Inγκämmua' solasohongku, ke nalambi'koa' ma'kahupa-hupa pesändä', pasihapangngi mesa kakehongko'ang käyyäng, ³ aka' ungningsammia' unngoatee yato mendahi pesändä' pano di kapampetahpa'ammua' anna malai umpakende' kamatohoang inaha yaling di kalaemua'.

⁴ Pamatoto' loloi yato kamatohoang inaha yaling di kalaemu lambi' keboa mapia, anna malai umpasundung anna umpamatoto' kapampetahpa'ammua' lambi' dang aha la unγκakuhangngia'. ⁵ Ponna aha tau yaling di alla'-alla'mua' ang dai nainsang aka ang la nababe unγκoloi pesändä', ya' la umpalau kakeaka'ang dai' di olona Puang Alataala, ang si mebea sibaha kamarota'ang sitonda unnä' inahanna, anna nabeai yato ang napalau.

⁶ Ampo' mampetahpa' liu minge napalau, dai la bata-bata inahanna, aka' tau ang bata-bata inahanna sihapanne' bombang ang nabuhhu'

lusau lutama pepahi. ⁷ Aka' yato tau ang ma'derua inaha anna dai tontong pembabena dai la napemitai la untahimbo aka-aka yaho mai di Dehata. ⁸ (1:7) ⁹ Inγκämmua', solasohongku ang memase-mase, sipäto'koa' la masannang lolo aka' napaohko'mokoa' Puang Alataala yaho di ongeang matande. ¹⁰ Anna dioa' dio to makaka, la kahsi tumokoa'. Noakoa' dio bunga-bunga la malahso tomande', aka' ponna mapana'mi allo, la ullahso lohpo lambi' dondongngi bunganna, ya' pa'da tubunne' kamalekeanna. Noa tuntone' pano di to makaka lella'ke' umpakende' katomakakaanna, pihsananna pa'da asang tomande'. Dahi pano di dioa' to makaka, la kahsimokoa' aka' dipamahempo'mingkoa' inahammu. ¹¹ (1:10) ¹² Kahsine' tau ang matoho unγκgolo pesändä', aka' ke patalong yaling yato di pesändä', ya' la untahimbong tanda kapataloang, dianto katuhuang ang lambi' sapano-panona, ang puha nadandi Puang Alataala pano di tau ang mangkalemui. ¹³ Ke ahai tau nahoa pesändä' dai mala la naoatee, "Nasändä'ia' Puang Alataala." Aka' Puang Alataala dai mala nasändä'i kakarakeang, anna dato i aha la sule yaho mai pesändä' pano di hupatau. ¹⁴ Ampo' simesa-mesa tau nasändä'i toboe' pampemalanna ang karake ang manse'de' umbabe kakarakeang. ¹⁵ Ya' ponna patalong

yato pampemalanna ang karake, ungueboaming dosa. Pihsananna tuhtuang matamang yato dosa ungueboaming kamateang. ¹⁶ Ingekämmua' solasohongku ang kukalemui, daungngakuia' nabulitu' pihki' ang naoatee: yato pesändä' yaho mai di Puang Alataala. ¹⁷ Aka' ingkänna pebea ang mapia anna sundung sule yaho mai di Puang Alataala ang umpaaha kamabayaang yaho di langi'. Dianto ang tontong lolo, dai noa kalihayo ang tirende lelung. ¹⁸ Aka' pa'elo'na lambi' naängkä'ingkea' mendahi änä'-änä'na unngolai yato bahtakara katahpa'ang, lambi' malaingkea' mendahi tau ang handang napakäyyäng yaling di alla'-alla'na pampadahinna. ¹⁹ Ingekämmua' solasohongku ang kukalemui, pengkakalehai manahpaia' unngoate pano di simesa-mesa tau pahallu si'da-si'da tau bansa' ma'pehingngi, la undakai tula'na anna dato la maromi' keaha'. ²⁰ Aka' yato tau ang si keaha', ya' dai si maroho pembabena situhu' pa'elo'na Puang Alataala. ²¹ Dianto anna pahallui ditibe ingkänna kakarakeang, yato ang mai'di liu yaling di kalaeta. Anna tatahimboi sibaha inaha malunä' Bahtakara Dehata ang napatitanang yaling di inahanta, aka' dianto ang ma'kuasa umpasalama'ingkea'. ²² Anna pahallukoa' bansa' umpembabeing aka ang tiuki' yaling di Suha' Masero, dai bansa' supu ma'pehingngi. Aka' ke bansa'koa' supu

ma'pehingngi, umpasalanduangoa' kalaemu.
²³ Pano di tau ang bansa' supu umpehingngii
 Bahtakara Dehata ampo' dai napembabeing,
 dipasihapang tau ang ungalimpängngi lindona
 puhanna modahammeng. ²⁴ Puhai umpahandang
 kalaena, le'ba'mi. Ya' nakalimpängngi siarang
 umba noa hupanna. ²⁵ Ampo' menna-menna
 bansa' umpellaya'i manahpa atohang ang
 setonganna, bahtu' ang dioatee Kaheba
 Mapia, anna dai nakalimpängngi yato ang
 puha napehingngii ampo' napembabe loloing,
 ya' la nabehe Puang Alataala yaling di
 ingkäanna pembabena. Atohang yatoo dai aha
 kakuhanganna anna ma'kuasa ullahpa' hupatau
 yaling mai di kakuasaanna dosa. ²⁶ Ponna aha tau
 unsangai kalaena mesa tau ang tuhu'-tuhu'ang
 yaling di peada'ang, ampo' dai undakai tula'na,
 tau yatoo umpasalanduango kalaena, aka'
 labu' yato lupunna tama di kapeada'ang.
²⁷ Ponna ke ungakalemuiingke änä' biung sibaha
 balu bahine yaling di kamasuhsaanna, anna
 undakaiingkea' kalaeta andana nakärähko'ingkea'
 lino, dianto kapeada'ang ang masero anna dai
 aha kakuhanganna di hao di olona Puang Alataala
 Ambeta.

2 ¹ Ingkämmua' solasohongku, aka' to
 mampetahpa'koa' dai' di Puang Yesus Kristus
 Dehatanta ang matande, daa unse'la-se'laang

tau yaling di inahammu. ² Ponna ke ahai sule tau mentama di pa'himpungammua' mesinsing bulahang anna meporeha mapia, mane sule toine' mesa to pemase-mase meporeha tahuu, ³ anna umpa'käyyängngii yato ang meporeha mapia lambi' unngoainnga'tee, "Ohko'ingke done inde di ongeang mapia," ampo' unngoainne'te yato to pemase-mase, "Ke'de'o di hipe done," bahtu' unngoaintee, "Ohko'o di hoi' inde di pengngindä'angku," ⁴ daraka umpasisenga'mi yaling di inahammu anna daraka umpadahimokoa' kalaemu to pambohtu kaha-kaha ang ma'pihki' karake? ⁵ Pehingngiia', ingkämmua' solasohongku ang kukalemui! To pemase-mase yaling inde di lino napilleine' Puang Alataala mendahi to makaka yaling di kapampetahpa'ang, anna dianto sihatang unngala taha yaling di Kapahentaanna Puang Alataala yato ang puha nadandiing pano di tau ang mangkalemui. ⁶ Ampo' dioa' dio unnggita-ita naungkoa' dio to pemase-mase. Anna setonganna yatore' to makaka umpakauhohokoa' anna nahendengkoa' pano di olona to pambohtu kaha-kaha. ⁷ Anna daraka tau yatoo ang untula' tahuu sanga ang handang matande, ang umpolalammia' mendahi petauanna? ⁸ Ampo' ponnatoo ke untuhu'i si'da-si'dakoa' punggu' tannunna yato atohanna Tomarayanta,

noa ang tiuki' yaling di Suha' Maserona naoatee,
 "Kalemuikoa' parammu hupatau noa uningkalemui
 kalaemu," ya' membabe mapiamokoa'too.

⁹ Ampo' monna ke unse'la-se'laang lolokoa' tau
 situhu' ang landa' unngita pano, ya' umbabekoa'
 dosa, anna donentoo naongi tandaang
 dioatee untehkaikoa' atohang. ¹⁰ Menna-menna
 untuhu'i asang atohang ampo' ahake' mesa
 dai natuhu'i, diangka'ke'ne' untehkai ingkäna
 atohang. ¹¹ Aka' Kalaena mangngoatee, "Daa
 unngindä'-indä' pa'bannetauang," Dia sia tunne'
 mangngoatee, "Daa umpapateangnga'." Dahi
 ke dakoa' unngindä'-indä' pa'bannetauang
 ampo' papateangkoa' nei', ya' tontong
 siamokoa'te' disanga untehkai atohang. ¹² Dahi
 la umpapiaa' tula'mu sibaha pembabemu
 aka' la napahehsakoa' Puang Yesus situhu'
 atohanna ang ma'kuasa ullahpa' hupatau. ¹³ Aka'
 yaling umpahehsa lino Puang Alataala, dai la
 uningkalemui tau ang dai pa'kalemu. Ampo' tau
 ang pa'kalemu la napa'daiinne' yato tahungkung
 pano di kalaena. ¹⁴ O ingkämmua' solasohongku,
 akang kunanna ke ahai tau mangngoatee,
 "Kodi' mesa to mampetahpa'," ampo' dai aha
 tandaang pembabe mapia nababe? Malaraka
 napasalama' kapampetahpa'ang ang noa?
¹⁵ Ponna hapang aha mesa solata, muaneraka
 bahtu' bahineraka, ang dai aha porehana

anna dai aha andeanna, ¹⁶ akang kunanna ke ahakoa' ma'kara ungnogointee, "Paela'i! Pekaya' makambangngo anna pebohooi," ampo' dai aha umbea yato ang napahallu pano di kalaena?

¹⁷ Noa tuntone' tanda di kapampetahpa'ang: ke dai dipasitonda pembabe mapia, ya' setonganna yato kapampetahpa'ang dai aha kunanna.

¹⁸ Ponna aha toe' tau mangngoatee, "Aha tau ang supung unghannuang kapampetahpa'ang anna ahake' tau senga' ang supung unghannuang pembabe mapia." Ya' la kutimba'i kuoatee,

"Sändä' paitaikä' kapampetahpa'ammu dai sitonda pembabe, anna la kupaitaio dio

kapampetahpa'angku sitonda pembabeku ang mampatandaang." ¹⁹ Umpetahpa'a' ungnogatee

supung mesa Puang Alataala, i? Mapia toe' yatoo! Ampo' ingkäna setang napetahpa' toete'

noa yatoo, anna sika lalla'i mahea'. ²⁰ Oa' to

maho, mangki'dakakoa'to la dipaitai dioate

kapampetahpa'ang ang dai sitonda pembabe dai aha kunanna? ²¹ Daraka Abraham ang

taponene nasangai Puang Alataala to maroho

aka' pembabena tempona anna umpenombaing

Ishak änä'na yaho di pantunuang penombaang?

²² Dahi maleso diita ahana inang pahallu

dipasitonda kapampetahpa'ang anna pembabe.

Anna yaling di pembabe naongi sundung

kapampetahpa'ang. ²³ Ya' sundummitoo yato

aka ang puha tiuki' yaling di Bahtakara Dehata naoatee, "Abraham nasangai Puang Alataala 'to maroho' aka' mampetahpa'." Dianto suhunna anna disangaii Abraham 'to napakamaya Puang Alataala.' ²⁴ Dahi malesongnga' ungningsang unngoatee hupatau disangai 'to maroho' aka' pembabena, tadia aka' kapampetahpa'anna supu. ²⁵ Noa sia tuntone' ta Rahab, dolunna mesa bahine pahsundala', ampo' nasangai toe' to maroho Puang Alataala aka' undului yato ang nasuo ta Yosua anna nabahai tama di dasanna, mane napaitaii lalang senga' unngalai kalaena. ²⁶ Aka' ponna bätäng punti supu, dai aha sungnga', ya' mateetee'; noa sia tuntone' kapampetahpa'ang ke dai sitonda pembabe, ya' mateetee', bahtu' dai kekuna.

3 ¹ Ingkämmua' solasohongku, daa mai'dii di alla'mua' pemala mendahi tuangkuhu, aka' ungningsammia' unngoatee kami' ang mampakuhu la masuhsa puha durungangki' di hao di olona pampahehsaanna Puang Alataala ke dako'i! ² Aka' mai'di kaha-kaha taongei umbabe kasalaang. Ampo' menna-menna nabela lolo undakai lilana andana satula'-tula'nai, tau yato sundung kamapiaanna, aka' la nabelang unguasai kalaena. ³ Hapanganna mesa ngangnga', moinnakato saohko', ke tapatamai di suana arahang mala umpahe' yato

arahang, lambi' mala takuasai asang kalaena. ⁴ Taala pohapangang toe' mesa kahpala', moi umba noa käyyänna ke nasaui pepahi käyyäng mala nakoling pebosena, moinnakato saohko', situhu' pa'elo'na tau ang mampalao. ⁵ Noa tuntone' lila, mesa pangkahka' saohko' yaling di kalaeta, ampo' mala umpakende' kaha-kaha käyyäng. Taita toe' pano di api, moinnakato anna saohko'i ampo' mala toe' ungnängpu'i pangngala' malohäng. ⁶ Lilana tau sihapang api, pembanuaanna kakarakeang ma'ongegang yaling di kalaeta anna paleleang pano di ingkäna aka ang aha yaling di kalaeta. Lila ma'nala-nala lolo noa api la ungnängpu'i lalang katuhöanta napapuhpu pengkähänganna setang. ⁷ Inggänna olo'-olo' mahaila ang uha' bihti'na, sedansiang, olo'-olo' meme' sibaha olo'-olo' yaling di le'bo' mala dipakanähäng anna ahang napakanähäng hupatau. ⁸ Ampo' lila nei', dake' aha mesa tau la unguasaii lambi' mala napakanähäng. Lila punno kakarakeang, dai mala dipahe' anna mepatei noa ile balu pekeki'na. ⁹ Lila tapake umpudi Dehata ang tapoambe, anna dia siang tapake untändö paranta hupatau ang natampa Puang Alataala sinnoa hupanna. ¹⁰ Yaling mai di sua naongi lemba' pa'kuhhu'sumanga'ang anna petändö. Inggämmua' solasohongku, dai sihatang tapake lilata tapanoa. ¹¹ Aka' la aharakae' mesa timbu

naongei uhai mapia anna la dia siang naongei uhai karake? ¹² Inggämmua' solasohongku, noa tunne' aharakae' poang ara la ungkeboaing boa zaitun, bahtu'raka poang angkoro' la ungkeboaing boa ara? Ya' datoete' la aha timbu uhai karake la umpasohong uhai mapia. ¹³ Ke ahakoa' to keaka' anna to manähäng, pahallu umpatandaang kakeaka'aammu anna kamanähängammu yaling di katuhoammua' ungnolai kero mapia anna kamahempo'ang inaha ang lemba' di hao mai di kakeaka'ang. ¹⁴ Ampo' ke ahai yaling di kalaemua' inaha pa'kasueheang sitonda ma'sihiate anna umpihki' supu kalaena, ya' daa umbaha kahsiia' yatoo anna ungnangka' kakeaka'ang aka' setonganna yato ang umbabea' dai situhu' katahpa'ang. ¹⁵ Aka' yato ang unsanga kakeaka'ang dai sule yaho mai di Puang Alataala ampo' yaling mai di lino, di hao mai di nahsunna hupatau anna di hao mai di setang. ¹⁶ Aka' umba naongei aha inaha pa'kasueheang anna umpihki' supu kalaena, di hao tunto nei' naonge kende' kasiba'diang anna ingkäna pembabe karake. ¹⁷ Aka' kakeaka'ang ang sule yaho mai di Puang Alataala umpakende' inaha bahahsi, dai unggärä'i kasiba'diang, marota' pano di solana, tuhu'-tuhu'ang, si ma'kalemu lolo, anna membabe mapia. Dai mampille-pillei anna umba noa yaling di inahanna, noanto napasohong.

¹⁸ Anna pano di tau ang unγκärä'i kasikapiaiang, la unγκambo' banne kasikapiaiang anna la unγκeboaing kamarohoang.

4 ¹ Uмба nakasulei kasiba'diang anna kasikallaang yaling di alla'-alla'mua'? Daraka yatoo sule yaling mai di inaha manahsummua' ang sitolla' yaling di kalaemu? ² Mailukoa' pano di aka-aka ampo' dai mala ullambi', ya' umpolalammia' papateang. Anna ma'sihiatekoa' ampo' dasiang aha ullambi' pampemalammua', diang nasuhung umpolalang siteläng-teläng anna sikalla-kalla. Ampo' nasuhung anna dako'a' mala ullolongang aka-aka, aka' dako'a' aha si malau dai' di Puang Alataala yaling di sambayang. ³ Bahtu' malau siamokoa' ampo' dai mapia lalang inahammu lambi' dasiangnga' aha ullolongang, aka' yato palaummua' pemalako'a' supu umpakekuna situhu' pampemalammu. ⁴ Oa' ingkämmu tau ang dai mesa inahammu dai' di Puang Alataala, darakaa' dio unγκingsang unγκoatee tau ang untuhu'i lino sipa'bali Puang Alataala? Dahi menna-menna untuhu'i lino sipa'baline' Puang Alataala. ⁵ Pahallua' unγκingsang unγκoatee ahaete' suhunna anna diuki'i bahtakara masero naoatee, "Yato inaha ang yaling di kalaeta, ang napatamaingkea' Puang Alataala, mai'di pampemalanna ang matoho si'da-si'da." ⁶ Ampo' mana' pa'kalemunna

ang nabeaingkea' matoho puhane' andana yato pampemalantaa'. Dianto anna naoantee, "Puang Alataala umpa'bali to malängkä' inaha, ampo' umbehene' to mahempo' inaha."

⁷ Dahi malimuntu'koa' di hao di olona Puang Alataala. Bali Pongkahana setang anna la le'ba' nakahaoikoa'. ⁸ Pengkarungku'koa' pano di Puang Alataala anna narungku'i toukoa' nei'. Oa' ingkämmu to madosa, bahahsiia' teyyemu, anna dioa' ingkämmu ang ma'derua inaha, pamaseronii inahammu. ⁹ Sohsokoa' babemu anna dusengkoa' anna manahoi inahammu. Daa ungkaksia' anna metaha, ampo' la dumusengkoa' anna manaho inaha. ¹⁰ Pamahempo'ia' inahammu di hao di olona Dehata anna la napakeangka'koa'. ¹¹ Oa' ingkämmu solasohongku, daa ungkekara-kara bu'bu' pano di solamu! Aka' menna-menna untula'-tula' karake solana anna unghohto' tomande' solana, tau yatoo umpasala atohang. Ponna umpasalakoa' atohang, tadiakoa' tau ang untuhu' pahenta ampo' tau ang unghohto' karake Bahtakara Dehata. ¹² Aka' supung Puang Alataala umbabe atohang anna Dia supu To Pampahehsa. Dia tunto ang untokei kakuasaang mepasalama' anna metallangngi. Dahi dioa' dio dako' sipäto' la umpahehsa tomande' solamu. ¹³ Pehingngiia' inde tula'ku pano di dioa' ang si mangngoatee, "Allo dinoa bahtu' marondong la

panoang yato di bohto mahoa' anna la di haoang sahtaung ma'bulele umpeäng kauntungang." ¹⁴ Si umpanoaa' yatoo moinnakato dake' ungningsang yato aka ang la dahi marondong. Pihki'ke'a' umba noa katuhoammu. Aka' inde katuhoammu sihapang sahobo ang tandaang sämpäi' ampo' dai masae anna pa'da tomande'mi. ¹⁵ Setonganna la si unngoarea'ne'tee anna mane, "Ponna naelo' i Dehata, ya' malaang tuho, anna la mala tukang unghäng ma'hupa-hupa kähängang." ¹⁶ Ampo' dinoa unsanga-sangarakoa' dio kalaemu aka' kamalängkä'ang inahammu anna moi ke la dara babe noa yatoo karake. ¹⁷ Dahi pano di tau ang ungningsang pembabe mapia ampo' dai naaku napembabeing, tau yatoo madosa.

5 ¹ O ingkämua' to makaka, pehingngia': dusengkoa' anna sikakillakoa' aka' la nalambi'koa' kamadahhaang. ² Aka' ingkänna kullemaa' bosi tomande' anna porehamu kebu'bi'mi. ³ Bulahang anna pera'mu naandeng tähkä'. Anna yato tähkä'na la umpatandaang kakarakeammu, dianto kadindingbosiammu. Aka' puhamokoa' untombong tomande' kulle yaling inde di tempo diongei ungnempei kapuhaanna lino, dianto anna la naämpu'ikoa' sinnoa api. ⁴ Sika koha napekäyyängngi yato ingkänna tau ang umpopengkähäng umpupuingkoa' ihsi bela'mu dai aha unsahoi. Nahingnging

Puang Alataala Dehata ang handang ma'kuasa yato pekohanaii. ⁵ Puhamokoa' dio unsa'ding katuhuang masannang anna dangnga' aha aka ungalala'i yaling inde di lino. Sihapangkoa' patuhuang ang dipelompoi aka' la ditunu. ⁶ Puhamokoa' untahungkung anna umpatei tau ang dai aha kasalaanna, datomande'koa' nabali. ⁷ Inggämmua' solasohongku, inang la nalambi'koa' kamadahhaang. Dahi dianto anna la sa'bara'mokoa' ungnempei kasuleanna sumule Dehatanta Puang Yesus sinnoa mesa to pangnguma sa'bara' ungnempei boa pengkähänna la kende' mapia. Aka' nasa'bara'ang ungnempei tempona uhangngallo ke la mangngambo'i anna tempona uhangngallo ke la mantanammi. ⁸ Pamatoho toia'ne' inahammu punnokoa' kasa'bara'ang, aka' marungku'mi kasuleanna Dehatanta. ⁹ Inggämmua' solasohongku daumpomämmäng pano di solamu andana ditahungkungkoa'. Aka' setonganna dang masae anna suleng To Pambohtu kaha-kaha. ¹⁰ Inggämmua' solasohongku ala pohapangangngia' kasa'bara'anna ingkänna nabi yaling di kamadahhaanna umpalambi' Bahtakara Dehata. ¹¹ Setonganna taangka' kahsine' tau ang tähäng yaling di kamadahhaang. Unghingngi tungnga' yato kasa'bara'anna Ayub, anna ungningsang toia' umba napanoa nabehe

Dehata katämpä'anna. Aka' Dehata ang marota' anna sundung pa'kalemu. ¹² Ang handang poko', ingkämmua' solasohongku, daumpopindaa', sinnoanna umpopindai suruka, lino bahtu' senga'nake'. Ampo' diare', ponna inang io, ya' oaia'te, "Io." Ke dai, ya' oaia'te, "Dai," andana nalambi'koa' tahungkunna Puang Alataala.

¹³ Ke ahai tau yaling di alla'-alla'mua' nalambi' kamadahhaang, mapia ke ma'sambayangngi. Ke ahai tau ullambi' kamasannangang, mapia ke umpenanii penaniang pampudiang. ¹⁴ Ponna aha ang makorong yaling di alla'-alla'mua' pahallu la untambai pebulle ada' yaling di jumaa' anna malai sika napa'sambayangnging anna nasuhsu'i minnä' peuhu' yaling di sanganna Dehata.

¹⁵ Aka' ponna dipenumpui ma'sambayang anna sule yaling mai di kapampetahpa'ang, umpabono' yato to makorong, anna Dehata la umpamakahsingngi sumule. Noa tunne' ke ahai umbabe dosa la naampungngiing. ¹⁶ Dahi la sipangngakuikoa' anna sipa'sambayangngingkoa' anna malakoa' napabono' Puang Alataala.

Sambayanna mesa tau ang maroho di hao di olona Puang Alataala käyyäng kuasanna. ¹⁷ Elia mesa hupatau biasa sinnoa siamingkea', ampo' ma'sambayang sibaha sangkalebu inahanna anna malai dai kene'. Lambi' dasi'dai aha kene' yaling di tallu setangnga taung. ¹⁸ Pihsananna

ma'sambayang bumi umpalau kene', ya' tuhung
si'da bumi kene' lambi' keboa pinamula.

¹⁹ Inggämmua' solasohongku, ke ahai solamua'
ang sähsä' lalang di hao mai di katahpa'ang
anna ahakoa' mesa mamposola sumule pano
di olona Puang Alataala, ²⁰ pengnginsangngiia'
ungngoatee menna-menna ang umpasumule to
madosa di hao mai di lalang kabulingang, ya'
umpasalama' sungnga'na yato to madosa, anna
mai'di dosa ang la diampungngi.

1 Petrus

1 ¹ Pano di ingkäna tau ang napillei Puang Alataala, ang tisebu' pano di Poropensi Pontus, Galatia, Kapadokia, Asia anna Bitinia, ang tohho sihapang to sule di alla'-alla'na tau ang dake' unnginsang Puang Alataala. Hao mai di Petrus, rasulna Puang Yesus Kristus.

² Situhu' pahtuyunna Puang Alataala mengkalao dolu lambi' napilleikoa', anna napanikoa' mendahi petauanna unngolai pengkähänganna Inaha Masero, lambi' untuhu'imokoa' Puang Yesus Kristus anna napamaseromokoa' yaling di hahana. Ke la malai tuhtuangkoa' untahimbo behe anna kamasahkeang yaho mai di Puang Alataala. ³ Tapudii Puang Alataala, Ambena Dehatanta Puang Yesus Kristus! Aka' pa'kalemunna ang käyyäng lambi' puhamingkea' nabea katuhoang bakahu. Inde katuhoang bakahu tatahimbo unngolai katuhoanna sumule Puang Yesus di hoi' mai di kamateang. Dianto anna matoto'mi panghannuanta. ⁴ Tahannuang la untahimboingkea' dako' yato mana' ang puha napatoka lohpo'ingkea' Puang Alataala pano di ingkäna änä'-änä'na. Yato mana' nabe'beingkoa' yaho di suruka dai mala la karake

anna bosu bahtu' pa'da. ⁵ Anna la nadakaikoa' Puang Alataala ungnolai kakuasaanna ang käyyäng lambi' la napasalama'koa' di allo katämpä'anna aka' mampetahpa'koa' dai'. ⁶ Dianto anna kaksikoa' solasohong. Moinnakato anna mapi'di' inahakoa' dinoa aka' mai'di kamadahhaang ang manghoakoa', ampo' la umpamahasa inahammu aka' inde kamadahhaang sämpäi' supu. ⁷ Nasuhung anna ahai inde kamadahhaang dianto anna malai umpatandaang kamatoto'anna kapampetahpa'ammua'. Sinnoa bulahang, si disändä'i ditunu tama di api anna malai diinsang dioatee bulahang si'daraka, daraka. Ampo' kapampetahpa'ammua' masuli' puhaete' nei' andana bulahang, aka' inde bulahang daine' la lambi' sapano-panona. Dahi, sinnoa bulahang ang disändä'i ungnolai api, ya' noa tuntone' kapampetahpa'ammu disändä'i ungnolai kamadahhaang. Dahi ponna ke maleso liung dioatee mampetahpa' si'damokoa', la napudikoa' Puang Yesus Kristus sibaha napakeangka'koa' anna napamatandekoa' ke sumuleng tama inde di lino. ⁸ Inde Puang Yesus Kristus, moinnakato anna dake' aha ungnitaa' dolu, ampo' ungaklemuia'. Noa tunne' moinnakato anna dake' aha ungnita dinoa, ampo' mampetahpa'koa' pano, lambi' yato kakahsiammua' dakalei

diinsang ditula' tandana mahasa. ⁹ Pamahasaia' inahammu aka' halimokoa' untahimbo boana kapampetahpa'ammu, dianto kasalama'ang. ¹⁰ Yato senabiang dolu untula' lohpo' inde kasalama'ang ang halingnga' untahimbo dinoa. Sika naoatee la aha tempona nasalama'koa' Puang Alataala. Inahanna Kristus mengkähäng yaling di inahannaii lambi' sika napainsangngi Puang Alataala didiona kamadahhaang ang la unghoa Kristus, sibaha kamatandeang ang la natahimbo ke puhang yatoo. Ampo' yato senabiang dolu dake' nainsang umba la noa la dahi ingkäna indee. Dianto anna sika umpeängngi lalang anna malai sika nainsang pihhang anna umba noa la dahi yato ingkäna ang puha natula' lohpo'. ¹¹ (1:10) ¹² Sika napainsangngi Puang Alataala naoatee yato ang sika natula' lohpo', tadiaete' kalaenaii ang la napahoai, ampo' setonganna diorea'te' ang la nahoa. Dinoa, yato ang natula' lohpo' senabiang dolu, dipamalesoingkoa' mating, aka' aha tau ang mampainsangngikoa' Kaheba Mapia yaling di kamatohoanna Inaha Masero. Noa tunne' moi semalaeka'ang pemala liu sika ungningsang yato kasalama'ang ang halingnga' untahimbo. ¹³ Dahi, solasohong, inang aha inde panghannuang. Dianto anna kuoaita mating: pakekunaia' pihki'mu, madaka

lolokoa' anna hannu liuo pano di behe ang la untahimbo ke sumuleng Puang Yesus Kristus.

¹⁴ Naangka'koa' Puang Alataala änä'-änä'na, dahi tuhu'ia' atohanna. Daumpemala lolo untuhu'i pampemala kalaemua', sinnoa ang si umbabe dolu naonge yalingkangkoa' di kamalillingang.

¹⁵ Pahallukoa' masero yaling di ingkäna siamo, aka' inang masero Puang Alataala, anna Dianto ang untambaikoa' mendahi änä'-änä'na.

¹⁶ Aka' aha tiuki' yaling di Suha' Masero dolu naoatee, "Pahallu toukoa' dio masero, aka' Kodi maseroä'."

¹⁷ Oa' solasohong, yalingkoa' inde di lino sihapangkoa' supu to lempäng. Anna ke ma'sambayangkoa' dai' di Puang Alataala, ya' si untambai unngoatee, "O Ambe." Dianto anna pahallumokoa' tuhu'-tuhu'ang dai' akinna tohhokangkoa' yaling inde di lino. Aka' inde Puang Alataala ang umpoambe, dianto to Pambohtu ang umbohtu kaha-kahanna ingkäna tau situhu' pembabenaii, dai mampasise'la-se'la.

¹⁸ Tuhu'-tuhu'ammokoa' dai' di Puang Alataala, aka' unnginsammia' yato ang nabaya' Puang Alataala anna malakoa' beba' di hao mai yato di pengkeromu ang dolu. Yato pengkeromua' ang dolu, ang namana'ingkoa' tobaha'mu, setonganna dai kekuna. Ampo' napabeba'mokoa' Puang Alataala di hao mai, anna yato pebaya'na dai umpake aka-aka ang dai la lambi' sapano-

panona, hapanganna bulahang bahtu' pera',
¹⁹ ampo' yato pebaya'na masuli' puha nei',
 dianto hahana Kristus. Aka' Puang Yesus Kristus
 dipasihapang änä' domba ang dai aha bila'na
 bahtu' kärähko'na, ang dipatei unsulängngikoa'.
²⁰ Naonge anna dake' dipadahi inde lino, inde
 Puang Yesus inang puha napama'tantu Puang
 Alataala la mendahi to Pesuläng. Anna yaling
 inde di tempo ang sidungku' allo katämpä', puha
 tunne' kende' umbaya' dosammu. ²¹ Ungngolai
 inde Puang Yesus lambi' mampetahpa'koa'
 dai' di Puang Alataala. Napatuhong sumule
 Puang Alataala sibaha napamatande, lambi'
 mampetahpa'koa' anna hannu dai'. ²² Dinoa
 malamokoa' sikalemu-lemui sihapang to
 sisolasohong yaling di pa'kalemu ang tahpa',
 aka' puhamokoa' dibasei di hao mai di dosa
 naonge anna umpetahpa'ia' yato pepaturu
 ang tahpa'. Dianto anna kupakaenga'koa'
 kuoatee sikalemuikoa' mesa anna mesa sitonda
 sangkalebu inaha. ²³ Aka' puhamokoa' untahimbo
 katuhuang bakahu ang dai sule di hao mai di
 tau ang la mate. Ampo' yato katuhouammua'
 sule yahoete' mai di Puang Alataala ang dai
 aha matena. Untahimboa' inde katuhuang aka'
 umpetahpa' Bahtakaranna Puang Alataala ang
 tuho anna tontong lambi' sapano-panona.
²⁴ Sinnoa ang tiuki' yaling di Suha' Masero dolu

naoatee, "Katuhoanna hupatau sämpäi' sinnoa lohpo, anna kamalekeanna sämpäi' sinnoa bunga lohpo. Moinnakato la malahso yato lohpo anna la dondong bunganna, ²⁵ ampo' Bahtakaranna Dehata la tontonne' lambi' sapano-panona." Yato Bahtakaranna Dehata dianto Kaheba Mapia ang dipainsangngikoa'.

2 ¹ Dahi, solasohong, pakahaoi ingkäna hupanna kakarakeang sibaha ingkäna kara pa'bulitu' anna kakalasiang. Daumpa'kasuehe anna dauntula'-tula' tahuhu tau senga'. ² Sinnoa mesa änä' malea-leake' unnaha-naha uhai susunna indona, ya' la noa tumokoa'to dio pahallu unnaha-naha uhai susu mendehatanna, ang dai aha hau-haunna, dianto Bahtakaranna Dehata, lambi' mengkalao yato di Bahtakaranna Dehata, la sundung yato katuhoanna sungnga'mu lambi' salama'. ³ Dahi patontong loloi unnaha-naha Bahtakaranna Dehata aka' puhangnga' unsändä' anna ungningsammia' unngoatee mapia liu Dehata. ⁴ Anna dioa', solasohong, maikoa' lumba Dehata, ang dipasihapang batu ang tuho. Inde batu natibe hupatau aka' sika nasanga dai kekuna. Ampo' napillei anna napakeangka' Puang Alataala mendahi batu esengang matoto' yaling di dasanna. ⁵ Anna mala toukoa' dio napadahi batu ang tuho ang la napake umpake'de' dasang di mendehatanna. Yaling

yato di dasang la mendahikoa' imang masero ang la menomba dai' di Puang Alataala yaling di mendehatanna. Anna inde penombaammu la natahimbo Puang Alataala aka' sikentemokoa' Puang Yesus Kristus. ⁶ Yaling di Suha' Masero dolu yato To Pepasalama' ang la sule dipasihapang batu ang napillei Puang Alataala, ang naoatee, "Pehingngii! Puha kupillei mesa batu masuli'. Kupatoko yaho di Tanete Sion mendahi batu esengang yaling di dasangku. Menna-menna ang mampetahpa' pano yato di batu dai la manaho inahanna." ⁷ Yato To Pepasalama' sinnoa mesa batu ang inang masuli' pano di dioa' ang mampetahpa' pano. Ampo' ingkäanna tau ang dai mampetahpa' pano inang la ditahungkung, lambi' la sundung yato ang tiuki' yaling di Suha' Masero dolu ang naoatee, "Yato batu natibe to pedasang. Ampo' setonganna yato batu mendahing batu esengang yaling yato di dasang." Anna ⁸ "Yato batu mendahing batu ang naonge sika titero bahtu' batu ang sika napengkanahoi." Sika titero aka' dai naaku umpetahpa' Bahtakaranna Dehata, lambi' ditahungkung situhu' yato pahtuyunna Puang Alataala pano diiii. ⁹ Ampo' dioa' solasohong, puhakoa' napillei Puang Alataala. Napadahikoa' imang ang si umbabe pengkähänganna Tomarayanta. Puhamokoa' napatani mendahi petauanna ang masero

lambi' naampui tubumokoa' dio. Napanoa anna malakoa' umpainsangngi ingkäna tau didiona pembabena ang ma'kuasa, aka' puhamokoa' natambai yaling mai di kamalillingang, mentama di kamabayaanna. ¹⁰ Dolu dakangkoa' naampui, ampo' dinoa naampuimokoa'. Dolu dake'a' ungningsang pa'kalemunna, ampo' dinoa ungningsammia'. ¹¹ Oa' solasohong ang kukalemui, katuhoanta yaling inde di lino sihapangngingkea' to sule, bahtu' tau ang lempäng kale, aka' tohhoingkea' di alla'-alla'na tau ang dake' ungningsang Dehata. Dianto anna kupakaenga'koa' kuoatee: dauntuhi' pampemala karakena inahammu, aka' yato pampemala karake umpa'bali katuhoammu di mendehatanna. ¹² Aha tau ang dai ungningsang Dehata anna dianto yato ang si mampakauhohokoa' anna ang si mantanda'koa' naoatee karake babemu. Dianto anna pahallukoa' madaka yaling di pembabemu anna malai sika naita lolo kamapiaammu. Katämpä'anna la sika naita yato pembabe mapiammu lambi' sika la umpudi Puang Alataala di allo kasuleanna. ¹³ Tuhu'-tuhu'angkoa' pano di ingkäna to ma'pahenta di mentolinona, aka' dianto pa'elo'na Dehata. Tuhu'-tuhu'angkoa' pano di tomaraya, dianto pongkaha ang handang mayahoang di alla'-alla'na hupatau. ¹⁴ Tuhu'-tuhu'angkoa' pano di tuambahsa', aka' dianto

ang napake tomaraya untahungkung to pembabe karake anna umpudi tau ang membabe mapia. ¹⁵ Aka' dianto indee pa'elo'na Puang Alataala, lambi' mengkalao di pembabe mapiammu damokoa' la natanda' tau ang dai ungningsang Puang Alataala. ¹⁶ Setonganna kita'a' to Sahani damingkea' naposabua' dosa. Bahtuanna, beba'mingkea' aka' puhamingkea' nalahpa' Puang Alataala di hao mai di kakuasaanna dosa. Ampo' daa yato kabeba'ammu diang la umpolalang umbabe kakarakeang. Ampo' diare' tahu'i pa'elo'na Puang Alataala, aka' inang sabua'nakoa'. ¹⁷ Pakeangka'koa' ingkäna tau, kalemuikoa' solamu to mampetahpa', tahu'-tahu'angkoa' dai' di Puang Alataala anna pakeangka'koa' tomaraya. ¹⁸ Oa' ingkämmu sabua', tahu'i anna pakeangka'koa' pongkahamu, daa ang mapia supu pengkerona anna marota'. Ampo' moi pongkaha ang makahha' pengkerona pahallua' untuhu'i. ¹⁹ Ponna ke ahai di alla'-alla'mu ang nadahha pongkahamu, moinnakato anna dai aha kasalaanna, anna ke natähängngi unngolai yato kamadahhaang aka' umpihki' lolo pa'elo'na Dehata, ya' la umpamasannang Puang Alataala. ²⁰ Daumpihki'i unngoatee la napudikoa' Puang Alataala ke sa'bara'koa' unngolai kamadahhaang aka' pembabemu ang karake. Ampo' ang la umpamasannang

Puang Alataala, dianto ke sa'bara'koa' unngolai kamadahhaang aka' pembabemu ang mapia.

²¹ Aka' dianto suhunna lambi' natambaikoa' Puang Alataala: anna malai mapiaa' pembabemu moinnakato anna unngolaikoa' kamadahhaang. Aka' Kristus hali unngolai kamadahhaang aka' dioa' anna Dianto yatoo ang mendahi pohapangang ang pahallu untindo'i. ²² "Dai aha umbabe dosa moi poro la pihsang anna dai aha ma'loseng-loseng." ²³ Sika natändoi ampo' dai nabala'. Sika nadahha, ampo' daine' aha nabala' napakahea'i. Supung umbeho katuhonna dai' di Puang Alataala ang si umbohtu kaha-kaha anna dai si mampasise'la-se'la. ²⁴ Kalaena Puang Yesus ang umbulle tahungkunna dosanta yaling di Kalaena naonge anna dipateii yaho di kayu sitambeng, lambi' dipabeba'ingkea' di hao mai di kakuasaanna dosa anna tuhoingkea' untuhu'i pa'elo'na Puang Alataala. Anna dianto yato bila'na ang mampabono'koa'. ²⁵ Dolu sinnoakoa' domba ang sähsä' lalang. Ampo' dinao sumulemokoa' pano di to Pangkambi' ang mandakai sungnga'mu.

3 ¹ Noa tumokoa' dio bahine, tuhu'-
 tuhu'angkoa' pano di muanemu, lambi' ke ahai muanemu ang dake' mampetahpa' pano di Bahtakaranna Dehata, ya' mala napetahpa' aka' pembabemua'. Dai pahallu untula'ing aka-aka

pano, ² aka' ke naitai pembabemu ang masero
 sibaha katuhu'-tuhu'ammu, ya' yato pembabemu
 la mendahi pepakuhu lambi' la mampetahpa'
 dai' di Dehata. ³ Ponna pemalako'a' maleke, ya'
 daa ang di aneanna supu kalaemu umpamaleke,
 hapanganna umpamahasako'a' beluhä'mu bahtu'
 umbelo-beloiko'a' kalaemu umpake bulahang
 anna kaya' masuli'. ⁴ Aka' yato kamalekeang ang
 tahpa' sohong yaling mai di inaha, hapanganna
 mesa bahine ang malunä' anna marota'. Dianto
 yato kamalekeang ang tontong lolo anna ang
 masuli' allinna di olona Puang Alataala. ⁵ Aka'
 noanto indee yato pengkerona mai' di bahine dolu
 ang masero anna mampetahpa' dai' di Puang
 Alataala. Bahine yato umpamaleke kalaena
 unngolai tuhu'-tuhu'ang pano di muanena.
⁶ Sinnoanna Sara untuhu'i pahentana Abraham,
 muanena, anna nasangai "pongkahana." Anna
 dioa', solasohong, mala disangai "änä'na Sara"
 ke untindo'ia' pengkerona ang mahasa anna
 dako'a' mahea' pano di aka-aka siamo. ⁷ Noa
 tumoko'a' dio muane, pahalluko'a' tuho sikarota'i
 bahinemu. Pihki' liui umba la umpanoa undului,
 aka' kamatohoannai dai sinnoa kamatohoanna
 muane. Ampo' moinnakato noa, bahineta sinnoa
 siamingkea' kita' di olona Puang Alataala, aka'
 sika nabea toe' Puang Alataala katuhong ang
 lambi' sapano-panona sinnoa ang nabeaingkea'.

Dianto anna pahalluia' umpakeangka' sinnoa
 ang sihatang. Aka' ponna ke dako' tuho
 sikarota'i bahinemu, ya' yato sambayammu dai
 la nahingngi Puang Alataala. ⁸ Katämpä'anna,
 ingkämmua' solasohong, tuhoko' sikapiai mesa
 anna mesa, mesa kara anna mesa inahako'.
 Sikalemuikoa' sihapang to sisolasohong.
 Sikarota'ikoa' mesa anna mesa anna mahempo'
 inahako' pano di ingkäna tau. ⁹ Ponna ke
 ahai tau ang membabe karake mating, ya'
 daumbala'i kakarakeang. Noa tunne' ke ahai
 tau ang mantändokoa', ya' daumbala'i petändo.
 Ampo' diare' bala'ia' yato pembabe karakenaii
 umpalauing behe dai' di Puang Alataala, aka'
 nasuhung natambaikoa' Puang Alataala mendahi
 to pentindo'na anna malakoa' untahimbo
 behe yaho mai. ¹⁰ Yaling di Suha' Masero aha
 tiuki' naoatee, "Menna-menna ang pemala
 masannang anna mahasa katuhooanna pahallu
 undakai pa'karanna anna dai la umpasohong
 tula' karake bahtu' tula' bulitu'. ¹¹ Pahallu naboli
 membabe karake ampo' diare' membabe mapia.
 Pahallu napengkabela-belai tuho sikapiai tau
 senga'. ¹² Aka' Puang Alataala si undakai ingkäna
 tau ang tuhu'-tuhu'ang pano di pa'elo'na, anna
 si nahingngi lolo sambayannaii. Ampo' tau ang si
 membabe karake, ya' napa'bali nei'." ¹³ Menna
 ang la membabe karake mating di dioa' ke

membabe mapia lolokoa'? ¹⁴ Ampo' hapanganna ke la unngolaikoa' kamadahhaang aka' pembabe mapiammu, ya' setonganna yatoo kehongko'koa'. Dahi daummahea' pano diii bahtu' la bata-bata inahammu. ¹⁵ Ampo' diare' behoi katuhoammu pano di Kristus, anna pakeangka'ia' situhu' ang inang sihatang pano di Dehata. Patoka lohpo'i pentimba'mu ang la untimba'ing ke ahai tau ang mangkutanaikoa' didiona panghannuammu dai' di Puang Alataala. Ampo' yaling yato di pentimba'mu pahallukoa' umpake kara ang malunä' sibaha mahempo' inaha. ¹⁶ Noa tunne' pembabemua' pahallu mapia liu, lambi' ke ahai tau ang unsalla pembabe mapiammu aka' to pentindo'nakoa' Kristus, katämpä'anna la masili. ¹⁷ Setonganna ke naelo'i Puang Alataala, mahasa puha nei' unngolaiingkea' kamadahhaang aka' pembabe mapianta andana unngolaiingkea' kamadahhaang aka' pembabe karaketa. ¹⁸ Aka' Kristus puhang unngolai kamadahhaang moinnakato anna dai aha kasalaanna. Pihsang supu mate aka' dosanna hupatau, dai pahallu dipa'sule-sulei. Daine' kekasalaang, ampo' kita' indee ang kekasalaang ang nabala'i anna malaingkea' nabaha dai' di Puang Alataala. Dipatei di mentolinona ampo' napatuho sumule Inaha Masero. ¹⁹ Donetoo le'ba'mi natehte Inaha Masero umpepainsangging

kaheba kapataloanna pano di sungnga'na ingkäna tau ang yaling di tahungkung. ²⁰ Sika ditahungkung aka' umbali Puang Alataala dolu naonge anna tuhoke' Nabi Nuh. Donetoo Puang Alataala masae mangngempe anna sa'bara' yaling di pa'kalemunna anna malai tau mengkatoba', naonge lella'i Nuh umpapia kahpala'na. Ampo' tahpana sompo' le'bo' untallangngi lino, ya' supung kahua tau ang mentama yato di kahpala'na lambi' salama'.

²¹ Yato uhai ang untallangngi lino donetoo dianto ang umpatandaang lohpo' ada' kasahaniang, dianto yato pantero'ang ang mendahing tanda kasalama'ammu. Yato ada' pantero'ang daete' dioatee anna malai umbasei bätäng kalaeta di hao mai di kakärähko'anta, ampo' la mendahi tanda pa'dandianta dai' di Puang Alataala mengkalao di unnä' inahanta ang mapia. Inde ada' mepasalama' aka' mampetahpa'ingkea' pano di kakuasaanna Puang Alataala ang umpatuho sumule Puang Yesus Kristus.

²² Puhanna yato, dai'mi di suruka anna mohko'i yaho di tando kuananna Puang Alataala, dianto ongeang kakeangka'ang. Dinoa semalaeka'ang sibaha ingkäna to pa'kuasa senga' pahallu tuhu'-tuhu'ang pano.

4 ¹ Dahi Kristus unngolai kamadahhaang naonge tuhoi yaling inde di lino. Dianto

anna pahallu toukoa' dio umpamatoho
inahammu lambi' sadia tumokoa' dio unngolai
kamadahhaang. Aka' menna-menna naaku
madahha aka' Puang Yesus Kristus, ya'
bahtuanna nabling umbabe dosa. ² Dahi,
akinna tuhokangkoa' yaling inde di lino, damong
untuhu'i lolo pampemalanna hupatau, ampo'
diare' tuhu'i pa'elo'na Puang Alataala. ³ Aka'
samangnga' allona si umbabe sinnoa ang nababe
tau ang dake' unngingsang Dehata. Donetoo
tasampa'a' keromu, si untuhu'ikoa' pampemala
kalaemu, si ma'malango-langokoa', si ma'rame-
rame lolokoa', si samangkamahoinnako'a' anna si
menombakoa' pano di dehata lino. ⁴ Ampo' dinao
nakapusa'imokoa' yato solamu aka' dangnga' si
umposolai yaling umbabe ingkäna yattoo ang
tasampa'. Dianto anna sika napakauho-uhokoa'.
⁵ Ampo' la lambi'mi tempona la sika pahallu
untimba' pekutananna Puang Alataala didiona
yato pembabe karakenaii. Aka' tokang Puang
Alataala la unghohto' pembabena ingkäna
tau, noa ang tuhoke', noa ang mateng. ⁶ Dianto
anna dipepainsangnging yato Kaheba Mapia
pano di tau ang puha mate. Nasuhung anna
dipanoai, aka' moi sika mateng di mentolinona,
sinnoa ang dahi pano di ingkäna tau, ampo'
la tuhoke' di mendehatanna situhu' pa'elo'na
Puang Alataala. ⁷ La lambi'mi katämpä'anna

lino sibaha ingkäna ihsinna. Dianto anna pahallukoa' madaka sibaha matoho inaha anna malakoa' ma'sambayang. ⁸ Ang handang pahallu, dianto sikalemuikoa' mesa anna mesa sitonda sangkalebu inaha, aka' ponna ke sikalemuiingkea' solata, ya' la tainsang toe' siampungngi mesa anna mesa. ⁹ Sipotosulekoa' mesa anna mesa anna daumpomämmäng. ¹⁰ Ingkänaingkea' pantang untahimbo pebea ang sisenga'-senga' yaho mai di Puang Alataala. Dahi mahasa ke tapake manahpai yato pebea yaling ungkalemui tau senga', hapanganna: ¹¹ menna-menna nabea pengkähängang ma'ho'ba, ya' pahallu untula' Bahtakaranna Puang Alataala. Anna menna-menna nabea pengkähängang ungkalemui tau senga', ya' pahallu napanoa umpake kamatohoang ang sule yaho mai di Puang Alataala. Lambi' yaling di ingkäna siamo Puang Alataala la dipudi unngolai Puang Yesus Kristus, aka' Dianto ang ma'kuasa anna sihatang dipamatande lambi' sapano-panona. Aming. ¹² Oa' solasohong ang kukalemui, mengekoa' unngolai kamadahhaang ang sinnoa maluhsunna api anna malaia' disändä'i kamatohoanna kapampetahpa'ammu. Ampo' daumpusa'a' anna daumpihki'i unngoatee, "Liba' maho yato kamadahhaangki' andana tau senga'." ¹³ Ampo' diare' pamasannanggia'

inhammu aka' puhang untahimbo taha yaling di kamadahhaang ang puha naolai Kristus. Mengkalao yatoo la kahsi liukoa' ke dipalanda'mi kamatandeanna. ¹⁴ Ponna ke napakauho-uhokoa' tau aka' untindo'koa' Kristus, setonganna kehongko'koa', aka' bahtuanna puhamokoa' untahimbo Inaha ang matande, dianto Inaha Maserona Puang Alataala. ¹⁵ Ampo' daaa' ahai di alla'-alla'mua' ang la didahha aka' papateang, bahtu' maboko, bahtu' ma'maho-maho, bahtu' umpentamai ang tala napentamai. ¹⁶ Ampo' ponna ke didahhako'a' aka' to Sahanikoa', ya' daummasili. Pa'kuhhu'sumanga'koa' dai' di Puang Alataala aka' inang to pentindo'nakoa' Puang Yesus Kristus. ¹⁷ La lambi'mi tempona kaha-kahanna ingkäna tau la nahohto' Puang Alataala. Anna kita'mia'too ang la handang dolu nahohto'. Anna ponna ke kita'ia' inde änä'-änä'na la nahohto', ya' londo puhaete'ne' pano di tau ang dai umpetahpa' yato Kaheba Mapia ang sule yaho mai di Puang Alataala. ¹⁸ Aka' aha tiuki' yaling di Suha' Masero naoatee, "Moi tau ang maroho pengkerona masuhsang dipasalama', ya' la londoke'ne' pano di to karake pembabena anna tau ang dai tahu'-tahu'ang dai' di Puang Alataala!" ¹⁹ Dahia', solasohong, ponna ke ahakoa' madahha situhu' pa'elo'na Puang Alataala, ya' behoi katuhohammu dai' di Puang

Alataala To Metampa. Aka' inang la napasundung yato pa'dandianna mating di dioa'. Anna daa ummali'-mali'angngia' membabe mapia.

5¹ Oa' ingkämму pebulle ada', aha ang pahallu kupalau mating. Kuuki' noa indee aka' puha tumä' kodi' mendahi pebulle ada', anna puha tung kusa'bii kamadahhaang ang hali naolai Kristus dolu. Anna ke sumuleng dako' umpalanda' kamatandeanna, ya' la mangngala taha touä' koo yaling. ² Kupalau la undakai manahpa yato ingkäna to mampetahpa' ang unγκambi' sihapang domba. La sika undakaia' sitonda sangkalebu inaha situhu' pa'elo'na Puang Alataala anna daia' umbabe noa yatoo aka' umpahsa. Sika kalemuii mengkalao di unnä' inahammu; daumpihki'a' supu saho. ³ Anna dauntomarayai yato ingkäna tau ang puha dibeakoa' la undakai, ampo' diare' mendahikoa' pohapangang pano diiii. ⁴ Anna ke suleng yato ang Handang Pongkaha To Pekambi', la nabeakoa' kamatandeang ang la lambi' sapano-panona ang sihapang songko' malekena tomaraya. ⁵ Noa tumokoa' dio ang mahäti'kangko, tuhu'-tuhu'angkoa' pano di pebulle ada'. Mahempo' inaha asangkoa' anna sitahiaikoa' mesa anna mesa. Aka' "tau ang malängkä' inaha napa'baline' Puang Alataala, ampo' tau ang mahempo' inaha nakalemui nei.'" ⁶ Dahia', solasohong, mahempo'

inahakoa' anna tahu'-tahu'angkoa' dai' di Puang Alataala ang ma'kuasa, anna malakoa' napakeangka' ke lambi'mi tempona. ⁷ Behoi dai' di Puang Alataala ingkäna aka siamo ang mampabata-batakoa' aka' Dianto ang mandakai lolokoa'. ⁸ Madakakoa' anna pa'kaleha loloo. Aka' balimmu, dianto Pongkahana setang, si kalao-lao lelung sinnoa singa ang lella' mengngehheng umpeäng tau ang la nahopängngi. ⁹ Bali umpake kapampetahpa'ammu ang matoho. Aka' ungningsammia' unngoatee ingkäna solasohommu to mampetahpa' di umba-umba naongei di lino si unngolai kamadahhaang sinnoa yato ang si unngolaia'. ¹⁰ Anna ke puhang yato kamadahhaang ang sämpäi' supu, ya' la napasundummingkoa' Puang Alataala ingkäna yato ang ungalala'i. Bahtuanna: la napamatohokoa', napakesumanga'koa' sibaha napatontongkoa'. Aka' Dianto pengkalaoanna ingkäna pa'kalemu. Dianto ang mantambaikoa' yaling di Kristus, anna malakoa' untahimbo taha yaling di kamatandeanna ang la lambi' sapano-panona. ¹¹ Pudij, aka' Dianto ang ma'kuasa lambi' sapano-panona. Aming! ¹² Lella' kuuki' inde suha' ang kapo'de' mating, naduluiä' ta Silwanus ang taangka' mesa solasohonta ang mala dipetahpa'. Suhunna kuuki' inde suha' mating anna malakoa' kupakesumanga' sibaha

kupainsangngikoa' umba noa pa'kalemunna Puang Alataala pano di kita'. Pentokei loloia' yato pa'kalemunna. ¹³ Salama'na are' mating solasohommu to mampetahpa' dinne di Bohto Babel. Noa toi ta Markus ang kupoänä', salama'na toe' are' mating. ¹⁴ Sisalama'koa' mesa anna mesa yaling di pa'kalemu. Anna kuhannuang la nabeakoa' Puang Alataala kamasahkeang aka' sikentekoa' Kristus. Samantoo.

2 Petrus

1 ¹ Pano di dioa' ang tadia to Yahudi, ang mampetahpa' pano di Puang Yesus Kristus sinnoa kami' to Yahudi. Hao mai di Simon Petrus, sabua'na anna rasulna Puang Yesus Kristus. Kalaena Puang Yesus Kristus, To Pepasalama', Dehata ang tapenombai, ang mampopampetahpa'koa' sinnoaingkea' aka' maroho pembabena anna dai mampasise'la-se'la. ² Ke la malai tuhtuangkoa' untahimbo behe anna kamasahkeang aka' ungningsammokoa' Puang Alataala sibaha Puang Yesus, Dehatanta. ³ Puang Alataala matande anna mapia inahanna. Mengkalao di kamatandeanna anna kamapiaang inahanna natambaiingkea' lambi' aha kasikenteanta sibaha. Anna mengkalao di kakuasaanna ang käyyäng, ya' halimingkea' nabea yato ingkäna aka-aka ang tapahallu yaling di katuhonta anna yaling untindo' pengkerona. ⁴ Mengkalao di kamatandeanna anna kamapiaang inahanna, nabeaingkea' pebehe ang käyyäng anna kealli si'da-si'da ang puha medandiing. Nasuhung mebeai yato pebehe, anna malakoa' umpensinnoai pengkerona Puang Alataala anna damokoa'

la untuhu'i pampemala karakemu. Aka' yato pampemala karake si unngkarakei katuhoanna tau ang dai unngingsang Puang Alataala. ⁵ Dahi, solasohong, aka' puhamokoa' nakalemui, ya' tuhtuang hängngängngike'a' pengkero mapia pano yato di kapampetahpa'ammu. Anna pano yato di pengkero mapiammu, ya' hängngängngike' kakeaka'ang. ⁶ Tahhi'na, ya' la pahalluke' unghängngängngi pengkero ang noa indee: dianto unngkuasai tau kalae, sa'bara' yaling di kamasuhsaang, tuhu'-tuhu'ang tau dai' di Puang Alataala ⁷ anna unngkalemui tau solata to mampetahpa'. Ampo' dai la solata supu to mampetahpa' dikalemui, ampo' pahallu toe' tau unngkalemui tau senga'. ⁸ Aka' tuhtuang umpanoa, ya' la tuhtuang toe' maleso dioatee kekuna si'da katuhoammu mengkalao di kapainsangammua' didiona Puang Yesus Kristus Dehatanta. ⁹ Ampo' ingkäna tau ang dai noa yatoo pembabena, ya' sinnoa to buta. Aka' sinnoa mesa to buta dai maleso pennenne'na, ya' noa tunne' pano di tau ang noa yatoo: dai maleso pihki'na aka' dai nakalehai naoatee haling dibasei di hao mai di dosanna. ¹⁰ Dahi, solasohong, pengkabela-belaii untuhu'i Puang Alataala, anna malaia' unngingsang unnggoatee puhamokoa' napillei sibaha natambai. Ponna ke umpanoai, ya' inang dakoa' la manaho. ¹¹ Anna di allo ang

la sule la nabuhkeingkoa' baba Puang Alataala ang lutama di suruka; la natahimbokoa' tama di Katomarayaanna Puang Yesus Kristus, dianto To Pepasalama' anna Dehata ang tapenombai. Anna yato Katomarayaanna inang dai aha kapuhaanna. ¹² Dahia', solasohong, moinnakato anna ungningsammi ingkäna indee, anna moinnakato matohomokoa' untindo' pepakuhu ang tahpa', ampo' la kupakaleha lolokangkoa'. ¹³ Kuangka' sihatang ke kuuki'ingkoa' suha' pepakaleha didiona ingkäna indee sumbana tuhokä', ¹⁴ aka' puha napakalesoingkä' Dehatanta Puang Yesus Kristus naoatee dang masae anna la matemä'. ¹⁵ Dianto anna mengkähäng si'da-si'damä' anna malaia' uningkalehai ingkäna indee ke matemä'. ¹⁶ Naonge anna kipaturukoa' kioatee ma'kuasa Puang Yesus Kristus anna la sumule bou tama inde di lino, ya' tadiaete' tohodolu kale sinnoa ang napihki' hupatau. Anna nasuhung kiinsang kioate tahpa', aka' matangki' tobou kami' paita unsa'bii kamatandeanna. ¹⁷ Dolu yahoang di mesa tanete anna kiitai Puang Yesus mesilo napobua' kamatandeang anna kakeangka'ang ang natahimbo yaho mai di Puang Alataala, Ambena. Donetoo kahingngiang kamahanna Puang Alataala To Handang Matande naoatee, "Dianto inde Änä'ku ang kupakamaya, ang umpamasannang inahangku." ¹⁸ Kalaeki'

ang unghingngi inde kamaha yaho mai di suruka naonge sibaha-bahaang yaho yato di tanete masero. ¹⁹ Dahi, aka' yato ang kisa'bii, lambi' kiinsang kioatee tahpa' yato ang natula' senabiang dolu. Ya' mahasa ke umpehingngiia' yato tula'naii, aka' sihapang ballo ang mesilo yaling di kamalillingang. Dahi pehingngiia' yato tula'na senabiang lambi' sumule sala Puang Yesus tama inde di lino. Kasuleanna la sinnoa lelle'na allo, bahtu' sohonna bintäng pambaha allo. ²⁰ Ang handang pahallu ungningsang, dianto dai aha moi poro la mesa tau ang la mala umpekaleso bahtuanna tula'na nabi yaling di Suha' Masero situhu' pihki'na toboue'. ²¹ Aka' senabiang dolu umpepainsangnging tula'na Puang Alataala, dai situhu' pa'elo'na hupatau, ampo' situhu' petehtena Inaha Masero lambi' mala sika untula' Bahtakaranna Puang Alataala.

2 ¹ Dolu inang aha toe' nabi ang si ma'loseng-loseng yaling di alla'-alla'na tau ang untuhu'i Puang Alataala. Noa tunne' dinoa inang la aha to pampakuhu ada' ang si ma'loseng-loseng yaling di alla'-alla'mua'. Sika la umbaha pepakuhu ang dai tahpa' ang la untilakai tau, anna sika la umbahoi Dehata ang mansulängngi. Lambi' kalemba'anna yatoo la sika baha' untilakai kalaenaii. ² Ampo' moinnakato noa, mai'di tau la untindo'i yato lalang karakenaii, lambi' la aha tau

senga' ang untula' tahuu pepakuhunna Puang Yesus ang tahpa'. ³ Aka' napobua' kamailuanna pano di doi', lambi' la sika untula' tohodolu kalosengang mengkalao di pihki'na toboe' anna malai sika unngala yato doi'mua'. Ampo' inang masaeng napatokaing Puang Alataala yato tahungkunna ang la sika manghoa ang tokang dinoa. ⁴ Moi semalaeka'ang ang madosa dolu, inang dai aha sika nalahpa' Puang Alataala, ampo' napatama di nahaka anna natahukungngi tama di kahoäng malilling lambi' tempona allo panghohto'ang. ⁵ Noa tunne' tau karake dolu, dai sika nalahpa' Puang Alataala di hao mai di tahungkunna. Ihsinna inde lino dolu ang dai untuhu'i Puang Alataala natallangngi unngolai sompo'na le'bo'. Supung Nabi Nuh sibaha pitu tau senga' nakalemui lambi' dai mate, aka' inde Nuh umpepainsangnging lalang kamarohoang situhu' pa'elo'na Puang Alataala. ⁶ Noa tunne' ihsinna Bohto Sodom anna Bohto Gomora naämpu'i apinna Puang Alataala napobua' pembabe karakenaii. Lambi' inde tahungkunnaii mendahi pengkakalehaang pano di ingkäna tau ang dai naaku tahu'-tuhu'ang dai'. ⁷ Ampo' donetoo aha mesa tau ang disanga Lot natehtene' sohong lambi' salama' aka' maroho nei' anna mapi'di' lolo inahanna unngita pembabe karakena yato to Sodom. ⁸ Alloboi anna alloboi madahha

ungngita anna unghingngi lolo yato pembabenaii ang untehkai atohanna Puang Alataala.⁹ Dahi, mengkalao inde di pohapangang, maleso taitaa' kakuasaanna Puang Alataala ungaklemui tau ang tuhu'-tuhu'ang dai', lambi' dai sika manaho ke ungnoloii pesändä'. Anna unngita toingkea'ne' kakuasaanna untahungkung tau karake lambi' di Allo Panghohto'ang,¹⁰ londonang pano yato di ingkäna tau ang naangka'i untuhu'i pampemala karakenaii anna unte'le-te'le kakuasaanna Puang Alataala. Yato to pampakuhu ang ma'loseng-loseng bahani si'da-si'da anna malängkä' inahannaii lambi' dai sika mahea' untula' tahuhu ingkäna to ma'kuasa ang matande.¹¹ Aka' moi semalaeka'ang, ang matoho anna ma'kuasa puha nei' andana yato to pampakuhu kalosengang, dato'i sika bahani untula' tahuhu bahtu' unsalla yato ingkäna to ma'kuasa ang matande di olona Puang Alataala.¹² Ampo' inde to pampakuhu ang ma'loseng-loseng, dai ma'pihki' seha'. Sika untula' tahuhu aka-aka ang dai sika napähäng. Kau'na sinnoa olo'-olo' mahaila ang dai umpihki' pembabena, bahtu' sinnoa olo'-olo' ang tuho supung anna malai napatei to poasu. Ya' la sika sinnoanto yato olo'-olo' mahaila yatoii, sika la tallang toe'.¹³ Yato tahungkung ang la natahimbo sihatang pano yato di pembabe karakenaii. Aka' moi di tängngä allo sika untuhu'i lolong

pampemala kalaena. Sika ma'toso'bäng-so'bäng ke lella'koa' mande sibaha-baha yaling di pa'himpungammu, lambi' masilikoa' anna nako'a'-koa' atekoa' ungnigita. ¹⁴ Anna ponna ke ahai bahine naita, ya' tahhi' sika pemala nakamahoi. Dai aha namali'-mali'ang umbabe dosa. Tau ang malamma kapampetahpa'anna si nabulitu' lambi' manaho tama di dosa. Si mailu lolo pano di aka-akanna tau senga'. Tilaka tau ang noa yatoo! ¹⁵ Sika ungebo'i yato lalang ang tahpa' anna untindo'i lalang ang karake. Sika untindo'i lalang ang natindo' dolu Nabi Bileam, änä'na Beor, ang si umpihki' supu doi' ang la natahimbo ke membabe karakei. ¹⁶ Pahtuyunna inde Bileam nakalapai Puang Alataala umpake keledai kalaena Bileam. Napopa'kara yato keledai anna malai unkgambahoing inde nabi aka' katomahoanna. ¹⁷ Didionane' yato to pampakuhu kalosengang, puha napatokaing Puang Alataala ongeang ang mapähtäng. Sika sinnoa timbu ang mahti' bahtu' sinnoa salehu' ang nasau pepahi ampo' dai undondong kene'. ¹⁸ Malängkä' inahannaii untula' ingkäna pembabena ampo' dai kekuna samai yato ang natula'. Sika si umpake pampemala karake anna malai napolalang unse'de' tau ang mane umpellei lalang karake, lambi' sumule yato tau pano yato di lalang ang mane puha napellei. ¹⁹ Si naoatee yato

to pampakuhu ang ma'loseng-loseng, "Ponna ke untuhu'i pepakuhungki', ya' damokoa'ne' pahallu untuhu'i yato atohang, la beba'koa'!" Ampo' setonganna yatoii dia siang ang sihapang sabua', aka' nakuasai pengkero ang unnahoang hupatau. Aka' ponna ke nakuasaiingke yato pampemala, ya' naposabua'ringkea'te' disanga yato pampemala. ²⁰ Ponna ke sika ungningsammi Puang Yesus Kristus, To Pepasalama' ang tapodehata anna lahpa'mi di hao mai di pembabe karake ang aha yaling inde di lino, pihsananna sika nakuasai sala bou yato pembabe karake, ya' setonganna tahuu puhaete' nei' yato katuhonna ang bakahu andana yato ang dolu. ²¹ Pano di tau ang noa yatoo, ya' mahasa puhane' ke dake' ungningsang dolu yato lalang ang tahpa', andana ke nainsammi ampo' dasiang natuhu'i yato pahentana Puang Alataala ang haling natahimbo. ²² Ponna noa yatoo, ya' yato tau nahoane' yato pohapangang ang naoatee, "Asu ang hali tiloa sumule sala ungnande yato tiloana." Noa toi "Bahi ang hali didio' sumule mentumbäng naung di hehsä'."

3 ¹ Oa' solasohong ang kukalemui, dianto indee suha'ku ang kaderuanna ang kuuki' mating. Inde derua suha' kuuki' anna malakoa' ma'pikki' maleso anna masero sibaha kupakalehako'a' didiona yato pepakuhu ang tahpa'. ² Noa

tunne' anna malaia' unglehai yato ang natula' dolu ingkäna nabi ang masero sibaha pahentana Dehatanta, To Pepasalama', ang nabea unglehai rasulna. ³ Ampo' ang handang pahallu unglehaia', dianto indee: di allo-allo ang la sule la kende' tau ang nakuasai pampemala karakenaii. ⁴ La sika naoaitee, "Puang Yesus ma'dandi are' naoate la sumule dako'. Ya' umbang naongei? Dai kami' kipetahpa' aka' mengkalao di peneneanta ang mate dolu dai aha aka-aka senga'na. Tontong lolo ingkäna ang aha mengkalao anna dipadahi inde lino lambi' dinoa." ⁵ Yato tau ang ma'tula' noa naangka'i untutu'i matanna. Bahtuanna, dai sika naaku unglehai umba napanoa Puang Alataala umpadahi langi' dolu umpake supu bahtakaranna. Anna umpapia lino sibaha uhai lambi' aha tunne' kalantanang di alla'na uhai. ⁶ Anna yato uhai napake toe' Puang Alataala untallangngi lino ang dolu. ⁷ Anna langi' anna lino ang aha dinoa nadakai toe' umpake supu bahtakaranna, lambi' di tempona Allo Panghohto'ang. Ke donentoo inde langi' anna lino la natallangngi umpake api, anna ingkäna tau ang dai tahu'-tahu'ang dai' la natahungkung. ⁸ Ampo' dioa', solasohong ang kukalemui, daungkalimpängngi indee: Aha tau ang mangngoatee, "Masae liung ampo' daloloke' sule Dehata." Ampo' di olona Puang Alataala

sansa'bu pahiamanna sinnoa siang sangngallo supu, anna sangngallo sinnoa siang sansa'bu pahiamanna. Daete' dioatee napoela' Puang Alataala umpasundunggi yato pa'dandianna. Ampo' nasuhung anna dake' sule, aka' sa'bara' pano di dioa'. Dai naaku moi poro la mesa tau la ditahungkung. Aka' ang naelo'i dianto anna malai ingkäna tau aha tempona mengkatoba'.⁹ (3:8)¹⁰ Ampo' inang la sule Dehata! Anna yato kasuleanna la mepusa'-pusa', sihapang kasuleanna to paboko. Donetoo la pa'da langi' sitonda oni käyyäng ang moduru-duru, ingkäna aka-aka ang landa' yaho la pa'da, naande api. Noa tunne' inde lino sibaha ingkäna ihsinna la mämpu'.¹¹ Dahia', solasohong, ponna ke inang la ditallangngi ingkäna aka-aka ang aha, ya' umbangnga'ne' noa pano di kita'? Pahalluingkea' umpamasero pembabeta anna untuhu'i Puang Alataala.¹² Aka' lella'ingkea' unngempei Allo Panghohto'anna Puang Alataala. Ya' mahasa ke tapengkabela-belaii untuhu'i Dehata anna malai baha' sule yato Allo Panghohto'ang. Anna ke donetoo yato di allo, la mämpu' langi' anna ingkäna ang aha la naande asang api, lambi' loleng napobua' luhsunna.¹³ Ampo' la taempei yato ang hali nadandi Puang Alataala: dianto langi' bakahu sibaha lino bakahu ang la naongei tuho to maroho.¹⁴ Dahi, solasohong

ang kukalemui, lella' unngempei yato allo, pengkabela-belaii membabe mapia anna malai mahasa kasikenteammu sibaha Puang Alataala, lambi' dako'a' sala bahtu' masili ke lambi'moko'a' dai' di olona. ¹⁵ Kolehii indee: kasa'bara'anna Dehata umbeya tempo pano di tau anna malai sika salama'. Dia tuntone' inde ihsinna suha'na Paulus, solasohong ang takalemui, ang nauki' pano di dioa' yaling di kakeaka'ang ang nabea Dehata. ¹⁶ Yaling di ingkäna suha'na nauki' noa yato ke mampakuhu bumi didiona inde kaha-kaha. Aha di alla'na pepakuhunna ang mapahhi' dipähäng. Anna aha toi tau, ang si dai maroho pihki'na anna dai matoho kapampetahpa'anna, ang si umputa' pepakuhunna Paulus sibaha ihsinna Suha' Masero. Ya' yatoii la sika ullambi' tahungkung napobua' inde pembabenaii. ¹⁷ Ampo' dioa', solasohong ang kukalemui, unngingsammi ingkäna indee. Dahi madakakoa' anna dako'a' napasähsä' lalang kasalaanna to karake, lambi' la manahokoa' yaho mai di ohko'ammu ang matoto'. ¹⁸ Ampo' diare' la tuhtuangnga' unghängngängngi kapainsangammu didiona Puang Yesus Kristus, Dehatanta ang mepasalama', anna malai tuhtuang unsa'ding mana' pa'kalemunna. Pudii mengkalao dinoa lambi' sapano-panona. Aming.

1 Yohanes

1 ¹ Yaling inde di suha' kuuki' didiona To inang ahang di tempona dake' aha lino. Puhang kiita sibaha matangki' anna kihingngi sibaha talingangki' tula'na Yatoo. Puha tung kianti sibaha teyyeki' anna kiitang pembabena. Diantoo Bahtakara ang Mepatuho. ² Puhang dipepaitaing anna kiitang kami'. Ya' kisa'biing anna kipakahebai Yato ang Mepatuho ang la tontong lolo lambi' sapano-panona. To Mepatuho indee inang ahang sibaha Ambeta mengkalao dolu, anna puhamang kami' dipaitai. ³ Aka ang puha kiita anna kihingngi dianto kipakahebaiingkoa', anna malaingkea' mesa yaling di kakalebuang. Dia tuke' kami'-kami' tohhomang yaling di Ambeta anna Puang Yesus Kristus Änä'na. ⁴ Kitula'ingkoa' indee, anna malai sundung kakahsiangki'. ⁵ Dianto inde kaheba ang kihingngi di hao mai di Puang Yesus kipakahebaiingkoa': Puang Alataala dianto kamabayaang bahtu' dioatee kamapiaang, anna dai aha kamalillingang bahtu' dioatee kakarakeang yaling di Kalaena. ⁶ Ponna taoatee, "Tohhomingkea' yaling di Puang Alataala," ampo' tuhoingkea' yaling di kamalillingang,

ya' losendingkea'te' disanga aka' daingkea' membabe situhu' katahpa'anna Puang Alataala. ⁷ Ampo' ke tuhoingkea' yaling di kamabayaang, noa kamabayaanna Puang Alataala, ya' sangkalebumingkea'too anna ingkäna dosanta nabaseiingkea' haha titollona Puang Yesus, Änä'na. ⁸ Ponna taoatee, "Dai aha dosanta," ya' umpasähsä' lalangngingkea' kalaeta anna dai tapadiinaha katahpa'anna Puang Alataala. ⁹ Ampo' ponna ungngakuiingkea' dosanta dai' di Puang Alataala, la tontonne' umpasulepano pa'dandinna anna membabe situhu' katahpa'anna lambi' la naampungngiingkea' dosanta anna nabaseiingkea' ingkäna pembabe karaketa. ¹⁰ Ampo' ponna taoatee, "Daingkea' aha madosa," ya' dianto disanga unsangaiingkea' Puang Alataala to pa'loseng-loseng anna dai tapadiinaha yato bahtakaranna, ang unsangai ingkäna tau: 'to madosa.'

2 ¹ O ingkämua' änä'ku, tula' yatoo kupayalingngingkoa' inde di suha' anna malai dako' umbabe dosa. Ampo' ke ahai tau umbabe dosa, dai la mahea' aka' aha Puang Yesus Kristus To Tahpa' ang la mampa'tula'ingkea' di hao di olona Ambeta. ² Anna Dianto umbala'iingkea' dipatei lambi' mala naampungngiingkea' dosanta Puang Alataala. Anna dai supung dosanta, ampo' dosanna toe' ingkäna hupatau yaling

inde di lino. ³ La malesong dioatee ungningsang si'daingkea' Puang Alataala ke dituhu'i loloi ingkäna pahentana. ⁴ Ke ahai tau mangngoatee, "Kuinsang si'da Puang Alataala," ampo' dai si natuhu'i pahentana, maleso tau yatoo to pa'loseng-loseng anna dai umpadiinaha katahpa'anna Puang Alataala. ⁵ Ampo' menna-menna si untuhu'i si'da-si'da pahentana, tau yatoo sundummi pa'kalemunna pano di Puang Alataala. Menna-menna mangngoatee, "Ungningsangngä' Puang Alataala," pahallu membabe sinnoa Puang Yesus. Noantoo la dipangningsangngi dioatee tohhoingkea' yaling di Puang Alataala. ⁶ (2:5) ⁷ Oa' solasohongku ang kukalemui, inde kuuki'ingkoa' tadia pahenta ang mane dianna ditula', ampo' pahenta ang masaeng unghingngi, yato ang puha ditula'ingkoa' mengkalao pampahandu'anna mampetahpa'koa' pano di Puang Yesus.

⁸ Moinnakato noa, inde pahenta mala toi dioatee bakahu, aka' tandaang si'da-si'dang pole' yaling di pembabena Puang Yesus anna yaling di kalaemua'. Aka' tuhtuang umpelleimokoa' kamalillingang anna mesilong pole' kamabayaang yaling di pembabemua'. ⁹ Ponna aha tau mangngoatee, "Tuho yalimmä' di kamabayaang; dai aha sallaanna pembabeku." ampo' unghahiri' solana to mampetahpa', ya' tau yatoo tuho

yalingke'te' di kamalillingang. ¹⁰ Ampo' menna-menna uningkalemui solana to mampetahpa', tau yatoo tuho yalimmi di kamabayaang, anna dang aha katiteroanna la napolalang manaho tama di dosa. ¹¹ Ampo' menna-menna ungkahiri' solana, tau yatoo meinaha karake, dianto yaling loloke' di kamalillingang, anna dai nainsang naoatee, "Umba la kuola?" aka' dai nainsang umpasise'la kamapiaang anna kakarakeang. ¹² Oa' änä'ku, kuuki'ingkoa' yaling inde di suha' aka' diampungngimingkoa' dosammu unngolai pengkähänganna Puang Yesus. ¹³ Anna noa toi dioa' to dipoambe, kuuki'ingkoa' aka' unnginsammokoa' Puang Yesus, To inang ahang di tempona dake' aha lino. Anna ingkämму toia' änä' muane, kuuki'ingkoa' aka' untalomokoa' Pongkahana setang. ¹⁴ Ya' kuuki'ingkoa' yaling inde di suha', änä'ku, aka' unnginsammokoa' Ambeta. Anna kuoa salakingkoa', to dipoambe, aka' unnginsammokoa' Puang Yesus, To inang ahang di tempona dake' aha lino. Noa toi ingkämму, änä' muane, aka' matoto'mia' kapampetahpa'ammu anna umpayalimmia' di inahammu karanna Puang Alataala, untalo tumokoa' Pongkahana setang. ¹⁵ Daa umpalupano inahammu di ingkäna kakarakeang yaling inde di lino. Aka' ponna umpanoa, maleso anna dai la lupano inahammu di Ambeta. ¹⁶ Aka'

yato sipa' karakena hupatau yaling inde di lino, sinnoanna: membabe situhu' pampemalanna, kamailuang, anna kaungngangka'-angka'ang kalae, dai sule yaho mai di Ambeta, ampo' dahi yaling di lino. ¹⁷ Inde ihsinna lino sibaha ingkäna kamailuang karakena daete' la tontong lolo. Ampo' menna-menna umpembabeing pa'elo'na Puang Alataala dianto ang la tuho lolo lambi' sapano-panona. ¹⁸ Oa' änä'ku, tempo dinoa la unngoloimingkea' kapuhaanna lino. Puhamokoa' dipainsangngi dioate la sule mesa to pambahananna tau ang la umpa'bali Puang Yesus Kristus. Anna mai'ding kende' dinoa, dianto anna tainsammi taoatee dinoa la kapuhaannang lino. ¹⁹ Yato ingkäna tau ang umpa'bali Puang Yesus sule yaling siang mai di alla'-alla'taa', ampo' maleso anna tadiaia' solata. Aka' ke la solata si'da-si'daia', la tontong loloingkea' sibaha-baha. Ampo' napelleiingkea' anna malai tandaang dioatee ingkäna yato tau tadia solata. ²⁰ Ampo' dioa' dio puhamokoa' dipatamai Inaha Masero ang napatuhung Puang Yesus Kristus lambi' unngingsang asammia' pepakuhu ang tahpa'. ²¹ Yaling inde di suha' kuuki'ingkoa', dai kuoate dake'a' unngingsang yato kaheba katahpa'ang, ampo' setonganna unngingsammia' yato kaheba katahpa'ang. Anna unngingsang toia' unngoate dai aha kaheba ang dai tahpa' la

sule yaling mai. ²² Darakate' tau ang dioaintee to pa'loseng-loseng dianto ang mangngoatee, "Puang Yesus tadia To Dilanti' la Mepasalama"?" Tau yatoo dianto balinna Puang Yesus Kristus, anna dia tunto ang umbahoi Ambeta sibaha Änä'na. ²³ Menna-menna umbahoi yato Änä', tau yatoo dai tohho yaling di Ambeta. Ampo' menna-menna tontong lolo ungnakui Änä', inang ungningsang Ambeta. ²⁴ Dahi pahallu umpayaling loloa' di inahammu yato Kaheba Mapia ang puha unghinggia' mengkalao pampahandu'anna anna mampetahpa'koa'. Aka' ponna ke umpanoangnga', ya' la tohho lolomokoa'too yaling di Ambeta anna Änä'na. ²⁵ Aka' Kalaena Puang Yesus ma'dandi naoatee, "La kubeakoa' katuhoang lambi' sapano-panona." ²⁶ Ingkänna inde kuuki'ingkoa' didiona tau ang la mampasähsä' lalangkoa'. ²⁷ Ampo' dioa' dio puhamokoa' nabea Puang Yesus Inaha Masero. Anna yato Inaha Masero tontong lolo tohho yaling di kalaemua' lambi' dang pahallu aha tau senga' la umpakuhukoa' pepakuhu ang bakahu. Aka' napakuhu lolomokoa' Inaha Masero ingkänna ang la pahallu; anna yatoo tahpa', dai ditula' kale. Dianto anna la umpatontong lolongnga' kapampetahpa'ammu pano di Puang Yesus. ²⁸ Dahi, ingkämmua' änä'ku, la umpatontong lolokoa' kapampetahpa'ammu

pano di Puang Yesus. Aka' ke umpanoai, suleito umpepaitaing Kalaena, ya' daingkea' la mahea' anna masili di hao di olona. ²⁹ Dahi aka' ungningsammia', lambi' ungningsang toe'a' ungngoate ingkäna tau ang membabe katahpa'ang disanga änä'-änä'na Puang Alataala.

3 ¹ Pihki'mitoo, tandana käyyäng pa'kalemunna pano di kita', lambi' disangaiingkea' änä'-änä'na. Anna inang änä'na si'damingkea' Puang Alataala. Dianto anna damingkea' nainsang to tamampetahpa' yaling inde di lino, aka' dai ungningsang Dehata. ² Oa' solasohongku ang kukalemui, dinoa änä'namingkea' Puang Alataala, ampo' dake' nalambi' pihki'ta la umbaingkea' noa ke dako'mi. Moinnakato noa, tainsang taoatee la sinnoaingkea' Puang Yesus ke umpepaitaming Kalaena, aka' la taitang pole' umba noa Kalaena ang setonganna. ³ Anna menna-menna ang hannu pano, la umpamasero pembabena yaling inde di lino, umba noa Puang Yesus masero. ⁴ Menna-menna umbabe dosa untehkai pahentana Puang Alataala, aka' pembabe yatoo umpa'bali pahentana Puang Alataala. ⁵ Ungningsammi ungngoatee sule Puang Yesus tama inde di lino anna malai umpa'dai dosanta. Anna ungningsang toia' ungngoatee daine' madosa Puang Yesus. ⁶ Dahi menna-menna tohho lolo yaling di Puang Yesus dang la si umbabe

dosa. Ampo' menna-menna si umbabe dosa, tau yatoo daine' ungningsang Puang Yesus anna dake'ne' la nakaleso pa'elo'na. ⁷ O ingkämua' änä'ku, daa umpabeia' tau napasähsä' lalangngo. Menna-menna umbabe pa'elo'na Puang Alataala, tau yatoo mesa to tahpa' umba noa Puang Yesus tahpa'. ⁸ Ampo' menna-menna si umbabe lolo dosa, tau yatoo änä'-änä'na Pongkahana setang, aka' mengkalaoke' anna dake' aha lino anna inang madosanne' Pongkahana setang. Diantoo anna mentamang di lino Änä'na Puang Alataala aka' la umpa'dai pengkähänganna Pongkahana setang. ⁹ Menna-menna mendahing änä'-änä'na Puang Alataala, tau yatoo dang la si umbabe dosa aka' sipa'na Puang Alataala yalimmi di kalaena, dia tuke' aka' Puang Alataala mendahing Ambena. ¹⁰ Dahi maleso anna sisenga'angngi diita änä'-änä'na Puang Alataala anna änä'-änä'na Pongkahana setang. Aka' menna-menna dai umbabe katahpa'ang bahtu'raka dai ungaklemui to mampetahpa', tau yatoo tadia änä'-änä'na Puang Alataala. ¹¹ Dianto inde kaheba ang puha unghingngia' mengkalao pampahandu'anna mampetahpa'koa': la sikalemuiingkea' mesa anna mesa. ¹² Daingkea' la membabe sinnoa ta Kain, aka' yato ta Kain mendahing änä'na To handang karake babe lambi' umpatei arinna. Akana umpatei arinna? Aka' si

membabe karakene' ta Kain anna si membabe mapiane' arinna. ¹³ O solasohongku, daa ungapusa'i ke nakahiri'koa' to tamampetahpa' yaling inde di lino. ¹⁴ Tainsammia' taoatee lahpa'mingkea' di hao mai di kamateang lutama di katuhuang. Tandana umpelleimingkea' kamateang, ya' si ungakemuimingkea' solata to mampetahpa'. Ampo' menna-menna dai ma'kalemu, tontong loloke'ne' yaling di kamateang. ¹⁵ Anna menna-menna ungakahiri' solana to mampetahpa', tau yato sihapang papateang anna maleso dioatee yato to papateang daine' aha katuhuang sapano-panona yaling di kalaena. ¹⁶ Puang Yesus Kristus puha umpapepatei Kalaena aka' nakalemuiingkea'. Diantoo tapohapangangnga' ma'kalemu. Dahi la tapalla'ang toua' kita' umbeho kalaeta la unsa'ding ma'kahupa-hupa kamasuhsaang aka' ungakemuimingkea' solata to mampetahpa'. ¹⁷ Ampo' mesa tau ang sundummi katuhuanna, ke dai ma'kalemu ungnita solana ang dai sundung kapahalluanna, ya' dai ma'kalemu sinnoa Puang Alataala. ¹⁸ Oa' ingkämmu änä'ku, yato ang dioantee pa'kalemu si'da-si'da dai di hao supu di sua, ampo' la pahallu mengkalao yaling di unnä' inaha lemba' di pembabe. ¹⁹ Ponna si ungakemui si'da-si'daingkea' solata to mampetahpa', tainsammia'too

taoatee änä'-änä'na si'damingkea' Puang Alataala. Anna la masannammi inahanta aka' daingkea' la bata-bata di hao di olona. ²⁰ Aka' moinnakato ma'tula'-tula' inahanta naoatee, "Umbai damä' aha la salama' aka' karake pembabeku," ampo' dai la dipehingngii aka' käyyäng puhane' kakuasaanna Puang Alataala andana inahanta, aka' Dianto ang ullosa ihsi inahanta. ²¹ Oa' solasohongku ang kukalemui, ponnato dang bata-bata inahanta, damingkea'to la mahea' di hao di olona Puang Alataala. ²² Anna la nahingnging ingkäna palaunta, aka' si tapembabeming pahentana anna si tapembabeming pampemalanna. ²³ Inderanne' pahentana Puang Alataala pano di kita': La umpetahpa'ingkea' sanganna Puang Yesus Kristus, Änä'na, anna la sikalemuiingkea' mesa anna mesa umba noa ang puha napahentaingkea'. ²⁴ Menna-menna si umpembabeing yato pahentana, tau yatoo tohho yaling di Puang Alataala anna Puang Alataala tohho yaling di kalaena. Anna tainsammi taoatee tohhong yaling di kalaeta aka' puhamingkea' napatamai Inaha Maserona.

4 ¹ Oa' solasohongku ang kukalemui, dako' la si madihhi' umpetahpa' tau moi la naoatee, "Nakuasaimä' Inaha Masero." Aka' mai'ding ang unsanga kalaena nabi, ampo' setonganna

tadia, kende' anna mao mampakuhu tama inde di lino. Dahi la pahallua' umpemalesoi dolu bahtu' la Inaha Maserona si'daraka Puang Alataala unguasai minge mampakuhu, bahtu' la tadiaare. ² La malesongnga' unngita tau ang nakuasaing Inaha Masero ke naakui naoatee, "Puang Yesus To Dilanti' la Mepasalama' tamang inde di lino menghupatau." ³ Ampo' menna-menna ang dai mangngakui, tau yatoo dai napentamai Inaha Maserona Puang Alataala, ampo' napentamaine' inahanna setang bahtu' dioatee balinna Puang Yesus Kristus. Puhangnga' unghingngi la sule inaha yatoo anna ahana suleng yaling inde di lino. ⁴ Oa' änä'ku, dioa' dio änä'-änä'namokoa' Puang Alataala anna puhamokoa' untalo ingkäna ang unsanga kalaena nabi ampo' setonganna tadia, aka' ma'kuasa puhane' Inaha Masero unguasaikoa' andana yato inaha ang unguasai to tamampetahpa'. ⁵ Yato ingkäna ang unsanga kalaena nabi ampo' setonganna tadia, yaling mai di alla'-alla'na to tamampetahpa' lambi' tula'na situhu' pampemalanna solana anna napehingngii. ⁶ Kami'mitoo änä'-änä'na Puang Alataala. Dahi menna-menna ungningsammi Puang Alataala, tau yatoo la umpehingngii pepakuhungki'. Ampo' menna-menna tadia änä'-änä'na Puang Alataala, tau yatoo daine'

umpehingngii pepakuhungki'. Noantoo tapangnginsangngi alla'na pepakuhu tahpa'na Inaha Masero anna pepakuhunna inaha ang la mepasähsä' lalang. ⁷ Inggämmua' solasohongku ang kukalemui, la sikalemuiingkea' mesa anna mesa aka' yato pa'kalemu yaho mai di Puang Alataala. Anna menna-menna ang si ma'kalemu, tau yatoo maleso anna äinä'-änä'nai Puang Alataala anna ungningsammi Puang Alataala. ⁸ Aka' sipa'na Puang Alataala ma'kalemu. Dahi menna-menna ang dai unggalemui solana, tau yatoo maleso daine' ungningsang Puang Alataala. ⁹ Puang Alataala puha unsuo Änä' samboana mentama di lino anna malai nabeaingkea' katuhoang lambi' sapano-panona. Noantoo napaitaiingkea' pa'kalemunna pano di kita'. ¹⁰ Aka' ang dioainte pa'kalemu tadia kita' ang unggalemui Puang Alataala, ampo' Puang Alataala unggalemuiingkea' anna unsuo Änä'na umbala'iingkea' dipatei lambi' mala diampungngi dosanta. ¹¹ Oa' solasohongku ang kukalemui, aka' noa yato pa'kalemunna Puang Alataala pano di kita', dahi pahallu touingkea' kita' sikalemui mesa anna mesa. ¹² Moinnakato dake' aha tau moi poro la mesa ungnigita Puang Alataala, ampo' ponna sikalemuimingkea' mesa anna mesa, ya' keboanto pa'kalemunna Puang Alataala yaling di kita', anna tontong lolo Puang

Alataala tohho yaling di kalaeta. ¹³ Aka' nasuhung tainsangnga' taoatee tohhomingkea' yaling di Puang Alataala anna tohho toi yaling di kalaeta, aka' puhamingkea' napatamai Inaha Maserona. ¹⁴ Anna puhang kami' kiita anna kisa'biing kioatee Ambeta unsuo Änä'na mentama di lino mendahi To Pepasalama'. ¹⁵ Menna-menna mangngakui naoatee, "Puang Yesus Dianto Änä'na Puang Alataala," tau yatoo tohhong yaling di Puang Alataala anna Puang Alataala tohho yaling di kalaena. ¹⁶ Anna tainsammi sibaha tapetahpa' taoatee pa'kalemunna Puang Alataala mentama di kalaeta. Sipa'na Puang Alataala ma'kalemu. Menna-menna ungkalemui lolo solana, tau yatoo tohhong yaling di Puang Alataala anna Puang Alataala tohho yaling di kalaena. ¹⁷ Dipasundung pa'kalemu yaling di kalaeta anna malai daingkea' mahea' di hao di olona Puang Alataala ke lambi'mi Allo Panghohto'ang. Daingkea' la mahea' aka' sinnoang pembabeta Puang Yesus. ¹⁸ Ke ahai pa'kalemu yaling di kalae, daingkea' la mahea'. Aka' ponna sundummi pa'kalemu yaling di kalae, dianto ang la umpa'dai kamahea'ang. Aka' daingkea' la nahoa pantahungkungang yato ang si napihki' hupatau. Dahi menna-menna mahea', tau yatoo dake' sundung pa'kalemunna yaling di kalaena. ¹⁹ Dianto anna si ma'kalemumingkea' aka' dolu puhane' Puang

Alataala ungkalemuiingkea'. ²⁰ Ponna aha tau mangngoatee, "Ungkalemuiä' Puang Alataala," ampo' unghahiri' solana to mampetahpa', tau yatoo ma'loseng-loseng. Aka' solana ang naita anna dai nakalemui, londonanne' Puang Alataala ang dai naita. ²¹ Anna Diae' ang umbeaingkea' inde pahenta naoatee, "Menna-menna ungkalemui Puang Alataala pahallu toi la ungkalemui to mampetahpa'."

5 ¹ Menna-menna mampetahpa' naoatee, "Puang Yesus To Dilanti' la Mepasalama'," tau yatoo änä'na Puang Alataala. Anna menna-menna ungkalemui Ambeta, tau yatoo ungkalemui toe' änä'-änä'na Ambeta. ² Ponna ungkalemuiingkea' Puang Alataala anna tatuhu'i pahentana, tainsammi taoatee ungkalemuiingkea' änä'-änä'na Puang Alataala. ³ Aka' ponna untuhu'ingke pahentana Puang Alataala, ya' takalemui tunto nei'. Anna yato pahentana dai matingngi, ⁴ aka' ingkäna änä'-änä'na Puang Alataala untalo ingkäna kakarakeang yaling di lino. Kapampetahpa'ammitoo pano di Puang Yesus anna malaingkea' untalo kakarakeang. ⁵ Mennakae' la mala untalo ingkäna kakarakeang yaling inde di lino, ke tadiai kita'a' ingkäna ang mampetahpa' dioatee, "Puang Yesus Dianto Änä'na Puang Alataala." ⁶ Puang Yesus Kristusmitoo ang puha sule ditero' uhai anna

umpatitollo hahana. Dai sule supung la ditero' uhai, ampo' ditero' uhai sibaha umpatitollo hahana. Anna Inaha Maserontoo unsa'biii naoate Puang Yesus Dianto Änä'na Puang Alataala, aka' ahana tahpa' sipa'na Inaha Masero. ⁷ aka' aha tallu ang unsa'bii didiona Puang Yesus Kristus: ⁸ Inaha Masero, uhai pantero'anna, anna haha titollona; inde tallu dai aha sisala kasa'bianna. ⁹ Aka' kasa'bianna hupatau anna tapetahpa', londoke'ne' kasa'bianna Puang Alataala, aka' Kalaena unsa'bii didiona Änä'na. ¹⁰ Menna-menna umpetahpa' Änä'na Puang Alataala, tau yatoo umpayalimmi di inahanna yato kasa'biang. Ampo' menna-menna dai umpetahpa' Puang Alataala, tau yatoo unsangai Puang Alataala to pa'loseng-loseng, aka' dai napetahpa' kasa'bianna didiona Änä'na. ¹¹ Anna dianto inde kasa'bianna naoatee: Puhamingkea' nabea Puang Alataala katuhoang sapano-panona, anna Änä'nantoo Dianto kasuleanna yato katuhoang. ¹² Menna-menna tohho yaling di Änä'na Puang Alataala, tau yatoo ullambi'mi katuhoang. Ampo' menna-menna dai tohho yaling di Änä'na Puang Alataala, tau yatoo dai ullambi' katuhoang. ¹³ Oa' ingkämmu ang umpetahpa'mi sanganna Änä'na Puang Alataala, kuuki'ingkoa' yaling inde di suha' anna malai ungningsang si'da-si'daa' ungngoatee, "Ullambi'mang

katuhoang sapano-panona." ¹⁴ Anna daingkea' la bata-bata pano di olona Puang Alataala, aka' la nahingngimingkea' ke umpalauingkea' aka-aka situhu' pa'elo'na. ¹⁵ Aka' tainsammia' taoatee nahingnging ingkäna palaunta, dahi la tainsang toe'a' taoatee taampuing yato palaunta. ¹⁶ Ponna ahakoa' unngita solamu to mampetahpa' umbabe dosa, la umpa'sambayangngingnga' dai' di Puang Alataala, anna malai umpamasero sumule katuhoanna. Ampo' dako' kuoainte la pahallu umpa'sambayangnging yato tau ang umbabe dosa ang la mebaha pano di kamateang sapano-panona. Aka' aha tau ang membabe noa yato. ¹⁷ Ingkäna babe karake dipomadosa. Ampo' aha dosa dai la mebaha pano di kamateang sapano-panona. ¹⁸ Tainsang taoatee menna-menna mendahing änä'-änä'na Puang Alataala, tau yato dang la si umbabe dosa. Ampo' pengkähänganna Pongkahana setang la nadakai lolo Änä'na Puang Alataala anna malai dai umpasähsä' lalang änä'-änä'na. ¹⁹ Tainsang taoatee änä'-änä'naingkea' Puang Alataala; anna tainsang toia' taoatee ingkäna to tamampetahpa' nakuasaine' Pongkahana setang. ²⁰ Tainsang toia' taoatee suleng Änä'na Puang Alataala anna nabuhkeiingkea' inahanta anna malaingkea' unngingsang si'da-si'da Puang Alataala. Ya' tohho si'da-si'damingkea' yaling

di Puang Alataala anna Puang Yesus Kristus
Änä'na. Dianto Dehata ang setonganna anna
Dianto Katuhoang lambi' sapano-panona. ²¹ Oa'
änä'ku, la undakai manahpako'a' kalaemu andana
umpenombaiko'a' dehata ang tadia Dehata ang
si'da.

2 Yohanes

1 ¹ Pano di jumaa' ang napillei Puang Alataala. Hao mai di kodi', pebulle ada'. Kukalemui si'da-si'dakoa'. Dai kodi' supu, ampo' ingkäna toi to ungkalesong katahpa'anna Puang Alataala. Kikalemuikoa' aka' ingkänaingkea' umpetahpa' pepakuhu ang tahpa'. Anna yato pepakuhu la tohho lolo yaling di kalaeta, lambi' sapano-panona. ² (1:1) ³ Ke la malai Puang Alataala, Ambeta, anna Puang Yesus Kristus, Änä'na, la umbeheingkea' anna ungkalemuiingkea' sibaha memana' kamasahkeang anna kamalinoang. Ingkäna yatoo tipungngu' anna tandaang yaling di katahpa'ang anna pa'kalemu.

⁴ Kahsi liuä' tahpana kuinsang kuoatee ahang yaling di alla'-alla'mua' membabe situhu' katahpa'ang ang napahentaingkea' Ambeta.

⁵ Anna dinoa aha palaungkua' mating dianto: Ke la malai anna sikalemui loloingkea' mesa anna mesa. Inde ang kuuki'ingkoa' tadia pahenta ang mane dianna ditula', ampo' pahenta ang inang masaeng tahingngi, yato ang puha ditula'ingkea' mengkalao pampahandu'anna mampetahpa'ingkea' pano di Puang Yesus. ⁶ Yato ang dioaintee pa'kalemu,

dianto untuhu'i ingkäna pahentana Puang Alataala. Anna yato pahenta inang puhangnga' unghingngi mengkalao pampahandu'anna anna mampetahpa'koa' pano di Puang Yesus ang naoatee, la si ungkalemui lolokoa' solamu. ⁷ Aka' mai'ding to pampasähsä' lalang kende' anna mao mampakuhu tama inde di lino. Tau yatoo dai naakui naoatee, "Puang Yesus To Dilanti' la Mepasalama' tamang inde di lino menghupatau." Tau ang noa yatoo dianto to pampasähsä' lalang anna to umpa'bali Puang Yesus Kristus. ⁸ Dahi la undakai manahpako' kalaemu andana labu' kalei yato pengkähängangi' anna malai untahimbo asangnga' sahomu yaho mai di Puang Alataala. ⁹ Menna-menna dai umpentokei pepakuhunna Kristus, ampo' untuhu'i toboue' pihki' kalaena, tau yatoo dai aha kasikenteanna dai' di Puang Alataala. Ampo' menna-menna umpentokei manahpa pepakuhunna, ya' ahane' kasikenteanna dai' di Puang Alataala Ambeta sibaha Änä'na. ¹⁰ Ponna ke ahai sule tau mampellambi'ikoa' umbaha pepakuhu ang tadia pepakuhunna Puang Yesus Kristus, daa untahimboi yato tau yaling di dasammu anna daa umbeaia' inaha. ¹¹ Aka' menna-menna umbeai inaha, tau yatoo mempola toe' yaling di pengkähängang karakena. ¹² Moinnakato anna mai'dike' ang pahallu kutula'ingkoa',

ampo' dai kuaku kupayaling asang inde di suha', aka' mopahtuyumä' la mating anna malai sitingngayoingkea' ma'tula', lambi' la sundung kakahsiantaa'. ¹³ Salama'na toi are' mating solasohommu dinne di jumaa' ang napillei Puang Alataala.

3 Yohanes

1 ¹ Pano di Gayus ang kupakamaya, anna ang kukalemui si'da-si'da. Hao mai di kodi', pebulle ada'. ² O solasohongku ang kupakamaya, kupa'sambayangngingko anna malai masahke lolo anna malino katuhoammu yaling di ingkäna sia sinnoa kamasahkeanna anna kamalinoanna inahammu. ³ Kahsi ponalaä' tahpana sule inde dinne sangngaka-sangngaka solasohonta natula'ingkä' didiona katontongammu umpentokei katahpa'anna Puang Alataala, aka' si membabeo situhu' katahpa'ang yatoo. ⁴ Dai aha nasinnoaing kakahsiangku ke aha boi kupelele kuoatee membabeng änä'-änä'ku situhu' katahpa'ang. ⁵ O solasohongku ang kupakamaya, dai aha ummali'-mali'ang si uningkalemui solata to mampetahpa' ang si lempäng diting, moinnakato anna dakangkoa' siinsang. ⁶ Anna puhang natula' pano di jumaa'ki' dinne yato pa'kalemummu. Ke la malai tontong loloo uningkalemui diting tau ke mengkalaoi anna malai dai aha kakuhangang yaling di pellaoanna. Ponna ke umpanoai, yato pembabemu la sipäto'mi di hao di olona Puang Alataala. ⁷ Aka' yaling di pellaoanna umpakaheba sanganna Puang Yesus Kristus, dai

aha aka-aka siamo la natahimbo di hao mai di to taungnginsang Puang Alataala. ⁸ Dahi kita' to mampetahpa', la pahalluingkea' ungakemui yatoii anna malai mangngala taha toingkea' kita' yaling umpakaheba katahpa'ang. ⁹ Ahang suha' kuuki' mating di jumaa', ampo' daloloang naakui yato ta Diotrefes ang si pemalane' handang ma'kuasa. ¹⁰ Dahi ponna malaä' lambi' mating, mane kupamalesoing jumaa' yato tula' tahuhu ang napalele didioki'. Anna dai dia supu yato si nababe, ampo' datoe' naaku untahimbo solata to mampetahpa' anna dai umpabei jumaa' untahimbo yatoii. Anna ponna ke ahai ang untahimbo yato solata, ya' si naalai yaling mai di jumaa'. ¹¹ O solasohongku ang kupakamaya, daa umpensinnoai tau ang membabe karake, ampo' la umpensinnoaio tau ang membabe mapia. Menna-menna umbabe kamapiaang, tau yatoo äinä'-änä'na Puang Alataala. Ampo' menna-menna si umbabe kakarakeang, tau yatoo daine' ungningsang Puang Alataala. ¹² Anna yatone' ta Demetrius natula' mapia asanne' tau. Anna pembabenantoo umpatandaang kamapiaanna, aka' situhu' katahpa'anna Puang Alataala. Anna kami' toi unsa'bi'i didiona kamapiaanna, anna ungningsammi ungngoatee tahpa' tula'ki'. ¹³ Moinnakato anna mai'dike' la pahallu kutula'ingko, ampo' dai kuaku kupayaling

asang inde di suha', ¹⁴ aka' mopahtuyuä' la baha'
mating anna malai sitingngayoingkea' ma'tula'.
(1-15)Kuhannuang la tontongngo masahke anna
malino. Salama'na toi mating ingkäna solata
dinne. Anna la umpalambi' toingkä' salama'ku
pano di simesa-mesa solata diting.

Yudas

1 ¹ Pano di ingkäna tau ang natambai Puang Alataala mendahi petauanna. Nakalemuikoa' Puang Alataala, Ambeta, anna nadakaikoa' Puang Yesus Kristus. Hao mai di kodi' Yudas, arinnaä' Yakobus, anna mesaä' sabua'na Puang Yesus Kristus. ² Ke la malai tuhtuang nabeakoa' Puang Alataala behena, kamasahkeanna anna pa'kalemunna. ³ Oa' solasohong ang kukalemui, dolu inang kupahtuyu la kuuki'ingkoa' mating suha' didiona kasalama'ang ang tatahimbo sibaha-baha. Ampo' dinoa ang sihatang kusa'ding dianto la kuuki' suha' mating anna malai kupamatoto' inahammu lambi' malakoa' untolla' yato ingkäna ang umbali pepakuhu ang tahpa'. Pihsang supu Puang Alataala umbea inde pepakuhu pano di petauanna anna sundung. ⁴ Aka' aha tau ang dake' ungningsang Dehata, ang mahta-mahta tama di alla'-alla'ta. Si napihki' naoatee, "Dai maaka ke membabe karakeingke, aka' la naampungngiingke Puang Alataala aka' mana' pa'kalemunna." Sika umbahoi Tomarayanta anna Dehatanta ang mesa supu, dianto Puang Yesus Kristus. Ampo' masaeng anna tiuki'i didiona katallangang ang la naolai inde tau

ang noa. ⁵ Setonganna ungningsammia' indee ingkäna ang mane kutula'. Ampo' moinnakato noa, kupemala la ungnalehai umba noa Dehata untahungkung ingkäna tau ang si membabe karake. Dolu to Yahudi napabeba' Dehata di hao mai di Mesir. Ampo' puhai yatoo aha di alla'naii ang dai mampetahpa', lambi' napatei piha di hao di ongeang makä'däng. ⁶ Kalehii yato malaeka' dolu yaho di suruka. Aha piha di alla'naii ang dai tontong umbabe pengkähängang ang nabea Dehata, ampo' umpellei ongeanna. Lambi' napungo Dehata yato malaeka' umpake hante ang dai la mala bohtu, mane natutu'i tama di mesa ongeang ang malilling. Sika dipungo lolo yaling, lambi' sule tempona la natahungkung Dehata yato di Allo Panghohto'ang. ⁷ Kalehai toine' Bohto Sodom anna Gomora dolu sibaha yato sangngaka-sangngaka bohto ang nasidungku'ing. Ihsinna yato bohto membabe sinnoa yato malaeka' langngena'. Sika umbabe ma'kahupa-hupa pembabe tasampa' ang mekarakei, lambi' yato bohtona natallangngi Puang Alataala umpake api. Tahungkunnaii mendahi pohapangang pano di ingkäna tau, anna mala dipasihapang apinna nahaka ang dai la pi'de, ang la dipantahungkungngi ingkäna tau karake. ⁸ Yato tau karake dolu sinnoa siang inde mai tau ang si mampakuhu loseng

anna ungnangka'-angka' kalaenaii napobua'
 pangngipinna. Aka' sahing membabe tasampa'
 ungrähko'i kalaena anna sahing unngita-ita
 naung kakuasaanna Puang Alataala, noa toi
 si untula' tahuu ingkäna to ma'kuasa ang
 matande. ⁹ Ampo' moi kalaena Mikhael, to
 pambahananna semalaeka'ang masero, daine'
 bahani untula' tahuu Pongkahana setang.
 Naonge anna matei Nabi Musa, siba'ding inde
 Mikhael anna Pongkahana setang untula' didiona
 la naaka yato bahkena Musa. Donetoo inde
 Mikhael dai untula' tahuu Pongkahana setang
 umpake kakuasaang kalaena. Supung naoate
 pano, "Ke la nakambahoingko Dehata!" ¹⁰ Ampo'
 indene' to pampakuhu ang si ma'loseng-loseng
 si untula' tahuu aka-aka ang ma'kuasa ang
 dai nainsang. Ang supung nainsang: membabe
 situhu' pampemalanna toboue', sinnoa olo'-olo'
 ang dai ma'pikki'. Anna katämpä'anna la sika
 tallang napobua' yato pembabenaii. ¹¹ La
 masuhsa liu pano diii! Aka' sika umpensinnoai
 ta Kain ang papateang dolu. Sika untindo'
 pembabena ta Bileam, aka' moinnakato anna
 sika nainsangngi naoatee tahuu yato ang la
 nababe, ampo' tontong nababe aka' mailu
 pano di doi'. Sika umbali Puang Alataala sinnoa
 ta Korah dolu, lambi' sika la natahungkung
 mate Puang Alataala sinnoa ang dahi pano di

ta Korah. ¹² Naonge anna ma'himpungkoa', ya' inde to pampakuhu ang si ma'loseng-loseng si mande sibaha-bahakoa' sihapang solamu, ampo' mepakasili yato pembabenaii. Si ma'so'bäng-so'bäng ke mandei yato di pa'himpungang anna umpihki' supu kalaena. Sika sinnoa ke malillingngi kalane ampo' dasiang kene' aka' nasau pepahi. Sika sinnoa poang kayu ang puha dilelleng lambi' dang keuhaka': ke lambi'mi tempona keboa, ya' daine' keboa aka' mateng anna malahsong. ¹³ Pembabena ang mepakasili landa' liu sinnoa buhana bombang ang mähäng di le'bo'. Sika sinnoa bintäng ang unsamba langi', lambi' ke ditindo'i, ya' la sähsä' lalang tau. Inde to pampakuhu ang si ma'loseng-loseng la natahukung Puang Alataala tama di ongeang ang malilling si'da-si'da lambi' sapano-panona. ¹⁴ Henokh, mesa peampoanna Adam lapi' kapitunna, ma'tula' lohpo' didiona inde mai tau. Naoatee, "Itai! Mengeng la sule Dehata naposolai ma'sa'bu-sa'bu to pentindo'na ang masero. ¹⁵ La umpahehsa ingkäna hupatau, anna yato ingkäna ang si mampa'bali la natahukung aka' pembabe karakenaii. La natahukung yato ingkäna ang dai tahu'-tahu'ang dai', anna la nabala' yato ingkäna tula' tahuhunnaii." ¹⁶ Inde to pampakuhu ang si ma'loseng-loseng si momämmäng lolo anna si unsalla tau senga'.

Sika si untuhu'i pampemala karakenaii. Si malängkä' inaha anna sanda-sanda si natula' ang si nababe, anna si unse'de' tau senga' anna malai sika ullambi' kauntungang. ¹⁷ Ampo' dioa', solasohong ang kukalemui, kalehaii yato ang naoa dolu rasulna Puang Yesus Kristus, Dehatanta. ¹⁸ Sika naoate mating, "Ke la lambi'mi Allo Panghohto'ang, ya' la aha tau ang si unngita-ita naung kapampetahpa'anta. Dai sika la untuhu'i Puang Alataala, ampo' la untuhu'i pampemala karakena." ¹⁹ Dianto inde mai tau ang si umpasisähä'-sähä' kamesaanna hupatau. Nakuasai pampemala inahanna toboe', aka' daine' aha Inaha Masero yaling di inahannaii. ²⁰ Ampo' dioa', solasohong ang kukalemui, sipamatoto' lolokoa' yaling di kapampetahpa'ammu sibaha solamu, aka' masero liu yato pepakuhi ang tapetahpa'. Pa'sambayang lolokoa' situhu' petehtena Inaha Masero. ²¹ Yaling di katuhuammu pengkero lolokoa' ang la sihatang pano di tau ang nakalemui Puang Alataala. Anna empeii yato pebehe ang la nabeakoa' Puang Yesus Kristus ke suleng, dianto katuhuang ang lambi' sapano-panona. ²² Ponna ke ahake' tau ang bata-bata inahanna, ya' paitaii pa'kalemummu pano. ²³ Ponna ke ahai tau ang ungkebo'i kapampetahpa'anna, ya' tehte sumule sihapang umpasalama'o tau yaling mai

di api. Noa tunne' pano di tau ang si untuhu'i pampemala karake, paitai toine' pa'kalemu, ampo' madakakoa' anna dakoa' natumäng dosanna. Paitaii pa'kalemu pano di to madosa ampo' kahiri'ine' dosannaii, pasihapangngi kaya' karähko' ang dang diaku dipake. ²⁴ Pudii Puang Alataala, aka' ma'kuasa medakai anna dakoa' la manaho, lambi' dai la aha kasalaammu anna la kahsi liukoa' ke nabahamokoa' tama di olona ang matande. ²⁵ Mesa supu Puang Alataala. Dianto ang mepasalama' ungnolai Puang Yesus Kristus, Dehatanta. Sihatang dipamatande anna dipakeangka', aka' Dianto ang untokei ingkäna kamatohoang anna kakuasaang mengkalao dolu, dinoa anna lambi' sapano-panona. Aming!

Pangngitanna Yohanes

1 ¹ Ihsinna inde suha' dianto didiona kaha-kaha ang la baha' dahi ang napalanda' Puang Alataala pano di Puang Yesus Kristus anna malai napepainsangnging pano di to pentindo'na. Puang Yesus unsuo malaeka'na pano di ta Yohanes sabua'na do napaitai yato kaha-kaha. ² Ya' natula' tunne' ta Yohanes yato ingkänna ang naita didiona Bahtakaranna Puang Alataala ang nasa'bii Puang Yesus Kristus. ³ Menna ang la mambata inde suha' didiona ang la dahi anna ang mampehingngii sibaha natuhu'i ihsinna dianto ang la ullambi' kamasannangang yaho mai di Puang Alataala. Aka' ingkänna indee dang la masae anna dahing. ⁴ Pano di pitu jumaa' di hao di Poropensi Asia. Hao mai di Yohanes. Oa' solasohongku, ke la malai nabehekoa' anna napamasahkekoa' Puang Alataala, dianto ang aha, ang inang ahang anna ang la sule. Noa toi yaho mai di pitu inaha ang aha yaho di olona ohko'ang katomarayaanna, ⁵ anna yaho mai di Puang Yesus Kristus sa'bi ang mala dipetahpa'. Dianto ang handang dolu tuho di hoi' mai di alla'na to mate anna unguasai setomarayaang di lino. Puang Yesus mekalemui

liu. Tandana yatoo naaku mate tibollo hahana
 anna malai nalahpa'ingkea' di hao mai di
 dosanta ⁶ anna napakamesaingkea' tama di mesa
 kapahentaang ang napatani mendahi imang
 ang la untahiai Puang Alataala dianto Ambena.
 Puang Yesus dianto ang handang matande
 anna ma'kuasa lambi' sapano-panona. Aming.
⁷ Itaia', mengeng la sule yaling di salehu' anna
 ingkäna hupatau la mangngita moi yato ang
 puha mantobo'. Ingkäna ihsi bohto di lino la
 dumuseng napobua'. Tahpa' si'daete' inde la
 dahi. Aming. ⁸ Naoate Puang Alataala, "Kodi'mito
 indee Ang Handang Uhuna anna Ang Katämpä',
 dianto To Handang Ma'kuasa ang aha anna ang
 inang aha anna ang la sule." ⁹ Kodi' Yohanes,
 solasohommua' yaling di kapampetahpa'ang,
 ang unsinnoaing didahha aka' untindo' Puang
 Yesus Kristus. Dahi sa'bara'ingkea' madahha aka'
 napakamesaingkea' tama di kapahentaanna.
 Dihambaiä' pano di Kalantanang Patmos aka'
 umpepainsangngingkä' Bahtakaranna Puang
 Alataala sibaha mangngakuä' kuoate, Puang
 Yesus Kristus dianto Dehatangku. ¹⁰ Aha pihsang
 allo Dehata nakuasaiä' Inaha Masero, ya'
 unghingngimä' kamaha ang handang käyyäng
 sinnoa oninna terompe' ma'kara di hao di
 kebo'ku. ¹¹ Yato kamaha naoatee, "O Yohanes,
 uki'i aka ang ungnigita, anna umpapebahaing

ne suha' pano di pitu jumaa' dianto: to Efesus, to Smirna, to Pergamus, to Tiatira, to Sardis, to Filadelfia, anna to Laodikia." ¹² Tahpa mensailemä' pano di kebo'ku unnenne'i yato ang mampa'karaiä'. Ungngitamä' pitu pampatokoang lampu bulahang dibabe. ¹³ Di alla'na yato pampatokoang lampu aha ke'de' mesa sinnoa liu hupanna tau. Umpake kaya' kalambe' ang lambi' naung di bihti'na. Mesalempäng bulahang. ¹⁴ Bää'na sibaha beluhä'na mabuhsa' sinnoa kapa' bahtu' dähko-dähko, matanna pähä'lä' sinnoa api. ¹⁵ Bihti'na pangngillo' sinnoa yato bahsi ang mane dihui'i yaling mai di ahha baya. Kamahanna sinnoa yato oninna sälänsäng ke buntu'i. ¹⁶ Teyye kuananna untokei pitu bintäng anna di suana sohong mesa pa'dang ang pahela sibali. Lindona mesilo sinnoa yato allo koro ke maloe bumi. ¹⁷ Tahpana kuita, ya' tilumbäng siamä' di olona salamang to mate. Ampo' tahpa nasahpää' teyye kuananna anna ma'karai naoatee, "Daummahea', Kodi'mito indee Ang Handang Uhuna anna Ang Handang Katämpä'." ¹⁸ Kodi'mito ang tuho moinnakato puhamä' mate, ampo' itai tuhöä' lambi' sapano-panona. Kodi' unguasai kamateang anna ongeanna to mate. ¹⁹ Dahi uki'i samai kaha-kaha ang unnggita, dianto kaha-kaha dinoa anna kaha-kaha ang la dahi di allo ang la sule. ²⁰ Anna didiona

bahtuanna inde pitu bintäng ang unngita di teyye kuanangku anna yato pitu pampatokoang lampu bulahang, dianto pitu bintäng bahtuanna pitu malaeka' di pitu jumaa' anna yato pitu pampatokoang lampu bulahang, bahtuanna pitu jumaa'."

2¹ Nalombungging yato tula'na naoatee, "Pano di malaeka'na jumaa' Efesus, noa indee ang la unnguki': Dianto inde pepasanna ang untokei pitu bintäng di teyye kuananna, anna mellao di alla'na pampatokoang lampu bulahang. ² Kuinsang samai ang umbabea', umpengkähäng si'da-si'daingkä' anna sa'bara'koa' unngolai kamadahhaang. Kuinsang toi dakoa' umbea inaha pano di to karake. Anna tau ang unngangka' kalaena rasul ampo' setonganna tadia, puhangnga' unsändä'i, ya' ullambi'mi kalosengannaii. ³ Masuhsakoa' anna sa'bara'koa' aka' kodi', dakoa' unngingsang lupu umpengkähängngingkä'. ⁴ Ampo' ahake' ang kusallaingkoa', dianto dang aha pa'kalemu yaling di inahammu sinnoa dolu. ⁵ Kalehahi, makahao liungnga' unngongei manaho! Pengkatoba'koa' di hao mai di dosammu, anna umpembabeing yato aka ang puha umbabea' dolu. Ponna daia' umpanoa, ya' la suleä' kualai yato pampatokoang lampu. ⁶ Ampo' aha ang mapiaa' di kalaemu, dianto: unngahi'di'koa' pembabena

to pentindo'na Nikolaus ang kukahi'di' tou kodi'.
⁷ Ponna ke pemalako'a' ungningsang manahpa, ya' pehingngii si'da-si'dai samai ang natula' Inaha Masero pano di pitu jumaa'! Tau ang patalo la kupabeine' ungnande boana poang kayu ang mepatuho ang tuho yaling di bela'na Puang Alataala." ⁸ Nalombungnging yato tula'na naoatee, "Pano di malaeka'na jumaa' Smirna, noa inde ang la ungnuki': Dianto inde pepasanna ang sule yaho mai di To Handang Uhuna anna Katämpä'na, Ang puhang mate ampo' tuho sumule. ⁹ Kuinsang kamasuhsaammua'. Kuinsang memase-masekoa' ampo' setongnganna to makakakoa' di mendehatanna. Kuinsang umba noa kara-kara ang napatanda'ikoa' ang unsanga kalaena to Yahudi, ang napillei Puang Alataala, ampo' setongnganna kuangka' tadia to Yahudi. Yato tau petauanna Pongkahana setang. ¹⁰ Daungkahea'a' kamadahhaang ang dang masae anna ullambi'mi. Inang la ahaete' sangngaka-sangngaka di alla'mua' ang la napatama Pongkahana setang di tahungkung nasändä'i. Sampulo allona naongi madahha. Pahallukoa' umpamatoto' lolo kapampetahpa'ammu di Kodi' lambi' mate. Ponna umpanoang, ya' la kubeamokoa'te' saho kapataloang dianto katuhoang lambi' sapano-panona. ¹¹ Ponna ke pemalaia' ungningsang manahpa, ya' pehingngii

si'da-si'dai samai ang natula' Inaha Masero pano di pitu jumaa'! Tau ang patalo danne' la unsa'ding kamadahhaang di kamateang kapendoanna. "

¹² Nalombungging yato tula'na naoatee, "Pano di malaeka'na jumaa' Pergamus, noa inde ang la ungnuki': Dianto inde pepasanna ang sule yaho mai di tau ang kepa'dang pahela sibali.

¹³ Kuinsang ang ungnongei tohho, dianto ongeanna Pongkahana setang ma'kuasa. Ampo' inang umpetahpa'ä'a', lambi' daia' tora' aha umbahoi'ä' yato naonge dipateii ta Antipas diting ang naonge tohho Pongkahana setang. Indee Antipas dianto mesa sa'bingku ang tontong lolo kapampetahpa'anna di Kodi'. ¹⁴ Moinnakato noa, ahake' sangngaka-sangngaka kaha-kaha ang kusallaingkoa'. Ahakoa' sangngaka-sangngaka ang untuhu'i pepakuhunna Bileam. Inde Bileam umpakuhu ta Balak dolu ang la napanoa umpatinaho to Israel tama di dosa. Napaturui ungnande andeang ang puha dipopenomba pano di dehata lino anna ungnindä'-indä' pa'bannetauang. ¹⁵ Noa toi aha di alla'mua' ang untuhu'i pepakuhunna to pentindo'na Nikolaus. ¹⁶ Dahi pengkatoba'mokoa' di hao mai di dosa. Ponna dai umpanoa, ya' dante' masae anna tamamä' di alla'-alla'mu anna kutolla'i yato tau umpakeä' pa'dang ang aha di suaku. ¹⁷ Ponna ke pemalakoa' ungningsang manahpa,

ya' pehingngii si'da-si'dai samai ang natula' Inaha Masero pano di pitu jumaa'! Tau ang patalo kupabeine' ungnande dehpa manna ang tibuni, anna pantang la sika untahimbo mesa batu mabusa di Kodi'. Di hao yato di batu aha tiuki' mesa sanga ang bakahu, ang dai aha moi poro la mesa tau mangnginsang supung ang mantahimbo toboe'." ¹⁸ Nalombungnging yato tula'na naoatee, "Pano di malaeka'na jumaa' Tiatira, noa inde ang la ungnuki': Dianto inde pepasanna ang sule yaho mai di Änä'na Puang Alataala, ang pähä'lä' matanna sinnoa api, anna bihti'na pangngillo' sinnoa bahsi ang mane dihui'i yaling mai di ahha baya. ¹⁹ Kuinsang samaia' ang umbabe. Ungkalemuikoa' para-parammu hupatau, mampetahpa'koa', mengkähäng, anna sa'bara'koa' ungnolai kamasuhsang. Kuinsang mai'di puhane' ang ungnähäng dinoa andana dolu. ²⁰ Ampo' ahake' ang kusallaingkoa', dianto umbearakoa' dio inaha ta Izebel, mesa bahine ang unsanga kalaena nabinna Puang Alataala. Mai'ding petauangku ang napasähsä' lalang anna napaturuui ungnindä'-indä' pa'bannetauang sibaha ungnande andeang penombaang pano di dehata lino. ²¹ Puhang kubea tempo mengkatoba' ampo' dasiang aha nabolinna ungnindä'-indä' pa'bannetauang. ²² Dahi la kupamakorong. La sika kudahha si'da-si'da

sibaha tau ang nasikamahoiing. Supung tora' ke naboling ungnindä'-indä' pa'bannetauang, ya' dai la kupanoa. ²³ Inkäna to pentindo'na la kupatei asang, anna malai nainsang samai jumaa' naoatee, Puang Yesus ang ungningsang anna ullosa ihsi inahanna hupatau. La kubala'koa' situhu' pembabemu. ²⁴ Ampo' senga'na to Tiatira ang dai untuhu'i yato pepakuhu salao-laona anna dai umpellaya'i aka ang dioaintee, 'kamanähänganna Pongkahana setang,' kuoane'te tora' daine' la kupahoai durungang ang matingngi, ²⁵ supung pahallua' umpatontong kapampetahpa'ammu di Kodi' lambi' suleä' dako'. ²⁶ Tau ang patalo anna umpembabeing samai pa'elo'ku lambi' mate, la kubea kakuasaang sinnoa ang kutahimbo yaho mai di Ambeku. La sika sundung kakuasaanna umpahenta bohto-bohto käyyäng anna untallangngi yato bohto sinnoa unghämu-hämu kohing tampo. ²⁷ (2:26) ²⁸ La sika untahimbo bintäng pambaha allo di hao mai di Kodi'. ²⁹ Ponna ke pemalako' ungningsang manahpa, ya' pehingngii si'da-si'dai samai ang natula' Inaha Masero pano di pitu jumaa'!"

3 ¹ Nalombungnging yato tula'na naoatee, "Pano di malaeka'na jumaa' Sardis, noa inde ang la ungnuki': Dianto inde pepasanna ang sule yaho mai di tau ang umpahenta pitu inaha

ang aha yaho di olona ohko'ang katomarayaanna Puang Alataala anna untokei pitu bintäng. Kuinsang ang umbabea'. Boheng untindo'ä' anna naoate tau, 'tuho' ampo' setonganna matekoa'. ² Dahi kalehako' anna pamatohoi ang ahake' di kalaemu akinna pa'da. Aka' samai pengngoya'mu ang kulambi', dake' sundung di olona Puang Alataala. ³ Dahi, pengkakalehaii sumule samai ang puha dipakuhuingkoa' anna ang puha unghingngi. Pembabeing yatoo anna mengkatoba'koa' di hao mai di dosammu. Ponna dako' madaka, la suleä' kudahhako', sinnoa to paboko kasuleangku daia' la ungningsang. ⁴ Moinnakato noa, ahake' tau diting di Sardis ang madaka anna malai pengngoya'na tontong mapia sinnoa kaya' ang mabahahsi. Ingkäna yatoo la kusibahaing mellao umpake kaya' mabusa ang mabahahsi, aka' sihatang nei'. ⁵ Tau ang patalo dipakei noa nei'. Sangannaii dai la kukoso'i yaling di suha' pantekenganna to tuho lambi' sapano-panona. Anna di olona Ambeku anna samai malaeka'na kuakune' kuoate to pentindo'ku. ⁶ Ponna ke pemalako' ungningsang manahpa, ya' pehingngii si'da-si'dai samai ang natula' Inaha Masero pano di pitu jumaa'!" ⁷ Nalombungnging yato tula'na naoatee, "Pano di malaeka'na jumaa' Filadelfia, noa inde ang la ungnuki': Dianto inde pepasanna ang sule

yaho mai di To Masero ang tahpa'. Dianto ang untokei pekilinna Tomaraya Daud. Ponna diang mantungka'i, dante' aha moi poro la mesa tau ang la mala mantutu'i. Ponna diang mantutu'i, dante' aha moi poro la mesa tau ang la mala mantungka'i. ⁸ Kuinsangnga' pembabemu. Kuinsang toi dai umba sama kamatohoammua', ampo' untuhu'imokoa' pepakuhungku, anna umpetahpa'ä'. Puhang kubuhkeiingkoa' baba ang la dai mala natutu'i moi poro la mesa tau. ⁹ Itai, tau ang mendahi to pentindo'na Pongkahana setang la kusuo sule malimuntu' di olomu. Anna la nainsang pa'kalemungku mating di dioa'. Yato tau to pa'loseng-loseng ang si unsanga kalaena to Yahudi ang napillei Puang Alataala, ampo' setonganna tadia. ¹⁰ Untuhu'imokoa' pahentaku, dianto sa'bara' ungnolai kamasuhsaang, dahi la kudakaikoa' di tempona kamasuhsaang ang la unghoa inde lino. Inde la dahi anna malai unsändä'i ingkäna tau di lino. ¹¹ Dang masae anna sulemä'. Pahallua' umpatontong kapampetahpa'ammu di Kodi', anna malai dai aha tau manghampa'ikoa' saho kapataloammu. ¹² Tau ang patalo la kupadahi ahhi yaling di Dasang Ada'na Puang Alataala, anna la tohho yaling lambi' sapano-panona. Pano yato di kalaena tau la kuuki' bohto mahoa'na Dehatangku dianto Yerusalem Bakahu ang la

tuhung yaho mai di Dehatangku di suruka. La kuuki' toi sanganna Dehatangku anna sangangku ang bakahu. ¹³ Ponna ke pemalako'a' ungningsang manahpa, ya' pehingngii si'da-si'dai samai ang natula' Inaha Masero pano di pitu jumaa'!"

¹⁴ Nalombungnging yato tula'na naoatee, "Pano di malaeka'na jumaa' Laodikia, noa inde ang la ungnuki': Dianto inde pepasanna ang sule yaho mai di To Tontong Aha, Sa'bi ang tahpa' ang mala dipetahpa', ang nakasulei ingkäna siamo ang napadahi Puang Alataala. ¹⁵ Kuinsang samai ang umbabea'. Dakoa' masumanga' di Kodi' anna datoukoa' masumanga' mambaliä'. Malae' ke la poro ahai mesa, masumanga' di Kodi' bahtu' bilang masumanga' mambaliä'.

¹⁶ Ampo' aka' noang babemua' makuhtu, dahi la kupentibeingkoa' yaling mai di oloku.

¹⁷ Ungngoaa'tee, 'To makakaang anna sundung; daang aha kalala'.' Ampo' daia' ungningsang kalaemu meuho-uho anna masuhsa diita katuhoammu. To pemase-masekoa', dai paita anna mohobeläng. ¹⁸ Dianto suhunna anna kupainsangngikoa' anna malai ungnalli bulahangku, dianto bulahang ang dai aha mampenghau, lambi' malakoa' mendahi to makaka. Noa toi pakeang mabusa la umpake anna malai dakoa' mohobeläng ang mepakasili. Noa tunne' minnä' la unsuhsu'ing matammu

anna malai paita. ¹⁹ Tau ang kukalemui dianto ang kukambahoing anna kupaturu. Dahi pahallukoa' suhaka anna mengkatoba' di hao mai di dosammu. ²⁰ Itai, ke'de'ä' di hao di olo baba anna ma'karaä'. Ponna aha tau ang manghingngi kamahangku, anna umbuhkei baba, la tamaä' kupellambi'i. La mandeang sibaha-baha. ²¹ Tau ang patalo, la kupabeine' mohko'ang sibaha di ongeang katomarayaangku, sinnoa Kodi' puha patalo anna dinao mohko'mä' sibaha Ambeku di katomarayaanna. ²² Ponna ke pemalakoa' ungningsang manahpa, ya' pehingngii si'da-si'dai samai ang natula' Inaha Masero pano di pitu jumaa'!"

4 ¹ Tahpana kupahandang bou, aha bumi kuita mesa baba tibuhke yaho di suruka. Pihsananna aha bung yato kamaha sinnoa terompe' ang puha kuhingngi dolu. Yato kamaha naoatee, "Maio done indee anna kupainsangngio didiona ang la dahi dako'." ² Nakuasai siamä' Inaha Masero. Ungngitamä' ohko'ang tomaraya yaho di suruka anna aha mesa tau mohko' yaho. ³ Yato tau pangngillo' sinnoa batu masuli' anna maleke, mamata anna malea hupanna. Mesa tahuhe ullikoi yato ohko'ang tomaraya. Inde tahuhe pangngillo' sinnoa mesa batu melälähäng ang mamata hupanna noa lala' upe. ⁴ Di aneanna inde ohko'ang tomaraya

aha dompulo uhpa' ohko'ang senga' mallipu'i.
Pantang naongei mesa to dipakeangka' umpake
kaya' mabusa anna mesongko' bulahang.

⁵ Yato di ohko'ang tomaraya aha kila' anna
ma'kundäng-kundängngi. Aha toi pitu ballo ang
meleä'-leä', dianto pitu inahanna Puang Alataala
ang aha yaho di olona ohko'ang tomaraya.

⁶ Aha toi di olona yato ohko'ang tomaraya
noa le'bo' mahändäng mala dipodahammeng.
Ohko'ang indee nalipu'i uhpa' hupanna ang
menanaha ang napunnoi mata di olona anna
di kebo'na. ⁷ Lindona hupanna ang menanaha
ang uhuna sinnoa singa. Ang kaderuanna sinnoa
saping laki. Katallunna sinnoa lindona tau. Ang
kauhpa'na sinnoa sahebaki ang lella' lumolo'.

⁸ Uhpa' inde hupanna ang menanaha pantang
unnung pani'na anna napunnoi mata moi ang
nasamboi pani'na. Allo bengi dai aha natothoi
ma'penani-nani naoatee, "Masero, Masero,
Masero Puang Alataala, To Ma'kuasa, Ang
aha, anna ang inang ahang anna ang la sule."

⁹ Inde hupanna ang menanaha umpopenani
pampudiang, malimuntu' anna menau-nau pano
yato ang mohko' di ohko'ang tomaraya, dianto
ang tuho lambi' sapano-panona. ¹⁰ Lella' menani
malimuntu' asammi yato to dipakeangka' pano di
olona yato ang tuho lambi' sapano-panona. Mane
umpentibeing yato songko' bulahanna pano di

olona yato ohko'ang, tandana umpakeangka' puha yato ang mohko' di ohko'ang tomaraya, lella' siang menani naoatee, ¹¹ "O Puang Alataala Dehatangki', Dio supu ang sihatang untahimbo pampudiang anna kakeangka'ang aka' ma'kuasao. Aka' dio ang umpadahi ingkäna siamo, anna aka' pa'elo'mu toi nasuhung mala dahi anna tuho."

5 ¹ Pihsananna kupahandang bou ungnitamä' sallolongang suha' di teyye kuananna yato tau ang mohko' yaho di ohko'ang tomaraya. Suha' yattoo keuki' yalinna anna di aneanna sibaha dipadehke'i pitu ang ma'hupa katahpe ang mampatandaang dake' aha dibuhkei. ² Mane ungnitää' mesa malaeka' matoho kakoha-koha napekäyyängngi naoatee, "Menna ang sihatang ullohka'i katahpena inde suha' tilolong anna nahuhka'i?" ³ Ampo' moi ang yaho di suruka, yaling di lino anna di hoi' di apa' tampo, dai aha ang sihatang mambuhkei anna nanenne'i ihsinna. ⁴ Tahpa musemmä' tora' masuhsa, aka' dai aha mesa tau ang la sihatang mambuhkei anna mannenne'i ihsinna. ⁵ Ampo' naoamingkä'te yato mesa to dipakeangka', "Mahtangngo! Itai! Ang disangai 'Singa sule yaling mai di alla'-alla'na to Yehuda' anna 'Peänä'anna Tomaraya Daud ang lele sau tama,' puhang patalo. Sihatanne' ullo'bä'i yato pitu katahpena suha' anna nabuhkeii."

⁶ Ungngita bumä' mesa Änä' Domba ke'de' sitehe yato ohko'ang tomaraya ang nakulimboi yato uhpä' hupanna ang menanaha anna ingkäna yato to dipakeangka'. Yato Änä' Domba noaranne' ang puhang dikehe'. Pitu tandi'na anna pitu matanna dianto yato pitu inaha ang puha nasuo Puang Alataala tama di lino.

⁷ Panong inde Änä' Domba untahimbo yato suha' di tau ang mantokei ang mohko' yaho di ohko'ang tomaraya. ⁸ Lella' untahimbo suha' inde Änä' Domba, ya' malimuntu'mi yato uhpä' hupanna ang menanaha sibaha yato dompulo uhpä' to dipakeangka' di olona. Pantang sika untokei mesa katapi anna mesa kahti bulahang ang napunnoi kayu-kayu bomammi' dianto sambayanna petauanna Puang Alataala. ⁹ Sika umpopenani mesa penaniang bakahu, ang naoatee, "Sihatangngo unngala ne suha' anna ullohka'i katahpena. Aka' puhamo dipatei. Anna kamateammu puhang unngalliing Puang Alataala yato hupatau di hao mai di ingkäna bohto di lino. ¹⁰ Puhang sika umpakamesa tama di mesa kapahentaang ang napatani la untahiai Dehatanta, sibaha ma'pahenta yaling di lino." ¹¹ Pihsananna kupahandang bumi anna kuhingngii kamahanna malaeka' ang ma'sa'bu-sa'bu masoona. Sika unngulimboi yato ohko'ang tomaraya anna yato uhpä' hupanna

ang menanaha sibaha to dipakeangka'. ¹² Sika menani napekäyyängngi naoatee, "Änä' Domba ang puha dikehe' ma'kuasa anna sihatang untahimbo katomakakaang, kamanähängang anna kamatohoang; Sihatang dipakeangka', dipamatande anna dipudi!" ¹³ Mane unghingngiä' ingkäna ang menanaha ang aha yaho di langi', di lino, di hoi' di apa' tampo anna ang aha yaling di le'bo'. Inggäna indee menani asang naoatee, "Ke la malai Ang mohko' yaho di ongeang kamatandeang, anna yato Änä' Domba dipudi anna dipakeangka' sibaha dipamatande anna ma'kuasa lambi' sapano-panona!" ¹⁴ Puhai yatoo, natimba'mi yato uhpä' hupanna ang menanaha naoatee, "Aming!" Tahpa malimuntu' tunne' yato samai to dipakeangka' menomba.

6 ¹ Pihsananna unngitamä' yato Änä' Domba ullohka'i katahpena suha' ang uhuna sibaha kuhingngi kamahanna mesa yato uhpä' hupanna ang menanaha salamang kundäng naoatee, "Maio!" ² Kupahandang bumi anna unngitaä' mesa arahang mabuhsa' anna yato tau ang mampensakei untokei pana anna dipasongko'i bulahang, pano sihapang mesa tau ang inang si patalo ang mao bou umpealai sala kapataloang. ³ Tahpana ullohka'i bung yato katahpena suha' ang kaderuanna yato Änä' Domba, unghingngi bumä' kamahanna yato hupanna ang kaderuanna

naoatee, "Maio!" ⁴ Ya' sohong bung mesa arahang ang senga'. Inde arahang pähä'lä' anna ang mampensakei dibea kakuasaang la umpadahi pa'tolla'ang yaling di lino, anna malai hupatau sipate-patei. Dibeang mesa pa'dang kalambe'. ⁵ Ullohka'i bung yato Änä' Domba katahpena suha' ang katallunna. Unghingngimä' yato hupanna ang katallunna naoatee, "Maio!" Kuita burang landa' mesa arahang maloteng. Ang mampensakei untokei sahpasang timbangang anna dibea kakuasaang ungkarakei pinamula. ⁶ Ahang kuhingngi noa kamaha di alla'-alla'na yato uhpä' hupanna ang menanaha naoatee, "Sallite' gandum mahasa pa'sangngalloang disaho allinna, anna tallu lite' gandum tahuhu pa'sangngalloang toe' disaho allinna tandana kabuhohangang. Ampo' daungkarakei bela' zaitun anna bela' angkoro' anna malai dai liba' maho yato kabuhohangang." ⁷ Pihsananna ullohka'i bung yato Änä' Domba katahpena suha' kauhpä'na. Unghingngi bumä' yato hupanna ang kauhpä'na naoatee, "Maio!" ⁸ Ungngitamä' mesa arahang alla'na mamata anna mahihi anna ang mampensakei disanga Kamateang. Mane napelolaii ang disanga Ongeang Kamateang. Sika dipakuasa umpatei sambahe uhpä'na tau yaling inde di lino unngolai pa'tolla'ang, kabuhohangang, kamakorongang anna olo'-

olo' peande. ⁹ Puhanna, yato Änä' Domba ullohka'i bung katahpena suha' kalimanna. Ungngitamä' di hoi'na yato pantunuang penombaang aha sungnga'na tau ang dipatei aka' umpepainsangnging Bahtakaranna Puang Alataala anna mampetahpa' dai' di Puang Yesus. ¹⁰ Sika koha naoatee, "O Puang, To Handang Ma'kuasa ang masero anna tahpa', sangngakake' masaena mane umpahehsai to lino anna umbala'i aka' napateiang?" ¹¹ Sika pantang dibeaa kaya' kalambe' mabusa anna disuoi mangngempei sämpäi', lambi' sundung yato solana ang la dipatei sinnoa inde maiii. ¹² Mane ungnigita bouä' yato Änä' Domba ullohka'i katahpena suha' kaunnunna. Tahpa dahi siang lino' ang käyyäng liu. Mataallo malilling sinnoa kaya' maloteng, anna bulang malea sinnoa haha. ¹³ Bintäng dondongngi yaho mai di langi' sinnoa boa kayu ara ang dake' matua anna dondongnging di tempona nahoa pepahi käyyäng. ¹⁴ Langi' tilolong sinnoa ale mane mengkapa'dai, anna ingkäna tanete anna kalantanang masihki' diparende di ongeanna. ¹⁵ Pihsananna setomarayaang di lino, to keangka', to pambahananna setantaraang, to makaka anna to ma'kuasa, anna tau senga', moi sabua', moi to beba', le'ba' asang membuni tama di leäng anna tama di sihping-sihping batu yaho di tanete. ¹⁶ Yaling yato di pembunianna sika koha

naoatee, "O tanete! O batu! Kahompoiang mai. Buniang indo di hao mai di Tau ang mohko' yaho di ohko'ang tomaraya anna kakeaha'anna indo Änä' Domba! ¹⁷ Aka' tempo kakeaha'ang suleng. Dinoa sika umpalanda'mi kakeaha'annaii, anna dai aha moi poro la mesa tau ang mantähäng di olona."

7 ¹ Puhanna yatoo, ungnitamä' uhpä' malaeka' ke'de' di uhpä' kasuleanna pepahi di lino. Sika untähäng pepahi di lino anna malai dai tisau di haho tampo, di le'bo' anna di poang-poang kayu. ² Mane ungnitaä' mesa malaeka' senga' lembä' yaling mai di katimbanganna mata allo umbaha ang la dipake untandai sabua'na Dehata, dianto Dehata ang inang aha. Anna ma'karai napekäyyängngi pano di uhpä' malaeka' ang dibeä kuasa la untallangngi kalantanang anna le'bo' ³ naoatee, "Daungkarakei sängkäi kalantanang bahtu' le'bo' sibaha poang-poang kayu ke dake' puha kupadehke' tanda pano di kandinna sabua'na Dehatanta!" ⁴ Ang kuhingngi yato ang la dibeä tanda, sangngatu' uhpä'pulo uhpä' sa'bu mai'dinna. Tau yatoo diala yaling mai di sampulo derua peänä'anna Israel. ⁵ Mesa boito bohto sampulo derua sa'bu bung tau. Dianto: to Yehuda, to Ruben, to Gad, to Asyer, to Naftali, to Manasye, to Simeon, to Lewi, to Isakhar, to Zebulon, to Yusuf anna to Benyamin.

⁶ (7:5) ⁷ (7:5) ⁸ (7:5) ⁹ Tahpana yatoo, unngita bumä' hupatau mai'di si'da-si'da, dai aha ang mala mangngihsa' tandana mai'di. Yato tau sule di hao mai di ingkäna bohto di lino. Sika meporeha mabusa anna untokei palapa kelala' tandana mampudi. Sika ke'de' mengngolo pano di ohko'ang tomaraya anna pano yato di Änä' Domba. ¹⁰ Sika koha napekäyyängngi naoatee, "Dehatanta dianto ang mepasalama', ang mohko' yaho di ohko'ang tomaraya anna yaho mai di Änä' Domba!" ¹¹ Ingkäna yato malaeka' sibaha to dipakeangka' anna yato uhpa' hupanna ang menanaha ke'de' nakulimboi. Sangka' malimuntu' di olona yato ohko'ang tomaraya menomba di Puang Alataala ¹² anna ma'karai naoatee, "Aming! Sihatang dipudi, dipamatande, dipakeangka', dipenanu-naui Dehatanta aka' kakeaka'anna, kakuasaanna, anna kamatohoanna lambi' sapano-panona! Aming." ¹³ Pihsananna ahang mesa yato to dipakeangka' nakutanaiä' naoatee, "Menna inde mai tau ang mekaya' mabusa anna umba sika nasule?" ¹⁴ Kutimba'mi kuoaintee, "Dai kuinsang, Tuang. Tuang tubure' ang mangnginsang." Ya' naoantee, "Dianto inde tau ang puha salama' naonge unngolaii kamadahhaang käyyäng. Sika puhang untahpa' pakeanna napamabuhsa' umpake hahana yato Änä' Domba. ¹⁵ Dianto

suhunna anna sika ke'de'mi di olona ohko'ang katomarayanna Puang Alataala, sibaha menomba allo-bengi yaling di Dasang Ada'na. Anna yato ang mohko' yaho di ohko'ang tomaraya la mandakai. ¹⁶ Danne' la sika manono anna mahähäng, anna dang la napandasa maluhsunna mata allo. ¹⁷ Aka' yato Änä' Domba ang sitehe ohko'ang tomaraya ang la sika mambahanang sinnoa mesa to pangkambi'. Sika naposolai pano di kasuleanna uhai ang mebea katuhuang. Puang Alataala ang la mampahsiiing uhai matannaii."

8 ¹ Tahpana ullohka'i katahpena suha' kapitunna yato Änä' Domba, mahulla-hulla siang yaho di suruka umbai setangnga tehte' masaena. ² Ungngitamä' pitu malaeka' ang ke'de' di hao di olona Puang Alataala, sika dibea pitu terompe'. ³ Tahpa ahang sule mesa malaeka' senga' umbaha kahti bulahang ang si dipaongei kayu-kayu bomammi' anna ke'de'i di olona yato pantunuang penombaang. Dibea mai'di liu kayu-kayu bomammi' ang la dipopenomba sibaha sambayanna samai petauanna Puang Alataala di hao di ongeang pantunuang bulahang ang aha di olona ohko'ang tomaraya. ⁴ Sibaha sambayanna petauanna Puang Alataala, hambunna yato kayu-kayu bomammi' ang munge meleä'-leä', mapulu' ludai' mengkalao di kahti ang natokei malaeka' di olona Puang Alataala. ⁵ Pihsananna

naalang inde paongeang bulahang yato malaeka',
 anna napangngihii api ang naala di hao mai di
 pantunuang penombaang mane napentibeing
 tama di lino. Ya' tahpa mellihpä' siang kundäng,
 sibaha kila' anna lino'. ⁶ Pitu malaeka' ang
 untokei pitu terompe' sadiang la mamponi.
⁷ Malaeka' ang uhuna umponi terompe', tahpa
 kene' batu siang anna api masahhu' sihou
 haha. Inggänna indee dipentibeing tama di lino.
 Sambahe tallunna lino mämpu', lambi' sambahe
 tallunna poang-poang kayu anna lohpo mämpu'
 toe'. ⁸ Malaeka' kaderuanna umponi terompe',
 tahpa kaitaang siang mesa ang käyyäng noa
 tanete ang meleä'-leä' dipentibeing tama di
 le'bo'. Sambahe tallunna le'bo' mendahi haha.
⁹ Ya' mateng sambahe tallunna inggänna ihsi
 le'bo' ang tuho anna sambahe tallunna kahpala'
 tallang. ¹⁰ Malaeka' katallunna umponi terompe',
 tahpa dondong siang mesa bintäng käyyäng
 ang meleä'-leä' sinnoa ballo yaho mai di langi'
 anna unghoi sambahe tallunna salu uhai sibaha
 timbu. ¹¹ Yato bintäng disanga 'Apsintus' ang
 bahtuanna: mapäi'. Ya' mapäi'mi sambahe
 tallunna yato uhai, lambi' mai'di tau mate
 napobua' yato uhai ang mapäi'. ¹² Malaeka'
 kauhpa'na umponi terompe', tahpa tisampung
 siang sambahe tallunna mata allo, lambi' malilling
 sambahe tallunna lino. Noa toi di bengi, bulang

anna bintäng tisampung sambahe tallunna
 lambi' dai mesilo pano di sambahe tallunna lino.
¹³ Kupahandammi, ya' kuitang mesa sahebaki
 molo' yaho di nähäng mane kuhingngii mekoha
 naoatee, "Tilaka! Tilaka! Tilaka ingkäna to
 lino, ke kahingngiammi tallu malaeka' senga'na
 umponi terompe'na!"

9 ¹ Pihsananna umponing terompe'na yato
 malaeka' kalimanna. Ya' ungnigita bumä'
 mesa bintäng dondong yaho mai di langi'. Yato
 bintäng dibea pekilinna kahoäng ang lunaung
 di ongeanna to mate. ² Umbuhkeing kahoäng
 yato bintäng, ya' sohommi hambu di hoi' mai
 sinnoa hambu to pesohe. Malilling siang mata
 allo anna nähäng napobua' yato hambu. ³ Yato
 hambu naongi sohongngi kakombäng tuhungngi
 naung di lino, anna dibeai kakuasaang sinnoa
 alipang. ⁴ Dai dipabei ungarakei lohpo, bahtu'
 poang-poang kayu anna pinamula. Supung mala
 ungkeki' tau ang dai dipadehke'i kandinna tanda
 petauanna Puang Alataala. ⁵ Yato kakombäng dai
 dipabei umpatei yato tau, supung la nadahha
 lima bulanna masaena. Mapi'di'na yato ang
 napaaha kakombäng sinnoa mapi'di'na pekeki'na
 alipang. ⁶ Yaling yato di lima bulanna, pemala sika
 mengkamate, ampo' dasiang mala, aka' kahaoke'
 kamateannaii. ⁷ Hupanna yato kakombäng sinnoa
 arahang ang la dibaha ma'tolla'. Yaho di bää'na

aha sinnoa songko' bulahang. Lindona sinnoa lindo tau. ⁸ Beluhä'na sinnoa beluhä' bahine, anna isinna sinnoa isi singa. ⁹ Babuana ditutu'ino hupanna kaya' bahsi. Oninna pani'na sinnoa memuhhunna mai'di bendi ang nahui' arahang ke le'ba'i ma'tolla'. ¹⁰ Aha okinna sinnoa okinna alipang. Di okinnantoo naongei petohse'na ang pabisa ang undahha tau yaling di lima bulanna. ¹¹ Aha tobœ' tomarayanna ang mampahenta. Yato tomaraya dianto malaeka' ang untokei peklinna kahoäng to mate. Sanganna yato malaeka' yaling di basa Ibrani dianto 'Abadon' anna yaling di basa Yunani disanga 'Apolion.' Bahtuanna inde sanga dianto 'Pakarakeang.' ¹² Katilakaang uhuna lehammi. La deruake' katilakaang ang la sule. ¹³ Tahpana malaeka' kaunnunna umponi terompe'na, ya' kuhingnging kamaha sule di hao mai di uhpa' sikunna pantunuang penombaang bulahang di olona Puang Alataala. ¹⁴ Yato kamaha ma'kara pano di malaeka' kaunnunna naoatee, "Lahpa'i yato uhpa' malaeka' ang tisangke' di hoi' di Bone Efrat!" ¹⁵ Ya' dilahpa' siang yato uhpa' malaeka' ang supung dipatokaing tehte' indee, allo dinoa, bulang dinoa, anna pahياما indee la umpatei sambahe tallunna hupatau. ¹⁶ Kuhingnging dongngatu' juta mai'dinna yato tantara ang moarahang. ¹⁷ Kuitang yato arahang anna ang

mampensakei. Yato to pensake umpake kaya' bahsi pähä'lä', mamahta', anna makuni'. Bää'na yato arahang sinnoa bää' singa anna di suana sohong api, hambu anna ang masae puhpu noanna dama'. ¹⁸ Sambahe tallunna hupatau napatei inde tallu hupanna kamadahhaang, dianto api, hambu anna noanna dama' ang sohong yaling mai di suana yato arahang. ¹⁹ Kamatohoanna yato arahang di hao di suana anna di okinna. Okinna kanoaang bää' ile dianto ang ungkarakei hupatau. ²⁰ Ampo' la'binna hupatau ang dai napatei yato kamadahhaang, dasiang mengkatoba' di hao mai di pembabe kalaena, diantoo: dasiang natohhoi umpenombai dehata-dehata lino anna tasanda-sanda ang nababe umpake bulahang, pera', tembaga, batu sibaha kayu ang dai mala paita, pahingngi anna mellao. ²¹ Datoi sika naboli umbabe kakarakeang, noanna papateang, ihsang-ihsang, ungnindä'-indä' pa'bannetauang anna maboko.

10 ¹ Tahpana yato kuitang mesa malaeka' matoho tuhung yaho mai di suruka nasapu' salehu', anna haho bää'na nalikoi tahauhe. Lindona pansillo' sinnoa mata allo, anna bihti'na sinnoa api meleä'-leä'. ² Di teyyena aha mesa lolongang suha' saohko' ang tibuhke. Bihti' kuananna mengngindä' di le'bo' anna bihti' kaihinna mengngindä' di kalantanang.

³ Mekoha napekäyyängngi sinnoa oninna singa. Puhanna mekoha yato malaeka', natimba'ing pempitu kundäng sikäyyäng poduru-durunna.

⁴ Puhanna yato kundäng, pemalamä' kuuki', ampo' tahpa unghingngiä' kamaha yaho mai di suruka naoatee, "Padiinahammui supu samai ang natula' indo kundäng. Damong ungnuki'i!"

⁵ Pihsananna yato malaeka' ang di le'bo' anna di kalantanang ungnängkä' teyye kuananna dai' di langi'. ⁶ Mopinda umpake sanganna Puang Alataala ang tuho lambi' sapano-panona, ang umpadahi langi' anna lino sibaha le'bo' anna ingkäna ihsinna. Naoate yato malaeka', "Ponna umponi terompe'na malaeka' kapitunna, la

umpembabeminto pahtuyunna Puang Alataala ang dake' aha mangnginsang, sinnoa ang puha napainsangngi pano di ingkäna nabi, sabua'na. Tempona dang la tirende!" ⁷ (10:6)

⁸ Tahpana yatoo kuhingngi bumi kamaha ang puha kuhingngi yaho mai di suruka naoaingkä'tee, "Laoo do alai indo lolongang suha' ang tibuhke pano di teyyena malaeka' ang simesaang bihti'na di le'bo' anna di kalantanang." ⁹ Ya' mao siamä' do kupalau yato lolongang suha' saohko' anna malai nabeaä'. Lambi'ku pano naoantee, "Alai anna ungnandei indee. Yaling di suamu la unsa'ding matänning sinnoa duho uhani ampo' yaling di kompemmu la unsa'ding mapäi'."

¹⁰ Kukandoing yato lolongang suha' saohko' mane kuandei. Di sua noa tora' mammi'na duho uhani, ampo' tahpana kubilling, yalinna di kompeng mapäi'mi. ¹¹ Puhai yatoo, napahentamä' naoatee, "Pepainsang buking pepasanna Puang Alataala didiona kamadahhaanna ingkäna bohto anna setomarayaang."

11 ¹ Puhanna yatoo dibeamä' sambose' kayu sinnoa hupanna huntung pepansi, mane naoingkä'tee, "Laoo do mete'i Dasang Ada'na Puang Alataala sibaha pantunuang penombaang. Ihsa'i sangngaka mai'dinna tau ang menomba yaling. ² Ampo' dane' ummete'i tähämpä'na, aka' puhane' dibehoing pano di tau ang dai ungningsang Puang Alataala. Yato tau la sika ungnindä'-indä' bohto mahoa' ang masero yaling di uhpa'pulo derua bulanna, bahtu' tallu setangnga pahiamanna. ³ La unsuoä' derua sa'bingku ang mekaya' ma'tomate, sika umpepainsangnging kahebaku yaling di sansa'bu dongngatu' unumpulo allona, bahtu' tallu setangnga pahiamanna." ⁴ Yato derua sa'bi dianto derua bätänna poang zaitun anna derua pampatokoang lampu ang aha di olona Puang Alataala To umpuängang lino. ⁵ Ponna aha tau nasändä' la mangkarakei, ya' la aha api sohong yaling mai di suana ungnängmpu'i samai balinnaii. Napanoanto indee umpatei ingkäna

tau ang la mekarakei. ⁶ Aha kakuasaanna
 anna malai dai kene' yaling di tempona
 umpepainsangnging kaheba ang sule yaho mai
 Puang Alataala. Ma'kuasa toi umpopendahi
 haha samai pengkalaoanna uhai. Mala toi
 umpaaha ma'kahupa-hupa kamasuhsaang yaling
 di lino diamo naonge sihatang napambabei.

⁷ Puhanna sika umpepainsangnging yato kaheba,
 ya' sohommi olo'-olo' di hoi' mai di kahoäng to
 mate anna sika natolla'i napetaloi lambi' mate.

⁸ Bahkenaii la sikalampa' pano di lalang käyyäng
 yaling di bohto mahoa', ang naonge Dehatanna
 ditoke' yaho di kayu sitambeng. Sanganna yato
 bohto dipakonai Sodom bahtu' Mesir tandana
 membabe karake pano di petauanna Puang
 Alataala. ⁹ Tau di hao mai di ingkäna bohto di
 lino la umpahandang yato bahke yaling di tallu
 setangnga allona, anna dai sika napabei diku'bu'.

¹⁰ Ingkäna to lino sika kahsi didiona kamateanna
 yato derua sa'bi. Sika ma'mahoa'-hoa' anna
 sipakatu sandahupa, aka' yato derua sa'bi
 puha umpaaha mai'di kamadahhaang pano di
 ingkäna tau di lino. ¹¹ Ampo' puhanna yato tallu
 setangnga allona, ya' napapenanahang Puang
 Alataala yato derua sa'bi lambi' tuho sumule.
 Sika ke'de' siang, lambi' yato tau ang mangngita
 sika mahea' liu. ¹² Pihsananna yato derua sa'bi
 unghingnging kamaha napekäyyängngi yaho

mai di suruka sika ditambahi dioaintee, "Maikoa' done indee!" Tahpa sika dai' siang di suruka nasapu' salehu' naita yato balinnaii. ¹³ Donetoo dahi siang lino' käyyäng. Bahe sampulona yato bohto mahoa' sitale-tale, anna pitunsa'bu tau mate napobua' yato lino'. Inggänna tau senga' sika mahea', lambi' sika umpudi Puang Alataala ang ma'pahenta yaho di suruka. ¹⁴ Katilakaang kaderuanna puhang. Ampo' itai! Katilakaang katallunna la baha' dahi sia bumi. ¹⁵ Pihsananna yato malaeka' kapitunna umponi terompe'na, ya' ahang kamaha napekäyyängngi yaho di suruka naoatee, "Kakuasaang umpahenta to lino ahang dinoa di teyyena Dehatanta sibaha To Nalanti' la Mepasalama'. Dianto ang la ma'pahenta lambi' sapano-panona!" ¹⁶ Pihsananna malimuntu'mi yato dompulo uhpä' to dipakeangka' ang mohko' di ohko'annaii di olona Puang Alataala anna menombai. ¹⁷ Sika naoantee, "O Puang Alataala, To Handang Ma'kuasa, ang aha anna ang inang ahang! Menau-nauang mating aka' puhamo umpake kakuasaammu ang käyyäng anna umpahandu'mi ma'pahenta!" ¹⁸ Inggänna tau ang dao mangnginsang sika keaha', ampo' lambi'mi tempona umpepaitaing kakeaha'ammu. Lambi' tung tempona umpahehsao ang nababe to mate naonge tuhoke'. Dianto inde tempona la umbea saho sabua'mu, samai nabi, anna

pano di petauammu ang mampenombaio, moi memase-mase, moi dipakeangka'. Tempona toi untallangngi tau ang ungkarakei to lino!"

¹⁹ Puhanna yatoo tibuhke siang Dasang Ada'na Puang Alataala ang yaho di suruka anna landa'i yato Pahti Pa'dandiang yaling di huänna. Tahpa kila' siang anna kundäng käyyäng sibaha lino' anna kene' batu ang makambang.

12 ¹ Pihsananna diitang yaho di langi' mesa tanda ang mepusa'-pusa' anna senga'-senga'. Mesa bahine ang nasapu' mata allo salamang ang napekaya', lella' ungnindä'i bulang. Yaho di bää'na aha songko' nadehke'i sampulo derua bintäng. ² Yato bahine kehähtäng anna lambi'mi tempona la keänä', ya' mohahaemmi aka' mansa'ding. ³ Mane landa' boi yaho di langi' mesa tanda ang mepusa'-pusa' dianto aha mesa saha malea ang käyyäng liu, pitu bää'na anna sampulo tandi'na. Mesa boi bää'na mesa bung songko' tomaraya. ⁴ Yatoo okinna unghui' sambahe tallunna bintäng yaho di langi' mane napentibeing naung di lino. Inde saha di hao di olona yato bahine ang lella' mansa'ding, ungnempei yato änä' ang la sohong, pemala naande. ⁵ Keänä'mi inde bahine mesa muane-ane ang la umpahenta ingkäna bohto sitonda kamatohoang. Ampo' yato änä' tahpa dipensintoing anna dibahai dai'

di olona Puang Alataala di ohko'ang tomaraya.

⁶ Tahpa menanda siang inde bahine pano di ongeang makä'däng, ang inang napatokaing Puang Alataala. Dianto naongei didakai yaling di sansa'bu dongngatu' unnumpulo allona, bahtu' tallu setangnga pahiamanna. ⁷ Pihsananna tahpa dahi siang kasitolla'ang yaho di suruka. Mikhael, mesa pongkahana malaeka', sibaha malaeka'na untolla' yato saha, noa toi yato saha napololai toe' malaeka'na, umbali Mikhael.

⁸ Ampo' yato saha käyyäng ditalo anna dilaba'i yaho mai di suruka. Dipentibeing tama di lino sibaha malaeka'na. Dianto ile ang handang dolu ang disangai 'Pongkahana setang' bahtu' 'inaha karake,' ang umbulitu' ingkäna to lino. ⁹ (12:8)

¹⁰ Mane unghingngiä' kamaha yaho di suruka naoatee, "Dinoante' tempona Puang Alataala umpalanda' kasalama'ang. Dinoa Puang Alataala umpalanda' kakuasaanna ma'pahenta. Dinoa yato To Dilanti' la Mepasalama' umpalanda' toe' kakuasaanna! Aka' ang untanda' tahuhu solata to mampetahpa' allo-bengi di olona Puang Alataala puhang dipentibeing tama di lino. ¹¹ Puhang nataloii unnggolai yato hahana Änä' Domba sibaha kaheba ang tahpa' ang sika napepainsangnging. Sika nasahane' umpebeaing sungnga'na lambi' mate. ¹² Dahi kahsi liu suruka anna samai ihsinna ang ma'ongeang

yaling! Ampo' lino anna le'bo' tilaka nei', aka' napentamang Pongkahana setang. Kakeaha'anna masahhu', aka' nainsang sämpäi'dang supu tempona." ¹³ Tahpana nainsang yato saha ditibe tama di lino, ya' napahandu' siang umpalola lelung yato bahine ang puha unckeänä'ing mesa muane. ¹⁴ Ampo' yato bahine puha dipapanoi pani'na sahebaki käyyäng, anna malai lumolo' pano di ongeang makä'däng, dianto ang naonge didakai di hao mai inde di saha yaling di tallu setangnga pahiamanna. ¹⁵ Pihsananna yato saha umpembuhha'ming uhai salamang salu uhai yaling mai di suana pano yato di patunna bahine anna malai nalabu. ¹⁶ Ampo' lino umposolai yato bahine. Yato lino umbuhkei suana anna unsuhhu'i yato uhai ang sohong yaling mai di suana yato saha. ¹⁷ Yato saha keaha' si'da-si'da pano yato di bahine, lambi' le'ba' do natolla' peänä'anna, dianto ingkäna ang untuhu'i pahentana Puang Alataala anna ang unsa'bii Puang Yesus.

13 ¹ (12-18) Ya' tohhong yato saha di hoi' di behing le'bo'. (13-1) Pihsananna ungnigita bumä' mesa olo'-olo' sampulo tandi'na anna pitu bää'na, sohong di hoi' mai di le'bo'. Yato tandi'na pantang kesongko' tomaraya, anna di hao di bää'na pantang aha tiuki' mesa sanga ang untula' tahuu Puang Alataala. ² Hupanna yato olo'-olo' sinnoa tallu hupanna olo'-olo'

peande. Kalaena sinnoa singa anna bihti'na sinnoa bihti' beruang kalambe' kanukunna, anna suana sinnoa suana harimau. Inde olo'-olo' nabea yato saha kamatohoanna ang käyyäng anna kakuasaanna ma'pahenta. ³ Kuitang mesa bää'na yato olo'-olo' sinnoa ang bila' käyyäng ang sai'di' tala napobaha mate ampo' bono'mi. Inggänna ihsi lino pusa' anna untuhu'i yato olo'-olo'. ⁴ Sika menomba pano yato di olo'-olo' lella' naoatee, "Dang aha ang sinnoa inde olo'-olo'! Dai aha ang bahani mambali!" Noa toi sika umpenombai yato saha aka' dianto ang umbea kakuasaanna pano yato di olo'-olo'. ⁵ Yato olo'-olo' dipabei tomande' ungnangka'-angka' kalaena sibaha untula'-tula' tahuhu sanganna Puang Alataala. Dipabei toi ma'pahenta noa yaling di uha'pulo derua bulanna, bahtu' tallu setangnga pahiamanna. ⁶ Ya' napahandu' siang untändoi Puang Alataala, noa toi ang naonge tohho anna inggänna ang aha yaho di suruka. ⁷ Dipabei toe' umpa'bali petauanna Puang Alataala anna nataloi. Dibe kakuasaang umpahenta inggänna bohto di lino. ⁸ Yato olo'-olo' la napenombai inggänna to lino. Supure' ang puhang tiuki' sanganna yaling di suha' pantekenganna to tuho lambi' sapano-panona daine' la mampenombai. Dake' aha dipadahi inde lino inang aha tiuki' sangannaii tama inde

di suha' ang naampui Änä' Domba ang puha
 dikehe'. ⁹ Ponna ke pemalako'a' ungningsang
 manahpa, ya' pehingngii si'da-si'dai: ¹⁰ Tau ang
 la ditahungkung inang la ditahungkunna. Ang
 la dipatei umpake pa'dang, inang la dipateinna.
 Dianto anna pahallui petauanna Puang Alataala
 sa'bara' anna umpamatoto' kapampetahpa'anna.
¹¹ Mane ungnigita bouä'mesa olo'-olo' senga'
 sohong di hoi' mai di tampo, derua tandi'na
 sinnoa änä' domba ampo' kamahanna sinnoa
 oninna saha. ¹² Inde olo'-olo' umpake kakuasaang
 ang käyyäng di olona yato olo'-olo' ang uhuna,
 ang natahimbo siang di hao mai. Inggänna ihsi
 lino napahsa umpenombai yato olo'-olo' ang
 uhuna ang bono'mi bila' käyyänna. ¹³ Olo'-olo'
 inde ang kaderuanna umpaaha tanda ang
 mepusa'-pusa' liu. Di olona inggänna tau
 umpadahi api mengkalao yaho di langi' tuhung
 naung di lino. ¹⁴ Inggänna tau ang aha di lino
 nabulitu' umpake tanda ang mepusa'-pusa'
 ang dipabei nababe di olona yato olo'-olo'
 ang uhuna. Anna sika disuo asang umpake'de'
 tau-tau sinnoa hupanna yato olo'-olo' ang puha
 nabila'i pa'dang ampo' tontong tuho. ¹⁵ Yato
 olo'-olo' kaderuanna dipabei umpapenanaha
 yato tau-tau, lambi' mala ma'kara anna umpatei
 inggänna tau ang dai mampenombai. ¹⁶ Lambi'
 samai hupatau, keangka' bahtu' dai, to makaka

bahtu' to pemase-mase, sabua' bahtu' to beba' napahsa toi yato olo'-olo' untahimbo tanda di hao di teyye kuanannaii bahtu' di hao di kandinna. ¹⁷ Nasuhung napanoa anna malai dai aha moi poro la mesa ang mala mangngalli bahtu' ma'balu' ke dai umpake tanda dianto sanganna siang yato olo'-olo' ang uhuna bahtu' hekenganna, ang sinnoa bahtuanna. ¹⁸ Done indee pahallu dipihki'. Tau ang manähäng malaete' ungnghisa' bahtuanna yato hekenganna olo'-olo'. Aka' hekenganna dianto sanganna mesa tau ang diihsa' unnunggatu' unnumpulo unnung.

14 ¹ Pihsananna kupahandang anna kuita yato Änä' Domba ke'de' yaho di Tanete Sion sibaha-baha sangngatu' uhpapulo uhpap sa'bu tau sangka' tiuki' sanga Änä' Domba anna sanganna Ambena di hao di kandinnaii. ² Mane unghingngiä' mesa kamaha memuhhung yaho di suruka sinnoa oninna salänsäng malängkä' anna sinnoa kundäng balu. Yato kamaha maleke dihingngi sinnoa oninna katapi. ³ Di olona yato ohko'ang tomaraya anna yato uhpap hupanna ang menanaha anna to dipakeangka', yato sangngatu' uhpapulo uhpap sa'bu tau sangka' sika umpopenani penaniang bakahu. Penaniang indee dai mala napellaya'i tau senga', ke dai sika dia toboe' ang puha disulängngi yaling mai di lino.

⁴ Katuhoannai masero. Sihapang tau ang dai aha ungnindä'-indä' pa'bannetauang, dai aha sika umpenombai ang senga' supung Änä' Domba. Diamo naola yato Änä' Domba, dia tunne' sika naola. Puhang sika disulängngi di alla'na ingkäna tau di lino. Sinnoanna boa pengkähäng ang uhuna dipopenomba, noa tunne' inde mai tau dipopenomba dai' di Puang Alataala anna dai' di Änä' Domba. ⁵ Daliu aha sika loseng anna dai aha sallaanna moi poro la sai'di'. ⁶ Mane kuita boi aha mesa malaeka' lella' lumolo' yaho di nähäng. Yato malaeka' umbaha Kaheba Mapia ang dai aha puhanna, la napepainsangnging pano di hupatau ang aha yaling di lino dianto pano di ingkäna bohto. ⁷ Yato malaeka' ma'kara napekäyyängngi naoatee, "Penombakoa' dai' di Puang Alataala anna pamatandei! Aka' temponang Puang Alataala la umpahehsa hupatau. Penombaii yato ang umpadahi langi', kalantanang, le'bo' anna ingkäna timbu!" ⁸ Mentindo' siang malaeka' kaderuanna anna ma'karai napekäyyängngi naoatee, "Puhang sitale-tale! Bohto Mahoa' Babel ang käyyäng puhang sitale! To Babelmito indee ang umpadahi katasampa'ang lambi' samai bohto mamponialai untindo' pampemalanna ang tasampa'! Sinnoanna napaenu' ang mepamalango." ⁹ Mentindo' bumi malaeka' katallunna anna ma'karai napekäyyängngi

naoatee, "Tau ang umpenombai yato olo'-olo' anna tau-tau ang nababe, anna ang ketanda di hao di kandinna bahtu' teyyena, ¹⁰ dianto tau ang la pahallu ungnenu' angkoro'na Puang Alataala. Angkoro' yato dianto kakeaha'anna Puang Alataala ang puha napatoka la dienu', dai aha kuhanng masahhu'na moi poro sai'di'. Inggänna yato tau la didahha tama di api handang maluhsu' di olona semalaeka'ang ang masero anna yato di Änä' Domba. ¹¹ Hambunna yato api ang la sika dipandahhai la mapulu' lolo lambi' sapano-panona. Allo-bengi dai aha tohhona sika didahha yato ang sika umpenombai olo'-olo' anna tau-taunna, anna ang ketanda di hao di kandinna bahtu' di teyyena." ¹² Dahi petauanna Puang Alataala ang mampehingngii pahentana, anna matoto' kapampetahpa'anna dai' di Puang Yesus, pahallu sa'bara'. ¹³ Puhai yato, unghingngimä' kamaha yaho mai di suruka naoatee, "Uki'i indee: mengkalao dinoa, tau ang mampetahpa' dai' di Puang Yesus lambi' mate, dianto ang la ullambi' kamasannangang yaho mai di Puang Alataala!" Mentimba'mi Inaha Maserona Puang Alataala naoatee, "Inang tahpa'na. Sika la natohhoing mengkähäng kahha' aka' boana pengkähängannai dianto la mamposolai dai' di suruka." ¹⁴ Ma'pahandang bouä', ya' kuitang mesa ang sinnoa hupatau mohko' di salehu'

mabusa. Mesongko' bulahang anna untokei mesa kandao pahe'la'. ¹⁵ Pihsananna sohong bumi mesa malaeka' yaling mai di Dasang Ada'na Puang Alataala yaho di suruka anna umpa'karaii yato tau ang mohko' yaho di salehu' napekäyyängngi naoaintee, "Pakeng ne kandaomu dinao, aka' lambi'mi tempona pepaheang. Matuang lino malang dipepahe!" ¹⁶ Tahpa ungnängkä' siang kandaona yato tau naung di lino, ya' dikandaong lino. ¹⁷ Mane unngita bouä' mesa malaeka' senga' sohong yaling mai di Dasang Ada'na Puang Alataala yaho di suruka ang untokei toe' kandao pahe'la'. ¹⁸ Tahpana yatoo, suleng mesa malaeka' senga' ang ma'kuasa didiona api yaling mai di pantunuang penombaang. Umpa'karai yato ang untokei kandao pahe'la' napekäyyängngi naoaintee, "Pakeng ne kandaomu naung di lino anna unngalai asangngi boana angkoro', aka' matuang!" ¹⁹ Ungkandao siang boa angkoro' di hao mai di bätänna mane napensaleba'ing tama di landaang käyyäng, dianto kakeaha'anna Puang Alataala. Dianto inde pohapangang didiona ang la napanoa Puang Alataala pano di to karake. ²⁰ Landaang yatoo di aneanna bohto mahoa'. Mesalu siang haha sinnoa angkoro' unngola sahang yato di pampihsä'ang salamang salu uhai. Tallungnatu' kilo makahaona anna malimbenna sai'di' tala dommete'.

15 ¹ Pihsananna kuitang yaho di suruka mesake' tanda ang mepusa'-pusa' anna senga'-senga'. Aha pitu malaeka' umbaha pitu kamadahhaang tamahamu'. Dianto inde ang katämpä'na kakeaha'anna Puang Alataala.

² Mane ahai kuita sinnoa le'bo' mahändäng mala dipodahammeng sihau api. Kuita toi mai'di tau ke'de' di hao di behinna le'bo' lella' siang sika untokei katapi ang nabea Puang Alataala. Dianto ingkäna tau ang puha untalo yato olo'-olo' ang sanganna napotanda hekengang, sibaha tau-taunna. ³ Sika umpopenani penanianna Musa, dianto pesuona Puang Alataala, anna penanianna Änä' Domba. Yato penaniang noa inde oninna, "O Puang Alataala To Handang Ma'kuasa, mepusa'-pusa' anna senga'-senga' samai ang umbabe! O Tomarayanna ingkäna bohto, mannahsa tahpa' anna para-para pa'elo'mu! ⁴ Mennakake' ang dai mahea' mating di olomu, Puang? Mennake' ang dai naaku umpamatande sangammu? Supunte' Dio ang masero. Hupatau di hao mai di ingkäna bohto la sule menomba di olomu, aka' kaitaang pembabemu ang dai mampasisenga'-senga'."

⁵ Puhanna yatoo kuitang yaho di suruka Tambing Handang Masero tibuhke yaling di Bansuli ang si naongi Puang Alataala umpellambi'i petauanna.

⁶ Mane naolai sohong yato pitu malaeka'

umbaha pitu yato kamadahhaang tamahamu'. Sika mekaya' mabusa ang mabahahsi anna pansillo'. Sika mesalempäng bulahang. ⁷ Mesa yato di alla'na uhpa' hupanna ang menanaha umbea yato pitu malaeka' napopantang mesa kahti bulahang ang punno angkoro' sihapang kakeaha'anna Puang Alataala ang tuho lambi' sapano-panona. ⁸ Yato Dasang Ada'na Puang Alataala napunnoi hambu tanda yalimmi Puang Alataala ang ma'kuasa anna matande. Lambi' dai aha moi poro la mesa tau mala mentama yato di Dasang ke dake' puha yato pitu kamadahhaang tamahamu' ang nabaha pitu malaeka'.

16 ¹ Mane unghingngi bouä' kamaha käyyäng yaling mai di Dasang Ada'na Puang Alataala ma'kara pano di pitu malaeka' naoatee, "Laoo do umpentolloing yato pitu kahti kakeaha'anna Puang Alataala naung di lino!" ² Le'ba'mi inde malaeka' ang uhuna anna napentolloing. Ya' tahpa dahi siang hae ang tamahamu' anna malala pano di ingkäna tau ang umpotanda yato olo'-olo' anna napenombai. ³ Puhai yato, le'ba' bung malaeka' kaderuanna umpentolloing yato kahti naung di le'bo'. Ya' tahpa mendahi haha siang yato uhai sinnoa hahana to dipatei. Matei siang yato samai ihsi le'bo'. ⁴ Pihsananna malaeka' katallunna umpentolloing yato kahti pano di samai timbu

anna salu uhai, ya' mendahi siang haha yato samai uhai. ⁵ Kuhingnging yato malaeka' ang unguasai uhai naoatee, "O Puang Alataala ang aha anna inang aha, To Handang Masero, sihatang kamadahhaang ang umpaaha! ⁶ Aka' puhang sika umbollo hahana petauammu anna nabimmu. Dinoa sika umbala'mi umpaenu' uhai ang menghaha. Inang sihatang sika noa!" ⁷ Kuhingnging kamaha yato di ongeang pantunuang naoatee, "Io, Puang Alataala To Handang Ma'kuasa, tahpa' anna para-para ingkäna panghohto'mu!" ⁸ Malaeka' kauhpa'na umpentolloing yato kahti tama di mata allo, ya' mapana' liung allo anna dipabei undä'däng hupatau. ⁹ Madahha yato hupatau napobua' mapana'na allo, lambi' sika untula'-tula' tahuu sanganna Puang Alataala ang ma'kuasa didiona yato kamadahhaang. Moinnakato noa, dasiang sika mengkatoba' di hao mai di dosannaii anna dai naaku umpamatande Puang Alataala. ¹⁰ Tahpana malaeka' kalimanna umpentolloing yato kahti naung di ongeang kakuasaanna yato olo'-olo', ya' tahpa malilling siang anna samai ihsinna ungkeki' lilana napobua' kamapi'di'anna. ¹¹ Lambi' sika untula'-tula' tahuu sanganna Puang Alataala ang umpahenta suruka aka' sika mapi'di' sibaha pehae. Ampo' dasia tunne' naaku sika mengkatoba' di hao mai di pembabe karakena.

¹² Mane malaeka' kaunnunnai umpentolloing yato kahti pano di Bone Efrat ang käyyäng . Yato bone mahti' lambi' la mala naola setomarayaang ang sule yaling mai di katimbingang allo.

¹³ Pihsananna ungnitamä' tallu inaha karake sinnoa bahebe hupanna, pantang sohong yaling mai di suana saha, olo'-olo' anna yato ang boheng unsanga kalaena nabi. ¹⁴ Yato tallu inaha karake ang umbabe ang mepusa'-pusa' mao pano di setomarayaang di lino anna malai sika ma'mesa la ma'tolla' di allo ang dipa'käyyängngi, dianto allo ang naonge Puang Alataala To Handang Ma'kuasa la umpahehsa tau. ¹⁵ Kalehain ang natula' Puang Yesus naoatee, "Sinnoa to paboko daia' la ungningsang kasuleangku! Tau ang tontong madaka, dianto ang la ullambi' kamasannangang yaho mai di Puang Alataala. Tau ang noa la undakai porehana anna malai dai mohobeläng mellao sibaha dai masili di olona tau kambang!" ¹⁶ Pihsananna yato tallu inaha karake umpopa'mesa setomarayaang di mesa ongeang ang yaling di basa Ibrani disanga 'Harmagedon.' ¹⁷ Puhai yato, malaeka' kapitunna umpentolloing yato kahti yaho di nähäng. Ya' kahingngiammi kamaha napekäyyängngi yaho mai di ohko'anna tomaraya di Dasang Ada'na Puang Alataala naoatee, "Puhang dipembabeing kakeaha'anna Puang

Alataala!" ¹⁸ Tahpa kila' siang anna noa toi kundäng mokaliamba moduru-duru sibaha lino' käyyäng. Dake' aha dahi lino' noa suka'na dahi hupatau. Dianto inde lino' ang dai aha mantondong! ¹⁹ Yato Bohto Mahoa' Babel ang käyyäng tiperetallu, noa toi samai bohto mahoa' di lino titale-tale asang. Nakalehaing Puang Alataala dosanna to Babel anna nadahhai lambi' puha yato kakeaha'anna ang napaenu' sinnoa angkoro' masahhu' yaling mai di kahti. ²⁰ Ingkäna kalantanang masihki' anna tanete pa'da asang. ²¹ Kene' batu käyyäng ang silimampulo kilo matingnginna, dondongngi yaho mai di langi' unghanahoi hupatau. Ya' sika untädoing Puang Alataala napobua' yato kene' batu ang masahhu'.

17 ¹ Puhanna yato, suleng mesa malaeka' di alla'na yato to pitu ang umpentolloing kahti naoingkä'tee, "Maio anna kupaitaio ang la dipanoa untahungkung yato pahsundala' kainsangang, ang mohko' di behinna sangngaka-sangngaka uhai. ² Setomarayaang di lino sibaha inde mai pahsundala' umbabe katasampa'ang, anna tau di lino malango napobua' katasampa'anna ang naenu' sinnoa angkoro'." ³ Nakuasai siamä' Inaha Maserona Puang Alataala anna nabahaä' yato malaeka' ang di langngena' pano di ongeang makä'däng. Di

haoi kuita mesa bahine mensake di mesa olo'-olo' malea ang samai kalaena tiuki' untuna-tunai sanganna Puang Alataala. Yato olo'-olo' pitu bää'na anna sampulo tandi'na. ⁴ Yato bahine mekaya' malahtu anna malea anna umpake belo-belo bulahang, anna ma'kahupa-hupa belo-belo masuli' noanna mutiara. Untokei mesa enu'ang bulahang ang punno ang dipasihapang kamahiri'ang anna kärähko', boana katasampa'anna. ⁵ Hao di kandinna aha mesa sanga ang dake' diinsang bahtuanna. Dianto: "Babel ang käyyäng, Indona ingkäna pahsundala' anna ingkäna katasampa'ang di lino." ⁶ Pihsananna kuitang yato bahine malango napobua' hahana petauanna Puang Alataala dianto tau ang dipatei aka' unsa'bii Puang Yesus. Kuitanna yato bahine pihsa' pusa' liumä'. ⁷ Ya' naoamingkä'te yato malaeka', "Aka boi anna pusa' liuo? Mapianto anna kupainsangngio kalemba'anna yato bahine anna olo'-olo' ang pitu bää'na anna sampulo tandi'na. ⁸ Yato olo'-olo' inang ahaete' dolu tuho ampo' dinoa hopuing. Dako'ke' mane sohongngi di hoi' mai di kahoäng kamateang anna la tallangngi lambi' sapano-panona. Ingkäna tau ang mengkalao di papianna inde lino dai tiuki' sanganna tama di suha' pantekenganna to tuho sapano-panona, la sika pusa' asang. Aka' la unnggita yato olo'-olo'

ang inang aha dolu anna dinoa hopuing ampo' la aha bou sule dako'.⁹ Dahi pahallu dipihki' anna diinsang. Pitu yato bää' donghupa bahtuanna, dianto pitu tanete ang naonge mohko' yato bahine anna ang kaderuanna dianto pitu tomaraya.¹⁰ Lima di alla'naii dang ma'pahenta. Mesa lella'ke' ma'pahenta anna mesake' mane la sule. Ponna ke suleng, la sämpäi' supu ma'pahenta.¹¹ Yato olo'-olo' ang dolu aha ampo' dinoa mateng, dianto tomaraya kakahuanna. Dia tuntone' mesa di alla'na yato pitu tomaraya ang la mane tallang dinoa.¹² Sampulo tandi' yato ang ungnigita, dianto sampulo tomaraya ang dake' napahandu' ma'pahenta. Ampo' la sika dibeä kakuasaang ma'pahenta sibaha yato olo'-olo' yaling di mesa supu tehte' masaena.¹³ Sampulo inde tomaraya sinnoa-noa siang pahtuyunna. Sika umbeho asang kamatohoanna anna kakuasaanna pano yato di olo'-olo'.¹⁴ Sika la ma'tolla' umbali yato Änä' Domba. Ampo' yato Änä' Domba anna samai to pentindo'na la sika patalo. Aka' inde Änä' Domba dianto Dehata ang umpadihoi'ang ingkäna sedehataang. Dia tunne' tomaraya ang umpadihoi'ang ingkäna setomarayaang. To pentindo'na mala dipetahpa', dianto tau ang puha natambai anna napillei."¹⁵ Naoa toingkä'te yato malaeka', "Yato sangngaka-sangngaka uhai ang ungnigita ang naonge mohko' pahsundala',

dianto ingkäna bohto di lino. ¹⁶ Yato olo'-olo' sibaha sampulo tandi' ang ungnigita la ungnigiri' yato pahsundala'. Sika la nahampa'i samai ang aha di kalaena lambi' mohobeläng. Sika la naande balena anna napemämpu'i tama di api. ¹⁷ Aka' sika napatibuhke inahanna Puang Alataala anna malai samai pahtuyunna napalao mapia. Sika napamesa inaha Puang Alataala umbeho kakuasaannai pano yato di olo'-olo', anna malai dia ma'pahenta lambi' dahi yato ang natula' Puang Alataala. ¹⁸ Yato bahine ang ungnigita dianto bohto maho' ang käyyäng ang umpahenta setomarayaang di lino."

18 ¹ Puhanna yato, ungnigita bumä' mesa malaeka' senga' tukung yaho mai di suruka. Aha kakuasaang käyyäng di kalaena lambi' lino mendahi mabaya si'da-si'da napobua' kamatandeanna. ² Mekoha napekäyyängngi naoatee, "Sitale-taleng! Bohto käyyäng Babel sitaleng! Dinoa mendahing ongeanna setang anna inaha karake. Naongei tuho sedansiang ang si ungnigande bahke, sedansiang ang nakahi'di' hupatau. ³ Aka' tau di ingkäna bohto puha asammi umbabe katasampa'anna Bohto Babel. Pampemalanna mepamalango sinnoa tau ang ungnigenu' maho angkoro'. Setomarayaang di lino membabe tasampa' sibaha anna setopa'buleleang di lino mendahi

to makaka napobua' yato pampemalanna ang liba' maho." ⁴ Mane unghingngiä' kamaha senga' yaho di suruka naoatee, "Oa' petauangku, sohongkoa' yaling mai! Laokoa' pelleii! Daumponialaii pembabena andana nahoa toukoa' dio kamasuhsaang tamahamu' sinnoa ang nasa'ding! ⁵ Aka' dosannaii ma'toro'-toro'mi lambi' dai' di langi' tandana mai'di, anna nainsammi Puang Alataala pembabe karakenaii. ⁶ Babe toinne' sinnoa ang puha nababe. Bala'ine' pendoang luhpi' samai ang puha nababe. Pangngihsiing ang masahhu' enu'anna, pendoang luhpi' kamasahhu'anna yato ang puha napatokaing tau senga' naenu'. ⁷ Padahiing kamadahhaang sibaha kamasuhsaang ang sinsamaang mai'dinna kamatandeang anna kasuki'ang ang napaaha toboue'. Aka' si naoate didiona kalaena, 'Kodi' inde tomaraya bahine ang ma'pahenta. Tadiaä' balu bahine; dä' la unngolai kamasuhsaang!' ⁸ Dianto suhunna anna la sangngalloi supu napihsangngi nahoa inde kamadahhaang, dianto kamasuhsaang, kabuhohangang anna kamateang. Kalaena la naämpu'i api, aka' ang la mampahehsa dianto Puang Alataala ang ma'kuasa." ⁹ Setomarayaang di lino umbabe katasampa'ang sibaha anna tuho taumpuha aka-akanna. Dinoa la sika unngumbuing yato bohto mahoa' ke unngitang

hambu mapulu' ang mengkalao yato di api ang mangngämpu'i. ¹⁰ La sika nakahaoi aka' mahea' nahoa kamadahhaanna. Sika naoatee, "Bendo' bulangngete' indo bohto ang kainsangang, Bohto Mahoa' Babel ang matoho. Pake yaling supu di mesa tehte' anna tallang tubung nei!" ¹¹ Setopa'buleleang di lino mumbu asang toe' anna ma'tomate napobua' yato bahine, aka' dang aha ang la mangngalli balu'naii. ¹² Dang aha mangngalli ang nbalu' noanna: bulahang, pera', belo-belo masuli' ang malehke' noanna mutiara; noa toi kaing balatung, kaing malahtu, kaing pahuhellu', anna kaing malea; ma'kahupa-hupa kayu ang dai sadilambi'na, kayu bomammi' ang masuli', ma'kahupa-hupa ang toha masuli' dipapia, ma'kahupa-hupa ang tembaga anna bahsi ditampa anna batu pahuhellu' ang mabusa hupanna; ¹³ koli'na kayu bomammi', rampa-rampa, lohpo-lohpo bomammi' noanna mur anna kemenyang, angkoro', minnä', tahpung mainnä' anna gandum, saping, domba, arahang, bendi, sabua' anna to disahka. ¹⁴ Inggänna to pa'balu' unngointe yato bahine, "Samai ang umpemala unngala dante' aha, anna inggänna ang keangka' anna ang maleke pa'da asammi di kalaemu anna dang aha la dilambi' salake'." ¹⁵ Inggänna to pa'balu' ang suki'mi, aka' ma'balu' yato di bohto mahoa', la le'ba' makahao

aka' sika mahea' nahoa kamadahhaanna. Sika mangngumbui, ¹⁶ laona siang ma'kara naoatee, "Bendo' bulangnete' katallanganna indo bohto mahoa' ang kainsangang! Si mekaya' palansinang, kaing malahtu anna malea. Si napunnoi belo-belo bulahang ang kebelo masuli' anna malehke' noanna mutiara. ¹⁷ Ampo' yaling supu di mesa tehte' anna pihsa' pa'dang katomakakaanna." Inggänna to pampalao kahpala' le'bo' sibaha to pa'bulele anna samai tau ang aha yaling mangkahaoui asang. ¹⁸ Tahpana unnggita hambu mapulu' sohong di hoi' mai di api ang unngängpu'i yato bohto mahoa', sika kohang naoatee, "Daete' aha bohto mahoa' senga' ang nasinnoaing indo bohto." ¹⁹ Tahpa sika umpensahu'ming bunging dai' di bää'na anna sika mangngumbuii laona siang naoatee, "Bendo' bulangnete' indo bohto ang kainsangang! Kasuki'anna tapotomakakangnga' samaingkea' ang kekahpala' le'bo'! Pake yaling supu di mesa tehte' anna tallang tubung nei'!" ²⁰ O inggänna ang aha di suruka, penau-naukoa' unnggita indo bohto mahoa'! Oa' inggänna petauanna Puang Alataala, rasul anna nabi penau-naukoa' aka' natallangnging Puang Alataala bala'na yato ang puha nababeingkoa'! ²¹ Puhanna yatoo, ahang mesa malaeka' ang matoho unngängkä' mesa batu käyyäng liu mane napensaleba'ing

tama di le'bo' anna naoaitee, "Dipanoanto inde dipentibeing Bohto Mahoa' Babel ang kainsangang anna malai dang aha diita, pa'da liung. ²² Dang aha la kahingngiang yaling oninna to pokatapi sibaha to penani, to posuling anna ang umponi terompe'! Datung aha dilambi' to manähäng kababe-babe anna datoi aha kahingngiang kilingang pahe. ²³ Dang aha la diita pansillo'na lampu yaling, anna datung aha kahingngiang pa'rame-rameanna to kabeng. To pa'bulelemu dianto ang handang keangka' di lino, anna to pa'ihsammuntoo umpasähsä' lalang ingkäna bohto di lino! ²⁴ Bohto Babel ditallangngi aka' mai'ding yaling haha titähhä', dianto hahana nabinna Puang Alataala, hahana petauanna, poko'na hahana ingkäna tau ang dipatei di lino."

19 ¹ Puhanna yato ahang kamaha kuhingngi sinnoa ang mai'di tau bongnga' yaho mai di suruka naoatee, "Pudii Puang Alataala! Dehatanta dianto ang mepasalama', To Handang Ma'kuasa anna matande! ² Panghohto'na tahpa' anna para-para! Puhang untahungkung yato pahsundala' ang kainsangang ang ungarakei lino napobua' katasampa'anna. Natallangnging Puang Alataala aka' puha umpatei petauanna!" ³ Ma'kara bumi naoatee, "Pudii Puang Alataala! Hambu ang mengkalao di api ang ungnängämpu'i

yato bohto mahoa' daliu aha la natothoi
 lambi' sapano-panona!" ⁴ Ya' malimuntu'mi
 yato dompulo uhpā' to dipakeangka' anna yato
 uhpā' hupanna ang menanaha menomba di
 olona Puang Alataala ang mohko' di ohko'ang
 tomaraya. Sika naoatee, "Tahpā' liunte'! Pudii
 Puang Alataala!" ⁵ Mane ahai kahingngiang
 kamaha yaho mai di ohko'ang tomaraya
 naoatee, "O ingkäm̄mua' petauanna ang
 mampenombai, moi sepongkahaang moi sabua',
 pudii Dehatanta!" ⁶ Puhai yatoo kuhingngi
 bumi ang umbai kamahanna tau kambang
 ang sinnoa oninna salänsäng malängkä' anna
 sinnoa kundäng balu naoatee, "Pudii Puang
 Alataala, aka' Dianto Dehatanta To Handang
 Ma'kuasa ang ma'pahenta!" ⁷ Lambi'mi allo
 kakabenganna yato ang disangai Änä' Domba
 anna umpasadiang kalaena ang la napobahine.
 Dahi tapa'rame-rame anna kahsiingkea',
 tapamatande sanganna!" ⁸ Yato bahine, puhang
 dipakei kaya' mabahhsi anna palansinäng."
 (Kaya' ang noa yatoo dipasihapang pembabe
 mapia ang napengngoya'ing petauanna Puang
 Alataala.) ⁹ Mane napa'karaiä' yato malaeka'
 naoatee, "Uki'i indee: tau ang dibahai pano di
 pa'rame-rameang kakabenganna Änä' Domba
 dianto ang la ullambi' kamasannangang yaho mai
 di Puang Alataala." Ya' nahängngängngike' tula'na

yato malaeka' naoatee, "Tahpa' liuete' inde ang natula' Puang Alataala." ¹⁰ Tahpa malimuntu'mä' di olona yato malaeka' la menomba, ampo' nasängkäiä' naoatee, "Daa! Daumpenombaiä'! Penombaio Puang Alataala! Aka' sabua' turä'to koo; sinnoa siamingke anna ingkänna solasohommu ang unsa'bii Puang Yesus! Aka' ang handang poko' ang natula' ingkänna nabi dianto unsa'bii Puang Yesus." ¹¹ Pihsananna unngitamä' langi' tibilläng, ya' landa'mi mesa arahang mabusa. Ang mampensakei disangai To Tahpa' ang mala Dipetahpa'. Mampapara-para yaling di pambohtuang kaha-kaha anna naonge untolla'i balinna. ¹² Matanna sinnoa api meleä'-leä'. Yaho di bää'na mai'di songko' tomaraya anna di hao di Kalaena tiuki' mesa sanga ang supung Kalaena toboe' ang mangnginsang. ¹³ Disanga toe' "Bahtakaranna Puang Alataala." Kaya' kalambe' ang napake puha ditonäng naung di haha. ¹⁴ Inγκänna to pa'tolla' yaho di suruka mentindo' asang, umpensakei arahang mabusa sibaha umpake kaya' mabusa ang bahahsi. ¹⁵ Suana naongi sohong mesa pa'dang pahe'la' ang la napake untalo ingkänna bohto. La sundung kakuasaanna umpahentaii. La ullanda angkoro' yaho di landaang ang dipasihapang kakeaha'anna Puang Alataala To Handang Ma'kuasa. ¹⁶ Di hao di kaya' kalambe'na

anna di hao di paanna naongei tiuki' mesa sanga dianto, "Tomaraya ang umpadihoi'ang ingkäna setomarayaang, anna Dehata ang umpadihoi'ang ingkäna sedehataang." ¹⁷ Mane ungnitaä' mesa malaeka' ke'de' yaho di mata allo umpa'karai sedansiang ang sika lolo' napekäyyängngi naoaintee, "Maikoa' done inde tihimpung umpakahoa' pa'rame-rameang käyyäng ang napaaha Puang Alataala, ¹⁸ anna malai ungnandekoa' balena setomarayaang, setantaraang, to pa'tolla', to poarahang sibaha arahanna anna ingkäna hupatau, moi to keangka', moi to pemase-mase; moi sepongkahaang, moi sabua'." ¹⁹ Pihsananna kuitang yato olo'-olo', anna setomarayaang di lino sibaha setantaraannaii tihimpung. La sika untolla' yato ang umpensakei arahang mabusa sibaha ingkäna änä' buana. ²⁰ Ya' disahkang yato olo'-olo' sibaha yato ang boheng unsanga kalaena nabi ang puha umbabe tanda ang mepusa'-pusa' di olona yato olo'-olo'. (Napanoa inde nabi anna malai umbulitu' tau ang umpotanda yato olo'-olo' anna umpenombai tau-taunna.) Dipentibeming yato derua to pampasähsä' lalang tama di api handang maluhsu' ang malua' noa le'bo'. ²¹ Inggänna petauanna dipatei umpake pa'dang ang sohong yaling mai di suana yato Tau ang

umpensakei arahang mabusa. Samai sedansiang sule asang ungnande yato balenaii lambi' boho.

20¹ Puhanna yato, ungnitamä' mesa malaeka' tuhung yaho mai di suruka untokei pekilinna kahoäng lunaung di ongeanna to mate anna umbaha hante bahsi käyyäng.

² Mane unsahkai yato saha, dianto ile ang handang dolu, ang disangai 'Pongkahana setang' bahtu' 'inaha karake,' mane napungoi yaling di sansa'bu pahiamanna masaena. ³ Napentibeming naung di kahoäng lunaung di ongeanna to mate, mane natana'i napamakapu', anna malai yato saha dai umbulitu' ingkäna bohto ke dake' puha yato sansa'bu pahiamanna. Puhaitoo, ya' la dilahpa'mi sämpäi'. ⁴ Pihsananna ungnitamä' sangngaka-sangngaka ohko'ang anna yato ingkäna tau ang mohko' yaho dibeaa kakuasaang umbohtu kaha-kaha. Kuita toi sungnga'na tau ang puha dipolengngi bää'na aka' sika unsa'bii Puang Yesus anna umpepainsangnging Bahtakara Dehata. Yato tau dai umpenombai olo'-olo' bahtu' tau-taunna. Datoi aha sika untahimbo tanda olo'-olo' ang dipapano di kanding bahtu' di teyye. Sika dipatuhong sumule la ma'pahenta sibaha Kristus yaling di sansa'bu pahiamanna. ⁵ Di alla'na ingkäna to mate dianto inde kombongang tau ang uhuna la dipatuho sumule. Dianto to masero ang la ullambi' kamasannangang yaho

mai di Puang Alataala. Danne' sika unngolai kamateang kapendoanna, dianto dipatama di api nahaka. Sika la dipasinnoa imang untahiai Puang Alataala anna Kristus, anna sibaha-baha ma'pahenta yaling di sansa'bu pahiamanna. (Ampo' to mate senga' dake'ne' dipatuho sumule yaling yato di tempo sansa'bu pahiamanna.)⁶ (20:5) ⁷ Ponna ke puhang yato tempo sansa'bu pahiamanna, la dilahpa'mi Pongkahana setang yaling mai di pantahungkunganna, ⁸ anna le'ba'i umbulitu' ang disangai 'Gog anna Magog,' ang bahtuanna ihsi bohto di ingkäna lino. Lambi' sika la tihimpung do ma'tolla'. Mai'dinna sinnoa bunging di behing le'bo'. ⁹ Ya' sika le'ba'i siang titähhä' tama di lino, anna ulleboi bansulinnai petauanna Puang Alataala dianto bohto mahoa' ang napakamaya Puang Alataala. Ampo' sika naämpu'i api ang tuhung yaho mai di langi'. ¹⁰ Pihsananna yato Pongkahana setang ang sika mambulitu' dipentibeing tama di api handang maluhsu' ang malua' noa le'bo'. Dianto ang naonge dipantibei yato olo'-olo' sibaha yato ang boheng unsanga kalaena nabi. Sika didahha allo-bengi lambi' sapano-panona. ¹¹ Puhai yatoo, unngitamä' mesa ohko'ang tomaraya ang käyyäng anna mabusa sibaha ang mohko' yaho. Langi' anna lino mengkapa'da di olona anna dang aha diita sala ongeanna. ¹² Aha toi kuita

to mate, noa to dipakeangka', noa tunne' to pemase-mase, sika ke'de' di olona yato ohko'ang. Inγκännä tau ang mate di le'bo', noa tunne' ang mate di kalantanang, poko'na ingκännä tau di hoi' mai di ongeanna to mate sika ke'de' di olona yato ohko'ang. Mane di huhka'i mai'di suha'. Yaling yato di suha' aha tiuki' pembabenaii ingκännä to mate. Ya' dipahehsang yato to mate situhu' pembabenaii ang tiuki'. Dihuhka' tunne' mesa suha' senga', dianto suha' pantekenganna to tuho lambi' sapano-panona. ¹³ (20:12) ¹⁴ Tau ang dai aha tiuki' sanganna yaling di suha' to tuho, dipentibeing tama yato di api malua'. Puhai, ya' dang aha kamateang, datunne' aha ongeanna to mate aka' ingκännä ang dai tiuki' sanganna yaling di suha' to tuho dipentibe asangnging tama yato di api malua'. Dianto ang disangai, 'kamateang kapendoanna' ke didahhai tama inde di api. ¹⁵ (20:14)

21 ¹ Tahpana yatoo ungnitamä' langi' bakahu anna lino bakahu, aka' langi' anna lino ang uhuna pa'dang nei', noa tunne' le'bo'. ² Kuitang Bohto Mahoa' Yerusalem Bakahu ang masero tukung yaho mai di suruka mengkalao di Puang Alataala. Yato bohto puhang dipasadia sinnoa mesa bahine ang la kabeng dipapunnoi belo-belo untammui muanena. ³ Mane unghingngiä' kamaha käyyäng yaho mai

di ohko'ang tomaraya naoatee, "Dinoa Puang Alataala la tohho sibaha-baha hupatau; ongeanna dianto yaling di tängngä-tängngänaii anna la sika sibaha lolong! Sika la mendahi petauanna anna Puang Alataala toboe' la mendahi Dehatanna.

⁴ Puang Alataala la umpahsii uhai mata ang aha di matannaii. Kamateang dang la aha sala. Kamasuhsaang, mangngumbui bahtu' kamapi'di'ang datunne' la aha, aka' kaha-kaha ang dolu puha tubunne' pa'da." ⁵ Pihsananna ma'karang Puang Alataala ang mohko' yaho di ohko'ang tomaraya naoatee, "La kubabe ingkäna siamo mendahi bakahu! Dahi uki'i, aka' tula' indee tahpa' liu anna mala dipetahpa'."

⁶ Mane naoa boitee, "Inggäna dahi asammi! Kodi'mito indee Ang Handang Uhuna anna Ang Handang Katämpä'; Kodi'mito Dehata mengkalao di pampahtunganna lambi' kapuhaanna. Diamo tau ang mahähäng, la kubea tomande' uhai yaling mai di kasuleang uhai mepatuho sapano-panona.

⁷ Tau ang patalo dianto ang la mantahimbo ingkäna indee di hao mai di Kodi'. Kodi' la mendahi Dehatanna anna sika mendahine' änä'ku. ⁸ Ampo' ingkäna tau ang pa'mahea'ang, dai mampetahpa' si'da-si'da, ma'pihki' tahuhu, to papateang, tau ang unggindä'-indä' pa'bannetauang, to pa'ihsang-ihsang, to umpenombai dehata lino anna ingkäna to

pa'loseng-loseng, la dipentibe asangnging
tama di api handang maluhsu' ang malua'
noa le'bo', dianto kamateang kapendoanna."

⁹ Pihsananna suleng mesa di alla'na yato pitu
malaeka' ang untokei dolu enu'ang bulahang ang
napunnoi pitu kamadahhaang katampä'anna.

Sule naoingkä'tee, "Maio done indee! La
kupaitaio ang la napobahine Änä' Domba."

¹⁰ Ya' nakuasai siamä' Inaha Masero, anna
nabahaä' yato malaeka' dai' di hohong tanete
ang handang malängkä'. Mane napaitaiä' Bohto
Mahoa' Yerusalem, bohto masero ang sule yaho
mai di suruka mengkalao di Puang Alataala.

¹¹ Bohto yato napunnoi kamatandeanna Puang
Alataala. Pansillo' sinnoa batu pangngillo' ang
mamata hupanna, melälähäng sinnoa ti'dona
kene'. ¹² Tembo'na sitongko malängkä' lipu',
anna sampulo derua babana sibaha pantang
nadakai sampulo derua malaeka'. Di hao yato
di baba pantang aha diuki' sanga-sanganna
sampulo derua bohtona änä'na Israel. ¹³ Tando
di katimbang allo aha tallu baba, noa tunne'
tando di katempu'ang allo. Tando di utara aha
tallu baba, noa tunne' tando di selatang. ¹⁴ Yato
tembo' dipaohko' di hahona sampulo derua batu
käyyäng ang pantang dipangnguki'i sanganna
mesa rasulna Änä' Domba. ¹⁵ Yato malaeka'
ang lella' kusipa'karaing untokei huntung

pepansi ang bulahang dipapia, anna ummete'i yato bohto mahoa', babana anna tembo'na.

¹⁶Bohto mahoa' yato mosulapa, kalambe'na anna malua'na sinsamaang. Namete'ing yato malaeka' umpake yato huntung bulahang, ya' donsa'bu uhpa'atu' kilomete' kalambe'na, sama toi malua'na anna malängkä'na. ¹⁷Tahpana ummete'i yato tembo' malaeka' ya' unnumpulo lima mete' makambanna. Ang napake malaeka' mammete'i sinnoa siang ang napake hupatau.

¹⁸Tembo'na yato bohto mahoa' dipapia di hao mai di batu pangngillo' ang mamata hupanna anna ingkä'na ang aha yaling dipapiane' di hao mai di bulahang ang dai aha mampenghau, sinnoa dahammeng. ¹⁹Yato sampulo derua batu käyyäng ang dipampake'de'i hala tembo', batu masu'li' asang. Ang uhuna, mesa batu pangngillo' ang mamata hupanna. Kaderuanna, mesa batu melälähäng ang mamata hupanna noa le'bo'.

Katallunna, mesa batu ang moalla' hupanna: mabusa anna mahihi. Kauhpa'na, mesa batu melälähäng ang mamata hupanna noa lala' upe.

²⁰Kalimanna, mesa batu ang moalla' hupanna: mabusa anna maloteng. Kaunnunna, mesa batu pangngillo' ang malahtu hupanna. Kapitunna, mesa batu melälähäng ang mahihi hupanna noa uhai kuni'. Kakahuanna, mesa batu ang mamata hupanna noa bulu sehke'. Kakamehsanna,

mesa batu melälähäng ang mahihi hupanna
 noa punti mahe. Kasampulona, mesa batu
 pangngillo' ang mamata-mata hupanna noa lala'
 punti mahäti'. Kasampulomesanna, mesa batu
 pangngillo' ang noa langi' hupanna ke kulla'i.
 Kasampuloderuanna, mesa batu melälähäng ang
 hupanna sinnoa hupanna tahauhe ang handang
 tanda naung. ²¹ Yato babana ang sampulo derua,
 mesa boitoo pantang dipapia di hao mai di
 kalubibing käyyäng ang pangngillo' mabusa noa
 sihsi' bau. Yato lalang yaling di bohto, bulahang
 dipapia ang dai aha mampenghau, pansillo' mala
 dipodahammeng. ²² Daine' aha kuita Dasang
 Ada'na Puang Alataala yaling yato di bohto
 mahoa', aka' di umba-umba naongei yaling yatoo
 aha lolo dipenombai Puang Alataala To Handang
 Ma'kuasa sibaha yato Änä' Domba. ²³ Yato bohto
 mahoa' dai pahallu naballoi mata allo bahtu'
 bulang, aka' kamatandeanna Puang Alataala
 anna Änä' Domba mendahi ballo. ²⁴ Inggänna
 bohto di lino la naballoi anna setomarayaang la
 sika umbaha katomakakaanna tama yato di bohto
 mahoa' la napake umpamatande Puang Alataala
 sibaha Änä' Domba. ²⁵ Samai baba ang diola tama
 la tibuske lolo; dai pahallu ditutu'i di bengi aka'
 dang la aha kamalilingang. ²⁶ Kakäyyänganna
 anna katomakakaanna inggänna bohto la dibaha
 asang tama. ²⁷ Ampo' daine' aha la dibaha

tama moi poro mesa ang mehiri'-hiri', bahtu' tau ang mehiri'-hiri' pembabena bahtu' loseng. Supung ang la mala tama dianto tau ang aha tiuki' sanganna yaling di suha'na Änä' Domba ang dipantekengngi to tuho lambi' sapano-panona.

22 ¹ Pihsananna napatuhoimä' yato malaeka' salu uhai ang mepatuho uhainna. Yato salu uhai mahändäng sinnoa dahammeng, anna mesalu mengkalao yaho di ohko'ang katomarayaanna Puang Alataala anna yato Änä' Domba ² yaling di tängngä-tängngäna lalang yato di bohto. Di behinna yato salu uhai, sibali-bali naongei poang kayu mepatuho, ang pensampulo derua keboa yaling di sampahيامa dianto pihsang sambulang. Lala'na dipake umpakulii tau di hao mai di ingkäna bohto. ³ Yaling yato di bohto dai la aha ang nahoa petändona Puang Alataala sinnoa dolu. Ohko'ang katomarayaanna Puang Alataala anna Änä' Domba la ma'ongegang yato yaling di bohto anna ingkäna petauanna la menomba pano. ⁴ Sika la unnggita lindona anna sanganna Puang Alataala la diuki' pano di kandinnaii. ⁵ Kamalilingang dang la aha di hao. Dang umpahallu ballo sibaha pesilona mata allo, aka' la sika naballoi Puang Alataala, anna sika la ma'pahenta sihapang tomaraya lambi' sapano-panona. ⁶ Puhanna yatoo, napa'karai bumä' yato malaeka' naoatee, "Tula' indee tahpa' liu anna

mala dipetahpa'. Puang Alataala ang umbea Inaha Maserona pano di ingkäna nabi, puhang unsuo malaeka'na umpaitai sabua'na didiona ang la pahallu baha' dahi." ⁷ Naoate Puang Yesus, "Pehingngii manahpai! La baha' sulemä'. Inggäna tau ang untuhu'i tula' pepakaenga' yaling inde di suha' didiona ang la baha' dahi, dianto ang la ullambi' kamasannangang yaho mai di Puang Alataala!" ⁸ Kodi' ang disanga Yohanes, puhang kuhingngi anna kuita ingkäna yatoo. Puhanna kuita anna kuhingngi, ya' malimuntu' siamä' di olona yato malaeka' la menomba. ⁹ Ampo' naoaingkä'tee, "Daa! Daumpenombaiä! Penombaio Puang Alataala! Aka' sabua' turä'to koo; sinnoa siamingke anna sinnoa solasohommu ingkäna nabi, anna ingkäna tau ang untuhu'i pepakaenga' yaling inde di suha'!" ¹⁰ Naoa sala buntee, "Daumpadiinahammu kalei inde ang yaling di suha', aka' dang masae anna la dahing. ¹¹ Tau ang maho-maho, pabei tubunne' umbabe lolo kamahoang; tau ang kekasalaang, pabei tubunne' umbabe lolo kasalaang; tau ang maroho inahanna, pabei tubunne' membabe maroho lolo; anna tau ang umpatani kalaena supung di Puang Alataala, ya' pabei tubunne' napanoa." ¹² Naoa bunte Puang Yesus, "Pehingngii manahpai! Dang masae anna sulemä' umbahaing sahona ang la dibeä pano di

tau situhu' aka ang puha nababe. ¹³ Kodi'mito indee Ang Handang Uhuna anna Ang Handang Katämpä'; Kodi'mito Dehata mengkalao di pampahtunganna lambi' kapuhaanna. ¹⁴ Tau ang untahpa' kaya'na dianto ang la ullambi' kamasannangang yaho mai di Puang Alataala, lambi' sihatang unngande boana poang kayu ang mepatuho anna beba' mentama yato di bohto mahoa' unngola baba hala. ¹⁵ Ampo' samai tau ang mehiri'-hiri' pembabena, to ma'ihsang-ihsang, to umbabe katasampa'ang, to papateang, to umpenombai dehata lino anna to pa'loseng-loseng, moi tula'na, moi pembabena, ingkäna inde tau ang noa la tohhone' di aneanna yato bohto mahoa'. ¹⁶ Kodi' Puang Yesus, puhamä' unsuo malaeka'ku mating di dioa' anna malai umpepainsangnging kaha-kaha indee ang napokapahalluang jumaa'. Kodi' indee Peänä'anna Tomaraya Daud. Kodi'mito indee Bintäng Pambaha Allo." ¹⁷ Ma'karang Inaha Masero sibaha yato bahine ang la napobahine Änä' Domba naoatee, "Maimo!" Diamo ang manghingngi indee la naoa toe'te, "Maimo!" Menna ang mahähäng sule tomande'o anna unsengko' tomande'i yato uhai ang mala mepatuho. ¹⁸ Pano di tau ang unghingngi tula' yaling inde di suha', pahallu kupakaenga' dianto: Ponna aha tau ang unghängngängngi ihsinna

inde suha', ya' la napahoai toinne' Puang Alataala ingkäna kamadahhaang ang puha tiuki' yaling inde di suha'. ¹⁹ Anna ponna aha ang mangngalai piha, ya' dai la napabei Puang Alataala yato tau unngande boana poang kayu ang mepatuho sibaha tohho yaling yato di bohto mahoa' ang masero. ²⁰ Puang Yesus ang umpalambi' samai inde kaheba naoatee, "Tahpa', la baha' sulemä'!" Ya' Aming! Sulemote' O Puang Yesus! ²¹ Pa'kalemunnarang Puang Yesus ang la umbehe ingkämmua' petauanna. Aming.

Alkitab Aralle-Tabulahan

© 2004 Indonesian Bible Society

Aralle-Tabulahan [ATQLAI/IBS]

<http://www.faithcomesbyhearing.com>

